

बमस्कार

स्वाहयाय

संस्कृत विभाग

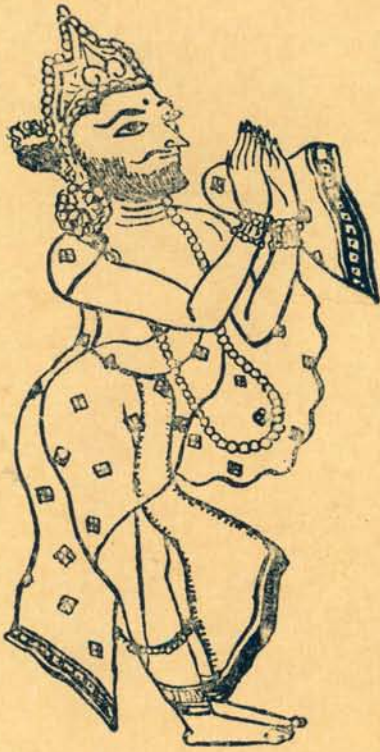

प्रकाशक:- जैन साहित्य-विकास-मण्डल

विलेपारले बम्बई - ५१

[સંસ્કૃત વિભાગ]

સમ્પાદકમણ્ડલ :

પં. શ્રી ધુરન્ધરવિજયજી ગણિવર્ય
મુનિવર્ય શ્રી જંબૂવિજયજી મ.
મુનિવર્ય શ્રી તત્ત્વાનંદવિજયજી મ.

સંશોધક અને અનુવાદક :

મુનિવર્ય શ્રી તત્ત્વાનંદવિજયજી મ.

પ્રયોજક :

શ્રી અમૃતલાલ કાલિદાસ દોશી ની. ઇ.

પ્રકાશક :

જૈન સાહિત્ય વિકાસ મુન્ડલ બમ્બઈ ૫૬ (A. S.)

प्रकाशक :

पं. अमृतलाल ताराबन्धु दोशी, व्याकरणतीर्थ
मन्त्री, जैन साहित्य विकास मण्डल
११२, घोडबंदर रोड, इरला त्रीज
विलेपारले, मुंबई—५६ (A. S.)

प्रथम आवृत्ति

१०००

ईस्वीसन् १९६२

विक्रमसंवत् २०१९

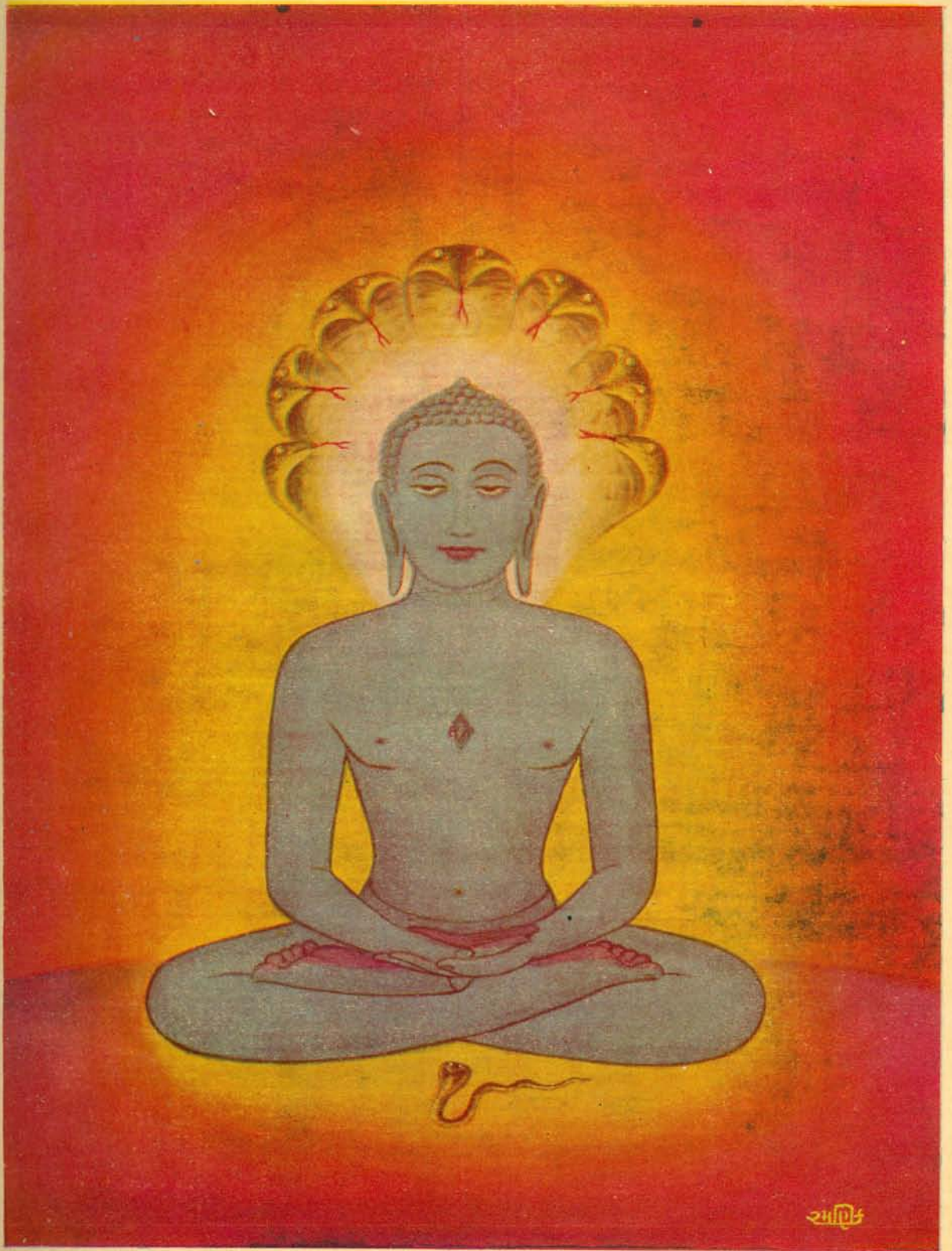
मूल्य रु. १५

मुद्रक :

वि. पु. भागवत

मौज प्रिंटिंग ब्यूरो, खटाववाडी

शिरगांव, मुंबई ४

पुरुषादानीय (पुरिसादाणीय) श्रीपार्श्वनाथ प्रभु; (नीलवर्णीय)

अनुक्रमणिका

- १ मङ्गलपञ्चकम्
- २ निवेदन
- ३ यन्त्रचित्रसूचि
- ४ यन्त्रचित्रपरिचय
- ५ अमारां प्रकाशनो
- ६ नमस्कार
- ७ चत्वारि भंगलम्
- ८ पञ्च परमोष्ठि नमस्कार ग्रथित रम्य सूत्रपटी

विषयानुक्रम

क्रमांक	विषय	पृष्ठ
[४६-१]	नमस्कारमन्त्रस्तोत्रम्	१
[४७-२]	'ॐ' कारविद्यास्तवनम्	५
[४८-३]	श्रीजिनप्रभसूरिविरचितः मायाबीज (ह्रींकार) कल्पः	८
	परिशिष्ट १ 'ह्रीं' कारविद्यास्तवनम्	१३
	परिशिष्ट २ मायाबीजस्तुतिः	१७
[४९-४]	श्रीजयसिंहसूरिविरचितः 'धर्मोपदेशमाला' न्तर्गतः 'अहं' अक्षरतत्त्वस्तवः	२१
[५०-५]	अहं	
	श्रीहेमचन्द्रसूरिविरचितश्रीसिद्धहेमचन्द्रशब्दानुशासनस्य भङ्गलाचरणसूत्रम्	
	स्वोपज्ञतत्त्वप्रकाशिकाटीका-शब्दमहार्णवन्याससंवलितम्	२५
[५१-६]	अहं	
	श्रीहेमचन्द्राचार्यविरचित-संस्कृतद्वयाश्रयमहाकान्यस्य प्रथमश्लोकः	
	श्रीभभयतिलकगणिरचितव्याख्यासमेतः	३८
[५२-७]	श्रीसिंहतिलकसूरिविरचितं ऋषिमण्डलस्तवयन्त्रालेखनम्	४१
[५३-८]	कलिकालसर्वज्ञश्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितत्रिषष्टिशालाका- पुरुषचरितगतसन्दर्भः [पञ्चनमस्कारस्तोत्रम्]	६८
[५४-९]	कलिकालसर्वज्ञ-श्रीमद्द्वेहमचन्द्राचार्यविरचितश्रीवीतरागस्तोत्रमङ्गलाचरणम्	७०
	श्री सोमोदयगणिकृतावचूर्णिः	७१
	श्री प्रभानन्दसूरिकृतविवरणम्	७२

नोटः—प्रत्येक स्तोत्रनो अनुवाद तथा तेनो टूंक परिचय साथे आप्यो छे । जेनो अनुवाद नथी आप्यो तेनी आगळ

* आहुं चिह्न मूक्युं छे ।

[५५-१०]	भट्टारकश्रीसकलकीर्तिरचित 'तत्त्वार्थसारदीपक' महाग्रन्थस्य संदर्भः	७५
[५६-११]	श्रीसिंहतिलकसूरिविरचितश्रीमन्ब्राजराजहस्यान्तर्गत- अर्हदादिपञ्चपरमेष्ठिस्वरूपसन्दर्भः	९५
[५७-१२]	श्रीसिंहतिलकसूरिसद्वन्धः परमेष्ठिविधायनप्रकल्पः	१११
[५८-१३]	श्रीसिंहतिलकसूरिविरचितं लघुनमस्कारचक्रस्तोत्रम्	१२७
[५९-१४]	श्रीसिद्धसेनसूरिप्रणीतं श्रीनमस्कारमाहात्म्यम्	१४२
[६०-१५]	श्रीजिनप्रभसूरिरचिता पञ्चनमस्कृतिसन्तुतिः	१७६
[६१-१६]	श्रीजिनप्रभसूरिरचितः पञ्चपरमेष्ठिनमस्कारस्तवः	१८३
[६२-१७]	श्रीकमलप्रभसूरिविरचितं जिनपञ्जरस्तोत्रम्	१८४
[६३-१८]	महामहोपाध्याय श्रीयशोविजयगणिविरचिता परमात्मपञ्चविंशतिका	१८९
[६४-१९]	श्रीसिंहनन्दिभट्टारकविरचितः पञ्चनमस्कृतिदीपकसन्दर्भः	१९३
[६५-२०]	श्रीसिंहनन्दिविरचित-पञ्चनमस्कृतिदीपकान्तर्गत-नमस्कारमन्त्राः	१९९
[६६-२१]	आत्मरक्षानमस्कारस्तोत्रम्	२१६
[६७-२२]	पञ्चपरमेष्ठिस्तवनम्	२१८
[६८-२३]	नमस्कारस्तवनम्	२२०
[६९-२४]	लक्षणमस्कारगुणनविधिः	२२१
[७०-२५]	श्रीनागसेनाचार्यविरचिततत्त्वानुशासनसन्दर्भः	२२३
[७१-२६ क]	श्रीचन्द्रतिलकोपाध्यायरचितश्रीअभयकुमारचरितसन्दर्भः	२३७
[„ ख]	श्रीरत्नमण्डनगणिविरचितसुकृतसागरसन्दर्भः	२३९
[„ ग]	श्रीवर्धमानसूरिविरचितआचारदिनकरसन्दर्भः	२४१
[„ घ]	श्रीरत्नमंदिरगणिविरचितउपदेशतरङ्गिणीसन्दर्भः	२४३
[७१-२६ च*]	श्रीविजयवर्णिविरचित 'मन्त्रसारसमुच्चयापरनाम-ब्रह्मविद्याविधि'-ग्रन्थान्तर्गता- हर्दादिबीजस्वरूपसन्दर्भः	२४६
[„ छ]	श्रीरत्नचन्द्रगणिविरचितमातृकाप्रकरणसन्दर्भः	२४८
[७२-२७ #]	श्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितः अर्हभ्रामसहस्रसमुच्चयः	२५१
[७३-२८]	महामहोपाध्यायश्रीविनयविजयगणिविरचितश्रीजिनसहस्रनामस्तोत्रम्	२५८
[७४-२९ #]	पं. आशाधरविरचितश्रीजिनसहस्रनामस्तवनम्	२८४
[७५-३०]	याकिनीमहत्तरासुनु-भवविरहाङ्क-भगवत्-श्रीहरिभद्रसूरिकृत-'बोद्धशकप्रकरण'- संदर्भः	२९३
[७६-३१(अ)]	श्रीजयतिलकसूरिविरचित श्रीहरिविक्रमचरितान्तर्गतसंदर्भः	२९९
[७६-३१(ब)]	श्रीनवतत्त्वसंवेदनान्तर्गतसंदर्भः	३००
[७७-३२ #]	श्रीसिद्धसेनदिवाकरविरचितः शक्रस्तवः	३०१
[७८-३३]	श्रीपूज्यपादविरचितः सिद्धभक्त्यादिसंग्रहः	३०५
[७९-३४]	श्रीरत्नशेखरसूरिविरचित 'श्राद्धविधि' प्रकरणान्तर्गतसन्दर्भः	३१५
[८०-३५]	उपा. श्रीयशोविजयजीकृत 'द्वारिंशद् द्वारिंशिका' सन्दर्भः	३२७
[८१-३६]	प्रकीर्णश्लोकाः	३२८
[८२-३७]	अज्ञातकर्तृकः श्रीपञ्चपरमेष्ठिस्तवः	३३०
	शुद्धिपत्रक	३३२

पद्मावती देवी (नालन्दा स्थापत्यना आधारे)

महाकविगुणपालविरचित 'जंबूचरिय' संस्थितं

॥ मङ्गलपञ्चकम् ॥

जम्मजरमरणभवजलहिउत्तारए,
सिद्धिपुरगमणसुहसंपयागारए ।
असुरसुरमणुयपरिवंदिए जे जिणे,
मंगलं पढमयं हुंतु ते बुहयणे ॥ ८१४ ॥

सयलसंसारपरिमुक्कसंवासए,
भवियलोयाण सदिन्नसुहवासए ।
कम्मवणगहणयं सोसिउं सिद्धए,
मंगलं बीययं हुंतु तुह सिद्धए ॥ ८१५ ॥

कुमयवाईकुरंगण पंचाणणे,
ससमयपरसमयसंभावपंचाणणे ।
पंचहायारपडिपुनसंधारए,
मंगलं तइययं हुंतु तह सुहयरे ॥ ८१६ ॥

सव्वसाहूण उवएससंपदायए,
उभयसुत्तत्थकयपवरसज्जायए ।
धम्मसुक्काण ज्ञाणाण सज्जायए,
मंगलं चोत्थयं हुंतुवज्जायए ॥ ८१७ ॥

नाणतवचरणसम्मत्तगुणपुनए,
कोहमयमाणभयलोहसंचुन्नए ।
सयलसावज्जवावारकयसंवरे,
मंगलं पंचमं हुंतु तह मुणिवरे ॥ ८१८ ॥

निवेदन

नमस्कार-स्वाध्यायना प्राकृत विभाग (प्रथम भाग)नो दलदार ग्रंथ आजथी एक वर्ष पहेलां बहार पाडवामां आव्यो हतो। एने समाजे अत्यन्त आदरथी वधावी लीधो हतो। सारा सारा विद्वानोए ए ग्रंथनी मुक्तकंठे प्रशंसा करी हती। तेनी बधी नकलो तरत ज उपडी गई हती अने हजु तेनी मांग चालु छे। विदेशमांथी पण मांगणीओ आवी रही छे।

हवे एज ग्रंथना बीजा (संस्कृत) विभागने प्रगट करतां अपने अत्यन्त आनंद थाय छे। आ बीजा विभागमां नवकार संबधी कुल ४३ महत्त्वपूर्ण संदर्भो लेवामां आव्या छे। प्रथम भागनी माफक ज आ संस्कृत विभागमां पण नवकार संबधी जुदी जुदी दृष्टिए विशेषता धरावता प्रकाशित तेमज अप्रकाशित स्तोत्रो चूटवामां आव्या छे।

अकारविद्यास्तवन, ह्रींकारविद्यास्तवन, मायाबीजस्तुति, मायाबीजह्रींकारकल्प, ऋषिमण्डल-स्तवयन्त्रालेखन, आ स्तोत्रो अकार अने ह्रींकारतुं स्वतंत्र महत्त्व वतावनारा स्तोत्रो छे। ऋषिमण्डलस्तवयन्त्रालेखनने अमे जुदा पुस्तकरूपे पण बहार पाञ्चु छे।

कलिकालसर्वज्ञ श्रीहेमचन्द्राचार्य विरचित श्रीसिद्धहेमशब्दानुशासनना शब्दमहार्णव्यासमांथी अमे अहूँना विस्तृत न्यासने अहीं रजु करेल छे। एनो अनुवाद अहीं प्रथम ज वार प्रकाशित थाय छे। एमां अहूँनो स्वरूप, अभिषेय, तात्पर्य, क्षेम, योग, प्रणिधान अने तात्त्विक नमस्कार, ए सात द्वारो बडे सुंदर विचार करवामां आव्यो छे। ते पछीना संदर्भमां कलिकालसर्वज्ञकृत संस्कृत द्वयाश्रय महाकाव्यना प्रथम श्लोकनी टीकामां श्रीअभयतिलकगणितुं अहूँ उपरतुं विवेचन छे।

ते पछीना संदर्भमां कलिकालसर्वज्ञ श्रीहेमचन्द्राचार्य कृत श्रीवीतरागस्तोत्रना प्रथम छ श्लोको उपर श्रीप्रभानंदसूरिए करेल सुंदर विवरण छे। तेमां प्रत्येक पद उपर सुंदर प्रकाश नाखवामां आव्यो छे।

ते पछी तत्त्वार्थसारदीपक ग्रंथनो संदर्भ आवे छे। तेमां पदस्थ ध्यावनी सुंदर भावना छे। तेमां नवकारमांथी उत्पन्न थयेला अनेक मंत्रो, ते मंत्रोनी आराधनाना प्रकारो तथा फलश्रुति छे।

ते पछी श्रीसिंहतिलकसूरिए रचेल मन्त्रराजरहस्य नामना हस्तलिखित ग्रंथमांथी पंचपरमेष्ठिस्वरूप संदर्भ लेवामां आव्यो छे। मन्त्रराजरहस्यना विषयमां भविष्यमां बहु साहित्य प्रकाशित करवानी अमारी उत्कट भावना छे। मंत्रजगतमां आ ग्रंथतुं स्थान अनेरुं छे। ए ग्रंथने वांचतां श्रीसिंहतिलकसूरिनी अगाध विद्वत्ता स्पष्ट देखाई आवे छे। प्रस्तुत संदर्भमां अँ, ह्रीं, अहूँ वगैरे मंत्रबीजोनां अ अ आ उ म् वगैरे अंगोना रहस्यतुं सुंदर वर्णन छे।

ते पछी मन्त्रराजरहस्यमांथी 'परमेष्ठिविद्यायन्त्रकल्प' लेवामां आव्यो छे। एमां पण परमेष्ठिओना ध्यानादिना जुदा जुदा प्रकारो वर्णववामां आव्या छे। एमां सरस्वतीना मन्त्रध्यानतुं वर्णन सौथी बहु महत्त्वतुं छे। सरस्वतीना मन्त्रतुं ध्यान मूलाधारादि चक्रोमां केवी रीते करवुं, तेनी विशिष्ट प्रक्रिया, कुण्डलिनी शक्ति, वगैरेतुं अहीं रहस्यमय वर्णन छे। ए वर्णन परथी ए स्पष्ट देखाय छे के श्रीसिंहतिलकसूरिनो ध्यानविषयक अनुभव बहु ज उच्च भूमिकानो हतो। प्रस्तुत संदर्भ पछीना लघुनमस्कारचक्रस्तोत्रसंदर्भमां शान्त्यादिकर्मोने साधवानी प्रक्रिया छे।

त्यारपछी श्रीसिद्धसेनसूरिप्रणीत श्रीनमस्कार माहात्म्य अनुवाद सहित आपवामां आव्युं छे; एमां नवकार अने तेना प्रत्येक वर्णतुं सुंदर विवेचन छे तथा नवकारना स्मरणथी थता लामो, नवकारनो प्रभाव वगैरे दर्शाववामां आव्या छे। एमां सप्तम प्रकाशथी जे चतुःशरणतुं वर्णन शरु थाय छे, ते तो अजोड छे।

ते पछीना संदर्भोमां पण नवकारविषयक विविध सामग्री छे।

ते पछी परमात्मपंचविंशति संदर्भ छे। एमां उपा० श्रीयशोविजयजीए परमात्मानाः शुद्ध स्वरूपतुं संक्षेपमां सुंदर वर्णन करेल छे।

ते पछी पञ्चनमस्कृतिदीपकमांथी बे संदर्भों तारववामां आब्या छे । एमांथी प्रथम संदर्भमां साधनामां उपयोगी एवा दिग्, आसन, मुद्रा, काल, क्षेत्र, द्रव्य, भाव, पल्लव, कर्म, गुण, सामान्य, विशेष वगैरेतुं वर्णन छे । पंचनमस्कृतिदीपकना बीजा संदर्भमां नवकारना पदोमांथी नीकळेल्ला अनेक मंत्रो आपवामां आब्या छे । एमां केटलाक मंत्रोना ध्याननी विशिष्ट प्रक्रियाओ पण बताववामां आवी छे ।

ते पछी लक्ष नमस्कार गुणनविधि नामक संदर्भमां लाख नवकारना जपनो सुंदर विधि छे । एमां बताववामां आब्युं छे के जे विधिपूर्वक भावथी लाख नवकार गणे छे तेनी जो एकाग्रता वधी जाय तो ते श्रीतीर्थकर नामकर्म उपाजें छे ।

ते पछी तत्त्वानुशासन संदर्भ छे । ए ग्रंथ अमारी संस्था तरफथी पूर्वे प्रकाशित थयेल छे । ए संपूर्ण ग्रंथना अनुवादक पू. मु. श्री तत्त्वानंदविजयजी म. छे । ए अनुवादमांथी प्रस्तुत संदर्भ अहीं लेवामां आब्यो छे । आ संदर्भमां नाम-स्थापना-द्रव्य-भाव ध्येयतुं सुंदर वर्णन छे । एमां व्यवहारध्यान तथा निश्चयध्यान पण दर्शावेल छे । ए ज संदर्भमां अर्हना ध्याननी विशिष्ट प्रक्रिया तथा अर्हत्ना अभेद ध्यानादितुं सुंदर वर्णन छे । आत्मसंवेदनतुं वर्णन पण ए ग्रंथमां अद्भुत छे । ग्रंथने रचनार दिगम्बर सम्प्रदायना ख्यातनाम आचार्य श्रीमान् नागसेन छे । एमनी अद्भुत प्रतिभा आ ग्रंथमां तरी आवे छे । ध्यानना प्रत्येक अभ्यासी माटे ए संपूर्ण ग्रंथ मननीय छे कारण के ए स्वानुभवनी उच्च भूमिका उपरथी लखाएल छे ।

ते पछी मातृका प्रकरण संदर्भमां प्रणवादि मंत्रबीजोना प्रत्येक अंगतुं वाच्य (अभिधेय) दर्शाववामां आब्युं छे ।

ते पछीना अर्हनामसहस्रसमुच्चय संदर्भ अने जिनसहस्रनामस्तवन संदर्भमां श्रीअरिहंत परमात्माना एक हजार आठ नामोनी अनुष्टुप् छंदमां गुंथणी छे ।

ते पछी श्रीजिनसहस्रनामस्तोत्र संदर्भ आवे छे, जे गावाभां आह्लाद दायक छे । एमां अरिहंत परमात्माना व्यापक स्वरूपतुं वर्णन छे तथा तेमनी जन्मथी मांडीने निर्वाण सुधीनी अनेक अवस्थाओने नमस्कार करवामां आवेल छे । एमां भतीत-अनागत-वर्त्तमान चोवीशीना तीर्थेकरो, आ भूमिना वर्त्तमान तीर्थों, शासन, संघ, नवकारमन्त्र, सिद्धान्त, दर्शनादिशुद्धि, क्रिया, साधुधर्म, श्रावकधर्म, श्रुतदेवता वगैरेने पण नमस्कार करवामां आब्यो छे । ए संदर्भमांजा जगज्जन्तुजीवातुजन्म (श्लो. ४), अवतीर्णाय विश्वोपकृत्यै (श्लो. १५), प्रकृत्या जगद्वत्सलाय (श्लो. १५); विश्वदारिद्र्यनिस्तर्जनाय (श्लो. ५०), पुनानाय कालत्रयेऽस्मान् (श्लो. ११७) वगैरे विशेषणो वाचनारतुं खास ध्यान खेंचे छे ।

ते पछीना षोडशक प्रकरण संदर्भमां सालंबन तथा निरालंबन योगतुं सुंदर वर्णन छे ।

ते पछीना शक्रस्तव संदर्भमां पण परमात्माना स्वरूपनी भाववाही स्तुति छे । ए मंत्रपदोथी गर्भित छे । एना पठनादिना फळोतुं वर्णन पण ए संदर्भना प्रांत भागमां छे, जे खास ध्यान आपवा लायक छे । आचार्यशिरोमणि श्री सिद्धसेन दिवाकर एना रचयिता छे ।

ते पछी सिद्धभक्त्यादि संग्रहमां आत्मा अने मुक्ति विषयक अन्यदर्शनीओनी मान्यतातुं खण्डन करी जैन दर्शनसम्मत आत्मा अने मुक्तिनी सिद्धितुं प्रतिपादन कर्थुं छे तथा पंचपरमेष्ठिना गुणोतुं सुंदर वर्णन छे ।

ते पछी श्राद्धविधिसंदर्भमां श्रावकतुं प्राभातिककृत्य, स्वरोदयसंबंधी सुंदर वर्णन तथा नवकारना जपना प्रकारोतुं वर्णन छे ।

उपर कहेल बधा संदर्भोने परिचय अहीं बहु ज संक्षेपमां करावेल छे । विशेष परिचय ते ते संदर्भना अंतमां आपवामां आवेल छे ।

आम संपूर्ण ग्रंथ नवकारनी विविध विशेषताओने बताववारी अने नवकारसंबंधी विपुल साहित्य एक ज स्थले प्राप्त थईं शके तेवो बन्यो छे । तेथी नवकारना अभ्यासीओने ते बहुब उपयोगी नीवडशे ।

જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળે છેલ્લા દસ વર્ષમાં પ્રતિક્રમણ, યોગ, ધ્યાન વગેરે વિષયોનું મહત્વપૂર્ણ સાહિત્ય પ્રકટ કર્યું છે ।

કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યવિરચિત 'યોગશાસ્ત્ર'ના આઠમા પ્રકાશ ઉપર શ્રી જૈન સાહિત્ય વિકાસ મંડળના સંચાલક શેઠ શ્રી અમૃતલાલ કાલિદાસ દોશી વિસ્તારથી વિવેચન લખી રહ્યા છે । તેમાં શ્રી શાસ્ત્રકાર ભગવંતે ધ્યાનની વિવિધ પ્રણાલિકાઓ અને ધ્યાનની એક આલ્ખી સમ્પૂર્ણ પદ્ધતિ કેવી નિગૂઢ કરેલી છે, તેનું સમન્વયપૂર્વક નિદર્શન છે । એ કૃતિ અમે આ ગ્રંથમાં લેવાના હતા, પરન્તુ તેનું વિવેચન હજી સંપૂર્ણ થયું ન હોવાથી અમે અહીં પ્રકાશિત કરી શક્યા નથી ।

પ્રથમ ભાગની માફક જ આ ગ્રંથને સર્વાંગ સુંદર બનાવવાનું મગીરથ કાર્ય તો પ. પૂ. મુનિરાજ શ્રીતત્વાનંદવિજયજી મહારાજે કરેલ છે । અમારી વિનંતિને માન આપીને જેઓએ આ ગ્રંથનું કાર્ય પ. પૂ. મુનિવર્ય શ્રીતત્વાનંદવિજયજી મહારાજને સોંપ્યું તે સિદ્ધાન્તમહોદધિ પૂજ્યપાદ આચાર્ય ભગવંત શ્રીવિજય-પ્રેમસૂરીશ્વરજી મ. સા., પ. પૂ. પં. શ્રીભદ્રંકરવિજયજી ગણિવર્ય અને પ. પૂ. પં. શ્રીભાનુવિજયજી ગણિવર્યના અમે અત્યન્ત ઋણી છીએ ।

પ્રસ્તુત ગ્રંથના અનુવાદનાદિમાં વિદ્વદ્વર્ય પ. પૂ. પં. શ્રી ધુરંધરવિજયજી ગણિવર્ય, ન્યાયાદિ શાસ્ત્રોમાં નિષ્ણાત પ. પૂ. મુ. શ્રી જંબૂવિજયજી મ. અને પ. પૂ. શ્રી તત્વાનંદવિજયજી એ અમને ઘણી જ સારી સહાય કરેલ છે ।

આ ઉપરાંત આગમપ્રમાકર પ. પૂ. મુનિરાજ શ્રીપુણ્યવિજયજી મહારાજ તથા પૂ. મુનિશ્રી યશો વિજયજી મહારાજ વગેરેનો હસ્તપ્રતો તથા યંત્રસામગ્રી વગેરે આપવા બદલ યાસ આભાર માનીએ છીએ ।

પ્રથમ ભાગની માફક આ બીજા ભાગમાં પણ અનેક ચિત્રો તથા યન્ત્રો આપવામાં આવ્યા છે । અને એ બધું કાર્ય ડભોઈના સુપ્રસિદ્ધ ચિત્રકાર શ્રીરમણલાલે યત્ન પરિશ્રમપૂર્વક કર્યું છે । તે બદલ સંસ્થા તરફથી તેમને ખન્યવાદ આપીએ છીએ ।

સંશોધન અને સંગ્રહના આ કાર્યમાં યાસ કરીને હસ્તપ્રતો પૂરી પાડવામાં અનેક સંસ્થાઓ, જ્ઞાનમળ્ડારો, અનેક પ્રતિષ્ઠિત વ્યક્તિઓ તેમ જ વિદ્વાનો તરફથી અમને સારો સહકાર મળ્યો છે । તેમાં નીચે જણાવેલ જ્ઞાનમળ્ડારો તથા સંસ્થાઓના અમે અત્યન્ત ઋણી છીએ ।

(૧) જૈન સિદ્ધાન્ત ભવન હસ્તલિખિત ગ્રન્થસંગ્રહ	આરા
(૨) રૉયલ એશિયાટિક સોસાયટી	કલકત્તા
(૩) શ્રીવિજયમોહનસૂરીશ્વરજી હસ્તલિખિત શાસ્ત્રસંગ્રહ	પાલીતાણા
(૪) માળ્ડારકર રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ	પૂના
(૫) શ્રી કેસરઝાઈ જ્ઞાન મંદિર	પાટણ
(૬) શ્રી જીવરાજ જૈન ગ્રન્થાલય	સોલાપુર
(૭) શ્રી મુક્તિકમલ જ્ઞાનમંદિર	વડોદરા
(૮) પં. અમૃતલાલ મોહનલાલ મોજકનો સંગ્રહ	પાટણ
(૯) શ્રી અમરવિજયજી જ્ઞાનમળ્ડાર	ડભોઈ
(૧૦) શ્રી તપમચ્છ જૈન મળ્ડાર	જયપુર
(૧૧) શ્રી મોહનલાલ ભગવાનદાસ સ્વેરોનો સંગ્રહ	મુંબઈ
(૧૨) શ્રી હંસવિજયજી શાસ્ત્રસંગ્રહ જૈન જ્ઞાનમંદિર	વડોદરા
(૧૩) શ્રી જ્ઞાન્તિમાથજી જૈન મંદિર હસ્તલિખિત સંગ્રહ	મુંબઈ
(૧૪) શેઠ શ્રીઆણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી હસ્તક	
શ્રી જૈન શ્વે. જ્ઞાનમળ્ડાર	લીંબડી

(१५) श्री वर्धमान जैन आगममंदिर	पल्लीताणा
(१६) श्री मुक्ताचार्ड जैन ज्ञानमंदिर	डमोई
(१७) श्री पन्नालाल दिगम्बर जैन सरस्वती भवन, मुलेश्वर	मुंबई
(१८) श्री जैनधर्मप्रसारक सभा	भावनगर
(१९) श्री आत्मानंद जैन सभा	॥
(२०) श्री भारतीय ज्ञानपीठ	काशी
(२१) श्री लालभाई दलपतभाई भारतीय संस्कृति विद्यामंदिर	अमदाबाद

आना पढी अमे नमस्कार-स्वाध्यायनो त्रीजो विभाग पण प्रकट करवाना छीए । जेमां संस्कृत अने प्राकृत सिवायनी भाषाओमां रचायेला प्रकाशित तथा अप्रकाशित महत्त्वपूर्ण संदर्भोनो, समावेश थरो ।

आ प्रकारे आ त्रणोय भागो पंचमंगलमहाश्रुतस्कन्धसूत्रना स्वाध्यायमां महार्थ, अपूर्वार्थ, परमार्थ गर्भार्थसन्दाव, समासार्थ, विस्तरार्थ, सारार्थ वगैरेनां अवधारण माटे, एक विज्ञानचक्रनी (एनसाईक्लोपीडियानी) गरज सारशे एवी अमे भाशा सेवीए छीए अने प्रस्तुत ग्रंथमां लग्नस्थता, अनुपयोग, प्रेसदोष आदि कारणोथी जे काई शास्त्रविरुद्ध लखायुं होय, तेनो अमे 'मिच्छामि दुक्कडं' दर्ईए छीए ।

आ ग्रंथनुं निमित्त पामीने भव्य आत्माओमां सम्यग्दर्शन-ज्ञान-चारित्र्यनी निर्मलता सदा वृद्धिने पामती रहे, ए ज मंगल कामना ।

भाद्रपद वद, १३ वि. सं. २०१८
बिलेपारले, मुंबई, ५६ (A S)
ता. २६-९-६२

निवेदक
पं. अमृतलाल ताराचंद दोशी
मंत्री, श्री जैन साहित्य विकास मंडळ

यन्त्र-चित्र-सूचि

ग्रंथनी शरुमातमां आपेल प्रथम छ चित्रोनो अनुक्रमः—

- (१) पुरुषादानीय (पुरिसादाणीय) श्रीपार्श्वनाथप्रभुः (नीलवर्णीय)
- (२) पद्मावती देवी (नालन्दास्थापत्यना आधारे)
- (३) मथुरास्तूपद्वारसुशोभनविभूषितपञ्चमङ्गलमहाश्रुतस्कन्धसूत्रम्
- (४) श्रीश्रेयांसनाथ भगवान् (गृहमंदिर, 'ज्योत' विलेपालें)
- (५) मथुरायागपटमध्यस्थापितमङ्गलपाठः
- (६) पञ्चपरमेष्ठिनमस्कारप्रथितरम्यसूत्रपटी

ग्रंथमांथी सूचित यथा तथा अन्य यंत्र-चित्रोनो अनुक्रमः—

	पृष्ठ
(१) ॐकारः परमेष्ठिपञ्चकवाचककलापञ्चकस्वरूपः	४
(२) सरस्वतीदेवी (ब्रिटिशम्युसियमांना चित्रपरथी)	१२
(३) ॐ ह्रीं वाच्यार्थस्वरूपदर्शकचित्रम् (ॐ ह्रीं अहं नी पाटली)	१६
(४) कलामय 'अहं' मङ्गलपाठः	२४
(५) संभेदप्रणिधानदर्शको अहंकारः	३४
(६) श्रीशिवमण्डलयन्त्रम् (श्रीसिंहतिलकसुरिकृतस्तवना आधारे)	४०
(७) समवसरणरचनास्थित ॐ ह्रीं अहं स्वरूपम्	७४
(८) उपासनादर्शकपञ्चपरमेष्ठिचित्रम्	९४
(९) श्रीपरमेष्ठिविद्यायन्त्रम् (श्रीसिंहतिलकसुरिकृतविद्यायन्त्रकल्पना आधारे)	११०
(१०) श्रीदेवगुरुधर्मदर्शकचित्रम् (सिद्धान्तमहोदधि प. पू. आ. श्रीविजयप्रेमसूरीश्वरजी म. हस्तलिखितपाठ)	१२६
(११) श्रीदेवगुरुधर्मदर्शकचित्रम् (पू. मुनि श्रीपुण्यविजयजीमहाराज हस्तलिखितपाठ)	१८२
(१२) श्रीदेवगुरुधर्मदर्शकचित्रम् (पू. पं. श्रीधुरंधरविजयगणिवर्य हस्तलिखितपाठ)	१८८
(१३) श्रीदेवगुरुधर्मदर्शकचित्रम् (मुनि श्रीजम्बूविजयजीमहाराज हस्तलिखितपाठ)	१९२
(१४) श्रीदेवगुरुधर्मदर्शकचित्रम् (पू. पं. श्रीभानुविजयजीगणिवर्यहस्तलिखितपाठ तथा पू. मुनि श्रीतन्वानंदविजयजीमहाराज हस्तलिखितपाठ)	१९८
(१५) श्रीसिद्धचक्रम् (दिगम्बरीयनवदेवताचित्रना आधारे)	२२०
(१६) नंदीश्वरद्वीपपटः	२४०
(१७) श्रीमहावीरप्रभुः (कायोत्सर्गमुद्रामां)	२५०
(१८) श्रीगोमटेश्वरबाहुबलिः (, ,)	२९२
(१९) श्रीचतुर्विंशतिजिनरम्यपटः	२९८

यन्त्र-चित्र परिचय

ग्रंथनी शुरुआतमां आपेल प्रथम छ चित्रोनो क्रमानुसार परिचयः—

(१) पुरुषावानीय प्रभु श्रीपार्श्वनाथः [नीलवर्णीय]

आ कलामय अने मनोहर चित्र चित्रकार श्रीरमणलाले अहीं संस्था (जैन साहित्य विकास मंडळ मुंबई) मां पोतानी कल्पनाथी दोरेल छे । चित्रनी मुखाकृति अत्यन्त भाववाही अने आकर्षक होवाथी अत्रे रज्जू करवामां आवेल छे ।

(२) श्री पद्मावती देवी

नालन्दा (बिहार) ना एक देवीना चित्र उपरथी चित्रकार पासे योग्य फेरफार करावी अहीं पद्मावती देवीरूपे रज्जू करवामां आवेल छे ।

(३) परितोमथुरास्तूपद्वारसुशोभनविभूषितपञ्चमङ्गलमहाश्रुतस्कन्धसूत्रम्

विन्सेन्ट ए. स्मिय रचित “ The Jaina Stupa and other Antiquities of Mathura (Archaeological Survey of India, New Imperial Series Volume XX; published in 1901) नामना परिचयात्मक ग्रंथनी प्लेट नं. XII परथी आ चित्र तैयार करवामां आव्युं छे । जेवुं छे एवुं ज प्रवेशद्वार दोरवामां आव्युं छे, फक्त नीचे तेनी बे बाजुए क्नावेल रक्षिकाओ आ प्लेटमां नथी । स्तूपना आ प्रवेशद्वारनी उपर तोरण छे अने तेनी उपर बने बाजु ‘तिलकरत्न’ छे, जे ‘अष्टमंगल’ पैकी एक मंगल छे । आबुं ‘तिलकरत्न’ आ सिवाय बीजी वणी प्लेटोमां (दा. त. VI, VII, X, XI) जोवा मळे छे । बे ‘तिलकरत्न’नी बन्चे ‘श्रीवत्स’ मूकवामां आवेलुं छे । प्रवेशद्वारनी बन्चे नमस्कारनो मूल पाठ सुशोभित रीते स्थापित कयौं छे । आ चित्रनी प्लेटने मयाले नीचे प्रमाणे लखेलुं छे :—

“ Ayāgapata or ‘Tablet of Homage’ The gift of Sivayaśā the wife of the Dancer Phaguyaśā ”

(४) श्री श्रेयांसनाथ भगवान्

संस्थाना माननीय प्रमुख शेठ श्रीअमृतलाल कालिदास दोशीना बिलेपालेना गृहमंदिरमां श्री श्रेयांसनाथ भगवाननी १३ इंच प्रमाण पंच घातुनी सुशोभित अने भव्य प्रतिमा मूलनायक तरीके विराजमान छे । तेनो परिकर अत्यन्त मनोहर अने कलापूर्ण छे । तेनुं समग्र चित्र अत्रे रज्जू करवामां आवेल छे । ते प्रतिमानी पाछलनो लेख नीचे प्रमाणे मळे छे :—

संवत् १५७९ वर्षे वैशाख सुदि ६ सोमे श्रीपत्तनवास्तव्य श्रीश्रीमालीहातीय श्रे. ठाकरसी भार्या खीमार्ई सुत वाधाकेन श्रीश्रेयांसनाथ विम्बं कारापितं । प्रतिष्ठितं भीष्मिः ॥ श्रीः ॥

* नोट—परिकरना उपरना भागनो पाछले (१) लेख अने नीचेना भागनो पाछले (२) लेख नीचे प्रमाणे छे :—

(१) संवत् १५७९ वर्षे वैशाख सुदि ६ सोमे श्रीपत्तनवास्तव्य श्रीश्रीमालीहातीयपूर्वज श्रे. सुरा श्रे. सांगण श्रे. मुखसी । श्रे. देवालान्वयनभो. नभोमणि पुण्यपुण्यकार्यकारण दक्ष श्रे. ठाकरसी भार्या खीमार्ई सुतश्रे. वाधाकेनाभजभ्रातृ श्रे. सिद्धा श्रे. मेधा भ्रातृश्रे. मुनवळ श्रे. नाकरसुता सुत श्रे. हीरजी वीरा प्रमुख कुटुंबयुतेन श्रीश्रेयांसनाथविम्बं कारापितं स्वश्रेयसे । प्रतिष्ठितं श्रीष्मिः ॥ श्रीः ॥

(२) संवत् १५७९ वर्षे वैशाख सुदि ६ सोमे श्रीपत्तनवास्तव्य श्रीश्रीमालीहातीय श्रे. ठाकरसी भार्या खीमार्ई सुत वाधाकेन भार्या मनार्ई सुत हीरजी वीरजी प्रमुख कुटुंबयुतेन श्री श्रेयांसनाथस्य सिंहासनं कारापितं निर्भरमक्तिभरेण प्रतिष्ठितं श्रीष्मिः ॥ शुभं भवतु ॥ श्रीः ॥

(૫) મથુરાયાગપટમધ્યસ્થાપિતમક્કલમુલપાઠ:

આ ચિત્ર પળ ઉપરુક વિન્સેન્ટ ઇ. સ્મિથના ગ્રંથમાંની પ્લેટ VII પરથી તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે । આ આયાગપટ છે, જેમાં વચ્ચેની જગ્યાએ શ્રી અરિહંત મગધન્ત પદ્માસને સ્થિત છે । તેઓ ધ્યાનમુદ્રામાં લીન છે અને શિરપર છત્ર શોભી રહ્યું છે । તેમની આજુબાજુ ચાર તિલકરત્ન હતાં તે ન લેતાં તેની જગ્યાએ અહીં 'ચત્તારિ મંગલ' આદિનો મૂલ પાઠ મૂકેલ છે ।

આ આયાગપટની ઉપરની બાજુએ ચાર અને નીચેની બાજુએ ચાર—ઇમ મઝી કુલ આઠ મંગલ આપેલાં છે । સૂત્ર અ પ્રચલિત ઇવાં આ 'અષ્ટમંગલ' જૈન રીતિનાં અતિ પ્રાચીન પ્રતીકો છે । આનાથી પ્રાચીન અને આવી સારી રીતે ઇક સાથે જઢબાયેલ 'અષ્ટમંગલ' હજુ સુધી બીજે ક્યાંય મઢ્યા નથી । ડૉ. ઉમાકાન્ત પી. શાહે પોતાના 'Studies in Jaina Art' નામક કલાગ્રન્થમાં આ મંગલોનું નીચે પ્રમાણે નામકરણ કર્યું છે :—

ઉપરની હરોઢ (જમણી બાજુએથી)—

- (૧) A pair of Fish (મત્સ્યયુગલ-મત્સ્યયુગ્મ)
- (૨) A heavenly Car (પવનપાવઢી)
- (૩) A Srivatsa Mark (શ્રીવત્સ)
- (૪) A Powder Box (શરાવસંપુટ)

નીચેની હરોઢ (જમણી બાજુએથી)—

- (૫) A Tilakaratna (તિલકરત્ન)
- (૬) A Full Blown Lotus (પુષ્પચંગેરિકા-પુષ્પગુચ્છ)
- (૭) An Indrayasti or Vaijayanti (ઇન્દ્રયષ્ટિ વ વૈજયંતી)
- (૮) A Mangal-Kalaśa (Auspicious Vase) (મંગલ-કલશ)

મૂલપાઠની બે બાજુ આપેલ સ્તંભો "Persian Achaemenian" રીતિના છે અને પ્રત્યેક સ્તંભની ઉપર તથા નીચે ભિન્ન ભિન્ન પ્રતીકો આપેલ છે । જમણી બાજુના સ્તંભની ઓથી ઉપર 'ધર્મચક્ર' છે અને ઢાબી બાજુના સ્તંભની ઉપર 'કુંજર' (શાથી) કંઢારેલ છે । બન્ને સ્તંભોની નીચે પળ જુદાં જુદાં બે પ્રતીકો છે । આ ચારે પ્રતીકોની ભિન્નતા શિલ્પની દૃષ્ટિએ વિચારણીય લાગે છે ।

જે પરથી આ ચિત્ર તૈયાર કર્યું છે તે પ્લેટ નં. VII ને મયાઢે નીચે પ્રમાણે લખેલું છે:—

"Ayagapata or 'Tablet of Homage or of Worship', Set up by Sihanāndika for the Worship of the Arhats."

(૬) પશ્ચિમરમેષ્ટિનમસ્કારપ્રથિતરમ્યસૂત્રપટી

શ્રીનમસ્કારમંત્રનાં પાંચ પદોના પઢિમાત્રાનો પાઠ ગૂંચળીમાં આવે તેવી રીતે ઋષિ મનોહરે રંગીન પાટી ગૂંચી છે, ઇતું આ ચિત્ર છે । તે સંવત ૧૭૩૯ ના માદરવા વદિ પાંચમના દિવસે ગૂંચી છે ઇતું તેમાં દર્શાવ્યું છે । આ પાટી ઢાર ફૂટ લાંબી અને પોળો ઇંચ પહોઢી છે અને તેમાં અક્ષરો સિવાય આગઢ પાઢઢ સુશોભનો છે । તે સુશોભનો શાના સંકેત છે ઇ સમજાતું નથી ।

ગ્રંથમાંથી સૂચિત થતા તથા અન્ય ઓગળીસ યંત્ર-ચિત્રોનો પરિચય:—

(૭) ડંકાર:શાચકકલાપરમેષ્ટિપશ્ચકસ્યરૂપ: (ઉ. ડ A)

સેઠ શ્રી અમૃતલાલ કાલિદાસ દોશીના જામનગરના સંગ્રહમાંની ઇક પાટલીના ચિત્ર ઉપરથી યોગ્ય ફેરફાર સાથે આ ચિત્ર ચિતરાવી અહીં રજૂ કરવામાં આવેલ છે ।

(८) सरस्वतीदेवी (पृ. १२ A)

'Epics Mythes and Legends of India' by P. Thomas नामक पुस्तकना पृ. १०२ पर आवेल सरस्वती देवी (Plate No. LXII) ना आधारे संस्थामां योग्य फेरफार साथे चितरावी अहीं रजू करवामां आवेल छे ।

चित्रनी नीचे British Museum एम लखेल छे ।

(९) ॐ ह्रीं वाच्यार्थस्वरूपदर्शकचित्रम् [ॐ ह्रीं अह्नीं पाटली] (पृ. १६ A)

आ पण उपर्युक्त जामनगरनी पाटलीना चित्र उपरथी योग्य फेरफार साथे चितरावी अहीं रजू करवामां आवेल छे ।

(१०) कलामय 'अह्' मङ्गलपाठः (पृ. २४ A)

आ चित्रकारनी पोतानी कल्पनानुसार चितरावी ने अहीं रजू करेल छे ।

(११) संभेदप्रणिधानदर्शको अह्कारः (पृ. ३४ A)

कलिकालसर्वज्ञ श्रीहेमचन्द्राचार्यकृत सिद्धहेमशाब्दानुशासनना मंगलचरणमा अह् उपरना स्तोत्रशब्दार्थान्यासमां निर्दिष्ट संभेद प्रणिधाननी व्याख्यानुसार आ चित्र संस्थामां चितरावी अहीं रजू करवामां आवेल छे । जुओ-प्रस्तुत ग्रंथ पृ. ३५ नो छेछो परिग्राफ ।

(१२) ऋषिमण्डलयन्त्रम् (पृ. ४० A)

श्रीसिंहतिलकसूरिए निर्दिष्ट करेल आम्नायानुसार तेमब बीजा अनेक यन्त्रो सामे राखी जे फेरफार पृ. पं. श्री धुरंधरविजयजी गणिवरने आवश्यक जगायो ते अनुसार संस्थामां चितरावी आ चार रंगवाळुं चित्र प्रेस प्रोसेस स्टुडीओमां तैयार करावी अहीं रजू करवामां आवेल छे । आ मन्त्र चित्र अतीव मनोहर बनी दाम्युं छे ।

(१३) समवसरणरचनास्थित ॐ ह्रीं अह् स्वरूपम् (पृ. ७४ A)

शेठ श्री अमृतलाल कालिदास दोशीना अंगत संग्रहमांना एक यन्त्र-चित्र उपरथी योग्य फेरफार साथे चितरावी अहीं रजू करवामां आवेल छे ।

(१४) उपासनादर्शकपञ्चपरमेष्ठिचित्रम् (पृ. ९४ A)

श्री पञ्चपरमेष्ठि भगवन्तेनी विविध उपासना तथा आराधनाना चित्रो तथा अष्टमंगलना चित्रो वहित नी नमस्कारनो मूलपाठ संस्थामां चित्रकार पासे ने रंगमां चितरावी अहीं रजू करवामां आवेल छे ।

(१५) परमेष्ठि विधायन्त्रम् (पृ. ११० A)

श्रीसिंहतिलकसूरिविरचित 'परमेष्ठिविधायन्त्रकल्प' मां निर्दिष्ट आम्नायानुसार संस्थामां चितरावीने अहीं रजू करवामां आवेल छे । जुओ प्रस्तुत ग्रन्थ पृ. १११ थी १२६ सुधी ।

आलेखन पंचक

समयज्ञता, दृढचारित्र्य वगैरे गुणसंपदावाळा गुरुओना स्वहस्ताक्षररूपे पंचमंगल महाश्रुतस्मृति सूत्र अने तेनी साथे तेओश्रीनी प्रतिकृति—आ वळे एक सुंदर कलामय पट्टिका के जेमां अरिहंतदेवनी प्रतिकृति चित्रित होय तेमां जो रज्जू करवामां आवे तो ग्रंथनी श्लोमामां घणी ज अमिहृदि थाय अने ग्रंथ विशेष भादरणीय बने तथा ए प्रकारे चित्रमां देव, गुरु अने धर्मेनो सुमेळ सहाय—अेवो विचार आ ग्रंथना प्रयोजक शेट श्री अमृतलालभाईना मनमां स्फुर्यो अने ते विचारने अमलमां मूकवाने शेट श्री स्वयं पूज्य गुरुवर्योने मल्या अने विनंति करी। जे उपरयी आलेखन पंचक रज्जू करवामां आवेल छे। तेनो सामान्य परिचय नीचे मुजब छे :—

(१६) सिद्धान्तमहोदधि पूज्यपाद आचार्य भगवंत श्री विजयप्रेमसूरीश्वरजी महाराज अने तेओश्रीना हस्ताक्षरमां 'पंचमंगल महासुयस्मृति सुत्त' (पृ. १२६ A)

सकलगणेश्वरहस्यवेदी, कर्मसाहित्यना परम अभ्यासी, परमशान्ताविभूति वात्सल्यमूर्ति, कल्याणसिधु, स्वयं पंचाचारतुं सर्वांगसुंदर परिपालन करनारा अने अनेक प्रत्य आत्माओने तेमां जोडवानी अद्भुत सिद्धिने वरेल, श्रीजिनशासनगणेशदिवाकर, सुगृहीतनामधेय, प्रातःस्मरणीय परमाराध्यपाद आचार्य शिरोमणि श्रीविजयप्रेमसूरीश्वरजी महाराजनी प्रतिकृति तथा तेओश्रीए कृपा करीने लखी आपेलो 'पंचमंगलमहाश्रुतस्मृति सूत्र'नो ते ज स्वरूपे पाठ। ए आचार्य भगवंतनी संस्था उपरनी महान् कृपाना कारणे प्रस्तुत ग्रंथने वर्तमानरूपमां आवामां पू. मुनिवर्य श्री तत्त्वानंदविजयजीनी अमने घणी ज सारी सहाय मळी छे।

(१६) आगमप्रभाकर पू. मुनिराज श्रीपुण्यविजयजी महाराज अने तेओश्रीना हस्ताक्षरमां 'पंचमंगलमहासुयस्मृति सुत्त' (पृ. १८२ A)

प्राचीन ज्ञानमण्डारोना महान् उद्धारक, संरक्षक अने संशोधक, जैनगमनिष्णात, समयज्ञ महापुरुष मुनिराज श्री पुण्यविजयजी महाराजनी प्रतिकृति तथा तेओश्रीए कृपा करीने लखी आपेलो 'पंचमंगलमहासुयस्मृति सुत्त' नो ते ज स्वरूपे पाठ।

(१८) विद्वद्वर्य पू. पन्न्यासप्रवर श्रीधुरंधरविजयजी गणिवर अने तेओश्रीना हस्ताक्षरमां 'श्रीनवकार महामंत्रः' नो पाठ (पृ. १८८ A)

परम पूज्य आचार्य श्रीविजयामृतसूरीश्वरजी महाराजना प्रशिष्य संस्कृत-प्राकृतना प्रौढ विद्वान् तथा अनुष्ठानकुशल पू. पन्न्यासप्रवर श्रीधुरंधरविजयजी गणिवर्यनी प्रतिकृति तथा तेओश्रीए कृपा करीने लखी आपेलो 'श्रीनवकार महामंत्र'नो ते ज स्वरूपे पाठ।

(१९) षट्दर्शननिष्णात पू. मुनिराज श्रीजंबूविजयजी महाराज अने तेओश्रीना हस्ताक्षरमां श्रीपञ्चपरमेष्ठिनमस्कारमहामन्त्रः' (पृ. १९२ A)

प. पू. मुनिराज श्रीभुवनविजयान्तेवासी, भारतीय दर्शनोना प्रखर अभ्यासी, मोट भाषाना मर्मज्ञ, प्रखर मेधावी मुनिराज श्रीजंबूविजयजी महाराजनी प्रतिकृति तथा तेओश्रीए कृपा करीने लखी आपेलो 'श्रीपञ्चपरमेष्ठिनमस्कार-महामंत्र'नो ते ज स्वरूपे पाठ।

(२०) प. पू. पन्न्यासप्रवर श्रीभानुविजयजी गणिवर्यना हस्ताक्षरमां 'सिरिपंचमंगलमहासुय-स्मृति सुत्त' तथा पू. मुनिराज श्रीतत्त्वानंदविजयजी महाराजना हस्ताक्षरमां 'अरिहंत' मंत्रनो लेखित जाप (पृ. १९८ A)

प. पू. पन्न्यासजी महाराज श्री भानुविजयजी गणिवर्ये कृपा करीने लखी आपेलो 'सिरिपंचमंगलमहासुय-स्मृति सुत्त' नो तेज स्वरूपे पाठ अने तेओश्रीना अन्तेवासी संस्कृत अने प्राकृतना परम उपासक, ध्यान विषयना अभ्यासी मुनिराज श्री तत्त्वानंदविजयजी महाराजे कृपा करीने लखी आपेलो 'अरिहंत' मन्त्रनो लेखित जाप।

(२१) सिद्धचक्रम् (दिगम्बरीय नववेस्तानी धानु प्रतिमा) (पृ. २२० A)

आ एक प्राचीन दिगम्बरीय चित्र उपरथी योग्य फेरफार साथे चितरावी अहीं रज्जू करवामां आवेल छे ।

(२२) नंदीश्वरद्वीपपटः

(पृ. २४० A)

राणकपुरना धरणविहार प्रासादमां रहेला नंदीश्वरपटना एकचित्र उपरथी संस्थामां चित्रकार पासै योग्य फेरफार करावी चितरावीने अहीं रज्जू करवामां आवेल छे ।

(२३) धीमहावीर स्वामी (काउस्सगगध्यानमां) (पृ. २५० A)

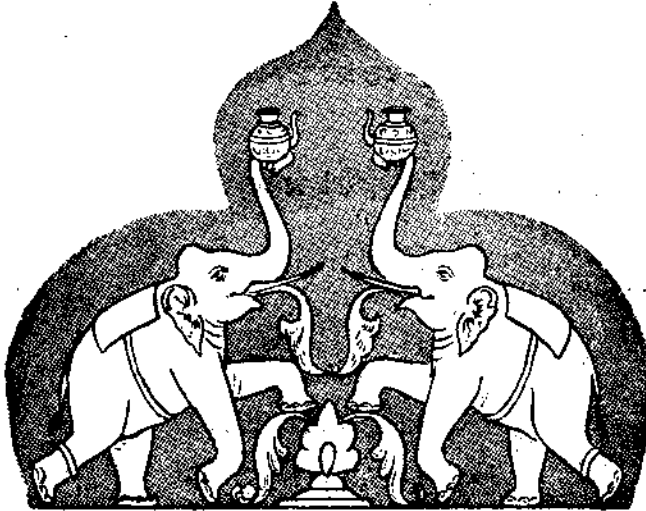
तालध्वज (तळाजा-सौराष्ट्र) गिरि उपर मुख्य देरासरनी बाजुए एक उमी काउस्सगगीया भगवाननी मूर्ति छे । पगनी नीचे जमणी बाजु एक यक्ष तथा डाबी बाजु अंनिका देवी छे । प्रभुनी मूर्ति नीचे लंछन नथी परन्तु बसे बाजु सिंहनी आकृति होवाथी चित्रकारे वचमां सिंहनी आकृति लंछन तरीके मूकी महावीर स्वामीनी मूर्ति कस्यीने ते प्रमाणे चितरी छे । जे अहीं रज्जू करवामां आवेल छे ।

(२४) श्रीबाहुबलिजी (काउस्सगगध्यानमां) (पृ. २९२ A)

श्रीगोमटेश्वर नाहुबलिना चित्र उपरथी योग्य फेरफार साथे चित्रकार पासै चितरावीने अहीं रज्जू करेळ छे ।

(२५) श्रीचतुर्विंशतिजिनरम्यपटः (पृ. २९८ A)

प्रभासपाटणना चिन्तामणि पार्श्वनाथना देरासरमां डाबी बाजुना एक चोवीसीना चित्र उपरथी चित्रकारनी कस्यनानुसार चितरावीने अहीं रज्जू करेळ छे ।

अमारां प्रकाशनो

(प्रयोजक : अमृतलाल कास्तिदास बोशी, बी. ए.)

१ श्रीप्रतिक्रमण-सूत्र प्रबोधटीका, भाग पहिले (बीबी आहृति)	रु. ५=००
२ श्रीप्रतिक्रमण-सूत्र प्रबोधटीका भाग बीजे	रु. ५=००
३ श्रीप्रतिक्रमण-सूत्र प्रबोधटीका भाग त्रीजे	रु. ५=००
४ श्रीप्रतिक्रमण-पवित्रता (बीबी आहृति-अप्राप्य)	रु. ०=१५
५ श्रीपंचप्रतिक्रमण-सूत्र (प्रबोधटीकानुसारी) साम्बार्थ, अर्थसंस्कृता, तथा सूत्र-परिचय साये (अप्राप्य)	रु. २=००
६ उच्चिन्न सार्थ साम्बायिक-चैत्यवन्दन (प्रबोधटीकानुसारी-अप्राप्य)	रु. ०=५०
७ योगप्रदीप (प्राचीन गुजराती बालावबोध अने अर्वाचीन गुजराती अनुवादसहित)	रु. १=५०
८ तत्त्वानुशासन (गुजराती अनुवादसहित)	रु. १=००
९ ध्यानविचार (गुजराती अनुवादसहित)	रु.
१० नमस्कार स्वाध्याय (प्राकृत विभाग) (अप्राप्य)	रु. २०=००
११ नमस्कार स्वाध्याय (संस्कृत विभाग)	रु. १५=००
१२ A Comparative Study of the Jaina Theories of Reality and Knowledge	रु. १०=००

—: छपाय छै :—

- १३ मातृका प्रकरण
१४ नमस्कार-स्वाध्याय (अपभ्रंश-हिंदी-गुजराती विभाग)
१५ योगसार
१६ मन्त्रराज रहस्य

जैन साहित्य विकास मंडळ

हरका मीज, ११२ चोडबंदर रोड
विल्डियारले, मुंबई-५६ (A.S.)

श्री श्रेयांसनाथ भगवान (गृहमंदिर, 'ज्योत' विलेपार्ले)

चत्वारि मंगलं - अरिहंता मंगलं,
सिद्धा मंगलं, साहू मंगलं,
केवलिपन्नत्तो धम्मो मंगलं ॥

चत्वारि लोगुत्तमा -

अरिहंता लोगुत्तमा,
सिद्धा लोगुत्तमा,
साहू लोगुत्तमा,
केवलिपन्नत्तो धम्मो लोगुत्तमो ॥

चत्वारि सरणं पवज्जामि -
अरिहंते सरणं पवज्जामि,
सिद्धे सरणं पवज्जामि, साहू सरणं पवज्जामि,
केवलिपन्नत्तं धम्मं सरणं पवज्जामि ॥

नमो भगवते वासुदेवाय ॥

नमो भगवते वासुदेवाय ॥

नमो भगवते वासुदेवाय ॥

नमो भगवते वासुदेवाय ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

नमो भगवते वासुदेवाय ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

नमो भगवते वासुदेवाय ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

पञ्चपस्कनमारग्रथितरम्यसूत्रपटी
(शेट कान्तिबाल ईश्वरालना सौजन्यथी)

॥ श्री शंखेश्वरपार्श्वनाथाय नमः ॥

नमस्कार स्वाध्याय

(संस्कृत विभाग)

[४६-१]*

नमस्कारमन्त्रस्तोत्रम्

5

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

विश्लिष्यन् घनकर्मराशिमशनिः संसारभूमिभृतः

स्वर्निर्वाणपुरप्रवेशगमने निष्प्रत्यवायः सताम् ।

मोहान्धावटसङ्कटे निपततां हस्तावलम्बोऽर्हतां,

पायाद् वः सचराचरस्य जगतः सञ्जीवनं मन्त्रराट् ॥ १ ॥

10

(वसन्ततिलकावृत्तम्)

एकत्र पञ्चगुरुमन्त्रपदाक्षराणि, विश्वत्रयं पुनरनन्तगुणं परत्र ।

यो धारयेत् किल तुलानुगतं तथापि, वन्दे महागुह्यं परमेष्ठिमन्त्रम् ॥ २ ॥

ये केचनापि सुषमाधरका अनन्ता, उत्सर्पिणीप्रभृतयः प्रययुर्विवर्त्ताः ।

तेष्वप्ययं परतरः प्रथितप्रभावो, लब्ध्वाऽमुमेव हि गता शिवमत्र लोकाः ॥ ३ ॥

15

अनुवाद

घनघाति कर्मना समूहने विखेरी नाखनार, भवरूपी पर्वतने (मेदवा) माटे वज्र समान, सत्पुरुषोने स्वर्ग अने मोक्षपुरीमां प्रवेश करवाना मार्गमां रहेला विघ्नोने दूर करनार, मोहरूप अंधकारभय कूषाना संकटमां पडेलोओने माटे हाथना टेकारूप अने सचराचर जगतने माटे संजीवनरूप अर्हंतोने मंत्रराज (नमस्कार महामंत्र) तमारुं कल्याण करो ॥ १ ॥

20

एक पल्लामां 'पंचगुरुमंत्र' (नमस्कार मंत्र)ना पदना अक्षरो अने बीजा पल्लामां अनंतगुण करेला एवा त्रणे लोक, एम बनेने जो त्राजवामां धारण करवामां आवे, तो पण जेनो भार घणो वधारे धाय एवा परमेष्ठिमंत्रने हुं नमस्कार करुं छुं ॥ २ ॥

जे कोई पण सुषमादि अनन्त आराओ अने उत्सर्पिणी (अवसर्पिणी) वगैरे कालचक्रो व्यतीत वया, ते बधामां पण आ मंत्रराज सर्वोत्तम अने विस्तृत—प्रख्यात प्रभाववाळो हतो। आ मंत्रने प्राप्त करीने 25 मन्त्रमन्त्र लोको मोक्षमां गया छे ॥ ३ ॥

१. पायाजः । २. धारयेदिव । ३. महागुह्यं ।

* आ पहिलें प्रकट थयेल "नमस्कार स्वाध्याय—प्राकृत विभाग"मां कुल ४५ स्तोत्रो आपवामां आन्यां हतां अने सळंग क्रम जाल्ळी राखवानी दृष्टि येना अनुसंधानमां आ "नमस्कार स्वाध्याय—संस्कृत विभाग"मां नं. ४६ यी शब्दांत करवामां आवी छे ।

30

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

उत्तिष्ठन् निपतन् चलन्नपि धरापीठे लुठन् वा स्मरे-
 जाग्रद् वा प्रहसन् स्वपन्नपि वने विभ्यन्निषीदन्नपि ।
 गच्छन् वर्त्मनि वेश्मनि प्रतिपर्द कर्म प्रकुर्वन्नायुं
 यः पञ्चप्रभुमन्त्रमेकमनिशं किं तस्य नो वाञ्छितम् ॥ ४ ॥

5

(वसन्ततिलकावृत्तम्)

सङ्ग्राम-सागर-करीन्द्र-शुजङ्ग-सिंह-
 दुर्व्याधि-बद्धि-रिपु-बन्धनसम्भवानि ।
 चौर-ग्रह-भ्रम-निशाचर-शाकिनीनां
 नश्यन्ति पञ्चपरमेष्ठिपदैर्भयानि ॥ ५ ॥

10

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

यो लक्षं जिनवद्धलक्ष्यं हृदयः स्वव्यक्तवर्णक्रमः
 श्रद्धावान् विजितेन्द्रियो भवहरं मन्त्रं जपेच्छ्रावकः ।
 पुष्पैः श्वेतसुगन्धिभिः सुविधिना लक्षप्रमाणैरयुं
 यः सम्पूजयते स विश्वमहितस्तीर्थाधिनाथो भवेत् ॥ ६ ॥

15

ऊठतां, पडतां, चालतां, भूमि पर आळोटतां, जागतां, हसतां, सूतां, वनमां भय पामतां, बेसतां, मार्गमां के घरमां जतां प्रत्येक डगले अने प्रत्येक काम करतां जे आ पंचपरमेष्ठिमंत्रनुं निरंतर स्मरण करे, तेना कया मनोरथनी सिद्धि न थाय ? ॥ ४ ॥

पंचपरमेष्ठिना पदो वडे रण-संग्राम, सागर, गजेन्द्र, सर्प, सिंह, दुष्टव्याधि, अग्नि, शत्रु अने 20 बंधनथी उत्पन्न थता भयो तथा चौर, ग्रह, भ्रम, राक्षस अने शाकिनीना भयो दूर भागी जाय छे ॥ ५ ॥

श्री जिनेश्वर भगवंतने विषे बद्धलक्ष्य छे हृदय जेनुं (अर्थात् श्री जिनेश्वर भगवंतरूप ध्येयमां एकाग्र मनवाळो), सुस्पष्ट वर्णक्रमवाळो (अर्थात् जेनो नमस्कार महामंत्रना वर्णोना उच्चारदिनो क्रम सूत्रोच्चारणना गुणोथी युक्त छे एवो), श्रद्धावान अने जितेन्द्रिय एवो जे श्रावक भवनाशक एवा आ मंत्रनो एक लाख श्वेत सुगंधी पुष्पोवडे सुंदर विधिपूर्वक जाप करे अने पूजा करे, ते विश्वपूज्य तीर्थकर थाय । 25 (श्रीपार्श्वनाथ अथवा श्री शांतिनाथ भगवंतनी प्रतिमानी एक लाख श्वेत सुगंधी पुष्पोवडे पूजा करे; एक एक पुष्प प्रभु पर चढावती बखते एक एक नवकारनो जाप करे, एवं विधान छे । आ विधाननुं वर्णन प्रस्तुत ग्रंथना त्रीजा भागमां आवशे) ॥ ६ ॥

(वसन्ततिलकावृत्तम्)

इन्दुर्दिवाकरतया रविरिन्दुरूपः
पातालमम्बरमिला सुरलोक एव ।
किं जल्पितेन बहुना भुवनत्रयेऽपि
यन्नाम तन्न विषमं च समं च न स्यात् ॥ ७ ॥

5

जग्मुर्जिनास्तदपवर्गपदं तदैवं
विश्वं वराकमिदमत्र कथं विनाऽस्मात् ।
तत् सर्वलोकभुवनोद्धारणाय धीरै-
र्मन्त्रात्मकं निजवपुर्निहितं तदत्र ॥ ८ ॥

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

10

हिंसावाननुत्प्रियः परधनाऽऽहर्ता परस्त्रीरतः
किञ्चान्येष्वपि लोकगर्हितमतिः पापेषु गाढोद्यतः ।
मन्त्रेशं यदि संस्मरेच्च सततं प्राणात्यये सर्वदा
दुष्कर्माहितदुर्गतिक्षतचयः स्वर्गाभवेन्मानवः ॥ ९ ॥

आ महामंत्रना प्रभावथी चंद्र सूर्यरूपे अने सूर्य चंद्ररूपे, पाताल आकाशरूपे (अने आकाश 15 पातालरूपे) अने पृथ्वी देवलोकरूपे (अने देवलोक पृथ्वीरूपे) थई शके। वधारे कहेवाथी शुं ? त्रण जगतमां एवी कई वस्तु छे के जे ए मंत्रथी विषमनी सम के समनी विषम न थई शके ? (अर्थात् आ पंचपरमेष्ठि-मंत्रना प्रभावथी वस्तुने जे रूपे बदलाववी होय ते रूपे बदलावी शक्याय) ॥ ७ ॥

ज्यारे श्री जिनेश्वर भगवंतो मोक्षमां गया ल्यारे, “अमारा विना अहीं विचारा आ जगतनुं शुं थशे ?”, (एवी करुणाथी) धीर एवा तेओ सर्व जगतना जीवोना उद्धार माटे पोताना मंत्रात्मक शरीरने अहीं 20 मूक्ता गया छे ॥ ८ ॥

हिंसा करनार, असत्यप्रिय, पारकुं धन हरण करनार, परस्त्रीमां आसक्त तथा बीजा पण पापोमां अत्यंत तत्पर अने लोकोए जेनी बुद्धिनी निंदा करी छे एवो पुरुष पण जो मरण बखते आ मंत्रनुं सर्वदा सतत स्मरण करे तो ते दुष्कर्माथी प्राप्त करेल दुर्गतिना संचयनो (दुर्गति प्रायोग्य कर्म समूहना) क्षय करीने देव थाय छे ॥ ९ ॥

25

(शिखरिणीवृत्तम्)

- अयं धर्मः श्रेयानयमपि च देवो जिनपति-
 व्रतं चैतत् श्रीमानयमपि च यः सर्वफलदः ।
 किमन्यैर्वाग्जालैर्बहुभिरपि संसारजलधौ
 नमस्कारात् किं यदिह शुभरूपं न भवति ॥ १० ॥
- 5 स्वपद्मं जाग्रन् तिष्ठन्नपि पथि चलन् वेष्मनि सरन्,
 भ्रमन् क्लिश्यन् माद्यन् वन-गिरि-समुद्रेष्ववतरन् ।
 नमस्कारान् पञ्च स्मृतिरवनिखातानिव सदा
 प्रशस्तैर्विज्ञप्तानिव ब्रह्मति यः सोऽत्र सुकृती ॥ ११ ॥

- 10 आ नवकार कल्याणकारी धर्म छे, जिनेश्वरदेव पण ए छे, व्रत पण ए छे अने जे सर्व फळोने आपे छे ते श्रीमान पण ए छे । बीजा घणा वाक्प्रपंचोथी शुं? आ संसारसमुद्रमां एवुं शुं छे के जे आ नमस्कारमंत्रथी* शुभरूप न थतुं होय? ॥ १० ॥

- जे सूतां, जागतां, उभा रहेतां, रस्तामां चालतां, धरमां पेसतां, (स्खलना पामतां) फरतां, दुःखी यतां, प्रमाद आवी जतां, अथवा जंगल, पर्वत के समुद्रोने पार करतां, वृष्य पुरुषोए उपदेशला पांच 15 नमस्कारोने जाणे स्मृतिना आंतरिक नादवडे मनमां कोराई गया होय (?) तेम धारण करे छे ते अहीं भाग्यशाली छे ॥ ११ ॥

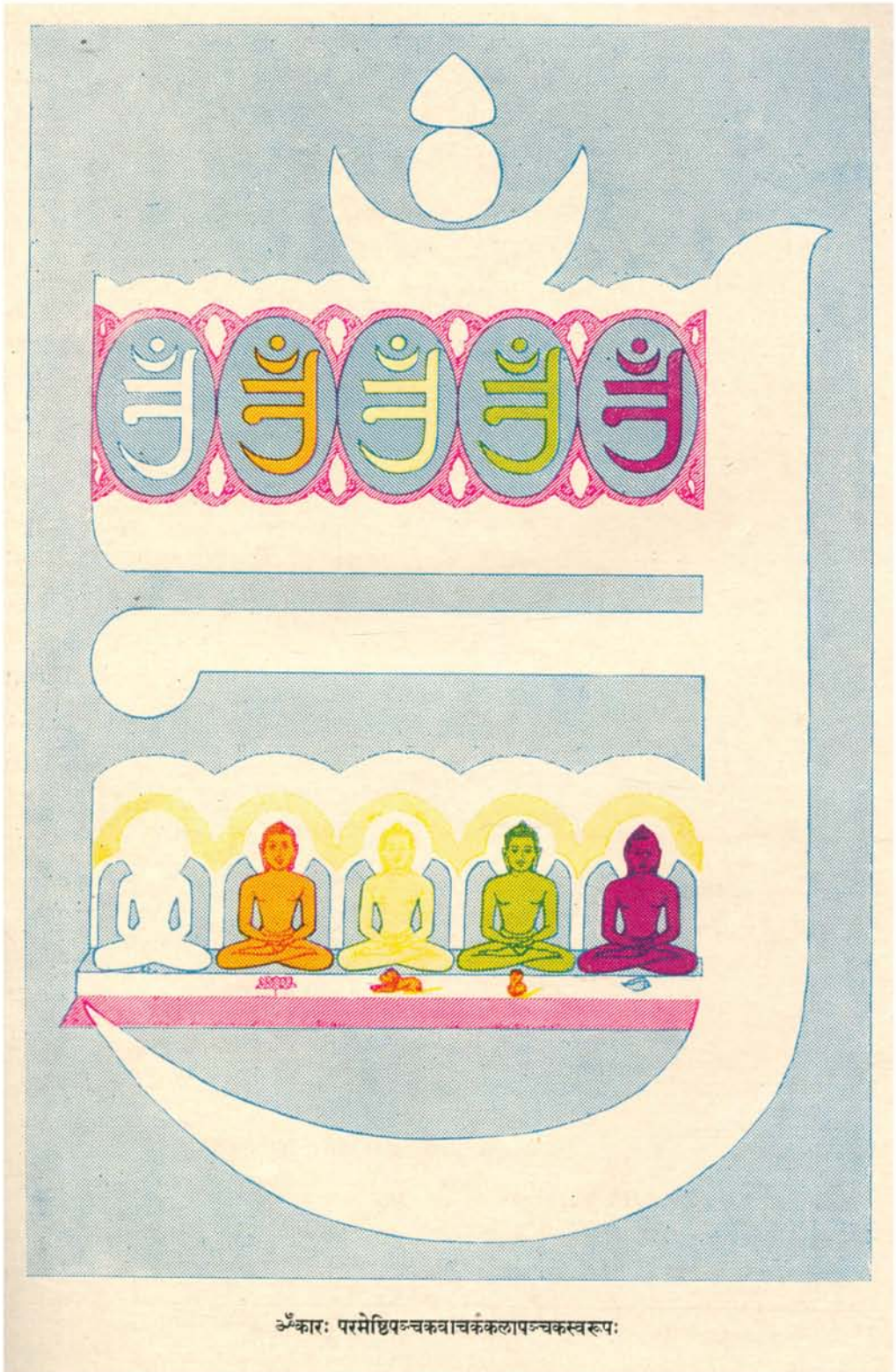
परिचय

- आ स्तोत्रनी बे प्रतिओ अमने मळी छे । एक आरा जैन सिद्धांत भवनना हस्तलिखित ग्रंथसंग्रहना त० २५/१ मांथी मळी हती; ज्यारे बीजी रॉयल एशियाटिक सोसायटी कलकत्ताना संग्रहमांथी 'पंचनम- 20 स्फुतिदीपक' नामना ग्रंथमांथी संग्रहरूपे मळेली हती; ते बे प्रतिओ उपरथी मूलपाठ अने पाठभेदो लईने अनुवाद साथे आ कृतिने अहीं प्रगट करी छे ।

'पंचनमस्फुतिदीपक'मां आ स्तोत्रना कर्ता तरीके वाचकवर्य श्री उमास्वातिनो उल्लेख कर्यो छे । संभव छे के आ कृति तेमनी होय, छतां बीजो पुरावो न मळे त्यां सुधी आ स्तोत्रना कर्ता विशे निश्चितपणे कही न शकाय ।

- 25 आ स्तोत्र प्रस्तुत ग्रंथना केटलाक स्तोत्रना सारसमुच्चयरूप जणाय छे । खास करीने आ स्तोत्रनुं आठमुं पद्य आपणुं ध्यान खेंचे छे के, "आ नमस्कार मंत्र, ते जगतना उद्धार माटे श्री अरिहंत भगवंतनो मंत्रात्मक शाश्वत देह छे ।" श्री नमस्कार महामंत्रनी महान शक्तिनुं वर्णन करतां आ स्तोत्रमां कहेवामां आव्युं छे के, "ए मंत्रनी सहायथी चंद्रने सूर्य, सूर्यने चंद्र के पृथ्वीने देवलोक वगैरे बनावी शकाय ।" सारांश के नमस्कारमंत्रना प्रभावदिने आ स्तोत्रमां सुंदर रीते रज्ज करवामां आवेल छे ।

- 30 १. नमस्कारस्तत्तु यदिह शुभरूपञ्च भवति । २. सपन् । ३. स्खलन् ।
 * आ संसारमां जे जे शुभरूप छे, ते ते बहुं नवकार(ना प्रभावे) ज छे ।

ॐकारः परमेष्ठिपञ्चकवाचकंकलापञ्चकस्वरूपः

‘ૐ’કારવિદ્યાસ્તવનમ્

પ્રણવસ્ત્વં ! પરબ્રહ્મન્ ! લોકનાથ ! જિનેશ્વર !
 કામદસ્ત્વં મોક્ષદસ્ત્વં ‘ૐ’કારાય નમો નમઃ ॥ ૧ ॥
 પીતવર્ણોઃ શ્વેતવર્ણો રક્તવર્ણો હરિદ્વરઃ । 5
 કૃષ્ણવર્ણો મતો દેવઃ ‘ૐ’કારાય નમો નમઃ ॥ ૨ ॥
 નમસ્ત્રિભુવનેશાય રજોઽપોહાય ભાવતઃ ।
 પશ્ચદેવ્ય શુદ્ધાય ‘ૐ’કારાય નમો નમઃ ॥ ૩ ॥
 માયાદયે નમોઽન્તાય પ્રણવાન્તર્મયાય ચ ।
 બીજરાજાય હે દેવ ! ‘ૐ’કારાય નમો નમઃ ॥ ૪ ॥ 10
 ઘનાન્ધકારનાશાય ચરતે ગગનેઽપિ ચ ।
 તાલુરન્દ્રસમાયાતે સપ્રાન્તાય નમો નમઃ ॥ ૫ ॥
 ગર્જન્તં મુખરન્દ્રેણ લલાટાન્તરસંસ્થિતમ્ ।
 પિધાનં કર્ણરન્દ્રેણ પ્રણવં તં વયં નુમઃ ॥ ૬ ॥

અનુવાદ

15

હે પરમબ્રહ્મ, લોકનાથ, જિનેશ્વર ! તમે પ્રણવ (‘ૐ’કાર) સ્વરૂપ છો । હે ‘ૐ’ કાર ! તું સર્વ શુભ ઇચ્છાઓને પૂર્ણ કરનાર છે અને મોક્ષ આપનાર પણ તું જ છે; તેથી હું તને પુનઃ પુનઃ નમસ્કાર કરું છું ॥ ૧ ॥

જે (ઇષ્ટ) દેવ (‘ૐ’કાર)તું ધ્યાન પીતવર્ણમાં, શ્વેતવર્ણમાં, રક્તવર્ણમાં, હરિતવર્ણમાં અથવા કૃષ્ણવર્ણમાં કરાય છે, તે ‘ૐ’કારને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ ॥ ૨ ॥ 20

જે ત્રણે ભુવનનો સ્વામી છે, જેનું ભાવપૂર્વક ધ્યાન કરતાં રજ-કર્મનો નાશ થાય છે, જે પંચદેવ (પંચપરમેષ્ઠિ) મય છે અને જે શુદ્ધ છે એવા ‘ૐ’કારને વારંવાર નમસ્કાર થાઓ ॥ ૩ ॥

હે દેવ ! જે માયા ઇટલે ‘હી’કારની આદિમાં છે, જેના અંતમાં નમઃ છે, જે સર્વ બીજોમાં અંતર્ગત છે—વ્યાપ્ત છે અને જે બીજરાજ છે એવા પ્રણવસ્વરૂપ ‘ૐ’કારને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૪ ॥

મંત્ર—‘ૐ હીં નમઃ’

25

(અજ્ઞાનરૂપ) ગાઢ અંધકારનો નાશ કરવા માટે ગગનમાં સંચરતા અને ત્યાંથી તાલુરંધમાં આવતા ‘સ્’ની નજીકમાં રહેલા ‘હ’કારને (?) (‘ૐ’કારને) વારંવાર નમસ્કાર થાઓ ॥ ૫ ॥

ઘડી મુખરંધમાં ગર્જતા, લલાટના મધ્યમાં સ્થિર થતા અને કર્ણરંધ્રથી ઢંકાતા (?) એવા તે પ્રણવ-‘ૐ’કારને અમે વારંવાર નમસ્કાર કરીએ છીએ ॥ ૬ ॥

- श्रुते शान्तिक-पुष्ट्याख्याऽनवघादिकराय च ।
पीते लक्ष्मीकरायपि 'ॐ'काराय नमो नमः ॥ ७ ॥
रक्ते वश्यकरायपि कृष्णे शत्रुक्षयकृते ।
धूम्रवर्णे स्तम्भनाय 'ॐ'काराय नमो नमः ॥ ८ ॥
5 ब्रह्मा विष्णुः शिवो देवो गणेशो वासवस्तथा ।
सूर्यश्चन्द्रस्त्वमेवादः 'ॐ'काराय नमो नमः ॥ ९ ॥
न जपो न तपो दानं न व्रतं संयमो न च ।
सर्वेषां मूलहेतुस्त्वं 'ॐ'काराय नमो नमः ॥ १० ॥
इति स्तोत्रं जपन् वाऽपि पठन् विद्यामिमां सुराम् ।
10 स्वर्गं मोक्षं पदं धत्ते विद्येयं फलदायिनी ॥ ११ ॥
करोति मानवं विज्ञमज्ञं मानविवर्जितम् ।
समानं स्यात् पंचसुगुरोर्विद्यैका सुखदा परा ॥ १२ ॥

॥ इति ॐकारविद्यास्तवनम् ॥

जे श्रुतवर्णयी ध्यान करतां निर्दोष एवां शांति, तुष्टि, पुष्टि वगैरे कार्यो करे छे अने पीतवर्णयी
15 ध्यान करतां लक्ष्मी आपे छे ते 'ॐ'कारने वारंवार नमस्कार थाओ । जे लालवर्णयी ध्यान करतां वशी-
करण करे छे, कृष्णवर्णयी ध्यान करतां शत्रुनो क्षय करे छे अने धूम्रवर्णयी ध्यान करतां स्तम्भन करे छे
ते 'ॐ'कारने वारंवार नमस्कार थाओ ॥ ७-८ ॥

हे प्रणव ! तुं ज ब्रह्मा छे, तुं ज विष्णु छे, तुं ज शिव देव छे, तुं ज गणेश छे, तुं ज इंद्र छे,
तुं ज सूर्य छे अने चंद्र पण तुं ज छे; तेथी तने वारंवार नमस्कार थाओ ॥ ९ ॥
20 सर्व सिद्धिओ (सुखो) नुं मूल कारण जप नथी, तप नथी, दान नथी, व्रत नथी अने संयम पण
नथी; किन्तु हे प्रणव ! तुं छे । तने वारंवार नमस्कार थाओ ॥ १० ॥

आ स्तोत्रने जपतो अथवा आ परम विद्यानो पाठ करतो मनुष्य स्वर्ग अथवा मोक्षनी पदवी
पामे छे । आ 'ॐ'कार विद्या (श्रेष्ठ) फळने आपनारी छे ॥ ११ ॥

ए अज्ञान मनुष्यने विद्वान करे छे । एनाथी मानविनानो पुरुष मानवाळो (लोकप्रिय) थाय छे ।
25 पंचसुगुरुओना प्रथमाक्षरोमांथी निष्पन्न थएली आ विद्या अद्वितीय अने परम सुखदायक छे ॥ १२ ॥

१. अहीं जपादिनी हीनता बतावाई नथी किन्तु 'ॐ'कारनी श्रेष्ठता बताववा माटे जपादिने गौणता
आपवामां आवी छे ।

२. अहीं छंदोभंग दोष लागे छे.

પરિચય

આ સ્તોત્ર 'પંચનમસ્કૃતિદીપક' નામક ગ્રંથમાં સંપ્રહીત છે અને તેમાં તેનો દિગંબર જૈનાચાર્ય 'પૂજ્યપાદ' (અપરનામ શ્રી સમંતભદ્રસૂરિ) ની કૃતિરૂપે ઉલ્લેખ થયો છે । એ સ્તોત્રને અહીં અનુવાદ સાથે પ્રગટ કર્યું છે ।

શ્રીપંચપરમેષ્ઠિઓનો વાચક આ 'ૐ'કાર 'અ+અ+આ+ઉ+મ્' એ વર્ણોના યોગથી બનેલો 5 છે । તેનું વર્ણન આ સ્તોત્રમાં કરેલું છે ।

'ૐ'કારના ધ્યાન વિશે અને તેના ફલ વિશેની માહિતી આ સ્તોત્રમાં આપેલ છે । આ સ્તોત્ર 'ૐ'કારની વ્યાપકતાનો સુંદર રીતે સ્વાલ કરાવે છે । ૐકાર પરમેષ્ઠિભગવંતોનો એકાક્ષરી મંત્ર હોવાથી આ 'ૐ'કાર-સ્તવનને અહીં પ્રકટ કર્યું છે ।

એક જૈન 'બીજકોશ'કારે 'ૐ'કારને આત્મવાચક મૂલમૂલ બીજ બતાવ્યું છે । એને 10 તેજોબીજ, કામબીજ પણ માનવામાં આવ્યું છે । પંચપરમેષ્ઠિનો વાચક હોવાથી 'ૐ'કારને સમસ્ત મંત્રોનું સારતત્ત્વ કહેવામાં આવે છે । માત્ર 'ૐ'નો જપ અથવા ચિંતન કરવાથી આત્મા નિર્મલ બને છે અને સ્વાનુભવ થવા લાગે છે । આ સ્તોત્રનો પાઠ અનેક રીતે ફલદાયક છે ।

श्रीजिनप्रभस्वरिविचितः

मायाबीज('ह्रीं'कार)कल्पः

मायाबीजबृहत्कल्पात्, श्रीजिनप्रभस्वरिभिः ।
 5 लोकानामुपकाराय, पूर्वविद्या प्रचक्ष्यते ॥ १ ॥
 सुप्रकाशे ताम्रमये, पट्टे मायाक्षरं गुरु ।
 कारितं परमात्मत्वममलं लभते स्फुटम् ॥ २ ॥
 ध्यानाश्रयो यथाम्नायं, शुभाशुभफलोदयः ।
 तथाऽयं वर्णभेदेन, कार्यकाले प्रजायते ॥ ३ ॥
 10 पूर्णायां सत्तिथौ शुक्लपक्षे चन्द्रबले तथा ।
 कारयेत् सर्वनैवेद्यं, पञ्चामृतसमन्वितम् ॥ ४ ॥
 पक्वान् विविधान् चान्यानानयेत् सुमनांसि च ।
 सर्वैः कर्णैः फलैः सर्वैः, सर्वैर्वस्त्रैः क्रयाणकैः ॥ ५ ॥
 सुवर्ण-रत्न-रूप्यैश्च, कर्पूरादिसुगन्धिभिः ।
 15 प्रतिष्ठादिवसे पूज्यो, मन्त्रराजः शुभाशयैः ॥ ६ ॥

अनुवाद

आचार्य भगवान् श्रीजिनप्रभस्वरिवडे 'मायाबीजबृहत्कल्प'मांथी लोकोना उपकार माटे पूर्वविद्या कहेवाय छे ॥ १ ॥

जे सुप्रकाशित तांबाना पट उपर मोटो 'ह्रीं'कार करावे ते निर्मल एवा परमात्मपणाने
 20 निश्चयथी पामे छे (?) ॥ २ ॥

कार्यकाले आमनायने अनुसारे (विधिपूर्वक) जुदा जुदा वर्णोथी ध्यान करातो आ (मन्त्रराज) शुभाशुभ फलना (?) उदयने करनारो थाय छे ॥ ३ ॥

शुक्लपक्षनी शुभ एवी पूर्णा (५, १०, १५) तिथिओमां तेमज उत्तम प्रकारना चंद्रबलमां पंचामृतथी सहित सर्व प्रकारनुं नैवेद्य, विविध प्रकारना पक्वानो कराववां तथा सुंदर पुष्पो मंगाववां ते सर्व
 25 वडे, अने सर्व धान्यो वडे, सर्वफलो वडे, सर्ववस्त्रो वडे, सर्वक्रयाणको वडे (?), सोनुं, रत्न अने चांदी वडे, कपूर वगेरे सुगंधी द्रव्यो वडे प्रतिष्ठाना दिवसे शुभ आशयोसहित मन्त्रराज 'ह्रीं'कारनी पूजा करवी ॥ ४-६ ॥

१ दूर्ध, दही^२, धी,^३ साकरं (इक्षुरस) अने गंधोदकं (केसर, कपूर वगेरे सुगंधी द्रव्योथी मिभित जल) ने पंचामृत कहेवाय छे.

आम्नायदायकं नत्वा, दानैः सत्कृत्य तं गुरुम् ।

प्रतिष्ठाप्यः परो मन्त्रेणानेनैव विपश्चिता ॥ ७ ॥

सर्वमन्त्रमयत्वाच्च, सर्वदेवमयत्वतः ।

नान्यमन्त्रस्य संन्यासमयमर्हति तीर्थराट् ॥ ८ ॥

कृतस्नानेन सद्धर्म(ब्रह्म)चारिणा चैकभोजिना ।

साधकेन सदा भाव्यं, विजने भूमिशायिना ॥ ९ ॥

षट्कर्मणां विधानार्थं, जागर्ति यस्य मानसम् ।

प्रत्येकं पूर्वसेवायां, लक्षस्तेन विधीयते ॥ १० ॥

सितश्रीखण्डलुलितः, सितवस्त्रः सिताशनः ।

सितसद्ग्रहानजापसक्, सितजापाङ्गसंयुतः ॥ ११ ॥

सितपक्षे सुधाश्वेते, गृहे फलमयं(मिदं) भवेत् ।

विपद्-रोगहर्ति शान्तिं, लक्ष्मीं सौभाग्यमेव च ॥ १२ ॥

बन्धमोक्षं च कान्तिं च, क्रमात् काव्यं नवं तथा ।

पुरक्षोभं सभाक्षोभमाङ्गैश्वर्यमभङ्गुरम् ॥ १३ ॥

5

10

20

आम्नाय आपनार गुरुने नमस्कार करीने अने उचित दानथी तेमनो सत्कार करीने विद्वान पुरुषे 15
आ ज ('ही'कार) मंत्रथी श्रेष्ठ एवा 'ही'कारनी प्रतिष्ठा कराववी ॥ ७ ॥

आ 'ही'कार स्वयं तीर्थराज, सर्वमन्त्रमय अने सर्वदेवमय होवाथी प्रतिष्ठा माटे कोई पण
बीजा मंत्रोना न्यासनी एने अपेक्षा नथी ॥ ८ ॥

साधक सदा (उचित रीते) स्नान करनार, सद्धर्मेने आचरनार, एक वखत भोजन करनार अने
भूमिपर शयन करनार होवो जोईए । तेणे विजन (एकान्त) प्रदेशमां साधना करवी जोईए ॥ ९ ॥

षट्कर्मना विधान माटे जेनुं मन उत्साहित छे तेणे पूर्वसेवामां प्रत्येक कर्म माटे ('ह्रीं' हीं
नमः' ए मंत्रनो) एक लाख बार जाप करवो जोईए ॥ १० ॥

साधके श्वेत चन्दनथी देहतुं विलेपन करतुं । श्वेत वस्त्र, श्वेत (धान्यनुं) भोजन, श्वेत (वर्णमां)
ध्यान अने जाप माटे श्वेत माला एम जापनुं प्रत्येक अंग पण श्वेत होवुं जोईए ॥ ११ ॥

शुक्लपक्षमां कळीचूनाथी रंगेल श्वेत घरमां जाप करवाथी विपत्ति अने रोगोनो नाश, लक्ष्मी 25
अने सौभाग्यनी प्राप्ति, बंधनथी मुक्ति, नवीन काव्य, पुरक्षोभ अने सभाक्षोभ करवानी शक्ति अने आङ्गानुं
चिरकालीन ऐश्वर्य वगैरे फळोनी प्राप्ति थाय छे ॥ १२-१३ ॥

किं बहूक्तैर्निरालम्बं सितध्यानं करोत्यदः ।
 सर्वपापक्षयं पुंसां नात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
 मोहाकृष्टिवशाक्षोभमित्थं रक्तः करोत्ययम् ।
 पीतः स्तम्भं रिपोर्वक्त्रवन्धं सम्यक् करोत्ययम् ॥ १५ ॥
 5 नीलो विद्वेषणं चैवोच्चाटनं तु प्रयोगतः ।
 कृष्णवर्णो गुरोर्वाक्यादरेर्भृत्युविधायकः ॥ १६ ॥
 भ्रुवोर्मध्ये तु साध्यस्य चिन्तनीयो गुरुः क्रमात् ।
 गृहीतस्य च चन्द्रस्याकृष्टया प्राणप्रयोगतः ॥ १७ ॥
 सालम्बाश्च निरालम्बं निरालम्बात् पराश्रयम् ।
 10 ध्यानं ध्यायन् विलोमाश्च साधकः सिद्धिमान् भवेत् ॥ १८ ॥
 क्षीरपूर्णां महीं पश्येत् सितकञ्जोलमालिनीम् ।
 अवृक्षपर्वतामेकामर्णवात्माद्वितीयकाम् ॥ १९ ॥
 बाध-संबाधरहितां, शान्तामानन्ददायिनीम्
 चिन्तयेदेकमेवात्रामलं कुसुममुत्तमम् ॥ २० ॥

- 15 बहु कहेवाथी शुं ? आ 'ह्रीं'कारनुं बाह्य आलंबन रहित एवं निरालंबन श्वेत (शुक्ल ?) ध्यान मनुष्यना सर्व पापनो क्षय करे छे, वळी विशिष्ट ध्यानना प्रयोगथी रक्तवर्णवाळो (आ मंत्रराज) सम्मोहन, आकर्षण, वशीकरण अने आक्षोभ करे छे, पीतवर्णवाळो स्तंभन अने शत्रुनुं मुख (वचन) बंध करे छे, नीलवर्णवाळो विद्वेषण अने उच्चाटन करे छे अने कृष्णवर्णवाळो शत्रुनुं मारण करे छे । ए निःसंदेह छे, एमां विचार (विकल्प) करवो नहीं. ॥ १४-१६ ॥
- 20 चंद्रनाडीद्वारा प्राणायामना प्रयोगपूर्वक प्रहण करायेल आसनो कुंभक करीने (साधके) साध्यना भ्रूमध्यमां 'ह्रीं'कार क्रमे क्रमे मोटो चितववो (?) ॥ १७ ॥
 सालंबनं ध्यानमांथी निरालंबन ध्यान करवुं, निरालंबन ध्यानमांथी पराश्रित ध्यान करवुं । ते पछी विलोमथी—उलटा क्रमथी (पराश्रितमांथी निरालंबन अने निरालंबनमांथी सालंबन) ध्यान करवुं । ए रीते ध्यान करनार साधक सिद्धिने प्राप्त करे छे. ॥ १८ ॥
- 25 (साधक) वृक्षो अने पर्वतो विनानी, बाधा अने संबाधाथी रहित (निरुपद्रव), शांत, आनंद आपनार, अद्वितीय, क्षीरथी परिपूर्ण, क्षीरना श्वेतकञ्जोलना समूहथी शोभती अने जाणे केवळ एक क्षीरनो

१. सालंबन—बाह्यपर आदि आलंबनसहित ध्यान. निरालंबन—बाह्य आलंबन विना केवळ मनद्वारा 'ह्रीं'कारनी आकृतितुं ध्यान. पराश्रित—'ह्रीं'कारथी वाच्य एवा परमात्माना गुणादितुं ध्यान.

पत्राष्टकैस्तु ह्रींकारं स्फाटिकं वर्णकोपरि (कर्णिकोपरि) ।
 स्मरेदात्मानमत्रैवोपविष्टं धवलत्वपम् ॥ २१ ॥
 चतुर्मुखं चतुर्भेदगतिविच्छेदकारकम् ।
 सर्वकर्मविनिर्मुक्तं सर्वसत्त्वाभयावहम् ॥ २२ ॥
 निरञ्जनं निराबाधं सर्वव्यापारवर्जितम् ।
 पद्मासनसमासीनं श्वेतवस्त्रविराजितम् ॥ २३ ॥
 'ह्रीं'कारेण शिरःस्थेन स्फाटिकेनोपशोभितम् ।
 क्षरद्भिरमृतैर्माया(?) मायाबीजाक्षराङ्गकैः(जैः) ॥ २४ ॥
 इति ध्यानमयो ध्याता सम्यक्संसारभेदकः ।
 भवैस्त्रिभिश्चतुर्भिर्वा मोक्षमार्ग(?) च गच्छति ॥ २५ ॥
 चतुर्विंशतितीर्थेशैर्जैनशक्त्या विभूषितः ।
 परमेष्ठिमयश्चैष सिद्धचक्रमयो ह्ययम् ॥ २६ ॥
 त्रयीमयो गुणमयः सर्वतीर्थमयो ह्ययम् ।
 पञ्चभूतात्मको ह्येष लोकपालैरधिष्ठितः ॥ २७ ॥

5

10

महासागर होय तेवी पृथ्वीने जुए । तेमां वच्चे अष्टदल कमल छे, दरेक दल उपर 'ह्रीं' कार छे अने 15
 वच्चे कर्णिकामां उज्ज्वल कांतिवाळो पोते पद्मासने बेठेल छे, एम चितवे । त्यां ते पोताने (समवसरणमां
 बेठेला श्री तीर्थकरनी जेम) चतुर्मुख, चारे गतिनो विच्छेद करनार, सर्व कर्मोथी रहित, पद्मासने बेठेल अने
 श्वेतवस्त्रोथी शोभतो जुए । ते पछी ब्रह्मरंध्रमां स्थापन करेला स्फटिक वर्णना 'ह्रीं' कारनी वच्चे विराज-
 मान पोताना आत्माने जुए । ते पछी 'ह्रीं' कारना दरेक अंगमांथी शरता अमृतथी सिंचातो पोताना
 आत्माने चितवे ॥ १९-२४ ॥

20

आ प्रकारे 'ह्रीं'कारना ध्यानमां परिणमेलो ध्याता संसारनो सारी रीते विच्छेद करनार थाय
 छे । ते त्रीजा अगर चोथा भवे मोक्षने अवश्य पामे छे ॥ २५ ॥

'ह्रीं'कारने चोवीश तीर्थकरोए जैनशक्तिथी (?) विभूषित करेल छे । ए परमेष्ठिमय, श्रीसिद्धचक्र-
 स्वरूप, त्रयी (देव-गुरु-धर्म)मय, ज्ञानदर्शनचारित्रगुणात्मक, सर्वतीर्थमय, पंचभूतात्मक अने लोकपालोथी

ચન્દ્રસૂર્યાદિગ્રહયુગ્ દશદિક્પાલપાલિતઃ ।

ગૃહે તુ પૂજ્યતે યસ્ય તસ્ય સ્યુઃ સર્વસિદ્ધયઃ ॥ ૨૮ ॥

इयं कला सिद्धिकला विन्दुरूपमिदं मतम् ।

स्वरूपं सर्वसिद्धानां निराबाधपदात्मकम् ॥ ૨૯ ॥

5

करजापं लक्ष्मिमतं होमं च तद्दशांशतः ।

कुर्याद् यः साधको मुख्यः स सर्वं वाञ्छितं लभेत् ॥ ૩૦ ॥

અધિષ્ઠિત છે। એ ચંદ્ર, સૂર્ય વગેરે નવે પ્રહોથી યુક્ત અને દશ દિક્પાલોથી સુરક્ષિત છે। એવા આ 'હ્રીં'કાર-
બીજનું જેના ઘરમાં પૂજન થાય છે તેને વધી સિદ્ધિઓ મળે છે ॥ ૨૬-૨૮ ॥

‘હ્રીં’કાર ઉપર આ કલા છે તે સિદ્ધિની કલા (સિદ્ધશીલા) છે અને આ વિંદુ તે સર્વ સિદ્ધોતું
10 નિરાબાધપદાત્મક સ્વરૂપ છે, એમ કહેવાય છે ॥ ૨૯ ॥

જે સાધક વિધિપૂર્વક એક લાખ પ્રમાણ કરજાપ અને દશમા ભાગનો (દશ હજારનો) હોમ
કરે છે તે સર્વદા સર્વ વાંછિતોને પ્રાપ્ત કરે છે ॥ ૩૦ ॥

પરિચય

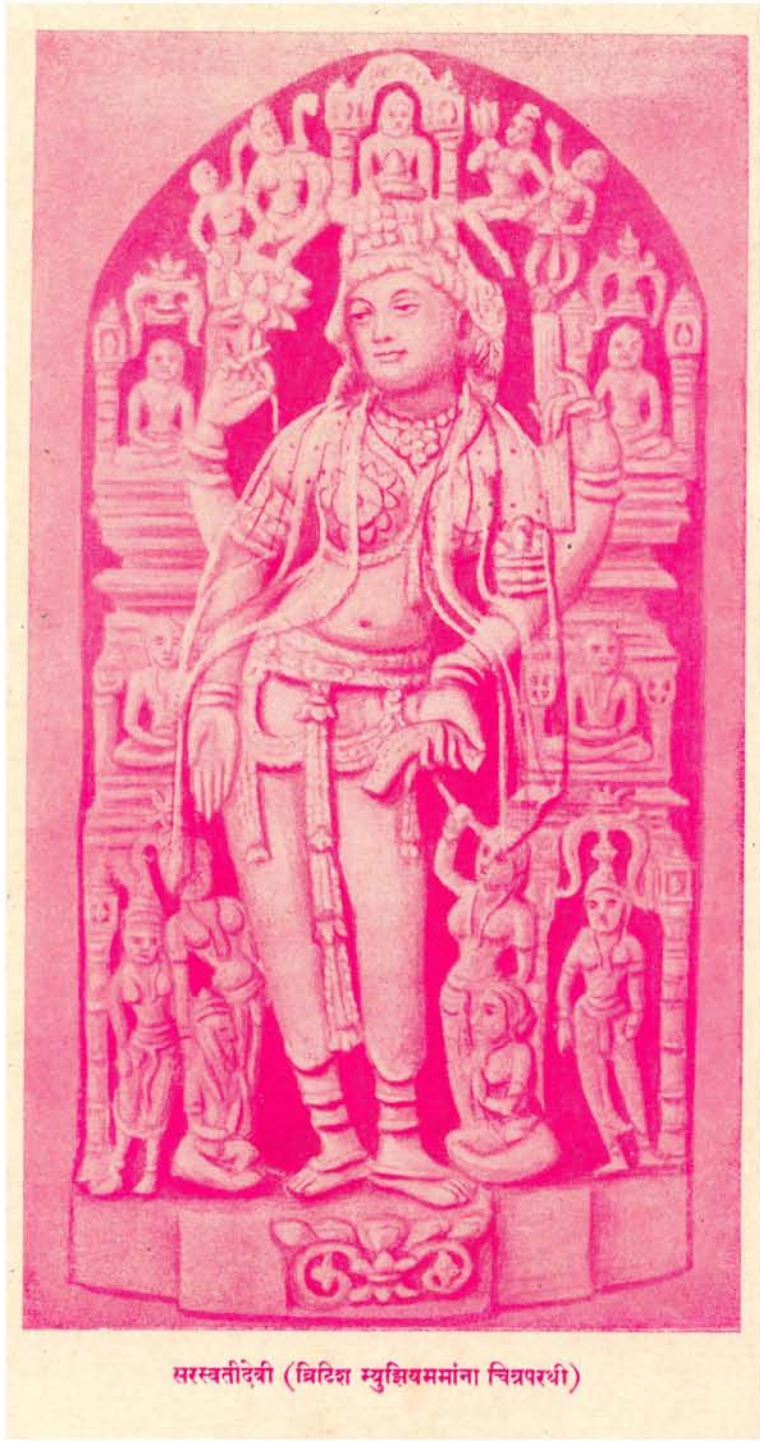
શ્રી જિનપ્રભસૂરિની આ કૃતિની નકલ આ૦ શ્રીવિજયપ્રતાપસૂરિજી પાસેથી મળી હતી ।
15 તેને ભાષાની દૃષ્ટિએ સુધારી અનુવાદ સાથે અહીં પ્રગટ કરી છે ।

શ્રી જિનપ્રભસૂરિએ આ ‘હ્રીં’કારકલ્પ’નો ‘માયાબીજ-બૃહત્કલ્પ’માંથી ઉદ્ધાર કર્યો હોવાનું
પ્રથમ પદ્યમાં જણાવ્યું છે, એટલે એ ‘બૃહત્કલ્પ’ની કૃતિ પ્રાપ્ત થાય તો હ્રીંકાર વિશેની કેટલીયે અદ્ભુત
હકીકતો પ્રકાશમાં આવે । શ્રી જિનપ્રભસૂરિ ચૌદમા સૈકાના સમર્થ વિદ્વાન હતા ।

ત્રીશ અનુષ્ટુપ્ શ્લોકોમાં આ કલ્પની રચના છે, તેમાં હ્રીંકારયંત્ર, તેની સાધનાની બાહ્ય સામગ્રી,
20 સાધકનું લક્ષણ, જાપના પ્રકારો અને તેની સાધનાનું ફલ જણાવીને ધ્યાનવિધિની સમજણ આપી છે ।

આ સ્તોત્રમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે ‘હ્રીં’કાર સર્વમંત્રમય, સર્વદેવમય, જિનચતુર્વિંશતિમય,
પરમેષ્ઠિમય, સિદ્ધચક્રમય, રત્નત્રયમય અને સર્વતીર્થમય છે; એ રીતે એનું માહાત્મ્ય સારું ગવાયું છે । આ સ્તોત્રમાં
હ્રીંકારના શ્વેતધ્યાનનું વર્ણન સુંદર રીતે કરવામાં આવ્યું છે । શ્રીજિનપ્રભસૂરિની આ રચના સ્વાનુભવપૂર્વકની
હોવાથી હ્રીંકારના વિષયમાં સુંદર પ્રકાશ પાડે છે ।

25 ‘હ્રીં’કારને સમજવામાં વિશેષ ઉપયોગી થાય એવી બીજી બે કૃતિઓ અમને પ્રાપ્ત થઈ છે ।
આ કૃતિઓના કર્તા વિશે કંઈ માહિતી મળી નથી; પરંતુ તેની ભાષાશૈલી અને આમ્નાયની રીતિને
લક્ષમાં લેતાં તે “જૈનેતર” કૃતિઓ હોય એમ લાગે છે । તેથી એ બંને કૃતિઓ હવે પછી પરિશિષ્ટરૂપે
આપી છે ।

सरस्वतीदेवी (ब्रिटिश म्युझियममांना चित्रपरधी)

परिशिष्ट १

‘ह्रीं’ कारविद्यास्तवनम्

सवर्णपाश्वं ल-यमध्यसिद्धमधीश्व(स्व)रं भास्वररूपभासम् ।
खण्डेन्दुबिन्दुस्फुटनादशोभं, त्वां शक्तिबीजं(ज !) प्रमनाः प्रणौमि ॥ १ ॥

१ ‘ह्रीं’ कारमेकाक्षरमादिरूपं, मायाक्षरं कामदमादिमन्त्रम् ।
त्रैलोक्यवर्णं परमेष्ठिवीजं, विद्याः स्तुवन्तीश ! भवन्तमित्यम् ॥ २ ॥

शिष्यैः सुशिक्षां सुगुरोरवाप्य, शुचिर्वेशी धीरमनाश्च मौनी ।
तदात्मबीजस्य तनोतु जापम(सु)पांशु नित्यं विधिना विधिज्ञः ॥ ३ ॥

अनुवाद

‘ह्रीं’ कारनुं स्वरूप—

जेनी पार्श्वमां ‘स’ वर्णं छे (एवो ‘ह’), जे ‘ल’ अने ‘य’ ना मध्यमां सिद्ध (निष्ठित) छे (एवो र), जेनी वृच्चे ‘ई’ स्वर छे, जेनी कांति देदीप्यमान सूर्यना जेवी छे अने जे अर्थचन्द्र (कला), बिन्दु अने स्पष्ट नादयी शोभी रहेल छे, एवा हे शक्तिबीज ! हुं तने प्रोल्लसित मनयी (भावपूर्वक) स्तवुं छुं ॥ १ ॥

हे ईश ! आपने विद्वान पुरुषो ‘ह्रीं’ कार, एकाक्षर, आदिरूप, मायाक्षर, कामद, आदिमन्त्र, 15 त्रैलोक्यवर्ण अने परमेष्ठिवीज—एवा विशेषणयी^१ स्तवे छे ॥ २ ॥

‘ह्रीं’ कारना साधकनुं कर्तव्य—

सद्गुरु पासेयी समुचित शिक्षा प्राप्त करीने विधिना जाणकार शिष्ये पवित्र थईने, इन्द्रियोने वशमां राखीने, मनमां अडग धैर्य धारण करीने अने मौन राखीने ते ‘आत्मबीज—ह्रीं’ कारनो विधियुक्त उपांशु जाप हमेशां करवो जोईए ॥ ३ ॥

१. भास्वरभानुरूपम् N. ।

२. त्रैलोक्यवर्णं परमेष्ठिवीजं, मायाक्षरं कामदमादिमन्त्रम् ।

ह्रींकारमेकाक्षरमादिरूपं, तज्ज्ञाः स्तुवन्तीश भवन्तमित्यम् ॥ २ ॥ N. ।

३. शैशः N. ।

४. इस्तल्लिखित ‘ब्रह्मविद्याविधि’ नामक ग्रंथमां ह्रींकारना प्रकरणमां आ रीते वर्णन छे—

“ सान्तान्तं रेफमारूढं, चतुर्थस्वरयोजितम् ।

नाद-बिन्दु-कलोपेतं, धर्मकामार्थवाघनम् ॥

नादो विश्वात्मकः प्रोक्तो, बिन्दुः स्यादुत्तमं पदम् ।

कलापीयूषनिःष्यन्दीत्याहुरेवं जिनोत्तमाः ॥

नाद-बिन्दु-कलायुक्तं, पूर्णचन्द्रकलाधरम् ।

त्वनुस्वारं भवेद् बिन्दुस्त्वर्धमाश्रं विशेषतः ॥

हृद्रेला, लोकराज, जगदधिपः; लोकपतिः, भुवनेश्वरी, माया, त्रिदेहं, तत्त्वं, शक्तिः, शक्तिप्रणव-मित्यादि ॥ ‘ह्रीं’ ॥ ”

५. “ ईषत्कणोपसेव्यः स्यादुपांशुः स जपः स्मृतः ॥ ”—इ० लि० ‘ब्रह्मविद्याविधि’

ત્વાં ચિન્તયન્ શ્વેતકરાનુકારં, જ્યોસ્નામયીં પશ્યતિ ચક્ષિલોકી(મ્) ।

શ્રયન્તિ તં તત્ક્ષણતોઽનવઘવિદ્યાકલાશાન્તિકપૌષ્ટિકાનિ ॥ ૪ ॥

ત્વામેવ બાલારુણમણ્ડલામં, સ્મૃત્વા જગત્ ત્વત્કરજાલદીપ્રમ્ ।

વિલોકતે યઃ કિલ તસ્ય વિશ્વં, વિશ્વં ભવેદ્ વસ્યમવશ્યમેવ ॥ ૫ ॥

5

યસ્તપ્તચામીકરચાહદીપ્રં, પિક્કપ્રમં ત્વાં કલયેત્ સમન્તાત્ ।

સદા મુદા તસ્ય ગૃહે સંદેહિં, કરોતિ કેલિં કમલા ચલાઽપિ ॥ ૬ ॥

યઃ શ્યામલં કજ્જલમેચકામં ત્વાં વીક્ષતે વા તુષધૂમધૂમ્રમ્ ।

વિપક્ષપક્ષઃ સ્તુ તસ્ય વાતાહતાઽબ્રવદ્ યાત્યચિરેણ નાશમ્ ॥ ૭ ॥

બ્રાધારકન્દોદ્ગતતન્તુસૂક્ષ્મલક્ષ્યોદ્ભવં બ્રહ્મસરોજવાસમ્ ।

10

યો ધ્યાયતિ ત્વાં સ્ત્રવદિન્દુભિશ્વામૃતં સ ચ સ્યાત્ કવિસાર્વભૌમઃ ॥ ૮ ॥

ષડ્દર્શની સ્વસ્વમતાવલેપૈઃ સ્વે દૈવતે ત(ત્વ)ન્મયવીજમેવ ।

ધ્યાત્વા તદારાધનવૈભવેન ભવેદ્જેયઃ પરવાદિવૃન્દૈઃ ॥ ૯ ॥

શ્વેતવર્ણી 'હ્રીં'કારના ધ્યાનનું ફલ—

ચંદ્રસમાન ઉઝ્જ્વલ વર્ણથી તારું ધ્યાન કરતો જે ત્રણે લોકને પ્રકાશમય જુદા છે તેને નિર્દોષ

15 એવી વિદ્યાઓ, કલાઓ તથા શાંતિક અને પૌષ્ટિક કર્મો તત્ક્ષણ સિદ્ધ થાય છે. ॥ ૪ ॥

રક્તવર્ણી 'હ્રીં'કારના ધ્યાનનું ફલ—

ઝગતા સૂર્યના મંડલ જેવી ક્રાંતિવાળા તને સ્મરીને જે તારા કિરણોના સમૂહથી દેદીપ્યમાન જગતને જુદા છે તેને સ્વચ્છ સમગ્ર વિશ્વ અવશ્યમેવ વશ થાય છે. ॥ ૫ ॥

પીતલવર્ણી 'હ્રીં'કારના ધ્યાનનું ફલ—

20 જે પીઢી ક્રાંતિવાળા તને તપ્તસુવર્ણની જેમ સુંદર રીતે સર્વતઃ પ્રકાશમાન જુદા તેના ઘરમાં ચલ એવી લક્ષ્મી પળ આનંદ અને લીલાસહિત ક્રીડા કરે છે ॥ ૬ ॥

શ્યામવર્ણી 'હ્રીં'કારના ધ્યાનનું ફલ—

જે (સાધક) કાજલ કે મેચકમણિસદૃશ શ્યામવર્ણરૂપે અથવા પોતરાંના ધૂમાડા જેવા ધૂમ્રવર્ણ રૂપે તને જુદા છે (તારું ધ્યાન ધરે છે), તેનો શત્રુસમૂહ પવનથી વિસ્ફોરણેલાં વાદલોની જેમ સ્વચ્છ ક્ષણવારમાં

25 નાશ પામે છે. ॥ ૭ ॥

કુંડલિનીસ્વરૂપે ધ્યાનનું ફલ—

જે મૂલાધાર કંદ (ચક્ર)માંથી નીકળતી તન્તુસમાન સૂક્ષ્મ સુષુમ્ણા-નાડીમાં રહેલાં લક્ષ્યો (ચક્રો)ને મેદીને ઉપર જતા અને અંતે સહસ્રારકમલમાં રહીને (સ્થિર થઈને) ત્યાં ચંદ્રના વિંબસમાન અમૃત ઝરાવતા તારું ધ્યાન કરે છે તે કવિઓમાં ચક્રવર્તી (શ્રેષ્ઠ) થાય છે ॥ ૮ ॥

30 **ફલશ્રુતિ—**

ષડ્દર્શનનો જાણકાર પોતાના ઇષ્ટદેવતામાં 'હ્રીં'કાર વીજનું ધ્યાન કરીને તે આરાધનાના વૈભવથી, પોતપોતાના મતમાં ગર્વિષ્ટ એવા વાદીઓના સમૂહોથી અજેય બને છે ॥ ૯ ॥

किं मन्त्रयन्त्रैर्विधिभागमोक्तैः दुःसाध्यसंशीतिफलाव्यलाभैः ।
सुंसेव्यः सद्यः (सर्घः सुसेव्यः) फलचिन्तितार्थाधिकप्रदश्चेत् (त)सि चेत्त्वमेकः ॥ १० ॥
चौरारि-मारि-ग्रह-रोग-लूता-भूतादिदोषानल-बन्धनोत्थाः ।
भियः प्रभावात् तेषु दूरमेव नश्यन्ति पारीन्द्ररवादिबेभाः ॥ ११ ॥
प्राप्तोत्पुत्रः सुतमर्थहीनः, श्रीदायते पत्तिरपीशतीह । 5
दुःखी सुखी चाऽथ भवेन्न किं किं त(त्त्व)द्रूपचिन्तामणिचिन्तनेन ॥ १२ ॥
पुण्यादिजापामृतहोमपूजाक्रियाधिकारः सकलोऽस्तु दूरे ।
यः केवलं ध्यायति बीजमेव, सौभाग्यलक्ष्मीवृणुते स्वयं तम् ॥ १३ ॥
त्वत्तोऽपि लोकाः सुकृतार्थकामः, मोक्षान् पुमर्थोश्चतुरो^१ लभन्ते ।
यास्यन्ति याता अथ यान्ति ये ते^३ श्रेयःपदं त्वन्महिमालवः सः ॥ १४ ॥ 10
विधाय यः प्राक् प्रणवं नमोऽन्ते, मध्यैर्कबीजं ननु जञ्जपीति ।
तस्यैकवर्णा वितनोत्यवन्ध्या, कामार्जुनी कामितमेव विद्या ॥ १५ ॥

सुखे सेवी शकाय एवो अने चिंतव्या करतां पण विशेष तेमज शीघ्र फळ देनारो तुं एक जो चित्तमां विद्यमान छे तो पछी भिन्न भिन्न आगमोए निर्देशेला दुःसाध्य तेमज संदिग्धफलवाळा अने अल्प लाभवाळा अन्य मंत्रो अने यंत्रोथी शुं ? ॥ १० ॥ 15

सिंहनी गर्जनाथी हाथीओ जेम दूरथी ज नासी जाय छे तेम तारा प्रभावथी चोर, शत्रु, मरकी, ग्रहो, रोग, लूता रोग, तथा भूत वगैरेना दोष, तथा अग्नि अने बंधनथी उत्पन्न थता भयो दूर चाल्या जाय छे ॥ ११ ॥

चित्तामणि समान तारा रूपतुं चितन करवाथी शुं शुं प्राप्त थतुं नथी ? जेने पुत्र नथी तेने पुत्रनी प्राप्ति थाय छे, जेनी पासे पैसो नथी ते कुबेर समान बने छे, सेवक पण स्वामी बने छे अने दुःखी 20 सुखी थई जाय छे ॥ १२ ॥

पुण्यो वगैरेथी जाप, धीनो होम, पूजा वगैरे क्रियानो समग्र अधिकार दूर रहो, पण केवल तारा बीजतुं ध्यान करनारने सौभाग्यलक्ष्मी स्वयं वरे छे ॥ १३ ॥

महिमा—

तारा प्रभावथी लोको धर्म, अर्थ, काम अने मोक्षरूप चार पुरुषार्थोने प्राप्त करे छे । जेओ श्रेयतुं 25 स्थान (मोक्ष) प्राप्त करेशे, प्राप्त करी गया अने प्राप्त करी रखा छे ते तारा महिमानी अंश मात्र छे ॥ १४ ॥

जे मनुष्य पहिलां प्रणव ‘ॐ’ अने अंते ‘नमः’ तेमज मध्यमां अनुपमबीज ‘ह्रीं’कार (वडे बनेल मंत्र) नो पुनः पुनः जाप करे छे, तेनां वांछितोने एकवर्णवाळी, अवन्ध्य अने कामधेनु समान ‘ह्रीं’कारविद्या विस्तारे छे ॥ १५ ॥

मंत्रः—‘ॐ ह्रीं नमः’

30

१. सुसाध्यः सद्यःफलचिन्तितार्थाधिकप्रदश्चेत्सि चेत् त्वमेकः N. ।

२. °श्च नरा ल° N. । ३. वा N. । ४. मध्ये च N. ।

मालामिमां स्तुतिमयीं सुरगुणां त्रिलोकी-
बीजस्य वः स्वहृदये निघथेत् क्रमात् सः ।
अङ्केऽष्टसिद्धिरवशा लुठतीह तस्य,
नित्यं महोत्सवपदं लभते क्रमात् सः ॥ १६ ॥

5

॥ इति 'ह्रीं'कारविद्यास्तवमम् ॥

जे मनुष्य त्रैलोक्यबीजनी सारा गुणवाळी स्तुतिरूपी आ मालाने त्रणे संध्याए पोताना हृदयमां धारण करे छे तेना खोळामां आठे सिद्धिओ अवश बनीने नित्य आळोटे छे अने ते क्रमे करीने मोक्षपदने पामे छे ॥ १६ ॥

परिचय

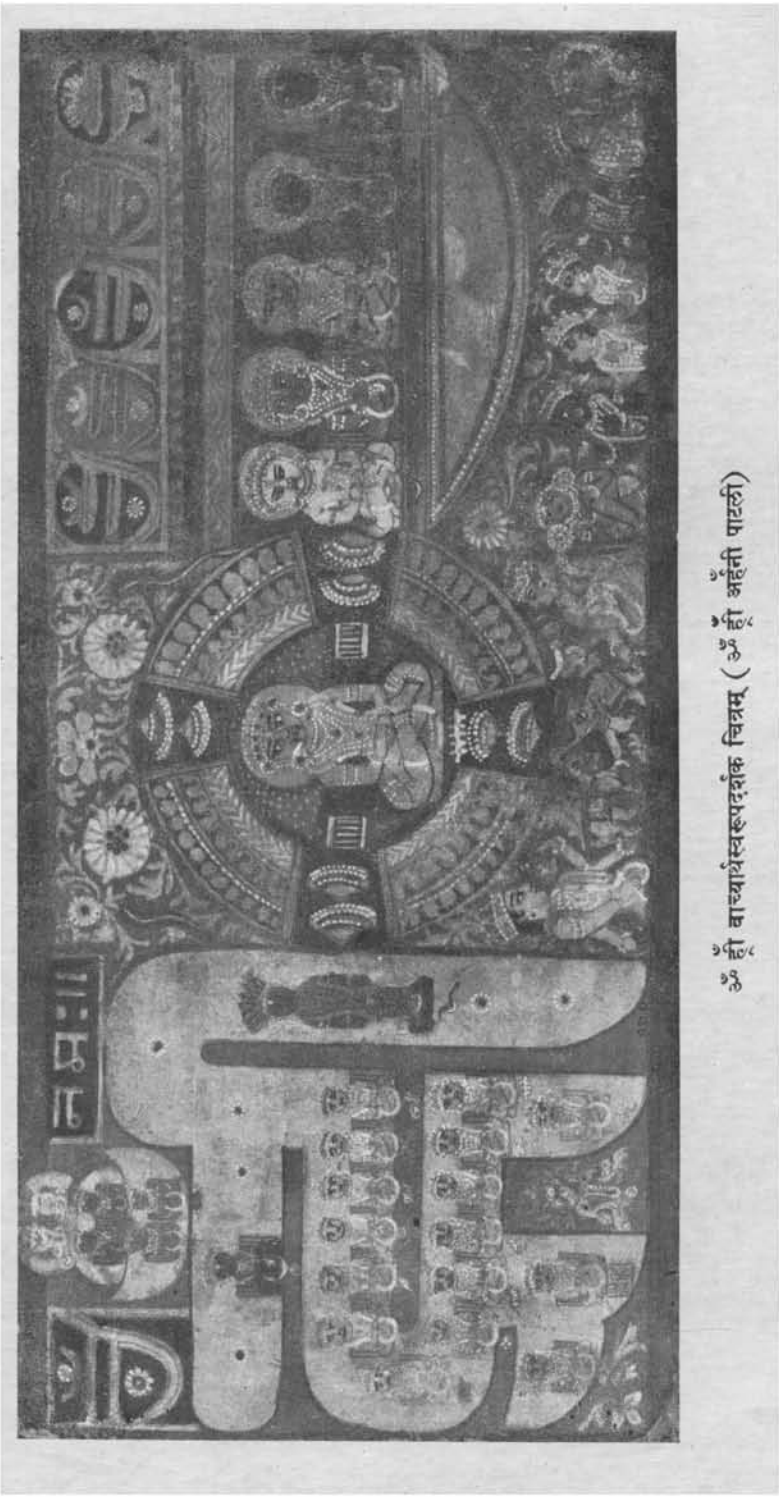
10 आ स्तोत्र 'पञ्चनमस्कृतिदीपक' नामक ग्रंथमां संग्रहीत छे । 'ह्रींकारविद्यास्तव'नी जेम 'पूज्य-पाद'नी कृति तरीके तेनो कर्ताए संग्रह कर्यो छे, छतां स्तोत्रना कर्ता विशे बीजा पुरावानी अपेक्षा रहे ज छे ।

आ स्तोत्रमां १६ पद्यो छे, ते पैकी १५ पद्यो उपजातिवृत्तमां छे अने छेल्छं १६ मुं पद्य वसंततिलकावृत्तमां छे ।

15 ह्रींकारविद्याने अन्य तंत्रोए पण खूब महत्त्व आप्युं छे । तंत्रनो कोई पण ग्रंथ-ग्रामः एना उछेख विनानो नहीं होय । आ स्तोत्रनी रचना उपरथी एम लागे छे के आ स्तोत्र कोई जैनैतर संग्रदायनुं होवुं जोईए । तेथी अमे एने परिशिष्ट तरीके प्रगट कर्युं छे । अभ्यासीओमे ए उपयोगी घशे ।

जुदा जुदा वर्णोमां तेम ज आधारदि चक्रोमां ह्रींकारना ध्याननो निर्देश पण आ स्तोत्रमां छे ।

ॐ ह्रीं वाच्यार्थस्वरूपदर्शक चित्रम् (ॐ ह्रीं अहंती पाटली)

मायाबीजस्तुतिः

‘स’वर्णपार्श्वं ल-यमध्यसिद्धमधीश्व(स्व)रं भास्वरवर्णभासम् ।

खण्डेन्दुनादस्फुटविन्दुयुक्तं, त्वां शक्तिबीजं (ज!) प्रमनाः प्रणौमि ॥ १ ॥

श्वेतं रक्तं तथा पीतं, नीलं ध्यानं चतुर्विधम् ।

5

विधिना ध्यायमानं च, फलं भवति नान्यथा ॥ २ ॥

श्वेते मुक्तिर्भवेत् पुंसो, रक्ते वश्यं परं स्मृतम् ।

पीते लक्ष्मीर्भवत्येव, नीले च शत्रुमारणम् ॥ ३ ॥

मन्त्राः सहस्रशः सन्ति, शिवशक्तिनिवेदिताः ।

अन्यथा ते च विज्ञेया, मायाबीजाप्रतो यथा ॥ ४ ॥

10

लक्षसंख्ये कृते जापे, दशांशेन तु होमयेत् ।

पृथ्वीपतित्वं जायेत, सत्यं सत्यं च नान्यथा ॥ ५ ॥

रणे राजकुले वह्नौ, दुर्ग-शस्त्रविसङ्कटे ।

शतमष्टोत्तरं जापं, कणवीर-सगुग्गुलम् ॥ ६ ॥

जयमाप्नोति शत्रुभ्यः, पृथिवीपतिवल्लभः ।

15

अपुत्रो लभते पुत्रान्, सौभाग्यं दुर्भगो लभेत् ॥ ७ ॥

अष्टम्यां चतुर्दश्यां वा, पर्वणि ग्रहणेषु च ।

ह्यते वाऽनले सम्यग्, नात्र कार्या विचारणा ॥ ८ ॥

अनुवाद

प्रारंभिक मंगल—

जेनी पार्श्वमां ‘स’ वर्ण छे (एवो ‘ह’), जे ‘ल’ अने ‘य’ना मध्यमां सिद्ध (निष्ठित) छे (एवो ‘र’), अंतमां ‘ई’ स्वरवाळा, देदीप्यमान वर्णनी कातिवाळा, अर्धचंद्र(कला), नाद अने स्पष्ट एवा विन्दुधी युक्त एवा हे शक्तिबीज ! (‘ह्रीं’ कार !) हुं तने उल्लासभरे (भावपूर्वक) स्तुतुं छुं ॥ १ ॥

20

वर्णोंमां ध्यान अने तेनुं फल—

श्वेत, रक्त, पीत अने नील ए चार प्रकारनुं ध्यान छे अने ते विधिपूर्वक कराय तो इष्टफल आपे 25 छे, अन्यथा (विधि विना) ते फल आपतुं नथी ॥ २ ॥

श्वेतध्यानथी मुक्ति थाय छे, रक्तध्यानथी वशीकरण थाय छे, पीतध्यानथी लक्ष्मीनी प्राप्ति थाय छे अने नील ध्यानथी शत्रुनुं मारण थाय छे—एम (मन्त्रशास्त्रमां) कहुं छे ॥ ३ ॥

माहात्म्य—

शिवे पार्वतीने कहेला तो हजारो मंत्रो छे; परंतु मायाबीजनी आगळ ते बधा कई ज नथी, 30 एम जाणवुं ॥ ४ ॥

एक लाख जाप कर्या पछी (लाखना) दशमा भागे होम करवो । एम करवाथी राजवीपयुं मळे छे, ए खरेखर सत्य छे, खोटुं नथी । शुद्ध, राजकुल अने अग्नि तेमज दुर्ग, शस्त्र वगैरेथी उत्पन्न यता संकटमां कणेरना झुलो अने गूगळ (ना धूप) वडे विधिपूर्वक एकसो ने आठ वार जाप करवो । एना प्रभावथी साधक शत्रुओ उपर जय मेळवे छे, राजाने प्रिय बने छे, पुत्र विनानो पुत्रोने मेळवे छे अने दुर्भागिनी 35 सौभाग्यने पावे छे । (ए माटे) आठम, चौदश, अन्य पर्वदिवसोमां अने प्रहणना दिवसोमां विधिपूर्वक अग्निमां होम करवो जोईए । एमां बीजो विचार न करवो ॥ ५-८ ॥

निर्मलं सलिलं स्वच्छं, गालितं जन्तुघर्जितम् ।
पूर्वस्थां दिग्बिभागे तु, मन्त्रयुक् स्नपनं स्मृतम् ॥ ९ ॥

स्नानमन्त्रः—“ ॐ प्रौं प्रीं प्रूं प्रः अमले विमले अशुचिः शुचिर्भवामि स्वाहा ” ॥

पश्चाद् भूमिं शुचिं कृत्वा, पृथ्वीबीजेन सर्वदा ।

5 ॐ भूरसि भूतधात्रीयं (भूतधात्रि), विश्वाधारे नमस्तथा ॥ १० ॥

कौसुमं रक्तवस्त्रं वा, पद्मकूलं सहाञ्जलम् ।

परिधाय श्वेतवस्त्रं, ततः पूजनमारभेत् ॥ ११ ॥

विशालचतुरस्रे च, पट्टे शैवनि(लि)के शुचौ ।

ऊर्णामये पवित्रे वा, आसनं क्रियते बुधैः ॥ १२ ॥

10 कर्पूरागरुकस्तूरीचम्बुनैर्यक्षकर्दमैः ।

केसरैर्मिथितैः सम्यग् लेपनं युज्यतेऽन्वहम् ॥ १३ ॥

शतपत्रैश्चम्पकैः पुष्पैर्जातिपुष्पैः श्रीखण्डकैः ।

अष्टोत्तरशतं संख्यं, पूजनं तत्र कारयेत् ॥ १४ ॥

देवपूजा प्रकर्तव्या, चैकचित्तेन सर्वदा ।

15 नैवेद्यं धूपनं पूगसुपत्राणि च ढौकयेत् ॥ १५ ॥

एवं कृतविधानेन, पश्चाद् होमं च कारयेत् ।

गोमयेन भुवं लिप्त्वा, स्थण्डिलं तत्र कारयेत् ॥ १६ ॥

हवनविधानं अने तेनुं फळ—

(साधके) गालेला, जन्तुओधी रहित, निर्मळ अने स्वच्छ एवा जलथी पूर्वदिशामां (मुख करीने?)

20 मन्त्रपूर्वक स्नान करवुं, एम कहेलुं छे ॥ ९ ॥

स्नानमंत्रः—“ ॐ प्रौं प्रीं प्रूं प्रः अमले विमले अशुचिः शुचिर्भवामि स्वाहा ” ॥

ए पछी हंमेशां पृथ्वीबीजथी भूमिने पवित्र वनाववी ।

भूमिशुद्धिमंत्रः—“ ॐ भूरसि भूतधात्रीयं (धात्रि) विश्वाधारे नमः ॥ ” ॥ १० ॥

ए पछी कसुंवाथी रोल के लाल वस्त्र, पटोळ के रेशमी पीतांबरादि वस्त्र अथवा श्वेत वस्त्र

25 पहरीने पूजननो आरंभ करवो ॥ ११ ॥

विशाल अने चोरस एवा शैवल (पद्म) काष्ठना वनावेला पवित्र पाटला उपर अगर पवित्र

ऊनना आसन उपर बेसवुं ॥ १२ ॥

कपूर, अगर, कस्तूरी, चंदन, यक्षकर्दम (गोरोचन) अने केसरना मिश्रणवडे प्रतिदिन सारी रीते

(पूर्वोक्त पटवुं ?) विलेपन करवुं ॥ १३ ॥

30 शतपत्र-कमळो, चंपानां फूलो, जाईनां फूलो अथवा चंदननां पुष्पोधी त्यां एकसो ने आठ वार पूजा कराववी ॥ १४ ॥

देवनी पूजा हंमेशां एकचित्थी करवी अने नैवेद्य, धूप, सोपारी, सुंदर पत्रो वगैरे सामे मूकवां ॥ १५ ॥

आ प्रकारनी विधि करीने पछी होम करवो। (ते माटे) गोमय(झाण)थी भूमिने लीपीने त्यां स्थण्डिल (होम माटे मांडलुं) वनाववुं ॥ १६ ॥

चतुरस्रं त्रिकोणं वा, शान्तिकर्मणि युज्यते ।
अष्टाश्रुजं वर्तुलं च, काम्यकार्ये प्रशस्यते ॥ १७ ॥
अग्निं संवेक्ष्य तत्रादौ, वरदं नाम एव च ।
समिधः शोधयित्वा तु, आहूयेद् मन्त्रविश्रुतः ॥ १८ ॥

अग्निस्थापनमंत्रः—“ॐ छागस्थ-तनुपाद् वरद एहि एहि आगच्छ आगच्छ हूं फट् स्वाहा” ॥ इति ॥ 5

क्षीरान्न-नालिकेरैश्च, द्राक्षयाऽगरुचन्दनैः ।
शर्करा चोत्तती चैव, लवङ्गैर्घृतमिधितैः ॥ १९ ॥
प्रथमं गुग्गुलैः सार्धं, कर्लिं कणवीरस्य च ।
सम्मील्य घृतयुक्तेन, हवनं तत्र कारयेत् ॥ २० ॥
शान्तिकं पौष्टिकं चैव, वश्यमाकर्षणं तथा ।
उच्चाटनं च स्तम्भं च, सर्वकर्माणि साधयेत् ॥ २१ ॥
चतुष्पष्टिर्माहादेव्यो, विख्याता भूतले सदा ।
ताः सर्वाः संस्थिता नित्यं, मायाबीजे वरे परे ॥ २२ ॥
एवं विधानमात्रेण, सर्वास्तुष्यन्ति देवताः ।
सुश्रेयो योगिनां मुख्यो, नृपतुल्यो नरो भवेत् ॥ २३ ॥
विसर्जनं तु कर्तव्यं, मायाबीजेन सर्वदा ।
लुमिति ह्रीं फट् स्वस्थानं, गम्यतां च स्वकं तथा ॥ २४ ॥

शान्तिकर्म माटे चोरस अथवा त्रिकोण अने काम्यकर्म माटे आठ कमळावळो (अष्टदलकमलाकार ?) अने वर्तुळाकार स्थंडिल प्रशस्त कहिले छे ॥ १७ ॥

मांत्रिके सौधी प्रथम ते मांडलामां अग्नि पधराववो, ए पछी समिधोतुं शोधन करीने ‘वरदं’ नाम 20 मंत्रथी (?) आहूति आपवी ॥ १८ ॥

अग्निस्थापनमंत्रः—“ॐ छागस्थ-तनुपाद् वरद एहि एहि आगच्छ आगच्छ हूं फट् स्वाहा ॥”

खीर, नालियेर, द्राक्ष, अगरु, चंदन, साकर, तज अने घीथी मिश्रित एवा लवंग ए बधाने प्रथम गुग्गुल साथे मेळवतुं, पछी तेमां कणेरनी कळीओ मेळववी अने ए बधानो घीसहित होम कराववो ॥ १९-२० ॥

25

ए पछी मांत्रिके शान्तिक, पौष्टिक, वश्य, आकर्षण, उच्चाटन, स्तंभन वगैरे सर्व कार्यों साधवां ॥ २१ ॥

समग्र विश्वमां सदा प्रसिद्ध एवी चोसठ योगिनी महादेवीओ छे, ते सर्वे आ उत्कृष्ट एवा मायाबीज ‘ह्रीं’कारमां सदा विराजमान छे ॥ २२ ॥

आ प्रकारना विधानमात्रथी बधा देवता संतुष्ट थाय छे। तेथी साधक ल्यातिमान थाय छे, 30 योगीओमां प्रधान योगी बने छे अने राजा समान ऐश्वर्यवाळो थाय छे ॥ २३ ॥

विसर्जन पण सर्वदा मायाबीज ‘ह्रीं’कारथी (विसर्जनमुद्रापूर्वक) करवुं।

विसर्जनमंत्रः—“ॐ ह्रीं फट् स्वस्थानं गच्छ गच्छ (स्वाहा) ॥” ॥ २४ ॥

आज्ञाहीनं क्रियाहीनं, मन्त्रहीनं च यत्कृतम् ।
तत् सर्वं क्षम्यतां देवि ! प्रसीद परमेश्वरि ॥ २५ ॥
एतद् गुह्यं समाख्यातं, मायाबीजस्य जीवनम् ।
न वेयं यस्य कस्यापि, मन्त्रविद्धिः कदाचन ॥ २६ ॥

5

॥ इति मायाबीजस्तुति-पूजास्तवनम् ॥

(उपसंहारमां क्षमापनादि माटे 'आज्ञाहीनं....' इत्यादि श्लोक बोलवो ।)

मंत्रनी आराधना करतां कईं पण आज्ञाविरुद्ध थयुं होय, क्रियाहीन—क्रियामां कईं पण खामी आवी होय, मंत्रहीन—मंत्र बोलवामां कईं पण हीन अथवा विपरीत बोलायुं होय, अथवा एवी बीजी कोई पण खामी आवी होय तो हे देवि ! तेनी क्षमा करो । हे परमेश्वरि ! मारा उपर प्रसन्न थाओ ॥ २५ ॥

10

आगमोमां आ विधानने मायाबीजनुं रहस्य अथवा जीवन कहेवामां आच्युं छे । मंत्रविद् पुरुषोए जेने तेने (अयोग्यने) ते कदी पण न आपवुं ॥ २६ ॥

परिचय

आ स्तुतिनी एक नकल आ० श्रीविजयप्रतापसूरिजी पासेथी अमने प्राप्त थई हती । तेने भाषानी दृष्टिए सुधारी अनुवाद साथे प्रगट करी छे ।

15

मायाबीज ए ह्रींकारनुं ज बीजुं नाम छे एटले आ स्तुति 'ह्रींकारविद्या' उपर प्रकाश नाखे छे । एनी बीजा प्रकारनी साधना—खास करीने होमविषयक साधना अने महत्ता बतावनारी आ कृति छे । तेथी एम लागे छे के आ स्तोत्र कोई जैनेतर संप्रदायनुं हशे । आना कर्ता विशे कोई माहिती मळी नथी ।

आ स्तोत्रमां प्रथम पद्य उपजाति वृत्तमां अने पछीनां २५ पद्यो अनुष्टुप् वृत्तमां छे । ह्रींकारनुं स्वरूप, ध्यान, आराधना अने फल विशे आ कृतिमां वर्णन छे ।

શ્રીજયસિંહસૂરિવિરચિતઃ 'ધર્મોપદેશમાલા'ન્ટર્ગતઃ

'અહૈ' અક્ષરતત્ત્વસ્તવઃ

પ્રણમ્ય તત્ત્વકર્તારં મહાવીરં સનાતનમ્ ।
 શ્રુતદેવીં ગુરું ચૈવ પરં તત્ત્વં બ્રવીમ્યહમ્ ॥ ૧ ॥ 5
 જ્ઞાન્તાય ગુરુભક્તાય વિનીતાય મનસ્વિને ।
 શ્રદ્ધાવતે પ્રદાતવ્યં જિનભક્તાય દિને દિને ॥ ૨ ॥
 અકારાદિ-હકારાન્તા પ્રસિદ્ધા સિદ્ધમાતૃકા ।
 યુગાદૌ યા સ્વયં પ્રોક્તા ઋષભેણ મહાત્મના ॥ ૩ ॥
 એકૈકમક્ષરં તસ્યાં તત્ત્વરૂપં સમાશ્રિતમ્ । 10
 તપ્રાપિ પ્રીણિ તત્ત્વાનિ યેષુ તિષ્ઠતિ સર્વવિત્ ॥ ૪ ॥

અ' તત્ત્વમ્—

અકારઃ પ્રથમં તત્ત્વં સર્વભૂતાભયપ્રદમ્ ।
 કષ્ટદેશં સમાશ્રિત્ય વર્તતે સર્વદેહિનામ્ ॥ ૫ ॥

અનુવાદ

15

તત્ત્વ (મોક્ષમાર્ગ) ના કર્તા (આથ ઉપદેશક) અને સનાતન એવા શ્રી મહાવીર પ્રસુ, શ્રુતદેવી અને શ્રી સદ્ગુરુને નમસ્કાર કરીને હું પરતત્ત્વ 'અહૈ'કારને કહું છું ॥ ૧ ॥

આ તત્ત્વ—'અહૈ'કાર જ્ઞાન્ત, ગુરુભક્ત, વિનીત, સ્વાધીનચિત્તવાળા, શ્રદ્ધાવાન્ અને પ્રતિદિન જિનભક્તિમાં વધતા એવા યોગ્ય પુરુષને જ આપવું ॥ ૨ ॥

'અ'થી શરૂ થતી અને 'હ'માં અંત પામતી એવી (તે) સિદ્ધ-માતૃકા (અનાદિસિદ્ધ વારાક્ષરી- 20 વારાક્ષરી) પ્રસિદ્ધ છે કે જેને યુગના પ્રારંભમાં પરમાત્મા શ્રી ઋષભદેવ ભગવંતે સ્વયં કહી હતી ॥ ૩ ॥

તે(સિદ્ધમાતૃકા)માંનો એક એક અક્ષર તત્ત્વરૂપને સમાશ્રિત (પ્રાપ્ત) છે (અર્થાત્ પ્રત્યેક અક્ષર તત્ત્વરૂપ છે) । તેમાં પણ 'અ', 'રૂ' અને 'હ' એ ત્રણ તત્ત્વો એવાં (વિશિષ્ટ) છે કે જેમાં સર્વજ્ઞ પરમાત્મા રહેલા છે ॥ ૪ ॥

'અ' તત્ત્વનું ઘર્ષણ :—

25

તેમાં અકાર પ્રથમ તત્ત્વ છે, સર્વ પ્રાણીઓને અભય આપનારું છે અને સર્વ દેહધારીઓના કંઠસ્થાનને આપ્રીને રહેલું છે ॥ ૫ ॥

सर्वात्मानं (सर्वात्मकं) सर्वगतं सर्वव्यापि सनातनम् ।

सर्वसत्त्वाश्रितं दिव्यं चिन्तितं पापनाशनम् ॥ ६ ॥

सर्वेषामपि वर्णानां स्वराणां च धुरि स्थितम् ।

व्यजनेषु च सर्वेषु ककारादिषु संस्थितम् ॥ ७ ॥

5

पृथिव्यादिषु भूतेषु देवेषु समयेषु च ।

लोकेषु च (चैव) सर्वेषु सागरेषु सु (स्व) रेषु (सरित्सु) च ॥ ८ ॥

मन्त्र-तन्त्रादियोगेषु सर्वविद्याधरेषु च ।

विद्यासु च (चैव) सर्वासु पर्वतेषु वनेषु च ॥ ९ ॥

शब्दादिसर्वशास्त्रेषु व्यन्तरेषु नरेषु च ।

10

पन्नगेषु च सर्वेषु देवदेवेषु नित्यशः ॥ १० ॥

व्योमवद् व्यापिरूपेण सर्वेष्वेतेषु संस्थितम् ।

नातः परतरं ब्रह्म विद्यते भुवि किञ्चन ॥ ११ ॥

हृदमाद्यं भवेद् यस्य कलाऽतीतं कलाश्रितम् ।

नाम्ना परमदेवस्य ध्येयोऽसौ मोक्षकाङ्क्षिभिः ॥ १२ ॥

15

‘र’ तत्त्वम्—

दीप्तपावकसङ्काशं सर्वेषां शिरसि स्थितम् ।

विधिना मन्त्रिणा ध्यातं त्रिवर्गफलदं स्मृतम् ॥ १३ ॥

ते तत्त्व सर्वस्वरूप, सर्वगत, सर्वव्यापी, सनातन अने सर्व प्राणीओने आश्रीने रहेलुं छे । तेनुं ‘दिव्य चिन्तन’ (सर्व) पापनो नाश करे छे ॥ ६ ॥

20

ते तत्त्व (अकार) बधाय वर्णो अने स्वरोमां अप्रस्थाने रहेलुं छे अने ककारादि सर्व व्यञ्जनो(ना उच्चारण) मां रहेलुं छे । ते तत्त्व पृथिवी आदि पांच महाभूतो (पृथिवी, जल, तेजस्, वायु अने आकाश), देवो, समयो, सर्वलोको, समुद्रो, नदीओ, मंत्रो अने तन्त्रादि योगो, सर्व विद्याधरो, सर्व विद्याओ, पर्वतो, वनो, व्याकरण आदि सर्व शास्त्रो, व्यन्तरो, मनुष्यो, सर्पो अने सर्व देवाधिदेवो—ए बधामां आकाशानी जेम सर्वव्यापीरूपे रहेलुं छे । विश्वमां एनाथी श्रेष्ठ बीजुं कोई ब्रह्म विश्वमान नयी ॥ ७-११ ॥

25

कलारहित अथवा कलासहित एवुं आ (परम) तत्त्व नामवडे जे परमदेवनी आदिमां छे, ते- (परमदेव) नुं मोक्षनी आकांक्षावाळा पुरुषोए ध्यान करवुं जोईए ॥ १२ ॥

‘र’ तत्त्वतुं वर्णन :-

सर्व प्राणीओना मस्तकमां रहेल प्रदीप्त अग्निस्मान आ तत्त्वतुं मंत्रधारकवडे जो विधिपूर्वक ध्यान कराय तो ते धर्म, अर्थ अने काम ए त्रिवर्गनी प्राप्ति रूप फळने आपनारं छे, एम कह्युं छे ॥ १३ ॥

यस्य देवाभिधानस्य मध्ये होतद् व्यवस्थितम् ।
पुण्यं पवित्रं म(मा)ङ्गल्यं पूज्योऽसौ तत्त्वदर्शिभिः ॥ १४ ॥

‘ह’ तत्त्वम् —

सर्वेषामपि भूतानां नित्यं यो हृदि संस्थितः ।
पर्यन्ते सर्ववर्णानां सकलो निष्कलस्तथा ॥ १५ ॥
हकारो हि महाप्राणः लोकशास्त्रेषु पूजितः ।
विधिना मन्त्रिणा ध्यातः सर्वकार्यप्रसाधकः ॥ १६ ॥
यस्य देवाभिधानस्य पर्यन्त एष वर्तते ।
मुमुक्षुभिः सदा ध्येयः स देवो मुनिपुङ्गवैः ॥ १७ ॥

5

बिन्दुः—

सर्वेषामपि सत्त्वानां नासाग्रे परिसंस्थितम् ।
बिन्दुकं सर्ववर्णानां शिरसि सुव्यवस्थितम् ॥ १८ ॥
हकारोपरि यो बिन्दुर्वर्तुलो जलबिन्दुवत् ।
योगिभिश्चिन्तितस्तस्थौ मोक्षदः सर्वदेहिनाम् ॥ १९ ॥
त्रीण्यक्षराणि बिन्दुश्च यस्य देवस्य नाम वै ।
स सर्वज्ञः समाख्यातः ‘अहं’ त इ(दि)ति पण्डितैः ॥ २० ॥

10

15

पुण्य, पवित्र अने मंगल एवं आ तत्त्व जे परमात्मा (अहं) ना नामनी मध्यमां रहेलुं छे, ते परमात्मा तत्त्वदर्शिओने पूज्य छे ॥ १४ ॥

‘ह’ तत्त्वतुं वर्णन :—

सर्व प्राणीओना हृदयमां सदा रहेल, सर्व वर्णोनी अंते रहेल, कलासहित, कलारहित अने 20 लौकिक शास्त्रोमां ‘महाप्राण’ तरीके पूजित (बहुमत) एवा ‘ह’कारतुं मंत्रधारकवडे जो विधिपूर्वक ध्यान कराय तो ते सर्व कार्योनी साधक छे ॥ १५-१६ ॥

जे देवना नामनी अंतमां आ (‘ह’कार) रहे छे ते (अहं) देवतुं मुमुक्षु मुनिवरोए सदा ध्यान करतुं जोईए ॥ १७ ॥

बिन्दुतुं वर्णन :—

जे सर्व प्राणीओनी नासिकाना अग्रभागने विप्रे रहेल छे, जे सर्व वर्णोना मस्तके सुव्यवस्थित छे, जे ‘ह’कार उपर जलबिन्दुनी जेम वर्तुलाकारे रहेल छे अने जे योगीओवडे सदा चिन्तित छे, ते बिंदु सर्व जीवोने मोक्ष आपनार छे ॥ १८-१९ ॥

त्रण अक्षरो अने बिंदु मलीने जे देवतुं नाम थाय छे ते देव पण्डितो वडे सर्वज्ञ परमात्मा अहं’ (अरिहंत) कहेवाया छे ॥ २० ॥

25

30

उपसंहारः—

एतदेव समाश्रित्य कला ह्यर्धचतुर्थिका ।
नाद-बिन्दु-लयाश्चेति कीर्तिताः परवादिभिः ॥ २१ ॥
मूर्तो ह्येव अमूर्तश्च कलातीतः कलान्वितः ।
सूक्ष्मश्च बादरश्चेति व्यक्तोऽव्यक्तश्च पठ्यते ॥ २२ ॥
निर्गुणः सगुणश्चैव सर्वगो देशसंस्थितः ।
अक्षयः क्षययुक्तश्च अनित्यः शाश्वतस्तथा ॥ २३ ॥
॥ इति 'अहँ' अक्षरतत्त्वस्तवः ॥

5

उपसंहारः—

10 આ 'અહँ' નો આશ્રય હરિને પરવાદીઓં સાડી ત્રણ માત્રાવાળી કલા (કુંડલિની ?), નાદ, વિંદુ અને લય કહ્યા છે । (તાત્પર્ય કે પરોક્ત કુંડલિની યોગ, નાદાનુસંધાન યોગ, લયયોગ વગેરે 'અહँ' ના ધ્યાનની પ્રક્રિયામાંથી નીકળ્યા છે) ॥ ૨૧ ॥

આ 'અહँ' રૂપ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા (સ્યાદ્વાદશૈલી) મૂર્ત-અમૂર્ત, કલારહિત-કલાસહિત, સૂક્ષ્મ-સ્થૂલ, વ્યક્ત-અવ્યક્ત, નિર્ગુણ-સગુણ, સર્વવ્યાપી-દેશવ્યાપી, અક્ષય-ક્ષયવાન્ અને અનિત્ય-નિત્ય 15 છે ॥ ૨૨-૨૩ ॥

परिचय

શ્રીધર્મદાસ ગણિં રચેલા 'ધર્મોપદેશમાલા' નામના ૫૪૧ પ્રાકૃતગાથાઓના પ્રાચીન પ્રકરણ-ગ્રંથ ડપર અનેક જૈનાચાર્યોં વ્યાખ્યાઓ અને વિવરણો રચ્યાં છે, તે પૈકી શ્રી જયસિંહસૂરિનું 'ધર્મોપદેશ-માલા-વિવરણ' સિંધી જૈન ગ્રંથમાલા, મુંબઈથી ત્રિ. સં. ૨૦૦૫ માં પ્રગટ થયેલ છે । આ ગ્રંથના 20 પૃષ્ઠ ૧૭૮-૧૭૯ માંથી 'અહँ અક્ષરતત્ત્વસ્તવ' ની સંસ્કૃત માષાના ૨૩ અનુષ્ટુપ પદ્યોવાળી રચના અનુવાદ સાથે અહીં પ્રગટ કરી છે ।

શ્રી જયસિંહસૂરિં પોતાની કૃતિના અંતે ૩૧ પ્રાકૃત ગાથાઓમાં પ્રશસ્તિ આપેલી છે, તેમાં ૨૮-૨૯ મી ગાથામાં આ ગ્રંથની રચના ત્રિ. સં. ૧૧૫ માં થયાનું જણાવ્યું છે । ઇટલે આ સ્તવ પળ ઇ સમયનું છે ઇ નિર્વિવાદ છે ।

25 આ સ્તોત્રમાં 'અહँ' નું સુંદર વર્ણન છે । ઇમાં અ, ર, હ અને ત્રિંદુની વિશેષતાઓ સુંદર રીતે દર્શાવવામાં આવી છે અને ઇ અક્ષરોની વ્યાપકતાનું પળ સુંદર નિરૂપણ છે । ઇતર દર્શનોમાં રહેલી નાદ વિંદુ, કલા, લય વગેરેની સાધના આ 'અહँ' માંથી નીકળી છે, ઇમ આ સ્તોત્ર કહે છે । અંતમાં 'અહँ' ને મૂર્તીમૂર્તાદિ વિશેષણોથી વર્ણવવામાં આવેલ છે । સ્તોત્રની રચના કાવ્યની દષ્ટિં પળ મનોહર છે ।

अहं

‘अहं इत्येतदक्षरम्, परमेश्वरस्य
परमेष्ठिनो वाचकम्, सिद्धचक्रस्या-
दिबीजम्, सकलागमोपनिषद्गतम्,
अशेषविघ्नविघातनिघ्नम्, अखि-
लदृष्टादृष्टफलसंकल्पकल्पद्रुमो-
पमम्, आशास्त्राध्ययनाध्यापना-
वधि प्रणिधेयम्। प्रणिधानं चाने-
नात्मनः सर्वतः संभेदस्तदभिधे-
येन चाभेदः। वयमपि चैतच्छा-
स्त्रारम्भे प्रणिदध्महे। अयमेव हि
तात्त्विको नमस्कार इति ॥१॥

[५०-५]

अहं

श्रीहिमचन्द्रसरिरचितश्रीसिद्धहेमचन्द्रशब्दानुशासनस्य मङ्गलाचरणसूत्रम्
स्वोपज्ञ तत्त्वप्रकाशिकाटीका-शब्दमहार्णवव्याससंवलितम् ॥

अहं । १ । १ । १ ॥

5

तत्त्वप्रकाशिका टीका—

(स्वरूपम्)	‘अहं’ इत्येतदक्षरम् ।	
(अभिधेयम्)	परमेश्वरस्य परमेष्ठिनो वाचकम् ।	
(तात्पर्यम्)	सिद्धचक्रस्यादिवीजम् ।	
	सकलागमोपनिषद्भूतम् ।	10
(क्षेपम्)	अशेषविघ्नविघातनिघ्नम् ।	
(योगः)	अखिलदृष्टाऽदृष्टफलसंकल्पकल्पद्रुमोपमम् ।	
(प्रणिधानम्)	आशास्त्राध्ययनाऽध्यापनावधि प्रणिधेयम् ।	
(प्रणिधानस्य द्वैविध्यम्)	प्रणिधानं ज्ञानेनात्मनः सर्वतः संभेदस्तदभिधेयेन चाभेदः ।	
(विशिष्टप्रणिधानम्)	वयमपि चैतच्छास्त्रारम्भे प्रणिद्धमहे ।	15
(तत्त्वम्)	अयमेव हि तात्त्विको नमस्कार इति ॥ १ ॥	

अनुवाद

‘अहं’ ए अक्षर, परमेश्वर परमेष्ठिनो वाचक, सिद्धचक्रतुं आदि बीज, सकल आगमोतुं रहस्य, सर्व विघ्नो नो नाश करवामां समर्थ अने सकल दृष्ट के अदृष्ट फलोना संकल्पने पूरवा माटे कल्प-वृक्षसमान छे । एतुं शाखना अध्ययन अने अध्यापन बखते प्रणिधान करतुं जोईए । एनी साथे आत्मानो 20 सर्वतः संभेद अने एना अभिधेय (प्रथम परमेष्ठी) साथे आत्मानो अभेद, एम बे प्रकारतुं प्रणिधान छे । अमे (शब्दानुशासनकार) पण एतुं शाखना आरंभमां प्रणिधान करीए छीए । ‘अहं’ ए ज तात्त्विक नमस्कार छे ॥ १ ॥’

१. विशेषार्थ माटे जुओ ‘शब्दमहार्णवव्यास’ ।

शब्दमहार्णवनि्यासः—

अहँ इत्यादि-वाक्यैकदेशत्वात् साध्याहारत्वादध्याहियमाणप्रणिधानलक्षणक्रियाकर्मण उक्तत्वात्
“नामः प्रथमैक-द्वि-बहौ” [२-२-३१] इत्युत्पन्नाया प्रथमाया ‘अहँ’ इत्येतस्मात् सूत्रत्वाल्लुक् ।

तदर्थं व्याचष्टे—व्याख्या च स्वरूपा-ऽभिधेय-तात्पर्यभेदात् त्रेधा । तां च ‘अहँ’ इत्यादिना दर्शयति
5 —तत्र ‘अक्षरम्’ इति स्वरूपम् । ‘परमेष्ठिनो वाचकम्’ इत्यभिधेयम् । ‘सिद्धचक्रस्य’ इत्यादिना तात्पर्यम् ।

(स्वरूपम् - ‘अहँ’ इत्येतदक्षरम् ।)

अक्षरमिति—अक्षरं बीजम् । तदेवाह—आदिबीजमिति ।

कस्य तदादिबीजम् ?

सिद्धचक्ररूपस्य तत्त्वस्य; सबीज-निर्बीजभेदेन तत्त्वस्य द्वैविध्यात् ।

10

अनुवाद

‘अहँ’ एटल्लं—एकल्लं ज एमने एम होय तो तेनो कोई अर्थ संगत थतो नथी । ए एकल्लं पूर्ण वाक्य बनतुं नथी, एटले कोई पण क्रियानो अध्याहार करवो आवश्यक छे; तेथी ‘अहँ’ ए वाक्यनो एक भाग थयो । जे क्रियानो अध्याहार करवानो छे ते बीजो भाग थयो । अहीं प्रकृतमां प्रणिधानक्रियानो अध्याहार करवानो छे, तेथी ‘अहँ’ ए प्रणिधानक्रियानुं कर्म छे । क्रियापदनो प्रयोग कर्मणि-प्रत्यय
15 लावीने कथीं छे, एटले कर्म उक्त थाय छे नें तेथी तेने “नामः प्रथमैक-द्वि-बहौ” [२-२-३१] ए सूत्रथी प्रथमा विभक्ति प्राप्त थाय छे; ए प्रथमा विभक्तिनो अहीं सूत्रपणाने कारणे ‘ल्लुक्’-लोप करवामां आव्यो छे ।
व्याख्याना त्रण प्रकारो छे :—(१) स्वरूप (२) अभिधेय अने (३) तात्पर्य । तेमां ‘अक्षर’ थी स्वरूप, ‘परमेष्ठिनो वाचक’ थी अभिधेय अने ‘सिद्धचक्रनुं आदिबीज’ वगैरेथी तात्पर्य कहे छे । (आ प्रकारो विस्तारथी समजावे छे ।)

20

(१. स्वरूप)

अक्षर एटले बीज । अक्षरनो अर्थ बीज थाय छे, ए ज वात ‘आदिबीजम्’ ए पदथी जणावी छे ।
प्रश्न—ए कोनुं आदिबीज छे ?

उत्तर—सिद्धचक्ररूपी तत्त्वनुं ए आदिबीज छे; तत्त्वना सबीज अने निर्बीज एवा बे प्रकारो छे । (तेमां सिद्धचक्ररूपी जे सबीज तत्त्व छे तेनुं आ आदिबीज छे ।)

25 १. ‘न्याससारसमुद्धारः’ इत्याख्यन्यासानुसारी तत्तच्छब्दोपरि विशिष्टोऽर्थनिर्देश स एवोद्वह्यते ।

अहँति पूजामित्यहँ—‘अः’ [उणा० २.] इत्यः । पृषोदरादित्वात् सानुनासिकत्वम् । ‘अहँम्’ इति मान्तोऽप्यसि निपातः । ननु ‘अहँम्’ इत्यव्ययं स्वरदौ चादौ च न दृष्टम्, तत् कथमव्ययम् ? सत्यम्—

‘इचन्त इति संख्यानं, निपातानां न विद्यते ।

प्रयोजनवशादेते, निपात्यन्ते पदे पदे ॥’

30 अनुवादः—‘न्याससारसमुद्धार’मां ‘शब्दमहार्णवनि्यास’ना ते ते शब्दना विशिष्ट अर्थनो निर्देश छे (आ अने पछीनी टिप्पणीओमां आपेल संस्कृतपाठ ‘न्याससारसमुद्धार’नो छे) ।

पूजाने योग्य ते ‘अहँ’ कहेवाय । पृषोदरादि सूत्रथी ‘अहँ’ शब्दने अनुनासिक ल्गाडतां ‘अहँ’ बने छे । वळी ‘अहँम्’ एवो ‘म’कारान्त निपात पण छे । अहीं ए प्रश्न थाय छे के, स्वरादिगण के चादिगणमां ‘अहँम्’ अव्यय आवतुं नथी तो पछी ते कई रीते अव्यय छे ? तेनो खुलासो ए छे के—

35

“निपातो (अव्ययो) आटला ज छे एवी संख्य निश्चय नथी । प्रयोजन प्राप्त थतां स्थले स्थले निपातितं कराय छे ।”

यद् धर्मसारोत्तरम्—

“अक्षरमनक्षरं वै द्विविधं तत्त्वमिष्यते ।

अक्षरं बीजमित्याहुर्निर्वाजं चाप्यनक्षरम् ॥”

यद्वा न क्षरति—न चलति स्वस्मात् स्वरूपादक्षरं तत्त्वं ध्येयं ब्रह्मेति यावत्, वर्णं वा ।

द्विविधो हि मन्त्रः, कूटरूपोऽकूटरूपश्च । संयुक्तः कूट इति व्यवहियते, इतरोऽकूट इति ।

अत एव चास्माद् ‘वर्णाव्ययात् कारः’ [७-२-१५६] इति कारं कुर्वते वृद्धाः, ‘क्षकारः’ इति, ‘ञकारः’ इति, ‘ह्रस्व्यकारः’ इति, ‘अकारः’ इतिवत् । कूटेष्वेकस्यैवाक्षरस्य मन्त्रत्वात्, शेषस्य तु परिकरत्वात् ।

‘धर्मसारोत्तर’ मां कह्युं छे के—

“अक्षर अने अनक्षर एम बे प्रकारनुं तत्त्व छे, तेमां जे बीज छे ते अक्षरतत्त्व कहेवाय छे अने जे 10 बीजरहित छे ते अनक्षरतत्त्व कहेवाय छे ।” (आ अक्षरतत्त्वनो एक अर्थ थयो । हने बीजो अर्थ—)

पोताना स्वरूपयी जे चलित न थाय ते अक्षर । एटले अक्षर शब्दयी तत्त्वध्येय रूप ब्रह्म लेवुं, अथवा वर्णात्मक अक्षर लेवो ।

प्रश्न—(‘अ आ’ वगैरे जे एक ज वर्ण होय तेने तो वर्ण के अक्षर कही शकाय, पण अहीं तो ‘अहं’ मां घणा अक्षरो भेगा थयेला छे एटले एने वर्ण के अक्षर शी रीते कही शकाय? ‘अक्षराणि’ 15 एम कहेवुं जोईए, पण अहीं तो ‘अक्षरं’ कहेलुं छे ।)

उत्तर—मंत्रो बे प्रकारना छे: (१) कूट अने (२) अकूट । संयुक्त होय तेने ‘कूट’ कहे छे अने संयुक्त न होय तेने ‘अकूट’ कहेवामां आवे छे । (कूट मंत्रमां अक्षरो जो के घणा होय छे तो पण तेमां मंत्र तो एक ज अक्षर होय छे, बाकीना अक्षरो ते मंत्रना परिकर-परिवाररूप होय छे ।)

कूट मंत्रमां घणा अक्षरो होवा छतां एक ज अक्षर मंत्रस्वरूप होवायी ‘वर्णाव्ययात् कारः’ 20 [७-२-१५६] ए सूत्रयी क्षकार, ञकार, ह्रस्व्यकार वगैरे शब्दोनें वृद्धो सिद्ध करे छे; कारण के आ सूत्रनो अर्थ एवो छे के जे एकेक वर्ण होय तेना पछी (तथा अव्यय पछी) ‘कार’ प्रत्यय लगाडवो; जेम के—अकार, इकार, उकार । परंतु अहीं तो कूट मंत्रमां घणा अक्षरो छे एटले शी रीते ‘कार’ प्रत्यय लगाडाय? छतां वृद्ध पुरुषो क्षकार(क्+श्+अ), ह्रस्व्यकार वगैरे शब्दोमां ‘कार’ प्रत्यय लगाडे छे, तेनुं कारण ए छे के, आ कूट मंत्रोमां घणा अक्षरो देखाता होवा छतां पण वस्तुतः एमां एक ज अक्षर मंत्रस्वरूप 25 होय छे बाकीना अक्षरो तो तेना परिवारभूत छे, माटे आवा कूट मंत्रोमे पण एकाक्षरी मंत्र ज मानीने वृद्ध पुरुषो ‘कार’ प्रत्यय लगाडे छे । ते ज न्याये अहीं ‘अहं’ शब्द अनेकाक्षरी देखातो होवा छतां एमां मंत्राक्षर तो एक ज (‘ह’) होवाने लीघे अमे ‘अक्षराणि’ एवो बहुवचननो प्रयोग न करतां ‘अक्षरं’ एवो एकवचननो प्रयोग कर्यो छे ।

प्रश्न—(कूट मंत्रोमां अनेक अक्षरो होवा छतां मंत्र तो एक अक्षर जेटलो ज जो होय छे तो 30 बाकीना अक्षरोनी शी जरूर छे?)

સપરિકરો હિ વર્ણો મન્ત્રો મયતિ, કેવલસ્વાર્થક્રિયાવિરહાત્ । તસ્ય ચ બાહ્યામ્બ્યન્તરમેદેન દ્વૈવિધ્યાત્ ।
મण्डल-मुद्रादेर्बाह्यत्वात्, नाद-बिन्दु-कलादेरान्तरत्वात्, तेषामेवोद्दीपकत्वात्, तथाभूतानामेव
क्रियाजनकत्वात् । मण्डल-मुद्रादीनां केषलानामपि फलजनकत्वात् । विशेषतः समुदितानां ग.....वाचकम् ।

(અભિધેયમ્—પરમેશ્વરસ્ય પરમેષ્ટિનો વાચકમ્ ।)

5

“દેવતાનાં ગુરુણાં ચ નામ નોપપદં વિના ।

उच्चरेन्नैव जायायाः कथञ्चिन्नात्मनस्तथा ॥”

इति वचनाद् निरूपपददेवतानामोच्चारणस्य प्रतिषेधात्, प्रतिषिद्धाचरणे च प्रायश्चित्तोपदेशात्, सोपपददेवतानामोच्चारणस्यैव प्राप्तत्वात् । अन्यस्य च श्रीप्रभृतेरुपपदस्य तुच्छत्वेन तथाविधवैशिष्ट्याप्रतिपादकत्वाद् वैशिष्ट्यप्रतिपादनार्थं तस्य परमेश्वरस्यै इत्युपपदमुपन्यस्यति । परमं यदैश्वर्यमणिमादि यच्च

10

उत्तर—परिकर सहित वर्ण ज मंत्रनुं कार्य करी शके छे । एकलो वर्ण ते कार्य करी शकतो नयी । ते परिकर बे प्रकारे छे: (१) बाह्य अने (२) आम्ब्यन्तर । आ बने प्रकारना परिकर सहित जो मंत्र होय तो ज ते परिपूर्ण फलने आपे छे ।

मण्डल-मुद्रा वगैरे बाह्य परिकर छे, नाद-बिन्दु-कला वगैरे आम्ब्यन्तर परिकर छे । मंडलमुद्रादि अने नादबिन्दुकलादि ज उद्दीपक छे । उद्दीपक अवा तेओ ज अर्थक्रियाना जनक छे । मंडल-मुद्रा वगैरे एकलां पण फल तो आपे छे परंतु ते सामान्य प्रकारनुं फल होय छे; पण ज्यारे बधां मेगां थाय त्यारे विशेष फल आपे छे ।

(૨. અભિધેય)

अहं ते परमेश्वररूप परमेष्टीनो वाचक छे । परमेष्टी देवता छे । (शाखमां कथुं छे के—)

“देवताओ अने गुरुओनुं नाम उपपद विना कदापि बोलवुं न जोईए; अने बने त्यां सुधी पत्नीनुं

20 तेम ज पोतानुं नाम पण उच्चारवुं न जोईए ।”

शाखना ए वचनने अनुसारे देवतानुं नाम उपपद विना उच्चारण करवुं शाखयी निषिद्ध छे । निषिद्ध कार्य करवायी प्रायश्चित लागे एवो उपदेश छे, तेयी देवतानुं नाम उपपदपूर्वक ज बोलवुं योग्य छे । बीजा जे ‘श्री’ वगैरे साधारण शब्दो उपपद तरीके अगर तो विशेषण तरीके वापरवा ए तुच्छपणुं दाखवे छे, माटे विशिष्ट गुणो प्रतिपादन करे तेवुं विशेषण ‘परमेश्वर’ पद छे अने ते पदनो अहीं विशेषण तरीके
25 उपयोग सुयोग्य रीते थयो छे । सर्वोत्तम ऐश्वर्य जे अणिमा आदि सिद्धिरूप छे अने जे परम योग अने

१. अहीं मूल ग्रंथमां सात पंक्ति जेटलो महत्त्वनो पाठ अनुपलब्ध छे ।

२. परमेष्ठिनः पञ्च, ततः शेषचतुष्टयव्यवच्छेदायाऽऽह—परमेश्वरस्येति । चतुर्विंशदतिशयरूपपरमैश्वर्यभाजो जिनस्येत्यर्थः । ननु ‘परमेष्टी’ति सामान्यं पदं तथापि ‘अहं’ इति भणनाद् ‘अहं’ एव लभ्यते, किं परमेश्वरस्येति ? सत्यम्—“देवतानां गुरुणां च” इति (इत्यादि) ।

30

अनुवादः—परमेष्ठिओ पांच छे, तेयी बाकीना चारने अलग करवा ‘परमेश्वर’ एवुं परमेष्टीनुं विशेषण जगत्प्रथामां आन्वुं छे ।—अर्थात् चोत्रीश अतिशयरूप परम ऐश्वर्ययी शोभता एवा भीजिनेश्वर (अरिहंत) एवो अर्थ उद्दिष्ट छे; त्यारे ए प्रथ थाय छे के, परमेष्टी ए सामान्य पद छे छतां ‘अहं’ कहेवायी ‘अहं’ ज समजाय छे त्यारे ‘परमेश्वर’ एवुं विशेषण मूकवानुं प्रयोजन छुं ! एना उत्तरमां कहे छे के—‘देवता अने गुरुनुं नाम उपपद विना कदापि बोलवुं न जोईए, तेम ज पत्नीनुं अने पोतानुं नाम पण बने त्यांसुधी उच्चारवुं न जोईए ।’

परमयोगद्विरूपं तद्वान् परमेश्वरः, यथा महाराज इति, अत्र हि महत्त्वं गुणं विशिषद् द्रव्यं विशिनष्टीति परमेष्ठिन इति। परमे पदे तिष्ठति यः सः परमेष्ठी, अनेन च सविशेषणेन सकलरागादिमलकलङ्कविकलो योग-क्षेमविधायी शलाघुपाधिधिरहितत्वात् प्रसत्तिपात्रं ज्योति(ती)रूपं देवाधिदेवः सर्वज्ञः पुरुषविशेषः। यदाह—

“रागादिभिरनाक्रान्तो, योग-क्षेमविधायकः।

नित्यं प्रसत्तिपात्रं यस्तं देवं मुनयो विदुः ॥”

5

मन्त्रकल्पे हि मन्त्रवर्णानां वाचकत्वेन कीर्तनाद् वाचकमित्युक्तम्। यथा ‘अ-सि-आ-उ-सा’ इति बीजपञ्चकं पञ्चानामर्हदादीनाम्, ‘ड-र-ल-क-श-ह-य’मिति आधारादिसप्तदेवीनाम् तथा अकारादिभिः षोडशस्वरैर्मण्डलेषु षोडश रोहिण्याद्या देवता अभिधीयन्ते, ततस्तासां प्रतीतेरिति।

(तात्पर्यम्—सिद्धचक्रस्यादिबीजम्।)

तात्पर्यस्य चाभिधानपृष्ठभावित्वात् सिद्धचक्रस्यादिबीजमित्यादिना पश्चादुच्यते।

10

ऋद्विरूपं छे ते ऐश्वर्यवाळा परमेश्वर समजाया; जेम के ‘महाराज’ शब्दमां महत्त्व राजाना (राजापणारूपी) गुणमां विशेषता दर्शावे छे, छतां वस्तुतः ए राजारूपी पुरुषनी विशेषता छे; ते प्रमाणे ‘परमेश्वर’ शब्द पण गुणनी (सामर्थ्यनी-ऐश्वर्यनी) विशेषता दर्शाववापूर्वक कोई द्रव्यनी ज (व्यक्तिनी ज) विशेषता दर्शावे छे। ए व्यक्ति कई ते स्पष्ट करवा माटे ‘परमेष्ठिनः’ पद छे। परमेश्वर एवा विशेषण सहित ‘परमेष्ठी’ शब्दथी देवाधिदेव अरिहंत परमात्मा लेवाना छे। परम पद पर स्थित होय ते ‘परमेष्ठी’¹⁵ कहेवाय। आ पद साथे ‘परमेश्वर’ विशेषण तरीके मूकीए तो ज सकल रागादि मलरूप कलङ्कथी रहित, सर्व जीवोना योग अने क्षेमने वहन करनारा, शलादि उपाधिथी रहित होवाथी प्रसन्नताना पात्र, ज्योतिरूप, देवाधिदेव अने सर्वज्ञ एवा ते पुरुषविशेष (परमात्मा-अरिहंत) समजाय। कह्युं छे के—

“जेओ राग वगैरेथी आक्रान्त नथी, योग अने क्षेमना करनारा छे अने सदा प्रसन्नताना पात्र छे तेमने मुनिओ ‘देव’ कहे छे।”

20

‘मन्त्रकल्प’ मां मन्त्रना वर्णो ‘वाचक’ तरीके ओळखाववामां आव्या छे (माटे ज ‘अर्ह’ ते परमेश्वर एवा परमेष्ठीनो वाचक छे अम कह्युं छे।) ते प्रमाणे ‘असिआउसा’ रूप बीजपञ्चक अर्हत्त वगैरे पांच परमेष्ठीना वाचक छे। तथा ‘डरलकशहय’ ते देहगत मूलधार वगैरे चक्रोनी देवीओनां नामना प्रथमाक्षरो अनुक्रमे ते देवीओना वाचक छे, तथा ‘अकार’ वगैरे सोळ स्वरो यंत्रोमां रोहिणी वगैरे सोळ त्रिधादेवीओना वाचक छे, कारण के तेमनी तेथी (ते ते स्वरोथी) प्रतीति थाय छे।

25

(३. अ. तात्पर्य)

व्याख्यामां अभिधान पछी तात्पर्यने रज्जु करवानी पद्धति होवाथी ‘सिद्धचक्रना आदिबीज’ वगैरे तात्पर्यनो हवे पछी निर्देश करे छे।

१. आधारादिसप्तदेव्यो डाकिनी-राकिनी-लाकिनी-काकिनी-शाकिनी-हाकिनी-याकिनीरूपाः ॥

अनुवादः—आधार वगैरे चक्रोनी सात देवीओनां नाम आ प्रकारे छे—

30

(१) डाकिनी (२) राकिनी (३) लाकिनी (४) काकिनी (५) शाकिनी (६) हाकिनी अने (७) याकिनी.

२. सिद्धेति-सिद्धाः विद्यासिद्धादयस्तेषां चक्रमिव चक्रं, तस्य पञ्चबीजानि तेषु चेदमादिबीजम्।

अनुवादः—सिद्धो एटले विद्यासिद्धो तेमनो समूह जेमां होय ते। तेनां पांच बीजो छे। तेमां आ बीज प्रथम छे।

समयप्रसिद्धस्य चक्रविशेषस्य निरूढमभिधानम् ।

यद्वा सिद्धयन्ति निष्ठितार्था भवन्ति, लोकव्यापिसमये (?) कलारहितमिदमेव तत्त्वं ध्यानन्तोऽस्मादिति “बहुलम्” [५-१-२] इति के, ततो विशेषणसमासे सिद्धचक्रम् ।

एतच्च तत्र तत्र व्यवस्थितपरमाक्षर ध्यानाद् योगर्द्धिप्राप्ता यस्मात् (योगर्द्धिप्राप्तावस्मात्) सिद्धि-
5 रित्युच्यते (?) इति सूत्रपादं सिद्धत्वमस्य चक्रस्येति ।

तस्येदम्, अहंकारं प्रथमं बीजम् । बीजसाधर्म्याद् बीजम् । यथाहि-बीजं प्रसव-प्ररोह-फलानि प्रसूते, तथेदमपि पुण्यादिप्ररोह-भुक्ति-मुक्तिफलजनकत्वाद् बीजमुच्यते ।

सन्ति पञ्चान्यान्यान्यपि ह्रौंकारादीनि बीजानि, तदपेक्षयाऽस्य प्राथम्यम्, प्रथमं साधूनामितिवत् । प्रथममप्रणीभूतं व्यापकमित्यर्थः । व्यापकत्वं चास्य सर्वबीजमयत्वात् ।

- 10 इदमेव हि बीजम्—‘अधोरेफ-आ-ई-ऊ-औ-अं-अः’ एतैर्युक्तं बीजं भवतीति व्यापकत्वं अस्य । यदि वा, परसमयसिद्धानां त्रैलोक्यविजया-घण्टार्गल-स्वाधिष्ठान-प्रत्यङ्गिरादीनां चक्राणामिदमेव हकारलक्षणं प्रधानं बीजम् ।

अथवा, अकारादि-क्षकारान्तानां पञ्चाशतः सिद्धत्वेन प्रसिद्धानां यच्चक्रं समुदायस्तस्य प्रधान-मिदमेव बीजम् ।

- 15 (१) सिद्धचक्रं ते सिद्धान्तमां प्रसिद्ध एवा चक्रविशेषतुं रूढ नाम छे ।
(२) अथवा तो ए ज तत्त्वं (अहं) नुं लोकव्यापिसमयमां (?) कलारहित ध्यान करनारा महात्माओ एथी सिद्ध थाय छे माटे ‘सिद्ध’ कह्युं, पछी विशेषण समासथी ‘सिद्धचक्र’ शब्द बन्यो छे ।
(३) अथवा ए चक्रमां रहेला परमाक्षरोना ध्यानथी योगनी ऋद्धिओ प्राप्त थतां ‘सिद्धि थई’ एम कहेवाय छे, तेथी ए चक्रनुं सिद्धपणुं स्पष्ट ज छे ।
- 20 ते सिद्धचक्रनुं आ अहंकार प्रथम बीज छे । बीजनी साथे साधर्म्य होवाथी ए बीज कहेवाय छे । जेम बीजमांथी फणगो, अंकुरो अने फळ निपजे छे तेम आ ‘अहं’कार बीजमांथी पण पुण्यानुबंधि-पुण्य, भुक्ति अने मुक्ति उत्पन्न थाय छे; तेथी ते पण ‘बीज’ कहेवाय छे ।
आदिबीज कहेवानुं तात्पर्य ए छे के, ह्रौं ह्रीं ह्रूं ह्रौं ह्रूः ए प्रमाणे बीजां पण पांच बीजो छे तेनी अपेक्षाए ह्रूं बीज प्रथम छे माटे तेने आदिबीज कह्युं छे । जेमके अमुक व्यक्ति साधुओमां प्रथम छे,
25 ते रीते आ ‘अहं’ पण बधां बीजोमां प्रथम छे । अहीं प्रथम एटले अप्रणीभूत (अग्रेसर) अथवा व्यापक, एम अर्थ करवो । ‘अहं’ ए बीजने व्यापक एटला माटे कह्युं छे के, ते सर्व बीजमय छे ।
तात्पर्य आ प्रमाणे छे—‘नीचे रेक तथा आ-ई-ऊ-औ-अं-अः’ थी युक्त (वर्ण) होय ते बीज थाय छे; जेमके—ह्र+र+आ+म्=ह्रौं, ह्र+र+ई+म्=ह्रीं, ह्र+र+ऊ+म्=ह्रूं, ह्र+र+औ+म्=ह्रौं, ह्र+र+अ+म्=ह्रूं अने ह्र+र+अः=ह्रूः । ए रीते आ बीज (ह्रूं) व्यापक छे ।
- 30 अथवा तो जैनेतर शास्त्रोमां प्रसिद्ध त्रैलोक्यविजया, घण्टार्गल, स्वाधिष्ठान, प्रत्यङ्गिरा वगैरे चक्रोमां पण आ ज ‘ह’कार (सपरिकर) मुख्य बीज होय छे ।
अथवा तो अकारथी क्षकार सुधीना पचास वर्णो सिद्धाक्षररूपे प्रसिद्ध छे (एटले के सिद्धमातृका कहेवाय छे) तेओनुं जे चक्र (समुदाय, वर्णमाला) ते सिद्धचक्र तेनुं आ ‘हकार’ ज मुख्य बीज छे ।

(तात्पर्यम्—सकलागमोपनिषद्भूतम् ।)

पुनर्विशेषणद्वारेण तस्यैव प्राधान्यमाह—सकलागमोपनिषद्भूतम्—सकलस्य द्वादशाङ्गस्य गणिपिटकरूपस्यैहिकामुष्मिकफलप्रदस्यागमस्योपनिषद्भूतं रहस्यभूतं, पञ्चानां परमेष्ठिनां यानि 'अ-सि-आ-उ-सा' लक्षणानि पञ्चबीजानि, यानि च अरिहन्तादिषोडशाक्षराणि तान्येव द्वादशाङ्गस्योपनिषदिति । यदाह पञ्चपरमेष्ठिस्तुति—

5

“सोलसपरमस्वरधीयर्षिदुग्धो जगुत्तमो जोधो ।

सुअवारसंगबाहिरमहत्थ-ऽपुव्वत्थ-परमत्थो ॥”

यदि वा, सकला ये आगमाः पूर्व-पश्चिमांशयोरुपास्तेष्वपि परमेश्वरपरमेष्ठिवाचकं 'अहं' इति तत्त्वं उपनिषद्रूपेण प्रणिधीयत इति, सकलानां स्वसमय-परसमयरूपाणामागमानामुपनिषद्भूतं भवतीति ।

(३. ब. तात्पर्य)

10

वली बीजा विशेषणद्वारा ते बीजानुं ज मुख्यपणुं बतावे छे । आ 'अहं' सकल आगमोना उपनिषद्भूत छे—एटले के इहलौकिक—पारलौकिक सर्व फलो आपनार गणिपिटकरूप समग्रं द्वादशांग आगमनुं आ 'अहं' रहस्य छे । पांच परमेष्ठिओना 'अ-सि-आ-उ-सा' रूप पांच बीजो अने जेमां अरिहंत आदि सोळ अक्षरो ('अरिहंत-सिद्ध-आयरिय-उवज्जाय-साहु') पण द्वादशांग-आगमनुं रहस्य छे । 'परमेष्ठिस्तुति' मां कछुं छे के—

15

“सोळ परमाक्षररूप बीजो अने त्रिंदुओ जेना गर्भमां छे ते (मंत्राक्षरोनो) योग जगतमां उत्तम छे अने द्वादशांगरूप (अंगप्रविष्ट) श्रुतनो तथा (उत्तराध्ययनादि) अंगबाह्यश्रुतनो महार्थ, अपूर्वार्थ अने परमार्थ छे ।”

अथवा प्राचीन आंशय अने ते पछीना आंशयरूप सर्व आगमोमां पण परमेश्वरपरमेष्ठिना वाचक 'अहं' तत्त्वनुं उपनिषद्रूपे प्रणिधान कराय छे, तात्पर्य ए छे के ते (अहं) स्वपरसमयरूप सर्व आगमोनुं रहस्य छे ।

20

१. सर्वपार्षदत्वाच्छब्दानुशासनस्य समग्रदर्शनानुयायी नमस्कारो वाच्यः । अयं वाऽहं अपि तथा । तथाहि—

“अकारेणोच्यते विष्णु रेफे ब्रह्मा व्यवस्थितः ।

हकारेण हरः प्रोक्तस्तदन्ते परमं पदम् ॥”

इति श्लोकेन 'अहं' शब्दस्य विष्णुप्रभृतिदेवतात्रयाभिधायित्वेन लौकिकागमेष्वपि 'अहं' इति पदमुपनिषद्-भूतमित्यावेदितं भवति । तदन्त इति तुरीयपादस्यायमर्थः—तस्य 'अहं' शब्दस्यान्त उपरितने भागे परमं पदं 25 सिद्धिशिलारूपं तदाकारत्वादनुनासिकरूपा कलाऽपि परमं पदमित्युक्तम् ।

अनुवादः—शब्दानुशासन-न्याकरण सर्व समाजनो माटे होय छे, तेथी सर्व दर्शनोने मान्य एवो नमस्कार कहेवो जोड़ेए । एवो प्रश्न थाय तो तेनो जवाब आपतां कहे छे के—आ 'अहं' शब्द पण ए ज प्रकारनो छे । अन्य शास्त्रोमां कछुं छे के—

“अकारथी विष्णु कहेवाय छे, रेफमां ब्रह्मा रहेला छे, हकारथी शिव जणाव्या छे अने पछी — अनुस्वार 30 ए परम पदनो वाचक छे ।”

आ श्लोकथी 'अहं' शब्द विष्णु वगैरे त्रणे देवताओनो वाचक होवाथी लौकिक आगमोमां पण आ 'अहं' पद रहस्यरूप छे, एम जणाल्युं छे । आ श्लोकमां 'तदन्ते' एवुं जे चोथुं पाद छे तेनो अर्थ ए छे के—'अहं' शब्दनी अंते उपरना शिरोभागमां सिद्धिशिलारूप परमपद छे, अनुनासिकरूप कला पण सिद्धशिलाना आकारवाली होवाथी ते परमपद छे, अम कछुं छे ।

35

फलार्थिनां सेवाप्रवृत्त्यङ्गभूतां योग-क्षेमशालितामस्योपदर्शयन् लब्धपरिपालनमन्तरेण, अलब्ध-
लाभस्याकिञ्चित्करत्वात् क्षेमोपदर्शनपूर्वकं योगमुपदर्शयति—

(क्षेमम्—भशेषविघ्नविघातनिघ्नम् ।)

[अशेषाः—] कृत्स्ना ये विघ्नाः सत्क्रियाव्याघातहेतवस्तेषां विशेषेण हननं समूलकायं कषणम्,
5 तथाऽसौ विघ्नान् विहन्ति यथैते न पुनः प्रादुःषन्ति; 'वि' शब्देन घातविशेषणाच्चायमर्थलाभः, 'अशेष' शब्देन
तद्विशेषणाद् वेति, तत्र [निघ्नम्—] परवशम् ।

यथा मदजलधौतगण्डस्थलो मदपारवश्यादगणितस्वपरविभागो गजः समूलवृक्षाद्युन्मूलने
लम्पटो भवति, एवमयमपि परमाक्षरमहामंत्रो ध्यानावेशविशकृतो विघ्नोन्मूलने प्रभविष्णुर्भवति ।

(योगः—अखिलदृष्टाऽदृष्टफलसंकल्पकल्पद्रुमोमपम् ।)

10 अखिलानि संपूर्णानि यानि दृष्टानि च चक्रवर्तित्वादीनि वाऽदृष्टानि स्वर्गापवर्गरूपाणि फलानि,
तेषां संकल्पे—संपादने कल्पवृक्षेणोपमीयते यत् तत् तथा । व्यवहारसंदृष्टयाऽयमुपमानोपमेयभावः लोके
तस्य कल्पितफलदातृत्वेन प्रसिद्धत्वात्, अस्य तु संकल्पातीतफलप्रदायित्वात् ।

फळना अर्थिओनी सेवा अने प्रवृत्तिमां कारणभूत एवी आ 'अहँ' नी योगक्षेमशालिता
बतावतां, लब्धना परिपालनरूप क्षेम विना अलब्धना लाभरूप योग निरर्थक होवाथी प्रथम क्षेमने बतावीने
15 पछी योगने बतावे छे :—

(४. क्षेम)

शुभ क्रियामां व्याघात करनारां सर्व विघ्नोनुं समूल उच्छेदन करवाने माटे ते (अहँबीज) समर्थ
छे । आ (अहँ बीज) विघ्नोने एवी रीते नाश करे छे के जेथी ते पुनः उत्पन्न थई शकतां नथी ।
आवा अर्थनी प्राप्ति 'घात' शब्दनी पूर्वे 'वि' उपसर्ग जोडवायी थाय छे, अथवा 'अशेष' शब्द ते
20 (विघ्न)नुं विशेषण होवाथी पण एवो अर्थ करी शकाय छे ।

जेम जेनुं मदना जलथी गंडस्थल धोवाई रह्युं छे एवो मदोन्मत्त हाथी मदना आवेशथी परवश
यतां स्व के परना विभागना मेदने गणकार्या विना वृक्षोने मूलथी उखेडी नाखे छे तेम ध्यानना
प्रभावथी विवश करायेल आ—परमाक्षर महामंत्र विघ्नोनुं समूल उच्छेदन करवामां समर्थ बने छे (एटले ते
क्षेमंकर छे) ।

25

(५. योग)

वळी, जे दृष्ट फळो—चक्रवर्तिपणुं वगैरे, अने अदृष्ट फळो—स्वर्ग अने मोक्ष, ते प्राप्त कराववामां
आ (अहँ) कल्पवृक्ष समान छे (एटले ते योजक छे) । व्यवहारदृष्टिए आ उपमानउपमेय भाव छे कारण के
जगतमां कल्पवृक्ष इच्छित (इच्छा करी होय तेदछुं ज) फळ आपे छे ए वात प्रसिद्ध छे; ज्यारे आ
(अहँ महामंत्र) तो संकल्प करतां पण वधारे फळ आपे छे ।

यद्वा, दृष्टात् क्रियाविशेषाद् यत् फलम्—“क्रियैव फलदा पुंसाम्।” इत्युक्ते (क्तेः) तथैव दर्शनत्वे-
(नाच्च), न हि क्रियाविरहिता एवमेवोदासीनाः फलानि समश्नुवते; यच्चादृष्टात् पुण्यविशेषाद्, अखिलं फलं,
तस्य संकल्पः, शेषं पूर्ववत् ।

त्रिविधं हि फलम्—किञ्चित् क्रियाजं मनुष्यादीनां व्यापारविशेषात् कृषि-पशुपाल्य-राज्यादि,
किञ्चिद्धि पुण्यादेव व्यापाराभावशालिनां कल्पपातीतदेवानाम्, किञ्चिद्दुभयजं व्यन्तरादीनाम् । 5

यदि वा, दृष्टानां प्रत्यक्षेणोपलब्धानां मनुजादीनाम्, अदृष्टानां चानुमानगम्यानाम्, अखिला ये
फले संपूर्णाः कल्पा एकहेलयैव समुदिता ईषदूनास्ते [ते]षां कल्पो वा विधानं स एव प्रसरणशीलत्वेन
द्रुमः—पादपः स उप सामीप्येन मीयते परिच्छिद्यतेऽनेनेति । एवं हि तस्य परिच्छेदो भवति—यद्येकहेलयैव
तत्संकल्पानां संपादनं भवति, तत् समर्थं चेदं बीजमिति, माहात्म्यविशेषश्चान्येभ्यो महामन्त्रेभ्योऽस्य
मन्त्रराजस्यानेन विशेषणेन ख्याप्यते । 10

अथवा दृष्ट एटले क्रियाविशेष, तेथी उत्पन्न यतुं फळ । “पुरुषोने क्रिया ज फळदायक बने छे ।”
—एवा वचनथी अने ते प्रमाणे अनुभव यतो होवाथी क्रियारहित एम ने एम (जेम थवानुं हशे तेम थशे
एम मानी निष्क्रिय पडी रहेनारा) उदासीन माणसो फळने सारी रीते मेळवी शकता नथी; अने अदृष्ट एटले
पुण्यविशेषथी (पुण्यानुबंधिपुण्यनीं प्राप्ति करावीने) ए सर्व फळोना संकल्पने पूरवामां कल्पवृक्ष समान छे ।

फळ त्रण प्रकारनां छे—(१) केटलांक क्रियाथी उत्पन्न यतां, (२) केटलांक पुण्यथी ज उत्पन्न 15
यतां अने (३) केटलांक क्रिया अने पुण्यथी उत्पन्न यतां ।

(१) क्रियाथी उत्पन्न यतां फळ ते मनुष्य वगैरेने होय छे । कृषि, पशुपालन अने राज्य वगैरे
व्यापारविशेषोथी ते फळो मळे छे । (२) पुण्यथी उत्पन्न यतां फळ ते (पूर्वोक्त) व्यापारविशेष विना मळे छे
अने ते कल्पपातीत (नव प्रैवेथक, पांच अनुत्तर विमानना) देवोने होय छे । (३) क्रिया अने पुण्यथी उत्पन्न
यतां फळ ते व्यंतर वगैरे देवोने मळे छे । 20

अथवा मनुष्य वगैरेने जे प्रत्यक्ष जणाय ते ‘दृष्ट’ अने जे अनुमानथी जणाय ते ‘अदृष्ट’ । एवा
दृष्ट अने अदृष्ट फळविषयक (अहं सिवायना अन्य) सर्व कल्पोने जो एकी साथे एकत्र समुदित
करवामां आवे तो पण तेओ जे कल्प (विधान)थी कंडक न्यून (फळ आपनारां) बने तेवो कल्प (विधान)
‘अहं’ नो छे । ते ‘कल्प’ प्रसरणशील (समुदित अन्य कल्पो करतां वधु विस्तृत फळ आपनार)
होवाथी अहीं ‘वृक्ष’ कहेवायो छे । तेथी अहं ने ‘कल्पवृक्ष’नी उपमा आपवामां आवे छे । ए रीते (उप- 25
माथी) तेनुं विशिष्ट ज्ञान थाय छे । तात्पर्य ए छे के जो इतर सर्व कल्पोना समुदित फळनुं एकी साथे
संपादन यतुं होय तो ते करवा माटे आ अहं बीज समर्थ छे । ए रीते “अखिल दृष्टा....” इत्यादि
विशेषण वडे अन्य महामन्त्रो करतां ‘अहं’नुं माहात्म्य विशेष छे ए बतावाय छे ।

१. दृष्टं राज्यादि ।

अनुवादः—दृष्ट फळ एटले राज्य वगैरे ।

२. अदृष्टं स्वर्गादि

अनुवादः—अदृष्ट फळ एटले स्वर्ग वगैरे ।

स्वरूपा-ऽर्थ-तात्पर्यैः स्वरूपमुक्त्वा प्रकृते योजयति—

(प्रणिधानम्—आशास्त्राध्ययनाऽध्यापनावधि प्रणिधेयम् ।)

‘आङ् अभिव्याप्तौ; स च शास्त्रेण संबध्यते। अध्ययनाऽध्यापनाभ्यां संबद्धोऽत्रधर्मयोर्दार्थः।
तेनायमर्थः—शास्त्रमभिव्याष्य येऽध्ययना-ऽध्यापने ते मर्यादीकृत्य प्रणिधेयमित्यर्थः।

5 प्रणिधानं व्याचष्टे—

(प्रणिधानस्य द्वैविध्यम्—प्रणिधानं चानेनात्मनः सर्वतः संभेदस्तदभिधेयेन चाभेदः ।)

प्रणिधानं चेत्यादिना—अनुवादमन्तरेण स्वरूपस्य व्याख्यातुमशक्यत्वात् प्रणिधानं चेति स्वरूपमनूदितम्, ‘पुनरर्थः’ च शब्दनिर्देशात्। अनेनेति ‘अहँ’ इति बीजेन। प्रणिधानस्य च संभेदा-ऽभेदरूपेण द्वैविध्यात्।

10 स्वरूप, अर्थ (अभिधेय) अने तात्पर्य (एम त्रण प्रकारो) वडे स्वरूप जणावीने चालु विषयमां तेनी योजना करे छे।

(१. प्रणिधान)

शास्त्रनुं अध्ययन के अध्यापन शरू थाय त्यांथी ते पूरुं थाय त्यांसुधी (आ मन्त्रराजनुं) प्रणिधान करवुं जोईए।

15 हवे प्रणिधान विशेषे जणावे छे—

(प्रणिधानना वे प्रकारो)

प्रणिधान वे प्रकारे छे :— १. आ मन्त्रराज साथे (पोताना) आत्मानो चारे तरफथी संभेद अने २. तेना अभिधेय प्रथम परमेष्ठिनी साथे अभेद।

अनुवाद विना स्वरूप कही शकातुं नथी—तेयी ‘प्रणिधानं च’ वडे पुनरर्थक ‘च’ शब्दना 20 निर्देशथी स्वरूपनो अनुवाद कर्यो छे। अनेन=आ ‘अहँ’ बीजवडे (प्रणिधान कराय छे)। तेना वे प्रकारो छे (१) संभेद प्रणिधान अने (२) अभेद प्रणिधान।

१. प्रणिधानं च चतुर्धा—पदस्थम्, पिण्डस्थम्, रूपस्थं, रूपातीतं चेति। पदस्थं ‘अहँ’ शब्दस्थस्य, पिण्डस्थं शरीरस्थस्य, रूपस्थं प्रतिमा रूपस्थ, रूपातीतं योगिगम्यमर्हती ध्यानमिति। एष्वोद्ये द्वे शास्त्रारम्भे संभवतः नोत्तरे द्वे।

अनुवादः—प्रणिधान चार प्रकारनुं छे—(१) पदस्थ (२) पिण्डस्थ (३) रूपस्थ (४) रूपातीत। ‘अहँ’ 25 शब्दमां रहेला श्री अरिहंत परमात्मानुं ध्यान ते ‘पदस्थ ध्यान’। शरीरस्थ अरिहंतनुं ध्यान ते ‘पिण्डस्थ ध्यान’, प्रतिमारूपे रहेला अरिहंतनुं ध्यान ते ‘रूपस्थ ध्यान’ अने ‘रूपातीत ध्यान’ योगिगम्य छे। शास्त्रना आरंभमां (वाचनादि प्रवृत्तिमां) आमांथी प्रथमनां वे ध्यान संभवे छे, पछीनां वे ध्यान संभवतां नथी।

२. अनेनात्मनः सर्वतः संभेद इत्युक्ते पदस्थम्।

अनुवादः—आ (अहँकार) नी साथे आत्मानो चारे बाजुएथी संभेद छे एम जे कहेवामां आब्यु छे, 30 ते ‘पदस्थ ध्यान’ छे।

संभेदप्रणिधानदर्शको अहंकारः

आदौ सम्भेदरूपमाह—सर्वतः संभेदः—संछिष्टः संबद्धो वाऽहंकारेण सह ध्यायकस्य भेदः सम्भेदः। आत्मानं बीजमध्ये न्यस्तं चिन्तयेद्, एवं च ध्येय-ध्यायकयोः संश्लेषरूपः सम्बन्धरूपश्च भेदो भवति।

न च महामन्त्रस्य सकलार्थक्रियाकारित्वेन मन्त्रराजत्वान्मण्डल-वर्णादिभेदेनाऽऽकर्षण-स्तम्भ-मोहाद्यनेकार्थजनकत्वाद् गमनाऽऽगमनादिरूपत्वेन संभेदासंभवादनेकान्तिकत्वाच्छ्रुणाभावो वाच्यः, यतस्तत्र 5 साध्यस्यात्मनोऽन्यत्रात्मीयात्मन इति विशेषणादिति।

प्रथम संभेद प्रणिधान जणावे छे—‘अहंकार’नी साथे ध्यातानो संछिष्ट अथवा संबद्ध एवो भेद ते ‘संभेद’ प्रणिधान छे। अहीं अहं बीजमां स्वात्माना न्यास वडे चिंतन करवाथी ध्येय अने ध्यातानो संश्लेषरूप अने सम्बन्धरूप ‘भेद’ थाय छे।

महामंत्र (अहं) सकलार्थक्रियाकारित्वना कारणे मन्त्रराज होवाथी मण्डल, वर्ण वगरे प्रकारो वडे 10 आकर्षण, स्तम्भन, मोहन वगरे अनेक प्रकारना अर्थानो जनक होवाथी ते जे वखते गमन आगमन करे छे ते वखते संभेद संभवतो नथी; एटले संभेद प्रणिधाननुं लक्षण अनैकान्तिक (व्यभिचारि) थवाथी लक्षणनो अभाव छे एम न कहेवुं। “कारण के स्तम्भनादि कार्योमां साध्यना आत्मानो साथे संभेद अने अन्यत्र (ते कार्यो न होय त्यारे) पोताना आत्मानो साथे संभेद होय छे,” एवा अर्थमां पूर्वोक्त लक्षणमां ‘आत्मनः’ पदनी पूर्वे ‘साध्यस्य’ अने ‘आत्मीय’ ए विशेषणो लेवानां छे।”

15

१ संभेद एटले चारे बाबु ‘अहं’ शब्दथी आत्माने वीटायेलो जोवो; अर्थात् पोताना आत्मानो ‘अहं’नी मध्यमां न्यास करवो। अभेद एटले पोताना आत्मानुं अरिहतरूपे ध्यान करवुं।

हवे प्रश्न ए छे के, कोईना वशीकरणनो प्रयोग करवो होय तो ‘अहं’ अक्षरथी पोताना आत्माने नहीं पण पारकाना आत्माने वीटायेलो जोवानो होय छे, अथवा तो ‘अहं’ अक्षरने बीजा माणस तरफ मोक्खवानो होय छे, एटले ते वखते अहं अक्षर पोतानी पासेथी छूटो पडीने ज्यां बीजो माणस रहेतो होय त्यां पहुँचे छे, तेने वीटी 20 छे छे अने ए रीते तेना उपर वशीकरण-आकर्षण आदिनो प्रयोग कराय छे। आवा प्रसंगे ‘अहं’ नो पोताना आत्मा साथे संभेद एटले संश्लेष रहेतो नथी, कारणके ए छूटो पडीने जाय छे अने पाछो आवे छे। ए रीते ‘अहं’ गमनागमनवाळो मंत्र होवाथी संभेद एटले पोताना आत्माने वीटाईने रहेवापणानो नियम रहेतो नथी।

ए रीते अनियम थवाथी ‘संभेद प्रणिधान’नुं लक्षण व्यभिचारि बने छे, तेथी ते लक्षण असंगत छे, एवो शंकाकारनो आशय छे।

25

आत्मानो न्यास केवी रीते करवो तेनो निर्देश करतुं चित्र सामे आपेल छे। तेमां वच्चेना स्थाने स्वात्माने स्वदेहाकारे स्थापवो। श्री सिद्धचक्र वगरे यंत्रोमां ‘ऽहं’ मां श्री जिनैद्र परमात्मानो आवी ज रीते न्यास करेलो जोवामां आवे छे। ए संभेद प्रणिधान छे। योगशास्त्रना आठमा प्रकाशमां ‘अहं’ ना पदस्थादि ध्याननी प्रक्रिया बतावतां ‘अहं’ मां आत्मानो स्वदेहाकारे न्यास सूचित कर्यो छे। ए पण संभेद प्रणिधान छे।

तथा [तदभिधेयेनेत्यादि—] तस्य 'अहँ' इत्यक्षरस्य यदभिधेयं परमेशिलक्षणं तेनात्मनोऽभेदं एकीभावः । तथाहि—केवलज्ञानभास्वता प्रकाशितसकलपदार्थसार्थं, चतुस्त्रिंशदतिशयैर्विज्ञातमाहात्म्य-विशेषम्, अष्टप्रातिहार्यैर्विभूषितदिग्बलयं, ध्यानाग्निना निर्देग्धकर्ममलकलङ्कं, ज्योतीरूपं, सर्वोपनिषद्भूतं, प्रथमपरमेशिनमहद्भट्टारकम्, आत्मना सहाभेदीकृतं 'स्वयं देवो भूत्वा देवं ध्यायेत्' इति यत् सर्वतो ध्यानं 5 तद् 'अभेदप्रणिधानम्' इति ।

(विशिष्टप्रणिधानम्—वयमपि चैतच्छास्त्रारम्भे प्रणिद्धमहे ।

तत्त्वम्—अथमेव हि तात्त्विको नमस्कार इति ॥ १ ॥)

अस्यैव विज्ञापोहे दृष्टसामर्थ्यादन्यस्य तथाविधसामर्थ्यस्या(थ्या)विकलस्यासम्भवात् तात्त्विक-त्वादात्मनोऽप्येतदेव प्रणिधेयं वयमपीत्यादिना दर्शयति—

- 10 विशिष्टप्रणिधेय-प्रणिधानादिगुणप्रकर्षादात्मन्युत्कर्षाधानाद् गुणबहुत्वेनात्मनोऽपि तदभिन्नतया बहुत्वाद् वयमिति बहुवचनेन निर्देशः ।

'अहँ' अक्षरना अभिधेय जे प्रथम परमेश्री तेमनी साथे पोताना आत्मानो एकीभाव ते अभेद प्रणिधान छे । जेम्के केवलज्ञानरूप सूर्यवडे सकल पदार्थोना समूहने प्रकाशित करनारा, जेमनुं विशिष्ट माहात्म्य चोत्रीश अतिशयो वडे सारी रीते जाणी शकाय छे एवा, आठ महाप्रातिहार्योथी दिशाओना 15 मण्डलने विभूषित करता, ध्यानरूप अग्निवडे कर्ममलरूप कलंकने भस्मसात् करनारा, ज्योतिस्वरूप अने समप्रश्रुतना रहस्यभूत एवा प्रथम परमेश्री श्री अरिहंत भगवंतनो स्वकीय आत्मानो साथे अभेद करीने— 'पोते देवं बनीने देवतुं ध्यान करवुं' ए नियम मुजब सर्व रीते ध्यान करवुं ते 'अभेदप्रणिधान' कहेवाय छे ।

(७. तत्त्व)

- 20 ग्रंथकार कलिकालसर्वज्ञ श्री हेमचन्द्राचार्य भगवान् कहे छे के अमे पण प्रस्तुत शास्त्रना प्रारंभमां 'अहँ' नुं प्रणिधान करीए छीए, कारण के ए ज तात्त्विक नमस्कार छे ।

विज्ञोने दूर करवामां आ 'अहँ' नुं सामर्थ्य स्पष्ट रीते देखातुं होवाथी अने बीजा मंत्रोमां तेका प्रकारना सामर्थ्यनी पूर्णता असंभवित होवाथी 'अहँ' ए ज तात्त्विक छे । तेथी अमारा माटे पण ए ज प्रणिधेय छे, एम 'वयमपि....' वडे दर्शावे छे ।

- 25 विशिष्ट प्रणिधेय-प्रणिधानादिमां गुणोनो प्रकर्ष होवाथी आत्मानां (गुणोना) उत्कर्षनुं आधान थाय छे । तेथी आत्मा बहु गुणवालो बनवाथी अने आत्माने (बहु) गुणोनी साथे अभेद होवाथी प्रस्तुतमां 'वयं' एम बहुवचन वडे निर्देश कर्यो छे ।

१. तदभिधेयेनेत्यादिना पिण्डस्थम् ।

अनुवादः—तेना 'अभिधेय वडे' ए द्वारा 'पिण्डस्थ ध्यान' बताव्युं छे ।

- 30 २. हैमप्रकाशव्याकरणेऽभेदप्रणिधानस्य—'अहँदभिन्नं अहँकारेण सर्वतो वेष्टितमात्मानं ध्यायेत्' इति भावार्थो निर्दिष्टः ।

अनुवादः—हैमप्रकाश व्याकरणमां अभेदप्रणिधान विशेष—'अरिहंतथी अभिन्न अने अहँकारथी आत्माने सर्वतः वेष्टित करीने ध्यान करवुं' एवो भावार्थ जणव्यो छे ।

अवयवव्याख्यामात्रमुक्तम्, विशेषव्याख्यानस्वरूपं समयाद् गुरुमुखाद् वा पुरुषविशेषेण ज्ञेयमिति ॥ १. १. १. ॥

आ तो व्याख्यानो एक अंशमात्र कह्यो छे । व्याख्यातुं विशेष स्वरूप आगमथी, गुरुमुखथी अथवा तज्ज्ञ पुरुषविशेषथी (विशेषार्थिए) जाणी लेवुं जोईए ॥ १. १. १. ॥

परिचय

5

कलिकालसर्वज्ञ भगवान् श्रीहेमचन्द्राचार्ये रचेलो 'श्रीसिद्धहेमचन्द्रशब्दानुशासन' नामक व्याकरण-प्रथमां मंगलाचरणरूपे प्रथम 'अहं' ए सूत्र छे ने तेना ऊपर 'तत्त्वप्रकाशिका' टीका अने ते टीका ऊपर 'शब्दमहार्णव' नामे पोते ज रचेलो न्यास छे, ते अमे अहीं अनुवाद-विवेचन साथे आपेल छे । मूल विवरण-गद्यमां छे ।

आजे उपलब्ध साहित्यमां 'अहं' तत्त्व के बीजाक्षरनो विशद प्रकाश जो कोईए आप्यो होय तो 10 ते आ सूत्र अने तेनी टीकाओ तेमज 'योगशास्त्र'ना आठमा प्रकाश द्वारा सूरिचक्रचक्रवर्ति श्रीहेमचन्द्राचार्य भगवन्ते आप्यो छे । एमणे अहीं 'अहं' नुं स्वरूप, अभिधेय, तात्पर्य, फल, प्रणिधानना संभेद अने अभेदरूप बे प्रकारो बगोरे द्वारो बडे स्फुट विवेचन कर्युं छे । जैनैतरोनी दृष्टिए मंत्रविषयक तुलनात्मक हकीकतो पण रजू करी छे ।

'अहं', 'अहं' अने 'हं' तत्त्वनी उपासना जे पोते रचेलो 'योगशास्त्र'ना आठमा प्रकाशमां 15 आपेली छे, तेनुं पण अहीं सूचन कर्युं छे अने 'ह' बीजनी प्रधानता दर्शावी छे । साचे ज, आ टीकाओ द्वारा श्रीहेमचंद्राचार्ये ध्याननी उत्कृष्ट प्रक्रियानी समज आपी छे एम कही सकाय ।

अहं

श्रीमद् हेमचन्द्राचार्यविरचितसंस्कृतद्वयाश्रयमहाकाव्यस्य प्रथमश्लोकः

श्रीअभयतिलकगणिरचितव्याख्यासमेतः

5

अहमित्यक्षरं ब्रह्म, वाचकं परमेष्ठिनः ।

सिद्धचक्रस्य सद्बीजं, सर्वतः प्रणिदध्महे ॥

व्याख्या—अहमिति वर्णसमुदायं, सर्वतः सर्वस्मिन् क्षेत्रे काले च प्रणिदध्महे । आत्मानं ध्यायकं बीजमध्ये न्यस्तं संश्लेषेणाहंकारैर्ध्येयैः सर्वतो वेष्टितं चिन्तयामः । यद्वा अहंशब्दवाच्येन भगवताऽर्हता ध्येयेनाभिन्नमात्मानं ध्यायकं ध्यायाम इत्यर्थः । कीदृशम् ? निर्मुक्तात्मकत्वात् परमे 10 पदे सिद्धिलक्षणे तिष्ठति । “परमात् किन्” इत्यौणादिके कितीनि “भीरुष्टानादयः” [२.३.३३.] इति पत्वे गणपाठसामर्थ्यात् सप्तम्या अलुपि परमेष्ठी, तस्य परमेष्ठिनो भगवतोऽर्हतो वाचकं प्रतिपादकम् । अत एवाक्षरं ब्रह्म, अभिधाना-ऽभिधेययोरभेदोपचारादचलं ज्ञानं परमज्ञानस्वरूप-परमेष्ठिवाचकमित्यर्थः ।

यद्वा अक्षरमिति भिन्नं विशेषणं ब्रह्मेति च । ततोऽक्षरं शाश्वतमेतदभिधेयस्य भगवतः परम- 15 पदप्राप्तत्वेनाविनश्वरत्वाद्, ब्रह्म च परमज्ञानस्वरूपम् ।

अनुवाद

‘अहं’ ए अक्षर (बीज), ब्रह्म, परमेष्ठिनुं वाचक अने श्रीसिद्धचक्रनुं श्रेष्ठ बीज छे । तेनुं अमे सर्वप्रकारे प्रणिधान करीए छीए ।

व्याख्या—अहं ए वर्णसमुदाय (अ+र+ह+अ+म्) नुं अमे सर्व प्रकारे एटले के सर्व 20 क्षेत्रोमां अने सर्व काळमां प्रणिधान करीए छीए । अमे ध्यातारूप स्वात्माने अहं बीजमां न्यस्त (स्थापित) अने ‘अहं’ काररूप ध्येयो वडे संश्लेषयी सर्व बाजुए वेष्टित चिन्तवीए छीए । अथवा ‘अहं’ शब्दथी वाच्य एवा श्री अरिहंत भगवंतरूप ध्येयथी अभिन्न एवा आत्मरूप ध्यातानुं अमे ध्यान करीए छीए । (अहीं आत्मा ते ज अरिहंत छे, अरिहंत ते ज आत्मा छे, एवं अमेद प्रणिधान होय छे; तात्पर्य के ‘ध्याता-ध्येय-ध्यान’ ए त्रणेनी एकता अहीं सहाय छे ।) जे कर्मथी निर्मुक्त होवाथी सिद्धिरूप परमपदे रहे छे ते परमेष्ठी छे । ते 25 परमेष्ठिरूप श्री अरिहंत परमात्मानुं अहं वाचक-प्रतिपादक छे । एथी ज ते (अहं) अक्षर ब्रह्म छे अर्थात् अभिधान-अभिधेयना अमेद उपचारथी शाश्वत परम ज्ञानस्वरूप छे । तात्पर्य ए छे के ते अहं परम ज्ञानस्वरूप अने शाश्वत एवा परमेष्ठिनो वाचक होवाथी पोते ज अमेदोपचारथी शाश्वत (अक्षर) एवं परम ज्ञान (ब्रह्म) छे ।

अथवा अक्षर ए जुदुं विशेषण छे अने ब्रह्म ए जुदुं विशेषण छे । तेथी ‘अहं’ ए अक्षर एटले 30 शाश्वत छे, कारण के (अहंन) अभिधेय जे अरिहंत भगवान् ते परमपदने प्राप्त भयेला होवाथी अविनश्वर छे । वळी ते ब्रह्म एटले परम ज्ञानस्वरूप छे ।

यद्वा, अक्षरस्य मोक्षस्य हेतुत्वादर्शं ब्रह्मणो ज्ञानस्य हेतुत्वाच्च ब्रह्म। अत एव च सिद्धचक्रस्य सिद्धा विद्यासिद्धादयस्तेषां चक्रमिव चक्रं यन्त्रकविशेषस्तत्र सद् आद्यत्वेन प्रधानं बीजं तत्त्वाक्षरम्। स्वर्णसिद्ध्यादिमहासिद्धिहेतोः सिद्धचक्रस्य पञ्च बीजानि वर्तन्ते, तेष्विदमाद्यमक्षरमित्यर्थः। तेन स्वर्णसिद्ध्यादिमहासिद्धीनामिदं मूलहेतुरित्युक्तम्। अत एव चेदं ध्यानार्हमित्यर्थः।

नन्वर्हमित्यस्य योऽभिधेयः स एव प्रणिधेयत्वेन मुख्यः। अर्हमिति शब्दस्त्वर्हद्वाचकत्वेन 5 प्रणिधानार्हत्वाद् गौणः। गौणं च मुख्यानुयायीति मुख्यस्यैव प्रणिधानं कर्तुमुचितम्। एवं च—

“अर्हमित्यक्षरं ब्रह्म, वाच्यं श्रीपरमेष्ठिनम्।
सिद्धचक्रादिबीजेन, सर्वतः प्रणिद्धमहे ॥”

इति कार्यं स्यात्।

अत्र चैवमन्वयः, सिद्धचक्रादिबीजेनार्हमित्यनेन वाच्यं परमेष्ठिनं प्रणिद्धमहे इति। 10

नैवम्, यथा कश्चित् स्वामिना प्रेषिते लिखिते समायाते स्वामिनीवान्तरङ्गं बहुमानं प्रकटयन् स्वामिनि सातिशयां प्रीतिं प्रकाशयति, एवं परमेष्ठिनो वाचकमर्हमिति प्रणिद्धमन् श्रीहेमचन्द्रसूरि-

अथवा अक्षर-अविनक्षर एवा मोक्षना हेतुरूप होवाथी ‘अहं’ अक्षर कहेवाय छे, अने ब्रह्म-ज्ञानना हेतुरूप होवाथी ‘ब्रह्म’ कहेवाय छे। एथी ज विद्यासिद्धादिरूप सिद्धोना समूह चक्ररूपे जेमां छे एवा श्री सिद्धचक्ररूप यन्त्रविशेषमां ते (प्रथम होवाथी) प्रधान बीज-तत्त्वाक्षर छे। स्वर्णसिद्धि वगैरे 15 महासिद्धिओना कारणभूत एवा सिद्धचक्रनां पांच बीजो छे, तेमां आ अहं आदि अक्षर छे। तेथी स्वर्ण-सिद्धि वगैरे महासिद्धिओना आ (अहं) मूल हेतु छे, एथी ज आ (अहं) शब्द ध्यानने माटे योग्य छे।

प्रश्न—अहं ए शब्दनुं जे अभिधेय ते ज प्रणिधेय होवाथी मुख्य छे, ‘अहं’ शब्द तो अरिहंतनो वाचक होईने प्रणिधानने योग्य होवाथी गौण छे अने गौण तो मुख्यनुं अनुयायी होय छे। तेथी मुख्यनुं ज प्रणिधान करहुं उचित छे। तेथी अन्वय आ प्रमाणे करवो जोईए— 20

“सिद्धचक्रना आदिबीज ‘अहं’ एवा अक्षरथी वाच्य जे परमेष्ठी छे तेनुं अमे ध्यान करीए छीए*।”

उत्तर—एवो अन्वय करवो ठीक नथी। केमके, कोई मनुष्य पोताना स्वामीए लखीने मोकलेलो संदेशो (पत्र) आवतां स्वामीनी जेम ज तेना उपर अंतरंग बहुमान प्रकट करीने स्वामी प्रत्ये साऽतिशय भक्ति बतावे छे ते ज प्रमाणे परमेष्ठीना वाचक ‘अहं’ अक्षरनुं प्रणिधान करता कलिकाल सर्वज्ञ भगवान् 25 हेमचन्द्रसूरिण पण मुख्य प्रणिधेय श्री अरिहंत भगवंतमां पोतानुं अतिशयवाळुं प्रणिधान जणाव्युं छे।

* अहीं शंका ए छे के, मुख्य प्रणिधान अरिहंतनुं करवानुं होय अने ‘अहं’ शब्द तो अरिहंतनो वाचक होवाथी गौण छे तेथी ग्रन्थना प्रारंभमां “अहं अक्षरनुं ध्यान करीए छीए” एवं जे जणाव्युं छे ते उचित नथी। एना बदले “अहं शब्दथी वाच्य परमेष्ठी अरिहंतनुं अमे ध्यान करीए छीए” एवं लखवानी जरूर हती अने तेवा अर्थनो शोक रचवानी जरूर हती।

शुभ्ये प्रणिष्येऽर्हति सातिशयं प्रणिधानं स्थापितवान् । येन हि यस्य नामाऽपि ध्यातं तेन स नितरां ध्यात इति यथोक्तमेव साधु ।

तथा सर्वपार्षदत्वादस्य काव्यस्य सर्वदर्शनानुयायी नमस्कारे वाच्य इत्यर्हं शब्देन परमेष्ठिशब्देन च हरि-हर-ब्रह्माणोऽपि व्याख्येयाः । यथा परमेष्ठिनो हरेर्हरस्य ब्रह्मणश्च वाचकमर्हमिति 5 प्रणिद्वन्द्वे । अर्हशब्दस्य ह्येते त्रयोऽपि वाच्याः; पदुक्तम्—

‘अकारेणोच्यते विष्णु रेफे ब्रह्मा व्यवस्थितः ।

हकारेण हरः प्रोक्तस्तदन्ते परमं पदम् ॥

शेषं प्राग्वद् व्याख्येयम् ।

जेना वडे जेना नामतुं पण ध्यान कराय छे, तेना वडे ते (अभिषेय) ध्यात ज समजतुं । तेयीःउपर 10 जे जणाव्युं छे ते ज उचित छे । (जुदी रीते अन्वय करीने जे शंका कराई छे, ते ठीक नथी ।) *

वळी, आ काव्य सर्व समाजनों माटे होवाथी सधळा दर्शनोने मान्य नमस्कार अहीं कहेवो जोईए एटले ‘अर्ह’ शब्द अने ‘परमेष्ठी’ शब्दथी हरि, हर अने ब्रह्मा पण व्याख्येय छे जेमेके परमेष्ठी, विष्णु, शिव अने ब्रह्माना वाचक ‘अर्ह’ शब्दतुं अमे प्रणिधान करीए छीए । ‘अर्ह’ शब्दना हरि, हर अने ब्रह्मा ए त्रण वाच्य छे; कहुं छे के—

15 ‘अर्ह’ शब्दमां रहेला अकारवडे विष्णु कहेवाय छे, रेफमां ब्रह्मा व्यवस्थित छे अने हकारथी शिव कहेवामां आब्या छे, ते पछीनो ‘म्’ परमपदनो वाचक छे ।

बाकीनो अर्थ पूर्वनी माफक समजवो ।

परिचय

श्री हेमचंद्राचार्ये जे ‘सिद्धहेमचन्द्रशब्दानुशासन’ रच्युं, तेना प्रयोगोने सूत्रक्रमे बतावतां अने 20 सायोसाथ गुर्जरनृपति सिद्धराज जयसिंह तेमज कुमारपाल राजाओना चरिततुं वर्णन करवा ‘द्वयाश्रय’ नामने सार्धक करता लाक्षणिक महाकाव्यग्रंथनी रचना करी छे, तेमां व्याकरणग्रंथना मंगलाचरणना प्रथम ‘अर्ह’ सूत्र माटे ‘द्वयाश्रयमहाकाव्य’ तुं प्रथम पद्य अने तेना ऊपर सं. १३१२ मां श्रीअभयतिलकगणिए रचेली टीकानो संदर्भ अहीं अनुवाद साथे आप्यो छे । मूळ श्लोक अनुष्टुप्मां अने टीका गद्यमां छे ।

टीकामां ‘अर्ह’ तत्त्वना गौणत्व अने मुख्यत्व विशे खास चर्चा करीने तेना रहस्यतुं उद्घाटन 25 करवामां आव्युं छे । आ टीकामां कहेवामां आव्युं छे के ‘अर्ह’ ए सुवर्णसिद्धिओनो मूळ हेतु छे । एकंदरे आ टीका ‘अर्ह’ ने जाणवा माटे घणी उपयोगी छे ।

* अहीं आपेला उचरनो आशय ए छे के, पोताना स्वामीनो वन्न आवे तो जेम कोई माणस ए पत्र उपर खूब भक्ति बतावीने वस्तुतः ए पत्र लखनार उपर ज पोतानी अतिशय भक्ति प्रगट करे छे ते प्रमाणे ‘अर्ह’ अक्षरतुं प्रणिधान करतां वस्तुतः अरिहतनुं ज प्रणिधान थाय छे; जेम कोई माणस कोई व्यक्तिना नामतुं आलो दिवस रटण 30 करतो होय त्यारे देखीती रीते भले ए नामतुं रटण करतो होय पण वस्तुतः एमां ए व्यक्तिनुं ज रटण-चितन-स्मरण रहेछुं होय छे तेम अर्हना प्रणिधानमां वस्तुतः अरिहतनुं ज प्रणिधान रहेछुं छे ।

श्रीसिंहतिलकसूरिरचितं ऋषिमण्डलस्तवयन्त्रालेखनम् ॥

श्रीवर्द्धमानमीशं ध्यात्वा श्रीविबुधचन्द्रसूरिनतम् ।

ऋ षि म ष ड ल स्तवादिह यन्त्रस्यालेखनं वक्ष्ये ॥ १ ॥

5

अनुवादः—विद्वान् पुरुषोमां चंद्र समा गणधरोवडे (श्री विबुधचन्द्रसूरिधी) नमस्कार करायेला श्री वर्धमानस्वामीनुं ध्यान धरिने 'ऋषिमण्डलस्तव'ने अनुसरीने अहीं हुं यंत्रना आलेखन(विधि)ने कहीश ॥ १ ॥

१. श्रीविबुधचन्द्रसूरिनतम्—'श्री विबुधचन्द्रसूरिजी' ए प्रत्यकारना गुरुनुं नाम छे । अहीं ते छेष करिने योज्युं छे ।

२. ऋषि—पश्यन्तीति ऋषयः । अतिशयज्ञानिनि साधौ । (अभिधानराजेन्द्र) ।

10

ऋषि—शास्त्रचक्षुषी जगतनुं अवलोकन करनार अथवा अतिशयज्ञानवाळा साधु भगवंत ।

३. मण्डल—वृत्तम् । समुदाये । (अभिधानराजेन्द्र) ।

ऋषिमण्डल एटले ऋषिओनो समुदाय । जिनावली तथा पंच परमेष्ठी ऋषिस्वरूप छे । 'ह्रीं'कार पण जिनावलीमयं तथा पंचपरमेष्ठीमय छे* । वर्तमान चौबीशी ते अहीं जिनावली समजवी । जेओना विबोनुं ते ते वर्णोधी (रंगधी) 'ह्रीं'कारमां आलेखन थाय छे ।

15

४. ऋषिमण्डलस्तवात्—प्रस्तुत ग्रंथ 'ऋषिमण्डलस्तव'ने अनुसारे यन्त्रालेखन केम करवुं ते जणाववा माटे रचायो छे । माटे ज 'ऋषिमण्डलस्तवात्' एम पंचमी विभक्तिनो प्रयोग करवामां आब्यो छे ।

५. यन्त्र—शान्त्यासर्ष्यकरलेखनप्रकारके ।

शान्ति, तुष्टि, पुष्टि आदि अर्थकियाकारि कर्म माटे आलेखननो प्रकार ते यन्त्र ।

देव्याः (देवस्य) गृह्ययन्त्रम् (भैरवपद्मावतीकरूप पृ. ११ छत्रे. १३)

20

● मायावीजं लक्ष्यं परमेष्ठि-जिनालि-रत्नरूपं यः ।

ध्यास्यन्तर्वीरं हृदि स श्रीगौतमः सुधर्माऽय ॥ ४४६ ॥

—श्रीसिंहतिलकसूरिरचितं 'मन्त्रराजरहस्यम्'

अनुवादः—जे पंचपरमेष्ठि, जिनचतुर्विंशति अने रत्नत्रयरूप मायावीजने लक्ष्य (मुख्य ध्येय) बनावीने तेनुं हृदयमां ध्यान करे छे, ते भी वीर परमात्मानुं हृदयमां ध्यान करनार श्री गौतम के सुधर्मा यणधर सदृश 25 थाय छे (?) ।

सौवर्ण-रूप्य-कांस्ये पटात्मदेहेऽर्चनाकृते स्थाप्यम् ।
रक्षायै भूर्जदले कर्पूराद्यैः सुवर्णलेखिन्या ॥ २ ॥ *

अनुवादः—सोतुं, रूपुं अने कांसुं—ए त्रणना पटरूप देहमां (पटमां) पूजन माटे (आ यन्त्रनुं) स्थापन करतुं । रक्षा माटे भोजपत्रमां कपूर वगैरे (अष्टगंध)थी सोनानी लेखणीथी लखीने 5 स्थापतुं ॥ २ ॥

देव अथवा देवीना अधिष्ठान माटे गृहरूप आलेखन ते यन्त्र । (यन्त्रं देवाद्यधिष्ठाने....नियन्त्रणे —श्रीमद् हेमचन्द्राचार्यविरचित 'अनेकार्थसंग्रह' पृष्ठ ४६०)

यन्त्र मन्त्रनो आधार छे माटे मन्त्रमय छे अने देवता मन्त्रथी अभिन्न होवाथी मन्त्रस्वरूप छे । जे प्रमाणे देह अने आत्मा वच्चे (भेद अने अभेद) छे ते प्रमाणे यन्त्र अने देवता वच्चे पण समजवो । आं 10 प्रकारे मन्त्ररूपी देवतनुं अधिष्ठान ते यन्त्र छे । *

६. आलेखनम्—यन्त्रना स्वरूप विशेष तथा पूजन, द्रव्य वगैरे विषे जे आम्नाय प्राप्त थाय ते पूर्वक यन्त्रनुं आलेखन करवानुं होय छे । यथाविधि आलेखन थयुं होय तो यन्त्र सफल थाय छे । आ कारणे श्री सिंहतिलकसुरि यन्त्र-रचनानो विधि आ स्तवमां दर्शावे छे ।

७. सौवर्ण-रूप्य-कांस्ये—सोना, रूपा अने कांसा वडे निर्मित पटमां आ यन्त्रनुं आलेखन 15 करावतुं । पछी तेनी पूजा करवी ।

तान्मपट पर पण आलेखन थयेलां यन्त्रो जोवाय छे । भूर्जपत्र प्रधान छे । बाकी रेशमी वस्त्र, उत्तम प्रकारना कागळ वगैरे पण उपयोगमां लई सकाय छे । +

* श्रीसिंहतिलकसुरिए प्रस्तुत ग्रंथनी रचना 'श्रीऋषिमंडलस्तोत्र' ना आधारे करी छे । तेथी 'श्रीऋषि-मंडलस्तोत्र' ना श्लोको सरखामणी माटे योग्य स्थले नीचे टिप्पणीमां रजू करीए छीए । उपरना श्लोकने 'श्रीऋषिमंडल-स्तोत्र' ना नीचेना श्लोको साथे सरखावी शक्याय :

सुवर्णे रौप्ये पटे कांस्ये, लिखित्वा यस्तु पूजयेत् ।

तस्यैवाष्टमहासिद्धिर्गृहे बसति शाश्वती ॥ ८८ ॥

भूर्जपत्रे लिखित्वेदं, गलके मूर्ध्नि वा भुजे ।

धारितं सर्वदा दिव्यं सर्वभीतिघनाशकम् ॥ ८९ ॥

25 * यन्त्रं मन्त्रमयं प्रोक्तं, मन्त्रात्मा दैवतैव हि !
देहात्मनो यथा भेदो, यन्त्रदेवतयोस्तथा ॥

—सुभाषितम्

अनुवादः—यन्त्रने मंत्रमय कथुं छे । मन्त्रनो आत्मा (अधिष्ठाता) देवता ज छे । यन्त्र अने देवतामां देह अने आत्मा जेवो भेद अने अभेद छे ।

30 + यंत्रनो प्रस्तार त्रण प्रकारे थाय छे :—

(१) भौम प्रस्तार—(निर्णीत परिमाणना) धातुना पतरानी, चांदीना पतरानी के चंदन अगार काष्ठना फलकनी (पाटियानी), भूर्जपत्रनी के कापडना पटनी अथवा कागळनी पीठ उपर यन्त्र आलेखाय अथवा चित्राय ते 'भौम प्रस्तार' छे ।

बहिः क्षाराब्धिवलयं, श्यामलं लाग्रतोऽक्षरैः ।

संपदपञ्चाशता व्याप्तमन्तरद्वीपभूमिभिः ॥ ३ ॥

अनुवादः—(यन्त्रना) बहारना भागमां श्याम वर्णनुं लवण समुद्रनुं वलय करवुं । ते छप्पन (५६) अन्तरद्वीपनी भूमिओना वाचक व थी (ल नी आगळना वर्णयी) व्याप्त छे । (व्याप्त करवुं) ॥ ३ ॥

८. अर्चनाकृते—पूजा माटे । पूजा माटे निर्दिष्ट धातुना पतरा उपर अथवा कपडांना पट⁵ उपर यन्त्रालेखन थाय अने रक्षा माटे भूर्जदल-भोजपत्र उपर यन्त्रालेखन थाय ।

९. कर्पूराद्यैः—कपूर वगैरे वडे—अष्टगंधवडे । बरास, केसर, कस्तूरी, सुखड, अगर, अंबर, मरचकंकोळ, काचो हिंगळोक—अष्टगंध कहेवाय छे ।

१०. सुवर्णलेखिन्या—देवनी प्रीतिनी निष्पत्ति माटे सोनानी लेखिनी वडे यन्त्रनुं आलेखन कराय पण ते न होय तो दाडमनी सळी, अघेडानी सळी पण काममां आवे । 10

११. बहिः—यन्त्रना प्रस्तारनुं मध्यस्थान बिंदु निर्णीत करी परिमाणनी दृष्टिए सीमा अथवा मर्यादा पूरी थाय त्यां वलय करवामां आवे ते बहिर्भागनुं वलय कहेवाय ।

१२. क्षाराब्धिवलयम्—वलय के ज्यां निर्देश प्रमाणे लवणसमुद्र आलेखवानो छे ।

१३. लाग्रतः—बाराखडीमां 'ल'नी पळीनो अक्षर 'व' छे । 'व'कार *वरुणनुं प्रतीक छे ।

१४. अक्षर—वर्ण ।

15

१५. सपदपञ्चाशता—लवणसमुद्रमां ५६ आन्तर द्वीपनुं विधान आवे छे । तेथी द्वीपना निर्देश माटे ५६ 'व'कारनुं अहीं विधान छे ।

(२) मैरव प्रस्तार—धातुना पतरानी अथवा चंदननी के काष्ठना फलकनी (पाटियानी) पीठ ऊपर जे यन्त्र—समग्र अथवा ओछेवत्ते अंशे—उन्नत राखीने कोराय ते मैरव प्रस्तार छे । आलेखन करवानो विभाग उपसी आवे तेवी रीते आजुवाजुनो भाग कोराय छे । 20

(३) उत्कीर्ण प्रस्तार—धातुना पतरानी के चंदनना अथवा काष्ठना फलकनी पीठ उपर जे यन्त्रना आलेखननो भाग कोतराय ते उत्कीर्ण प्रस्तार छे ।

यन्त्रनो प्रस्तार (१) आलेखाय (चितराय) (२) कोराय अथवा (३) कोतराय—ते समग्र रचना निर्दिष्ट क्रम प्रमाणे अने यथाविधि करवानी होय छे ।

प्रस्तारनो दरेक प्रकार मंगलमय छे । तेमां मुख्यता विधिनी (आम्नायनी) छे ।

25

* वरुण जलतत्त्वनो देव छे । जुधो—'वारुणमण्डलम्' श्लो. १२.

मध्ये जम्बूद्वीपस्तदष्टकाष्टाक्रमेण संस्थाप्यम् ।

अर्हत्-सिद्धाद्यभिधापञ्चकयुगं ज्ञान-दर्शन-चारित्रम् ॥ ४ ॥*

अनुवादः—(यन्त्रना) मध्यभागमां जंबूद्वीप छे ने तेनी आठ दिशामां क्रमशः अर्हत्, सिद्ध वगैरे पांच नामो अने साथे ज्ञान, दर्शन ने चारित्र स्थापन करवा ॥ ४ ॥

5 १६. मध्ये—मध्यस्थानमां, यन्त्रनी कर्णिकामां ।

१७. अष्टकाष्टा—(जंबूद्वीपनी) आठ दिशा । दिशा दश छे; परंतु स्तवमां आठना अंकनी मुख्यता होवाथी अहीं 'अष्टकाष्टा'नो निर्देश छे । यन्त्रनी उपरनी दिशामां ब्रह्मा तथा नीचेनी दिशामां नागेन्द्रनुं आलेखन करवामां आवे छे ते प्रणालिका प्रमाणे थाय छे; परंतु अहीं स्तवमां ते विशेष निर्देश नथी ।

आठना अंकनी मुख्यता दर्शावती तालिका +

10	१. दिक्	२. बीज	३. पद	४. ग्रह	५. कूटाक्षर	६. कमलदल	७. अविष्टान	८. हटी-करणनी काल
	अष्टकाष्टा श्लोक नं. ४	बीजाष्टक श्लोक नं. ६	पदाष्टक श्लोक नं. ७ अष्टमन्त्रपद श्लोक नं. १०	ग्रहाष्टक श्लोक नं. ९	चार अष्टक श्लोक नं. ११	सदिक- पत्रम् श्लोक नं. १४	द्वयष्टौ चतुर्युगम् श्लोक नं. १८	अष्टमासान् श्लोक नं. २९

15 १८. संस्थाप्यम्—सम्यक् रीते (विधिपूर्वक) स्थापन करवुं—आलेखवुं, कोरवुं अथवा कोतरवुं ।

१९. अर्हत्.....चारित्रम्—अर्हत्, सिद्ध आदि पांच नामो अने साथे ज्ञान, दर्शन, चारित्र स्थापन करवा । आ तो केवल निर्देश पूरतुं दर्शावायुं छे, परंतु तेनी आमनाय श्लोक नं. ७ मां आवशे ।

* सरखावो—

जम्बूद्वीपक्षरो द्वीपः क्षारोदधिसमावृतः ।

10 अर्हदाद्यष्टकैरष्टकाष्टाधिष्टैरलङ्कृतः ॥ ११ ॥

+ सरखावो—

अष्टवर्गा मातृका, अष्टौ लोकपालाः, अष्टौ दिशः, अष्टौ नागकुलानि, आणिमाद्यष्टकम्, विद्याष्टकम्, कामाष्टकम्, सिद्धाष्टकम्, पीठाष्टकम्, योगिन्यष्टकम्, मैरवाष्टकम्, क्षेत्रपालाष्टकम्, समयाष्टकम्, धर्माष्टकम्, योगाष्टकम्, पूजाष्टकम्, यत्किंचिद् अष्टकं तत्सर्वं मातृकाष्टकवर्गकण्ठलग्नसंलीनं शतव्यम् ।

25

—श्रीत्रिपुराभारती-लघुस्तवस्य पञ्जिकानाम विवृतिः पृ. ३४. श्रीसोमतिळकसुरिकृत.

आंदावंशे फणी शम्भुवर्णश्चन्द्रकलाभ्रयुक् ।

द्वि-चतुःपञ्च-षट्-सप्ताष्ट-दशार्कस्वरभृत् क्रमात् ॥ ५ ॥ *

अनुवादः—प्रथम अंश फणी (२) । पछी शंभु (हू) हू वर्ण चन्द्रकला अने गगनसहित (७) (हूँकार अने ते) अनुक्रमे बीजो (आ) चौथो (ई) पांचमो (उ) छट्टो (ऊ) सातमो (ए) आठमो (ऐ) दशमो (औ) बारमो (अः) स्वरयुक्त.....॥ ५ ॥

5

२०. आदावंशे—आदौ + अंशे । बीजाष्टकनो आदि अंश दर्शावायो एटले उत्तरांश अध्याहार रहे छे । आठे बीजोमां जे ध्रुव अंश छे ते आदि अंश तरीके दर्शावायो छे अने ते अंशने आठ स्वरथी अंजन करतां जे स्वर सहित बीजाक्षरो प्राप्त थाय ते उत्तरांश समजवा ।

२१. फणी शम्भुः—फणी-फणा एटले २ । शम्भु-शंकर एटले हू । २ वाळो हू = हू + २ जे बीजाष्टकमां ध्रुव अंशो छे ।

10

२२. चन्द्रकला—कला के जेनी संज्ञा ~ छे ।

२३. अभ्र—शून्य के जेनी संज्ञा ~ छे ।

२४. स्वरभृत्—दशविंशति क्रम प्रमाणे स्वरनुं अंजन करतां आठ बीजो नीचे प्रमाणे मळे छे—
हूँ ह्रीं हूँ हूँ हूँ हूँ हूँ हूँ हः ।

* सरखावो :—

15

(१) पूर्वं प्रणवतः सान्तः, सरेफो द्वयन्धिपञ्चपान् ।

सप्ताष्ट-दश-सूर्याङ्गान्, भित्तो विन्दुस्वरान् पृथक् ॥ ९ ॥

—ऋषिमण्डलस्तोत्रम्

(२) कुण्डलिनी भुजगाकृति(ती) रेफाञ्चित हः शिवः स तु प्राणः ।

तच्छक्तिदीर्घकला माया तद्वेष्टितं जगद्वच्यम् ॥ ४४० ॥

20

—श्रीसिंहतिलकसूरिरचितं 'मन्त्रराजरहस्यम्'

अनुवादः— रेफथी युक्त ह (हू) ते भुजगा (सर्प) नी आकृतिवाळी कुण्डलिनी छे । केवल 'हू' ते शिव छे । ते प्राण छे । दीर्घकला (१) ते तेनी शक्ति माया छे । मायाथी वेष्टितं (मोहित) जगत् छे । तात्पर्य के जगत् 'ह्री' कारना ध्यानथी वश थाय छे ।

हूँ ह्रीं हूँ हूँ हूँ हूँ हूँ हूँ हः—आ सघळा दीर्घ बीजाक्षरोने कोई षड्जातिमायाबीज कहे छे । अहीं बीजाष्टक जोईतुं 25 होवाथी प्रचलित बीजाक्षरोमां हूँ तथा हूँ जे बन्नेने मंत्रवादीओ ह्रस्व गणे छे ते उमेरवामां आख्या छे । दीर्घ बीजाक्षरो देवीना वाचक मनाय छे अने ह्रस्व बीजाक्षरो भैरवना वाचक मनाय छे । आ बीजाक्षरो पैकी चार बीजाक्षरगर्भित वर्णनवाळा श्लोको नीचे प्रमाणे मळे छे :—

शून्यवहन्यक्षरभवः प्रभवः सर्वसम्पदाम् ।

नादविन्दुकलोपेतः साकारः पञ्चवर्णवक् ॥ २५ ॥

वामातनूजवामांसंस्थितो रूपकीर्तिदः ।

धनपुण्यप्रयत्नानि जयज्ञाने ददात्यसौ ॥ २६ ॥

स एव स्वरसंयुक्तः स्थितो हस्ते जिनेशितुः ।

योगिमिर्ध्यायमानस्तु रक्ताभोऽतिशयप्रदः ॥ २७ ॥

षष्ठस्वरयुतोऽरिभो धूमवर्णः स एव हि ।

पूज्यतां विजयं रक्षां दत्ते ध्यातोऽस्य कुक्षिगः ॥ २८ ॥ हूँ 30

विसर्गद्वयसंयुक्तः स एव श्यामलद्युतिः ।

जिनवामकटीसंस्थः प्रत्यूहव्यूहनाशनः ॥ २९ ॥ हः

—श्रीसागरचन्द्रसूरिविरचितः 'श्रीमन्त्राधिराजकल्पः'

(श्री जैनस्तोत्रसन्दोह पृष्ठ २३६).

परमेष्ठ्यक्षराश्वाद्याः, पञ्चातो “ज्ञान-दर्शन-
चारित्र्येभ्यो नमः” मन्त्रः पदबीजाष्टकोज्ज्वलः ॥ ६ ॥ *

[मन्त्रोद्धारः—जाप्यमन्त्रः—]

“ॐ ह्राँ ह्रीँ ह्रूं ह्रूं ह्रौँ ह्रौँ ह्रः अ सि आ उ सा ज्ञान-दर्शन-चारित्र्येभ्यो नमः ॥”

- 5 अनुवादः—पछी परमेष्ठीवाचक प्रथम अक्षरो—पहेला पांच (अ सि आ उ सा) त्पारवाद
‘ज्ञानदर्शनचारित्र्येभ्यो नमः’—आ मंत्र छे । ते पदाष्टक तथा बीजाष्टकथी उज्ज्वल छे ॥ ६ ॥

२५. परमेष्ठ्यक्षराश्वाद्याः—परमेष्ठी + अक्षराः + च + आद्याः—पांच परमेष्ठीना आदि
अक्षरो—अ सि आ उ सा ।

२६. पदाष्टकः—आठ पदो । ‘अ सि आ उ सा’ ना पांच पदो तथा ‘ज्ञान, दर्शन अने
10 चारित्र्यना’ त्रण मळी आठ पदो ।

२७. बीजाष्टकः—ह्राँ ह्रीँ ह्रूं ह्रूं ह्रौँ ह्रौँ ह्रः—सामान्य बीजना धर्मो जेमां होय ते बीज
कहेवाय छे । जेम बीजमांथी फणगो—अंकुरो अने फल निपजे छे तेम आ बीजाष्टकमांथी शान्त्यादि
अर्थक्रियारूप फल निपजे छे ।

२८. उज्ज्वलः—मंत्र पदाष्टकथी तथा बीजाष्टकथी अलंकृत छे ।

- 15 * सरलावोः—

(१) ‘ऋषिमण्डलस्तोत्र’मां जाप्यमन्त्र आ प्रकारे दर्शाव्यो छेः—

“ॐ ह्राँ ह्रीँ ह्रूं ह्रूं ह्रौँ ह्रौँ ह्रः अ सि आ उ सा सम्यग् दर्शन-ज्ञान-चारित्र्येभ्यो नमः ॥”

पूज्यनामाक्षरा आद्याः, पञ्चातो ज्ञान-दर्शन-

चारित्र्येभ्यो नमो मध्ये, ह्रीँ सान्तः समलंकृतः ॥ १० ॥

- 20 (२) इदमेव हि बीजम् ‘अघोरेफ-आ-ई-ऊ-औ-अं-अः’ एतैर्युक्तं बीजं भवतीति व्यापकत्वं चास्य ।
—भीसिद्धहेमशब्दानुशासनम् ।

अनुवादः—आ (हकार) बीज-नीचे रेफ तथा आ, ई, ऊ, औ, अं, अः—एवा छ स्वरो पैकी कोईथी युक्त
यतां बीज बने छे । ए ज एनी व्यापकता छे ।

ॐदावाँ ह्रीं प्रभृत्येकं, वीजयुगं ततो नमः ।

मध्येऽर्हद्भ्यः सिद्धेभ्य इति दिक्षु पदाष्टकम् ॥ ७ ॥

अनुवादः—प्रारंभमां—ॐ अने ह्रीं वगेरेमांथी एक बीज एम वे बीजको—ते पछी नमः—
वचमां अर्हद्भ्यः सिद्धेभ्यः ए प्रमाणे दिशाओमां आठ पदो (लखवां) ॥ ७ ॥ *

एषामधः क्रमादिन्द्राग्नि-यमा नैर्ऋतिस्तथा ।

5

वरुणो वायु-कुबेरावीशानश्च यथाक्रमम् ॥ ८ ॥

अनुवादः—तेओनी पछी क्रमशः इन्द्र, अग्नि, यम, नैर्ऋति तथा वरुण, वायु, कुबेर अने ईशान
अनुक्रमे (लखवा—आलेखवा) ॥ ८ ॥

एषामधो रविश्चन्द्र-मङ्गलौ बुध-वाकृपती ।

भांगैवः शनि-राहू च, लिखेद् दिक्षु ग्रहाष्टकम् ॥ ९ ॥

10

अनुवादः—तेओनी पछी सूर्य, चन्द्र, मंगल, बुध, बृहस्पति, शुक्र, शनि अने राहू ए प्रमाणे
आठ प्रहो (आठ) दिशामां लखवा ॥ ९ ॥

२९. आदावाँ—आदौ + ॐ (ॐँ)—आदौ पछी 'अंशे' अध्याहार छे । आठ दिशा माटे
पदाष्टकना पहेला अंशमां ॐँकार ।

३०. ह्रीं प्रभृत्येकं—ह्रीं थी ह्रः सुधीना बीजाष्टकमांथी एक ।

15

३१. बीजयुगम्—वे बीज । ॐँ ह्रीं—ॐँ ह्रीं वगेरे वे बीजाक्षरो ।

३२. एषामधः—तेओनी पछी । उपर जे विधिक्रम दर्शावायो त्यारपछी ।

३३. क्रमात्—आलेखन माटे विधि अथवा आमनायना क्रम प्रमाणे—क्षाराब्धिवलय—
जंबूदीप—अष्टकाष्टात्रलय तेमां बीजाक्षर पदाक्षर पछी लोकपालो ।

३४. यथाक्रमम्—लोकपालोने दर्शवैला क्रम प्रमाणे आलेखवा ।

20

३५. ग्रहाष्टकम्—ग्रह नव छे; परंतु अहीं स्तवमां अष्टकनी मुख्यता होवाथी केतुने गौण करी
राहू साथे आलेखाय छे ।

* ॐँ ह्रीं अर्हद्भ्यो नमः	॥ १ ॥	पूर्व	सरखावो—
ॐँ ह्रीं सिद्धेभ्यो नमः	॥ २ ॥	अग्नि	ॐँ नमोऽर्हद्भ्य ईशेभ्यः, ॐँ सिद्धेभ्यो नमो नमः ।
ॐँ ह्रीं आचार्येभ्यो नमः	॥ ३ ॥	दक्षिण	ॐँ नमः सर्वसूरिभ्यः, उपाध्यायेभ्यः ॐँ नमः ॥ ४ ॥
ॐँ ह्रीं उपाध्यायेभ्यो नमः	॥ ४ ॥	नैर्ऋत	ॐँ नमः सर्वसाधुभ्यः, ॐँ शानेभ्यो नमो नमः ।
ॐँ ह्रीं साधुभ्यो नमः	॥ ५ ॥	पश्चिम	ॐँ नमः तत्त्वदृष्टिभ्यः, चारित्र्येभ्यस्तु ॐँ नमः ॥ ५ ॥
ॐँ ह्रीं ज्ञानाय नमः	॥ ६ ॥	वायव्य	
ॐँ ह्रीं दर्शनाय नमः	॥ ७ ॥	उत्तर	श्रेयसेऽस्तु श्रिये त्वेतत्, अर्हदाष्टकं शुभम् ।
ॐँ ह्रीं चारित्र्याय नमः	॥ ८ ॥	ईशान	स्थानेष्वष्टसु विन्यस्तं, पृथग्बीजसमन्वितम् ॥ ६ ॥

अष्टमन्त्रपदै रक्षा, स्वशिखा-मस्तकाक्षिषु ।

नासिका-मुख-घण्टीषु, नाभि-पादान्तयोः क्रमात् ॥ १० ॥ *

अनुवादः—(पूर्वे दर्शविला) आठ मंत्रपदो वडे अनुक्रमे पोताना शिखा (चोटली), मस्तक, आंख, नासिका, मुख, घंटिका, नाभ्यन्त (घंटिकाथी नाभि सुधी) अने पादान्त (नाभिनी नीचे पगना अंत सुधी) 5 रक्षा (माटे न्यासनी प्रक्रिया) करवी ॥ १० ॥

तन्मध्ये पीतवलयं, सुमेरुस्तनिरक्षरम् ।

तदन्त द्वि त्रिंशैः कूटैः, काद्यैः क्षान्तैः सुंधांशुभम् ॥ ११ ॥ +

अनुवादः—तेनी वचमां पीळा वर्णनुं वलय करवुं ते निरक्षर छे । सुमेरुस्वरूप छे । तेने छेडे (अंते) बत्रीश कूटो-कथी लईने क्ष सुधीना कराय तेथी चंद्र अने तारावाळुं आ वलय छे ॥ ११ ॥

10 ३६. अष्टमन्त्रपदैः—दिशा माटे जे आठ मंत्रपदो निर्णीत थया ते वडे ।

३७. रक्षा—देहना आठ आधारस्थानो माटे अही रक्षानो निर्देश छे; परंतु नाभि-पादान्तयोः एटले नाभ्यन्त अने पादान्त—आ प्रकारे घंटिकाथी नाभि सुधीना अने नाभिथी पाद सुधीना सघळा आधारस्थानोनी रक्षानो निर्देश थाय छे ।

रक्षा माटेना मंत्रपदोनुं संयोजन नीचे प्रमाणेः—

15 १. ॐ ह्रीं अर्हद्भ्यो नमः शिखायाम् ।	५. ॐ ह्रीं साधुभ्यो नमः मुखे ।
२. ॐ ह्रीं सिद्धेभ्यो नमः मस्तके ।	६. ॐ ह्रीं ज्ञानेभ्यो नमः घण्टिकायाम् ।
३. ॐ ह्रीं आचार्येभ्यो नमः अक्ष्णोः ।	७. ॐ ह्रीं दर्शनेभ्यो नमः नाभ्यन्तेषु ।
४. ॐ ह्रीं उपाध्यायेभ्यो नमः नासिकायाम् ।	८. ॐ ह्रीं चारित्र्येभ्यो नमः पादान्तेषु ।

३८. तन्मध्ये—तेनी मध्यमां । यंत्रनी आकृतिनो प्रकार श्लोक नं. २ थी श्लोक नं. १० 20 सुधीमां यथाविधि तथा यथाक्रम निर्णीत थयो । ते प्रकारना मध्यभागमां—अंतर्भागमां—अंजूद्दीपना वलयमां ।

३९. पीतवलयम्—पीळा रंगनुं वलय ।

४०. सुमेरुः—मेरु पर्वत—स्वर्णाद्रि ।

४१. तन्निरक्षरम्—पीत वलयमां अक्षरनी स्थापना करवानी नथी ।

सरस्वानोः—

- 25 * आद्यं पदं शिखां रक्षेत्, परं रक्षेत् तु मस्तकम् ।
तृतीयं रक्षेत्त्रे द्वे, तुर्यं रक्षेत् नासिकाम् ॥ ७ ॥
पञ्चमं तु मुखं रक्षेत् षष्ठं रक्षेत् घण्टिकाम् ।
नाभ्यन्तं सप्तमं रक्षेत्, रक्षेत् पादान्तमष्टकम् ॥ ८ ॥
+ (१) तन्मध्ये सङ्गतो मेरुः कूटाक्षरैरलङ्कृतः ।
30 उच्चैश्चैस्तरस्तारः, तारामण्डलमण्डितः ॥ १२ ॥

४२. तदन्त—तेने छेडे ।

४३. कूटैः—कूटाक्षरो वडे । संयुक्ताक्षरो वडे । (संयुक्तः कूट इति व्यवह्रियते ।) कूटाक्षरनी तालिका नीचे प्रमाणे—

कम्ल्यू	ल्मल्यू	ग्ल्यू	घ्रल्यू	ङ्ल्यू	
च्रल्यू	छ्रल्यू	ज्रल्यू	झ्रल्यू	5
ट्रल्यू	ठ्रल्यू	ड्रल्यू	ढ्रल्यू	ण्रल्यू	
तल्यू	थल्यू	दल्यू	धल्यू	नल्यू	
पल्यू	फल्यू	बल्यू	भल्यू	मल्यू	
यल्यू	रल्यू	व्रल्यू	
शल्यू	प्रल्यू	सल्यू	ह्रल्यू	ख्रल्यू	10

आ तालिकायां अकार तथा लकारानो कूटाक्षर आपवामां आब्यो नथी । तेनुं कारण नीचेना लोकोथी समजाशेः—

प्रागुक्तद्वात्रिंशत्स्तुतिपदपर्यन्ततः क्रमात् कावाः ।

क्षान्ता ज्ळौ त्यक्त्वाऽमी कूटाः कार्ये महति योज्याः ॥ ४८४ ॥

—श्री. सिंहतिलकसूरिविरचितम् 'मन्त्रराजरहस्यम्' । 15

+ सरखावो :—

(२) देहेऽस्मिन्वर्तते मेरुः सप्तद्वीपसमन्वितः ।

सरितः सागराः शैलाः क्षेत्राणि क्षेत्रपालकाः ॥

ऋषयो मुनयः सर्वे नक्षत्राणि ग्रहास्तथा ।

पुण्यतीर्थानि पीठानि वर्तन्ते पीठदेवताः ॥

सृष्टिसंहारकर्तारौ भ्रमन्तौ शशिभास्करौ ।

नभो वायुश्च वह्निश्च जलं पृथ्वी तथैव च ॥

त्रैलोक्ये यानि भूतानि तानि सर्वाणि देहतः ।

मेरुं संवेष्ट्य सर्वत्र व्यवहारः प्रवर्तते ॥

जानाति यः सर्वमिदं स योगी नात्र संशयः ।

ब्रह्माण्डसंश्लेषे देहे यथादेशं व्यवस्थितः ॥ 20

—शिवसंहिता, पटल-२

मनुष्यादः—

आ देहमां सात द्वीपोथी युक्त एवो मेरु, सर्व नदीओ, सागरो, पर्वतो, क्षेत्रो, क्षेत्रपालो, ऋषिओ, मुनिओ, नक्षत्रो, ग्रहो, पवित्र तीर्थो, देवता(महाचैतन्य)थी अधिष्ठित पीठो, पीठदेवताओ, सृष्टिनी उत्पत्ति-स्थिति-विनाश 25 करनारा ब्रह्मादि, परिभ्रमण करनारा सूर्यचंद्र, आकाश, वायु, अग्नि, जल अने पृथ्वी वगैरे त्रणे लोकनी अंदर जेटली पण सद्वस्तुओ छे, ते नथी आ देहमां छे । देहनी मध्यमां मेरु अने तेने वीटीने उपरनी सर्व वस्तुओ रहेली होवाथी आ देहवडे सर्वत्र व्यवहार प्रवर्तते छे (?) । आ गंधुं जे जाणे छे, ते ब्रह्माण्डनामक देहमां उचित रीते व्यवस्थित (रहेले) योगी छे, एमां संदेह नथी ।

सारांशः—

मनुष्य शरीररूपी पिंड विशाल ब्रह्माण्डनी प्रतिमूर्ति छे । जे शक्तिओ आ विश्वने चालु राखे छे ते सघळी आ नरदेहमां विद्यमान छे । आ कारणे स्थाने स्थाने मनुष्यदेहनो महिमा गावामां आवे छे ।

जे प्रकारे भूमंडलनो आधार मेरुपर्वत छे ते प्रकारे मनुष्यदेहनो आधार मेरुदंड अथवा करोडरज्जु छे । करोडरज्जु तेनीस अस्थिलंबडोना जोडावाथी बन्तुं छे । करोडरज्जु अंदरथी पोलुं छे अने नीचेनो भाग नाना नाना अस्थिलंबडोना छे । त्यां कंद छे अने तेनी आसपास जगतना आधार महाशक्तिरूप कुंडलिनी अथवा प्राणशक्ति रहे छे । 35

तद्ध्र्वं ही खरान्तस्थ-सान्त सिंहासनो जिनः ।

ही त्रिरेखयाऽऽवेष्टय, बहिर्वाङ्गमण्डलम् ॥ १२ ॥*

अनुवादः—ह, र, ई (उपलक्षणथी ~ . ~) ए छे सिंहासन जेनुं एवो हीकार स्वरूप जिन तेनी उपरना भागे स्थापन करवो । (अर्थात् अहीं जे हीकारनुं आलेखन छे ते सिंहासनरूप छे अने 5 तेनी उपर जे २४ जिनवरोनुं आलेखन छे ते हीकार स्वरूप जिनवरो छे) । (तथा) हीकारनी त्रण रेखाथी वारुणमंडलनी बहारनो भाग आवेष्टन करवो ॥ १२ ॥

सर्वे कूटाक्षरोमां प्रथम-अक्षरो अनुक्रमे क् थी क्ष् सुधीना व्यंजनी छे । तेमांथी बे अक्षर उपर दर्शाव्या प्रमाणे बाद करवामां आव्या छे । बीजो अक्षर मकार छे । मकारने आराधकनो आत्मा मानवामां आवे छे । तेने मूलाधारचक्र, स्वाधिष्ठानचक्र, मणिपूरचक्र तथा अनाहतचक्र साथे जोडवा माटे 10 ते ते चक्रोना बीजाक्षरो जे अनुक्रमे ल्रै व्रै र्रै घाय छे ते तेनी साथे संयुक्त करवामां आवे छे ।

उकारनुं दीर्घस्वरूप देवतानी प्रसन्नता माटे छे अने नादानुसंधान माटे कलौ तथा विर्दु छे । कूटाक्षरो द्वारा प्राण अने मंत्राक्षरोनुं विषुव साधवा माटे प्रक्रिया करवी जोईए ते अहीं गुरुगमथी मेलववी जोईए । आने कोई पिण्डाक्षरो पण कहे छे ।

४४. सुधांशुभम्—चंद्र अने तारावाळुं वलय ।

15 ४५. तद्ध्र्वम्—तेनी उपर हीकार त्रण स्वरूपे :—

१. ही —श्वेत संज्ञाक्षर—सिंहासन रूपे ।

२. ” —ना वाच्य २४ जिनवरोना स्वरूपे ।

३. ” प्राणशक्ति स्वरूपे । नरदेहमां प्राणशक्ति साडा त्रण आंटा दर्ईने सुषुप्त दशामां पडी छे । तदनुसार यंत्रदेहने आवेष्टन करीने क्रौंकारथी अंकुशित दर्शाववामां आवी छे ।

20

४६. स्वर—ईकार ।

४७. अन्तस्थ—रकार ।

४८. सान्त—हकार ।

४९. त्रिरेखया—त्रण रेखाथी । रेखाने मात्रा पण कहे छे । (त्रिमाया मात्रयाऽऽवेष्टय 25 निरुन्ध्यादङ्कुशेन तु)

५०. बहिर्वाङ्गमण्डलम्—क्षार समुद्रना मंडळनी बहार । (वारुणमण्डलस्य बहिः ।)

* सरखावो :—

तस्योपरि सकारान्तं, बीजमध्यास्य सर्वगम् ।

नमामि विन्धमार्हन्त्यं, ललाटस्थं निरञ्जनम् ॥ १३ ॥

પાર્થિવીધારણાયુક્ત્યા, પિન્ડસ્થં મન્ત્રયુક્તિતઃ ।

પદસ્થમર્હતો રૂપવદ્ યન્ત્રં રૂપયુક્ ક્રમાત્ ॥ ૧૩ ॥

અનુવાદ:—આ યંત્ર અનુક્રમે પાર્થિવી ધારણાયુક્ત હોવાથી પિન્ડસ્થ, મંત્રસહિત છે માટે પદસ્થ અને અરિહંતના રૂપવાલું છે માટે રૂપસ્થ છે ॥ ૧૩ ॥

તિર્યગ્લોકસમઃ ક્ષારામ્બુધિસ્તસ્થાન્તરમમ્બુજમ્ ।

5

જમ્બૂદ્વીપઃ સદિક્ષપત્રં, સ્વર્નાદ્રિસ્તત્ર કર્ણિકા ॥ ૧૪ ॥

સિંહાસનેષ્વ ચન્દ્રાભે, આત્માઽઽનન્દં પરં શ્રિતઃ ।

અર્હન્મયો હૃદિ ધ્યેયઃ, પાર્થિવીધારણેત્યસૌ ॥ ૧૫ ॥

અનુવાદ:—ક્ષારામ્બુધિ-લવણસમુદ્ર એ તિર્યગ્લોક સમાન છે ને તેમાં જમ્બૂદ્વીપ એ દિશાઓરૂપ પત્ર સહિત-કમલ છે ને તેમાં મેરુપર્વત એ કર્ણિકા-કઢી છે । અહીં ચન્દ્રપ્રભા સમાન પ્રભાવાલું સિંહાસન 10 છે ને તેમાં પરમ આનંદને પ્રાપ્ત અને અરિહંતરૂપે નિજાત્માનું ધ્યાન હૃદયમાં કરવું । એ પ્રમાણે આ પાર્થિવી ધારણા છે ॥ ૧૪-૧૫ ॥

૫૧. પાર્થિવીધારણાયુક્ત્યા—યંત્રનું આયોજન પાર્થિવી ધારણાને અનુરૂપ છે તેથી ।

૫૨. પિન્ડસ્થમ્—પિન્ડસ્થ ધ્યાનને અનુકૂલ છે । *

૫૩. મન્ત્રયુક્તિતઃ—જાપ્યમન્ત્ર યુક્ત છે તેથી ।

15

૫૪. પદસ્થમ્—પદસ્થ ધ્યાનને અનુકૂલ છે ।

૫૫. અર્હતઃ રૂપવત્—૨૪ જિનવરોના (જિનાવલીના) રૂપનું (ચિમ્બનું) આલેખન હોવાથી ।

૫૬. રૂપયુક્—રૂપસ્થ ધ્યાનને અનુકૂલ છે ।

૫૭. ક્રમાત્—ધ્યાનમાં પણ પહેલા પિન્ડસ્થ પછી પદસ્થ અને પછી રૂપસ્થ એ ક્રમે થવું જોઈએ ।

૫૮. તિર્યગ્લોકસમઃ—શ્રી હેમચન્દ્રાચાર્યવિરચિત 'યોગશાલ'ના સપ્તમ પ્રકાશમાં પાર્થિવી 20 ધારણા અંગે શ્લોક નં. ૧૦, ૧૧ અને ૧૨ માં વર્ણન આવે છે । તે ત્રણ શ્લોકનો સાર અહીં શ્લોક નં. ૧૪-૧૫ ॥

* પિન્ડસ્થ વગેરે ધ્યાનને મળતી પ્રક્રિયાઓ હૃતરોમાં નીચે પ્રમાણે જોવામાં આવે છે:—

જૈન સંજ્ઞા	હૃતરોની સંજ્ઞા	તેની હૃતરોમાં દર્શાવેલ સમજૂતિ
પિન્ડસ્થ ધ્યાન	વ્યાપ્તિ	અહીં વસ્તુ તથા ઉપલબ્ધિ વન્ને હોય અને પ્રમેયની મુખ્યતા વર્તે છે ।
પદસ્થ ધ્યાન	મહાવ્યાપ્તિ	અહીં વસ્તુ વિદ્યમાન ન હોય છતાં ઉપલબ્ધિ હોય અને પ્રમાણની મુખ્યતા વર્તે છે ।
રૂપસ્થ ધ્યાન	પ્રત્યય	અહીં અવસ્તુ અને અનુપલંભ છતાં વૈદ્ય-ચ્છાયની વૃત્તિ વર્તે છે ।
રૂપાતીત ધ્યાન	મહાપ્રત્યય	

25

30

रेफः सान्तः शिरश्चन्द्रकलाभ्रं नाद ईश्व(स्व)रः ।
 सशिरोरेफ-हः पीतः, कला रक्ताऽसितं वियत् ॥ १६ ॥
 नादः श्वेतः स्वरः तुर्वी, नीलो वर्णानुगा जिनाः ।
 चन्द्राभसुविधी नादः, शून्यं श्रीनेमि-सुव्रतौ ॥ १७ ॥
 5 कला षडर्कसंख्यौ स्यात् पार्श्व-(श्च)मल्लिरीश्व(स्व)रः ।
 सशिरो-रेफ-हो द्वयष्टौ (१६), जिना इति चतुर्युगम् ॥ १८ ॥ +

अनुवादः— रेफ (र) सान्त (ह) शिर (माथुं) चन्द्रकला (अर्ध चन्द्रकला) अर्ध (विन्दु) नाद () ईकारं स्वर—(आटलां अंगो ह्रींकारनां छे ।)

माथुं (शिरोरेखा) अने रेफ सहित ह कार (ह) (१-२-३) नो वर्ण पीत छे । अर्ध चन्द्रकला 10 (४) नो वर्ण लाल छे । विन्दु (५) नो वर्ण श्याम छे । नाद (६) नो वर्ण श्वेत छे । चोथा स्वर (ई-७) नो वर्ण नील छे । वर्णानुसारे (रंग प्रमाणे) जिना (नी स्थापना) छे । श्री चन्द्रप्रभ अने श्री सुविधि-नाथ (नुं स्थान) नाद (६) छे । श्री नेमिनाथ अने श्री मुनिसुव्रतस्वामी (नुं स्थान) शून्य-विन्दु (५) छे । छट्ठा ने बारमा-श्री पद्मप्रभस्वामी अने श्री वासुपूज्यस्वामी (नुं स्थान) कला (४) छे । श्री पार्श्वनाथ अने श्री मल्लिनाथ (नुं स्थान) ई स्वर (७) छे । माथुं (शिरोरेखा) अने रेफ सहित ह कार (ह) (१-२-३) 15 ते १६-(बे वार आठ) जिना (नुं अधिष्ठान) छे । (ते आ प्रमाणे :- ऋषभ-अजित-संभव-अभिनन्दन सुमति-सुपार्श्व-शीतल-श्रेयांस-विमल-अनंत-धर्म-शान्ति-कुन्धु-अर-नमि-वर्धमान)-आ प्रमाणे चार युगल छे ॥ १६-१७-१८ ॥ §

मां आवी जाय छे । पार्थिवी धारणानुं सुंदर चित्र अहीं उपलब्ध थाय छे । अहीं हुं अरिहंत स्वरूप छुं तेवा ध्येयनी (प्रमेयनी) मुख्यता वर्ते छे । *

20 § श्लोक नं. १६ थी २० एम पांच श्लोकोमां पदस्थ ध्याननो निर्देश छे । श्लोक नं. १६-१७-१८ मां ह्रींकारना सात अवयव माटे पांच वर्ण (रंग) निर्णीत करी ते पांच वर्णानुसारे जिनावलितुं नियोजन करवामां आव्युं छे । आथी ह्रींकार जिनमय थाय छे ।

● सरस्वातोः—

तिर्यग् लोकासमं ध्यायेत् क्षीराब्धि तत्र चांबुजं ।
 25 सइक्षपत्रं स्वर्णमं जंबुद्वीपसमं स्मरेत् ॥ १० ॥
 तत्केसरततेरतः स्फुरत्किंप्रभांचिताम् ।
 स्वर्णाचलप्रमाणां च कर्णिकां परिचितयेत् ॥ ११ ॥
 श्वेतसिंहासनाऽऽसीनं कर्मनिर्मूलोद्यतं ।
 आत्मानं चितयेत्तत्र पार्थिवीधारणेत्यसौ ॥ १२ ॥

30

योगशास्त्र-सप्तम प्रकाशः

+ जुओ सामे—पृष्ठ ५३

नादोऽर्हन्तः कला सिद्धाः, सान्तः स्वरिः स्वरोऽपरे ।
बिन्दुः साधुरितः पञ्चपरमेष्ठिमयस्त्वसौ ॥ १९ ॥*

अनुवादः—नाद (६) ए अरिहंत छे, कला (५) ए सिद्ध छे, सान्त-ह (१-२-३) ए स्वरि छे, स्वर (ई-७) ए (अपरे-) उपाध्याय छे, बिन्दु (५) ए साधु छे । ए प्रमाणे आ ह्रीं कार पञ्चपरमेष्ठिमय छे ॥ १९ ॥

5

५९. पञ्चपरमेष्ठिमयः—ह्रींकारना सात अवयवने पांच परमेष्ठिना वर्णोंमां विभाजन करी ते पञ्चपरमेष्ठिस्वरूप जिनोतुं ते ते अवयवमां ते ते वर्ण स्वरूपे नियोजन करवामां आब्युं छे । आथी ह्रींकार पञ्चपरमेष्ठिमय थाय छे ।

+ सरखावो—

अरिमन् बीजे स्थिताः सर्वे, ऋषमाया जिनोत्तमाः ।
वर्णैर्निर्जेर्निर्जेर्युक्ताः, ध्यातव्यास्तत्र सङ्गताः ॥ २१ ॥

नादश्चन्द्रसमाकारो, बिन्दुर्नीलसमप्रभः ।
कलावृणसमा सान्तः, स्वर्णामः सर्वतोमुखः ॥ २२ ॥

शिरः संलीन ईकारो, विनीलो वर्णतः स्मृतः ।
वर्णानुसारसंलीनं, तीर्थकृन्मण्डलं स्तुमः ॥ २३ ॥

चन्द्रप्रभ-पुण्यदन्तौ, 'नाद' स्थितिसमाश्रितौ ।
'बिन्दु' मध्यगतौ नेमि-सुव्रतौ जिनसत्तमौ ॥ २४ ॥

पद्मप्रभ-वासुपूज्यौ, 'कला' पदमधिष्ठितौ ।
'शिरः' 'ई' स्थितिसंलीनौ, पार्श्वमल्ली जिनोत्तमौ ॥ २५ ॥

शेषास्तीर्थकृतः सर्वे 'ह-र' स्थाने नियोजिताः ।
मायाबीजाक्षरं प्राप्ताश्चतुर्विंशतिरईताम् ॥ २६ ॥

ऋषमं चाजितं वन्दे, सम्भवं चाभिनन्दनम् ।
श्रीसुमतिं सुपार्श्वं च, वन्दे श्रीशीतलं जिनम् ॥ २७ ॥

भेषांसं विमलं वन्देऽनन्तं श्रीधर्मनाथकम् ।
शान्तिं कुन्धुमराईन्तं, नमि वीरं नमाम्यहम् ॥ २८ ॥

षोडशैवं जिनानेतान्, गात्रैर्यद्युतिसच्चिदान् ।
त्रिकलं नौमि सद्भक्त्या, 'ह-रा' क्षरमधिष्ठितान् ॥ २९ ॥

—श्री ऋषिमण्डलस्तोत्रम्

नामिपद्मस्थितं ध्यायेत् पञ्चवर्णं जिनेशितुः ।
तस्थुर्हरेरे षोडशामी सुवर्णद्युतयो जिनाः ॥ ३३ ॥

ऋषमोऽप्यजितस्वामी सम्भवोऽप्यभिनन्दनः ।
सुमतिः श्रीसुपार्श्वः श्रीश्रेयांसः शीतलोऽपि च ॥ ३४ ॥

विमलो ह्यनन्तजिनो धर्मः श्रीशान्तितीर्थकृत् ।
कुन्धुनाथो ह्यरजिनो नमिनाथो वीर इत्यपि ॥ ३५ ॥ 15

ईकारे संस्थितौ पार्श्वमल्ली नीलौ जिनेश्वरौ ।
पद्मप्रभवासुपूज्यावश्याभौ कलास्थितौ ॥ ३६ ॥

सुव्रतो नेमिनाथस्तु कृष्णाभौ बिन्दुसंस्थितौ ।
चन्द्रप्रभपुण्यदन्तौ नादरथो कुन्दसुन्दरौ ॥ ३७ ॥

हितं जयावहं भद्रं कल्याणं मङ्गलं शिवम् ।
दुष्टिपुष्टिकरं सिद्धिप्रदं निर्द्वैतिकारणम् ॥ ३८ ॥ 20

निर्वाणामयदं स्वस्तिशुभद्युतिरतिप्रदम् ।
मतिबुद्धिप्रदं लक्ष्मीवर्द्धनं सम्पदां पदम् ॥ ३९ ॥

त्रैलोक्याक्षरमेनं ये संस्मरन्तीह योगिनः ।
नश्यत्यवश्यमेतेषामिहासुत्रभवं भयम् ॥ ४० ॥ 25

—श्री जैनस्तोत्रसन्दोह, पृष्ठ २३६-२३७
(श्री मन्त्राधिराजकव्यः)

● श्लोक नं. १६-१७-१८ मां तथा श्लोक नं. १९ मां अधिष्ठानना आलेखननो प्रकार तो एक ज छे, परंतु अपेक्षा भिन्न छे ।

30

† अन्यत्र विशेषः—

अर्हन्तो वृत्तकला त्रिकोण-सिद्धस्तु शीर्षकं सूरिः ।

चन्द्रकलोपाध्यायो दीर्घकला साधुरिह पञ्च ॥ २० ॥ §

अनुवादः—अन्य स्थले प्रकारविशेष नीचे प्रमाणे मले छेः—

5 गोळ कला जे बिन्दुनी छे ० (५) — ते अरिहंत छे । त्रिकोण जे नाद छे ८ (६) ते सिद्ध छे । शीर्ष-
युक्त सर्व — माथुं ह ने र — (ह-१-२-३) ए सूरि छे । चन्द्रकला (४) ए उपाध्याय छे अने दीर्घ-
कला जे ईकारनी छे (७) ते साधु छे । एम अहीं एटले हींकारनां पांच (परमेष्ठी) छे ॥ २० ॥

बीजाक्षर हींकारना अंशो तथा वर्णोना ध्यान माटे कोष्टक

[श्लोक १६-१७-१८-१९ मुजब]

10	बीजाक्षरना अंश	अंशोतुं आलेखन	वर्ण	ध्यातव्य परमेष्ठिपंचक	ध्यातव्य तीर्थकृन्मंडल
15	१ रेफ	इ	पीत	आचार्य (सूरि)	बाकीना १६ तीर्थकरो
	२ ह (सान्त)	इ			
	३ शिर	~	रक्त	सिद्ध	श्री पद्मप्रभ, श्री वासुपूज्य श्री नेमिनाथ, श्री मुनिसुव्रत श्री चन्द्रप्रभ, श्री सुविधिनाथ श्री पार्श्वनाथ, श्री मल्लिनाथ
	४ चन्द्रकला	~			
	५ बिंदु (अध्र)	•			
	६ नाद	^			
	७ स्वर	ई-१			
		नील	उपाध्याय		

बीजाक्षर हींकारना अंशो तथा वर्णोना ध्यान माटे कोष्टक

[श्लोक २० मुजब]

20	बीजाक्षरना अंश	अंशोतुं आलेखन	वर्ण	ध्यातव्य परमेष्ठिपंचक	ध्यातव्य तीर्थकृन्मंडल		
25	१ शीर्षक	इ	पीत	आचार्य (सूरि)	बाकीना १६ तीर्थकरो		
	२ शीर्षक						
	३ चन्द्रकला	~	नील	उपाध्याय	श्री मल्लिनाथ, श्री पार्श्वनाथ श्री चन्द्रप्रभ, श्री सुविधिनाथ श्री पद्मप्रभ, श्री वासुपूज्य श्री नेमिनाथ, श्री मुनिसुव्रत		
	४ वृत्तकला	•					
	५ त्रिकोण	^					
	६ दीर्घकला	१				रक्त	सिद्ध
						श्याम	साधु

30 † श्री नमस्कार संबंधी श्री मानतुङ्गसूरिनुं 'नवकारसारवर्ण' नामतुं एक स्तोत्र 'नमस्कार स्वाध्याय' ना प्राकृत विभागमां आपेल छे । तेमां जे प्रकारविशेष उपलब्ध थाय छे तेनो अहीं निर्देश करवामां आव्यो छे ।

§ सरलावोः— वृत्तकला अरिहंता तिउणा सिद्धा य लोटकल सूरि ।

उवज्जाया सुद्धकला दीर्घकला साहूणो सुहया ॥ १० ॥

—नवकारसारवर्ण (न. स्वा. प्रा. वि. पृ. २६३)

अर्हन्तः शशि-सुविधी सिद्धाः पद्माम-वासुपूज्यजिनौ ।
धर्माचार्याः षोडश मल्लिः पार्श्वोऽप्युपाध्यायः ॥ २१ ॥
सुव्रत-नेमी साधुर्जिनरूपः शक्ति-शिवमयस्त्वेषः ।
त्रिपुररूपमूर्तिर्ध्वेयोऽलक्ष्यवपुः सर्वधर्मबीजमिदम् ॥ २२ ॥

अनुवादः—ह्रींकारमां चन्द्रप्रभ अने सुविधि ए बे अरिहंतरूपे, पद्मप्रभ अने वासुपूज्य ए बे 5 सिद्ध रूपे, १-२-३-४-५-७-१०-११-१३-१४-१५-१६-१७-१८-२१ अने २४ मा जिनेश्वरो आचार्यरूपे, मल्लि अने पार्श्व ए बे उपाध्यायरूपे अने मुनिसुव्रत अने नेमि ए बे साधुरूपे ध्येय छे । आ ह्रींकार जिनरूप छे, शक्ति अने शिवमय छे, त्रिपुररूपमूर्ति (ब्रह्मा, विष्णु अने महेशरूप ?) छे, अने अलक्ष्य शरीरवाळो छे । ते सर्व धर्मना बीजरूप छे । ॥ २१-२२ ॥ +

६०. अलक्ष्यवपुः—शब्दब्रह्मानी परा अवस्था जे प्रधान अवस्था छे ते अलक्ष्य छे । तेने शक्त 10 लोको 'शक्ति' कहे छे, शिवभक्तो 'चिति' कहे छे, योगीओ 'कुण्डलिनी' कहे छे, सांख्यो 'प्रकृति' कहे छे, वेदांतीओ 'ब्रह्म' कहे छे, बौद्धो 'बुद्धि' कहे छे अने जैनो 'कुण्डलिनी', 'प्राणशक्ति', 'कला' वगैरे कहे छे—तेनुं मूर्तस्वरूप ह्रीं कार छे । 'अलक्ष्यवपुः' वडे रूपातीत ध्यान सूचवाय छे ।

+ श्लोक नं. २१-२२ मां रूपस्थ ध्याननो निर्देश थाय छे । श्लोक नं. २१ मां तथा श्लोक नं. २२ ना पहेला पादमां ह्रींकार ते पंचपरमेष्ठिमय छे ते स्थापित कर्युं । आ प्रकार आगळ श्लोक नं. १७-१८ मां दर्शावायो छे; 15 परंतु त्यां ह्रींकारनी संज्ञा अक्षर तरीके मुख्यता इती एटले त्यां पदस्थ ध्यान हतुं । अहीं श्लोक नं. २१ तथा नं. २२ ना पहेला पादमां अभिज्ञान करायेलो रूपनी मुख्यता छे अने तेथी रूपस्थ ध्यान छे । अहीं श्लोक नं. २१-२२ मां जैन तथा जैनेतर प्रणालिकाओनो निर्देश थाय छे ते नीचे प्रमाणे :—

१. ह्रीं कार जिनस्वरूप छे ।
२. ,, ,, पंचपरमेष्ठि स्वरूपे जिनावलिमय छे । 20
३. ,, ,, 'शक्ति' अने 'शिव'मय छे ।
४. ,, ,, 'त्रिपुररूपमूर्ति' छे । आधी ते ब्रह्मा, विष्णु अने महेशरूप छे ।
५. ,, ,, ध्येय छे ।
६. ,, ,, 'अलक्ष्यवपुः' छे । वाणीनी परा अवस्था जे अलक्ष्य छे तेनुं मूर्तस्वरूप ह्रींकारमां ज आपी शक्ताय । 25
७. ,, ,, सर्व धर्मना मंत्रबीजरूप अक्षर छे । तात्पर्य के सर्व धर्मो ए बीजाक्षरने माने छे ।

जैनमिह धर्मचक्रं, तच्छायागर्भं न पश्यन्ति ।

ड^१-र^२-ल^३-क^४-स^५(श)-ह^६-जा^७-(या)-S^८हि-गजाः^९ 10रक्षोऽग्नि^{११}-सिंह^{१२}-

दुष्ट^{१३}-नृपाः^{१४} ॥ २३ ॥*

अनुवादः—अहीं (ऋषिमंडलयंत्रमां) श्री जिनेश्वर भगवंत संबंधी धर्मचक्र रहेलुं छे । तेनी छाया-
5 निश्रारूप पंजरमां रहेनारने डाकिनी, राकिनी, लाकिनी, काकिनी, शाकिनी, हाकिनी, याकिनी, सर्प, हाथी, राक्षस, अग्नि, सिंह, दुष्ट अने राजा जोई शकता नथी ॥ २३ ॥ +

६१. धर्मचक्रं—त्रिभुवनपति श्री तीर्थंकर परमात्मानुं ए महान धर्मशास्त्र छे । तेथी अर्चित्य प्रभावथी अनेक उपद्रवो शांत थाय छे । चक्रवर्तिना चकनी जेम ते परमात्माना आगळ चाले छे । ते परमात्माना धर्मत्रचातुरंतचक्रवर्तित्वने सूचवे छे । ऋषिमंडलयंत्र पोते ज चक्राकृति होवाथी चक्र छे । ते 10 चक्रने जे मनवडे धारण करे छे, ते सर्वत्र अपराजित बने छे ।

६२. तच्छायागर्भं—जेम चक्रवर्तिना चक्ररत्नना कारणे तेना निश्चितो सुरक्षित होय छे, तेम ऋषिमंडलमां रहेल धर्मचकनी रक्षामां जे मानसिक रीते उपस्थित थयो छे, तेने कोई पण उपद्रवकारक एवा दुष्टादि पीडा न करी शके ।

६३. न पश्यन्ति—तेने जोई शकता नथी । तेने डरावी शकता नथी । जेना उपर धर्मचकनी 15 छाया छे तेना उपर बीजा कोईनी दुष्ट दृष्टि पडी शकती नथी ।

६४. ड-र...नृपाः—डाकिनी आदि देवीओ, सर्प, हाथी, राक्षस, अग्नि, सिंह, दुष्टो अने राजाओ तेने डरावी शकता नथी ।

* सरखावोः—

एतन्मन्त्रप्रमयाऽऽक्रान्त-सूरिगिराऽतिशयसिद्धः ।

20

ड-र-ल-क-स(श)-ह-जा-(या)-हि-रिपुप्रभृतिभ्यात् संघरक्षाकृत् ॥ ४१९ ॥

—श्रीसिंहतिलकसूरिविरचितं “मन्त्रराजरहस्यम्”

अर्थः—आ मंत्रना प्रभावथी आक्रान्त श्री सूरिभगवंत वाणी वडे अतिशय समृद्ध थईने डाकिनी आदिथी यता भयथी संघनी रक्षा करे छे ।

डाकिनी शाकिनी चण्डी याकिनी राकिनी तथा ।

25 लाकिनी नाकिनी सिद्धा सप्तधा शाकिनी स्मृता ॥ ११ ॥

एतेषां खलु ये दोषास्ते सर्वे यान्ति दूरतः ।

चिन्तामणिसुचक्रस्थ-पार्श्वेनाथप्रसादतः ॥ १२ ॥

धर्मघोषसूरि—श्रीचिन्तामणिकल्पसार

(जैनस्तोत्रसन्दोह पृष्ठ ३६.)

30 देवदेवस्य यच्चक्रं तस्य चक्रस्य या विभा ।

देवदेव० मा मां हिंसन्तु पद्मगाः ॥ ४७ ॥

तथाऽऽच्छादितसर्वाङ्गं मा मां हिंसन्तु डाकिनी ॥ ११ ॥

देवदेव० मा मां हिंसन्तु इस्तिनः ॥ ५३ ॥

देवदेव० मा मां हिंसन्तु राकिनी ॥ ३३ ॥

देवदेव० मा मां हिंसन्तु राक्षसाः ॥ ७१ ॥

देवदेव० मा मां हिंसन्तु लाकिनी ॥ ३४ ॥

देवदेव० मा मां हिंसन्तु बह्वयः ॥ ६३ ॥

देवदेव० मा मां हिंसन्तु काकिनी ॥ ३५ ॥

देवदेव० मा मां हिंसन्तु सिंहाः ॥ ५१ ॥

35 देवदेव० मा मां हिंसन्तु शाकिनी ॥ ३६ ॥

देवदेव० मा मां हिंसन्तु दुर्जनाः ॥ ५९ ॥

देवदेव० मा मां हिंसन्तु हाकिनी ॥ ३७ ॥

देवदेव० मा मां हिंसन्तु भूमिपाः ॥ ७५ ॥

देवदेव० मा मां हिंसन्तु याकिनी ॥ ३२ ॥

—श्रीऋषिमण्डलस्तोत्रम्

+ आ श्लोकमां श्री ऋषिमण्डलयंत्रनो महिमा दर्शाविल छे ।

श्रीगौतमस्य मुद्राभिर्लब्धिभिर्(भा)निधीश्वरम् ।

त्रैलोक्यवासिनो देवा देव्यो रक्षन्तु सर्वतः (मामितः) ॥ २४ ॥*

अनुवादः—श्री गौतमस्वामी गणधर भगवंतनी मुद्राओ तथा लब्धिओ वडे ज्योतिर्मय अने निधीश्वर थयेला (?) एवा मने त्रणे लोकमां वसता देवो अने देवीओ रक्षो (मारी रक्षा करो) ॥ २४ ॥

६५. मुद्राभिः—मुद्राओ वडे ।

5

श्री सूरिमन्त्रनी नीचे प्रमाणेनी पांच मुद्राओ अतिशय विख्यात होवाथी तेओनो अहीं श्री गौतमस्वामीनी मुद्रा तरीके निर्देश थयो जणाय छे :—

१. सौभाग्य मुद्रा — वश्य तथा क्षोभ माटे ।

२. सुरभि मुद्रा — शांति माटे ।

३. प्रवचन मुद्रा — ज्ञान माटे ।

10

४. परमेष्ठि मुद्रा — सर्वार्थसिद्धि माटे ।

५. अंजलि मुद्रा — आत्मसेवार्थे ।

६६. लब्धिभिः— लब्धिओ वडे । जिनलब्धि, अवधिजिनलब्धि वगरे अनेक प्रकारनी लब्धिओ छे ।

लब्धिधारी महापुरुषोना स्मरणादि माटे शास्त्रोमां लूँ ह्रीँ अहँ णमो जिणाणं, लूँ ह्रीँ अहँ णमो 15 ओहिजिणाणं वगरे अनेक लब्धिपदो सूचववामां आव्या छे । ए लब्धिपदोना स्मरणथी आत्मानी ज्ञानादि अनेक शक्तिओनो समुचित विकास थाय छे । जुदां जुदां लब्धिपदोनी शास्त्रीय रीते संयोजना करिने तेमनुं स्मरण करवाथी शान्त्यादि अनेक अर्थक्रियाओ थाय छे ।† (लब्धिओनी संख्या तथा नामो माटे जुओ परिशिष्ट २)

६७. भा निधीश्वरम्—(मुद्रा तथा लब्धि वडे करायेल जापना प्रभावथी) ज्योतिर्मय अने 20 सर्वनिधीश्वर वनेला मारी देवो तथा देवीओ रक्षा करो । (निधि तथा देवीओना नाम माटे जुओ अनुक्रमे परिशिष्ट ९ अने परिशिष्ट ५)

६८. त्रैलोक्यवासिनो देवा देव्यः—जुदी जुदी प्रणालिका अनुसार जे जे देवो तथा देवीओनुं रक्षा माटे आमंत्रण थाय छे तेओनो अहीं नामनिर्देश करवामां आवे छे ।

६९. रक्षन्तु सर्वतः (मामितः)—तेओ मारी सर्वप्रकारे रक्षा करो ।

25

* सरस्वती—

श्रीगौतमस्य या मुद्रा तस्या या मुवि लब्धयः ।

ताभिरन्यधिकं ज्योतिरर्हन् सर्वनिधीश्वरः ॥ ७७ ॥

पातालवासिनो देवाः, देवाः भूपीठवासिनः ।

स्वर्वासिनोऽपि ये देवाः सर्वे रक्षन्तु मामितः ॥ ७८ ॥

30

—श्रीऋषिमण्डलस्तोत्रम्

† एतज्जापात् सुरिगौतमलब्धिभाभिश्चेजः ।

देवासुर-दनुजेन्द्रैर्वन्द्योऽथ त्रिभवदिवगामी ॥ ४७८ ॥

—श्रीसिंहतिलकसुरिविरचितं 'मन्त्रराजरहस्यम्'

ॐ ह्रीं श्रीश्च (ह्रीः) धृतिर्लक्ष्मीर्गौरी चण्डी सरस्वती ।
जयाऽम्बा विजयेत्याद्या विद्यां यच्छन्तु मे धृतिम् ॥ २५ ॥ *
अष्टराज्यादयो यं यमर्थमिच्छन्ति तं नराः ।
लभन्तेऽस्य स्मृतैर्युद्धाघापदश्च तरन्त्यमी ॥ २६ ॥ §
भूर्जपत्रान्तरालिख्य, रक्षा कण्ठ-शिरः-करे ।
मुद्गल-ग्रह-भूतार्चिहृद् वश्यादिप्रसाधनी ॥ २७ ॥ †

अनुवादः—ॐ ह्रीं पूर्वक—श्री, ह्री, धृति, लक्ष्मी, गौरी, चण्डी, सरस्वती, जया, अंबा, विजया—वगेरे विद्याओ (देवीओ) मने धैर्य आपो ॥ २५ ॥

अनुवादः—राज्यथी अष्ट थयेला वगेरे मनुष्यो जे जे अर्थने इच्छे छे तेने आना स्मरणथी प्राप्त 10 करे छे अने तेओ युद्ध वगेरे आपदाओने तरी जाय छे ॥ २६ ॥ +

अनुवादः—भोजपत्रमां (आनुं) आलेखन करिने कंठे, मस्तके अथवा हाथमां (बांधवाथी) रक्षा थाय छे । मोगळा, ग्रह तथा भूतपीडा दूर थाय छे अने वशीकरण वगेरेने सिद्ध करे छे ॥ २७ ॥

७०. विद्या—अहीं जेओनो नामनिर्देश थयो छे ते देवीओ वगेरे । (विद्यादेवीओ माटे जुओ परिशिष्ट ८).

७१. यच्छन्तु मे धृतिम्—आराधनामां मने स्थैर्य तथा धैर्य अर्पो ।

७२. अष्टराज्यादयो—अहीं आदि पदथी पदअष्ट अने लक्ष्मीअष्ट तथा भार्यार्थी, सुतार्थी अने वित्तार्थी पण समजवा जोईए ।

७३. रक्षा—रक्षा निर्माणना प्रकारो :—

१. आलेखन—भूर्जपत्र पर ।

२. स्थान—कंठमां (मादळियामां) अथवा शिर पर (पाघडीमां, डबीमां) अथवा हाथे (मादळियामां) ।

३. पीडानी शांति माटे—ग्रहरचना रिष्ट योगनी शांति माटे तथा भूत-व्यंतर वगेरेनी बाधाथी मुक्त थवा माटे अने वश्यादि कर्मनां प्रसाधन माटे ।

७४. मुद्गल—व्यंतरविशेष—जेओ मुद्गल साथे परिभ्रमण करे छे । मुद्गलने संतरीने प्रहारार्थे कोई फेंके, तो तेना निवारण माटे ।

सरखाओ :—* ॐ ह्रीं श्रीः ह्रीः धृतिर्लक्ष्मीः गौरी चण्डी सरस्वती ।
जयाऽम्बा विजया नित्या क्लिप्ताऽजिता मदद्रवा ॥ ८० ॥

§ राज्यअष्टा निजं राज्यं पदअष्टाः निजं पदम् ।
लक्ष्मीअष्टा निजां लक्ष्मीं प्राप्नुवन्ति न संशयः ॥ ८६ ॥

भार्यार्थी लभते भार्या, सुतार्थी लभते सुतम् ।
वित्तार्थी लभते वित्तं, नरः स्मरणमात्रतः ॥ ८७ ॥

† भूर्जपत्रे लिखित्वेदं, गलके मूर्ध्नि वा मुजे ।
धारितं सर्वथा दिव्यं, सर्वभीतिविनाशकम् ॥ ८८ ॥

भूतैः प्रेतैर्ग्रहेयैः, पिशाचैर्मुद्गलैर्मलेः ।
वात-पित्त-कफोद्रेकैर्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ८९ ॥

+ आ श्लोकमां फलश्रुतिनो निर्देश छे ।

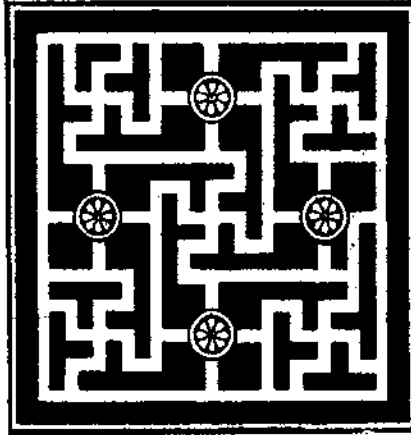
त्रैलोक्यवर्तिजैनाणां, बिम्बैर्दृष्टैः स्तुतैर्नतैः ।

यत् फलं तत् फलं १० बीजस्मृतावेतन्महद् रहः ॥ २८ ॥ ❀

अनुवाद :—त्रणे लोकमां रहेला अरिहंत परमात्माना बिम्बोनां दर्शन करवाथी, तेमनी स्तुति करवाथी अने तेमने नमस्कार करवाथी जे फळ प्राप्त थाय ते फळ आ (ह्रींकार) बीजना स्मरणथी प्राप्त थाय छे । आ मोटुं रहस्य छे ॥ २८ ॥

5

७५. बीजस्मृतावेतन्महद् रहः—बीजस्मृतिनुं रहस्य । बीजना (ह्रींकारना) स्मरणमात्रथी त्रिभुवनवर्ती, सर्वे जिन बिम्बोनां दर्शन, स्तवन अने वंदन जेटलो लाभ थाय छे । अहीं स्मरणनो अचित्य प्रभाव दर्शाववामां आब्यो छे । चक्षुइंद्रिय वडे दर्शन, वाणी वडे स्तवन अने काया वडे नमस्कार ए त्रणे करतां पण बीजना भावपूर्वक स्मरणनुं फळ अधिक छे । आ निरूपण पण आंशिक छे; मानसिक स्मरणनुं सर्वोत्कृष्ट फळ तो एना करतां अनेकाणुं अधिक छे । स्मृतिना आ महान फळने जाणवुं अने अनुभववुं, 10 ए एक आध्यात्मिक मार्गनुं महान रहस्य छे ।

❀ भूर्भुवः स्वर्गयोपीठवर्तिनः शाश्वताः जिनाः ।

तैः स्तुतैर्वन्दितैर्दृष्टैर्नतैः फलं तत् फलं स्मृतौ ॥ ९० ॥

अष्टाचाम्लतपःपूर्व, जिनानभ्यर्च्य सिद्धये ।

अष्टजातीसहस्रैस्तु, जापो होमो दशांशतः ॥ २९ ॥*

अनुवादः—[आनी (हीकारनी)] सिद्धिने माटे आठ आयंबिल्लनुं तप करवापूर्वक आठ हजार जाईना पुष्पो वडे जिनेश्वरनी पूजा करवी ने आठ हजारनो जाप करवो। दशांश होम करवो।
5 अर्थात् आठसो वखत होम करवो ॥ २९ ॥

७६. अष्टाचाम्ल...दशांशतः—जाप, तप, अर्चा, करण अने अन्तर्याग साधनाना क्रमनी तालिका नीचे प्रमाणे थई शकेः—

१. मंत्र	२. न्यास	३. ध्यान	४. साधन	५. जाप	६. तप	७. अर्चा	८. अंतर्योग
10 मूलमंत्र श्लोक नं. ६ (आसन- पूर्वक)	न्यास श्लोक नं. १०	पिण्डरथ, पदस्थ अने रुपस्थ श्लोक नं. १३-१८	मुद्राओ श्लो. नं. २४ जाईना पुष्पो नं. ८००० श्लोक नं. २९	संख्या ८००० श्लोक नं. २९	आठ आचाम्ल (आयंबिल) श्लोक नं. २९	जिनपूजा (स्नात्रपूजा करिने) श्लोक नं. २९	कषाय- चतुष्टयनो होम

(आसन अहीं अध्याहार छे)। आमां सकलीकरणनो समावेश थाय छे।

- 15 १. मंत्र—आसनपूर्वक मूलमंत्रनी श्लोक नं. ६ मां दर्शाव्या प्रमाणे साधना करवानी छे।
२. न्यास—रक्षा माटे सकलीकरण श्लोक नं. १० मां दर्शाव्या प्रमाणे करवानां छे।
३. ध्यान—श्लोक नं. १३ थी १८ मां दर्शाव्या प्रमाणे एक पछी एक ध्यान करवानुं छे।
आ विशेषे आमनाय गुरु पासेथी जाणी लेवो अने ध्यान यंत्रमां आलेखन कर्या प्रमाणे करवानां छे।
४. साधन—मुद्राओ श्लोक नं. २४ ना विवेचनमां आप्या प्रमाणे अने पुष्पो श्लोक नं. २९ मां
20 जणाव्या प्रमाणे।
५. जाप—एक एक जाईना पुष्पना पूजन वडे जाप करवानो छे। जापनी व्याख्या नीचे
प्रमाणे उपलब्ध थाय छेः—
भूयो भूयः परे भावे भावना भाव्यते हि या ।
जपः सोऽत्र स्वयं नादो मन्त्रात्मा जप्य ईदृशः ॥
25 पुरश्चरणनी संख्या ८०००।
६. तप—आठ आयंबिल्लना तपपूर्वक आठ दिवसनी प्रक्रिया साधवी।
७. अर्चा—जिनपूजा (स्नात्र सहित)। जाईनां फूल नं. ८०००।
८. अंतर्योग—होम—नाभिमण्डलनी अग्निमां चार कषायोनो ८०० वखत होम करवो ते
अंतर्योग छे। +

- 30 * सरखावोः—आचाम्लवि तपः कृत्वा, पूजयित्वा जिनाबलीम् ।
अष्टसाहसिको जापः, कार्यस्तत् सिद्धिहेतवे ॥ ९३ ॥
+ श्री सागरचन्द्र तेमना 'मन्त्राधिराजकल्प'मां पूजा माटे षट्कर्म आ प्रमाणे आपे छेः—
१. आसन, २. सकलीकरण, ३. मुद्रा, ४. पूजा, ५. जप, ६. होमविधि।
आदौ जिनेन्द्रवपुरन्दुतमन्त्रयन्त्रा-हानासनानि संकलीकरणं तु मुद्राम् ।
35 पूजां जपं तदनु होमविधिं षडेव कर्माणि संस्तुतिमहं सकलं भणामि ॥ २ ॥
—श्री जैनस्तोत्रसन्दोह पृष्ठ, २३२।

ज्ञान-दर्शन-चारित्र-तपांसीति स्मरन् मुनिः ।

शतमष्टोत्तरं लब्ध्वा(द्वा), चतुर्थतपसः फलम् ॥ ३३ ॥

कृत्वा पापसहस्राणि, हत्वा जन्तुशतानि च ।

अमुं मन्त्रं समाराध्य, तिर्यञ्चोऽपि दिवं गताः ॥ ३४ ॥

5 पतद् व्यसनपाताले, भ्रमत् संसारसागरे ।

अनेनैव जगत् सर्वमुद्धृत्य विधृतं शिवे ॥ ३५ ॥

मूर्ध्नि रत्नत्रयं विभ्रज्जिनबीजं नमोऽक्षरम् ।

इति रत्नत्रयं ध्येयं, जिनबीजस्य बीजकम् ॥ ३६ ॥

अनुवादः—ज्ञान, दर्शन, चारित्ररूपी तपने १०८ वार स्मरण करतो मुनि उपवासना फळने
10 प्राप्त करनारो थाय छे ॥ ३३ ॥

अनुवादः—पूर्वे हजारो पापो कर्मा छतां अने सेंकडो जीवोनी हिंसा कर्मा छतां पण (पछीना
जीवनमां) आ मंत्रनु आराधन करवाथी पशुओ पण स्वर्गगामी बन्यां छे ॥ ३४ ॥ +

अनुवादः—व्यसनरूप पाताळमां पडतुं अने संसारसागरमां भ्रमतुं एतुं जगत आ मंत्र वडे ज
उद्धरीने शिवमां धारण करायुं छे ॥ ३५ ॥

15 अनुवादः—मस्तक पर रत्नत्रयस्वरूप रेफने धारण करतुं अने नमो अक्षरवालुं जिनबीज
(अहं) (अर्थात् 'ॐ ह्रीं अहं नमः') रत्नत्रय तरीके ध्येय छे। ते (रत्नत्रय) जिनबीजनुं पण बीज छे ॥ ३६ ॥

८०. ज्ञान-दर्शन-चारित्र तपांसि—

(ॐ) ज्ञान-दर्शन-चारित्रेभ्यो (नमः)—आ प्रमाणे जाय्य मूलमन्त्रना त्रीजा खंडनुं जे
मुनि १०८ वार स्मरण करे छे ते उपवासना फळने प्राप्त करे छे। अहीं ज्ञान, दर्शन, चारित्र त्रिरत्नरूपी
20 तप छे ।

८१. मुनिः—मुनि एटले जगतना तत्त्वोनुं मनन करनार ।* अथवा मुनि एटले मौन(संयम)ने
धारण करनार ।

८२. तिर्यञ्चः—जो तिर्यंचो पण आ मंत्रनी आराधनाथी स्वर्गने पाम्या, तो बुद्धिमान मनुष्य
एनाथी शुं न पामी शके ?

25 ८३. अनेनैव...शिवे—आ मंत्रनी साधना ए महान धर्म छे। धर्मनुं लक्षण करतां पण
शास्त्रकारोए कह्युं छे के 'जे दुर्गतिमांथी जीवनी रक्षा करे अने तेने मोक्षमां धारण करे, ते धर्म कहेवाय'। ❀

८४. रत्नत्रयं...बीजकम्—अहीं ॐ ह्रीं अहं नमः नो ध्येय तरीके निर्देश करवामां आव्यो
छे; कारण के, रत्नत्रय ए जिनबीजनुं पण बीजक छे। आत्मा जिन (परमात्मा) बनावनार रत्नत्रय होवाथी,
तेने जिनबीजनुं पण बीज कहेवामां आवे छे। रत्नत्रयनी मुख्यता आ प्रमाणे नाना मंत्रपदमां दर्शावीने
30 समग्र यंत्रस्तवना सार तरीके तेने कहेवामां आव्युं छे ।

+ आ श्लोक 'योगशास्त्र'ना अष्टम प्रकाशमां श्लोक नं. ३७ तरीके मळे छे। मूलमंत्रना त्रीजा खंडनी
फलश्रुति आ श्लोकमां तथा आ पछीना श्लोकमां आपवामां आवी छे।

* मन्यते यो जगत्त्वं स मुनिः परिकीर्तितः ।

—श्री शानसार अष्टक, मौनाष्टक.

35 ❀ बुओ, उपा. श्री यशोविजयजी कृत 'धर्मपरीक्षा' ।

नोंधः—

श्री सिंहतिलकसूरिए रजू करेल आमनायने मुख्यत्वे लक्ष्यमां राखी संस्था तरफथी ऋषिमण्डलयन्त्र चार रंगमां अलग मुद्रित करवामां आव्युं छे अने तेनी एक एक नकल आ ग्रंथनी साथे आपवामां आवी छे । ते यन्त्रमां नीचे प्रणालिका अनुसार गणधरो, लब्धिओ, देवीओ, यक्षो, यक्षिणीओ आदिनां नाम लखेल छे ते अहीं परिशिष्ट रूपे छाप्यां छे । आमांथी जेनो जेनो प्रस्तुत कृतिमां उल्लेख आवे छे तेनो त्यां 5 त्यां निर्देश कर्यो छे ।

परिशिष्ट १

अगियार गणधरो

१. इन्द्रभूति	५. सुधर्मा	९. अचलभ्राता	
२. अग्निभूति	६. मण्डितपुत्र	१०. मेतार्य	10
३. वायुभूति	७. मौर्यपुत्र	११. प्रभास	
४. व्यक्त	८. अकम्पित		

परिशिष्ट २

अडताळीस लब्धिओ

१. जिन	१७. दशपूर्वि	३३. वर्धमान	15
२. अवधिजिन	१८. चतुर्दशपूर्वि	३४. दीप्ततपः	
३. परमानधिजिन	१९. अष्टाङ्गनिमित्तकुराल	३५. तप्ततपः	
४. सर्वाधिजिन	२०. विकुर्वणर्द्धिप्राप्त	३६. महातपः	
५. अनन्ताधिजिन	२१. विद्याधर	३७. घोरतपः	
६. कुष्ठबुद्धि	२२. चारणलब्धि	३८. घोरगुण	20
७. बीजबुद्धि	२३. प्रश्न(प्रज्ञ)श्रमण	३९. घोरपराक्रम	
८. पदानुसारि	२४. आकाशगामि	४०. घोरगुणब्रह्मचारि	
९. आशीविष	२५. क्षीराश्रवि	४१. आमशीषधिप्राप्त	
१०. दृष्टिविष	२६. सर्पिराश्रवि	४२. खेलौषधिप्राप्त	
११. संभिन्नश्रोतः	२७. मध्वाश्रवि	४३. जल्लौषधिप्राप्त	25
१२. स्वयंसंबुद्ध	२८. अमृताश्रवि	४४. विप्रुडौषधिप्राप्त	
१३. प्रत्येकबुद्ध	२९. सिद्धायतन	४५. सर्वौषधिप्राप्त	
१४. बोधिबुद्ध	३०. भगवन्महामहावीर- वर्धमानबुद्धर्षि	४६. मनोबलि	
१५. ऋजुमति		४७. वचनबलि	
१६. विपुलमति	३१. उग्रतपः	४८. कायबलि	30
	३२. अक्षीणमहानसि		

परिशिष्ट ३

चोवीश तीर्थङ्करोना पिताओ

	१. नाभि	९. सुप्रीव	१७. सूर
	२. जितशत्रु	१०. दृढरथ	१८. सुदर्शन
5	३. जितारि	११. विष्णु	१९. कुम्भ
	४. संवर	१२. वसुपूज्य	२०. सुमित्र
	५. मेघरथ	१३. कृतवर्म	२१. विजय
	६. श्रीधर	१४. सिंहसेन	२२. समुद्रविजय
	७. सुप्रतिष्ठ	१५. भानु	२३. अश्वसेन
10	८. महासेन	१६. विश्वसेन	२४. सिद्धार्थ

परिशिष्ट ४

चोवीश तीर्थङ्करोनी माताओ

	१. मरुदेवा	९. रामा	१७. श्री
	२. विजया	१०. नन्दा	१८. देवी
15	३. सेना	११. विष्णु	१९. प्रभावती
	४. सिद्धार्था	१२. जया	२०. पद्मा
	५. सुमङ्गला	१३. श्यामा	२१. वप्रा
	६. सुसीमा	१४. सुयशा	२२. शिवा
	७. पृथ्वी	१५. सुव्रता	२३. वामा
20	८. लक्ष्मणा	१६. अचिरा	२४. त्रिशला

परिशिष्ट ५

चोवीश देवीओ

	१. ह्री	९. अम्बा	१७. सानन्दा
	२. श्री	१०. विजया	१८. नन्दमालिनी
25	३. धृति	११. नित्या	१९. माया
	४. लक्ष्मी	१२. क्लिन्ना	२०. मायाविनी
	५. गौरी	१३. अजिता	२१. रौद्री
	६. चण्डी	१४. मदद्रवा	२२. कला
	७. सरस्वती	१५. कामाङ्गा	२३. काली
30	८. जया	१६. कामबाणा	२४. कलिप्रिया

परिशिष्ट ६
चोवीश यक्षो

१. गोमुख	९. अजित	१७. गन्धर्व	
२. महायक्ष	१०. ब्रह्म	१८. यक्षराज	
३. त्रिमुख	११. यक्षराज	१९. कुबेर	5
४. यक्षनायक	१२. कुमार	२०. वरुण	
५. तुम्बरू	१३. षण्मुख	२१. भृकुटि	
६. कुसुम	१४. पाताल	२२. गोमेध	
७. मातङ्ग	१५. किन्नर	२३. पार्श्व	
८. विजय	१६. गरुड	२४. ब्रह्मशान्ति	10

परिशिष्ट ७
चोवीश यक्षिणीओ

१. चक्रेश्वरी	९. सुताप्रिका	१७. बला	
२. अजितबला	१०. अशोका	१८. धारिणी	
३. दुरितारि	११. मानवी	१९. धरणप्रिया	15
४. काली	१२. चण्डा	२०. नरदत्ता	
५. महाकाली	१३. विदिता	२१. गान्धारी	
६. श्यामा	१४. अङ्कुशा	२२. अम्बिका	
७. शान्ता	१५. कन्दर्पा	२३. पद्मावती	
८. भृकुटी	१६. निर्वाणी	२४. सिद्धायिका	20

परिशिष्ट ८

सोळ विद्यादेवीओ

१. रोहिणी	७. काली	१३. वैरोटथा	
२. प्रज्ञति	८. महाकाली	१४. अच्छुप्ता	
३. वज्रशङ्खला	९. गौरी	१५. मानसी	25
४. वज्राङ्कुशी	१०. गान्धारी	१६. महामानसी	
५. चक्रेश्वरी	११. सर्नाखमहाज्वाला		
६. पुरुषदत्ता	१२. मानवी		

परिशिष्ट ९

नव निधि

१. नैसर्पिक	४. सर्वरत्न	७. महाकाल	30
२. पाण्डुक	५. महापद्म	८. माणवक	
३. पिङ्गल	६. काल	९. शङ्ख	

परिशिष्ट १०

चोसठ सुरेन्द्रो

	१. सौधर्म	२३. घोष	४५. काल
	२. ईशान	२४. महाघोष	४६. महाकाल
5	३. सनत्कुमार	२५. जलकान्त	४७. सन्निहित
	४. महेन्द्र	२६. जलप्रभ	४८. सामान
	५. ब्रह्म	२७. पूर्ण	४९. धातु
	६. लान्तक	२८. अवशिष्ट	५०. विधातु
	७. महाशुक्र	२९. अमितगति	५१. ऋषि
10	८. सहस्रार	३०. अमितवाहन	५२. ऋषिपाल
	९. प्राणत	३१. किन्नर	५३. ईश्वर
	१०. अच्युत	३२. किम्पुरुष	५४. महेश्वर
	११. चमर	३३. सत्पुरुष	५५. सुवल्गु
	१२. बलि	३४. महापुरुष	५६. विशाल
15	१३. धरण	३५. अतिकाय	५७. हास्य
	१४. भूतानन्द	३६. महाकाय	५८. हास्यरति
	१५. हरिकान्त	३७. गीतरति	५९. श्वेत
	१६. हरिषह	३८. गीतयश	६०. महाश्वेत
	१७. वेणुदेव	३९. पूर्णभद्र	६१. पतङ्ग
20	१८. वेणुदारि	४०. माणिभद्र	६२. पतङ्गपति
	१९. अग्निशिख	४१. भीम	६३. चन्द्र
	२०. अग्निमाणव	४२. महाभीम	६४. सूर्य
	२१. वेलम्ब	४३. सुरूप	
	२२. प्रभञ्जन	४४. प्रतिरूप	

25

परिशिष्ट ११

आठ सिद्धिभो

१. लविमा	४. प्राकाम्य	७. यत्रकामावसायित्व
२. वशिता	५. महिमा	८. प्राप्ति
३. ईशिता	६. अणिमा	

परिचय

श्रीसिंहतिलकसूरिए रचेली आ स्तोत्रनी एक नकल स्व. श्री मोहनलाल भगवानदासना संग्रहमांथी मळी हती, बीजी प्रति पूना, भांडारकर रिसर्च इन्स्टिट्यूटना संग्रह नं. ३२३, A १८८२-८३, त्रीजी नकल बुहारी, शेठ झवेरचंद पन्नाजीना संग्रहनी हती अने चौथी नकल मुनिराज श्री यशोविजयजी महाराजश्री पासेथी मळी इती ।

5

आ चारमांथी त्रण प्रतिओनी हाथनकल हती ज्यारे एक पूना, भां. रि. इ. नी मूल हाथपोथी हती, एटले पाठ लेवानुं काम मुश्केल हतुं । चारे प्रतिओना केटलाक अशुद्ध श्लोकोने भाषानी दृष्टिए सुधारी अनुवाद, विवरण अने तुलना-श्लोको साथे अहीं प्रगट करेल छे ।

श्रीसिंहतिलकसूरिए आ स्तोत्रमां खास करीने यंत्रनी रचना उपर प्रकाश पाडवो छे । यंत्रनो मूलमंत्र, आराधना अने फलादेश पण जणाव्या छे ।

10

आ स्तवन प्रसिद्ध 'ऋषिमंडलस्तोत्र' ना आधारे रचायेलुं छे । 'ऋषिमंडलस्तोत्र' मां यंत्र-रचना विशे जे अस्पष्ट निर्देश छे तेनी श्री सिंहतिलकसूरिनी आ रचनाथी स्पष्टता थाय छे । ए दृष्टिए आ स्तोत्र अतीव उपयोगी जणाय छे । वळी ऋषिमंडलस्तोत्रकारे तीर्थकरोनी प्रभाना महिमा माटे ३१ थी ७६ श्लोकोनो विस्तार आप्यो छे तेने श्री सिंहतिलकसूरिए एक ज श्लोकमां संग्रही लीधो छे । एवो संग्रह केटलेय स्थळे जोवाय छे, ते तेनी तुलना करतां जणाई आवे छे । ए रीते ऋषिमंडलस्तोत्रना ९८ श्लोकोने 15 श्रीसिंहतिलकसूरिए ३६ श्लोकमां समावी लीधा छे । वळी ह्रींकारमां चोवीश तीर्थकरोनी स्थापना उपरांत श्रीसिंहतिलकसूरि पंचपरमेश्रीनी स्थापनानी विशेषता तेमना 'परमेश्रिविद्यास्तवयन्त्र' अने 'मन्त्रराज-रहस्य' अनुसार आमां समावी दे छे । संक्षेपमां नाद, बिंदु, कला, शीर्षक अने दीर्घकलारूप ह्रींकारना अंशो ऊपर श्रीसिंहतिलकसूरिए सारी स्पष्टता करी छे अने विविध आमनायोनी निर्देश पोतानी कृतिओमां कर्यो छे । ए कृतिओ प्रस्तुत ग्रंथमां अन्यत्र अमे प्रगट करी छे ।

20

ऋषिमंडलस्तोत्र अनुसार रचायेलं अनेकविध ऋषिमंडलयंत्रो अने ह्रींकारयंत्रोमां एकसरखो मेल देखातो नथी, ते माटे आ स्तोत्र स्पष्ट खुलासो आपे छे ए ज आ स्तोत्रनी विशेषता छे ।

श्रीसिंहतिलकसूरिनी रचनाथी एटलुं स्पष्ट थाय छे के, तेमनी सामे रहेलुं ऋषिमंडलस्तोत्र तेमनी विद्यमानता वि. सं. १३३२ पहेलांतुं तो छे ज । ए ज स्तोत्रना आधारे दिगंबर जैनाचार्य श्रीविद्याभूषण-सूरिए ऋषिमंडलस्तोत्रनी ८५ उपजातिवृत्तमां करेली रचना पण प्रसिद्ध थयेली छे ।

25

आ स्तोत्रनी तुलना माटे टिप्पणीमां अमे 'ऋषिमंडलस्तोत्र'ना सरखा भाववाळा श्लोको नोंध्या छे ते वाचकोने उपयोगी थई पडशे ।

[५३-८]

कलिकालसर्वज्ञ-श्रीमद्-हेमचन्द्राचार्यरचित-
'त्रिषष्टिशालाकापुरुषचरित' गतसंदर्भः

[पञ्च-नमस्कार-स्तोत्रम्]

(अनुष्टुप्-वृत्तम्)

5

ऋषभादींस्तीर्थकरान्, नमस्याम्यखिलानपि ।
भरतैरावत-विदेहाऽर्हतोऽपि नमाम्यहम् ॥ १ ॥

तीर्थकृद्भूयो नमस्कारो, देहभाजां भवच्छिदे ।
भवति क्रियमाणः स बोधिलाभाय चोच्चकैः ॥ २ ॥

10

सिद्धेभ्यश्च नमस्कारं, भगवद्भयः करोम्यहम् ।
कर्मौघोऽदाहि यैर्ध्यानाऽग्निना भव-सहस्रजः ॥ ३ ॥

आचार्येभ्यः पञ्चविधाऽऽचारेभ्यश्च नमो नमः ।
यैर्धायिते प्रवचनं, भवच्छेदे सदोद्यतैः ॥ ४ ॥

15

श्रुतं विभ्रति ये सर्वं, शिष्येभ्यो व्याहरन्ति च ।
नमस्तेभ्यो महात्मभ्यः,—उपाध्यायेभ्य उच्चकैः ॥ ५ ॥

अनुवाद

ऋषभदेव वगैरे सर्व तीर्थकारोने हुं नमन करुं छुं । भरत, ऐरवत अने महाविदेह क्षेत्रमां रहेला 'अर्हतो' (तीर्थकारो) ने पण हुं नमुं छुं ॥ १ ॥

'तीर्थकारो'ने करातो नमस्कार प्राणीओना संसार (रूपी बंधन) ने कापनारो थाय छे अने 20 सम्यक्त्वनी प्राप्ति करावनारो थाय छे ॥ २ ॥

जेओए ध्यान-अग्निवडे हजारो भवमां उत्पन्न थयेल कर्मसमूहने बाळी नाख्यो छे, ते 'सिद्ध भगवंतो'ने हुं नमस्कार करुं छुं ॥ ३ ॥

भव (रूपी बंधन) ने छेदवामां सदा उच्चमशील एवा जेओ प्रवचनने धारण करे छे, ते पांच प्रकारना आचारवाळा 'आचार्यो' ने वारंवार नमस्कार हो ॥ ४ ॥

जेओ समस्त श्रुतने धारण करे छे अने शिष्योने (तेनो) उपदेश आपे छे, एवा ते 'उपाध्याय भगवंतो'ने वारंवार नमस्कार हो ॥ ५ ॥ 25

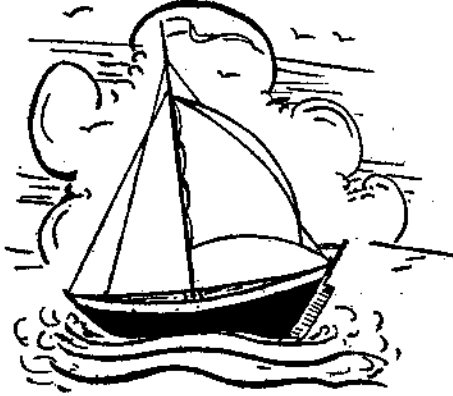
शीलव्रत-सनाथेभ्यः, साधुभ्यश्च नमो नमः ।
भव-लक्ष-सन्निबद्धं, पापं निर्णाशयन्ति ये ॥ ६ ॥

जेभो लाखो भवोनी अंदर बांधेला पापनो समूल नाश करनारा छे अने शील तथा व्रतथी युक्त छे, एवा 'साधुओ'ने वारंवार नमस्कार हो ॥ ६ ॥

परिचय

5

श्रीहेमचन्द्राचार्ये महाराजा कुमारपालनी विनतिथी 'त्रिषष्टिशालाकापुरुषचरित' नामनो बृहत्काय ग्रंथ संस्कृत भाषामां पद्यमां रच्यो छे । तेमां पंचपरमेष्ठी विशे छ श्लोको स्तोत्ररूपे आपेला छे तेने अहीं अनुवाद साथे प्रकट कर्यो छे ।

कलिकालसर्वज्ञ-श्रीमद्-हेमचन्द्राचार्यरचित-
श्रीवीतरागस्तोत्रमङ्गलाचरणम्

- 5 यः परात्मा परंज्योतिः, परमः परमेष्ठिनाम् ।
आदित्यवर्णं तमसः परस्तादामनन्ति यम् ॥ १ ॥
सर्वे येनोदमूल्यन्त, समूलाः क्लेशपादयाः ।
मूर्धा यस्मै नमस्यन्ति, सुरासुरनरेश्वराः ॥ २ ॥
प्रावर्तन्त यतो विद्याः, पुरुषार्थप्रसाधिकाः ।
यस्य ज्ञानं भवद्-भावि-भूतभावावभासकृत् ॥ ३ ॥
10 यस्मिन् विज्ञानमानन्दं, ब्रह्म चैकात्मतां गतम् ।
सः श्रद्धेयः स च ध्येयः, प्रपद्ये शरणं च तम् ॥ ४ ॥
तेन स्यां नाथवाँस्तस्मै, स्पृहयेयं समाहितः ।
ततः कृतार्थो भूयासं, भवेयं तस्य किङ्करः ॥ ५ ॥
तत्र स्तोत्रेण कुर्यां च, पवित्रां स्वां सरस्वतीम् ।
15 इदं हि भवकान्तारे, जन्मिनां जन्मनः फलम् ॥ ६ ॥

अनुवाद

जेमनो आत्मा सर्व संसारी जीवोथी श्रेष्ठ छे, जेओ केवलज्ञानमय छे, जेओ पांच परमेष्ठिओमां प्रधान छे, अने जेमने पंडितजनो अज्ञानरूप अंधकारथी पर तथा सूर्य समान प्रकाशमान (अथवा अज्ञानान्धकारने दूर करवा माटे सूर्य समान प्रकाशमान) माने छे ॥ १ ॥

20 तथा, जेओए (रागद्वेष आदि) क्लेशरूप सर्व वृक्षोने (महामोहरूप) मूलथी उखेडी नाख्या छे अने जेमने सुरेन्द्रो, असुरेन्द्रो, तथा नरेन्द्रो (चक्रवर्तिओ) पण मस्तक नमावीने नमस्कार करे छे ॥ २ ॥

तथा जेमनाथी धर्मादि पुरुषार्थोने प्राप्त करावनारी चौद विद्याओ आ विश्वमां प्रवर्ती अने जेमनुं ज्ञान भूत, भविष्य अने वर्तमानकालना सर्व पदार्थोनुं प्रकाशक छे ॥ ३ ॥

तथा, जेमना आत्मां विज्ञान (केवलज्ञान), आनंद (अव्याबाध सुख) अने ब्रह्म (परमपद)
25 ए त्रणे एकरूपताने पाप्म्या छे ते श्री अरिहंत परमात्मा (ज) श्रद्धा करवा योग्य छे, ध्यान करवा योग्य छे अने ते परमात्माना (ज) शरणने हुं स्वीकारुं छुं ॥ ४ ॥

ते परमात्माथी (ज) हुं सनाथ छुं, ते परमात्माने ज हुं अनन्यहृदयथी चाहुं छुं, तेमनाथी ज हुं कृतकृत्य छुं अने तेमनो ज हुं सेवक छुं ॥ ५ ॥

ते परमात्माना गुणानुवादथी हुं मारी वाणीने पवित्र करुं, कारण के आ संसाररूप अटवीमां
30 प्राणीओना जन्मनुं ए (भगवत्स्त्वन) ज फल छे ॥ ६ ॥

श्रीसोमोदयगणिकृतावचूणिः

यः परात्मेति० परश्चासावात्मा च परात्मा सर्वसंसारिजीवेभ्यः प्रकृष्टस्वरूपः, पुनः किं विशिष्टः ? परं ज्योतिः। परं सकलकर्ममलकालुष्यरहितत्वेन केवलं ज्योतिर्ज्ञानमयं यस्य स तथा, परमिति केवलार्थेऽप्ययम्। परमे चिदानन्दरूपे पदे तिष्ठन्तीति परमेष्ठिनोऽर्हदादयः पञ्च, तेषां परमः प्रधानभूतः (सिद्धः)। परमत्वं चास्य (सिद्धस्य) मुक्तावस्थामधिकृत्य परमेष्ठिनामिति षष्ठी “सप्तमी चाविभागे निर्धारणे” (२-२-१०९) इति सूत्रेण। तथा यं वीतरागं तमसः परस्तादात्मनन्ति ध्यायन्ति तत्स्वरूपोपलब्धये मनीषिणः। कः? परस्तात् परस्मिन् पारे, कस्य ? तमसोऽज्ञानरूपस्य, किम्भूतं यम्? आदित्यवर्णमादित्यस्यैव वर्णं उच्यते यस्य तं तथा, भानोरुपमानमन्यस्य तथाविधस्य वस्तुनोऽत्राभावात्, परस्तादिति पठिततमसोऽज्ञानरूपान्धकारस्याग्रे आदित्यवर्णं सूर्याभं तद्विनाशकमित्यर्थः ॥ १ ॥

सर्वे० येन सर्वे समस्ताः क्लेशा रागद्वेषादयस्त एव पादपा वृक्षा नरकादिकटुफलदायित्वेन 10 समूला मिथ्यात्वमूलसहिता उदमूल्यन्त उन्मूलिताः, यस्मै मूर्ध्ना सुरासुरनरेश्वरा नमस्यन्ति—नमस्कुर्वन्ति ॥ २ ॥

प्राव० यतो यत्सकाशाद् विद्याः शब्दविद्यादिकाश्चतुर्दश, धर्मार्थकामादिपुरुषार्थानां च प्रसाधिका विधायिकाः प्रावर्तन्त अभूवन्, यद्वा द्वादशाङ्गीगता विद्याः सुवर्णसिद्ध्यादिप्ररूपिकाः। यस्य ज्ञानं भवद्वाविभूतभावावभासकृद्—अतीतानागतकर्तमानवस्तुप्रकाशकमस्तीति गम्यम् ॥ ३ ॥

यस्मिन्० यस्मिन् विशिष्टं ज्ञानं विज्ञानं केवलज्ञानमानन्दमकृत्रिमसुखं ब्रह्म च परमपदं 15 त्रीण्येकैकात्मतामैक्यं गतानि स एव वीतरागजीवः स एव ज्ञानं ज्ञानैकरूपत्वात् तस्य, स एव च सुखं दर्शन-स्पर्शनादिबाह्यस्य कस्यापि तत्राभावात्, स एव परमपदं अमुक्तिरूपस्याभावात्। अथ तच्छब्दं दर्शयन्त आहुः, सः श्रद्धेयः स पूर्वोक्तपरात्मादिविशेषणविशिष्टः श्रद्धेयः, स्वहृदयरुचिविषयः कार्यः, च-पुनः स ध्येयो रूपातीततया ध्यातव्यस्तं तमसः परस्तादात्मनातं शरणं प्रपद्ये स्वीकरोमि ॥ ४ ॥

तेन० तेनोन्मूलितक्लेशपादपेन नाथवान् सनाथोऽहं स्यां भवामि, तस्मै सुरासुरनमस्कृतायाऽहं 20 समाहितस्तदेकतानमनाः स्पृहयेयं वाञ्छामि, ततः प्रकटितपुरुषार्थसाधकविद्यासमुदायादहं कृतार्थः कृतवृत्त्यः प्राप्ताभीष्टकार्यो वा भूयासं भवामि भविष्यामि इत्यर्थः। तस्य त्रिकालज्ञानवतः किङ्करो भवेयमस्मि ॥ ५ ॥

तत्र० तत्र विज्ञानानन्दब्रह्मरूपे स्वां सरस्वतीं वाणीं, स्तोत्रेण कृत्वा पवित्रां कुर्यां—करोमि। को हेतुः? हि-यस्मात् कारणाद् भवकान्तारे संसारारण्ये जन्मिनां जीवानां, जन्मनः पादपरूपस्य इदमेव वीतरागस्तवनं फलम्, नान्यत् ॥ ६ ॥

श्रीप्रभानन्दसूरिकृतविवरणम्

अत्राद्यसार्द्धश्लोकत्रयस्य पदानां प्रथमादिसप्तम्यन्तविभक्तिप्रथमवचनान्तानामुत्तरश्लोक-
त्रयस्य तदन्तैरेव पदैर्यथाक्रमं कर्तृकर्मविवक्षया योजनं कार्यम् । तथाहि—परमात्मेति विशेष्यं पदम्,
अतो यः किल परात्मा परंज्योतिः स श्रद्धेयः । यश्च परमेष्ठिनां परमः स ध्येयः, यं चादित्यवर्णं तमसः
5 परस्तादामनन्ति तं शरणं प्रपद्ये । येन च समूलाः सकलक्लेशपादपाः समुदमूल्यन्त तेन नाथवान्
स्याम् । यस्मै च सुरासुरनेश्वराः सरभसं नमस्यन्ति तस्मै समाहितः स्पृहयेयम् । यतश्च पुरुषार्थ-
प्रसाधिका विद्याः प्रावर्तन्त ततः कृतार्थो भूयासम् । यस्य च भवद्भाविभूतभावभावभासकृद् ज्ञानं तस्य
किङ्करो भवेयम् । यस्मिंश्च विज्ञानमानन्दं ब्रह्म चैकात्मतामुपगतं तस्मिन् स्तोत्रेण स्वां सरस्वतीं
पवित्रां कुर्यामिति पदानां परस्परसम्बन्धः ।

- 10 साम्प्रतमेतदेव प्रतिपदं व्याख्यायते । तत्र परश्चासावात्मा च परात्मा परत्वं चास्य देहात्मान्त-
रात्मापेक्षम्, यतः कैश्चिदुपयोगलक्षणमनादिनिघ्नं अपौरुद्वलिकत्वेन रूपातीतं तथाविधसामग्रीसाकल्यात्
शुभाशुभरूपस्य कर्मणः कर्त्तरमुदयप्रातस्य तस्यैव च भोक्तारमत पवैतल्लक्षणविलक्षणदेहादर्थान्तर-
भूतमविसंवादिप्रमाणप्रतिष्ठितमप्यात्मतत्त्वं महामोहोपहतमतित्वेनामन्यमानैः पिष्टादिद्रव्ययोगान्म-
दशक्तिमिवाचेतनमहद्भूतसम्पर्काचेतनत्वमुद्भाव्य देहस्यैवात्मत्वमुपकल्प्यतेऽतः स देहात्मा । यथा
15 देहातिरिक्तस्यात्मनः सत्प्रमाणप्रतिष्ठितत्वं तथा पुरस्तादष्टमप्रकाशे प्रकाशयिष्यते ।

- अन्तरात्मा च ज्ञानावरणादिकर्मनिर्मथितमाहात्म्यः शरीरी संसारिजीवः । एतयोश्च वक्ष्यमाण-
विशेषणगणासहत्वेन प्रकृतानुपयोगित्वमतः परशब्दोपादानम् । परात्मा च विगलितसकलकर्ममल-
पटलः सम्यक्सिद्धज्ञानदर्शनाऽऽनन्दधीर्यलक्षणानन्तचतुष्टयः शिवमचलमपुनर्भवं परमपदमध्यासीनो
ज्ञानदर्शनोपयुक्तः केवलतामैव साम्प्रतं स एव विशिष्यते । किं विशिष्टः परमात्मेत्याह परंज्योतिः,
20 अप्रतिपातित्वेन लोकालोकप्रकाशकत्वेन च परं सर्वोत्कृष्टं चित्स्वरूपं ज्योतिर्यस्येति ज्योतिर्ज्योति-
ष्मतोरभेदात् स एव परं ज्योतिः । परत्वं चास्य मतिश्रुतावधिभनःपर्यायलक्षणचिदंशचतुष्टयापेक्षं
प्रतिपातित्वेनाल्पविषयत्वेन च मत्यादीनामनीदृशात्वात् । यदि वा रवीन्दुविद्युन्मणिप्रमुखे निखिलेऽपि
ज्योतिर्वर्णो यः परमुत्कृष्टं ज्योतिरिति स परंज्योतिः । यश्चैवंविधः परात्मा स श्रद्धेयः श्रद्धाविषयमव-
तारणीय इत्युत्तरपदेन योगः । किमुक्तं भवति ? किल यद्यप्यघातिकर्मणामर्हदादीनामध्यक्षे तस्मि-
25 स्तत् प्रत्ययेनैव श्रद्धा विधेयैव । न चानुपकृतपरानुप्रकृतां क्षीणरागद्वेषमोहानामर्हदादीनां वितथ-
थादित्वमतः किमश्रद्धेयं परमात्मनः ? । पुनः परमरहस्यभूतं परमात्मानमेव विशिनष्टि । परमः
परमेष्ठिनाम् । परमे चिदानन्दरूपे ब्रह्मणि तिष्ठन्तीति परमेष्ठिनस्ते चार्हदाचार्योपाध्यायसाधव एव,
तेषां मध्ये परमः प्रकृष्टः सिद्धरूपो यः परमेष्ठी, अर्हदादिपरमेष्ठिचतुष्टयस्य चामुक्तावस्थामधिकृत्य
सिद्धस्य पञ्चपरमेष्ठिनः परमत्वम् । मुक्तास्तु सर्वेऽप्येकरूपा एव । स चैवंविधः परमात्मा भगवां-
30 स्तदेकतानमनोभिर्ध्वेयस्तत्स्वरूपप्राप्तये सततमनुस्मरणीय इति उत्तरपदेन सम्बन्धः ।

- प्रथमान्तं पदमभिधाय द्वितीयान्तमाह । यं च परमात्मानमणिमाद्यष्टमहासिद्धिप्रसिद्धिमहसो
मुनयोऽप्यामनन्ति—तत्स्वरूपोपलब्धये संततमभ्यस्यन्ति । किम्भूतम् ? तमसः परस्ताद् वर्तमानम्,
तमांसि निकाचितानि कर्माणि विमलकेवलाऽऽलोकैः च तेषां पारे प्रतिष्ठितं सत्त्व-रजस्तमोगुण-
त्रयातीतमित्यर्थः । तमहमेवंरूपं परमात्मानं दुर्वारान्तरापरित्याजितात्मशक्तिः शरणं प्रपद्ये इत्युत्तरेण
35 योगः । पुनः किं विशिष्टम् ? आदित्यवर्णं, आदित्यस्य प्रभापतेरिव वर्णः शोभा यस्य स तथा
तम् । अत्राह परः—'ननु परिमितक्षेत्रमात्रप्रकाशनमहसा मिहिरेण लोकालोकप्रकाशनप्रवरपरम-
ज्योतीरूपस्य परमात्मनः साम्यमनुपपन्नम् । तथा चागमः—

“चंद्राहङ्गहाणं, पद्मा पयासेह परिमियं खेत्तं ।
केवलियनाणलम्भो, लोयालोयं पयासेह ” ॥ १ ॥

इति । आचार्यः—साधु, भोः सहृदय ? हृदयङ्गममभिदधासि, केवलं सकलेऽपि कलावत्प्रमुखे तेजस्विवर्गे विगणयद्भिरस्माभिर्मानोरेव किमपि तदुपमानलवलाभसम्भावनास्वादत्वमुपलब्धमित्यादित्यवर्णमित्यभिहितं, तत्त्वतस्तु सुमेरुपरमाण्वोरिव महदन्तरं परमात्मद्वादशात्ममहसोरिति । 5 आदित्योऽपि निरस्ततमस्त्वेन तमसः परस्ताद् भवति ।

तृतीयान्तं पदमाह । येन च भगवता परमात्मना क्लेशपादपाः सर्वेऽप्युदमूल्यन्त । “अविद्या-
ऽस्मितारागद्वेषाभिनिवेशाः क्लेशाः ।” तत्र “अनित्याशुचिदुःखानात्मसु मिथ्याज्ञानमविद्या, दुर्घरा-
हंकारवशात् सर्वत्राऽस्मीति भावोऽस्मिता, मनोक्लेशु शब्दादिष्व्वात्मनो गाढाभिषङ्गो रागः,
तेष्वेवामनोक्लेशु भृशमप्रीतिविशेषो द्वेषः, अतस्त्वेऽपीदमित्थमेवेत्येकान्ताग्रहप्रहिलताऽभिनिवेशः” । 10
उपलक्षणं चैतदन्यासामपि घातिकर्मोत्तरप्रकृतीनाम् । एते च संसृत्यामात्मनोऽनादिसम्बन्धवशाद्
बद्धमूलाः, प्रदर्शिततत्तद्विकारप्ररोहसंहृतयः, स्फुरदाध्यात्मिकाधिभौतिकाधिदैविकवेदनोदयप्रसून-
संततयः, प्रकाशितामुष्पिकदुर्गदुर्गतिदुःखफलपटलाः पादपा इव पादपाः । ते च सङ्गत्यागादा-
केवलोत्पत्तिं त्रिजगदप्रतिमल्लहस्तिमल्लेन येन भगवता दुस्तपतपोऽन्वोलेनेन (?) चलाचलतामापाद्य
शुक्लध्यानसमुद्दण्डशुण्डाग्रेडनेन समूलाः सहेलमुन्मूलितास्तेन त्रिजगत्तायेनाहमपि नाथवान् स्यां 15
भवेयमित्युत्तरेण योगः । येनासौ मामलब्धानां ज्ञानादिगुणानां लम्भनेन तेषामेव च लब्धानां
परिपालनात्ताननुगृह्णाति ।

चतुर्थ्यन्तं पदमाह—मूर्धा यस्यै नमस्यन्ति सुरासुरनरेश्वराः । यस्यै समूलोन्मूलितक्लेश-
पादपाय भगवते सुरासुरनरेश्वराः । देवदानवमानवपतयः सकलक्लेशजालोच्छित्तिनिमित्तं मूर्धा
उत्तमाङ्गेन सरभसं नमस्यन्ति । तस्मै त्रिभुवनसनातनगुरवे समाहितस्तवेकतानमानसोऽहमपि 20
सृष्टयेयं, प्रणामादिनिमित्तं सृष्टहामावहामीत्युत्तरेण सम्बन्धः । इदमुक्तं भवति । किल यद्यपि
सुरासुरेश्वरादिवत् प्रत्यक्षार्हत्प्रमाणादिसामग्री दुःषमा-समयसमुद्भूतस्य ममासंभविनी तथापि
“मनोरथानामगतिर्न विद्यते” इति न्यायात् सृष्टहामाश्रमपि तावद् धारयामि येन सदभ्यस्ततया
भवान्तरेऽपि संस्कारोऽयमनुवर्तत इति ।

पञ्चम्यन्तं पदमाह—प्रावर्त्तन्त यतो विद्याः पुरुषार्थप्रसाधिकाः । यतो यस्मात् सर्वविदः 25
परमपुरुषात् पुरुषार्थानां धर्मार्थ-काम-मोक्षलक्षणानां प्रसाधिकास्तदुपायोपदर्शिन्यो विद्याः
शब्दविद्यादिकाः प्रावर्त्तन्त प्रादुरासन् । यतो द्वादशाङ्गीमूलनीवीमुत्पादादित्रिपदीं तदुचितेषु
भगवान् स्वयमुदीरयति । न च द्वादशाङ्गीव्यतिरिक्तमन्यदपि विद्याङ्गमस्तीत्यतः समस्तविद्यानां
भगवानेव प्रभवः । अतएव ततस्तस्मात् परमपुरुषानुध्यानादहमपि पुमर्थोपलब्ध्या कृतार्थः कृतकृत्यो
भूयासमित्युत्तरेण योगः । पुरुषार्थोपायोपलब्ध्या च कृतकृत्यता समीचीनैवेति । 30

षष्ठ्यन्तं पदमाह—यस्य ज्ञानं भवद्भाविभूतभावावभासकृतम् । यस्य भगवतः परमात्मनो
घातिकर्मणामात्यन्तिकक्षयादुत्पन्नं ज्ञानं देशकालस्वभावविप्रकर्षैरनन्तरितमत एव भवद्भाविभूतभावा-
वभासकृद् वर्त्तमानानागतातीतपदार्थसार्थप्रकटनपटिष्ठम् । तस्यैवभूतस्याहं किङ्करो भवेयमित्युत्तरेण
योगः । अत्रायमाशयः—किलास्मिन् जगति यस्य विसंवादित्वेन नानैकान्तिकोऽष्टाङ्गनिमित्तमात्राव-
भासनपरो ज्ञानांशः स्यात् सोऽपि तदर्थिभिः प्रेयैरिष प्रतिक्षणमुपास्यते । यस्य च भगवतः 35
प्रागुपवर्णितस्वरूपं ज्ञानं तस्य किङ्करत्वमनुत्तरसुरा अपि कुर्युः । किमङ्ग ! मादृशोऽङ्गभागिति ।

सप्तम्यन्तं पदमाह—यस्मिन् विज्ञानमानन्दं ब्रह्म चैकाङ्ग[त्म]तां गतम् । यस्मिंश्च भगवति
परमपरमेष्ठिनि विज्ञानमानन्दं ब्रह्म चैकात्मतां गतम् । तत्र भत्यादिज्ञानेभ्यः क्षायिकत्वेनाप्रतिपातित्वेना-

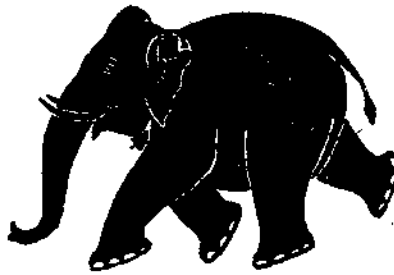
- नन्तद्रव्यपर्यायगोचरत्वेन च विशिष्टं केवलालोकलक्षणं ज्ञानं विज्ञानम् । आनन्दं चात्मनः कदाप्य-
लब्धपूर्वस्वरूपलाभसमुद्भवमितरकारणकलापनिरपेक्षमनुपाधि मधुरमक्षयमात्यन्तिकं सुखमेव । ब्रह्म
च परमं पदम् । यदा च भवोपग्राहिकर्मपारधस्यादद्यापि भवस्थः केवली भवति तदास्मिन् भगवति
केवलिनि विज्ञानमानन्दं च वर्तते । अयं च परमं पदं गमिष्यतीत्यात्मविज्ञानानन्दब्रह्मणां मिथः
5 पृथग्भावः स्यादेव । शैलेद्यनन्तरं च सकलकर्मोद्यमप्रक्षयादक्षयं पदमुपेयुष्यस्मिन् विज्ञानमानन्दं ब्रह्म
चैकात्मतां याति स एव परमात्मा, स एव विज्ञानं, स एवानन्दः, स एव परमं ब्रह्मेत्यभिन्नभावतां
भजते । अतस्तत्र तस्मिन् पूर्वोपवर्णितस्वरूपे परमात्मनि स्तोत्रेण यथार्थवादेनाहं स्वामात्मीयां
सरस्वतीं वाणीं पवित्रां पावनीं कुर्यां — विदध्यामित्युत्तरेण सम्बन्धः । ननु किमस्याः प्रथमं किमप्य-
पूतत्वमस्तीत्युच्यते । स्वकर्मपरिणामेनाभ्यास्यत्या भवे वंभ्रम्यमाणानां प्रबलज्ञानावरणोदयाद् विशिष्ट-
10 चित्तचैतन्यशून्यानामसुमत्तामसुलभैव कवित्त्ववकृत्वसरसा सरस्वती, यदा च तथाभव्यत्ववैचित्र्यात्
संग्रहितापि भवाभिनन्दिनां सुरनरादीनामसद्गतगुणोद्भावनेनात्मानं मलिनयति, तदा परमात्मप्रभृति-
स्तुत्यवर्गस्तुतिप्रयोगमन्तरेण किमन्यद्घमर्षणमस्यास्ततः तत्र स्तोत्रेणेत्युक्तम् । किञ्च अस्मिन्
भवकान्तारे संसारारण्ये जन्मिनां सत्क्षेत्राद्येकादशाङ्गीसङ्गतस्य जन्मनोऽधतारस्यापीदं सद्गतं
वस्तुतत्त्वोद्गाहनमेव फलम् ।

15

परिचय

- कलिकालसर्वज्ञ भगवान् श्रीहेमचन्द्राचार्यना श्री 'वीतरागस्तोत्र' धी क्लेण विद्वान् अपरिचित
हशे ? महाराजा कुमारपालनी दैनिक प्रार्थना माटे रचवामां आवेल ए प्रंथरत्ननुं आजे पण अनेक महात्माओ
भावपूर्वक प्रतिदिन पारायण करे छे । रोज सवारमां आ प्रंथनुं संपूर्ण पारायण न थाय त्यांस्तुषी मोढामां कांड
पण न नाखवानो श्रीकुमारपाल महाराजानो दृढ अभिप्रह हतो । आ प्रंथ साहित्य, भक्ति बगैरे सर्व दृष्टि
20 परिपूर्ण छे ।

श्री वीतरागस्तोत्रनी एक प्रत श्रीसोमोदयगणिकृत अवचूर्णि अने श्रीप्रभानन्दसूरिकृत विवरण
साथे श्री केसरबाई ज्ञानमंदिर, पाटण, तरफथी वि. सं. १९९८ मां प्रकाशित थई छे । तेमांथी प्रस्तुत
संदर्भ तारवीने अहीं रज्जु कर्यो छे ।

[५५-१०]

भट्टारक-श्रीसकलकीर्तिरचित-‘तत्त्वार्थसारदीपक’-महाग्रन्थस्य संदर्भः

[पदस्थ—भावना प्रकरणम्]

अथ पिण्डस्थमाख्याय, वक्ष्ये पदाक्षरोद्भवम् ।
ध्यानं पदस्थमत्यन्तस्वाधीनं मुक्तये सताम् ॥ ३३ ॥ 5
पदान्यादाय साराणि, योगिभिर्यद् विधीयते ।
सिद्धान्तबीजभूतानि, ध्यानं पदस्थमेव तत् ॥ ३४ ॥
ध्यायेदनादिसिद्धान्तविख्यातां वर्णमातृकाम् ।
आदिनाथमुखोत्पन्नां, विश्वागमविधायिनीम् ॥ ३५ ॥
पत्रपोडशसंयुक्ते, कमले नाभिमण्डले । 10
प्रतिपत्रं भ्रमन्तीं स, स्मरेद् द्वयष्टस्म(स्व)रावलीम् ॥ ३६ ॥
‘अ, आ, इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ, ल, लृ, ए, ऐ, ओ, औ, अं, अः ॥’

अनुवाद *

पिण्डस्थ ध्यान विशेषे जणाख्या पद्यी—हवे हुं पद अने अक्षरोधी (अथवा पदना अक्षरोधी) उत्पन्न यथा एवा ‘पदस्थ ध्यान’ विशेषे कहीश । ए (पदस्थ ध्यान) अत्यंत स्वाधीन छे तेथी ते 15 सत्पुरुषोने मुक्ति माटे (सुसाध्य) थाय छे ॥ ३३ ॥

सिद्धान्तना बीजभूत सार पदोने अवलम्बीने योगीओ जे ध्यान करे छे, ते ज ‘पदस्थ ध्यान’ कहेवायं छे ॥ ३४ ॥

वर्णमालानुं ध्यान

श्री आदिनाथ भगवंतना मुखर्षी निकळेळी, सघळा आगमोनी रचना करनारी अने अनादि- 20 सिद्धान्तमां विख्यात एवी वर्णमातृका (सिद्धमातृका)नुं ध्यान करवुं जोईए ॥ ३५ ॥

नाभिमंडळमां सोळ पत्रवाळा कमळना प्रत्येक पत्र उपर अनुक्रमे फरती सोळ स्वरोनी श्रेणिनुं स्मरण करवुं ॥ ३६ ॥

ते सोळ स्वरो आ प्रकारे छे—‘अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ल लृ ए ऐ ओ औ अं अः ।’

* ग्रन्थकारे पदस्थ-ध्यान विषे ‘ज्ञानार्णव’ने आधार लीधो होय एम लागे छे, कारण के केटलाये श्लोकोनुं 25 थोडा फेरफार साथे आमं निरूपण छे । तेनी सरखामणी माटे ‘ज्ञानार्णव’ना प्रकरण ३८ पृ. ३८७ थी श्लोकोनो अंक अहीं नोधीए छीए ।

१. शा. श्लो. १ । २. शा. श्लो. २ । ३. शा. श्लो. ३ ।

- ચતુર્વિંશતિપત્રાદયે, કચ્છે સત્કર્ણિકે હૃદિ ।
 પચ્ચર્વિંશાન્ કકારાદિ-માન્તાન્ ધ્યાયેત્ સ વ્યજ્જનાન્ ॥ ૩૭ ॥
 તતો વદનરાજીવે, હૈમે પત્રાષ્ટભૂષિતે ।
 ચિન્તયેચ્છેષવર્ણાષ્ટી, યકારાદીન્ પ્રદક્ષિણમ્ ॥ ૩૮ ॥
 5 ઈમાં પ્રસિદ્ધસિદ્ધાન્તપ્રસિદ્ધાં વર્ણમાતૃકામ્ ।
 ધ્યાયેદ્ યઃ સ શ્રુતામ્ભોધેઃ, પારં ગચ્છેચ્ચ તત્ફલાત્ ॥ ૩૯ ॥
 અથ મન્ત્રં ગણાધીશં, વિશ્વતત્ત્વૈકનાયકમ્ ।
 આદિમધ્યાન્તસદ્ગદૈઃ, સ્વરવ્યજ્જનસંભવમ્ ॥ ૪૦ ॥
 ઊર્ધ્વાધોરેફસંયુક્તં, સકલં વિન્દુભૂષિતમ્ ।
 10 एकाग्रमनसा ज्ञानिन् ! मन्त्रराजमिमं स्मर ॥ ४१ ॥

હૃદયમાં સુંદર કર્ણિકા સહિત ચોવીશ પત્રવાળા કમળમાં 'ક' થી 'મ' સુધીના પચીશ વ્યજ્જનોતું તેણે (યોગીએ) ધ્યાન કરવું ॥ ૩૭ ॥

એ પછી મુખમાં સુવર્ણકમળના આઠ પત્રોમાં પ્રદક્ષિણારૂપે (ક્રમશઃ ફરતા) બાકી રહેલા 'ય' આદિ (ય ર લ વ શ ષ સ હ) આઠ વર્ણોતું ચિંતન કરવું ॥ ૩૮ ॥

15

फलश्रुति

આ પ્રકારની (ઉપર જણાવેલી) પ્રસિદ્ધ સિદ્ધાંતોમાં વિશ્યાત એવી વર્ણમાતૃકાનું જે પુરુષ ધ્યાન કરે તે તેના ફલસ્વરૂપે શ્રુતસાગરના પારને પામે^૧ ॥ ૩૯ ॥

मन्त्राधिराज ह्रँ

હવે ગણાધીશ મન્ત્ર (હ્રં વિશે જણાવે છે કે—) જે સર્વ તત્ત્વોનો મુખ્ય નાયક છે, જે આદિ
 20 (અ), મધ્ય (ર) અને અંત (હ)—એ રીતે થતા મેદો વહે સ્વર અને વ્યજ્જનથી ઉત્પન્ન થાય છે^૨, જે ઉપર અને નીચે રેફથી યુક્ત છે, જે કલાથી સહિત છે અને જે વિન્દુથી શોમે છે; તે આ મન્ત્રરાજ (હ્રં) તું હે જ્ઞાની! તું એકાગ્ર મનથી સ્મરણ કર ॥ ૪૦-૪૧ ॥

૧. જ્ઞા. શ્લો. ૪ । ૨. જ્ઞા. શ્લો. ૫ । ૩. જ્ઞા. શ્લો. ૬ । ૪. જ્ઞા. શ્લો. ૭ ।

૫. 'બ્રહ્મવિદ્યાવિધિ' નામક અપ્રકટ જૈન ગ્રંથમાં આ 'હ્રં'ને મન્ત્રરાજ તરીકે ઓઢરલાવતાં જણાવ્યું છે કે—

25

ऊर्ध्वाधोरेफमाश्रान्तं, सकलं विन्दुलाञ्छितम् ।

अनाहतयुतं तत्त्वं मन्त्रराजं प्रचक्षते ॥ ह्रँ ॥

—હ. લિ. પત્ર ૯

૬. જ્ઞા. શ્લો. ૮ ।

देवाम(सु)भ्रतं मिथ्यादुर्वोधध्वान्तभास्करम् ।

शुक्लं मूर्द्धस्थचन्द्रांशुकलापव्याप्तदिङ्मुखम् ॥ ४२ ॥

हेमाब्जकर्णिकासीनं निर्मलं दिक्षु खाङ्गणे ।

संचरन्तं च चन्द्राभं, जिनेन्द्रतुल्यमूर्जितम् ॥ ४३ ॥

ब्रह्मा कैश्चिद्भरिः कैश्चिद्, बुद्धः कैश्चिन्महेश्वरः ।

5

शिवः सर्वैस्तथेशानो, वर्णोऽयं कीर्तितो महान् ॥ ४४ ॥

मन्त्रमूर्तिं किलादाय, देवदेवो जिनः स्वयम् ।

सर्वज्ञः सर्वगः शान्तः, साक्षादेष व्यवस्थितः ॥ ४५ ॥ ‘ह्रँ’ ॥

ज्ञानबीजं जगद्वन्धं, जन्म-मृत्यु-जरापहम् ।

अकारादि-हकारान्तं, रेफविन्दुकलाङ्कितम् ॥ ४६ ॥

10

श्रुक्ति-मुक्त्यादिदातारं, स्रवन्तममृताम्बुभिः ।

मन्त्रराजमिमं ध्यायेद्, धीमान् विश्वसुखावहम् ॥ ४७ ॥

(ते मंत्र) देवो अने असुरो वडे नमस्कार करायेल, मिथ्याज्ञानरूप अन्धकार (ने दूर करवा) माटे सूर्य समान, पोताना उपर रहेला चन्द्र(कला)मांथी नीकळता किरणोना समूह वडे दिगंतोने व्याप्त करतो, सुवर्णकमलनी कर्णिकामां विराजमान, निर्मल, दिशाओमां अने आकाशरूपी आंगणामां संचरता चन्द्र समान, 15 परम सामर्थ्यशाली अने श्रीजिनेन्द्रतुल्य छे ॥ ४२-४३ ॥

आ महान् वर्ण (ह्रँ) ने ज केटलाक ब्रह्मा, केटलाक हरि, केटलाक बुद्ध, केटलाक महेश्वर, केटलाक शिव तथा केटलाक ईशान कहे छे ॥ ४४ ॥

खरेखर । आ मंत्रना रूप(आकृति)ने धारण करीने स्वयं देवाधिदेव, सर्वज्ञ, सर्वव्यापी अने शान्त एवा श्री जिनेश्वर भगवान् साक्षात् रहेला छे ॥ ४५ ॥ ते मन्त्र आ छे—‘ह्रँ’ ।

20

मन्त्राधिराज अह्रँ

(अथवा) बुद्धिमान पुरुषे जेनी आदिमां ‘अ’ छे; अंतमां ‘ह’ छे अने जे रेफ, कला अने विन्दुयी सहित छे; जे ज्ञानबीज छे; जगद्वन्ध छे; जन्म, मृत्यु अने जराने दूर करनार छे; मुक्ति (सांसारिक सुखो) तेमज मुक्तिने आपनार छे; जेमांथी अमृतजळ झरी रह्युं छे अने जे सर्व सुखोने लावनार छे, ते आ मन्त्रराज ‘अह्रँ’ नुं ध्यान करतुं जोईरें ॥ ४६-४७ ॥

25

- नासाग्रे निश्चलं वा भ्रूलतान्तरे महोज्ज्वलम् ।
 तालुरन्ध्रेण वाऽऽयान्तं, विशन्तं वा मुखाम्बुजे ॥ ४८ ॥
 सकृदुच्चारितो येन, मन्त्रोऽयं वा स्थिरीकृतः ।
 हृदि तेनापवर्गाय, पाथेयं स्वीकृतं परम् ॥ ४९ ॥
- 5 यदैवेष महामन्त्रश्चित्ते घृते स्थितिं मुनेः ।
 तदैव कर्मसन्तानप्रारोहः प्रविशीर्यते ॥ ५० ॥
 मत्वेतीदं महत्तत्त्वमर्हनामोद्भवं बुधाः ।
 विश्वकल्याणतीर्थेशं, श्रीदं ध्यायन्तु मुक्तये ॥ ५१ ॥
 सर्वावस्थासु सर्वत्र, जपन्तु वा निरन्तरम् ।
 10 विशुद्धे मानसे मन्त्रं, निश्चलं स्थापयन्तु वा ॥ ५२ ॥ 'अहं' ॥
 ततो हकारमात्रं च, रेफ-बिन्दु-कलोज्जितम् ।
 सूक्ष्मं प्रभास्वरं चन्द्ररेखाभं शान्तिकारणम् ॥ ५३ ॥
 अणिमादिमहर्द्दीनां, जनकं चिन्तयेत् सुधीः ।
 अनुच्चार्य हृदा नित्यं, भवभ्रमणहानये ॥ ५४ ॥ 'ह' ॥

- 15 ते मन्त्रराज नासिकाना अप्रभाग पर स्थिर छे, अथवा भ्रूमध्यमां अत्यन्त प्रकाशमान छे, अथवा तालुरन्ध्रेणी आवे छे अने मुखकमलमां प्रवेश करे छे, एतुं ध्यान करवुं ॥ ४८ ॥
 जेणे एक ज वार आ मन्त्रनो उच्चार कर्यो छे अथवा हृदयमां स्थिर कर्यो छे ते पुरुषे मोक्ष माटे उत्तम भातुं प्रहण कर्युं छे ॥ ४९ ॥
 मुनिना चित्तमां आ महामंत्र स्थिरता करे त्पारथी ज (अर्थात् मुनिना चित्तमां आ महामंत्रनी स्थिरता यतानी साथे ज) कर्मोनी परंपरानो अंकुरो खरवा मांडे छे ॥ ५० ॥
 ए रीते अहं नाममार्थी उत्पन्न थयेला आ महातत्त्वने जाणीने विश्वजुं कल्याण करवामां श्री तीर्थंकर स्वरूप अने मोक्ष (अने मुक्ति) ने आपनार एवा ते तत्त्व(अहं)तुं विद्वानोए मुक्ति माटे ध्यान करवुं जोईए ॥ ५१ ॥
 अथवा सर्व अवस्थाओमां सर्वत्र निरंतर ते मन्त्राधिराजनो जाप करवो जोईए । अथवा विशुद्ध 25 मनमां ते मन्त्रने निश्चल रीते स्थापवो जोईए ॥ ५२ ॥ ते मन्त्र आ छे—'अहं'

'ह' कार

ते पछी बुद्धिमान पुरुष संसारभ्रमणनी हानि माटे उच्चार कर्या विना मन बडे केवल हकारने रेफ, कला अने बिन्दुथी रहित, सूक्ष्म, प्रकाशमान अने चन्द्ररेखा जेवो चित्तने । आवो 'ह'कार शान्ति अने अणिमादि महर्द्दीओनुं कारण छे ॥ ५३-५४ ॥ ते मन्त्र आ छे—'ह' ।

ॐकारं विस्फुरच्चन्द्रकलाविन्दुमहोज्ज्वलम् ।
 नामाग्राक्षरनिष्पन्नं, पञ्चानां परमेष्ठिनाम् ॥ ५५ ॥
 धर्मार्थकाममोक्षाणां, दातारं विश्वपूजितम् ।
 हृत्कञ्जकर्णिकासीनं, ध्यायेद् ध्यानी शिवात्मये ॥ ५६ ॥
 अर्हन्तो ह्यशरीराश्चाचार्या विश्वनतक्रमाः ।
 उपाध्यायाः गताः पारं, श्रुताब्धेर्मुनयः परे ॥ ५७ ॥
 एषां पञ्चनमस्कारपदानां प्रथमाक्षरैः ।
 निष्पादितोऽयमोङ्कारो, बुधैः सर्वार्थसिद्धिदः ॥ ५८ ॥
 एष मन्त्रो जगत्ख्यातः, कामदः कामधेनुवत् ।
 ध्यानीनां कल्पशास्त्रीव, समीहितफलप्रदः ॥ ५९ ॥
 चिन्तामणिरिवाभीष्टसिद्धिकृन्मूलमन्त्रजः ।
 ध्यातव्योऽनिशमत्यर्थं, सर्वकार्यार्थसिद्धये ॥ ६० ॥
 स्तम्भनेऽयं सुवर्णाभो, विद्वेषे कज्जलप्रभः ।
 वश्यादिकरणे रक्तो, ध्येयः शुभ्रोऽथ हानये ॥ ६१ ॥

5

10

'ॐ'कार

15

अथवा ध्यानी पुरुष विस्फुरायमाण चन्द्रकला अने विन्दु वडे महोज्ज्वल अने हृदयकमलनी
 कर्णिकामां विराजमान एवा ॐकारतुं मोक्ष माटे ध्यान करे । ते ॐकार पांच परमेष्ठिओना नामना प्रथमा-
 क्षरो (अ + अ* + आ + उ + म् +) थी निष्पन्न, विश्व वडे पूजित अने धर्म, अर्थ, काम अने मोक्षने आपनार
 छे ॥ ५५-५६ ॥

विश्व जेमना चरणोमांनस्युं छे एवा अरिहंतो, अशरीरी—सिद्धो तथा आचार्यो, श्रुतसिधुना 20
 पारने पामेला उपाध्यायो अने श्रेष्ठ मुनिओ—ए पञ्चनमस्कार (नमस्कार महामंत्र)ना पदोना प्रथम
 अक्षरो वडे (गणधरादि) बुद्धिमान पुरुषोए सर्व प्रयोजनोनी सिद्धिने आपनार आ ॐकारने निष्पादित कर्षो
 छे ॥ ५७-५८ ॥

आ मंत्र जगतमां विख्यात, कामधेनुनी जेम इच्छित वस्तुओने आपनार अने ध्यानी पुरुषोने
 कल्पवृक्षानी जेम समीहित—वांछित फलने आपनार छे ॥ ५९ ॥

25

मूलमंत्रमांथी उत्पन्न थयेल आ ॐकार चिन्तामणिनी जेम वांछितोनी सिद्धिने करनार छे । तेथी
 सर्व कार्यो अने अर्थोनी सिद्धि माटे प्रतिदिन एतुं वणुं ध्यान करवुं जोईए ॥ ६० ॥

स्तम्भनमां सुवर्णसदृश कांतिवाळो, विद्वेषमां काजळ समान प्रभावाळो, वशीकरणादिमां रक्त अने
 मयनाश माटे शुभ्र ॐकार ध्येय छे ॥ ६१ ॥

- अथवैषोडनिशं ध्येयः, सर्वत्रैव शशिप्रभः ।
 कर्मारिहानये कृत्ये, किमसत्कल्पनैः सताम् ॥ ६२ ॥ ॐ ॥
 महापञ्चगुरोर्नाम, नमस्कारसुसंभवम् । (?)
 महामन्त्रं जगज्ज्येष्ठमनादिसिद्धमादिमम् ॥ ६३ ॥
 5 ध्यायन्तु वा जपन्तूच्चैर्दक्षाः सर्वार्थसाधकम् ।
 युक्त्या कमलजाप्येन, वशीकृत्य चलं मनः ॥ ६४ ॥
 मस्तकस्थे स्फुरच्चन्द्राभेऽञ्जे पत्राष्टभूषिते ।
 स्थापयेत् कर्णिकामध्येऽर्हन्तं पूर्वादिदिक्षु च ॥ ६५ ॥
 चतुर्षु पत्रपत्रेषु, सिद्धं क्षरिभनुक्रमात् ।
 10 उपाध्यायं परं साधुं, विदिकपत्रेषु दर्शनम् ॥ ६६ ॥
 ज्ञानं वृत्तं तपो ध्यानी, स्थापयेद् ध्यानसिद्धये ।
 कर्णिकायां जपेद् ध्यायेद्, वाऽऽदौ मन्त्रं च्युतोपमम् ॥ ६७ ॥
 महापञ्चगुरूणां पञ्चत्रिंशदक्षरप्रमम् ।
 उच्छ्वासैस्त्रिभिरेकाग्रचेतसा भवहानये ॥ ६८ ॥
 15 ततश्चतुर्दिशापत्रेषु मन्त्राँश्चतुरः स्मरेत् ।
 क्रमाद् विदिक्षु पत्रेषु, नमस्काराँश्चतुःप्रमान् ॥ ६९ ॥

अथवा रोज सर्वत्र चंद्र समान प्रभावाळा अँस्कारनुं ज कर्मशत्रुना नाश माटेना कृत्यमां ध्यान करतुं जोईए । सत्पुरुषोने बीजी असत् कल्पनाओनुं शुं प्रयोजन ? ॥ ६२ ॥ ॐ ॥

- नमस्कार महामंत्रमां रहेला (अरिहंत-सिद्ध-आयरिय-उवज्जाय-साहु रूप) पांच महागुरुओना
 20 नामथी निष्पन्न थयेल महामंत्र के जे जगतमां श्रेष्ठ छे, अनादि-सिद्ध छे, आदिम छे अने सर्व अर्थोने साधक छे, तेनुं दक्ष पुरुषोए कमलजाप वडे युक्तिपूर्वक चंचल मनने वश करीने जाप अथवा ध्यान करतुं जोईए ॥ ६३-६४ ॥

- मस्तकमां रहेला (ब्रह्मरन्ध्रचक्रमां), स्फुरायमान चन्द्र जेवा, आठ पत्रोथी शोमता कमळनी कर्णिकामां वच्चे अर्हंत भगवंतने स्थापन करवा अने पूर्व आदि दिशाओमांना चार पत्रोमां अनुक्रमे सिद्ध
 25 भगवंत, सूरि भगवंत, उपाध्याय भगवंत अने साधु भगवंतने स्थापन करवा; तेमज विदिशाओनी पांखडी-ओमां अनुक्रमे दर्शन, ज्ञान, चारित्र अने तपने ध्यानी पुरुषे ध्याननी सिद्धि माटे स्थापन करवां । ते पूर्वे प्रथमतः कर्णिकामां निरुपम एवां पांच महागुरुओना पांतीश अक्षर प्रमाण (मंत्र)नो त्रण आसोच्छ्वासमां एकाग्रचित्तथी भवनी हानि माटे जाप करवो अथवा ध्यान करतुं ॥ ६५-६८ ॥

- ए पछी चार दिशाना पत्रोमांना चार मंत्रोनुं स्मरण करतुं अने ते पछी क्रमशः विदिशाओना
 30 पत्रोमां चार प्रकारना नमस्कारनुं चितन करतुं (?) ॥ ६९ ॥

अनेन विधिना भाले, मुखे कण्ठे हृदि स्फुटम् ।
नामौ पद्ये च संस्थाप्यं, मन्त्रं नवनवोत्तमम् ॥ ७० ॥
नमस्काराञ्जपेद् दक्षोऽवरोहाऽऽरोहणेन च ।
द्वि-षट्पद्येषु सर्वेऽमी, नमस्काराश्च पिण्डिताः ॥ ७१ ॥
विश्वकल्याणदाः सन्ति, द्यष्टोत्तरशतप्रमाः ।
कृत्स्नकर्मारिसंतानं, मन्तो विश्वशुभावहाः ॥ ७२ ॥
जाप्येन कमलाख्येनानेन योगी लभेत भोः ।
शुद्धानोऽप्युपवासस्य, कर्मणां निर्जरां पराम् ॥ ७३ ॥
अपराजितमन्त्रोऽयं, विश्वमन्त्राग्रिमो महान् ।
निरौपम्यो जगत्ख्यातो, जगद्बन्धो जगद्धितः ॥ ७४ ॥
अनेन मन्त्रवज्रेण, हता दुःकर्मपर्वताः ।
शतखण्डं क्रमाद् यान्ति, योगिनां मुक्तिरोघकाः ॥ ७५ ॥
महामन्त्रप्रभावेन, विमज्जालान्यनन्तशः ।
दुष्टारि-नृप-चौरादिजानि नश्यन्ति तत्क्षणम् ॥ ७६ ॥

5

10

आ विधिर् भालपद्ममां, मुखपद्ममां, कंठपद्ममां, हृदयकमलमां अने नाभिकमलमां नवनवी रीते 15
उत्तम (?) एवा मंत्रने स्पष्ट स्थापन करवा (?) ॥ ७० ॥

कुशल मनुष्ये अवरोह अने आरोहपूर्वक नमस्कारानो जाप करवो । बार पद्योमां आ वधा
नमस्कारानो समावेश थयेलो छे ॥ ७१ ॥

एक सो ने आठ संख्या प्रमाण नमस्कारो (नो जाप) जगतनुं कल्याण करनार, समस्त कर्मरूप
शत्रुओमी परंपरानो नाश करनार अने सर्व शुभने लखनार थाय छे ॥ ७२ ॥ 20

आवी रीते 'कमल' जापथी आ मंत्रनो जाप करतो योगी पुरुष उपवासी न होवा छतां
उपवासनुं फळ मेळवे छे; अने कर्मनी उत्तम निर्जरा करे' छे ॥ ७३ ॥

आ 'अपराजित' मंत्र सषळा मंत्रोमां प्रथम छे, महान् छे, अनुपम छे, जगतमां प्रसिद्ध छे, जगत
(ना पुरुषो) ने वंदनीय छे अने जगतनुं हित साधनारो छे ॥ ७४ ॥

आ मंत्ररूप वज्र वडे, योगीओने मुक्तिमार्गमां रोध करनार दुष्कर्मरूप पर्वतो मेदाई जतां क्रमशः 25
सैंकडो टुकडाने पारो छे (अर्थात् कर्मोना चूरेचूरा थई जाय छे) ॥ ७५ ॥

आ महामंत्रना प्रभावथी दुष्ट, शत्रु, राजा अने चोरथी उत्पन्न थयेल अनन्त प्रकारनां विघ्नोनी
जालो तत्क्षण नाश पामी जाय छे ॥ ७६ ॥

- ग्रह-व्यन्तर-शाकिन्यादयो दुष्टाश्च निर्जराः ।
 सन्मन्त्रजपनेनाहो, कर्तुं नोपद्रवं क्षमाः ॥ ७७ ॥
 सतां मन्त्रमहाशक्त्या, नागा व्याघ्रा गजादयः ।
 कीलिता इव जायन्ते, चोपसर्गा अनेकशः ॥ ७८ ॥
 5 दुःसाध्याः सकला रोगाः, कुष्ठ-शूलादयोऽशुभाः ।
 क्षणाद् यान्ति क्षयं पुंसां, मन्त्रध्यानमहौषधात् ॥ ७९ ॥
 मन्त्रजाप्याम्बुभिः सिक्ताः, शाम्यन्ति बह्वयोऽखिलाः ।
 जल-स्थलभयाः सर्वे, विलीयन्तेऽस्य शक्तितः ॥ ८० ॥
 अनेन मन्त्रयोगेन, महापापकलङ्किताः ।
 10 शुद्धयन्ति जन्तवः क्रूरास्त्यजन्ति क्रूरतां परे ॥ ८१ ॥
 सप्तव्यसनसंसक्ता, अञ्जनाद्याश्च तस्कराः ।
 प्राप्य मित्रमिमं मृत्यौ, तत्पुण्येन दिवं गताः ॥ ८२ ॥
 जिनशासनमध्येऽयं, सारो मन्त्राधिपो महान् ।
 उद्धारः सर्वपूर्वाणां, तत्त्वानां तत्त्वमुत्तमम् ॥ ८३ ॥
 15 किमत्र बहुभिः प्रोक्तैर्मन्त्रराजप्रसादतः ।
 ध्यानिनां जायते मुक्तिः, का वार्ता परवस्तुषु ॥ ८४ ॥

आ सन्मन्त्रनो जाप करवायी, खरेखर ग्रहो, व्यन्तरो, शाकिनीओ वगेरे अने दुष्ट देवताओ उपद्रव करवाने शक्तिमान थता नथी ॥ ७७ ॥

आ मंत्रनी महाशक्तिथी संत पुरुषोने सर्पो, वाघो अने हाथीओ वगेरे; तेमज अनेक प्रकारना
 20 उपसर्गो जाणे कीलित कर्या होय एवा बनी जाय छे ॥ ७८ ॥

मनुष्योना दुःसाध्य एवा कोढ, शूल वगेरे सर्व अशुभ रोगो आ मंत्रना ध्यानरूप औषधथी तरतमां क्षय पामी जाय छे ॥ ७९ ॥

समग्र प्रकारना अग्निओ आ मंत्रना जापरूप पाणीथी सिंचालां शमी जाय छे अने जल तेम ज स्थलना सघळा भयो आ मंत्रनी शक्तिथी नाश पामे छे ॥ ८० ॥

25 महापापथी कलंकित थयेलां प्राणीओ आ मंत्रनो योग थवाथी शुद्ध एटले पवित्र बनी जाय छे अने क्रूर प्राणीओ पण तेमनुं वातकीपणुं छोडी दे छे ॥ ८१ ॥

साते व्यसनमां डूबेला एवा अंजन वगेरे चोरोए पण मृत्युकाले आ मंत्ररूप मित्रने पामीने तेना पुण्यथी ज स्वर्गने प्राप्त कर्युं ॥ ८२ ॥

जिनशासनमां आ (मंत्र) सारभूत महान् मंत्रराज छे; समस्त पूर्वोना उद्धार स्वरूप छे अने
 30 तत्त्वोमां उत्तम तत्त्व छे ॥ ८३ ॥

अहो बहु कहेवाथी शुं? (वस्तुतः) आ मंत्रराजनी कृपाथी ध्यानी पुरुषोने मुक्ति आवी मळे छे त्यारे बीजी वस्तुओ मळे एमां आश्चर्य ज शुं छे? ॥ ८४ ॥

विज्ञायेति सुखे दुःखे, पथि दुर्गे रणे स्थितौ ।
 आसने शयने स्थाने, रोगक्लेशादिके सति ॥ ८५ ॥
 सर्वावस्थासु सर्वत्र, महामन्त्रः शिवार्थिभिः ।
 जपनीयोऽथवा ध्येयो, न मोक्तव्यो क्वचिद्बुद्धः ॥ ८६ ॥
 वाचो वा विश्वकार्याणां, सिद्धयेऽत्र परत्र च ।
 तथासंख्या विधेयास्य, सहस्र-लक्ष-कोटिभिः ॥ ८७ ॥
 "गमो अरहंताणं, गमो सिद्धाणं, गमो आइ(य)रियाणं,
 गमो उवज्झायाणं, गमो लोए सव्वसाहूणं ॥"
 पञ्चसद्गुरुनामोत्थां षोडशाक्षरभूषिताम् ।
 महाविद्यां जगद्विद्यां, स्मर सर्वार्थसिद्धिदाम् ॥ ८८ ॥
 अस्याः शतद्वयं ध्यानी, जपेत् तल्लीनमानसः ।
 अनिच्छन्नप्यवामोत्पुपवासपरं फलम् ॥ ८९ ॥
 "अर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्यायसर्वसाधुभ्यो नमः ॥"

5

10

ए प्रमाणे जाणीने सुखमां, दुःखमां, मार्गमां, पर्वतमां, युद्धस्थानमां, बेसवामां, शयनस्थानमां अने रोग तेमज कलह आवी पडे त्यारे—सघळी अवस्थामां अने सघळे स्थळे मोक्षना अर्थाओए आ महामंत्रनो 15 जाप करवो; अथवा आ (मंत्र)नुं ध्यान करतुं पण कदापि हृदयमांघी तेने दूर न करवो ॥ ८५-८६ ॥

आ लोक अने परलोकमां समस्त कार्यो अने वाणीनी सिद्धि माटे आ मंत्रनो हजार, लाख अने करोड संख्या प्रमाणनो जाप करवो ॥ ८७ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे:—

"गमो अरहंताणं, गमो सिद्धाणं, गमो आइ(य)रियाणं, गमो उवज्झायाणं, गमो लोए सव्वसाहूणं ॥"

पांच सद्गुरुओना नामयी निष्पन्न थयेल जे सोळ अक्षरोथी शोभती 'महाविद्या' छे, ते सघळा अर्थनी सिद्धि आपनारी जगत्-विद्या छे, तेनुं तुं स्मरण कर ॥ ८८ ॥

आ (विद्या)मां एकाग्र मनवाळो ध्यानी पुरुष बसो वार आ विद्यानो जाप करे तो न इच्छवा छताये उपवासतुं सुंदर फळ मेळवे छे ॥ ८९ ॥

25

ते विद्या आ प्रकारे छे:—

"अर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्यायसर्वसाधुभ्यो नमः ॥"

- વિદ્યાં षड्वર્ણસંયુક્તામર્હત્-સિદ્ધસુનામજામ્ ।
 તત્ત્વભૂતાં જગત્સારાં, જપન્તુ ધ્યાનિનોઽનિશમ્ ॥ ૯૦ ॥
 યે જપન્તિ ત્રિશુદ્ધયેમાં, વિદ્યાં ત્રિશતસમ્મિતામ્ ।
 સંવરેણ સમં તેષાં, ચતુર્થતપસઃ ફલમ્ ॥ ૯૧ ॥
 5 “અરહંત-સિદ્ધ ॥”
 ચતુર્વર્ણમયં મન્ત્રં, ચતુર્વર્ગેકસાધનમ્ ।
 અર્હન્નામભવં ત્રિશ્વજ્યેષ્ઠં જપન્તુ ધીધનાઃ ॥ ૯૨ ॥ (અરિહંત)
 આદિમં ચાર્હતો નામ્નોઽકારં પશ્ચશતપ્રમમ્ ।
 વરં જપેત્ ત્રિશુદ્ધયા યઃ, સ ચતુર્થફલં શ્રયેત્ ॥ ૯૩ ॥
 10 એતત્ સ્વલ્પં ફલં પ્રોક્તં, શાસ્ત્રે રુચ્યાસયે સતામ્ ।
 કિન્ત્વમીષાં ફલં સમ્યક્, સંવરો નિર્જરા શિવમ્ ॥ ૯૪ ॥
 પશ્ચસદ્ગુરુનામાઘક્ષરોઽદ્ભૂતાં જગન્મુતામ્ ।
 પશ્ચવર્ણમયીં સારાં, મહાવિદ્યાં સમુદ્ભૂતામ્ ॥ ૯૫ ॥
 બીજબુદ્ધયા શ્રુતસ્કન્ધામ્બુઘેર્ધ્યાયન્તુ સદ્બુધાઃ ।
 15 હ્રાંકારાદિમહાપશ્ચત્ત્વૌકારોપલક્ષિતામ્ ॥ ૯૬ ॥

- અરિહંત અને સિદ્ધનાં સુંદર નામોમાંથી ઉત્પન્ન થયેલી છ વર્ણોવાળી વિદ્યા તત્ત્વભૂત છે અને જગતમાં સારભૂત છે—તેનો ધ્યાની પુરુષો સદા જાપ કરો ॥ ૯૦ ॥
 જે પુરુષો મન, વચન અને કાયાની શુદ્ધિથી આ વિદ્યાનો ત્રણસો વાર જાપ કરે છે, તેમને સંવર થાય છે એટલે આવતાં કર્મો રોકાય છે અને સાથે સાથે ઉપવાસતપનું ફલ મળે છે ॥ ૯૧ ॥
 20 તે વિદ્યા આ પ્રકારે છે—“અરહંત-સિદ્ધ ॥”
 વિશ્વમાં મહાન્ એવો અર્હન્ નામમાંથી ઉત્પન્ન થયેલો ચાર વર્ણમય (અરિહંત) મંત્ર ચાર વર્ગ (ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષ) ને સાધનારો છે, તેનો બુદ્ધિશાળી પુરુષો જાપ કરે ॥ ૯૨ ॥
 અર્હંત નામના આદિ અકારનો (અરિહંત) મન, વચન અને કાયાની શુદ્ધિ વડે જે સાધક પાંચસો વાર જાપ કરે છે તે એક ઉપવાસનું ફલ મેળવે છે ॥ ૯૩ ॥
 25 સજ્જન પુરુષોને રુચિ ઉત્પન્ન કરવા માટે શાસ્ત્રમાં દર્શાવેલું આ સ્વલ્પ ફલ છે; પરન્તુ આ મંત્રોનું વાસ્તવિક ફલ તો સંવર, નિર્જરા અને મોક્ષ છે ॥ ૯૪ ॥
 જગતે જેને નમસ્કાર કર્યો છે એવી, પાંચ સદ્ગુરુઓના નામના પ્રથમ અક્ષરોમાંથી નિષ્પન્ન થયેલી અને સારભૂત એવી (અ સિ આ ઉ સા) પાંચ વર્ણમયી મહાવિદ્યા, જેનો શ્રુતસ્કન્ધરૂપ સમુદ્રમાંથી બીજ-બુદ્ધિ લલિતથી ઉદ્ધાર કરાયેલો છે, તેનો વિદ્વાન્ પુરુષો જાપ કરો । તે વિદ્યા હ્રાંકાર વગેરે (હ્રાં હ્રીં હ્રૂં હ્રૌં હ્રઃ) પાંચ મહાતત્ત્વો
 30 અને ઝંકારથી ઉપલક્ષિત છે ॥ ૯૫-૯૬ ॥

अनन्यशरणीभूय जपेद् यस्त्रिजगद्गुरुम् ।
 इमां चतुःशतान्तं स, चतुर्थस्य फलं भजेत् ॥ ९७ ॥
 अनया विद्यया पुंसां, जन्म-मृत्यु-ज[रा] द्रुतम् ।
 हीयन्ते कर्मभिः सार्धं, दौकन्ते शिवसम्पदः ॥ ९८ ॥
 “ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीः अ सि आ उ सा नमः ॥” 5
 अर्हत्-सिद्ध-त्रिधासाधुधर्मान् केवलिभाषितान् ।
 विश्वमाङ्गल्यकर्तृश्च, विश्वलोकोत्तमान् परान् ॥ ९९ ॥
 विश्वशरण्यभूतांश्च, ध्यायन्तु तत्पदार्थिनः ।
 चतुरोऽत्र चतुर्मङ्गलाद्यैः पदैः परैः सदा ॥ १०० ॥
 लोकोत्तमपदाः पूज्याः, शरण्याश्चार्हदादिकाः । 10
 एतद्ग्रथानवतां ध्यानात्मङ्गलानि पदे पदे ॥ १०१ ॥
 संपद्यन्तेऽत्र वाऽप्युत्र, सम्पदस्त्रिजगद्भवाः ।
 धर्मार्थकाम-मोक्षार्थाः, प्रणश्यन्त्यापदोऽखिलाः ॥ १०२ ॥
 “चत्वारि मंगलं । अरिहंता मंगलं । सिद्धा मंगलं ।
 साहू मंगलं । केवलिपण्णत्तो धम्मो मंगलं । 15

जे मनुष्य त्रण जगत्ना गुरु श्रीअर्हंतना अनन्य शरणे जई ए विद्यानो चार सो बार जाप करे छे ते उपवासनुं फळ मेळवे छे ॥ ९७ ॥

आ विद्याथी मनुष्यनां कर्मोनी साथे ज जन्म, मृत्यु अने जरा (वृद्धावस्था) जलदीयी घटे छे अने ते शिवसंपत्तिने प्राप्त करे छे ॥ ९८ ॥

ते विद्या आ प्रकारे छे:—

“ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीः अ सि आ उ सा नमः ॥”

विश्वनुं मंगल करनार, जगतना लोकोमां सर्वोत्तम अने जगतने शरण्यभूत एवा अरिहंत, सिद्ध त्रण प्रकारे (?) साधु अने केवली मगवंतोए उपदेशेल धर्म—ए चारेनुं ‘चत्वारि मंगल’ आदि उत्तम पदोथी ते पदवीना अर्थो मनुष्यो हंमेशां ध्यान करो ॥ ९९-१०० ॥

“ते (उपर्युक्त) अरिहंत बगरे लोकोमां उत्तम पदवाळा छे, पूज्य छे अने शरण्यभूत छे,” आ प्रकारे 25 ध्यान करनाराओने तेमना ध्यानना प्रभावथी पगले पगले मंगल प्रगटे छे । त्रण जगतमां रहेली संपत्तिओ अने धर्म, अर्थ, काम अने मोक्षरूप पुरुषार्थो आलोक अने परलोकमां प्राप्त थाय छे; तथा सर्व आपत्तिओ नाश पामे छे ॥ १०१-१०२ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे:—

“चत्वारि मंगलं । अरिहंता मंगलं । सिद्धा मंगलं । साहू मंगलं । केवलिपण्णत्तो 30 धम्मो मंगलं ।”

“चत्वारि लोगुत्तमा । अरिहंता लोगुत्तमा । सिद्धा लोगुत्तमा ।

साहू लोगुत्तमा । केवलपण्णत्तो धम्मो लोगुत्तमो ।

“चत्वारि सरणं पवज्जामि । अरिहंते सरणं पवज्जामि । सिद्धे सरणं पवज्जामि ।

साहू सरणं पवज्जामि । केवलपण्णत्तं धम्मं सरणं पवज्जामि ॥”

5

मुक्तेः सौधं द्रुतारोढुमिमां सोपानमालिकाम् ।

अर्हत्-सिद्ध-सयोगिश्रीकेवल्यक्षरसंभवाम् ॥ १०३ ॥

आद्यौकारमयीं सारां, विद्यां ध्यायन्तु योगिनः ।

त्रयोदश (पंचदश) सुवर्णाढ्यां, गुणस्थानगुणाप्तये ॥ १०४ ॥

“ॐ अरिहंत सिद्ध सयोगिकेवली स्वाहा ॥”

10

ॐकारभूषितं मन्त्रं ह्रींकाराङ्कितमुत्तमम् ।

अर्हन्नामोभवं दक्षाश्रित्यन्तु शिवाप्तये ॥ १०५ ॥

सकलज्ञानसाम्राज्यदानदक्षं च्युतोपमम् ।

समस्तमन्त्ररत्नानां, चूडारत्नं सुखावहम् ॥ १०६ ॥

“ॐ ह्रीं अर्हं नमः ॥”

15

चत्वारि लोगुत्तमा । अरिहंता लोगुत्तमा । सिद्धा लोगुत्तमा । साहू लोगुत्तमा । केवलि-
पण्णत्तो धम्मो लोगुत्तमो ।

चत्वारि सरणं पवज्जामि । अरिहंते सरणं पवज्जामि । सिद्धे सरणं पवज्जामि । साहू
सरणं पवज्जामि । केवलपण्णत्तं धम्मं सरणं पवज्जामि ॥”

20 अरिहंत, सिद्ध अने सयोगी केवलीना अक्षरोथी उत्पन्न थयेली, मुक्तिरूपी महेलनुं जलदीथी
आरोहण करवा माटे पगथियांनी श्रेणि समान, पंदर सुंदर वर्णोथी शोभती अने जेनी आदिमां ॐकार छे
तेवी सारभूत विद्यानुं योगिओ गुणस्थानकनी प्राप्ति माटे ध्यान करो ॥ १०३-१०४ ॥

ते विद्या आ प्रकारे छे :—“ॐ अरिहंत सिद्ध सयोगिकेवली स्वाहा ॥”

ॐकारथी भूषित अने ह्रींकारथी अंकित तेमज ‘अर्हन्’ नाममांथी उत्पन्न थयेला उत्तम एवा
मंत्रने चतुर पुरुषो मोक्षनी प्राप्ति माटे ध्यान करो ॥ १०५ ॥

25

ए मंत्र सवळा ज्ञाननुं साम्राज्य आपवामां कुशळ, निरुपम, सुख लावनार अने समस्त मंत्ररत्नोमां
चूडामणि (श्रेष्ठ) छे ॥ १०६ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे :—“ॐ ह्रीं अर्हं नमः ॥”

कृत्स्नकर्मफलकूपतमोविध्वंसभास्करम् ।
 परं सिद्धनमस्कारजातं साक्षाच्छिवप्रदम् ॥ १०७ ॥
 पञ्चवर्णमयं मन्त्रं विश्वविघ्नौघनाशनम् ।
 दक्षाः स्मरन्तु मोक्षाय, जपन्तु वा निरन्तरम् ॥ १०८ ॥
 “णमो सिद्धाणं ॥”

5

निर्दोषस्यार्हतो घातिघातिनः परमेष्ठिनः ।
 प्राप्तानन्तगुणस्य श्रीमतः परमयोगिनः ॥ १०९ ॥
 विदो जपन्तु मन्त्रेशं, विश्वक्लेशाभिवाहुचम् ।
 भुक्ति-मुक्तिसुदातारं, त्रातारं भव्यदेहिनाम् ॥ ११० ॥
 अनेन मन्त्रपुण्येन, त्रिजगन्नाथसंपदः ।
 विश्वशर्माणि लभ्यन्ते, क्रमाच्छ्रीजिनभूतयः ॥ १११ ॥

10

“ॐ नमोऽर्हते केवल्लिने परमयोगिने अनन्तविशुद्धपरिणामविस्फुरच्छुक्लध्यानाग्नि-
 निर्दग्धकर्मबीजाय प्राप्तानन्तचतुष्टयाय सौम्याय शान्ताय मङ्गलवरदाय
 अष्टादशदोषरहिताय स्वाहा ॥”

सर्व कर्म-कलंकना समूहरूप अंधकारनो नाश करवामां सूर्य समान, श्रेष्ठ, सिद्ध-नमस्कारथी 15
 उत्पन्न थयेल, साक्षात् शिवने आपनार अने सर्व विघ्नसमूहना नाशक एवा पांच वर्णवाळा मंत्रनुं चतुर
 पुरुषो मोक्षनी प्राप्ति माटे सदा स्मरण करो अथवा तेनो जाप करो ॥ १०७-१०८ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे:—“णमो सिद्धाणं ॥”

घाती (चार कर्मो)नो नाश करनारा, निर्दोष, अनंत गुण(चतुष्टय)ने प्राप्त, (केवलज्ञानरूप)
 लक्ष्मीथी शोभता अने परमयोगी एवा श्री अरिहंत परमेष्ठिना मंत्रराजने सुज्ञ पुरुषो जपे। ए मंत्रराज 20
 समप्रक्लेशरूप अग्निने (शांत करवा) माटे मेघ समान, भुक्ति तेमज मुक्तिने आपनार अने भव्य जीवोनुं
 रक्षण करनार छे ॥ १०९-११० ॥

आ पवित्र मंत्र वडे त्रण जगतना नाथ श्री तीर्थकर परमात्मानि संपत्तिओ अने सर्व सुखो
 क्रमशः प्राप्त शाय छे ॥ १११ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे:—“ॐ नमोऽर्हते केवल्लिने परमयोगिने अनन्तविशुद्धपरिणाम- 25
 विस्फुरच्छुक्लध्यानाग्निनिर्दग्धकर्मबीजाय प्राप्तानन्तचतुष्टयाय सौम्याय शान्ताय मङ्गलवरदाय
 अष्टादशदोषरहिताय स्वाहा ॥”

- पूर्णेन्दुमण्डलाकारं, पुण्डरीकं मुखे स्मरन् ।
 क्रमात् तदष्टपत्रेषु, वर्णाश्राष्टौ पृथक् पृथक् ॥ ११२ ॥
 ॐकारार्हसमस्कारजातास्तत्कर्णिकोपरि ।
 ज्योतिर्मयमिवात्यन्तदीपं ह्रींकारमूर्जितम् ॥ ११३ ॥
 5 व्रजन्तं तालुरन्ध्रेण, तिष्ठन्तं भ्रूलतान्तरे ।
 स्फुरन्तं चिन्तयाऽत्यर्थं, स्रवन्तममृताम्बुभिः ॥ ११४ ॥
 अनेन मन्त्रपोतेन, सर्वविद्यागमाम्बुधेः ।
 भवव्यसनपापाब्धेः प्राप्यते पारमुत्तमैः ॥ ११५ ॥
 “ ॐ नमो अरहंताणं ॥ ” इमेऽष्टौ वर्णाः । “ ह्रीं ॥ ”
 10 इमां विद्यां महादेवीं, ललाटे संस्थितां स्मृताम् ।
 कल्याणकारिणीं पूतां, ह्रींकारजां शिवप्रदाम् ॥ ११६ ॥ “ ह्रीं ॥ ”
 यदि साक्षात् त्वमुद्दिशो, भवदुःखाप्रितापतः ।
 तदा सप्ताक्षरं मन्त्रं, अर्हसामोद्भवं स्मर ॥ ११७ ॥
 अनेनानादिमन्त्रेण, लभन्ते दृश्विभूषिताः ।
 15 सर्वज्ञवैभवं विश्व-विजयं तद्गुणान् शिवम् ॥ ११८ ॥
 “ णमो अरहंताणं ॥ ”

पूर्णचंद्रमंडलाकार अष्टदल कमळनुं मुखमां स्मरण करवुं । तेना आठ पत्रो पर कमराः ‘ ॐ नमो अरहंताणं ’ ए आठ वर्णो पृथक् पृथक् चितववा । तेनी कर्णिकामां ज्योतिर्मय, अत्यंत देदीप्यमान अने प्रभावशाली ह्रींकारने चितववो । पछी ते ह्रींकार मुखकमलमांथी तालुरंध्रमां जाय छे, त्यांथी पसार थईने भ्रूमध्यमां
 20 स्थिर थईने प्रकाशे छे अने अमृतजलने स्रवे छे, एम चितववुं ॥ ११२-११४ ॥

उत्तम पुरुषो आ मन्त्ररूप नौका वडे सर्व विद्याओ अने आगमो रूप समुद्रना तथा संसारना संकटो अने पापोरूप समुद्रना पारने पामे छे ॥ ११५ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे :—“ ॐ नमो अरहंताणं ॥ ” ॥ ह्रीं ॥

आ ह्रींकारविद्यारूप महादेवीनुं ललाटमां स्मरण करवुं । ते ह्रींकारमांथी निष्पन्न, कल्याण-
 25 कारिणी, पवित्र अने शिवप्रद छे ॥ ११६ ॥

ते विद्या आ प्रकारे छे—“ ह्रीं ॥ ”

जो तुं खरेखर संसारमां दुःखरूपी अग्निना तापथी उद्दिग्ग थयो होय तो अर्हन् नाममांथी उत्पन्न थयेल सप्ताक्षर मंत्रनुं स्मरण कर ॥ ११७ ॥

आ अनादिमंत्र वडे सम्यग्दृष्टि महात्माओ सर्व पर विजय, सर्वज्ञनो वैभव, ते(सर्वज्ञ)ना गुणो
 30 अने शिवने प्राप्त करे छे ॥ ११८ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे :—“ णमो अरहंताणं ॥ ”

प्रणवानाहतोद्धृतं, वर्णत्रयमयं परम् ।
 नासाग्रे ध्यानिनो मन्त्रं, ध्यायन्तु शिवशर्मणे ॥ ११९ ॥
 एतेनाऽद्भुतमन्त्रेण, ध्यानशुद्धिः परा भवेत् ।
 आत्यन्तिकसुखं स्वात्मजं च सिद्धगुणाष्टकम् ॥ १२० ॥
 “ॐ अहं ॥”

5

ततो ध्यायेन्महाबीजं स्त्री (स्त्रीं श्रीं) कारं स्वमुखोदरे ।
 विस्फुरन्तं जिनेन्द्रोक्तं, परं मन्त्रमयं शुभम् ॥ १२१ ॥ “स्त्री” ॥ (श्रीं ॥)
 विद्यां स्वैष्टार्थसंदानकरां कल्पलतोपमाम् ।
 श्रीवीरवदनोद्धृतां, ध्यायन्त्वचिन्त्यविक्रमाम् ॥ १२२ ॥
 इमां विद्यां जपेद् योऽत्र, ध्यानलीनो निरन्तरम् ।
 अणिमादिगुणान् लब्ध्वा, तरेच्छास्त्रार्णवं च सः ॥ १२३ ॥
 अस्या निरन्तराभ्यासाद्, ध्यानी लभेत निश्चितम् ।
 त्रिकालविषयं ज्ञानं, विधत्तच्चप्रदीपकम् ॥ १२४ ॥

10

प्रणव अने अनाहतयी उत्पन्न थयेल त्रण वर्णवाळा श्रेष्ठ मंत्रने मोक्षसुख माटे ध्यानी पुरुषो
 नासिकाना अप्रभाग पर दृष्टि x राखीने ध्यान करो ॥ ११९ ॥

15

आ अद्भुत मंत्र वडे ध्याननी परम शुद्धि, स्वात्मामां आत्यंतिक सुख अने सिद्धना आठ गुणो
 प्राप्त थाय छे ॥ १२० ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे:—“ॐ अहं ॥”

ते पछी पोताना मुखनी अंदर, जिनेश्वर भगवंते उपदेशेल, विशेष प्रकारे स्फुरायमान, श्रेष्ठ
 मंत्रमय अने शुभ एवा महाबीज स्त्री (श्रीं)कारतुं ध्यान करवुं जोईए ॥ १२१ ॥

20

पोताना इच्छित अर्थतुं दान करवामां कल्पलता समान, श्री वीर भगवंतना मुखमांथी निकळेळी
 अने अचिन्त्य सामर्थ्यवाळी आ विद्यातुं तमे ध्यान करो । जे मनुष्य आ विद्यानो अर्ही सदा ध्यानमग्न बनीने
 जाप करे छे, ते अणिमा वगेरे गुणो प्राप्त करे अने शास्त्ररूप समुद्रनो पार पासे । आ विद्याना निरंतर
 अभ्यासयी ध्यानी पुरुष निश्चययी सघळ्यां तत्त्वोने प्रकाशित करवा माटे दीपक समान एवुं त्रणे काळना
 विषयतुं ज्ञान प्राप्त करे छे ॥ १२२-१२४ ॥

25

x सरखावो: “द्वादशाङ्गुलपर्यन्ते नासाग्रे विमलेऽम्बरे ।

संविद्दृष्टोः प्रशाम्यन्त्योः प्राणस्पन्दो निश्च्यते ॥”

—हठयोगप्रदीपिका पृ. १९० ॥

नासाया नासिकाया अग्रेऽग्रगे भागे नासिकायां द्वादशाङ्गुलपर्यन्ते वा दत्ते प्रहिते ईक्षणे येन सः नासाग्रदत्तेक्षणः ॥

१. ऋ. श्लो. ८७ । २. ऋ. श्लो. ९० । ३. ऋ. श्लो. ९१ । ४. ऋ. श्लो. ९२ । ५. ऋ. श्लो. ९३ । 30

“ॐ जोगे मग्गे तत्त्वे भूये भवे भविस्से अक्खे जिनपार्थे स्वाहा ॥

ॐ ह्रीं अर्हं नमो अरिहंताणं ह्रीं नमः ॥”

दिकपत्राष्टकसंपूर्णं, कमले मध्यसंस्थितम् ।

ध्यायेदात्मानमत्यन्तं, स्फुरद्ग्रीष्मार्कभास्करम् ॥ १२५ ॥

5

ॐकारार्हंभमस्कारांश्चाष्टौ वर्णान् विचिन्तयेत् ।

क्रमात् पूर्वादिपत्रेषु, वर्णैकैकं प्रदक्षिणम् ॥ १२६ ॥

स्वीकृत्य पूर्वदिकपत्रं, पूर्वदिकसम्मुखस्थितः ।

जपेदष्टाक्षरं मन्त्रं, एकादशशतप्रमम् ॥ १२७ ॥

प्रत्यहं प्रतिपत्रेषु, पूर्वादिदिक्ष्वनुक्रमात् ।

10

अष्टरात्रं स्मरेद् ध्यानी, तं मन्त्रं निर्मलाशयम् ॥ १२८ ॥

अस्याचिन्त्यप्रभावेन, क्षाम्यन्ति क्रूरजन्तवः ।

सिंहसर्पादयः सर्पे, हरित्रस्ता गजा इव ॥ १२९ ॥

“ॐ नमो अरिहंताणं ॥”

ते विद्या आ प्रकारे छे—“ॐ जोगे मग्गे तत्त्वे भूये भवे भविस्से अक्खे जिनपार्थे स्वाहा ॥

15 ॐ ह्रीं अर्हं नमो अरिहंताणं ह्रीं नमः ॥”

(आठ) दिशाओना आठ पत्रोधी परिपूर्ण एवा कमलना मध्यभागमां ग्रीष्म ऋतुना अत्यंत स्फुरायमान सूर्य जेवा आत्मानुं ध्यान करवुं । ते (पत्र) नां पूर्व आदि दिशानां पत्रोमां, ॐकारपूर्वक अर्हं नमस्कार (ॐ नमो अरिहंताणं)ना आठ वर्णोमांना प्रत्येक वर्णनुं क्रमशः प्रदक्षिणां चिंतन करवुं । पूर्व दिशां मुख करीने बेसवुं । पूर्व दिशाना पत्रमां आठ अक्षरना मंत्रनो अगियारसो संख्या प्रमाण जाप करवो । ध्यानी पुरुषे पूर्व आदि दिशाना प्रत्येक पत्रमां अनुक्रमे एक एक दिवस एम आठ रात्रि सुधी ते निर्मल आशय(अर्थ)वाळा मंत्रनुं ध्यान करवुं जोईएँ । आ (मंत्र)ना अचिन्त्य प्रभावधी, जेम सिंहधी हाथीओ भयभीत बने छे तेम सिंह, सर्प वगैरे सबळं क्रूर प्राणीओ शान्त बने छे । ॥ १२५-१२९ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे—“ॐ नमो अरिहंताणं ॥”

25

१. ज्ञ. श्लो. ९५ । २. ज्ञ. श्लो. ९६ । ३. ज्ञ. श्लो. ९७ ।

४. श. श्लो. ९८ । ५. श. श्लो. ९९ ।

इत्येतद् ध्यानमाधाय, पूर्वं विभौघशान्तये ।
 पश्चात् सप्ताक्षरं मन्त्रं, जपेदोङ्कारवर्जितम् ॥ १३० ॥
 मन्त्र अङ्कारपूर्वोऽयं, विश्वाभीष्टार्थसिद्धिदः ।
 एकोऽनेककार्यार्थं, मुक्त्यर्थं प्रणवोज्जितम् ॥ १३१ ॥
 “णमो अरिहंताणं ॥”
 चतुर्विंशतितीर्थेशनमस्कारोद्भवं परम् ।
 स्मर मन्त्रं जिनेन्द्रादिपददं जन्मघातकम् ॥ १३२ ॥
 “श्रीमद्वृषभादि-वर्धमानान्तेभ्यो नमः ॥”
 सुनिष्कम्पं मनः कृत्वा, पापारातिनिकन्दिनीम् ।
 जिनेन्द्रमुखजां विद्यां, महतीं पापभक्षिणीम् ॥ १३३ ॥
 विश्वविद्यासु (?) सिद्धान्तदानदक्षां जगद्भुताम् ।
 ध्यायन्तु प्रत्यहं धीरा, अर्हन्मुखान्ज्वासिनीम् ॥ १३४ ॥
 मुनेरस्याः प्रभावेन, पापपङ्कः प्रलीयते ।
 चेतः प्रशान्तिमायाति, विज्ञानं जायते परम् ॥ १३५ ॥

5

10

विघ्नोना समूहनी शान्ति माटे पहेलां आ रीतनुं (उपर्युक्त मंत्रनुं) ध्यान करीने, ते पछी अङ्कारथी 15
 रहित एवा सात अक्षरना मंत्रनो जाप करवो ॥ १३० ॥

सषळी इच्छित वस्तुओनी सिद्धिने आपनारो अङ्कारपूर्वकनो आ एक ज मंत्र अनेक कार्यो माटे
 थाय छे । मुक्तिने माटे अङ्कारथी रहित (एवा आ ज मंत्र) नुं ध्यान करतुं ॥ १३१ ॥

ते मंत्र आ रीते छे — “णमो अरिहंताणं ॥”

चोवीश तीर्थकरोना नमस्कारथी उत्पन्न थयेल श्रेष्ठ मंत्र, जे तीर्थकर आदि पदवीने आपनारो छे 20
 अने जन्मनो नाश करनारो छे, तेनुं तुं स्मरण कर ॥ १३२ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे—“श्रीमद्वृषभादि-वर्धमानान्तेभ्यो नमः ॥”

मनने सारी रीते निश्चल बनावीने पापरूपी शत्रुनां मूळने उखेडी नाखनारी अने श्रीजिनेन्द्रना
 मुखथी नीकळेळी आ महान पापभक्षिणी महाविद्या छे । ते सिद्धान्तनुं दान करवामां प्रवीण, जगतना
 मनुष्यो वडे नमस्कृत अने अरिहंत भगवंतना मुखरूपी कमळमां रहेनारी छे । तेनुं, हे धीर मनुष्यो ! तमे 25
 सदा ध्यान करो ॥ १३३-१३४ ॥

आ(विद्या)ना प्रभावथी मुनिनो पापरूप मळ नाश पामे छे; तेनुं चित्त शांत बने छे अने
 तेने श्रेष्ठ एतुं विज्ञान प्राप्त थाय छे ॥ १३५ ॥

“ॐ अर्हन्मुखकमलवासिनि ! पापात्मक्षयङ्कुरि ! श्रुतज्वालासहस्रप्रज्वलिते ! सरस्वति ! मत्पापं हन हन दह दह क्षौं क्षीं क्षूं क्षौं क्षः क्षीरवरधवले ! अमृतसंभवे ! पापभक्षिणि ! वैं वैं हूं हूं स्वाहा ॥”

संजयन्तादियोगीन्द्रैः सिद्धचक्रमनेकधा ।

5 भुक्ति-मुक्तेर्निधानं यद्, विद्यावादात् समुद्धृतम् ॥ १३६ ॥

तद्धयान्तु बुधा मुक्तयै, सर्वविघ्नादिनाशनम् ।

तस्य प्रयोजकं शास्त्रं, ज्ञात्वा गुरुपदेशतः ॥ १३७ ॥ “सिद्धचक्रम्” ॥

स्मर मन्त्रपदाधीशमर्हभामाक्षराभिधम् ।

‘अ’वर्णं नाभिपद्ये त्वं, मोक्षमार्गप्रदीपकम् ॥ १३८ ॥

10 ‘सि’वर्णं मस्तकाम्भोजे, ‘सा’कारं च मुखाम्बुजे ।

‘आ’कारं कण्ठकञ्जे हि, ‘चो’कारं हृत्सरोरुहे ॥ १३९ ॥

एष मन्त्रमहाराजोऽर्हदाद्यक्षरोद्भवः ।

पञ्चवर्णमयोऽनेकाभीष्टदोऽनिष्टशान्तिकृत् ॥ १४० ॥

“अ सि आ उ सा ॥”

15 ते विद्या आ प्रकारे छेः—“ॐ अर्हन्मुखकमलवासिनि ! पापात्मक्षयङ्कुरि ! श्रुतज्वाला-सहस्रप्रज्वलिते ! सरस्वति ! मत्पापं हन हन दह दह क्षौं क्षीं क्षूं क्षौं क्षः क्षीरवरधवले ! अमृतसंभवे ! पापभक्षिणि ! वैं वैं हूं हूं स्वाहा ॥”

संजयन्त आदि योगीन्द्रोए विद्याप्रवाद (पूर्व) मांथी भुक्ति अने मुक्तिना निधानरूप श्री सिद्धचक्रमने अनेक प्रकारे उद्धार कर्षो छे, ते सर्व विघ्नो नो नाश करनार छे तेथी तेना प्रयोजकं शास्त्रतुं ज्ञान गुरु

20 उपदेशथी जाणीने हे बुद्धिमान पुरुषो । तमे मुक्तिने माटे तेतुं ध्यान करौ ॥ १३६-१३७ ॥

मन्त्रपदोना अधीश श्रीमद् अर्हन्ना नामना अक्षरोनो वाचक ‘अ’ वर्ण छे । ते मोक्षमार्गमां दीपक समान छे । तेतुं तुं नाभिपद्ममां स्मरण करै ॥ १३८ ॥

ए ज रीते मस्तक(ब्रह्मरन्ध्रना)कमलमां ‘सि’ वर्णतुं, मुखकमलमां ‘सा’ वर्णतुं, कंठपद्ममां ‘आ’ वर्णतुं अने हृदयकमलमां ‘उ’ वर्णतुं तुं ध्यान कर ॥ १३९ ॥

25 अरिहंत वगैरे नामना आदि अक्षरोथी उत्पन्न थयेल आ (मंत्र) मन्त्रोमां श्रेष्ठ छे । ते पंचवर्णमय छे । ते अनेक प्रकारनां इच्छितोने आपनार अने अनिष्ट वस्तुओने शान्त करनार छे ॥ १४० ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे—“अ सि आ उ सा ॥”

+ चो = च + ‘उ’ ।

१. श. स्तो. १०६-१०७ । २. श. स्तो. १०८ ।

साक्षात् सिद्धिपदं दातुं, धमं मन्त्रं स्मरान्वहम् ।

विश्वविभ्रहरं ज्येष्ठं, सर्वसिद्धनमः प्रजम् ॥ १४१ ॥

“नमः सर्वसिद्धेभ्यः ॥”

इत्यादीन्यपराभ्यत्र, सारमन्त्रपदानि च ।

उद्धृतानि श्रुतस्कन्धाज्जगद्धिताय योगिभिः ॥ १४२ ॥

5

यानि निर्वेदबीजानि, मनःशान्तिकराणि च ।

ध्येयानि तानि सर्वाणि, बुधैः पदस्थसिद्धये ॥ १४३ ॥

राग-द्वेषाक्षमोहाद्यरयो यान्ति क्षयं सताम् ।

साम्यं संवेगबोधादिगुणाः प्रादुर्भवन्ति च ॥ १४४ ॥

संवरो निर्जरा मोक्षो, मनोजयश्च जायते ।

10

यैर्मन्त्रौघैः पदैः वर्णैः सारैर्दोषापहैः परैः ॥ १४५ ॥

ते सर्वे मुनिभिर्ध्येयाश्चिन्तनीया मुहुर्मुहुः ।

कथनीयाः परेषां च, भावनीया निरन्तरम् ॥ १४६ ॥

जपनीयाश्च सर्वत्र, निश्चेतव्या स्वमानसे ।

श्रद्धेयाः स्वात्मसिद्धयर्थं, किं वृथा बहुजल्पनैः ॥ १४७ ॥

15

साक्षात् सिद्धिपदं देवाने समर्थ एवा मंत्रानुं हंमेशां तुं स्मरण कर; ते सर्व विघ्नोने हरनारो छे, ज्येष्ठ छे, अने ‘सर्वसिद्ध-नमः’ शब्दोयी निष्पन्न थयेलो छे ॥ १४१ ॥

ते मंत्र आ प्रकारे छे—“नमः सर्वसिद्धेभ्यः ॥”

आ प्रकारे अहीं आ अने बीजां पण जे साररूप मंत्रपदो छे तेनो, योगीओए जगतना हितने माटे श्रुतस्कन्धमांथी उद्धार कर्यो छे ॥ १४२ ॥

20

जे निर्वेदनां जनक अने मननी शांति करनारां बीजो छे ते बधां बीजोनुं बुद्धिशाळी पुरुषोए पदस्थ ध्याननी सिद्धिने माटे ध्यान करवुं ॥ १४३ ॥

(ते मंत्रबीजोना ध्यानथी) सत्पुरुषोना राग, द्वेष, इंद्रियो अने मोहरूप शत्रुओ क्षय पामे छे अने समभाव, संवेग, बोध आदि गुणो प्रगट थाय छे ॥ १४४ ॥

वळी जे दोषहर अने सारभूत पदो, वर्णो, के मंत्रसमूह वडे संवर, निर्जरा, मोक्ष अने मननो जय 25 थाय ते बधानुं मुनिओए वारंवार ध्यान अने चिंतन करवुं जोईए। ते बीजाने कहेवा (आपवा) जोईए अने तेनी निरंतर भावना करवी जोईए ॥ १४५-१४६ ॥

ते (मंत्रो)नो आत्मानी मुक्ति माटे सर्वत्र जाप करता रहेवुं जोईए; पोताना मनमां तेनो निश्चय करवो जोईए; अने तेना उपर श्रद्धा राखवी जोईए। निरर्थक, बहु कहेवाथी शुं ? ॥ १४७ ॥

- एतत् पदस्थसद्धानं, स्वाधीनं जपनादिभिः ।
 सर्वत्र सुख-दुःखादिजातावस्थासु कौटिष्ठ ॥ १४८ ॥
 कुर्वन्तु ध्यानिनो धीरा, स्वप्नेपि मा त्यजन्तु भोः ।
 शयनासनसद्घातार्त्रजनादौ शिवाप्तये ॥ १४९ ॥
 5 सन्मन्त्रजपनेनाहो, पापारिः क्षीयतेतराम् ।
 मोहाक्षस्मरचौराद्यैः, कषायैः सह दुर्धरैः ॥ १५० ॥
 मनः परीषहादीनां, जयः कर्मनिरोधनम् ।
 निर्जरा कर्मणां मोक्षः, स्यात्सुखं स्वात्मजं सताम् ॥ १५१ ॥
 वीतरागमुनीन्द्राणां, ध्यानसिद्धिश्च केवलम् ।
 10 त्यक्तरागादिदोषाणां, जिनेः प्रोक्ता न संशयः ॥ १५२ ॥
 मत्वेति रागदुर्द्वेषाघरीन् हत्वा जिताशयाः ।
 कषायाक्षभटैः सार्धं, क्षमा-तोषादिकायुधाः ॥ १५३ ॥
 नानाभेदं प्रकुर्वन्तु, पदस्थध्यानमूर्जितम् ।
 सर्वयत्नेन सिद्धयर्थं, सर्वत्रालम्ब्य साम्यताम् ॥ १५४ ॥

- 15 ध्यानी एवा वीरपुरुषो ए आ सुंदर पदस्थ ध्यानने सर्वत्र सुख-दुःख-जन्म-जरादि अनेक अवस्थाओमां जपदि वडे स्वाधीन (सुसाध्य) करवुं जोईए । तेनो स्वप्नां पण त्याग न करवो । शयन-आसन-वार्तालाप-गमन वगोरेमां पण मोक्षप्राप्तितुं ध्येय सामे राखीने ते (ध्यान) करवुं जोईए । सुंदर मंत्रना जापयी मोह, इन्द्रियो, कामरूप चोर वगोरे दुर्धर कषायो सहित पापशत्रु अत्यंत क्षीण थाय छे । तेथी सत्पुरुषोने मनोजय, परीषह-जय, कर्मनिरोध, कर्मनिर्जरा, मोक्ष अने स्वात्मामांथी उत्पन्न थतुं शाश्वत सुख प्राप्त
 20 थाय छे ॥ १४८-१५१ ॥

श्री जिनेश्वरो ए कहुं छे के “ राग, द्वेष आदि दोषोथी रहित एवा वीतराग मुनिओने ज केवल ध्यानसिद्धि थाय छे, एमां संशय नथी । ” एम मानीने मनने जीतनारा साधको ए क्षमा, संतोष वगोरे शखो वडे कषायो अने इन्द्रियोरूप सुभटोने जीतीने, राग अने द्वेषरूप शत्रुओने हणीने अने सर्वत्र साम्यने धारण करीने सिद्धिने माटे सघळा प्रयत्नोथी समर्थ एवुं विविध प्रकारतुं पदस्थ ध्यान करवुं जोईए ॥ १५२-१५४ ॥

25

परिचय

- सोलापुरना श्री जीवराज जैन ग्रन्थालयमांथी ‘तत्त्वार्थसारदीपक’ नामनी एक हस्तलिखित प्रत मळी हती । प्रत घणी उपयोगी होई तेनी फोटोस्टेटिक नकल कढावीने श्री जैन साहित्य विकास मण्डलना पुस्तकालयमां राखवामां आवी छे । तेना पत्र ५५ थी ६५ एम अगियार पत्र परथी नमस्कार-विषयक संदर्भ तारवीने अहीं अनुवाद सहित संपादित करेल छे । प्रतमां जणायुं छे तेम तेना कर्ता
 30 भट्टारक श्रीसकलकीर्ति छे । तेओ भट्टारक श्रीपद्मनन्दिनी शिष्यशाखामांना एक हता ।

प्रस्तुत संदर्भमां ‘पदस्थ ध्यान’ विशेष घणी उपयोगी समज प्राप्त थाय छे; जो के तेना पर श्री शुभचन्द्राचार्यकृत ‘ज्ञानार्णव’ नी घणी मोटी असर छे अने ते बन्नेना श्लोको सरखावतां तुरत समजाय छे ।

पंमहासुयकषध
 (नमुकरो)
 नमो अरिहताणं
 नमो सिद्धाणं
 नमो आयरियाणं
 नमो उवज्झयायाणं
 नमो लोए सव्व साहूणं
 एसो पंच नमुकरो
 सव्व पावप्पणासणो
 मंगलाणं च सव्वेसिं
 पढमं हवइ मंगलं

श्यापि

उपासनादेशक पञ्चपरमेष्ठि चित्रम्

[५६-११]

श्रीसिंहतिलकसूरिविरचित-
श्रीमन्त्रराजरहस्यान्तर्गताहंदादि-
पञ्चपरमेष्ठिस्वरूपसंदर्भः ॥

अहंदादेहाचार्योपाध्याय-मुनीन्द्रपूर्ववर्णोत्थः ।

5

प्रणवः सर्वत्रादौ, ज्ञेयः परमेष्ठिसंस्मृत्यै ॥ ३१४ ॥ १ ॥

अहंत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-मुनित्वरूपमहन्तः ।

पूज्योपचार-देशक-पाठक-निर्विषयचित्तत्वात् ॥ ३१५ ॥ २ ॥

× × ×

प्रणवः प्रागुक्तार्थो, मायावर्णोऽहंदादिपञ्चकताम् ।

10

अन्तश्चतुरविंशतिजिनस्वरूपमथो वक्ष्ये ॥ ३४२ ॥ ३ ॥

अनुवाद

(ॐकार—)

अरिहंत, अदेह (अशरीरी-सिद्ध), आचार्य, उपाध्याय अने मुनिना प्रथम वर्णोमांथी (अ+अ+आ+उ+म्=ॐ) निष्पन्न थयेलो प्रणवं पञ्चपरमेष्ठीना स्मरण अर्थे (मंगल रूपे) सर्वत्र प्रारंभमां आवे छे ॥ ३१४ ॥ १ ॥

15

अरिहंतो अरिहंत-सिद्ध-आचार्य-उपाध्याय-साधु स्वरूप छे, कारण के तेमनामां पूज्यता होवाथी तेओ अरिहंत छे; उपचारथी (द्रव्यसिद्धत्व होवाथी) तेओ सिद्ध छे; उपदेशकता होवाथी तेओ आचार्य छे; पाठकता होवाथी तेओ उपाध्याय छे अने निर्विषय चित्त होवाथी तेओ साधुरूप छे ॥ ३१५ ॥ २ ॥

× × ×

(ह्रींकार—)

ऊपर प्रणवनो अर्थ कहेवामां आब्यो छे (एटले के ॐकार ते पंचपरमेष्ठीना प्रथम अक्षरो वडे 20 केवी रीते निष्पन्न थयो छे ए कहेवामां आब्युं छे) । हवे मायावर्ण-ह्रींकारना देहमां पंचपरमेष्ठी अने चोवीश तीर्थकरो केवी रीते छे ते समजावीश ॥ ३४२ ॥ ३ ॥

१. सरखावो—“अरिहंता असरीरा आयरिय उवञ्जाय तहा मुणिणो ।
पंचकलरनिष्पन्नो ॐकारो पंचपरमिष्ठी ॥ १ ॥”

—न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६३, 25

अर्हन्तो वर्णान्तः रेफः सिद्धाः शिरश्च सूरिरिह ।

शुद्धकलोपाध्यायो दीर्घकला साधुरिति पञ्च ॥ ३४३ ॥ ४ ॥

अर्हन्तौ शशि-सुविधिजिनौ सिद्धाः(द्वौ) पद्माम-वासुपूज्यजिनौ ।

धर्माचार्याः षोडश मल्लिः पार्श्वोऽप्युपाध्यायः ॥ ३४४ ॥ ५ ॥

5

सुव्रत-नेमी साधुस्त(धू त)त्रार्हन् चन्द्रप्रभः रुवां शान्त्यै ।

सिद्धाः सिन्दूराभासैलोक्यवशीकृतिं कुर्युः ॥ ३४५ ॥ ६ ॥

सिद्धाक्षररेफाकृतिर्वाग्बीजं वश्यमूर्च्छि वदने वा ।

आज्ञाचक्रे वाङ्मणरोचि वश्यं तनोत्यथवा ॥ ३४६ ॥ ७ ॥

- (पंचपरमेष्ठीना ध्यान माटे ह्रींकारना अंशोनुं आलंबन करतां—) वर्णनी अंते रहेलो 'ह्' ते अरिहंत, रेफ अथवा 'र्' ते सिद्ध, (देवनागरी लिपिनी) सीधी लीटी—अस्तकनी लीटी '—'—ते सूरि, शुद्धकला '॰' ते उपाध्याय अने दीर्घकला 'ी' ते साधु—एम (ह्रींकारनी आकृतिना अवयवो—अंशो द्वारा) पांचे (परमेष्ठीओनो ह्रींकारमां समावेश कर्यो) छे ॥ ३४३ ॥ ४ ॥

अरिहंत	सिद्ध	आचार्य	उपाध्याय	साधु
ह्	र्	—	॰	ी

- 15 श्रीचंद्रप्रभ अने श्रीसुविधिनाथ ते अरिहंत; श्रीपद्मप्रभ अने श्रीवासुपूज्य ते सिद्ध; (श्रीऋषभदेव, श्रीअजितनाथ, श्रीसंभवनाथ, श्रीअभिनंदन, श्रीसुमतिनाथ, श्रीसुपार्श्वनाथ, श्रीशीतलनाथ, श्रीश्रेयांसनाथ, श्रीविमलनाथ, श्रीअनन्तनाथ, श्रीधर्मनाथ, श्रीशांतिनाथ, श्रीकुंधुनाथ श्रीअरनाथ, श्रीनमिनाथ, श्रीवर्धमानस्वामी—ते)सोळ धर्माचार्य एटले सूरि, श्रीमल्लिनाथ अने श्रीपार्श्वनाथ ते उपाध्याय छे । श्रीमुनिसुव्रतस्वामी अने श्रीनेमनाथ ते साधु तरीके गणाय छे^१ । तेमां चन्द्र जेवी उज्ज्वल प्रभावाळा [श्रीचंद्रप्रभ (अने श्रीसुविधि-
20 नाथ,) जेओ श्वेत वर्णना छे ते] अरिहंतो रोगनी शांति (शांतिकृत्य)^२ माटे छे । सिद्धो जे सिंदूर (लाल) वर्णना (श्रीपद्मप्रभ अने श्रीवासुपूज्य) छे ते त्रण लोकनुं वशीकरण^३ (वशीकरणकृत्य) करे छे ॥ ३४४—३४५ ॥ ५—६ ॥

- सिद्धनो अक्षर जे रेफ आकृति ते 'र्' ए वाग्बीज छे । जेनुं वशीकरण करवुं होय तेना मस्तकमां, मुखमां अथवा आज्ञाचक्र (बे भ्रमरोनी वच्चेना स्थान)मां (रकारने चित्तववो) अगर तो रकारनुं अरुणरोचिलाळ
25 किरणमय ध्यान धरतां ते वशीकरणकृत्य करे छे ॥ ३४६ ॥ ७ ॥

१. सरखावो—“ससि-सुविही अरिहंता सिद्धा पद्माम-वासुपूज्यजिना । धर्माचारिया सोल्ल पावो मल्ली उक्छाया ॥ २ ॥ सुव्वय-नेमी साहू ॥”

—न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६१.

२. श्रीमानतुंगसूरिय 'नवकारसारथवण' (गाथा ३, पृ. २६१) मां अरिहंतनुं ध्यान करनाराओने माटे अरिहंतो मोक्ष अने खेचरत्वरूप पौष्टिक कृत्य करे छे, ज्यारे अहीं रोगनी शांति द्वारा शांतिकृत्यरूप फल बताव्यु छे ।

३. सरखावो—“तेलुक्कवसीयरणं मोहं सिद्धा कुणंतु भुवणस्स ॥”

—न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६२.

आचार्याः स्वर्णनिभाः कुर्युर्जलवह्निरिपुमुखस्तम्भम् ।
 सूर्यक्षरशीर्षाकृतिदण्डहता न स्युरुपसर्गाः ॥ ३४७ ॥ ८ ॥
 नीलामोपाध्यायो लाभार्थं शुक्लनीलकृद् यदि वा ।
 अध्यापकार्द्वचान्द्री कलाऽऽत्मलाभाय परगलके ॥ ३४८ ॥ ९ ॥
 कृष्णरुचः साधुजनाः क्रूरदृशोच्चाट-मृत्युदाः शत्रोः ।
 साध्वक्षरदीर्घकलाकृत्यङ्कुशमुद्रया हता रिपवः ॥ ३४९ ॥ १० ॥
 अर्धचन्द्रः सिद्धस्तेजः सूरिः क्षितिः परे वायुः ।
 साधुर्व्योमित्यन्तर्मण्डलतत्त्वानुगं सद्गं ध्यानम् ॥ ३५० ॥ ११ ॥
 'नादो'ऽहंन् 'व्योम' मुनिः 'कला'ऽथ सिद्धः 'शिरो-ह-रः' सूरिः ।
 'ई'कार उपाध्यायो मायायां प्राग्बदुत शेषम् ॥ ३५१ ॥ १२ ॥

5

10

आचार्योर्नो वर्णं सुवर्णं सरखो छे । तेओ जल (पाणीतुं पूर, अतिवृष्टि वगैरे), अग्नि (आग) अने शत्रुना मुखतुं स्तंभन (स्तंभनकृत्य) करे छे^१ । सूरि (आचार्य)नो अक्षर जे शीर्षनी आकृति '—' (देवनागरी लिपिनी सीधी लीटीरूप संज्ञा) रूप दंडथी हणाएला उपसर्गो नाश पामे छे ॥ ३४७ ॥ ८ ॥

उपाध्यायनो वर्णं नील छे ते ऐहिक लाभार्थे छे^२ अने ते शुक्ल—नीलकृत्य (तुष्टि-पुष्टिकृत्य) माटे छे, तेमज अध्यापकनी (ह्रींकार आकृतिमां रहेली) अर्धचन्द्रकला (७) तुं बीजाना गळामां (?) 15 ध्यान करतां पोता लाभ थाय छे ॥ ३४८ ॥ ९ ॥

साधुओनो वर्णं श्याम छे तेथी ते (पापीओना मारण अने उच्चाटनकृत्य करवा माटे) शत्रुओने क्रूरदृष्टि उच्चाटन अने मृत्यु आपनार बने छे^३ । (आकृतिरूपे) दीर्घकला (दीर्घ ईकाररूप) '१' छे ते साधुनो अक्षर छे । ते (ईकार - १) अंकुशमुद्रास्वरूप छे अने तेनाथी शत्रुओ हणाय छे ॥ ३४९ ॥ १० ॥

अरिहंतनुं (जलतत्त्व) वरुणमंडल रूपे, सिद्धनुं अग्निमंडल रूपे, आचार्यनुं पृथ्वीमंडल रूपे, 20 उपाध्यायनुं वायुमंडल रूपे अने साधुनुं व्योममंडल रूपे ध्यान ते देहमां रहेला जलतत्त्वादिना मण्डलोने अनुसरतुं ध्यान छे ॥ ३५० ॥ ११ ॥

अरिहंत ते नाद, मुनि ते व्योम (बिंदु), सिद्ध ते कला, आचार्य ते शिर (देवनागरी लिपिनी)—मस्तकनी लीटी साथे हकार अने रकार, तेमज उपाध्याय ते 'ई'कार छे—एम माया-ह्रींकारमां पूर्वे जेम (कला, आकृति, तत्त्व वगैरे रूपे विचार कर्यो छे तेम अह्नी मंत्रनी दृष्टिए नाद, कला, बिंदुरूपे) विचार 25 कर्यो छे ॥ ३५१ ॥ १२ ॥

△ (नाद)	— (कला)	ह (सशिर हर)	१ (ईकार)	• (बिन्दु)
अरिहंत	सिद्ध	आचार्य	उपाध्याय	साधु

१. सरखावो—“जल-जलणाई सोलस पयत्थ थंमंतु आयरिया ।”

—न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६२.

२. सरखावो—“इहलोइय लाभकरा उवज्जाया हुंतु भयसरणा ॥” गा. ५ ।

३. “पावुच्चाडण-ताडणनिउणा साहू सया सरह ॥” गा. ५ ।

—न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६२.

शशि-सुविधिजिनौ नादो बिन्दुर्मुनिसुव्रतो व्रती नेमी ।

उद्यच्चन्द्रकलाऽन्तः सिद्धौ पद्माम-वासुपूज्यजिनौ ॥ ३५२ ॥ १३ ॥

वर्णान्तः सशिरः रः षोडश स्त्रीश्वरास्तथेकारः ।

पार्श्वो महिर्वाचक इदमपि न विरोधि पूर्ववद्गणितम् ॥ ३५३ ॥ १४ ॥

5 एकैकोऽर्हत्प्रभृतिः शतादिवर्णानुगोऽनिशं ध्यातः ।

शान्त्यादि कर्मषट्कं तनोति किन्त्वत्र दिञ्चात्रम् ॥ ३५४ ॥ १५ ॥

परमेष्ठिपञ्चनिर्मितजिनमयमाचार्यमेरुमर्हन्तम् ।

त्रैलोक्य-श्रीबीजं सर्वं ध्यायति स सर्वज्ञः ॥ ३५५ ॥ १६ ॥

- श्रीचंद्रप्रभ अने श्रीसुविधिनाथ ते अरिहंतस्थाने होवाथी ह्रींकारनो 'नाद' अंश छे; श्रीमुनि-
 10 सुव्रतस्वामी अने श्रीनेमिनाथ ए साधुस्थाने होवाथी ह्रींकारनो 'बिंदु' अंश छे; श्रीपद्मप्रभ अने श्रीवासु-
 पूज्यस्वामी ए सिद्धस्थाने होवाथी उगता चंद्रनी 'कला' रूपे छे; सोळ जिनेश्वरो (श्रीऋषभदेव, श्रीअजित-
 नाथ, श्रीसंभवनाथ, श्रीअभिनन्दन, श्रीसुमतिनाथ, श्रीसुपार्श्वनाथ, श्रीशीतलनाथ, श्रीश्रेयांसनाथ, श्रीविमलनाथ,
 श्रीअनंतनाथ, श्रीधर्मनाथ, श्रीशांतिनाथ, श्रीकुण्डुनाथ, श्रीअरनाथ, श्रीनमिनाथ अने श्रीवर्धमानस्वामी)
 आचार्य स्थाने होवाथी शिर सहित वर्णोनी अंते रहेलो ह, जे '२' साथेनी आकृति (ह) — ह्रींकारनी
 15 अष्टकलारूप अंशवाळो छे; श्रीपार्श्वनाथ अने श्रीमहिनाथ ए उपाध्याय स्थाने होवाथी ह्रींकारनो 'ई'कार
 अंश छे—ए रीते (ह्रींकार)ना चिंतनमां पूर्वनी जेम विरोध नथी ॥ ३५२-३५३ ॥ १३-१४ ॥

अरिहंत वगैरे एकेकलुं वर्णाक्षरोना सेंकडो (अनेक प्रकारना) आयोजनोनी साथे रोज (?) ध्यान
 धराय छे तेथी तेओ शांति आदि छये कर्मना कृत्यकारी थाय छे परंतु अहीं तो तेनुं दिशासूचन मात्र
 कर्युं छे ॥ ३५४ ॥ १५ ॥

- 20 ('शतादिवर्णानुगः' नो 'सेंकडो स्तुतिओपूर्वक' अथवा 'सो, हजार वगैरे संख्यामां' एवो पण
 अर्थ थई शके ।)

परमेष्ठिपंचकथी निर्माण थयेलो 'ॐ' ते जिनस्वरूप छे, तेमज आचार्यमेरु (आयरियमेरु) श्री
 अरिहंत—'अहं' स्वरूप छे, 'ह्रीं'कार ते त्रैलोक्यबीज अने 'श्री' (ज्ञानलक्ष्मी) बीजाक्षर छे, ते—'ॐ ह्रीं श्रीं
 ह्रीं अहं नमः' (अथवा 'ॐ ह्रीं श्रीं अहं नमः') ए सवळानुं ध्यान धरनार सर्वज्ञ बने छे ॥ ३५५ ॥ १६ ॥

षट्कोणाकृतिदेहे मध्ये नरमेरुसूर्यबिम्बस्थम् ।

यः सूरिमेरुमन्तः स्वं पश्यति सोऽपि सर्वज्ञः ॥ ३५६ ॥ १७ ॥

शङ्खिन्यन्तः शुषिरितवंशाग्रविलासिमौलिमेरुमये ।

आचार्यमेरुमात्माऽहंबिन्दुबिम्बस्थः ॥ ३५७ ॥ १८ ॥

चन्द्रार्कशक्रसङ्गमसमरससिक्तं स्वमौलिमेरुस्थम् ।

यः सूरिमेरुहं स्वं पश्यति सोऽत्र योगीन्द्रः ॥ ३५८ ॥ १९ ॥

5

षट्कोणाकृति मनुष्यदेहना मध्यमां नाभिकमल छे, तेमां सूर्यनुं स्थान छे, ते सूर्यना बिंबमां रहेला अरिहंत छे, तेनी अंदर पोते छे, एम जे विचिंतन करे छे ते सर्वज्ञ थाय छे ॥ ३५६ ॥ १७ ॥

[अथवा (ह्रींकार जेनो) देह षट्कोणाकृतिनो छे, तेना मध्यमां पंचपरमेष्ठिरूप ज्योत जे ॐकार छे तेना मध्यमां 'अहं'नो न्यास करीने तेना गर्भमां पोतानो आत्मा छे, एम जे विचिंतन करे छे ते सर्वज्ञ 10 थाय छे. ॥ ३५६ ॥ १७ ॥]

छिद्रवाला वांसना अप्रभाग ऊपर रहेल होय एम मस्तकनी मेरुमय शंखिनी नाडीमां चंद्रबिंब छे, तेमां अरिहंत विराजे छे अने (ध्यान करनारनो) आत्मा ते आचार्यमेरु (परमात्मा अरिहंत)स्वरूप छे एम चित्तवे (अथवा तो) पोताना मस्तकमां रहेल मेरुमां चंद्रनाडी, सूर्यनाडी अने सुषुम्णानाडीना संगमयी उत्पन्न थयेल जे समरस, तेनाथी सिंचायेला सूरिमेरु स्वरूप 'अहं' अरिहंत ते स्वयं छे—एम जे चित्तवे 15 छे, ते अहीं योगीन्द्र छे (?) ॥ ३५७-३५८ ॥ १८-१९ ॥

१. 'सूरिमन्त्रकल्पसंदोह' पृष्ठ ४५ मां 'मेरु' शब्दनो अर्थ अने भावार्थ आ प्रकारे जणाव्यो छे—

“मेरुसदृशेण अरिहंतत्तणं बुद्धं । अरिहंतत्तणेण अरिहंता, जहा चक्रेण चक्री, रज्जेण राया ।

अरिहंतत्तणं मुखतरुबीजभूयं अरिहंता अंकुरा । सेसा साहसहाहवा गेया । अतः कारणात् मेरुरूपे (आहंत्यरूपे) मन्त्रराजे स्मर्यमाणे जिनप्रभा भवति ।

20

अहंन् स्तुत्यगुणसंपूर्णो भगवान्, तेन स्तुतिपदानि भगवतामृद्धिस्थानीयान्युक्तानि ॥”

(अर्थ—) “जेम चक्री चक्री अने राज्यथी राजा कहेवाय छे तेम 'मेरु' शब्दथी अरिहंतपणुं कहेवाय छे अने अरिहंतपणाथी अरिहंत ओळखाय छे ।.....

अरिहंतपणुं ए मोक्षरूपी वृक्षना बीजस्वरूप छे अने अरिहंतो अंकुररूपे छे, बाकीना बीजा शाखा अने प्रशाखाओ कहेवाय छे । ए कारणथी अरिहंतपणारूप मंत्रराजनुं स्मरण करतां भगवाननुं तेज प्राप्त थाय छे ।

25

स्तुति करवा योग्य गुणोथी परिपूर्ण भगवाननां स्तुतिपदो पण श्रद्धिनां स्थान छे, एम कहेवायुं छे ।”

आ अर्थने लक्षमां लेतां अहीं जे 'नरमेरु' शब्द जणाव्यो छे ते मानव देहना आत्मानो वाचक छे अने 'सूरिमेरु' ते अरिहंतपणानो वाचक छे । अर्थात् मंत्रनुं अनुष्ठानपूर्वक ध्यान करनारनो आत्मा ज्यारे 'पोते अरिहंत-स्वरूप छे' एम संवेदन करे त्यारे ते सर्वज्ञ बने छे ।

अः पृथिवी पीतरुचिः उर्व्योम तडित्प्रभाभिराक्रान्तम् ।

मः स्वर्गः कला चन्द्रप्रभमिन्दुनभस्तत्परं ब्रह्म ॥ ४१६ ॥ २० ॥

अ-उ-मो विष्णु-विधीशास्त्रिगुणाः सकलास्तु कृष्ण-पीत-सिताः ।

संस्तुतिरताश्च निष्कलमभ्रं नादो जिनः सिद्धः ॥ ४१७ ॥ २१ ॥

5 आलोकेनोपलम्भेन मुनित्वेन च साधितः ।

रत्नत्रयमयो ध्येयः प्रणवः सर्वसिद्धये ॥ ४१८ ॥ २२ ॥

वा 'ॐ' इत्यन्तराप्राणशब्दो यः स्यात् तदुद्भवम् ।

शब्दब्रह्मेत्यसौ युक्तः (उक्तः) वाचकः परमेष्ठिनाम् ॥ ४१९ ॥ २३ ॥

(ॐकार—)

10 ('ॐ' ना स्थूल वर्णो 'अ, उ, म्' आ प्रमाणे चितववा—) 'अ' ए पृथ्वीरूप (भूः) छे अने तेनी कांति पीळी छे, 'उ' ए आकाश रूप (भुवः) छे अने ते वीजळीनी प्रभाथी भरपूर छे, 'म्' ए स्वर्गरूप (स्वः) छे अने कला चंद्रनी कांति जेवी छे । नभ (बिंदु) ते इंदु छे, तेथी पर (नाद) ते शब्दब्रह्म छे ॥ ४१६ ॥ २० ॥

अ	उ	म्	कला	बिंदु	नाद
भूः	भुवः	स्वः	चंद्रकांति	इन्दु	शब्दब्रह्म

15

'अ, उ, म्' थी ॐ सकल चितवीए तो ते त्रिगुणात्मक छे अने तेना अंशो (अनुक्रमे) ब्रह्मा, विष्णु अने शिव छे—तेनुं ध्यान धराय छे; ए त्रणे अनुक्रमे सत्त्व, रजस् अने तमस् गुणवाळा छे; सकल (देहधारी), श्वेत, पीळा तेम ज श्यामवर्णवाळा' अने संसारमां रत छे । कलारहित आकाश (शून्य-बिन्दु) ते नाद छे अने ते ज जिन अथवा सिद्ध छे ॥ ४१७ ॥ २१ ॥

20

सकल			निष्कल	
अ	उ	म्	बिंदु	नाद
ब्रह्मा	विष्णु	महेश	अरिहंत	सिद्ध

'आलोक'—प्रकाश अर्थात् ज्ञान; 'उपलम्भ'—प्राप्ति अर्थात् दर्शन अने 'मुनित्व' अर्थात् चारित्र—ए वडे साधित (आ + उ + म् = ॐ) त्रण रत्न (ज्ञान, दर्शन, चारित्र) स्वरूप प्रणव 25 (ॐकार) नुं सर्व सिद्धि माटे ध्यान करवुं जोईए ॥ ४१८ ॥ २२ ॥

आ	उ	म्
आलोक	उपलम्भ	मुनित्व
ज्ञान	दर्शन	चारित्र

अथवा देहमां 'ॐ' एवो जे प्राणात्मक (प्राणसंचारात्मक) ध्वनि थाय छे तेमांथी शब्दब्रह्म 30 (मातृका) उद्भवे छे, माटे (शब्दब्रह्म-मातृकावाचक होवाथी अने परमेष्ठिओ वाच्य होवाथी) ते ॐकार 'परमेष्ठिओने वाचक' कहेवायो छे (?) ॥ ४१९ ॥ २३ ॥

१. सरस्वातो—'ध्यानविन्दूपनिषद्'—“अकारः पीतवर्णः स्याद् रजोगुण उदीरितः ॥ १२ ॥ उकारः सान्त्विको शुक्लो मकारः कृष्ण-तामसः ।... ॥ १३ ॥”

इत्युक्त्वा हृत्कमले प्रणवं मध्यस्थश्चरिमेरुजिनम् ।
 स्वर-कादिवर्णयुक्तं यो ध्यायति कुम्भकेन शशिवर्णम् ॥ ४२० ॥ २४ ॥
 सिन्दूर-सुवर्णाभं श्यामारुणवर्णं(र्णा)भं क्रमादेशः ।
 शान्तिः क्षेमं स्तंभं द्वेषं वश्यं तनोति जन्तूनाम् ॥ ४२१ ॥ २५ ॥
 यस्तु द्वादशसहस्रं सामान्यात्प्रणवे जपम् ।
 कुर्यात् तस्य परं ब्रह्म स्फुटं द्वादशमासतः ॥ ४२२ ॥ २६ ॥
 अर्हद्विम्बं द्वये सायं प्राणायामत्रयं मुनिः ।
 षट्त्रिंशत्प्रणवाभ्यासात्कुर्याद् द्वादशकत्रयात् ॥ ४२३ ॥ २७ ॥
 इडायां पूरणं सूर्ये रेचनं कुम्भकेऽन्तरा ।
 हृदि द्विषट्पदाम्भोजे सन्ध्याविधिरयं स्मृतः ॥ ४२४ ॥ २८ ॥
 सूर्योपस्थानमेतत्तु तदेतदघमर्षणम् ।
 एतदेव महासन्ध्या नैवान्यत्किञ्चिदस्त्यतः ॥ ४२५ ॥ २९ ॥
 षष्ट्या गुर्वक्षरैर्वारैः पलं षष्ट्या पलैर्घटी ।
 षष्ट्यां गुर्वक्षराङ्कोऽयं त्रिसहस्री षटशती ॥ ४२६ ॥ ३० ॥
 अहोरात्रघटीषष्टिगुणा लक्षयुगं तथा ।
 सहस्रा षोडशेत्यन्तः प्रणवाद्दजपा मुनेः ॥ ४२७ ॥ ३१ ॥

5

10

15

आ प्रमाणे विवेचन कर्षा पछी (प्रांते कहेवानुं के—) हृदयकमलमां स्वर अने व्यंजनोपी युक्त अने जेना मध्यमां सूरिमेरु—ऽहं रूप जिन छे एवा प्रणवनुं कुंभक वडे श्वेतवर्णनुं ध्यान करवाथी प्राणीओने शांति, सिन्दूर (कुंकुम ?) वर्णनुं ध्यान करवाथी क्षेम, पीतवर्णनुं ध्यान करवाथी स्तंभन, श्यामवर्णनुं ध्यान करवाथी द्वेष अने अरुणवर्णनुं ध्यान करवाथी वश करवानां कृत्यो थाय छे ॥ ४२०—४२१ ॥ २४—२५ ॥ 20

जे साधारण रीते (दररोज) १२००० प्रमाण प्रणव-ॐकारनो जाप करे छे तेने बार महिनामां परब्रह्म (सूक्ष्म परावाक् अथवा आत्मस्वरूप) स्पष्ट थाय छे ॥ ४२२ ॥ २६ ॥

मुनिए बने संध्याकाले बार बार संख्याथी त्रण वार—एम छत्रीश प्रणवना अभ्यासथी (पूरक, कुंभक, रेचक स्वरूप) प्राणायाम करवापूर्वक अर्हद् विबनुं हृदयमां (अनाहृतचक्रना) बार दलना कमलमां ध्यान करवुं । ते वखते इडा नाडीथी पूरक, सुशुम्णाथी कुंभक अने सूर्या (पिंगला) नाडीथी 25 रेचक करवा । आ विधिने 'सन्ध्याविधि' कहेवामां आवे छे ॥ ४२३—४२४ ॥ २७—२८ ॥

आ (विधि) ज (अमारुं) 'सूर्योपस्थान' छे, आ ज (अमारुं) 'अघमर्षण' छे अने आ ज (अमारी) 'महासन्ध्या' छे । आनाथी भिन्न बीजुं कोई सूर्योपस्थान वगेरे तात्त्विक नथी ॥ ४२५ ॥ २९ ॥

(पंचपरमेष्ठी स्वरूप) गुरु अक्षरो ६० वार गणाय तो एक 'पल' याय अने ६० पलोनी एक 'घडी' थाय । आ रीते गुरु अक्षर ६० वार गणीए तो ३६०० संख्या प्रमाण थाय । दिवस अने रातनी 30 घडीओपी गुणीए (३६०० × ६०) तो २१६००० (बे लाख सोळ हजार) थाय । आ संख्याथी प्रणवनो अजपा (निरंतर) जाप करवो जोईए ॥ ४२६-४२७ ॥ ३०—३१ ॥

- घट्यां गुर्वक्षरमिता उच्छ्वासाः स तु एककः ।
 दशप्रणवजास्तेन प्राणायामा घटीभवाः ॥ ४२८ ॥ ३२ ॥
 त्रिशती सह षष्ट्या स्याद्दशप्रणवजा मुनेः ।
 सन्ध्यातो याति नोच्छ्वासः परमेष्ठिस्मृतिं विना ॥ ४२९ ॥ ३३ ॥
 5 परमेष्ठिमयो रत्नमयः सर्वमहोमयः ।
 प्रणवः स्रिमन्त्रादौ गौतमस्वामिना कृतः ॥ ४३० ॥ ३४ ॥
 वृत्ताकृतिरर्हन्तस्त्रिकोणासिद्धास्तु शीर्षकं स्रिः ।
 वाचक इन्दुकलाञ्च दीर्घकला साधुरिति षष्ठ ॥ ४३१ ॥ ३५ ॥
 शीर्ष-मुख-कण्ठ-हृदय-क्रमगतमात्मानमन्यदेहिगतम् ।
 10 अर्हत्सिद्धाचार्योपाध्याय-मुनिपदं तु रक्षायै ॥ ४३२ ॥ ३६ ॥

एक घटीमां गुर्वक्षर प्रमाण एटले ३६० उच्छ्वास थाय । तेमां एकेक उच्छ्वासे दश प्रणव (नो जाप) उत्पन्न थाय । आ रीते घडीथी उत्पन्न थनारो ३६०० प्रमाणनो प्रणव कह्यो छे ॥ ४२८ ॥ ३२ ॥

दश प्रणवथी उत्पन्न थतां (एक घडीमां) ३६० प्रमाण (जापसंख्या) थाय छे । आथी संध्याथी लईने परमेष्ठीना स्मरण विनातो मुनिनो एक पण उच्छ्वास जतो (होतो) नथी ॥ ४२९ ॥ ३३ ॥

- 15 आ प्रणव (अकार) पंचपरमेष्ठिमय छे; त्रण रत्नमय छे, सर्व प्रकारनी पूजास्वरूप छे, तेथी सूरिमंत्रनी आदिमां पण श्रीगौतमस्वामीए अकारनो निर्देश कर्यो छे ॥ ४३० ॥ ३४ ॥
 (हीकार—)

हीकारमां वृत्ताकृति '०' बिंदु ते अरिहंत, त्रिकोणाकृति '△' नाद ते सिद्ध, शीर्षक 'ह' मुख्याक्षर ते आचार्य, चंद्रकला '○' ते वाचक (उपाध्याय) अने दीर्घकला 'ी' ईकार ते साधु—ए रीते 20 पांच परमेष्ठीओ (जणाव्या) छे ॥ ४३१ ॥ ३५ ॥

बीजाना देहमां पोताने स्थापित करवो, त्यां रहेल पोताना शीर्ष, मुख कंठ, हृदय अने चरणस्थानोमां अनुक्रमे अरिहंत, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय अने मुनि पदोनो न्यास करवो, एथी रक्षा थाय छे । ॥ ४३२ ॥ ३६ ॥

- [अहीं एवो पण अर्थ लई शक्या के—पोतानी रक्षा माटे पोताना देहमां न्यास करवो अने 25 अन्यनी रक्षा माटे अन्यना देहमां न्यास करवो ।]

१. सरस्वावो—'वृद्धकला अरिहंता तिउणा सिद्धा य लोटकल सूरी ।

उवज्जात्या सुद्धकला दीर्घकला साहुणो सुहया ॥ १० ॥' —न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६३

आ गाथानो भावार्थ तो उपर्युक्त ४३१ श्लोक जेवो छे पण आमांनो 'लोटकल' शब्द ध्यानमां लेवा जेवो छे । लोट एटले आठ, कल-रेखा जेमां छे ते 'ह' समजवो । श्रीहेमचंद्राचार्य 'अभिधानचिंतामणि-वृत्ति'मां 30 जणावे छे के—'सुवर्ण रजतं ताम्रं रीतिः कांस्यं तथा त्रपुः । सीसं च धीवरं चैव अष्टौ लोहानि चक्षते ॥' (पृ० ४१६)

२. सरस्वावो—'सीसत्या अरहंता सिद्धा वयणमि सूरिणो कंठे ।

द्वियमि उवज्जात्या चरणठिया साहुणो वंदे ॥ ८ ॥' —न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६३

अर्हन् भूमिर्नभः सिद्धास्तेजः सूरिः परे पयः ।
 वायुः साधुरतो मायाबीजान्तस्तत्त्वपञ्चकम् ॥ ४३३ ॥ ३७ ॥
 पृथ्वी धर्मस्य पदं वारि नभश्चापि शुक्रबीजमिह ।
 तैजसमार्त्तध्यानं मरुत् तथा रौद्रबीजं स्यात् ॥ ४३४ ॥ ३८ ॥
 चन्द्र-कुजावर्हन्तः सिद्धाश्च बुधो बृहस्पतिः सूरिः ।
 शुक्रो वाचक एवं मुनिरर्क-शनीग्रहास्तत्र ॥ ४३५ ॥ ३९ ॥
 नादोऽर्हन्नेतदधः शून्यं व्योमश्रिता ग्रहाः सप्त ।
 इति नादाहर्हध्यानात् सर्वग्रहभूतशान्तिरिह ॥ ४३६ ॥ ४० ॥
 अर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-मुनीन्द्रसंस्थितास्तितयः ।
 नन्दाद्याः पञ्चामूः क्रमशः शान्तिकं प्राग्वत् ॥ ४३७ ॥ ४१ ॥

5

10

मायाबीज-ह्रींकारमां तत्त्वपंचक तथा परमेष्ठिपंचकानो मेळ आ प्रमाणे छे—अर्हन् भूमिरूपे, सिद्ध आकाशरूपे, आचार्य अग्निरूपे, उपाध्याय जलरूपे अने साधु वायुरूपे छे ॥ ४३३ ॥ ३७ ॥

अर्हीं (ध्याननी दृष्टि) धर्मध्याननुं पद पृथ्वी छे, शुक्रध्याननुं बीज जल तथा आकाश छे, आर्त्तध्याननुं पद अग्नि छे अने रौद्रध्याननुं बीज मरुत् (पवन) छे ॥ ४३४ ॥ ३८ ॥

चंद्र अने मंगल (ना ग्रहचार) नी शान्ति माटे अरिहंतना, बुध माटे सिद्धना, गुरु माटे 15 आचार्यना, शुक्र माटे उपाध्यायना अने रवि तेमज शनि माटे मुनिनां पदोनी उपासना छे ॥ ४३५ ॥ ३९ ॥

नाद ' Δ ' ए अरिहंत छे, नादनी नीचे शून्य ' △ ' ते आकाश छे, अने आकाशने आश्रयीने सात ग्रहो रहेला छे । ए रीते नादरूप अरिहंतना ध्यानथी सकल ग्रहो तथा भूतो अंगेनी शान्ति थाय छे ॥ ४३६ ॥ ४० ॥

तिथिओना पांच विभागो छे :—नंदा (१, ६, ११); भद्रा (२, ७, १२), जया (३, ८, २० १३), रिक्ता (४, ९, १४) अने पूर्णा (५, १०, १५) । शान्तिकर्म माटे अर्हत्, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय अने मुनिपदोमां ते ते तिथिओनुं अनुक्रमे ध्यान करवुं ॥ ४३७ ॥ ४१ ॥

१. सरस्वानोः—महिमंशलमरहंता गयणं सिद्धा य सूरिणो जलणो ।

वरसं वरमुवज्जाया पवणो मुणिणो हरंतु दुहं ॥ ६ ॥

—न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६२ 25

२. सरस्वानोः—

ससिमंगल अरिहंता बुधो य सिद्धा य सुरगुरु सूरि ।

शुक्रो उवज्जाय पुणो साहू मंदो सुहं भाणू ॥ १८ ॥

—न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६५

३. सरस्वानोः—

नंदा तिहि अरिहंता भद्रा सिद्धा य सूरिणो य जया ।

तिहि रिक्ता उवज्जाया पुण्णा साहू सुहं दिंतु ॥ १७ ॥

—न. स्वा. (प्रा. वि.) पृ. २६५ 30

चन्द्रामः शशिशान्त्यै कुजस्य पद्मप्रभो गुरोः शान्तिः ।
 सूर्यस्य नामिभूरथ वीरो राहोश्च शान्तिकृते ॥ ४३८ ॥ ४२ ॥
 मन्दस्य श्रीपार्श्वो बुधस्य नमिश्च शान्तये तदिह ।
 मायाबीजे तत्तत्स्थाने देवं ग्रहं च तं ध्यायेत् ॥ ४३९ ॥ ४३ ॥
 इति शान्तिकम् ॥

5

कुण्डलिनी भुजगाकृति (ती) रेफाश्रित'हः' शिवः स तु प्राणः ।
 तच्छक्तिर्दीर्घकला माया तद्वेष्टितं जगद्ब्रह्मम् ॥ ४४० ॥ ४४ ॥
 नाभौ हृदये कण्ठे आज्ञाचक्रेऽथ योनिमध्ये वा ।
 सिन्दूरारुणमायाबीजध्यानाद् जगद्ब्रह्मम् ॥ ४४१ ॥ ४५ ॥

10

प्राणवद् वर्णानुगतं मायाबीजं विशिष्टकार्यकरम् ।
 प्रायः शिरसि त्रिकोणे ब्रह्मकरं कामबीजवत् ॥ ४४२ ॥ ४६ ॥

चंद्रनी शांति माटे श्रीचन्द्रप्रभ, मंगलनी शांति माटे श्रीपद्मप्रभ, गुरुनी शांति माटे श्रीशांतिनाथ, सूर्यनी शांति माटे श्रीऋषभदेव अने राहुनी शांति माटे श्रीवीर, शनिनी शांति माटे श्रीपार्श्वनाथ अने बुधनी शांति माटे श्रीनमिनाथ—एम मायाबीज ह्रींकारमां ते ते तीर्थकरोना स्थाने ते ते ग्रहनुं ध्यान 15 करवुं ॥ ४३८-४३९ ॥ ४२-४३ ॥

रेफथी युक्त ह (ह) ते भुजग(सर्प)नी आकृतिवाळी कुण्डलिनी छे । केवल 'ह' ते शिव छे, ते ज प्राण छे, दीर्घकला (ी दीर्घ ईकार) ए तेनी शक्ति—माया छे, मात्राथी वेष्टित (मोहित) जगत छे, जगत 'ह्री' ना ध्यानथी वश थाय छे (?) ॥ ४४० ॥ ४४ ॥

नाभि(मणिपुरचक्र)मां, हृदय(अनाहतचक्र)मां, कंठ(विशुद्धचक्र)मां, आज्ञाचक्र(भूमध्यभाग)मां 20 अथवा योनिमध्य(स्वाधिष्ठानचक्र)मां सिंदूर समान अरुणवर्णवाळा मायाबीज(ह्रींकार)नुं ध्यान करवाथी जगत वश थाय छे ॥ ४४१ ॥ ४५ ॥

मायाबीज—ह्रींकारनुं ते ते वर्णने अनुसार ध्यान कराय तो ते विशिष्ट कृत्यकारी थाय छे । प्रायः मस्तकमां—त्रिकोणमां तेनुं ध्यान करवाथी ते कामबीज (ह्रीं)नी माफक वशीकरण माटे थाय छे ॥ ४४२ ॥ ४६ ॥

१. सरस्वातो :—

25

“ अकारो भुजगाकृत्या कुण्डली विश्वजन्मभूः ।
 तत्परो हः शिवः स्वात्मा राजतेऽहं इत्यतः ॥

हः शम्भुः सेन्दुकलो ब्रह्मा रस्तुर्यकः स्वरो विष्णुः ।
 संसृतिरस्या बिन्दुं दत्त्वा नादो विमात्यर्हन् ॥ ४४३ ॥ ४७ ॥
 वर्णान्तः पार्श्वजिनः कला फणा बिन्दुरत्र-नाद(ग)महः ।
 नागो र ई तु पद्मा तत्रार्हन् सूरिमेरुमयः ॥ ४४४ ॥ ४८ ॥
 वारि-धट-पत्र-यन्त्रे मूर्धनि भाले सुषुष्य-नैवेद्यैः ।
 संपूज्यामुं जापः करपर्वभिरञ्जबीजाद्यैः ॥ ४४५ ॥ ४९ ॥
 मायाबीजं लक्ष्यं(क्षं) परमेष्ठि-जिर्नोलि-रत्नरूपं यः ।
 ध्यायत्यन्तर्वीरं हृदि स श्रीगौतमः सुधर्मा च ॥ ४४६ ॥ ५० ॥
 इति मायाबीजम् ॥

5

इंदुकलायुक्त ह अर्थात् 'हं' ए शंसुनो वाचक छे, 'र' ए ब्रह्मानो वाचक छे अने चोथो 10 स्वर 'ई' ए विष्णुनो वाचक छे । एनाथी (?) संसारनी प्रवृत्ति थाय छे, तेना ऊपर बिन्दु—शून्य दईए अर्थात् मीहुं मूकीए तो ते 'नाद' छे अने ते स्वयं 'अर्हन्' रूपे शोमे छे ॥ ४४३ ॥ ४७ ॥

हं	र	ई	△
हर	ब्रह्मा	विष्णु	अरिहंत

वर्णनी अंते रहेल 'ह' ए पार्श्वजिन छे, कला ए फणा छे, बिन्दु ए नागना मस्तके रहेल 15 मणि छे, 'र' ए नाग-धरणेन्द्र छे अने 'ई' ए पद्मावती देवी छे, तेमां अरिहंतनी आकृति ते सूरिमेरु छे ॥ ४४४ ॥ ४८ ॥

ह	~	.	र	ई
पार्श्वजिन	फणा	नागमणि	धरणेन्द्र	पद्मावती

(जाणे) जलथी पूर्ण कलश होय अने तेना पर पवित्र पादडां मूकेलां होय एवा आकारवाळा 20 (सिद्धचक्र समान) यंत्रना उपरना भागमां 'ह्रीं' कारने स्थापन करी तेनी पूजा करवी, पछी आंगळीना वेदा वडे, कमलाकार वडे अथवा रुद्राक्षादि माला वडे तेनो जाप करवो (?) ॥ ४४५ ॥ ४९ ॥

मायाबीज—ह्रींकार परमेष्ठिमय छे, जिनावलीमय (चोवीश तीर्थंकरमय) छे अथवा तो त्रण रत्न (ज्ञान, दर्शन, चारित्र)मय छे, ए प्रकारे मायाबीज—ह्रींकारने लक्ष्यमां राखीने हृदयमां जे श्रीवीर भगवंतनुं ध्यान करे छे ते श्रीगौतम गणधर अथवा श्रीसुधर्मा गणधर सदृश थाय छे ॥ ४४६ ॥ ५० ॥ 25

१. संसारने बिन्दु (शून्य-मीहुं) दईए अर्थात् सांसारिक प्रवृत्ति बंध करीए तो आत्मा अर्हन् थाय छे, एवो पण अर्थ लई शक्याय ।

आद्यं हान्तं शब्दब्रह्मोर्ध्वाधो 'र'तस्त्रिरत्नयुतम् ।

चन्द्रकला सिद्धिपदं बिन्दुनिभोऽनाहतः सोऽर्हन् ॥ ४४७ ॥ ५१ ॥

षोडश चतुराधिविशतिरर्धौ नाभौ दलानि हृदि^३ मूर्ध्नि ।

आद्यं हान्तं वर्णाः शरदिन्दुकला-नभःप्रभवाः ॥ ४४८ ॥ ५२ ॥

5

नादस्त्वात्मोर्ध्वाधो रेफाञ्जिनरत्नयुक्त इत्यर्हम् ।

दृश्योऽन्तर्ब्रह्माब्जं नाभ्यन्तः शक्तिकुण्डलिनी ॥ ४४९ ॥ ५३ ॥

इति सर्ववर्णमूर्तिं अर्हन्तं सर्वमेरुगतमन्तः ।

ध्यायन् सूरिः सकलागमार्थवक्ता गतभ्रान्तिः ॥ ४५० ॥ ५४ ॥

(अर्हं—)

10 अर्हं मां अ अने ह् (अथी मांडीने ह् सुधीनी मातृकारूप) शब्दब्रह्मना सूचक छे, रेफरत्नत्रितयने बतावे छे, चन्द्रकला (~) ते सिद्धिपद छे अने बिन्दुसदृश जे अनाहत (नाद) छे ते अरिहंत छे ॥४४७॥५१॥

'अ' थी 'ह्' सुधीना (४९) वर्णो छे। तेमांथी 'अ' थी 'अः' सुधीना सोळ स्वरो नाभिकमल (मणिपूरचक्र)नां सोळ दलोमां, 'क्' थी 'म्' सुधीना चोवीश व्यञ्जनो हृदयकमल- (अनाहतचक्र)नां चोवीश दलोमां अने 'य्' थी 'ह्' सुधीना आठ व्यञ्जनो ललाटकमल (आज्ञाचक्र)

15 नां आठ दलोमां—ए प्रकारे ४८ वर्णो, शरद ऋतुना चन्द्रसदृश कला (~) अने बिन्दुथी युक्त चितववां। कला ~ (वक्ररेखा) बिन्दु अने नाद (सरल रेखा) नी संयोजनाथी मातृकाना वर्णो उत्पन्न थाय छे। (ते 'म्' सिवायना 'अ' थी 'ह्' सुधीना ४८ वर्णो थाय; तेमना ऊपर जे कला अने बिन्दुरूपे नाद छे ते 'म्' छे। 'म्' ने हृदयकमलनी वच्चे चितववो^३। आ प्रमाणे नाभिकमलनो पहिलो वर्ण 'अ,' ललाटकमलनो छेलो वर्ण 'ह्' अने हृदयकमलनो वचलो वर्ण 'म्' मळीने 'अर्हं' थाय।) अर्हं ते 20 स्वात्मा छे। उपरनो अने नीचेनो 'र'कार श्रीजिनेश्वर भगवंतना रत्नत्रयनो सूचक छे। तेनाथी सहित यतां स्वात्मा—अर्हं—परमात्मा बने छे। 'अर्हं' ने ब्रह्माब्ज(ब्रह्मरंध्र)मां चितववो अने नाभिकमलनी मध्यमां कुण्डलिनी शक्ति चितववी ॥ ४४८—४४९ ॥ ५२—५३ ॥

ए रीते 'अर्हं' ए अरिहंतनी साक्षात् सर्ववर्णमय मूर्ति छे। ए अर्हंतुं संपूर्ण मेरुदंडमां (मेरुदंडगत-सुषुम्णा नाडीमां) ध्यान करनार सूरि भ्रांतिरहित धर्इने सर्व आगमोना अर्थना प्रवक्ता बने छे ॥४५०॥५४॥

25

१. सरखावो :—

आद्यन्ताक्षरसंलक्ष्यमक्षरं व्याप्य यत् स्थितम् ।

अग्निज्वालासमं नाद-बिन्दु-रेखासमन्वितम् ॥ १ ॥

अग्निज्वालासमाक्रान्तं मनोमलविशोधकम् ।

देदीप्यमानं हृत्पद्मे तत्पदं नौमि निर्मलम् ॥ २ ॥

30

—' ऋषिमण्डलस्तोत्र '

२. सरखावो—योगशास्त्र, प्रकाश ८, श्लो. नं. १८-२२ नी व्याख्या ।

३. सरखावो— " " " श्लो. २-४ ।

४. " " " " श्लो. ८ ।

उक्तं च—

कमलदलोदरमध्ये ध्यायन् वर्णाननादिसंसिद्धान् ।
नष्टादिविषयबोधो घ्यातुः संपद्यते कालात् ॥ ४५१ ॥ ५५ ॥

अहंजपात् क्षयमरोचकमग्निमान्द्यं

कुष्ठोदरामकसन-श्वसनानि हन्ति ।

5

प्राप्नोति चाप्रतिमवाक् महतीं महद्भ्यः

पूजां परत्र च गतिं पुरुषोत्तमाप्त्याम् ॥ ४५२ ॥ ५६ ॥

अपि च—

कनककमलगर्भे कर्णिकायां निषण्णं

विगततमसमहं सान्द्रचन्द्रांशुगौरम् ।

10

गगनमनुसरन्तं सञ्चरन्तं हरित्सु

स्मर जिनपतिकल्पं मन्त्रराजं यतीन्द्र ! ॥ ४५३ ॥ ५७ ॥

इति सर्वत्रगं ध्यायन्नहमित्येकमानसः ।

स्वप्नेऽपि तन्मयो योगी किञ्चिदन्यन्न पश्यति ॥ ४५४ ॥ ५८ ॥

कथं छे के—

15

अनादिसंसिद्धवर्णोऽनुं कमलपत्रनी अंदर जे ध्यान करे छे तेने नष्ट (चोरायेली) वस्तु वगैरे विषयनुं ज्ञान समय जतां थाय छे ॥ ४५१ ॥ ५५ ॥

‘अहं’ मन्त्रराज जाप द्वारा क्षय, अरुचि, अपचो, कोढ़, आमरोग, खांसी, श्वास वगैरे (रोगोनी) नाश करे छे; जाप करनार अप्रतिम वाणीवालो बने छे, महापुरुषोनी पण पूजाने प्राप्त करे छे अने परलोकमां उत्तम पुरुषोए प्राप्त करेली गतिने भेळवे छे ॥ ४५२ ॥ ५६ ॥

20

हे मुनिवर ! तुं अज्ञानरूप अंधकारथी रहित, घन एवं चन्द्रकिरणोना जेवी गौर कांतिवाळा अने साक्षात् जिनपति समान एवा मंत्रराज अहं (नाभिगत) सुवर्णकमलनी मध्यमां विराजमान छे, एम प्रथम चितव । ते पछी ते आकाशमां जाय छे अने सर्वदिशाओमां संचरे छे, एम चितव ॥ ४५३ ॥ ५७ ॥

आ प्रकारे सर्वत्र जता एवा ‘अहं’ तुं एक चित्तथी ध्यान करतो अने तेमां लीन घतो योगी स्वप्नमां पण ए (अहं) सिवाय बीजुं जोतो नथी ॥ ४५४ ॥ ५८ ॥

25

१. जुओ ज्ञानार्णव, पृ. ३८७, श्लो. १.

२. जुओ ‘ज्ञानार्णव’ पृ. ३८७, श्लो. २, तथा योगशास्त्र; अष्टम प्रकाश, श्लो० ५ अने व्याख्या ।

३. सरखावो—योगशास्त्र; अष्टम प्रकाश, श्लो. १४-१७ ॥

- अहँ लक्ष्यकृत्य ध्यायन् नादादिविच्युतौ शशिनम् ।
यद्वर्णमात्रमक्षरभावोज्जितमीरितुं शक्यम् ॥ ४५५ ॥ ५९ ॥
पश्यत्यनाहताभिधेदेवमसौ सूक्ष्मलक्ष्यगतः ।
तस्माच्च गलितलक्ष्यो ज्योतिर्मयमीक्षते विश्वम् ॥ ४५६ ॥ ६० ॥
- 5 मन्त्रराजसमुद्भूतानाहतस्थितचेतसः ।
सिद्ध्यन्ति सिद्धयः सर्वा अणिमाद्याः स्वयं यतेः ॥ ४५७ ॥ ६१ ॥
इति पिण्डस्थिति-पदगत-रूपाश्रित-रूपवर्जिताभ्यासात् ।
अहँ मेरुध्यातुस्तत्तद्भवसिद्धिसाम्राज्यम् ॥ ४५८ ॥ ६२ ॥
अकारः श्रीपतिः सान्तः सेन्दुः शम्भुर्विधिश्च रः ।
10 ऊर्ध्वमेतन्नभोलोकस्तदन्तेऽनाहतो जिनः ॥ ४५९ ॥ ६३ ॥
अहँ त्रैलोक्यपूज्यत्वाद् (?) अनन्तकरुणा जिनाः ।
सद्रत्नत्रयभाजस्तदहँ सर्वबीजकम् ॥ ४६० ॥ ६४ ॥

आ रीते अहँना पदस्थ ध्यान पछी नाद कोरेथी रहित (अ, रेफ, बिन्दु अने कलाथी रहित) उज्ज्वल 'ह' वर्णनुं ध्यान करतुं । आ 'ह' अक्षरभावने प्राप्त कहेवाय । ते 'ह' हवे वर्णमात्र (वाचाथी 15 अनुच्चार्य) रहे अने अनक्षरताने पामे, ते माटे तेने चन्द्रकलाकारे चितववो । आ रीते सूक्ष्म लक्ष्य (चन्द्रकला)मां स्थिर थयेलाने चन्द्रकलाना आकारवाळा श्री अनाहतदेवनां दर्शन थाय छे । पछी ते अनाहत—चन्द्रकलाने सूक्ष्मातिसूक्ष्म—वालाप्रसदृश—बिंदुरूप चितववी, पछी ते लक्ष्यथी पण मनने खसेडी लेवुं । ते पछी योगी विश्वने ज्योतिर्मय जुंए छे ॥ ४५५-४५६ ॥ ५९-६० ॥

मन्त्रराज(अहँ)थी उत्पन्न-उपस्थित थयेला अनाहत देवमां जेणे मनने स्थिर कर्युं छे ते यतिने 20 अणिमा वगैरे बधी सिद्धिओ स्वयं सिद्ध थाय छे ॥ ४५७ ॥ ६१ ॥

आ प्रकारे पिंडस्थ, पदस्थ, रूपाश्रित अने रूपातीतना अभ्यासथी 'अहँ'—मेरुनुं पूर्वोक्त रीते ध्यान करनारने ते ते भवोमां अनेक सिद्धिओ रूप साम्राज्य प्राप्त थाय छे ॥ ४५८ ॥ ६२ ॥

(‘अहँ’मां रहेल) ‘अ’ ते विष्णुस्वरूप छे, ‘स’नी अंते रहेल अने इन्दुकला ‘~’ सहित एवो ‘ह’ अर्थात् ‘हँ’ ते शंभुस्वरूप छे अने ‘र’ ब्रह्मास्वरूप छे, एनाथी ऊपर बिंदु ते लोकाकाश छे 25 अने बिन्दु पछी जे अनाहत प्रगटे छे, ते लोकाकाशना अंते (सिद्धशिलाना उपर) रहेल ‘जिन’ छे ॥ ४५९ ॥ ६३ ॥

‘अहँ’ पटले त्रणे लोकने पूज्य, अनन्तकरुणावाळा अने रत्नत्रयने धारण करनारा श्री जिनेश्वर भगवंतो छे, तेथी अहँ सर्व सद्बस्तुओनी प्राप्तितुं बीज छे ॥ ४६० ॥ ६४ ॥

१. सरस्वावो—योगशाला; अष्टम प्रकाश, श्लो. २४-२५-२६ ।

२. “ ” ” ” ” श्लो० २७-२८ ।

वर्णान्तः श्रीवीरो रेफः सिंहासनं तु चन्द्रकला ।
रुचिदृष्टच्छत्रत्रयं मन्त्रकलशोऽस्य नादशिखा ॥ ४६१ ॥ ६५ ॥
वर्णान्तस्तीर्थकरस्त्रिकोणकोटीरमथ सितांशुकला ।
सर्वत्र शीतलेश्या शून्यं शुक्लं ततः परं सिद्धिः ॥ ४६२ ॥ ६६ ॥
रेफद्वयाद्यमयुतं तथोर्ध्वरेफमधःस्थरेफं वा ।
अत्यक्तसान्तबीजं मन्त्रतनुजिनपतिः साक्षात् ॥ ४६३ ॥ ६७ ॥
त्रैलोक्यवर्तिशाश्वतजिनदर्शन-पूजन-स्तुतिभवेन ।
जिनपतिबीजांशुं शतं स्मरन् फलेन स्वयं त्रियते ॥ ४६४ ॥ ६८ ॥

5

अथवा, वर्णान्त-‘हू’ ए वीर भगवंतनो वाचक छे, (नीचेनो) रेफ-‘रू’ ते सिंहासन छे अने चंद्रकला ‘ए’ (ऊपरना) रू रूपी (त्रण) दंड ऊपर रहेल त्रण छत्र स्वरूप छे अने तेनी नादशिखा 10 (विन्दु) अहीं मन्त्रकलश स्वरूप छे ॥ ४६१ ॥ ६५ ॥

अथवा—वर्णनी अंते रहेलो ‘हू’ तीर्थकर स्वरूप छे, ‘रू’ त्रिकोणकोटि (!) छे, अर्धचन्द्रकला ते सर्वत्र शुक्लेश्यानी सूचक छे, शून्य ते शुक्लध्यानतुं प्रतीक छे, अने ते पछी सिद्धि प्राप्त थाय छे ॥ ४६२ ॥ ६६ ॥

वे रेफ, आध-अ अने म- थी युक्त अने ह बीज सहित एवो अहूँ ए श्रीजिनपतिनो साक्षात् 15 मंत्र छे । अथवा ऊर्ध्व रेफ सहित ह (हूँ) अथवा अधो रेफ सहित ह (हूँ) अथवा बन्ने रेफ सहित (हूँ) :— ए त्रणे पण मंत्रदेहधारी साक्षात् जिनपति छे ॥ ४६३ ॥ ६७ ॥

जिनपतिबीज ‘अहूँ’नुं १०८ वार स्मरण करनार त्रणे लोकमां रहेली शाश्वत जिनप्रतिमाओंनां दर्शन, पूजन अने स्तुतिथी थनारां फळो वडे स्वयं वराय छे (ए फळो तेने स्वयं वरे छे) ॥ ४६४ ॥ ६८ ॥

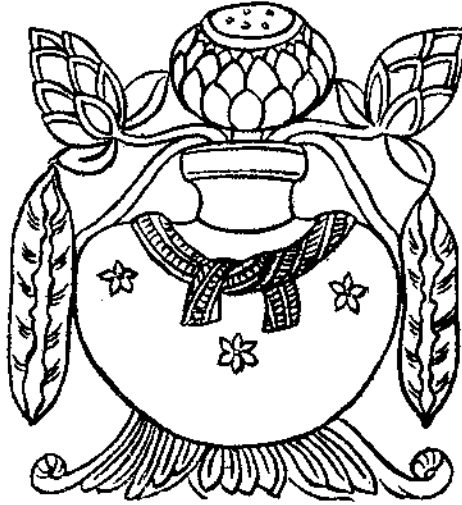
परिचय

20

मंत्र, गणित, ज्योतिष् वगैरे विषयोंना पारगामी आचार्य श्रीसिंहतिलकसूरिए सूरिमंत्र विशेष ‘मंत्रराज-रहस्य’ नामनो आर्यो, अनुष्टुप्-छंदमां ६३३ गाथाओ (प्रंथाप्र ८००)नो सूरिमंत्र विषयनो माहितीपूर्ण एक विशिष्ट ग्रंथ वि. सं. १३२७मां रच्यो छे, जे अद्यावधि अप्रसिद्ध छे । तेनी एक ह. लि. प्रति बडोदरा, श्रीमुक्तिकमलज्ञानमंदिरना संप्रहमांथी मळी हती । बीजी प्रति पाटण, पं. अमृतलाल मोहनलाल भोजकना संप्रहमांथी प्राप्त थई हती । अने त्रीजी प्रति डभोइ, श्री अमरविजयजी ज्ञानभंडारमांथी 25 मळेळी; परंतु त्रणे प्रतिओ अशुद्ध हती । छेवटे चोथी प्रति जयपुर, तपगच्छ जैनभंडारनी मळी, तेना ऊपरथी मूळ ग्रंथनुं संशोधन थई शक्युं छे ।

आ 'मंत्रराजरहस्य' ग्रंथमां अहं, ह्रीं, ॐ वगैरे मंत्रवीजो ऊपर व्यापकदृष्टिए विवेचन करेछं छे अने तेनुं रहस्य तेमज उपासना संबंधी हकीकतो दर्शावी छे । आ त्रिषय नमस्कार विषयने लगतो होवाथी तेटलो संदर्भ तारवी चारे प्रतिओथी शुद्ध करी अनुवाद साथे अहीं आपीए छीए ।

श्रीसिंहतिलकसूरिए अनेक ग्रंथोनी रचना करेली छे । प्रत्येक ग्रंथमां तेमणे पोताना गुरु 5 श्रीबिबुधचंद्रसूरिनो मानभर्यो उल्लेख कर्यो छे, केटलेक स्थळे तो पोताना प्रगुरु श्रीयशोदेवसूरिनुं पण स्मरण कर्युं छे । तेमणे पोतानी घणीखरी कृतिओने अते साह्लाददेवतानी कृपानो उल्लेख कर्यो छे ।

[५७ - १२]

श्रीसिंहतिलकसूरिसंहब्धः
परमेष्ठिविद्यायन्त्रकल्पः

श्रीवीरजिनं नत्वा वक्ष्ये श्रीविबुधचन्द्रपूज्यपदम् ।
गणिविद्यायुगपदतो यन्त्रं परमेष्ठिविद्यायाः ॥ १ ॥ 5
त्रिप्राकारं क्रमशश्चतुरष्ट-द्वयष्टपत्रपद्मान्तः ।
किञ्जल्कपूज्यबीजं यन्त्रं लेख्यं सुरभिदलैः ॥ २ ॥
मध्येऽहं ऊर्ध्वादिषु सिं आं उं सां रेखिका दलचतुष्के ।
ऋषभोऽथ वर्द्धमानश्चन्द्राननो वारिषेणको दिक्षु ॥ ३ ॥
अष्टदलेषु क्रमशो युगादिनाथाय तन्ममोऽत्रैव । 10
गोमुख-चक्रेश्वर्यौ शस्यं कान्तं जिनः सुरश्च सुरी ॥ ४ ॥
द्वयष्टदलेषु क्रमशः सुविधिजिनाय नम इत्यथ ।
त्रिदशदेवं श्रीवीरान्तमेवं तद् वच्मि नामानि ॥ ५ ॥

अनुवाद

गणधरो अने देवेन्द्रेने पण पूज्य छे चरण जेमना एवा श्री जिनेश्वर भगवंतने नमस्कार करिने 15
गणिविद्यानी साधोसाध अहीथी जेनां पदो गुरुदेव श्री विबुधचन्द्रसूरिने अब्यन्त पूज्य हता एवा 'परमेष्ठि-
विद्या'ना यंत्र विशेष वर्णन करीश ॥ १ ॥

(यन्त्र रचना—)

त्रण गढ(ना आकार)मां क्रमशः चार, आठ अने सोळ पत्रोवाळा कमळनी अंदर यंत्रना कमळनी
कर्णिकामां पूज्यबीज (अहं) मूकीने यंत्रने सुवासित द्रव्योथी आलेखवुं ॥ २ ॥ 20

मध्येमां 'ऽहं' अने ऊर्ध्वादि चार दलोमां 'सि, आ, उ, सा'नां रेखाचित्रो (आलेखवां) अने
चार दिशाओमां क्रमशः 'ऋषभ, वर्द्धमान, चन्द्रानन, वारिषेण' एवां नाम लेखवां ॥ ३ ॥

(कमळनां) आठ पत्रोमां क्रमशः—'युगादिनाथाय नमः', 'गोमुखाय नमः', 'चक्रेश्वर्यै
नमः' ए प्रकारे जिनेश्वर, (शासन) देव अने (शासन) देवीनां नामो श्रीचन्द्रप्रभ जिनेश्वर सुधी
लेखवां, (कमळनां) सोळ पत्रोमां 'सुविधिजिनाय (नाथाय) नमः'थी लईने देवाधिदेव एवा श्रीवीर 25
भगवान सुधीनां नामो देव अने देवी साधेनां आलेखवां । ते नामो आ प्रकारे जणावुं छुं ॥ ४-५ ॥

- युगादीशोऽजितस्वामी संभवोऽप्यभिनन्दनः ।
 सुमतिः पद्मलक्ष्मा श्रीसुपार्श्वश्चन्द्रलाञ्छनः ॥ ६ ॥
 सुविधिः शीतलः श्रेयान् वासुपूज्यप्रभुस्ततः ।
 विमलानन्त-धर्म-श्रीशान्ति-कुन्धुरो जिनः ॥ ७ ॥
 5 मंछी श्रीसुव्रत-नमी नेमिः श्रीपार्श्वतीर्थकृत् ।
 वीरश्च जिननामान्ते नाथाय नम इत्यदः ॥ ८ ॥
 श्रीगोमुखो महायक्षत्रिमुखो यक्षनायकः ।
 तुम्बरुः सुमुखस्तस्माद् मातङ्गो विजयोऽजितः ॥ ९ ॥
 ब्रह्मा यक्षेद् कुमारः षण्मुख-पाताल-किन्नराः ।
 10 गरुडो गान्धर्वो यक्षेन्द्रः (६) कुबेरो वरुणस्तथा ॥ १० ॥
 भृकुटिगोमेधः पार्श्वो मातङ्गोऽमी जिनाश्रिताः ।
 चक्रेश्वर्यजितबला दुरितारिश्च कालिका ॥ ११ ॥
 महाकाल्यच्युता श्यामा भृकुटी च सुतारि(र)का ।
 अशोका मानवी चण्डा विदिताऽथ प्रियाङ्कुशा ॥ १२ ॥
 15 कन्दर्पा निर्वाणी बला धारिणी धरणाप्रिया ।
 नरदत्ताऽथ गान्धार्यम्बिका पद्मावती तथा ॥ १३ ॥
 सिद्धायिका इमा जैन्यः क्रमाच्छासनदेवता ।
 जिन-देव-सुरी (?) नामप्रयं प्रति दलं दलम् ॥ १४ ॥

१. युगादीश, २. अजितस्वामी, ३. संभव, ४. अभिनन्दन, ५. सुमति, ६. पद्मप्रभ, 20 ७. सुपार्श्व, ८. चन्द्रप्रभ, ९. सुविधि, १०. शीतल, ११. श्रेयांस, १२. वासुपूज्य, १३. विमल, १४. अनन्त, १५. धर्म, १६. शान्ति, १७. कुन्धु, १८. अर, १९. मंछी, २०. सुव्रत, २१. नेमि, २२. नेमि, २३. पार्श्व अने २४. वीर—आ जिनेश्वरोनां नामोनी अंते 'नाथाय नमः' ए पद जोडीने लखवुं ॥६-८॥
 (ते प्रत्येक जिनेश्वरनी नीचे क्रमशः—) १. गोमुख, २. महायक्ष, ३. त्रिमुख, ४. यक्षनायक, ५. तुम्बरु, ६. सुमुख (कुसुम), ७. मातंग, ८. विजय, ९. अजित, १०. ब्रह्मा, ११. यक्षेद् (मनुज), 25 १२. कुमार, १३. षण्मुख, १४. पाताल, १५. किन्नर, १६. गरुड, १७. गान्धर्व, १८. यक्षेन्द्र (यक्षेद्), १९. कुबेर, २०. वरुण, २१. भृकुटि, २२. गोमेध, २३. पार्श्व अने २४. मातंग—आ (बधा) जिनेश्वरदेवोने आश्रित (शासनदेवो) छे ॥ ९-११ ॥

(ते प्रत्येक जिनेश्वर अने देवनी नीचे क्रमशः—) १. चक्रेश्वरी, २. अजितबला, ३. दुरितारि, ४. कालिका, ५. महाकाली, ६. अच्युता, ७. श्यामा, ८. भृकुटी, ९. सुतारका, १०. अशोक,

- 30 5 ०धर्मा श्री० इ। 6 मछिः श्री० इ। 7 नेमि श्री० इ। 8 कुसुम० इति नाम
 अमिधानचिन्तामणौ। 9 मनुजः इति नाम अमिधानचिन्तामणौ। 10 चण्डी अ। 11 ०व-सूरिना० अ।

एकोऽर्हत् सिद्धाद्याः षट् तीर्थेश्वराः क्रमादथवा ।
चन्द्रामसुविध्याद्या अर्हत्-सिद्धादयः प्राग्बत् ॥ १५ ॥

११. मानवी, १२. चण्डी, १३. विदिता, १४. प्रियांकुशा, १५. कंदर्पा, १६. निर्वाणी, १७. बला,
१८. धारिणी, १९. धरणप्रिया, २०. नरदत्ता, २१. गांधारी, २२. अंबिका, २३. पद्मावती अने
२४. सिद्धायिका—आ जैन शासनदेवीओ छे तेने क्रमशः आलेखवी। आ प्रकारे प्रत्येक पत्रमां जिनेश्वर, 5
(शासन) देव अने (शासन) देवी—एम त्रण नामो लखवां ॥ ११-१४ ॥

(कमळनां आठ पत्र पैकी—

पहेला पत्रमां—युगादिनाथाय नमः । गोमुखाय नमः । चक्रेश्वर्यै नमः ।
बीजा पत्रमां—अजितनाथाय नमः । महायक्षाय नमः । अजितबलायै नमः ।
त्रीजा पत्रमां—संभवनाथाय नमः । त्रिमुखाय नमः । दुरितार्थै नमः । 10
चोथा पत्रमां—अमिनन्दननाथाय नमः । यक्षाय नमः । कालिकायै नमः ।
पांचमा पत्रमां—सुमतिनाथाय नमः । तुम्बरवे नमः । महाकाल्यै नमः ।
छट्टा पत्रमां—पद्मप्रभनाथाय नमः । सुमुखाय (कुसुमाय नमः) । अच्युतायै नमः ।
सातमां पत्रमां—सुपार्श्वनाथाय नमः । मातङ्गाय नमः । श्यामायै नमः ।
आठमा पत्रमां—चन्द्रप्रभनाथाय नमः । विजयाय नमः । भृकुट्यै नमः । 15

ए पछी सोळ पत्रवाळा कमळमां—

पहेला पत्रमां—सुविधिनाथाय नमः । अजिताय नमः । सुतारकायै नमः ।
बीजा पत्रमां—शीतलनाथाय नमः । ब्रह्मणे नमः । अशोकायै नमः ।
त्रीजा पत्रमां—श्रेयांसनाथाय नमः । यक्षेशे (मनुजाय) नमः । मानव्यै नमः ।
चोथा पत्रमां—वासुपूज्यनाथाय नमः । कुमाराय नमः । चण्ड्यै नमः । 20
पांचमा पत्रमां—विमलनाथाय नमः । षण्मुखाय नमः । विदितायै नमः ।
छट्टा पत्रमां—अनन्तनाथाय नमः । पातालाय नमः । प्रियाङ्कुशायै नमः ।
सातमा पत्रमां—धर्मनाथाय नमः । किन्नराय नमः । कन्दर्पायै नमः ।
आठमा पत्रमां—शान्तिनाथाय नमः । गरुडाय नमः । निर्वाण्यै नमः ।
नवमा पत्रमां—कुन्थुनाथाय नमः । गान्धर्वाय नमः । बलायै नमः । 25
दशमा पत्रमां—अरनाथाय नमः । यक्षेन्द्राय (यक्षेसे) नमः । धारिण्यै नमः ।
अगित्यारमा पत्रमां—मल्लिनाथाय नमः । कुबेराय नमः । धरणप्रियायै नमः ।
बारमा पत्रमां—सुव्रतनाथाय नमः । वरुणाय नमः । नरदत्तायै नमः ।
तेरमा पत्रमां—नमिनाथाय नमः । भृकुट्ये नमः । गान्धार्यै नमः ।
चौदमा पत्रमां—नेमिनाथाय नमः । गोमेधाय नमः । अम्बिकायै नमः । 30
पंदरमा पत्रमां—पार्श्वनाथाय नमः । पार्श्वाय नमः । पद्मावत्यै नमः ।
सोळमा पत्रमां—वीरनाथाय नमः । मातङ्गाय नमः । सिद्धायिकायै नमः ।
—आ प्रकारे अष्टदलकमळमां अने षोडशदलकमळमां क्रमशः नाम लखवां ।)

“ ॐ નમોઽરિહો ભગવતો અરિહંત-સિદ્ધ-આયરિય- ।

ઉવજ્ઞાય-સન્નસંઘ-ધમ્મતિત્થપવયણસ્સ ॥ ૧૬ ॥

ॐ નમો ભગવર્હૈય સુયદેવયાપ સંતિદેવયાપ ।

સન્નદેવ-પવયણદેવયાણં દસણ્ઠં દિસાપાલાણં ।

5

પંચણ્ઠં લોગપાલાણં ઠઃ ઠઃ સ્વાહા ॥”

વિદ્યેયં વલયાકૃત્યા, લેખ્યા નવગર્જપ્રમા ॥ ૧૭-૧૮ ॥

અસ્યા વર્ણાઃ શ્લોકયુગ્મં (ગ્મેન) પશ્ચવિંશતિરક્ષરા (પદાનિ) ॥

(અહીં વીજા યંત્રનો અગર એ યંત્રનો વીજો પ્રકાર બતાવે છે—)

અથવા વચ્ચે એક ‘અર્હન્’ને રાક્ષીને (કમઠનાં ચાર પત્રોમાં) સિદ્ધ વગેરે આગઠ છ છ
10 તીર્થકરો (સિદ્ધ જિનેશ્વરોનાં સમવિભાગે) સ્થાપવા—

(સિદ્ધ—ઋષભ, અજિત, સંભવ, અભિનંદન, સુમતિ, પદ્મપ્રભ । આચાર્ય—સુપાર્શ્વ, ચંદ્રપ્રભ, સુવિધિ, શીતલ, શ્રેયાંસ, વાસુપૂજ્ય । ઉપાધ્યાય—વિમલ, અનન્ત, ધર્મ, શાન્તિ, કુન્ધુ, અર । સાધુ—મહિ, (મુનિ)સુવ્રત, નમિ, નેમિ, પાર્શ્વ, વીર । —આ પ્રકારે સ્થાપના કરાવી ।)

અથવા વર્ણ અનુસાર આ ક્રમથી સ્થાપવા—

15 (અર્હન્—ચંદ્રપ્રભ, સુવિધિ । સિદ્ધ—પદ્મપ્રભ, વાસુપૂજ્ય । આચાર્ય—ઋષભ, અજિત, સંભવ, અભિનંદન, સુમતિ, સુપાર્શ્વ, શીતલ, શ્રેયાંસ, વિમલ, અનન્ત, ધર્મ, શાન્તિ, કુન્ધુ, અર, નમિ, વીર । ઉપાધ્યાય—મહિ, પાર્શ્વ । સાધુ—સુવ્રત, નેમિ ।) —આ પ્રકારે અગાઠ (સૂરિમંત્ર અને વર્ધમાનવિદ્યા)માં જણાવ્યા મુજબ સ્થાપના કરવી ॥ ૧૫ ॥

† (પરમેષ્ટિવિદ્યા—પદ અને વર્ણસંખ્યાસહિત—)

20	* ૧-૧ ૐ	૨-૨ નમો	૩-૩ અરિહો	૪-૪ ભગવતો	૫-૪ અરિહંત
	૬-૨ સિદ્ધ	૭-૪ આયરિય	૮-૪ ઉવજ્ઞાય	૯-૪ સન્નસંઘ	૧૦-૪ ધમ્મતિત્થ
25	૧૧-૫ પવયણસ્સ	૧૨-૧ ૐ	૧૩-૨ નમો	૧૪-૫ ભગવર્હૈય	૧૫-૬ સુયદેવયાપ
	૧૬-૬ સંતિદેવયાપ	૧૭-૪ સન્નદેવ	૧૮-૮ પવયણદેવયાણં	૧૯-૩ દસણ્ઠં	૨૦-૫ દિસાપાલાણં
	૨૧-૩ પંચણ્ઠં	૨૨-૫ લોગપાલાણં	૨૩-૧ ઠઃ	૨૪-૧ ઠઃ	૨૫-૨ સ્વાહા

30 —આ વિદ્યા(પરમેષ્ટિવિદ્યા)ને વલયાકૃતિએ લખવી અને તેનું પ્રમાણ નેવ્યાશી વર્ણોનું (૮૯) થાય છે ॥ ૧૬-૧૮ ॥

આ વિદ્યાના વર્ણો બે શ્લોકમાં (ઉપર ગણાવ્યા મુજબ) પચીશ (૨૫) અક્ષરો અગર પદો છે ।

13 ંવદેવાણં અ ।

† પરમેષ્ટિવિદ્યા (ગણિવિદ્યા) માટે જુઓ ‘નમસ્કાર સ્વાધ્યાય’ (પ્રા. વિ.) પૃ. ૪૨૭ ।

35

● પ્રથમ અંક પદસૂચક અને દ્વિતીય અંક વર્ણસૂચક છે ।

मघवाऽग्निर्नर्यमो रक्षो वरुणो वायुदिकृपतिः ।
 पूर्वोदौ धनदेशानौ नागोऽधो विधिरुर्ध्वगः ॥ १९ ॥
 “अद्भुमहारिद्वीओ हिरि-सिरि-लच्छि-बुद्धि-कंतीओ ।
 विजया जया जयंती वियरह अपराजिया वि तर्हि” ॥ २० ॥
 पूर्वादिक्रमतो दिक्षु एतद्गाथांहरिरेकतः ।
 एकतः श्रुतदेवी तु पुस्तकाम्भोजशालिनी ॥ २१ ॥
 एकतः शान्तिदेवी च करे स्वर्णकमण्डलुम् ।
 सुधारसभृतं पद्माक्षमन्त्राद्यपि विभ्रती ॥ २२ ॥
 राजत-स्वर्ण-रत्नप्राकारत्रितयं दिशेत् ।
 चतुर्द्वारं स्फुरद्वरत्नध्वज-तोरणराजितम् ॥ २३ ॥
 भूमण्डलं ततो दिक्षु विदिक्षुं [च] लक्ष्मिवान् ।
 यद् व्याप्यं(प्य) [मण]डलं सार्द्धं वकारैः कलशाङ्कितम् ॥ २४ ॥

5

10

[इति यन्त्रलेखनम् ।]

पूर्व आदि आठ दिशाओमां (क्रमशः) दिशाओना अधिपतिओ—१. मघवा (इन्द्र), २. अग्नि, ३. यम, ४. रक्षः (नैर्ऋत), ५. वरुण, ६. वायु, ७. धनद (कुबेर), ८. ईशान—(आ आठ दिशाओमां 15 अने) नीचेना भागमां नाग तेमज ऊपरना भागमां विधि (ब्रह्मा)—ए प्रकारे नामो लखवां ॥ १९ ॥

पूर्व आदि दिशाओमां क्रमशः आठ महाऋद्धिओ लखवी—१. ह्री, २. श्री, ३. धृति, ४. मति, ५. कीर्ति, ६. कांति, ७. बुद्धि अने ८. लक्ष्मी; तेम ज त्यां (पूर्व आदि दिशाओमां) १. जया (पूर्व), २. विजया (उत्तर), ३. जयन्ती (अजिता-पश्चिम) ४. अपराजिता (दक्षिण) लखवी ॥ २० ॥

पूर्व आदि दिशाओना क्रमे ऊपरनी गाथाओनां चरणो क्रमशः मूकवां, एक तरफ पुस्तक तेम ज 20 कमळथी शोभती श्रुतदेवीनी आलेखना करवी अने बीजी तरफ जेना एक हाथमां अमृतसथी भरेलुं सुवर्णनुं कमण्डलु छे अने बीजा हाथमां पधना पारानी माला छे एवी शान्तिदेवीने आलेखनी ॥ २१-२२ ॥

(बल्याकृतिनी बहारतुं भूमण्डल) रजतमय, सुवर्णमय, अने रत्नमय त्रण मढवाळुं रचवुं अने तेमां जाज्वल्यमान रत्नवाळा ध्वजो अने तोरणोथी शोभतां एषां (प्रत्येक गढनां) चार द्वार बनाववां ॥ २३ ॥

ए पछी भूमण्डलनी चारे दिशाओ अने विदिशाओमां ‘ल’नी आकृति दोरवी । कलशाथी अलंकृत 25 एवा मंडलने ‘व’कारो साथे आलेखवुं (?) ॥ २४ ॥

[आ प्रकारे यंत्रनुं आलेखन करवुं ।]

- इति यन्त्रलेखनं प्रागस्याश्वतसोऽस्ति निरसनं चैकम् ।
 आदावन्ते मध्ये एकादश जलयुता(ताः) भाति(न्ति) ॥ २५ ॥
 दुःशील-निहव-गुरुद्रोहक-विष्वस्तचैत्य-य(प्र)त्यनीकान् ।
 पातकपञ्चककृतमपि यो दूरात् त्यजति योग्य इह ॥ २६ ॥
- 5 जिनभक्तिगुरुसेवी अव्यसन-विवाद-राज-भक्तकथः ।
 प्रियवाग् जितेन्द्रियमना योग्यः परमेष्ठिविद्यायाः ॥ २७ ॥
 पूर्वोत्तरे दिग्बन्धनः पद्मासन-सुखासनः ।
 सौभाग्य-योगमुद्राभृत् कृताऽऽह्वानादिकक्रिया(यः) ॥ २८ ॥
 “ॐ भूरसि भूतधात्री(त्रि!) भूमिशुद्धिं कुरु कुरु स्वाहा ॥”
- 10 इति कौकुमाम्भोभिधिन्यं सव्भूमिसेचनम् ॥ २९ ॥
 “ॐ ह्रीं विमले तीर्थजला(ले आ)न्तरशुचिः शुचिः ।
 भवामि स्वाहा” इति शान्तिदेवी मधुरितेक्षणा ॥ ३० ॥
 कमण्डलुसुधाम्भोभिर्मां संस्नापयतेऽर्थवा ।
 षोडशविद्यादेव्यस्तीर्थाम्भोभिर्विचिन्त्यताम् ॥ ३१ ॥
-
- 15 [॥ २५ ॥ मी गायानो अर्थं स्पष्टं यद्वै शक्यो नथी ।]
 दुःशील, निहव, गुरुद्रोही, चैत्यनाशक अने शासनना प्रत्यनीकोने अथवा ए पांचे प्रकारना पातक करनारने पण जे दूरधी तजे छे, ते आ विद्या माटे योग्य समजवो ॥ २६ ॥
 जिनेश्वरमां भक्तिवाळो, गुरुनी सेवा-शुश्रूषा करनारो, व्यसन विनानो, विवाद नहीं करनारो, राजकथा तेमज भक्तकथा वगरनो, प्रिय वाणी बोलनार, इन्द्रियो तेमज मनने जीतनार पुरुष ज परमेष्ठी-
 20 विद्याने योग्य छे ॥ २७ ॥
 पूर्व के उत्तर दिशामां मुख राखीने, पद्मासने अथवा सुखासने बेसीने, सौभाग्यमुद्रा अगर योगमुद्राने धारण करी आवाहन आदि क्रिया करवी ॥ २८ ॥
 पछी भूमिशुद्धि माटे आ मंत्र बोलवो—
 “ॐ भूरसि भूतधात्रि ! भूमिशुद्धिं कुरु कुरु स्वाहा ॥”
- 25 —आ प्रकारे कुंकुम-केसरवाळा पाणीधी भूमिने सिंचन करुं छुं एम चितववुं ॥ २९ ॥
 (मंत्र-स्नान—)
 “ॐ ह्रीं विमले तीर्थजले आन्तरशुचिः शुचिर्भवामि स्वाहा ॥”
 —एम बोलवुं अने मधुरित आंखोवाळी शान्तिदेवी कमण्डलुमां भरेला अमृत-पाणी वडे मने नवरावे छे—अथवा सोळ विद्यादेवीओ तीर्थोनां पाणीधी मने नवरावे एम चितववुं ॥ ३०-३१ ॥
-
- 30 15 °दावेते अ प्रतौ ब्रह्मपाठः । 16 °क्तिगुरु अ । 17 °त्तरेशदि° अ प्रताचसम्यक् पाठः ।
 18 °तेऽथ° इत्यतः पुण्डरी° यावत् पतितोऽयं पाठः अ प्रतौ ।

यद्वा चन्द्रसुधास्नातः क्षीराब्धौ योजनप्रभ(म)म् ।
पुण्डरीकं समारूढो द्रष्टुं तानर्हदादिमा(का)न् ॥ ३२ ॥

पाएहिं रक्खवालो कणयमयंको हुयासणो जाणुं ।
उर-नाहि-हिययपही दो हत्था पास-मुह-सीसं ॥ ३३ ॥

घणवालो जयपालो अच्छुत्ता भयवई य वइरुद्धा ।
देवो हरिणगमेसी वज्रधरो रक्खए सच्चं ॥ ३४ ॥

5

“ॐ श्रीं द्रौं णां आं ह्रौं तुं अ सि आ उ सा क्षिप ॐ स्वाहा ॥”
विहिताष्टाङ्गदिग्रक्षश्चन्द्रादिवर्णभानिमान् ।

विद्याक्षरान् स्मरन् शान्तिप्रमुखं तनुतेऽचिरात् ॥ ३५ ॥

सम्यग्दशा महाब्रह्मचारिणा गुरुवक्त्रतः ।

10

गृहीता पठिता विद्या सर्वकर्मकरी मता ॥ ३६ ॥

व्याख्यानादौ विवादे वा विहारे जनरञ्जने ।

सप्तकृत्वः स्मृता विद्या तत्तत्कार्यप्रसाधिका ॥ ३७ ॥

अथवा ते अरिहंत वगैरेने जेवा माटे (?) चन्द्र-सुधाथी स्नान करेलो हुं क्षीरसमुद्रमां योजन
प्रमाणवाळा कमळ ऊपर आरूढ थयो छुं, एम चितवतुं ॥ ३२ ॥

15

(दिग्रक्षा—)

पगथी लईने जानु सुधीनी रक्षा करनार कमकमृगाङ्क हुताशन छे (?) तेम छातीनो धनपाल,
नाभिनो जयपाल, हृदयपटनी रक्षापालिका अच्छुसादेवी, बे हायनी भगवती, बे पडखांनी वैरोठ्या
देवी, मुखनो हरिणगमेथी देव अने मस्तकनो रक्षपाल इन्द्र छे (?)—ए रीते साधक सर्व अंगोनी
रक्षा करे ॥ ३३-३४ ॥

20

“ॐ श्रीं द्रौं णां आं ह्रौं तुं अ सि आ उ सा क्षिप ॐ स्वाहा ॥”—आ प्रकारे मंत्रोच्चार करवो ॥

आ रीते आठे अंगोनी जेणे दिग्रक्षा करी छे एवो अने चन्द्र वगैरे जेवा उज्ज्वळ वर्णवाळा
आ विद्याक्षरोतुं स्मरण करतो एवो साधक जलदीथी शान्तिकृत्यो करे छे ॥ ३५ ॥

सम्यग्दष्टि अने महाब्रह्मचारी पुरुष वडे गुरुमुखथी प्रहण करायेली [आ] विद्यानो पाठ ‘सर्वकर्म-
कर’—वधां कार्यने करनारो (वशीकरण आदि षट्कर्मो अगर सघळं कृत्यो करनारो) छे, एम 25
कहेवाय छे ॥ ३६ ॥

व्याख्यान वगैरेमां, विवादमां, विहारमां, जनताने रंजन करवामां आ विद्यातुं सात वखत स्मरण
करवामां आवे तो ए ते ते कार्यने सफल करे छे ॥ ३७ ॥

- जातिपुष्पाद्युतैः शालितन्दुलैः सत्फलैरपि ।
 जप्ता दशांशहोमेन प्रीणिता कुस्ते न किम् ? ॥ ३८ ॥
 एतद्विद्यान्तरोद्भूतखण्डविद्याफलान्यथ ।
 वक्ष्यामि जैनसिद्धान्तरहांसि स्मरणाकृते ॥ ३९ ॥
 5 सच्चशब्दं विना विद्या गुरुपञ्चकनामभूः ।
 + द्रव्यष्टाक्षरात्महृत्पद्मगर्भे देवो निरञ्जनः ॥ ४० ॥
 [यद्वा—“ अर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-सर्वसाधुभ्यो नमः । ”] +
 हृदम्बुजे इमां त्रिधां संस्कृते षोडशाक्षरैः ।
 लभते द्विशतीं ध्यायन् चतुर्थतपसः फलम् ॥ ४१ ॥
 10 “ अरिहंत-सिद्ध ” शब्दाजपन् विद्यां षडक्षरीम् ।
 शतत्रयेण लभते चतुर्थतपसः फलम् ॥ ४२ ॥
 ‘ अरिहंत ’ चतुर्वर्णं जपन् ध्यानी चतुःशतीम् ।
 लभते दृष्टजैनात्मा चतुर्थतपसः फलम् ॥ ४३ ॥
 ‘ अ ’ वर्णं च सहस्रार्धं नाभ्यञ्जे कुण्डलीतनुम् ।
 15 ध्यायन्नात्मानमाप्नोति चतुर्थतपसः फलम् ॥ ४४ ॥

जूईनां दश हजार पुष्पो वडे, शालि जातना उत्तम अक्षतो वडे, छुंदर फळो वडे जाप करायेली अने एक हजार होम करवा वडे प्रसन्न थयेली आ विद्या शुं शुं न साधी आपे ? ॥ ३८ ॥

आ विद्यामांथी उत्पन्न थयेली खंड-अंशगत विद्याओतुं फळ अने जैन सिद्धान्तनां रहस्यो हवे हुं स्मरण करवा माटे कहुं छुं ॥ ३९ ॥

- 20 पंच गुरु (अरिहंत, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय अने साधु) ना नाममांथी उत्पन्न थयेली, सत्त्व-‘ ॐ ’ शब्द विनानी, संस्कृत भाषाना सोळ अक्षरोवाळी ‘ अर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-सर्वसाधुभ्यो नमः । ’—आ विद्या छे । तेने हृदयकमलनी सोळ पांखडीओमां स्थापीने वच्चे कर्णिकामां निरंजन (सिद्ध) देव स्थापवा, एवी रीते आ विद्यातुं बसो वार ध्यान करनार एक उपवासतुं फळ मेळवे छे ॥ ४०-४१ ॥

‘ अरिहंत-सिद्ध ’—ए छ अक्षरनी विद्यानो त्रणसो वार जाप करनार एक उपवासतुं फळ 25 मेळवे छे ॥ ४२ ॥

‘ अ रि हं त ’—ए चार वर्णो नो चारसो वार जाप करनार ध्यानी सम्यग्दृष्टि आत्मा एक उपवासतुं फळ मेळवे छे ॥ ४३ ॥

कुंडलिनी स्वरूप [‘ अर्ह ’ (५६) ना अवग्रह ‘ ऽ ’ रूप] ‘ अ ’ वर्णतुं नाभिकमलमां पांचसो वार ध्यान करनार एक उपवासतुं फळ मेळवे छे ॥ ४४ ॥

30 + + एतद्विद्यान्तर्गतः पाठः अ प्रती निर्गलितः ।

21 •स्कृतैः षो० झ । 22°त्मानं प्राप्नोति झ ।

गुरुपञ्चकनामाद्यमेकैकमक्षरं तथौ ।

नामौ मूर्ध्नि मुखे कण्ठे हृदि स्मर क्रमान्मुने ! ॥ ४५ ॥

‘अ’वर्णं नाभिपद्मान्तः ‘सि’वर्णं तु शिरोऽम्बुजे ।

‘औ’ मुखाम्बुजे ‘उ’ कण्ठे ‘सा’ कारं हृदये स्मर ॥ ४६ ॥

मन्त्राधीशः पूज्यैरुक्तोऽसौ किन्तु देहरक्षायै ।

5

शीर्ष-मुख-कण्ठ-हृत्-पदक्रमेण ‘अ सि आ उ साः’ स्थाप्याः ॥ ४७ ॥

प्रणवः पञ्चशून्याग्रे ‘अ सि आ उ सा नमः’ ।

अस्याभ्यासादसौ सिद्धिं प्रयाति गतबन्धनः ॥ ४८ ॥

शाम्यन्ति जन्तवः क्षुद्रा व्यन्तरा ध्यानघातिनः ।

तद् वक्ष्येऽष्टदिकपत्रे गर्भे सूर्यमहः स्वकम् ॥ ४९ ॥

10

‘ॐ नमो अरिहंताणं’ क्रमात् पूर्वादिपत्रगम् ।

प्रत्याशमेकमेकाहः एकादशशर्ती जपेत् ॥ ५० ॥

ध्यानान्तरायाः शाम्यन्ति मन्त्रस्यास्य प्रभावतः ।

कार्ये सप्रणवो ध्येयः सिद्धये प्रणवं विना ॥ ५१ ॥

हे मुनि ! पांचे गुरुओना नामना प्रथम एकेक वर्ण नाभि, मस्तक, मुख, कंठ अने हृदयमां 15 क्रमशः स्मरण कर ॥ ४५ ॥

(एटले) नाभिकमलमां ‘अ’ वर्ण, मस्तकमां ‘सि’ वर्ण, मुखकमलमां ‘आ’ वर्ण, कंठमां ‘उ’ वर्ण अने हृदयमां ‘सा’ वर्णनुं स्मरण कर ॥ ४६ ॥

पूज्योए आ (अ सि आ उ सा)ने मंत्राधीश कह्यो छे । शरीरतुं रक्षण करवा माटे मस्तकमां ‘अ’, मुखमां ‘सि’, कंठमां ‘आ’, हृदयमां ‘उ’ अने चरणमां ‘सा’—ए क्रमे वर्णोने स्थापन करवा ॥ ४७ ॥ 20

प्रणव—‘ॐ’, पांच शून्य—‘हौं ह्रीं हूं हौं ह्रः’ नी आगळं ‘अ सि आ उ सा नमः’—आ प्रकारना (मंत्रना) वारंवार जापथी साधक बंधनोमांथी छूटीने मोक्षमां जाय छे । (मंत्रोद्धार—) “ॐ हौं ह्रीं हूं हौं ह्रः अ सि आ उ सा नमः ॥” ॥ ४८ ॥

ध्यानने विघ्न करनारा क्षुद्र जंतुओ अने व्यंतरो जेथी शांत थाय ते विधिने हुं कहुं खुं—

आठ दिशारूप पत्रनी मध्य (कर्णिका)मां सूर्यना तेज स्वरूप पोताने स्थापन करवो अने 25 ‘ॐ नमो अरिहंताणं’ (ए मंत्र)ने क्रमशः पूर्व आदि प्रत्येक दिशामां तेम ज विदिशामां स्थापन करवो अने तेनो प्रत्येक दिशामां एकेक दिवसे अगियारसो वार जाप करवो जोईए । आ मंत्रना प्रभावथी ध्यान करती वेळ आवता अंतरायो शमी जाय छे । (इहलौकिक) कार्य माटे (सकाम ध्यान करवुं होय तो) प्रणव—‘ॐ’ पूर्वक ध्यान करवुं अने सिद्धिने माटे (निष्काम ध्यान माटे) प्रणव—‘ॐ’ विना तेनुं ध्यान करवुं ॥ ४९-५१ ॥

23 ‘तथा’ इति पाठो नास्ति अ प्रती । 24 कणे हुं अ प्रती न सम्यग्भाति । 25 ‘सा’ मुखाम्बुजे 30 ‘आ’ कण्ठे ‘उ’ कारं हृदये स्मर मां ।

- यदिवाऽष्टदले पत्रे गर्भे स्यात् प्रथमं पदं दिक्षुं ।
 सिद्धादिचतुष्कं [च] विदिस्वन्यच्च चतुष्कम् ॥ ५२ ॥
 एतां नवपदीं विद्यां प्रणवादिं विना स्मरेत् ।
 'नमो अरिहंताणं' [च] यदिवान्तश्चतुर्दलीम् ॥ ५३ ॥
 5 सिद्धादिकचतुष्कं च दिग्दलेषु युनीन्दुभिः ।
 अपराजितमन्त्रोऽयमुक्तः पापक्षयङ्करः ॥ ५४ ॥
 हृदि वा 'नमो सिद्धाणं' अन्तर्दलचतुःक्रमात् ।
 पञ्चवर्णमयो मन्त्रो घ्यातः कर्मक्षयङ्करः ॥ ५५ ॥
 'श्रीमदृषभादि-वर्धमानान्तेभ्यो नमो' मयः ।
 10 मन्त्रः स्मृतः सर्वसिद्धिकरोऽत्र तीर्थशब्दतः ॥ ५६ ॥

- अथवा, आठ पत्रवाळा कमलगर्भमां (कर्णिकामां) प्रथम पद (नमो अरिहंताणं) छे अने चार दिशाओमां सिद्ध आदि चतुष्क (नमो सिद्धाणं, नमो आयरियाणं, नमो उवज्झायाणं, नमो लोए सव्वसाहूणं) छे अने चार विदिशाओमां बीजुं चतुष्क (एसो पंचनमुक्कारो, सव्वपावप्पणासणो मंगलाणं च सव्वेसिं, पढमं हवइ मंगलं अथवा 'णमो दंसणस्स' आदि ४ पद) छे—आ प्रकारे प्रणव वगरे विनानी आ नवपदीनुं स्मरण करवुं । अथवा तो, चार दलवाळा कमलमां वच्चे—कर्णिकामां 'नमो अरिहंताणं' अने चार दिशाओना पत्रोमां सिद्ध आदि चतुष्कनुं स्मरण करवुं जोईए । ए रीते महामुनिओए आने 'पापक्षयंकर'—पापनो क्षय करनार 'अपराजितमन्त्र' कह्यो छे ॥ ५२-५४ ॥

- अथवा, हृदयमां चार दलवाळा कमलने कल्पीने क्रमशः 'नमो सिद्धाणं' एवा पांच वर्णवाळा मंत्रनुं ध्यान करतां कर्मनो क्षय थाय छे—'कर्मक्षयंकर' मंत्र बने छे ॥ ५५ ॥
 20 तीर्थकरोना शब्दथी बनेला मंत्रने 'सर्वसिद्धिकर'—समग्र सिद्धिओने आपनारा मंत्रो कहा छे, ते आ प्रकारे—

१. "श्रीऋषभतीर्थङ्कराय नमः ।"

२. "श्रीऋषभनाथाय नमः । श्रीअजितनाथाय नमः । श्रीसंभवनाथाय नमः । श्रीअभिनन्दननाथाय नमः । श्रीसुमतिनाथाय नमः । श्रीपद्मप्रभनाथाय नमः । श्रीसुपार्श्वनाथाय नमः । श्रीचन्द्रप्रभनाथाय नमः ।
 25 श्रीसुविधिनाथाय नमः । श्रीशीतलनाथाय नमः । श्रीश्रेयांसनाथाय नमः । श्रीवासुपूज्यनाथाय नमः । श्रीविमलनाथाय नमः । श्रीअनन्तनाथाय नमः । श्रीधर्मनाथाय नमः । श्रीशान्तिनाथाय नमः । श्रीकुन्धुनाथाय नमः । श्रीअरनाथाय नमः । श्रीमल्लिनाथाय नमः । श्रीमुनिसुव्रतनाथाय नमः । श्रीनमिनाथाय नमः । श्रीनेमिनाथाय नमः । श्रीपार्श्वनाथाय नमः । श्रीवीरनाथाय नमः ॥ "

३. "ॐ ह्रीं श्रीं ऋषभ-अजित-संभवाभिनन्दन-सुमति-पद्मप्रभ-सुपार्श्व-चन्द्रप्रभ-सुविधि-शीतल-
 30 श्रेयांस-वासुपूज्य-विमलानन्त-धर्म-शान्ति-कुन्धवरमल्लि-मुनिसुव्रत-नमि-नेमि-पार्श्व-वर्द्धमानेभ्यो नमः ॥ " ५६ ॥

‘श्रुतदेवता’ शब्देन सरस्ती वाच्या—

“ॐ अर्हन्मुखकमलवासिनि ! पापात्मक्षयङ्करि ! श्रुतज्ञानज्वालासहस्रज्वलिते !
मत्पापं हन हन दह दह क्षौ क्षौ क्षूँ क्षौ क्षः क्षीरधवले अमृतसंभवे !
वँ वँ हूँ हूँ स्वाहा ॥”

गणभृद्भिर्जिनैरुक्तां तां विद्यां पापभक्षिणीम् ।

5

स्मरन्नष्टशतं नित्यं सर्वशास्त्राब्धिपारगः ॥ ५७ ॥

वाग्-माया-कमलाबीजं इवाँ श्रीं ततः स्फुर स्फुर ।

ॐ ह्रौं ह्रीं ऐं वागीश्वरीं भगवतीमस्तु नमः ॥ ५८ ॥

एनं सारस्वतं मन्त्रं विबुधश्चन्द्रपूजितम् ।

स्मरेत् सरस्वती देवी साक्षाद् ध्यातुर्वरप्रदा ॥ ५९ ॥

10

अत्र विशेषः (कुण्डलिनीवर्णनविशेषः)—

गुदमध्य-लिङ्गमूले नाभौ हृदि कंठ-घण्टिका-भाले ।

मूर्धन्यूर्ध्वे नवषट्कं (चक्रं ?) ठान्ताः पञ्च भाले(ल ?) युताः ॥ ६० ॥

श्रुतदेवीथी अहीं सरस्वतीदेवी समजवी—(तेनो मंत्र आ प्रकारे छे)—

“ॐ अर्हन्मुखकमलवासिनि ! पापात्मक्षयङ्करि ! श्रुतज्ञानज्वालासहस्रप्रज्वलिते ! मत्पापं हन हन 15
दह दह क्षौ क्षौ क्षूँ क्षौ क्षः क्षीरधवले ! अमृतसंभवे ! वँ वँ हूँ हूँ स्वाहा ॥”

जिनेश्वरो अने गणधरो ए (उपर्युक्त) विद्याने ‘पापभक्षिणी—’ पापने खानारी कही छे ।
एनुं हमेशां एक सो ने आठ वार स्मरण करनार सकल शास्त्रनो पारगामी बने छे ॥ ५७ ॥

वाग्-‘ऐं’ माया-‘ह्रीं’, कमलाबीजं-‘श्रीं’ ‘इवाँ श्रीं’ ते पछी ‘स्फुर स्फुर ॐ ह्रौं ह्रीं ऐं
वागीश्वरीं भगवतीमस्तु नमः ॥

20

(मंत्रोद्धार—) “ऐं ह्रौं श्रीं इवाँ श्रीं स्फुर स्फुर ॐ ह्रौं ह्रीं ऐं वागीश्वरीं भगवतीमस्तु नमः ॥” ५८ ॥

आ प्रकारे विद्वानो अगर पोताना गुरु विबुधचंद्र आचार्य पूजेला आ ‘सारस्वत’ मन्त्रनुं स्मरण
करतुं जोईए । एनुं ध्यान करनारने सरस्वती देवी प्रत्यक्षपणे वरदान आपे छे ॥ ५९ ॥

(अहींथी विशेषविधि—कुण्डलिनीनो आमनाय जणावे छे—)

१. गुदाना मध्यभाग पासे आधारचक्र, २. लिङ्गमूल पासे स्वाधिष्ठानचक्र, ३. नाभि पासे 25
मणिपूरचक्र, ४. हृदय पासे अनाहतचक्र, ५. कंठ पासे विशुद्धचक्र, ६. पडजीम (घण्टिका) पासे
ललनाचक्र, ७. भाल पासे (बे भ्रमर वच्चे) आज्ञाचक्र, ८. मूर्धा पासे ब्रह्मरन्ध्रचक्र, जेने सोमचक्र पण

- આધારાલ્યં સ્વાધિષ્ઠાનં મૈળિપૂર્ણમનાહતમ્ ।
 વિશુદ્ધિ-લલના-સજ્ઞા-બ્રહ્મ-સુષુમ્નાલ્યયા નવ ॥ ૬૧ ॥
 અમ્બુધિ-રસ-દશ-ક્ષેર્યાઃ ષોડશ-વિંશતિ-ગુણાસ્તુ-ષોડશકમ્ ।
 દશશતદલમથ વાઙ્મ્યં (વાચ્યં ?) ષટ્કોણં મનસાઽક્ષપદમ્ ॥ ૬૨ ॥
- 5 દલસંખ્યા ૬૬ સાઘા હ-શ્ચાન્તા માતૃકાક્ષરોઃ પદસુ ।
 ચક્રેષુ વ્યસ્તમિતા દેહમિદં ભારતીયન્ત્રમ્ ॥ ૬૩ ॥
 આધારાઘા વિશુદ્ધયન્તાઃ પચ્ચાજ્ઞાસ્તાલુશક્તિમૃત્(તઃ ?) ।
 આજ્ઞા ભ્રૂમધ્યતો ભાલે મૈનો બ્રહ્મણિ ચન્દ્રમાઃ ॥ ૬૪ ॥
 રક્તારુણં સિતં પીતં સિતં રક્ત્રયં સિતમ્ ।
 10 ચક્રં વર્ણા ઈતઃ પ્રાગ્વદાદૌ પત્રાણિ પચ્ચસુ ॥ ૬૫ ॥

કહે છે, ૯ ઊર્ધ્વ ભાગમાં (બ્રહ્મચિન્દુચક્ર) સુષુમ્નાચક્ર—૯મ નવ ચક્રો છે । મૂલાધારથી ઊર્ધ્વ ગણના કરીએ તો નવ ચક્રો થાય, તેમાં કંઠ (વિશુદ્ધચક્ર) સુધી પાંચ ચક્રો અને આજ્ઞાચક્ર નામે છઠ્ઠું ચક્ર ગણાય ॥ ૬૦-૬૧ ॥

- (૯ પ્રત્યેક ચક્ર-કમલનાં દલ ક્રમશઃ—) ચાર (મૂલાધારનાં), છ (સ્વાધિષ્ઠાનનાં), દશ (મળિપૂરનાં), 15 બાર (અનાહતનાં), સોઠ (વિશુદ્ધનાં), વીશ (લલનાનાં), ત્રણ (આજ્ઞાનાં), સોઠ (બ્રહ્મરંધ્રનાં) અને છેલ્લાં હજાર પત્રો (બ્રહ્મચિન્દુચક્રનાં) હોય છે । * અથવા આ સહસ્રાર તે મન અને ઇન્દ્રિય પદવાલું ષટ્કોણ છે (?) ॥ ૬૨ ॥
 અહીં દલસંખ્યામાં 'અ' થી લઈને 'હ' અને 'ક્ષ' સુધીના માતૃકાક્ષરો છયે ચક્રોમાં વિભાજિત છે; તેથી આ શરીર ભારતી—સરસ્વતીના યંત્રરૂપ બની જાય છે ॥ ૬૩ ॥

- આધારચક્રથી માંડીને વિશુદ્ધચક્ર સુધીનાં (આધાર—સ્વાધિષ્ઠાન—મળિપૂર—અનાહત—વિશુદ્ધ) ચક્રો 20 શરીરનાં પાંચ અંગો (અવયવો—ગુદા-મધ્ય, લિંગમૂલ, નાભિ, હૃદય અને કંઠ સ્થાને રહેલાં) છે । તાલુ-સ્થાનીય (ઘંટિકાસ્થાનીય) લલનાચક્ર સરસ્વતીની વાકુશક્તિને ધારણ કરે છે । આજ્ઞાચક્ર માલપ્રદેશમાં ભ્રૂમધ્યસ્થાને છે । ૯ સ્થાનમાં મન રહેલું છે । બ્રહ્મચક્રમાં ચન્દ્રમા—પરમાત્મશક્તિનું પ્રતીક છે (?) ॥ ૬૪ ॥

- ૧ આધારચક્રનો રંગ રક્ત, ૨ સ્વાધિષ્ઠાનચક્રનો રંગ અરુણ, ૩ મળિપૂરચક્રનો રંગ શ્વેત, 25 ૪ અનાહતચક્રનો રંગ પીઠ્ઠો, ૫ વિશુદ્ધચક્રનો રંગ શ્વેત, ૬-૭-૮ લલનાચક્ર, આજ્ઞાચક્ર અને બ્રહ્મચક્રનો

* 'ષટ્ચક્રનિરૂપણ' વગેરે ગ્રંથોમાં આધારચક્ર ચાર દલનું, સ્વાધિષ્ઠાનચક્ર ષડ્દલનું, મળિપૂરચક્ર દશ દલનું, અનાહતચક્ર બાર દલનું, વિશુદ્ધચક્ર સોઠ દલનું, આજ્ઞાચક્ર બે દલનું અને સહસ્રારચક્ર હજાર દલનું પદ્ય હોય છે, ૯મ જગાવેલું છે । તેમાં છ ચક્રો ઉપરાંત બીજાં ચક્રો વિશે જગાવ્યું નથી ।

- ૧ શક્તિ શબ્દના અનેક અર્થો છે, તેમાંથી નીચેના અર્થો અહીં લઈ શકાય તેમ છે :—
 30 શક્તિદેવી—ગૌરી, શબ્દમાં રહેલ અર્થબોધકતારૂપ શક્તિ, તંત્ર પ્રસિદ્ધ પીઠાધિષ્ઠાની દેવતા, મંત્રોત્સાહરૂપ શક્તિ, કવિત્વ શક્તિ વગેરે ।

31 શુદ્ધાનાં પચ્ચાતસ્તાં જ્ઞઃ । 32 મતો બ્ર° જ્ઞઃ ।

चतुष्टये क्रमात् सूर्याः त्रि-षट्-द्वयष्टदलावली ।
 तदन्तर्नवबीजानि त्रिष्वौदौ त्रिपुरास्थवा ॥ ६६ ॥
 नवचक्रान्तः क्रमशो वाग्भवमुख्यानि मन्त्रबीजानि ।
 तत्राद्ये रविरोचिषि त्रिकोणमर्केन्दुनाडीभ्याम् ॥ ६७ ॥
 भगबीजमेतदूर्ध्वं कुण्डलिनीतन्तुमात्रमभ्रकलम् ।
 वाग्भवबीजं श्वेतं ध्यातं सरस्वतीसिद्धिः ॥ ६८ ॥
 अरुणमिदं बह्निपुरं ध्यातं मात्रां विनाऽपि वश्यकृते ।
 किन्तु समात्रं यद्वा मायान्तः कामबीजमध्ये वा ॥ ६९ ॥
 ध्यातं सा(स्वा)धिष्ठाने षट्कोणे ह्रीं स्मरबीजभू(यु)त[म्] ।
 ईकाराङ्कुशताणितशिरोऽम्बरस्त्रीक(स्त्रिकल?)मिह वश्यम् ॥ ७० ॥

10

रंग रातो तेम ज ९ सहस्रार (ब्रह्मबिंदु) चक्रनो रंग श्वेत छे । आदिनां पांच चक्रोमां अगाऊ जणाव्या मुजव पत्रो होय छे (एटले आधार ४, स्वाधिष्ठान ६, मणिपूर १०, अनाहत १२, विशुद्ध १६) ज्यारे बाकीनां चक्रोमां क्रमशः १२, ३, ६ अने १६ (एटले ललना १२, आज्ञा ३, ब्रह्म ६ अने सहस्रारमां १६ *) होय छे । तेना अंतर्भाग (कर्णिका) मां ते दरेकमां एकेक एम नव बीजो होय छे अथवा आदिनां त्रण चक्रोमां 'त्रिपुरा' (देवताविशेष ?) छे ॥ ६५-६६ ॥

15

नवचक्रोमां क्रमशः वाग्भव—'ऐँ' वगैरे मंत्रबीजो रहेलां छे, तेमां सूर्यकिरण जेवा मूलाधारचक्रमां सूर्य (पिंगला) अने चंद्र (इडा) नाडीद्वारा त्रिकोण थाय छे, ते भगबीज—'ऐँ' स्वरूप छे अने तेनी ऊपर कुण्डलिनीना तंतु जेवी अने तेजे अभ्रकला—आकाश (-मेघ) जेवी झांखी कला—मात्रारूप थईने 'ऐँ' बनावे छे । ते वाग्भवबीज—'ऐँ' नुं श्वेतवर्णी ध्यान करतां सरस्वती देवी सिद्ध थाय छे ॥ ६७-६८ ॥

20

आ बह्निपुर—अरुण वर्ण छे, तेनुं मात्रा विना पण ध्यान करवामां आवे तो ते वशीकरण माटे थाय छे, पण ज्यारे मात्रा सहित अथवा मायाबीज ह्रीं कारमां अथवा कामबीज ह्रीं कारमां एनुं (ऐँकारनुं) ध्यान करवामां आवे तो विशेष वशीकरण माटे थाय छे ॥ ६९ ॥

(बीजी रीते—गाथा ६९ ना अंतिम अर्धभागनो ज्यारे गाथा ७० साथे अन्वय करीए तो आ रीते अर्थ शके छे :—)

25

पण ज्यारे स्वाधिष्ठान चक्रमां आ ऐँनुं मात्रा सहित अथवा ह्रींकारमां अथवा ह्रींकारमां अथवा षट्कोणमां ह्रीं अने ह्रीं नी अंदर ध्यान करवामां आवे तो ते विशेष वशीकरण माटे थाय छे । 'ई' कार (१) ने अंकुरारूपे चित्तवचो । 'ई' काररूप अंकुशथी खेंचायुं छे मस्तकनुं वल्ल जेनुं एवुं वश्य (जी अथवा पुरुष) वशीभूत थाय छे ॥ ७० ॥

* इतरमते हजार दल होय छे ।

33 बदनान्तं अ । 34 त्रिष्वौदौ अ । 35 नाडिभ्याम् अ । 36 स्व(स्म)रस्य बीजसुतः अ ।

30

- मणिपूर्णे श्रीबीजं जपारुणं वर्णं(?) दशकदिग्भ्यः ।
ईश्वरताणितवस्तुच्छ्रयमिह वश्यं च लाभकरम् ॥ ७१ ॥
- भालान्तर्भूमध्ये त्रिकोणकोदण्डखेचरीत्याख्यम् ।
अस्योर्ध्वं मध्ये वा माया-स्मरबीजयोरेकम् ॥ ७२ ॥
- 5 आधरान्तरवाग्भवं कुण्डलिनीतन्तुबद्धवश्यशिरः ।
कृत्वाऽधःस्थितमरुणं ध्यातं बीजान्तरुत वश्यम् ॥ ७३ ॥
- यदि वा भ्रूमध्यान्तः इवीं बीजनिर्गमृतवर्षभरम् ।
ध्यातं विषरोगहरं त्रिकोणके मूर्ध्नि पूर्ववत् स्वरम् ॥ ७४ ॥
- यदि वा—
- 10 कुण्डलिनीतन्तुघृतिसंभृतमूर्तीनि सर्वबीजानि ।
शान्त्यादि-संपदे स्युरित्येषो गुरुक्रमोऽस्माकम् ॥ ७५ ॥

मणिपूरचक्रमां 'श्री' बीजनं जपा कुसुमनी माफक अरुणवर्णनं ध्यान दशे दिशाओमांथी 'ई' स्वर (अंकुश)थी खेचायो छे वस्तुसमूह जेनो एवा वश्य (स्त्री के पुरुष) ने वश करे छे अने लाभ माटे थाय छे (?) ॥ ७१ ॥

- 15 भालनी वच्चे भूमध्यमां रहेल आज्ञाचक्रनां त्रिकोण, कोदण्ड, अथवा खेचरी एवां नामो छे तेना ऊर्ध्वभागमां अथवा मध्यभागमां मायाबीज—'ह्री' अने स्मरबीज—'क्ली'—ए बेमांथी एकतुं ध्यान कराय छे ॥ ७२ ॥

आधारचक्रमां अरुणवर्ण 'ऐ' मां कुण्डलिनी रूप तंतु वडे वश्यतुं शिर बंधायेल छे, एम चितवतुं अथवा वश्यने बीज नीचे अथवा बीजनी वच्चे चितवतो; एथी वशीकरण थाय छे (?) ॥ ७३ ॥

- 20 अथवा तो भूमध्यमां 'इवीं' बीजमांथी शरता अमृतना वरसादथी भरपूर एवा ए बीजनं ध्यान विष अने रोगने हरनारं थाय छे । अथवा आज्ञाचक्रना उपरना चक्रोमां पूर्ववत् स्वरोतुं ध्यान करतुं ॥ ७४ ॥

अथवा (ज्योतिर्मयी) कुण्डलिनी तंतुनी ज्योतथी प्रकाशित वर्ण—देहवाळां अथवा कुण्डलिनी तंतुनी कांतिमांथी प्राप्त थयो छे आकार जेमने एवां सघळा बीजाक्षरो शान्ति आदि (तुष्टि—पुष्टि)नी 25 संपत्ति माटे थाय छे—एवो अमारो गुरुक्रम—आप्तय छे ॥ ७५ ॥

37 वर्णदेशकं श । 38 वामेयस्मं श । 39 भवकुं श । 40 ंतः स्त्रीं स्त्रीं बीजं श ।
ज्वीं क्षीं श । 41 वर्षधरम् श ।

किं बीजैरिह शक्तिः कुण्डलिनी सर्वदेववर्णजनुः ।
 रवि-चन्द्रान्तर्ध्याता भुक्त्यै मुक्त्यै च गुरुसारम् ॥ ७६ ॥
 भ्रूमध्य-कण्ठ-हृदये नामौ कोणे त्रयान्तरा ध्यातम् ।
 परमेष्ठिपञ्चकमयं मायाबीजं महासिद्धयै ॥ ७७ ॥
 श्रीविबुधचन्द्रगणभृच्छिष्यः श्रीसिंहतिलकद्वारिरिमम् ।
 परमेष्ठियन्त्रकल्पं लिलेख साहाददेवताभक्त्या ॥ ७८ ॥

इति परमेष्ठिविधायन्त्रकल्पः ॥

अथवा बीजोथी शुं ? अहीं तो एक कुण्डलिनी शक्ति ज सर्वदेवस्वरूप वर्णोने उत्पन्न करनारी छे । सूर्य अने चन्द्र नाडीमां (सुषुम्णामां) तेनुं ध्यान करवाथी ते भुक्ति-भोग अने मुक्ति-मोक्ष माटे बने छे—एवुं गुरुए आपेलुं रहत्य छे ॥ ७६ ॥

भ्रूमध्य (आज्ञाचक्र)मां, कंठ (विशुद्धचक्र)मां, हृदय (अनाहतचक्र)मां, नाभि (मणिपूरचक्र)मां कोणद्वय (स्वाधिष्ठान अने मूलाधारचक्र)मां पंचपरमेष्ठिमय मायाबीज—'ह्रीं' नुं ध्यान महासिद्धि माटे धाय छे ॥ ७७ ॥

श्रीविबुधचंद्र आचार्यना शिष्य श्रीसिंहतिलकद्वारिए आ 'परमेष्ठियन्त्रकल्प' प्रसन्न यथेला देवतानी भक्तियी लख्यो छे ॥ ७८ ॥

चक्रनुं नाम	चक्रनुं स्थान	चक्रनां दल	चक्रनो रंग	* चक्रइल्ला वर्णो	* चक्रनां तत्व	* चक्रनां तत्व-बीज	* चक्रनी देवी	* चक्र-यंत्रनो आकार	चक्रनां मंत्रबीज
१ मूलाधार	शुद्धमध्य	४	रक्त	व श ष स	पृथ्वी	लं	डाकिनी	चतुष्कोण	ए
२ स्वाधिष्ठान	श्लिगमूल	६	अरुण	ब भ म य र ल	जल	वं	राकिनी	चन्द्राकार	ऐ हीं क्लीं
३ मणिपूर	नाभि	१०	श्वेत	ड ढ ण त थ द ध न प फ	अग्नि	रं	त्राकिनी	त्रिकोण	श्रीं
४ अनाहत	हृदय	१२	पीत	क ख ग घ ङ च छ ज झ ञ ट ठ	वायु	यं	काकिनी	षट्कोण	
५ विशुद्ध	कंठ	१६	श्वेत	अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ लृ लृ ए ऐ ओ औ अं अः	आकाश	हं	शाकिनी	शून्यचक्र (गोलाकार)	
६ कल्पना	धटिका	२०	रक्त				हाकिनी		ह्रीं
७ आज्ञा, त्रिकोण, कोदंड, खेचरी	भ्रूमध्य	३	रक्त	ह क्ष (१ळ)	महातत्व	उं	याकिनी	त्रिआकार	ह्रीं क्लीं
८ ब्रह्मरन्ध्र, सोमकला, हंसनाद	शीर्ष	१६	रक्त						
९ ब्रह्मविन्दु, सुषुम्णा सहस्रार	सहस्रार	१०००	श्वेत						

42 °णे द्रया° अ ।

* आ खानाओमां अपायेली माहिती ग्रंथांतर मुजब छे ।

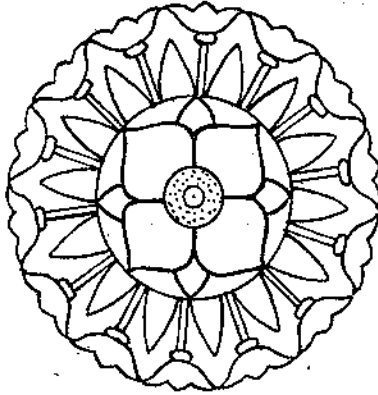
परिचय

‘मन्त्रराजरहस्य’ जे हजी सुधी प्रगट थयेल नथी तेना कर्ता श्रीसिंहतिलकसूरिए आ ‘परमेष्ठिविद्यायन्त्रकल्प’ नी रचना करेली छे । ७८ गाथाओना कल्पमां थोडांक पद्यो अनुष्टुप् छंदमां छे; ज्यारे मोटा भागनां पद्यो आर्यावृत्तमां छे ।

5 आ कल्पनी अमने त्रण प्रतिओ मळी हती, तेमांनी एक स्व० श्रीमोहनलाल भगवानदास श्वेरीना संप्रहनी हती, बीजी बुहारी, शेठ श्वेरचंद पन्नाजीए करावेली नकलरूपे हती, अने त्रीजी प्रति पूना, भांडारकर रिसर्च इन्स्टिट्यूटनी मळी हती । आ त्रणे प्रतिओ अशुद्ध हती छतां एक-बीजी प्रतिओना पाठो जोई-सुधारीने पाठमेद आपवापूर्वक मूलपाठ संपादित कर्यो छे अने ते अनुवाद साथे अमे अहीं प्रगट कर्यो छे ।

10 श्रीसिंहतिलकसूरिए आ कृतिद्वारा परमेष्ठिविद्याना एक मौलिक यंत्रनुं विवरण कर्युं छे । ध्यान माटे कुंडलिनी विशे सरस माहिती आपी छे । जैनाचार्योमां कुंडलिनीना विषयमां आटलुं स्फुट विवेचन कोईए कर्युं होय एवुं जोवामां आग्युं नथी, ए दृष्टिए आ रचनानुं महत्त्व सविशेष छे ।

यंत्रनी उपासना अने फळादेश विषयक सारी माहिती आ कल्पमां आपेली छे ।

पंचमंगल महामुच्यते रक्तधूम्रं

नमो अदिङ्गलं

तप्तो सिन्धुलं

नमो आमरियालं

नमो उवज्ज्वालं

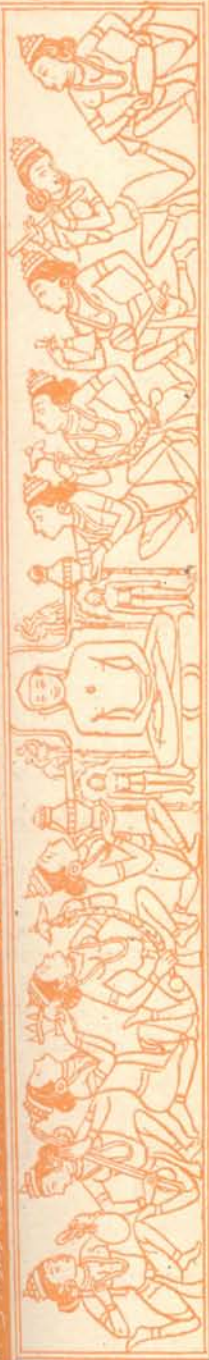
नमो लोए सवसाहूणं

एसो पंच नमुक्ताते सङ्गावयलासले

मंगलाणंच सब्बेसि पटमं दुवइ मंगलं

प. पृ. आ. श्रीविजयप्रेमसूरीश्वरजी
म. हस्तलिखित पाठ.

[५८-१३]

श्रीसिंहतिलकसूरिविरचितं लघुनमस्कारचक्रस्तोत्रम् ॥

नत्वा विबुधचन्द्रार्च्यं यशोदेवं मुनिं गुरुम् ।
वक्ष्ये लघुनमस्कारचक्रं साह्याददेवता ॥ १ ॥ 5
द्वयश्रेखाभिरष्टारं सप्तभिर्दशभिः परम् ।
रेखाभिरष्टवलयं चक्रं तुम्बे जिनाक्षरः (रम् ?) ॥ २ ॥
'ॐ नमो अरिहंताणं' आद्यं पदचतुष्टयम् ।
अरमध्ये द्विरावर्त्य लेख्यं प्रणवपूर्वकम् ॥ ३ ॥
पाशाङ्कुशाभयैः सार्द्धं वरदोऽप्रान्तरे' क्रमात् । 10
लिख्यतेऽगुण्योपान्तेऽथ 'ओं क्रौं ह्रीं श्रीं' चतुष्टयम् ॥ ४ ॥
प्राक् प्रणवो 'नमो लोए सव्वसाहूणं' इत्यपि ।
प्रथमे वलये लेख्यं प्राग्वत् पञ्चपदीफलम् ॥ ५ ॥

अनुवाद

गणधरो अने देवेन्द्रोने पण पूज्य एवा श्री तीर्थंकर परमात्माने, श्री विबुधचन्द्र (आचार्य) ने तथा 15 पूज्य एवा गुरु श्रीयशोदेव मुनिने नमस्कार करीने प्रसन्न छे देवता जेना पर एवो हूं (देवतानी प्रसन्नताथी) 'लघुनमस्कारचक्र' कहूं छूं ॥ १ ॥

सोळ रेखाओ वडे आठ आरा आलेखवा, ए पळी सात अने दश रेखाओथी आठ वलयनुं चक्र करवुं अने वच्चे तुंबमां जिनाक्षर (Sहूँ) लखवो ॥ २ ॥

'ॐ नमो अरिहंताणं' आदि प्रथमनां चार पदो आरानी मध्ये बे वखत आवर्त करीने प्रणव- 20 ॐकारपूर्वक लखवां ॥ ३ ॥

बीजा (खाली रहेला आंतरामां) आराओनी वच्चे 'पाश, अंकुश, अभय अने सायोसाथ वरद' ए पदो लखवां, तेमज आराओनी समीपे 'ओं क्रौं ह्रीं श्रीं' एम चारेयने लखवां ॥ ४ ॥

प्रथम वलयमां पहेलां (ॐपूर्वक) 'ॐ नमो लोए सव्वसाहूणं' ए पद पण लखवुं । आ पांच पदीनुं फळ अगाऊ मुजब जाणवुं ॥ ५ ॥ 25

‘ૐ નમો ચત્તારિ મંગલં અરિહંતા મંગલં સિદ્ધા’ ।

જાવ ‘ધમ્મં સરણં પવજ્ઞામિ’ એવં દ્વાદશપદી ॥ ૬ ॥

અર્હત્-સિદ્ધાઃ સાધુર્ધર્મો મજ્જલચતુષ્ટયં તદ્વત્ ।

લોકોત્તરશરણમપિ લેખ્યં વલયે દ્વિતીયે તુ ॥ ૭ ॥

5

દ્વાદશાન્તર્મનાઃ સાધુઃ પચ્ચદશપદીમિમામ્ ।

વિદ્યાં સપ્રણવાં ધ્યાયન્ શિવં યાત્યપકલ્મષઃ ॥ ૮ ॥

ઉક્તં ચ,

મજ્જલ-લોકોત્તમ-શરણ્યપદસમૂહં સુસંયમી સ્મરતિ ।

અવિકલર્મેકાગ્રતયા લભતે સ સ્વર્ગમપવર્ગમ્ ॥ ૯ ॥

10

તૃતીયે વલયે ૐ-માયાયુતા વર્ણસપ્તાતિઃ ।

બીજાક્ષરચતુષ્કં ચ જિનબીજપદાશ્રયમ્ ॥ ૧૦ ॥

“ૐ હ્રીં શ્રીં અર્હં”

વાળી ‘ૐ નમો ચત્તારિ મંગલં—અરિહંતા મંગલં, સિદ્ધા મંગલં’ થી લઈને ‘ધમ્મં સરણં પવજ્ઞામિ ।’ સુધીનાં બાર પદો વહે અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને ધર્મ—એ ચાર લોકોત્તમ, મંગલ અને 15 શરણ સૂચવાય છે । તે પદો બીજા વલયમાં લખવાં (બાર પદી લખવી ।) ॥ ૬-૭ ॥

ચાર મંગલ, ચાર લોકોત્તમ અને ચાર શરણ્ય એ બારને મનમાં ધારણ કરીને પ્રણવથી સહિત એવી આ પંચદશપદી (પંદર પદવાળી) વિદ્યાનું ધ્યાન કરતો સાધુ સર્વ પાપોથી રહિત થઈને મોક્ષમાં જાય છે ।

પંચદશપદી વિદ્યા આ રીતે છે:—

ૐ નમો ચત્તારિ મંગલં—અરિહંતા મંગલં, સિદ્ધા મંગલં, સાહુ મંગલં, કેવલિપન્નતો 20 ધમ્મો મંગલં ।

ૐ નમો ચત્તારિ લોગુત્તમા—અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા, સાહુ લોગુત્તમા, કેવલિપન્નતો ધમ્મો લોગુત્તમો ।

ૐ નમો ચત્તારિ સરણં પવજ્ઞામિ—અરિહંતે સરણં પવજ્ઞામિ, સિદ્ધે સરણં પવજ્ઞામિ, સાહુ સરણં પવજ્ઞામિ, કેવલિપન્નતં ધમ્મં સરણં પવજ્ઞામિ ॥ ૮ ॥

25

કહ્યું છે કે—

“ચાર મંગલો, ચાર લોકોત્તમ અને ચાર શરણ્યના પરિપૂર્ણ પદસમૂહને જે સુસંયમી એકાગ્રતાથી સ્મરણ કરે છે તે સ્વર્ગ અથવા મોક્ષ પામે છે ॥ ૯ ॥

ત્રીજા વલયમાં ૐ અને માયા—હ્રીં પૂર્વક સિત્તેર વર્ણો અને જિનબીજ ‘અર્હં’ પદના આશ્રયમૂત ચાર બીજાક્ષરો ૐ હ્રીં શ્રીં અર્હં લખવા ॥ ૧૦ ॥

“ॐ ह्रीं नमो भगवओ तिहुयणपुजस्त वद्धमाणस्त ।
 जस्सेयं खलु चक्रं जलंतमागच्छए पयडं ॥ ११ ॥
 आयासं पायालं लोयाणं तह य चेव भूयाणं ।
 जूए वांवि रणे वां विचं रायंगणे वावि ॥ १२ ॥
 एवं च—‘थंभणे मोहणे तह य सव्वजीवसत्ताणं’ ।
 अपराजिओ भवामि स्वाहा ” इय मंतविन्नासो ॥ १३ ॥
 चैत्रेऽष्टाहिकायां तु त्रयोदश्यां विशेषतः ।
 सहस्रैः जातिकुसुमैः सप्तभिर्वीरमर्चयेत् ॥ १४ ॥
 जापैः सहस्रैरैतैः स्यादखण्डैः शालितैण्डुलैः ।
 दृढब्रह्मव्रतस्यैवं सिद्धाऽसौ पठि (पाठ)तोऽथवा ॥ १५ ॥
 सन्ध्याद्वये स्मरन्नेवं व्यसनैग्रह-मुद्गलैः ।
 द्विपदैः श्वापदैर्दुष्टैर्न पराजीयते क्वचित् ॥ १६ ॥†
 × × ×
 अत्र कूटाक्षराः सर्वे सस्वरा अष्टवर्गतः ।
 ते स्युर्वृद्धनमस्कारचक्रे अष्टारकक्रमात् ॥ ३४ ॥

5

10

(सित्तेर वणोनिो मंत्र आ प्रकारे छे—)

15

“ॐ ह्रीं नमो भगवओ वद्धमाणसामिस्त जस्त चक्रं जलंतं गच्छइ आयासं पायालं
 लोयाणं भूयाणं जूए वा रणे वा रायंगणे वा बंधणे मोहणे थंभणे सव्वसत्ताणं अपराजिओ भवामि
 स्वाहा ॥ ”

आ प्रकारे विन्यास-मंत्रना उद्धार पूर्वक स्थापना करवी ॥ ११-१३ ॥

चैत्र महिनानी अष्टाहिका (सातमथी पूनम) मां अने खास करीने त्रयोदशी (श्रीमहावीर प्रभुना 20 जन्मकल्याणक) ना दिवसे सात हजार जाईनां पुष्पोथी वीर भगवाननी पूजा करवापूर्वक सात हजारनो जाप करवाथी अथवा सात हजार अखंड शाली अक्षतथी जाप करतां दृढ ब्रह्मचारीने आ विद्या पाठसिद्ध थाय छे ॥ १४-१५ ॥

बंने संध्याए आनु ध्यान करतां आपत्तिओ, ग्रहो, मुद्गलादिना प्रयोगो, अथवा दुष्ट हिन पशुओथी क्याय पण पराभव थतो नथी ॥ १६ ॥

25

×

×

×

अहीं बधा कूटाक्षरो ते स्वर सहिन आठ वर्ग समजवा । ते बधा ‘वृद्धनमस्कारचक्र’ मां आठ आराओना क्रमथी जाणवा ॥ ३४ ॥

१. वा रयणे अ । २. वा निचं झ । ३. तन्दुलैः अ ।

† इतः १६ गाथातः ३३ गाथा पर्यन्तो बन्ध्याविस्त्रोणां प्रयोगो नोद्धृतः ॥

“ૐ નમઃ પૂર્વં થંભેહ” ઇતિ ગાથા ચતુર્થકે ।
વલયે યોજનશતં યાવત્ સ્તમ્ભક્રિયા ભવેત્ ॥ ૩૫ ॥

“ૐ નમો થંભેહ જલં જલણં ચિંતિયમિત્તો વિ પંચનવકારો
અરિ-મારિ-ચોર-રાઝલ ઘોરુવસર્ગં પળાસેહ ॥ ૩૬ ॥

5

અત્ર વિધિ :—

શિલાપટ્ટેડ્યથ ભૂર્જે વા ફલકે ક્ષીરવૃક્ષજે ।
કું-ગો-ગોમય-ગોક્ષીરૈર્જાત્યાદિલેખનીકરઃ ॥ ૩૭ ॥ †
× × × ×

[શાન્તિપાઠઃ—]

10 “યુત્વા સ્ત્રી-ગજ-રત્ન-ચક્રમહર્તા રાજ્યશ્રિયં શ્રેયસે
પ્રવ્રજ્યા દુરિતાશ્રયપ્રમથની યેન શ્રિતાઽભૂત પુરા ।
મૃત્યુ-વ્યાધિ-જરાવિયોગમગમત્ સ્થાનં ચ યોડ્યદ્દુતં
તં વન્દે મુનિમપ્રમેયમૃષમં સેન્દ્રામરામ્યચિતમ્ ॥ ૫૮ ॥”

“ૐ નમો થંભેહ જલં જલણં ચિંતિયમિત્તો વિ પંચનવકારો ।
અરિ-મારિ-ચોર-રાઝલ ઘોરુવસર્ગં પળાસેહ ॥”

15 (પંચ નમસ્કાર ચિતનમાત્રથી પાળી અને અગ્નિને થંભાવે છે તેમજ શત્રુ, મહામારી, ચોર અને રાજકુલોથી થતા ઘોર ઉપદ્રવોનો નાશ કરે છે ॥)

આ ગાથા ચોથા વલયમાં લખવી । ૫થી સો યોજન સુધી સ્તમ્ભનક્રિયા થઈ શકે છે ॥ ૩૫-૩૬ ॥
અહીંથી વિધિ દર્શાવે છે—

20 જૂઈ વગેરેની ઢાઢીથી બનાવેલી લેખની હાથમાં લઈને કુંકુમ, ગોરોચના, ગાયતું છાણ અને ગાયના દૂધ વડે પથ્થરની શિલા ઉપર, મૂર્જપત્ર ઉપર અથવા ક્ષીરવૃક્ષના પાટિયા ઉપર (આ પ્રકારે) લખવું (?) ॥ ૩૭ ॥

× × ×
('યુત્વા૦' શ્લોક શાન્તિપાઠ છે, તે બોલવો, તે શ્લોકનો અર્થ —)

જેમણે સ્ત્રીઓ, હાથીઓ, રત્નોના સમૂહથી યુક્ત ૫વી મહાન રાજલક્ષ્મીનો ત્યાગ કરીને કલ્યાણના અર્થે પાપના આશ્રયભૂત મોહનીય કર્મોનો નાશ કરનારી દીક્ષાને પૂર્વે અંગીકાર કરી હતી અને મૃત્યુ, વ્યાધિ 25 અને વૃદ્ધાવસ્થા ઝ્યાં નથી ૫વા અત્યંત અદ્ભુત સ્થાનને (મોક્ષને) પ્રાપ્ત કર્યું હતું તે અપ્રમેય (જેમના સંપૂર્ણ સ્વરૂપને લક્ષ્ય ન જાણી શકે ૫વા) અને જેમની હંદ્રો સહિત દેવતાઓ ૫ પૂજા કરી છે ૫વા મુનિપતિ શ્રી ઋષભદેવસ્વામીને હું વંદન કરું છું ॥ ૫૮ ॥

एवं 'बृहन्नमस्कार' प्रोक्तं श्रीशान्तिमन्त्रकं यद्वा ।
 'थंभेइ जलं' इत्यादिगाथां जपन् शताधिकाम् ॥ ५९ ॥
 शुक्लवस्त्रेण संछाद्यं त्रिसन्ध्यमष्टपूजया ।
 त्रिदिनं त्रिदिनस्यान्ते महापूजापुरस्सरम् ॥ ६० ॥
 अभिषेकजलं तत्तु क्षेप्यं श्रीकलशान्तरे ।
 श्रीशान्तिप्रतिमां हस्ति-शिबिका-रथमूर्धनि ॥ ६१ ॥
 शुक्लवस्त्रवृताङ्गस्य नरस्य ब्रह्मचारिणः ।
 कुलशुद्धस्य मान्यस्य मूर्ध्नि कृत्वा संचामराम् ॥ ६२ ॥
 छत्रेण सहितां चन्द्रोदये ध्वजस्रजाञ्जिताम् ।
 तूर्यत्रिकोल्लसद्वातां प्रदीपद्युतिभासुराम् ॥ ६३ ॥
 चतुर्विधेन संघेन संयुतः स्वरिख्यमी ।
 मारि-ग्रहीतग्रामाद्यष्टदिक्षु प्रददेद् बलिम् ॥ ६४ ॥
 दिने तस्मिन्नमारिः स्यात् पटहोद्घोषपूर्वकम् ।
 चतुर्विधाय संघाय भक्त्या दानं दिशेन्मुनिः ॥ ६५ ॥

5

10

आ प्रकारे 'बृहन्नमस्कारचक्र' मां कहेला शांतिमन्त्रनो अथवा 'थंभेइ जलं' गायानो सोथी 15 वधुवार (१०८) जाप करवो ॥ ५९ ॥

श्वेत वस्त्रो धारण करीने (?) रोज त्रणे संध्याए अष्टप्रकारी पूजा त्रण दिवस सुधी करवी । त्रण दिवस पछी 'महापूजा' भणाववी ॥ ६० ॥

ते अभिषेकनुं पाणी कळशमां नाखवुं । पछी जेणे श्वेत वस्त्र धारण कर्यां होय अने जे ब्रह्मचारी, कुलीन अने मान्य होय एवा मनुष्यने हाथीपर, पालखीमां के रथमां बेसाडवो । तेनां मस्तके श्री शांतिनाथ 20 प्रमुनी प्रतिमा मूकवी । त्यां चामर छत्र, चंदरवो, धजा, माळा, प्रदीप वगैरे पण होवा जोईए । वातावरण वाजिन्त्रोना नादथी उल्लसित थयेळुं होवुं जोईए ।

आ बघो महोत्सव संयममां उद्यमशील एवा सूरि भगवान चतुर्विध संघनी सम्ये करे । पछी ते सूरि मरकीथी पीडातां गाम वगैरेमां आठे दिशाए बलि प्रक्षेप करे । ते दिवसे पडहनी उद्घोषणापूर्वक गाममां अमारि प्रवर्ताववी ।

25

ते पछी ते सूरि चतुर्विध संघने भक्तिदाननो उपदेश करे ।

ते दिवसे दीन वगैरेने घणुं दान आपवुं । पछी कळशना जलनुं सिंचन करवुं । ए रीते मरकीनो उपद्रव शांत थाय छे । गायोमां मरकी फेलायेली होय तो गायोना वाडाजोना प्रवेशमार्गमां अने

- दानं दीनादिषु प्राज्यं देयमेवंकृते सती(ति) ।
 मारिर्निवर्तते किन्तु तत्कुम्भजलसेचनात् ॥ ६६ ॥
 गोमार्यादिषु गोवाटप्रवेशे श्रावकैः शुभैः ।
 तत्कुम्भजलसिक्ता गौर्भूर्धि गोमारिवारणम् ॥ ६७ ॥
 5 पञ्चमे वलये लेख्या 'ॐ नमः' पूर्वमेष्वि(षि)का ।
 स्वाहान्ता गाथिका क्षेत्र-स्वसैन्यत्राणकारिणी ॥ ६८ ॥
 "अद्वेव य अद्वसयं अद्वसहस्सा य अद्वकोडीओ ।
 रक्खंतु मे सरीरं देवासुरपणमिया सिद्धा" ॥ ६९ ॥
 भूर्यादावेषिका गाथा लिखिता चन्दनादिभिः ।
 10 रक्ष्या जिनान्तिके पूज्या बद्धा दोषञ्चरापहा ॥ ७० ॥
 'ॐ नमो अरिहंताणं' पूर्वं 'अद्वविहा'दिकाम् ।
 गाथां वलये षष्ठे स्वाहान्तां विलिखेन्मुनिः ॥ ७१ ॥
 'अद्वविहकम्ममुक्को तिलोयपुज्जो य संथुओ भगवं ।
 अमर-नर-रायमहिओ अणाइनिहणो सिवं दिसउ' ॥ ७२ ॥

15 गायोना मस्तके श्रावकोए ते कुम्भं जल छांटवुं । एथी गायोमां फेलायेली भरकीनुं निवारण थाय छे ॥ ६१-६७ ॥

- पांचमा वलयमां पहेलां 'ॐ नमः' लखतुं, ते पछी नीचेनी गाथा लखवी—
 "अद्वेव य अद्वसयं अद्वसहस्सा य अद्वकोडीओ
 रक्खंतु मे सरीरं देवासुरपणमिया सिद्धा ॥"
 20 पछी अंते 'स्वाहा' लखवुं । एथी क्षेत्र अने पोताना सैन्यनुं रक्षण थाय छे ॥ ६८-६९ ॥
 भोजपत्रमां आ गाथाने चंदन वगेरेथी लखवी । ते पत्रने श्रीजिनेश्वर देवने सामे राखीने गाथानुं
 पूजन करवुं । आ गाथाने (हाथे) बांधवामां आवे तो कोई दोष नडतो नथी अने ताव दूर थाय छे ॥ ७० ॥
 मुनिए (मंत्राचार्ये) छट्टा वलयमां 'ॐ नमो अरिहंताणं' लखीने आ गाथा लखवी—
 "अद्वविहकम्ममुक्को तिलोयपुज्जो य संथुओ भगवं ।
 25 अमर-नर-रायमहिओ अणाइनिहणो सिवं दिसउ ॥"

—आठ प्रकारनां कर्मोथी रहित, त्रणे लोकथी पूजायेला अने स्तवायेला देवेंद्रो अने चक्रवर्तिओथी पण पूजित अने जेमने आदि अने अंत नथी एवा हे भगवन्! अमने मोक्ष आपो ।
 आ गाथा लखीने अंते 'स्वाहा' लखवुं ॥ ७१-७२ ॥

सप्तमे बलये ॐ प्राक् 'नमो सिद्धाणं' इत्यतः ।
 'तव' इत्याद्यां लिखेद् गायं 'स्वाहा'न्तां शिवगामिनीम् ॥ ७३ ॥
 'तवनियमसंयमरहो पंचनमोकारसारहिनिउत्तो ।
 नाणतुरंगमजुत्तो नेह पुरं परमनिव्वाणं' ॥ ७४ ॥
 'ॐ प्राग् धणुद्वयं तस्मान्महाधणु-महाधणु ।
 स्वाहा' इतीमां धनुर्विद्यामष्टमे बलये लिखेत् ॥ ७५ ॥
 कायोत्सर्गे उपोष्यैनां श्रीवीरप्रतिमाग्रतः ।
 अष्टोत्तरं सहस्रं प्राग् जपेत् सिद्धा मुनेरसौ ॥ ७६ ॥
 स्मृत्यैतां [च] पथि धूल्यन्तराऽऽलिख्य सशरं धनुः ।
 आक्रम्य वामपादेन मौनी गच्छेन्न दस्यवः ॥ ७७ ॥
 युद्धकाले जिनं वीरं संपूज्याष्टशतस्मृतेः ।
 प्राग्वद् धनुःक्रियां कृत्वा युद्धे गच्छेन्न शस्त्रभीः ॥ ७८ ॥
 परेषां सम्मुखीभूतां धनुर्विद्यां महोमयीम् ।
 इन्द्रचापसदृक्कान्तिं ध्यायेन्मन्त्रं पठेदयुग्म् ॥ ७९ ॥

5

10

सातमा बलयमां पहलां 'ॐ नमो सिद्धाणं' लखीने नीचेनी 'शिवगामिनी' गाया लखवी— 15

"तव-नियम-संयमरहो पंचनमोकारसारहिनिउत्तो ।
 नाणतुरंगमजुत्तो नेह पुरं परमनिव्वाणं ॥"

—पंच नमस्काररूपी सारथिथी नियुक्त अने ज्ञानरूपी अश्वोथी सहित एको तप, नियम अने संयमरूपी रथ परमनिर्वाण—मोक्षपुरमां लई जाय छे ॥

आ गाया लखीने अंते 'स्वाहा' लखवुं ॥ ७३-७४ ॥

20

आठमा बलयमां—'ॐ धणु धणु महाधणु महाधणु स्वाहा ।'—आ प्रकारे 'धनुर्विद्या' लखवी ॥ ७५ ॥

उपवास करीने श्रीवीर भगवाननी प्रतिमा आगळ कायोत्सर्गमां रहेला मुनि-मंत्राचार्य एनो एक हजार ने आठ वार जाप करे तो आ विद्या सिद्ध थाय छे ॥ ७६ ॥

आ विद्यानुं स्मरण करीने मार्गमां धूलनी अंदर बाण साथे धनुष्यनुं (चित्र) आलेखन करवुं । ए 25 (चित्रलेखन) ने मौनपूर्वक डाबा पगथी ओळंगवुं । एथी शत्रुओ (सामे) आवता नथी ॥ ७७ ॥

युद्ध समये श्रीवीरजिनेश्वरने पूजीने आ मंत्रनुं एकसो ने आठ वार स्मरण करवाथी अने पहलांनी माफक ज धनुष्यनी क्रिया (आलेखन वगोरे) करीने युद्धमां जतां शस्त्रनो भय रहेतो नथी ॥ ७८ ॥

बीजाओनी सामे यती आ तेजस्वी 'धनुर्विद्या' छे, तेनी कांति इन्द्रधनुष्य जेवी छे, ए प्रकारे ध्यान करतां आ (धनुर्विद्या)नो पाठ करवो जोईए ॥ ७९ ॥

30

तद्धानावेशतो वैरिसेना पराङ्मुखी तथा ।

सैन्यद्वयं प्रतीपं चेद् ध्यायते सैन्यसन्धिदा ॥ ८० ॥

वलयष्टबहिर्दिक्षु पञ्च षोडशपत्रकम् ।

प्रतिपत्रं विलिख्यन्ते अं(अँ)आद्या षोडशस्वराः ॥ ८१ ॥

5 आदिद्वयष्टस्वराग्रे तत् प्रत्येकं 'ह्रँ' इहाक्षरम् ।

षोडशस्वरसंबद्धं 'ह्रँ ह्रँ ह्रँ ह्रँ' मुखं लिखेत् ॥ ८२ ॥

एतदूर्ध्वं द्वयष्टदलं पञ्च तु प्रतिपत्रकम् ।

षोडशविधा लेख्या(ः) खनीया) मन्त्रबीजयुतास्तथा ॥ ८३ ॥

१. ॐ यँ रोहिण्यै अँ नमः । २. ॐ रँ प्रज्ञप्त्यै आँ नमः ।

10

३. ॐ लँ वज्रशृङ्खलायै ईँ नमः । ४. ॐ वाँ वज्रीङ्कुशयै ईँ नमः ।

५. ॐ शाँ अप्रतिचक्रायै उँ नमः । ६. ॐ षाँ पुरुषदत्तायै ऊँ नमः ।

७. ॐ साँ काल्यै क्रँ नमः । ८. ॐ हाँ महाकाल्यै ऋँ नमः ।

एवा प्रकारना तेना ध्यानना प्रभावथी शत्रुतुं सैन्य पाळुं जाय छे । विरुद्ध एवां बे सैन्योने उद्देशीने संघिनी दृष्टि ए करातुं आ विद्यानुं ध्यान ते बेमां संघि करावनारं बने छे ॥ ८० ॥

15 आठे वलयोनी बहार आठे दिशाओमां सोळ पत्रवाळा पद्मना प्रत्येक पांदाडामां 'अँ आँ' वगैरे सोळ स्वरो लखवा ॥ ८१ ॥

ए सोळे स्वरनी आगळ पहेलां ते प्रत्येकने 'ह्रँ' ए प्रकारे सोळ स्वरोथी जोडायेला, जेवा के—
'ह्रँ ह्रँ ह्रँ ह्रँ' वगैरे लखवा ॥ ८२ ॥

एनी ऊपर सोळ पत्रवाळा कमळना प्रत्येक पांदाडामां सोळ विद्याओ मंत्रबीज सहित (मूळमां
20 आपी छे ते मुजब) लखवी ॥ ८३ ॥

१. (१) अ प्रती—ॐ नमो रोहिणीं ह्रँ फट् स्वाहा । (२) इ प्रती—ॐ नमो रोहिणि ह्रँ फट् स्वाहा ।

(२) अ प्रती—ॐ नमो पञ्चि ह्रँ फट् स्वाहा । (२) इ प्रती—ॐ नमो पञ्चि ह्रँ फट् स्वाहा ।

(३) अ प्रती—ॐ नमो वज्रशृङ्खला ह्रँ फट् स्वाहा । (३) इ प्रती—ॐ नमो वज्रशृङ्खला ह्रँ फट् स्वाहा ।

(४) अ प्रती—ॐ नमो वज्राङ्कुशी कौ ह्रँ फट् स्वाहा । (४) इ प्रती—ॐ नमो वज्राङ्कुशी कौ ह्रँ फट् स्वाहा ।

25 (५) अ प्रती—ॐ नमो अप्रतिचक्रे ह्रँ ह्रँ फट् स्वाहा । (५) इ प्रती—ॐ नमो अप्रतिचक्रे ह्रँ ह्रँ फट् स्वाहा ।

(६) अ प्रती—ॐ नमो पुरुषदत्ते ह्रँ ह्रँ ह्रँ फट् स्वाहा । (६) इ प्रती—ॐ नमो पुरुषदत्ते ह्रँ ह्रँ ह्रँ फट् स्वाहा ।

(७) अ प्रती—ॐ नमो काली अम्म ह्रँ फट् स्वाहा । (७) इ प्रती—ॐ नमो काली अम्म ह्रँ फट् स्वाहा ।

(८) अ प्रती—ॐ नमो महाकाली गूँ ह्रँ फट् स्वाहा । (८) इ प्रती—ॐ नमो महाकाली गूँ ह्रँ फट् स्वाहा ।

९. ॐ यूँ गौर्यै लँ नमः । १०. ॐ रूँ गान्धार्यै लँ नमः ।
 ११. ॐ लँ सर्वास्त्रमहाज्वाल्यै एँ नमः । १२. ॐ वूँ मानव्यै ऐँ नमः ।
 १३. ॐ शूँ वैरोध्यायै औँ नमः । १४. ॐ वूँ अच्युतायै औँ नमः ।
 १५. ॐ हूँ मानस्यै अँ नमः । १६. ॐ हूँ महामानस्यै अः नमः ॥

इति मन्त्रबीजपूर्वा विधादेव्यो दलेषु स्युः ॥

5

देवीषोडशपत्राग्रे परमेष्ठिपदाक्षराः ।

षोडशोर्ध्वं स्फुरच्चद्रविन्दवो ज्योतिरञ्चिता [ः] ॥ ८४ ॥

“अरिहंत-सिद्ध-आयरिय-उवज्झाय-साहुवन्नियं विंदुं ।

जोयणसयप्पमाणं जालासयसहस्सदिप्पंतं ॥ ८५ ॥

सोलससुयअक्खरेहिं इक्किं अक्खरं जगुज्जोयं ।

10

भवसयसहस्समहणो जम्मि ठिओ पंचनक्कारो” ॥ ८६ ॥

ए प्रकारे मंत्रबीज साथे विधादेवीओ दलोमां होवी जोईए ॥

सोळ देवीओना पत्रोनी आगळ (ऊपर) ज्योतिर्मय, स्फुरायमान कला अने विंदुओवाळा परमेष्ठिपदना अक्षरो लखवा ॥ ८४ ॥ ते आ प्रकारे—

“अरिहंत-सिद्ध-आयरिय-उवज्झाय-साहुवन्नियं विंदुं ।

15

जोयणसयप्पमाणं जालासयसहस्सदिप्पंतं ॥

सोलससुयअक्खरेहिं इक्किं अक्खरं जगुज्जोयं ।

भवसयसहस्समहणो जम्मि ठिओ पंचनक्कारो ॥”

‘अरिहंतसिद्धआयरियउवज्झायसाहु’ ए सोळ अक्षरोमांना प्रत्येक पर सेंकडो योजन प्रमाण अने लाखो ज्वालाओथी प्रदीप्त एवो विंदु छे, एम चितववुं । आ सोळ श्रुताक्षरोमांनो प्रत्येक अक्षरं 20 जगतमां उद्योत करनारो छे । कारण के एमां लाखो भवनो नाशक पंचनमस्कार रहेलो छे ।

(ॐ रिँ हँ तँ सिँ वूँ औँ यँ रिँ यँ उँ वँ ज्झाँ यँ साँ हूँ) ॥ ८५-८६ ॥

१. (९) अ ह्य प्रत्योः ॐ नमो गौरी क्षो वँ फद् स्वाहा । (१०) अ ह्य प्रत्योः ॐ नमो गान्धारी क्षौँ फद् स्वाहा ।
 (११) अ ह्य प्रत्योः ॐ नमो सर्वास्त्रमहाज्वाले हूँ फद् स्वाहा । (१२) अ ह्य प्रत्योः ॐ नमो मानवी स्युँ फद् स्वाहा ।
 (१३) अ प्रतौ ॐ नमो वैरोध्या वाँ फद् स्वाहा । (१४) अ प्रतौ ॐ नमो वैरोध्या वाँ फद् स्वाहा । 25
 (१५) अ ह्य प्रत्योः ॐ नमो अच्युते हूँ क्षूँ फद् स्वाहा । (१६) अ प्रतौ ॐ नमो मानसी क्षूँ ही फद् स्वाहा ।
 (१७) अ प्रतौ ॐ नमो मानसी क्षूँ ही फद् स्वाहा । (१८) अ ह्य प्रत्योः ॐ नमो महामानसी हुँ हुँ
 फद् स्वाहा ।

२. ° रेसु हँ ह्य ।

- उक्तं च—‘विन्दुं विनाऽपि’त्यादिचतुःश्लोकी ।
 चतुर्षु पटकोणेषु चतुरर्ध-दर्श-द्विकर्म ।
 अष्टापदजिना ज्ञेयाः ‘चत्वारि’ इत्यादिगाथया ॥ ८७ ॥
 यदिवाऽष्टचत्वारिंशत्सहस्रा द्वयधिकं शतम् ।
 5 जातीसुमनसां जापो होमो दशांशभागय(तः) ॥ ८८ ॥
 ‘श्रीइन्द्रभूतये स्वाहा’ ‘ॐ प्रभासाय’ पूर्ववत् ।
 पटस्यैशानकोणे द्वे(द्वौ) गाथैका पूर्वदिग्गता ॥ ८९ ॥
 ‘सोमे य वग्गु-वग्गु(ग्गु) सुमणे सोमणसे तह य महुमहुरे ।
 किलिकिलि अप्पडिचक्का हिलिहिलि देवीओ सन्वाओ’ ॥ ९० ॥
 10 ‘ॐ अग्निभूतये स्वाहा’ स्वाहान्ते वायुभूतये ।
 पटस्याग्नेयकोणे द्वौ मन्त्रावेकस्तयोरघः ॥ ९१ ॥
 ‘ॐ अ सि आ उ सा हुलु [हुलु] चुलुद्वयं ततः ।
 इच्छियं मे कुरुद्वन्द्वं स्वाहा’ सर्वार्थसिद्धिदा ॥ ९२ ॥

- ‘विन्दुं विनाऽपि’ इत्यादि चार श्लोकोमां पण ए ज कहेवामां आव्युं छे ।
 15 पटना चार खूणामां ‘चत्वारि अट्ट-दस-दोय°’ ए गाथा मुजब, अष्टापदपर जे प्रकारे चार, आठ, दश अने बे जिनेश्वरो छे तेम अहीं पण समजवा* ॥ ८७ ॥
 अथवा अडतालीस हजार ने बसो (४८२००) प्रमाण जईनां पुष्पोयी जाप करवो अने तेना दशमा भागे (एटले ४८२० वार) होम करवो ॥ ८८ ॥
 पटना ईशानखूणामां—(१) ॐ इन्द्रभूतये स्वाहा । (२) ॐ प्रभासाय स्वाहा—आ बे मंत्रो
 20 अने पूर्वदिशामां नीचेनी एक गाथा लखवी—
 “सोमे य वग्गु वग्गु सुमणे सोमणसे तह य महुमहुरे ।
 किलिकिलि अप्पडिचक्का हिलिहिलि देवीओ सन्वाओ ॥” ॥ ८९-९० ॥
 पटना अग्निखूणामां—(१) ॐ अग्निभूतये स्वाहा । (२) ॐ वायुभूतये स्वाहा—आ बे मंत्रो अने (नीचेनो) एक मंत्र तेनी नीचे (आ प्रकारे) लखवो—
 25 “ॐ अ सि आ उ सा हुलु हुलु चुलु चुलु इच्छियं मे कुरु कुरु स्वाहा ॥”—आ विद्या सर्वसिद्धिने आपनारी छे ॥ ९१-९२ ॥

१ जातिसु० अ । २ ०हान्तवा० अ ।

* पट-यंत्रना चारे खूणामां ‘चत्वारि°’ गाथा मूकवी अने ते प्रमाणे भगवंतनां नामो के आकृतिओ (?) आलेखवी ।

दक्षिणस्यां[दिशि] 'ॐ प्राग् व्यक्तायाथ मरुन्नभः ।'

'ॐ प्राक् सुधर्मस्वामिने स्वाहा' इति [च] पदद्वयम् ॥ ९३ ॥

नैऋते 'प्रणवः पूर्वं मण्डिताय मरुन्नभः ।'

'प्रणवो मौर्यपुत्राय स्वाहा' इति गणभृद्द्वयम् ॥ ९४ ॥

पश्चिमायां 'वाय्वग्निभ्यां स्वाहान्ते' प्रणवः पुरः ।

5

अकम्पिताऽचलभ्राता मेतार्य इति मध्यतः ॥ ९५ ॥

प्राच्यां गाथेश[ः?] काष्ठादौ चतुर्विदिक् त्रिदिक् क्रमात् ।

द्वौ द्वावेकैकः(कश्च) सूरिराजान इति मे मतिः ॥ ९६ ॥

यद्वा,

प्राच्यां गुरुरतः प्राग्वद् गौतमासनमम्बुजम् ।

10

गाथाबीजयुतं ध्यानं वाच्यं प्राक्सूरियन्त्रतः ॥ ९७ ॥

बहिश्चतुर्दलं पञ्चं चतुर्दिक्षु लिखेदिदम् ।

'ॐ नमो सन्वसिद्वाणं' पदं सर्वार्थसाधकम् ॥ ९८ ॥

दक्षिणदिशामां—(१) ॐ व्यक्ताय स्वाहा । (२) ॐ सुधर्मस्वामिने स्वाहा—एम लखवुं ॥ ९३ ॥

नैऋत्यदिशामां—(१) ॐ मण्डिताय स्वाहा । (२) ॐ मौर्यपुत्राय स्वाहा—एम बे गणधरोनां 15 नाम लखवां ॥ ९४ ॥

पश्चिमदिशामां—ॐ अकम्पिताय स्वाहा । वायव्यदिशामां—ॐ अचलभ्रात्रे स्वाहा । अग्निदिशामां—ॐ मेतार्याय स्वाहा ॥ ९५ ॥

पूर्वदिशामां एक गाथा अने दिशाओ पैकी चारे विदिशाओमां बे बे (मळीने आठ) अने बाकीनी त्रण दिशाओमां एकेक एं प्रमाणे सूरिराजाओ—गणधरोने स्थापवा एम हुं मानुं छुं (?) ॥ ९६ ॥ 20

अथवा—

पूर्वदिशामां गुरु छे तेथी, पहेलांनी माफक गौतमस्वामीनुं आसन कमळ छे एटले कमळनी वच्चे गौतमस्वामीनुं गाथाबीज साधेनुं ध्यान पहेलां जणावेला 'सूरियंत्र' मुजब समजवुं ॥ ९७ ॥

बहारना चार पत्रवाळा कमळमां चारे दिशामां 'ॐ नमो सन्वसिद्वाणं' लखवुं । ए पद सर्व अर्थनुं साधक छे ॥ ९८ ॥ 25

१ ० हान्तः प्र० इ ।

1 मरुत् = स्वा । 2 नभः = हा ।

अष्टारमौलिकुम्भेषु 'जम्भे मोहे'-चतुष्टयम् ।

द्विरावर्त्य क्रमाच्छ्रेय्यमयं मन्त्रश्च पश्चिमे ॥ ९९ ॥

“ॐ नमो अरिहंताणं एहि एहि नन्दे महानन्दे पन्थे बन्धे दुष्पयं ।
बन्धे चउष्पयं बन्धे घोरं आसिविसं बन्धे जाव गण्ठि न मुञ्चामि ॥”

5

इमामष्टशतं स्मृत्वा कृत्वा ग्रन्थि स्ववाससि ।

पथि गम्यं न चौराद्युपद्रवः छोद्यते स्थितौ ॥ १०० ॥

मायाबीजं त्रिरेखाभिरुपयवेष्टयमन्ततः ।

क्रौं भूमण्डलं यद्वा (?) वारुणं स्वस्ववर्णकम् ॥ १०१ ॥

मध्ये 'ऽह्रँ' बीजमावेष्टयं केचिद् रत्नत्रयाक्षरैः ।

10

केचित् (च) बीजचक्रेण गुरुरेव प्रमा मतिः(तः) ॥ १०२ ॥

ध्यानम्—

अथ ध्यानविधिं वक्ष्ये जितेन्द्रियदृढव्रतः ।

सम्यग्दृग् गुरुभक्तश्च सत्यवाग् मन्त्रसाधकः ॥ १०३ ॥

एकान्ते शुचिभूमौ सः पूर्वोत्तराश(शा)दिङ्मुखः ।

15

तीर्थाभ्यो-गोमय-रसैः सिक्तां भूमिं विचिन्तयेत् ॥ १०४ ॥

आठ आराना शिखर ऊपर रहेला कुंभोमां 'जंभे मोहे' इत्यादि चतुष्टय बे वार चारे दिशांमां क्रमशः लखतुं अने आ मंत्र पश्चिम दिशांमां लखवो—

“ॐ नमो अरिहंताणं एहि एहि नंदे महानंदे पंथे बंधे दुष्पयं बंधे चउष्पयं बंधे घोरं आसीविसं बंधे जाव गण्ठि न मुंचामि ।”

20

आ विद्यानुं एक सो ने आठ वार स्मरण करीने पोताना वल्लमां गांठ वाळवी; आधी मार्गे जतां चोर वगेरेनेो उपद्रव नडतो नथी । स्थाने पहोंच्या पछी गांठ छोडवी ॥ ९९-१०० ॥

पछी यंत्रने मायाबीज—'ह्रँ'कारथी नीकळती त्रण रेखाओथी वींटीने अंते 'क्रौं' लखतुं । पछी पोतपोताना वर्णनुं भूमंडल अथवा वारुण मंडल करतुं (?) ॥ १०१ ॥

25

मध्यमां 'अह्रँ' (ऽह्रँ) बीजनुं आवेष्टन करतुं । केटलाक त्रण रत्नना अक्षरोनुं(थी) अने केटलाक बीजाक्षरना चक्रनुं(थी) आवेष्टन करवानुं जणावे छे; (एमां तो) गुरु ए ज प्रमाण छे (?) ॥ १०२ ॥

हवे ध्यानविधि कहे छे—

हवे हुं ध्यानविधि जणावीश—जितेन्द्रिय, दृढव्रती, सम्यग्दृष्टि, गुरुभक्त, सत्यवादी एवा मंत्रसाधके एकांतस्थानमां पवित्र भूमि पर पूर्व, उत्तर के ईशान (?) दिशा तरफ मों राखीने ध्यानभूमि गोमयथी लीपेली तथा तीर्थजलोथी सिंचायेली छे एम चिंतवतुं ॥ १०३-१०४ ॥

सहस्रदलपद्मान्तःपर्यङ्कासनसंश्रितम् ।

प्रसन्नाभिर्जयाद्(द्य)ष्टसुरीभिस्तीर्थवारिभिः ॥ १०५ ॥

भृतैः सुवर्णभृङ्गारैर्वक्त्रदत्ताम्बुजैः स्वकम् ।

स्नप्यमानं विचिन्त्यामुं मन्त्रं हृदि विचिन्तयेत् ॥ १०६ ॥

‘ॐ नमो अरिहंताणं अशुचिः शुचिरित्यतः ।

5

भवामि स्वाहा’ इति स्नातः कुर्याद् देहस्य रक्षणम् ॥ १०७ ॥

“ॐ नमो अरिहंताणं ह्रीं हृदयं रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा ।

ॐ नमो सिद्धाणं हर हर शिरो रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा ।

ॐ नमो आयरियाणं ह्रीं शिखां रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा ।

ॐ नमो उवज्ज्ञायाणं एहि भगवति चक्रे कवचवज्रिणि हुं फट् स्वाहा ।

10

ॐ नमो लोए सव्वसाहूणं क्षिप्रं साधय साधय दुष्टं वज्रहस्ते ।

शूलिनि रक्ष रक्ष ‘आत्मरक्षा’ सर्वरक्षा हुं फट् स्वाहा ॥”

कृत्वाऽमीभिः ‘स्वाङ्गरक्षां’ ‘दिग्बन्धं’ ‘चेन्द्रभूतये ।

स्वाहा’धैः सर्वगणभृदाह्वानं क्रियते ततः ॥ १०८ ॥

सहस्रदल पद्ममां वच्चे पोते पर्यङ्कासने बेटेल छे अने जेमना मुख पर कमळो मूकेलां छे एवा 15
सुवर्ण कलशो वडे जयादि आठ देवीओ तीर्थजलोथी पोतानो (ध्यातानो) अभिषेक करे छे, एम चितवे ।
ते वखते निम्नोक्त मंत्र हृदययां चितववो ॥ १०५-१०६ ॥

“ॐ नमो अरिहंताणं अशुचिः शुचिः भवामि स्वाहा ।”

एम मंत्र वडे स्नान करीने शरीरना रक्षण माटे (नीचेना मंत्रो) बोलवा—

“ॐ नमो अरिहंताणं ह्रीं हृदयं रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा ।

20

ॐ नमो सिद्धाणं हर हर शिरो रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा ।

ॐ नमो आयरियाणं ह्रीं शिखां रक्ष रक्ष हुं फट् स्वाहा ।

ॐ नमो उवज्ज्ञायाणं एहि भगवति चक्रे कवचवज्रिणि ! हुं फट् स्वाहा ।

ॐ नमो लोए सव्वसाहूणं क्षिप्रं साधय साधय दुष्टं वज्रहस्ते शूलिनि ! रक्ष रक्ष
आत्मरक्षा सर्वरक्षा हुं फट् स्वाहा ॥”

25

आ (वधा) मंत्रोथी पोताना अंगनी रक्षा करवी । पछी दिग्बन्धन करीने “ॐ इन्द्रभूतये
स्वाहा ।” इत्यादि मंत्रो वडे सर्व गणभरोनुं आह्वान करवुं ॥ १०७-१०८ ॥

ત્રિપ્રાકાર-સ્ફુરજ્જ્યોતિઃ-સમવસૃતિમધ્યગમ્ ।

ચતુઃષ્ટિસુરાધીશૈઃ પૂજ્યમાનક્રમામ્બુજમ્ ॥ ૧૦૯ ॥

છત્રત્રયં પુષ્પવૃષ્ટિ-મૃગેન્દ્રાસન-ચામરે (રાઃ ?) ।

અશોક-દુન્દુભિ-દિવ્યધ્વનિર્મામ્બલ્લાન્યપિ ॥ ૧૧૦ ॥

5 હત્યષ્ટભિઃ પ્રાતિહાર્યૈર્ભૂષિતં સિંહલાન્છનમ્ ।

સંસદન્તઃસુવર્ણામં વર્ધમાનં જિનં હૃદિ ॥ ૧૧૧ ॥

સાક્ષાદ્ વિલોક્યન્ ધ્યાતા તછીનાક્ષિમના અમુમ્ ।

અષ્ટોત્તરં શતં મન્ત્રં સૂરિમન્ત્રસમં જપેત્ ॥ ૧૧૨ ॥

૧૦ એતદ્ યન્ત્રં જૈનધર્મચક્રમષ્ટારભાસુરમ્ ।

અષ્ટદિક્ષુ સ્ફુરદ્ભાભિઃ શતયોજનદીપકમ્ ॥ ૧૧૩ ॥

તચ્છાયાક્રાન્તિવિત્રસ્તદુરિતં સર્વપૂજિતમ્ ।

આત્માનં ચ સ્મરેન્નિત્યં તસ્ય સ્યુરષ્ટસિદ્ધયઃ ॥ ૧૧૪ ॥

મોક્ષાભિચાર-મારેષુ શાન્ત્યાકૃષ્ટયાદિષુ ક્રમાત્ ।

અક્ષુષ્ઠાદિ-કનિષ્ઠાન્તમક્ષસૂત્રં કરે ધરેત્ ॥ ૧૧૫ ॥

15

इति श्रीलघुनमस्कारचक्रम् ॥

ધ્યાતાએ ત્રણ ગઢથી સ્ફુરાયમાન-પ્રકાશવાળા, સમવસરણની મધ્યમાં રહેલા, ચોસઠ ઇન્દ્રોથી જેમનાં ચરણકમળ પૂજાય છે એવા અને ત્રણ છત્રો, પુષ્પવૃષ્ટિ, સિંહાસન, ચામર, અશોકવૃક્ષ, દુંદુભિ, દિવ્ય ધ્વનિ અને મામંડલ—એમ આઠ પ્રાતિહાર્યોથી અલંકૃત, સિંહના લાંછનવાળા, સુવર્ણ જેવી કાંતિવાળા, પર્ષદામાં વિરાજમાન શ્રીવર્ધમાન જિનેશ્વરને હૃદયમાં સાક્ષાત્ જોવા । ધ્યાન કરનારે એમની અંદર નેત્ર અને 20 મનને લીન કરીને ‘સૂરિમંત્ર’ સમાન આ મંત્રનો એકસો આઠ વાર જાપ કરવો ॥ ૧૦૯-૧૧૧ ॥

આ યંત્ર આઠ આરાઓથી દેદીપ્યમાન એવું ‘જૈન ધર્મચક્ર’ છે । આઠે દિશાઓમાં સ્ફુરાયમાન પ્રભા વડે સેંકડો યોજન સુધી આ ચક્ર પ્રકાશને પાથરી રહ્યું છે । તેની છાયાના આક્રમણ વડે જેનાં સર્વ પાપ નાશ પામ્યાં છે અને તેથી જે સર્વ વડે પૂજાઈ રહ્યો છે એવા સ્વાત્માનું જે સદા ધ્યાન કરે છે, તેને આઠે સિદ્ધિઓ વરે છે ॥ ૧૧૨-૧૧૪ ॥

25

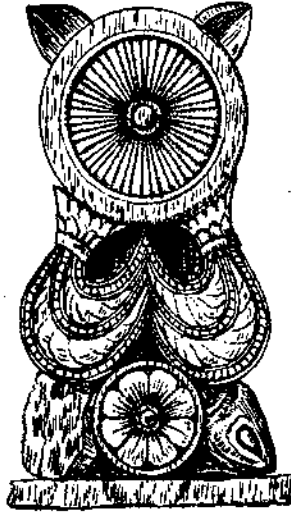
મોક્ષ માટે અંગૂઠા દ્વારા, અભિચાર માટે તર્જની દ્વારા, મારણ માટે મધ્યમા દ્વારા, શાંતિ માટે અનામિકા દ્વારા અને આકર્ષણ માટે કનિષ્ઠા દ્વારા અક્ષસૂત્ર-માળા વડે જાપ કરવા ॥ ૧૧૫ ॥

परिचय

श्रीसिंहतिलकसूरिए 'लघुनमस्कारचक्रस्तोत्र'नी रचना करेली छे, तेनी एक प्रति स्व. श्रीमोहनलाल भगवानदासना संग्रहमांथी मळी हती । बीजी बुहारी, शेठ श्वेतरचंद पन्नाजीए करावेली नकल पाठमेदो माटे उपयोगी नीवडी हती । श्रीजी प्रति पूना भांडारकर रिसर्च इन्स्टिट्यूटनी मळी हती—आ त्रणे प्रतिओने भाषानी दृष्टिए सुधारी, तेना अनुवाद साथे मूल पाठ आप्यो छे ।

लघुनमस्कारचक्र ए बृहन्नमस्कारचक्रनो ख्याल आपे छे पण हजी सुधी एवी कोई कृति उपलब्ध 5 धई नथी । आमां (लघु-)नमस्कारचक्रनी जे रचनानुं वर्णन करेलुं छे ते लगभग पंचनमस्कारचक्र जेवुं ज छे, पाछळना बलयोमां कईक तफावत पडे छे । एटले 'नमस्कार स्वाध्याय'ना प्राकृत विभागमां जे पंचनमस्कारचक्र [चित्र नं. १ पृष्ठ : २१२ नी सामे] आपेलुं छे, तेनी साथे आ स्तोत्रना यंत्रवर्णननी सरखामणी करी-शक्य ।

आ स्तोत्रमां केटलाक आमनायो आपेला छे, ते पैकी गर्भाधान अने वशीकरणना आमनायोनो 10 भाग मूळमां लीधो नथी । आ कृतिमां ध्यानविधि वगैरे उपयोगी हकीकतो आपेली छे ।

[५९-१४]

श्रीसिद्धसेनखरिप्रणीतं

श्रीनमस्कारमाहात्म्यम् ॥

[प्रथमः प्रकाशः]

(अनुष्टुप्-वृत्तम्)

5

नमोऽस्तु गुरवे कल्प-तरवे जगतामपि ।
वृषभस्वामिने मुक्ति-मृगनेत्रैकामिने ॥ १ ॥
तपोज्ञान-धनेशाय, महेन्द्रप्रणतांहये ।
सिद्धसेनाधिनाथाय, श्रीशान्तिस्वामिने नमः ॥ २ ॥

10

नमोऽस्तु श्रीसुव्रताया-ऽनन्तायाऽरिष्टनेमिने^१ ।
श्रीमत्पार्श्वाय वीराय, सर्वाहृद्भ्यो नमो नमः ॥ ३ ॥
देव्योऽच्छुप्ताऽम्बिका-ब्राह्मी-पद्मावत्यङ्गिरादयः ।
मातरो मे प्रयच्छन्तु, पुरुषार्थपरम्पराम् ॥ ४ ॥
जीयात् पुण्याङ्गजननी, पालनी शोधनी च मे ।
हंस-विश्राम-कमल-श्रीः सदेष्ट-नमस्कृतिः ॥ ५ ॥

15

त्रण जगतना गुरु, जगतना कामित पूरण माटे कल्पवृक्ष समान अने मुक्तिरूपी खीना ज कामी
एवा श्रीऋषभदेवस्वामीने नमस्कार थाओ ॥ १ ॥

तप अने ज्ञानरूपी भावधनना स्वामी देवेद्रो वडे पण नमस्कृत चरणवाळा अने योगसिद्धादि
महापुरुषोना वृंदना परम नाथ [श्री सिद्धसेन (प्रत्यकर्ता)ना परम नाथ], एवा श्री शान्तिनाथस्वामीने
20 नमस्कार थाओ ॥ २ ॥

श्री मुनिसुव्रतस्वामीने, श्री अनन्तनाथस्वामीने, श्री अरिष्टनेमिप्रभुने, श्री पार्श्वनाथ-
स्वामीने, श्री महावीरस्वामीने अने त्रणे काळना सर्व अरिहंत भगवंतोने वारंवार नमस्कार थाओ ॥ ३ ॥

धर्मेनिष्ठ आत्माओने मातानी जेम सहाय करनारी अच्छुप्ता, अम्बिका, ब्राह्मी (सरस्वती), पद्मावती
अने अंगिरा वगैरे देवीओ मने पुरुषार्थनी परंपरा आपो ॥ ४ ॥

25

इष्ट पंचनमस्कृति मारा पुण्यरूप देहनुं जनन, पालन अने शोधन करनारी माता छे । मारा
आत्महंसना विश्राम माटे ते कमलिनी छे । ते सदा जय पावो ॥ ५ ॥

कटुकोऽप्येष संसारो, जन्म-संस्थिति-दानतः ।
 मान्यो मे यन्मया लेभे, जिनाज्ञाऽस्यैव संश्रयात् ॥ ६ ॥
 भवतु नमोऽर्हत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-सर्वसाधुभ्यः ।
 श्रीजिनशासन-मनुज-क्षेत्रान्तःपञ्चमेरुभ्यः ॥ ७ ॥
 ये "नमो अरिहंताणं, नमो सिद्धाणमित्यथ ।
 नमो आयरियाणं, चो-वज्झायाणं नमोऽग्रगम् ॥ ८ ॥
 नमो लोए सव्व-साहूणं" भेवं पद-पञ्चकम् ।
 स्मरन्ति भावतो भव्याः, कुतस्तेषां भवभ्रमः ? ॥ ९ ॥
 वर्णाः सन्तु श्रिये पञ्च-परमेष्ठि-नमस्कृतेः ।
 पञ्चत्रिंशजिनवचोऽतिशया इव रूपिणः ॥ १० ॥
 तेषामनाद्यनन्तानां, श्लोकैस्त्रैलोक्य-पावनैः ।
 वितनोत्यात्मनः शुद्धिं, सिद्धसेन-सरस्वती ॥ ११ ॥
 नरनाथा वशे तेषां, नतास्तेभ्यः सुरेश्वराः ।
 न ते विभ्यति नागेभ्यो, येऽर्हन्तं शरणं श्रिताः ॥ १२ ॥

5

10

जन्म अने मरण आपवावाळो होवाथी कडवो एवो पण आ संसार मारे मन कडवो नथी पण 15
 माननीय छे, कारण के ए संसारना आश्रयथी ज मने जैन-शासननी प्राप्ति थई छे, अर्थात् जे संसारमां
 जैनशासननी प्राप्ति न थई होय ते ज कडवो छे पण बीजो नहि ॥ ६ ॥

श्री जैन-शासनरूपी मनुष्यक्षेत्रने विषे पांच मेरु पर्वत समान एवा अरिहंत, सिद्ध, आचार्य,
 उपाध्याय अने सर्व साधु भगवंतोने नमस्कार थाओ ॥ ७ ॥

जे भव्य जीवो भावपूर्वक "नमो अरिहंताणं, नमो सिद्धाणं, नमो आयरियाणं, नमो उवज्झायाणं, नमो 20
 लोए सव्वसाहूणं" ए पांच पदनुं स्मरण करे छे तेमने भवभ्रमण क्यांथी होय? अर्थात् न ज होय ॥ ८-९ ॥

श्री तीर्थंकर भगवंतनी वाणीना पांतीश मूर्तिमान अतिशयो ज जाणे न होय, एवा आ पंचपरमेष्ठि
 नमस्कारना पांतीश अक्षरो तमारा कल्याण माटे थाओ ॥ १० ॥

अनादि-अनंत एवा ते वर्णो त्रणे लोकने पवित्र करनारा श्लेको द्वारा (स्तुति करवा वड्डे) श्री
 सिद्धसेननी (कर्तानी) वाणी पोताना आत्मानी शुद्धि करे छे ॥ ११ ॥ 25

नरनाथो*—राजाओ पण तेओने वश थाय छे, देवेन्द्रो पण तेओने प्रणाम करे छे अने सर्पो
 (नागकुमारो)थी पण तेओ भय पामता नथी के जेओ श्री अरिहंत परमात्मानुं शरण भावपूर्वक स्वीकारे
 छे ॥ १२ ॥

१. हूणमित्येवं क० ।

* अर्थाथी शक यथा फकराओनी शक्यातमां अनुक्रमे 'नमो अरिहंताणं' ए अक्षरो आवे, ए दृष्टिए 30
 विशिष्ट प्रकारे अनुवाद करेल छे ।

- મોહસ્તં પ્રતિ ન દ્રોહી, મોદતે સ નિરન્તરમ્ ।
 મોક્ષક્ષમી સોઽચિરેણ, મવ્યો યોઽર્હન્તમર્હતિ ॥ ૧૩ ॥
 અર્હન્તિ યં કેવલિનઃ, પ્રાદક્ષિણ્યેન કર્મણા ।
 અનન્ત-ગુણ-રૂપસ્ય, માહાત્મ્યં તસ્ય વેદ કઃ ? ॥ ૧૪ ॥
- 5 રિપવો રાગ-રોષાઘાઃ, જિનેનૈકેન તે હતાઃ ।
 લોકેશ-કેશવેશાઘાઃ, નિવિઙં યૈર્વિઙમ્બિતાઃ ॥ ૧૫ ॥
 હંસવત્ શ્લિષ્ટયોઃ ક્ષીર-નીરયોર્જીવ-કર્મણોઃ ।
 વિવેચનં યઃ કુસ્તે, સ ઈકો મગવાન્ જિનઃ ॥ ૧૬ ॥
 'સ્મૃ'-'ધ્યૈ' પ્રભૃતિ-યુગ્ધાતુ-વર્ણવત્ સહજસ્થિતિઃ ।
 10 કર્માત્મ-શ્લેષો જ્ઞાન્યેષાં, દુર્લક્ષ્યો મહતામપિ ॥ ૧૭ ॥
 હન્તાત્મ-કર્મણોર્વીજાકુરવત્ કુર્કુટાખ્ડવત્ ।
 મિથઃ સંહતયોઃ પૂર્વા-પર્યં નાસ્ત્યેવ સર્વથા ॥ ૧૮ ॥

મોહ તેના ઉપર રોષાયમાન થતો નથી, તે હંમેશાં આનંદમાં રહે છે અને તે અલ્પકાલમાં જ મોક્ષ પામે છે, કે જે મવ્ય પુરુષ શ્રી અરિહંત પરમાત્માને ભાવપૂર્વક પૂજે છે ॥ ૧૩ ॥

- 15 અનન્ત ગુણસ્વરૂપ જે અરિહંત પરમાત્માને કેવલ જ્ઞાનીઓ પળ પ્રદક્ષિણા કરવાપૂર્વક પૂજે છે, તેમના પ્રભાવને કેવલી વિના કોણ જાણી શકે ? ॥ ૧૪ ॥

રિપુ (શત્રુ) મૂત એવા જે રાગદ્વેષાદિ વડે બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, મહેશ વગેરે પળ અત્યંત વિઙમ્બિત કરાયા, તે રાગાદિને એકલા (અન્યની સહાય ન લેનારા) એવા શ્રી જિનેશ્વરે હણી નાખ્યા ! ॥ ૧૫ ॥

- 20 હંસ એકમેક ધર્મ ગયેલ દૂધ અને પાણીને જેમ અલગ કરે છે, તેમ એકમેક ધર્મ ગયેલ જીવ અને કર્મને પૃથક્ કરનાર એક જ જિનેશ્વર મગવંત છે (બીજા કોઈ નથી, અહીં જિનનો અર્થ વીતરાગ કરવો) ॥ ૧૬ ॥

'સ્મૃ' (સ્મરણ કરવું), 'ધ્યૈ' (ચિતન કરવું) વગેરે જોડાક્ષરવાળા ધાતુઓના વર્ણોની જેમ જીવ અને કર્મનો સમ્બન્ધ સહજ છે । તે સમ્બન્ધ એક જિન વિના અન્ય મહાત્માઓને (પળ) -દુર્લક્ષ્ય-દુર્જ્ઞેય છે ॥ ૧૭ ॥

- 25 બીજ અને અંકુરાની જેમ તથા કુકડી અને ઇંડાની જેમ આત્મા અને કર્મનો પરસ્પર સંબન્ધ અનાદિકાલનો છે, તેમાં અમુક પહેલા હતો અને અમુક પછી હતો એવો પૂર્વાપર સંબન્ધ કોઈ પળ પ્રકારે છે જ નહિ ॥ ૧૮ ॥

તાયિનઃ કર્મપાશેભ્યસ્તારકા મઝતાં ભવે ।
તાત્ત્વિકાનામધીશા યે, તાન્ જિનાન્ પ્રણિદધ્મહે ॥ ૧૯ ॥

‘ળ’ કારોઽયં દિશત્યેવં, ત્રિરેખઃ શૂન્યચૂલિકઃ ।
તત્ત્વત્રયપવિત્રાત્મા, લભતે પદમવ્યયમ્ ॥ ૨૦ ॥

સશિરસ્ત્રિસરલરેખં, સચૂલમિત્યક્ષરં સદા બ્રૂતે ।
ભવતિ ત્રિશુદ્ધિસરલસ્ત્રિભુવનમુકુટસ્ત્રિકાલેઽપિ ॥ ૨૧ ॥

સપ્તક્ષેત્રીવ સફલા, સપ્તક્ષેત્રીવ શાશ્વતી ।
સપ્તાક્ષરીયં પ્રથમા, સપ્ત હન્તુ ભયાનિ મે ॥ ૨૨ ॥

इति श्रीसिद्धसेनाचार्यविरचिते श्रीनमस्कारमाहात्म्ये प्रथमः प्रकाशः समाप्तः ॥

“તાયિનઃ”--જીવોને કર્મના પાશમાંથી છોડાવનારા, સંસારસમુદ્રમાં દૂબતા પ્રાણીઓને તારનારા 10 અને તત્ત્વજ્ઞાનીઓના પળ સ્વામી એવા શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતોનું અમે ધ્યાન કરીએ છીએ ॥ ૧૯ ॥

ળ એ અક્ષર ત્રણ ઊમી લીટીઓવાળો અને માથે ત્રિંદુવાળો છે, એ એમ સૂચવે છે કે--દેવ, ગુરુ અને ધર્મરૂપ ત્રણ તત્ત્વની આરાધના વડે પોતાના આત્માને પવિત્ર કરનાર ભવ્ય જીવ શાશ્વત સ્થાન--મોક્ષને પામે છે (‘ળ’ માં ત્રણ રેખાઓ તે તત્ત્વત્રય અને ત્રિંદુ તે સિદ્ધિપદ જાણવું) ॥ ૨૦ ॥

ઉપરની તિર્યગ્ રેખારૂપ મસ્તકસહિત, ત્રણ સરલ રેખાસહિત અને ત્રિંદુરૂપ ચૂલાસહિત ‘ળ’ 15 અક્ષર સદા કહે છે કે ત્રિકરણ (મન, વચન અને કાયા) શુદ્ધિ વડે સરલ બનેલ મહાત્મા ત્રણે કાલમાં પળ ત્રિભુવનશિરોમણિ બને છે ॥ ૨૧ ॥

સૌંત ક્ષેત્રની જેમ સફળ તથા સૌંત ક્ષેત્રની જેમ શાશ્વત એવા નમસ્કાર મહામંત્રના પ્રથમ ‘નમો અરિહંતાળં’ પદના સાત અક્ષરો મારા સાંત પ્રકારના ભયોનો નાશ કરો ॥ ૨૨ ॥

૧. (૧) જિનમૂર્તિ, (૨) જિનમંદિર, (૩) જિનાગમ, (૪) સાધુ, (૫) સાધ્વી, (૬) શ્રાવક અને (૭) 20 શ્રાવિકા—એ ધનવ્યય માટેનાં અર્થધ્યક્ષવાળાં ઉત્તમ ક્ષેત્રો ગણાય છે ।

૨. (૧) ભરત, (૨) હૈમવત, (૩) હરિવર્ષ, (૪) મહાવિદેહ, (૫) રમ્યક, (૬) હૈરણ્યવત અને (૭) દેવાવત ક્ષેત્રો શાશ્વત છે ।

૩. (૧) રૂદ્રલોક, (૨) પરલોક, (૩) અકસ્માત, (૪) આજીવિકા, (૫) આદાન, (૬) મરણ અને (૭) અપયજ્ઞા સંબંધી ભયો ।

[द्वितीयः प्रकाशः]

न जातिर्न मृतिस्तत्र, न भयं न पराभवः ।
न जातु क्लेशलेशोऽपि, यत्र सिद्धाः प्रतिष्ठिताः ॥ १ ॥

5

मोचा-स्तम्भ इवासारः, संसारः क्वैष सर्वथा ?
क च लोकाग्रगं लोकं-सारत्वा(व)त्सिद्धवैभवम् ॥ २ ॥

सितधर्माः सितलेश्याः, सितध्यानाः सिताश्रयाः ।
सितश्लोकाश्च ये लोके, सिद्धास्ते सन्तु सिद्धये ॥ ३ ॥

सतां स्वमोक्षयोर्दाने, धाने दुर्गतिपाततः ।
मन्येऽहं युगपच्छक्तिं, सिद्धानां द्वैतिवर्णतः ॥ ४ ॥

10

यदि वा—

‘द्वा’ वर्णे सिद्धशब्देऽत्र, संयोगो वर्णयोर्दधोः ।
सकर्णोऽयं सकर्णानां, फलं वक्तीव^१ योगजम् ॥ ५ ॥

बीजो प्रकाश

*नथी त्यां जन्म, नथी मरण, नथी भय, नथी पराभव अने नथी कदापि क्लेशानो लेश,—ज्यां
15 सिद्धना जीवो रहेला छे ॥ १ ॥

मोचास्तंभ (केळना थड)नी जेम लोकमां सर्व प्रकारे असार एवो संसार क्यां ? अने लोकना
अग्रभाग उपर रहेल अने लोकमां सारभूत एवो सिद्धोनो वैभव क्यां ? ॥ २ ॥

सित (उज्ज्वल) धर्मवाळा, शुक्ललेश्यावाळा, शुक्लध्यानवाळा, स्फटिक रत्न करतां पण अत्यन्त
उज्ज्वल सिद्धशिलारूप आश्रयवाळा अने उज्ज्वल ज्ञानवाळा सिद्ध भगवंतो भव्योनी सिद्धिने माटे थाओ ॥३॥

20

सज्जनोने स्वर्ग अने मोक्ष देवावाळो होवाथी(दा)अने दुर्गतिमां पडताने धारण करनारो
होवाथी(धा)—ए प्रमाणे सिद्धोना ‘द्वा’ वर्णमां उपरनी वने शक्ति रहेली छे एम हुं मानुं छुं ॥ ४ ॥

‘द्वा’ वर्ण जे सिद्धाणं पदमां छे, तेमां ‘द’ अने ‘ध’ ए बे वर्णनो संयोग छे, ए संयोग
काननी आकृति जेवो होवाथी ‘सकर्ण’ छे, ते सकर्णोने (निपुण जनोने) योगथी (जीवात्मा अने
परमात्माना ऐक्यरूप योगथी) उत्पन्न यता मोक्षना फलने जाणे कहेतो न होय ! ॥ ५ ॥

25

१. लोके सा० क. । २. वक्तीति० क. ख. ग. हि. ।

* ‘नमो सिद्धाणं’ ना ‘न’ आदि अक्षरो फकरानी शरुआतमां आवे ए दृष्टिए विशिष्ट प्रकारे अनुवाद
करेल छे ।

परस्परं कोऽपि योगः, क्रिया-ज्ञान-विशेषयोः ।
 स्त्री-पुंसयोरिवानन्दं, प्रसूते परमात्मजम् ॥ ६ ॥
 भाग्यं पङ्कपमं पुंसां, व्यवसायोऽन्ध-सन्निभः ।
 यथा सिद्धिस्तयोयोगे, तथा ज्ञान-चरित्रयोः ॥ ७ ॥
 खड्ग-खेटकवज्ज्ञान-चारित्र-द्वितयं बहन् ।
 वीरो दर्शन-सन्नाहः, कलेः पारं प्रयाति वै ॥ ८ ॥
 नयतोऽभीप्सितं स्थानं, प्राणिनं सत्तपःशमौ ।
 समं निश्चल-विस्तारौ, पक्षाविव विहङ्गमम् ॥ ९ ॥
 युक्तौ धुर्याविवोत्सर्गापवादौ वृषभावुभौ ।
 शीलाङ्गरथमारूढं, क्षणात् प्रापयतः शिवम् ॥ १० ॥
 निश्चय-व्यवहारौ द्वौ, सूर्याचन्द्रमसाविव ।
 इहामुत्र दिवारात्रौ, सदोद्घोताय जाग्रतः ॥ ११ ॥
 अन्तस्तत्त्वं मनःशुद्धिर्बहिस्तत्त्वं च संयमः ।
 कैवल्यं द्वयसंयोगे, तस्माद् द्वितयभाग् भव ॥ १२ ॥

5

10

विशिष्ट क्रिया अने विशिष्ट ज्ञाननो परस्पर योग कोई जुदी ज जातनो होय छे । ते स्त्रीपुरुषना 15 संयोगनी जेम परमात्मजन्य आनंदने उत्पन्न करे छे ॥ ६ ॥

पुरुषोत्तुं भाग्य ए पंगु (पांगळा) जेतुं छे अने उद्यम ए आंधळा जेवो छे । आम छताय ए बच्चेनो संयोग थाय तो कार्यसिद्धि थाय छे । ए ज रीतिए एकलुं ज्ञान पांगळा जेतुं छे अने एकली क्रिया अंध जेवी छे; परन्तु ज्ञान अने क्रिया बच्चेनो सुयोग मळे तो मोक्षप्राप्तिरूप कार्यसिद्धि अवश्य थाय छे ॥ ७ ॥

वीर लडवैयो तरवार अने ढालने हाथमां राखीने अने बख्तरथी सज्ज थईने जेम युद्धना पारने 20 पामे छे तेम ज्ञानरूपी खड्ग, चारित्ररूपी ढाल अने सम्यग्दर्शनरूपी बख्तर धारण करीने कर्मशत्रु साथे संग्राम खेलनार पराक्रमी आत्मा संसारना पारने पामे छे ॥ ८ ॥

जेम पक्षीने युगपत् संकोच अथवा विस्तारने पामती बे पांखो इष्ट स्थाने पहुँचाडे छे, तेम श्रेष्ठ तप अने शम जीवने मोक्षरूप इष्ट स्थाने पहुँचाडे छे ॥ ९ ॥

जोडेला श्रेष्ठ बे बळद ज जाणे न होय तेका उत्सर्ग अने अपवाद, शीलांगरथ उपर आरूढ 25 थयेलाने क्षणवारमां मोक्षने प्राप्त करावे छे ॥ १० ॥

जाग्रत पुरुषने सूर्य दिवसे अने चन्द्र रात्रिए हंमेशां प्रकाश माटे थाय छे तेम निश्चय अने व्यवहार ए बे जाग्रत-विवेकी पुरुषना सद। उद्घोत-कैवल्यज्ञानरूप प्रकाश माटे थाय छे ॥ ११ ॥

मनःशुद्धि ए आभ्यंतर तत्त्व छे अने संयम ए बाह्य तत्त्व छे, ए उभयनो संयोग थवायी मोक्ष मळे छे, माटे हे चेतन ! तुं बच्चेनुं धारण करनारो था ॥ १२ ॥

30

- नैकचक्रो रथो याति, नैकपक्षो विहङ्गमः ।
 नैवमेकान्तमार्गस्थो, नरो निर्वाणमृच्छति ॥ १३ ॥
 दशकान्तर्नवास्तित्व-न्यायादेकान्तमप्यहो ।
 अनेकान्तसमुद्रेऽस्ति, प्रलीनं सिन्धुपूरवत् ॥ १४ ॥
- 5 एकान्ते तु न लीयन्ते, तुच्छेऽनेकान्तसम्पदः ।
 न दरिद्रगृहे मान्ति, सार्वभौम-समृद्धयः ॥ १५ ॥
 एकान्ताभासो यः क्वापि^१, सोऽनेकान्तप्रसत्तिजः ।
 वर्ति-तैलादि-सामग्री-जन्मानं पश्य दीपकम् ॥ १६ ॥
 सत्त्वासत्त्व-नित्यानित्य-धर्माधर्मादयो गुणाः ।
- 10 एवं द्वये द्वये श्लिष्टाः, सतां सिद्धिप्रदर्शिनः ॥ १७ ॥
 तदेकान्त-ग्रहावेशमष्टधी-गुणमन्त्रतः ।
 मुक्त्वा यतध्वं तच्चाय, सिद्धये^३ यदि कामना ॥ १८ ॥
 'णं'-कारोऽत्र दिशत्येवं, त्रिरेखः शून्यमालितः ।
 रत्नत्रयमयो ह्यात्मा, याति शून्य-स्वभावताम् ॥ १९ ॥

- 15 जेम एक पैदावाळो रथ चाली शकतो नथी अने एक पांखवाळुं पक्षी ऊडी शकतुं नथी, तेम एकान्त मार्गमां र्हेलो माणस मोक्षने पामी शकतो नथी ॥ १३ ॥
 दशानी अंदर जेम एकथी नव सुधीनी संख्यानो समावेश थई जाय छे, तेम अनेकान्तवाद रूप समुद्रमां एकान्तवाद पण नदीना पूरनी जेम समाई जाय छे । परन्तु निःसार एवा एकान्तवादमां अनेकान्त-वादनी संपदाओ समाती नथी, कारण के दरिद्रीना घरमां चक्रवर्तीनी संपदाओ समाती नथी ॥ १४-१५ ॥
- 20 जेम दीवेट, तेल, कोडियुं वगेरे अनेक वस्तुना समुदायथी उत्पन्न थयेलो दीपक शोभा पामे छे, तेम अनेकान्तपक्षना संसर्गथी कोई कोई स्थले एकान्तपक्षमां पण शोभा देखाय छे, ते अनेकान्तपक्षने ज आभारी छे, एम समजवुं ॥ १६ ॥
 ए रीते (उपर मुजब) सत्पुरुषोने सिद्धि बतावनारा सत्त्वासत्त्व, नित्यानित्य, धर्माधर्म वगेरे गुणो ते ते जोडकांओने विषे परस्पर संबंधवाळा छे ॥ १७ ॥
- 25 तेथी जो सिद्धि माटे कामना होय तो एकान्तरूप प्रह (शनि आदि प्रह, आ प्रह)ना आवेशने बुद्धिना आठ गुणो रूप मंत्रथी दूर करीने तत्त्व माटे प्रयत्न करो ॥ १८ ॥
 णं ए अक्षर त्रण रेखावाळो छे अने माथे शून्य (अनुस्वार) वडे शोमे छे, ए एम देखाडे छे के—ज्ञान, दर्शन अने चारित्ररूप रत्नत्रयस्वरूप बनेलो आत्मा शून्यस्वभावपणाने (मोक्षने) पामे छे । (आ स्थले शून्यनो अर्थ मोक्ष समजवानो छे, कारण के त्यां सर्व विभावदशानी शून्यता छे ।) ॥ १९ ॥

शुभाशुभैः परिक्षीणैः, कर्मभिः केवलस्य या ।
 चिद्रूपतात्मनः सिद्धौ, सा हि शून्यस्वभावता ॥ २० ॥
 पञ्च-विग्रह-संहन्त्री, पञ्चमीगति-दर्शिनी ।
 रक्ष्यात् पञ्चाक्षरीयं वः, पञ्चत्वादि-प्रपञ्चतः ॥ २१ ॥
 इति द्वितीयः प्रकाशः समाप्तः ॥

5

[तृतीयः प्रकाशः]

न तमो न रजस्तेषु, न च सत्त्वं बहिर्मुखम् ।
 न मनो-वाग्बुधः-कष्टं, यैराचार्याह्वयः श्रिताः ॥ १ ॥
 मोहपाशैर्महच्चित्रं, मोटितानपि जन्मिनः ।
 मोचयत्येव भगवानाचार्यः केशिदेववत् ॥ २ ॥
 आचारा यत्र रुचिराः, आगमाः शिवसङ्गमाः ।
 आयोपाया गतापायाः, आचार्यं तं विदुर्बुधाः ॥ ३ ॥

10

शुभाशुभ सर्व कर्मनो क्षय थवा वडे केवल आत्मानो जे चिद्रूपता-चैतन्यस्वभावता मोक्षमां छे ते जे शून्यस्वभावपुं छे ॥ २० ॥

पांच (औदारिक, वैक्रिय, आहारक, तैजस अने कार्मण) शरीरनो नाश करनारा अने मोक्षरूपी 15 पांचमी गतिने आपनारा आ 'नमो सिद्धाणं' पदना पांच अक्षरो मरण बगेरेना प्रपंचथी तमाहं रक्षण करो ॥ २१ ॥

x

x

x

त्रीजो प्रकाश

नथी तेओमां तमो-गुण, नथी रजो-गुण, नथी बाह्य मुखवाळो सत्त्व-गुण अने नथी मानसिक, वाचिक के काथिक कष्ट तेओने, के जेओए आचार्यना चरणो सेव्या छे ॥ १ ॥

20

मोहना पाशो वडे बंधायेला प्राणीओने पण आचार्य भगवान् केशिगणधरनी जेम मोहथी छोडावे छे ए मोटुं आक्षर्य छे ॥ २ ॥

आचारो जेमनामां सुंदर छे, जेमना आगमो (शास्त्रो) मोक्ष मेळवी आपनारा छे अने जेमना लाभना उपायो नुकसान विनाना छे तेमने डाह्या माणसो आचार्य वहे छे ॥ ३ ॥

यथास्थितार्थ-प्रथको, यतमानो यमादिषु ।
यजमानः स्वात्मयज्ञं, यतीन्द्रो मे सदा गतिः ॥ ४ ॥

रिपौ मित्रे सुखे दुःखे, रिष्टे शिष्टे शिवे भवे ।
रिक्थे^१ नैःस्व्ये समः सम्यक्, स्वामी संयमिनां मतः ॥ ५ ॥

5 या काचिदनधा सिद्धिर्या काचिल्लब्धिरुज्ज्वला ।
वृणुते सा स्वयं क्षरिं, भ्रमरीव सरोरुहम् ॥ ६ ॥
'णं' कारोऽत्र दिशत्येवं, त्रिरेखो व्योम-चूलिकः ।
त्रिवर्ग-समता-युक्ताः, स्युः शिरोमणयः सताम् ॥ ७ ॥

10 धर्मार्थ-कामा यदि वा, मित्रोदासीन-शत्रवः ।
यद्वा राग-द्वेष-मोहास्त्रिवर्गः समुदाहृतः ॥ ८ ॥
सप्त-तत्त्वाम्बुज-वनी^२-सप्तसप्ति-विभा-निभा ।
सप्ताक्षरी तृतीयेयं, सप्तावनि-तमो हियात् ॥ ९ ॥

इति तृतीयः प्रकाशः समाप्तः ॥

यथास्थित अर्थनी प्ररूपणा करनारा, यम-नियमादिना पालनमां यत्न करनारा अने आत्मरूप
15 यज्ञनुं यजनपूजन करनारा एवा आचार्य भगवान् मने सदा शरणरूप हो ॥ ४ ॥

रिपु-शत्रु के मित्र, सुख के दुःख, दुर्जन के सज्जन, मोक्ष के संसार तथा धनाढ्य के दरिद्रीने
विषे संयमीओना स्वामी आचार्य अत्यंत समदृष्टिवाळा होय छे ॥ ५ ॥

या—जे कोई पवित्र सिद्धि छे अने जे कोई उज्ज्वल लब्धि छे ते सर्व, जेम भमरी कमळने
वरे तेम, आचार्यने स्वयं वरे छे ॥ ६ ॥

20 'णं' अक्षर त्रण रेखावाळो अने माथे अनुस्वारवाळो छे, ए एम बतावे छे के त्रिवर्गमां*
समतावाळा पुरुषो ज सज्जनोमां शिरोमणि बने छे ॥ ७ ॥

धर्म, अर्थ अने काम अथवा मित्र, शत्रु अने उदासीन अथवा राग, द्वेष अने मोहने त्रिवर्ग कहेवाय
छे ॥ ८ ॥

जीवादि सात तत्त्वरूप कमळना वनने विकसित करवामां सूर्यना किरण जेवा आ 'नमो
25 आयरियाणं' त्रीजा पदना सात अक्षरो सात पृथ्वीना (सात नरकना) दुःखनो नाश करो ॥ ९ ॥

१. रैक्थ्ये हि. । २. -०जननी-क. स्व. घ. ।

* त्रिवर्गनो अर्थ पळीना श्लोकमां दर्शावेल छे ।

[चतुर्थः प्रकाशः]

न खण्ड्यते कुपाखण्डैर्न त्रिदण्ड्या विडम्ब्यते ।
 न दण्ड्यते चण्डिमाद्यै-रुपाध्यायं श्रयन् सुधीः ॥ १ ॥
 मोमां-श्री-ही-धृति-ब्राह्मयो, मोचलन्तु तदङ्गतः ।
 उपास्ते य उपाध्यायं, सिद्धादेशो महानिति ॥ २ ॥
 उदयो मूर्तिमान् सम्यग्-दृष्टीनायुत्सवो धियाम् ।
 उत्तमानां य उत्साहः, उपाध्यायः स उच्यते ॥ ३ ॥
 वचो वपुर्वयो वक्षो, वर्जितं वधवार्तया ।
 वशगं वेदविद्यानां, उपाध्यायमहेशितुः ॥ ४ ॥
 ज्ज्ञाकारो वाचक-श्लोक-भम्भाया व्यानशे दिशः ।
 अनित्यैकान्तदृग्नि-त्यैकान्तदृग्जयजन्मनः ॥ ५ ॥
 या सप्तनय-वैदग्धी, या परागम-चातुरी ।
 या द्वादशाङ्गी-सूत्राप्तिः, सोपाध्यायादृते कुतः ? ॥ ६ ॥

5

10

चौथो प्रकाश

नधी खंडन करातो ते सुज्ञपुरुष कुपाखंडीओ वडे, नधी विडंबना पमाडातो मन, वचन अने 15
 कायाना दंड वडे, तथा नधी दंडातो क्रोधादि कषायो वडे, जे उपाध्यायनो आश्रय करे छे ॥ १ ॥

मोमा ('मा' एटले लक्ष्मी अने 'उमा' एटले शांति, कांति, कीर्ति), श्री, ही, धृति अने ब्राह्मी
 ए देवीओ, जेओ उपाध्यायनी उपासना करे छे, तेओना शरीरमांधी दूर न जाओ, ए प्रमाणे योगसिद्ध
 महर्षिओनो आदेश छे ॥ २ ॥

उपाध्याय ते कहेवाय छे के जे सम्यग्दृष्टि आत्माओ माटे मूर्तिमान् उदयरूप छे, बुद्धिमान् 20
 पुरुषोने माटे साक्षात् उत्सव छे अने उत्तम जनोने माटे प्रत्यक्ष उत्साह छे ॥ ३ ॥

वचन, वपु-शरीर, वय अने वक्ष-हृदय—उपाध्यायनी ए चार वस्तुओ वधनी वार्ताधी रहित
 तथा आगमविद्याने वश छे । (आगमोक्त योगसाधनाधी उपाध्यायनी ए चार वस्तुओनो प्रभाव सर्व पर
 पडे छे, जे प्रभावने कोई पण खंडित करी शके तेम नधी ।) ॥ ४ ॥

'ज्ज्ञा' सूचवे छे के एकान्त-नित्य-दर्शनी अने एकान्त-अनित्य-दर्शनीने जीती लेवाधी उत्पन्न 25
 थयेल उपाध्यायना यशरूपी भंभा (मेरी) नो ज्ज्ञाकार (गुंजारव) दिशाओने व्याप्त करी रह्यो छे ॥ ५ ॥

या— जे(बीजाओने) सात नयमां निपुणता प्राप्त थाय छे, परशास्त्रोमां जे निपुणता प्राप्त थाय छे
 अने द्वादशांगीना सूत्रोनी जे प्राप्ति थाय छे ते उपाध्याय सिवाय क्यांधी होय ? अर्थात् न ज होय ॥ ६ ॥

१. ०ध्यायाम् क. । २. सोमा० न. हि., मा + उमा = मोमा । ३. उपाध्यास्त उपा. क. । ४. वक्ष्यो०
 घ. वृद्धं हि. । ५. ०ध्यं महस्व तम् हि. ।

‘णं’-कारोऽत्र दिशत्येवं, त्रिरेखोऽम्बरशेखरः ।
 विनय-श्रुत-शीलाद्या, महानन्दाय जाग्रति ॥ ७ ॥
 सप्तरज्जूर्ध्वलोकाध्वो-घोत-दीप-महोज्ज्वला ।
 सप्ताक्षरी चतुर्थी मे, ह्रियाद् व्यसन-सप्तकम् ॥ ८ ॥

5

इति चतुर्थः प्रकाशः समाप्तः ॥

[पञ्चमः प्रकाशः]

न व्याधिर्न च दौर्बिध्यं, न वियोगः प्रियैः समम् ।
 न दुर्भगत्वं नोद्वेगः, साधुपास्तिकृतां नृणाम् ॥ १ ॥
 न चतुर्द्धी दुःखतमो, नराणामान्ध्य-हेतवे ।
 साधुध्यानामृतरसाञ्जनलिप्तमनोदशाम् ॥ २ ॥
 मोक्षारः सर्वसङ्गानां, मोष्या नान्तर-वैरिणाम् ।
 मोदन्ते मुनयः कामं, मोक्ष-लक्ष्मी-कटाक्षिताः ॥ ३ ॥
 लोभ-द्रुम-नदीविगाः, लोकोत्तर-चरित्रिणः ।
 लोकोत्तमास्तृतीयास्ते, लोपं तन्वन्तु पाप्मनाम् ॥ ४ ॥

15 णं—अक्षर त्रण रेखावाळो अने माथे अनुस्वारवाळो छे, ए एम जणावे छे के विनय, श्रुत अने शीलादि गुणो महानन्द-मोक्ष प्राप्ति माटे जाग्रत छे ॥ ७ ॥

सात रज्जू प्रमाण ऊर्ध्वलोकना मार्गिने प्रकाश करवामां दीपकनी जेम अत्यन्त उज्ज्वल आ चोथा ‘नमो उवञ्जायाणं’ पदना सात अक्षरो मारा सात व्यसनो नो नाश करो ॥ ८ ॥

पांचमो प्रकाश

20 नथी ते मनुष्योने व्याधि, नथी दरिद्रता, नथी इष्ट वस्तुओनो वियोग, नथी दौर्भाग्य अने नथी भय के त्रास, के जेओ साधुओनी उपासना-सेवा करनारा होय छे ॥ १ ॥

साधुपदना ध्यानरूपी अमृतरसना अंजन वडे जेओनां मनरूपी नेत्रो अंजाया छे, ते मनुष्योने (चार गतिमां उत्पन्न थता ?) चार प्रकारना दुःखरूपी अंधकार अंधपणानुं कारण थतो नथी ॥ २ ॥

मोक्षारः—सर्वसंगतो त्याग करनारा, राग-द्वेषादि आन्तर शत्रुओधी नहि छंटानारा अने मोक्ष-
 25 लक्ष्मी वडे कटाक्षपूर्वक जोवायेला मुनिओ अत्यन्त आनंद पामे छे ॥ ३ ॥

लोभरूपी वृक्षने उखेडी नांखवा माटे नदीना वेग जेवा, लोकोत्तर चरित्रवाळा अने लोकोत्तम (अरिहंत, सिद्ध, साधु अने धर्म) वस्तुओमां तृतीय एवा मुनि भगवंतो अमारा पापोनो नाश करो ॥ ४ ॥

एकान्ते रमते स्वैरं, मृगेण मनसा समम् ।
 मूलोत्तरगुण-ग्रामाऽऽरामेषु भगवान् मुनिः ॥ ५ ॥
 एकत्वं यदिदं साधौ, संविधे श्रुतपारगे ।
 तत्साक्षाद् दक्षिणावर्त्ते, शङ्खे सिद्ध-सरिज्जलम् ॥ ६ ॥
 एको न क्रोध-विधुरो, नैको मानं तनोति वा ।
 एको न दम्भ-संरम्भी, तृष्णा मुष्णाति नैककम् ॥ ७ ॥
 एकत्व-तत्त्व-निर्व्यूढ-सत्त्वा राजर्षि-कुञ्जराः ।
 ययुः प्रत्येकबुद्धाः श्रीनमि-प्रभृतयः शिवम् ॥ ८ ॥
 सर्वथा ज्ञात-तत्त्वानां, सदा संविग्र-चेतसाम् ।
 सतामेकाकिता सम्यक्, समतामृत-सारणिः ॥ ९ ॥
 त्ववदैदंयुगीनौ तु, द्वौ द्वौ सङ्घाटक-स्थितौ ।
 स्वार्थ-संसाधकौ स्यातां, व्रतिनौ वशिनौ यदि ॥ १० ॥
 व्व-संज्ञयेत्यवतर्क्यमैतिह्यं यद् द्वयोर्द्वयोः ।
 वचोवक्षोवपुर्वृत्त्या, वशिनोर्व्रतिनोः शिवम् ॥ ११ ॥

5

10

एकान्तमां मुनि भगवान् मूलोत्तर गुणना समूहरूप बगीचामां मनरूपी मृगनी साथे स्वेच्छापूर्वक 15
 क्रीडा करे छे ॥ ५ ॥

संविग्र अने श्रुतना पारगामी गीतार्थ साधुने विधे जे एकाकीपणुं छे, ते साक्षात् दक्षिणावर्त्त
 शंखमां गंगा नदीना पाणी जेवुं छे । संविग्र अने गीतार्थ एवो एकाकी साधु क्रोध वडे विह्वळ थतो नथी,
 मान करतो नथी, माया-कपट करतो नथी अने तृष्णा एने छंटती नथी ॥ ६-७ ॥

राजर्षिओमां श्रेष्ठ नमिराजर्षि वगरे प्रत्येकबुद्धो एकत्व भावना वडे पोताना पराक्रमने खीलवीने 20
 मोक्षने पाय्या ॥ ८ ॥

सर्व प्रकारे जीवादि तत्त्वोने जाणनारा अने सदा वैराग्यवासित चित्तवाळा गीतार्थ साधुओनुं
 एकाकीपणुं श्रेष्ठ समतारूपी अमृतनी नीक जेवुं छे ॥ ९ ॥

व्व अक्षरनी जेम संघाटक—बे बे साथे विचरनारा आ युगना साधुओ जो तेओ इन्द्रियो अने
 मनने वश करनारा होय तो ज स्वार्थने (स्वप्रयोजन मोक्षने) साधनारा थाय छे ॥ १० ॥ 25

‘व्व’ संज्ञावडे ए गुरुपरंपरागत रहस्य अनुमित थाय छे के जितेंद्रिय एवा बे बे साधुओनुं
 परस्परना मन, वचन अने कायाना शुभ योगो वडे कल्याण थाय छे, परस्परना शुभयोगो परस्परने
 सहायक बने छे ॥ ११ ॥

१. सारा रा. ग. हि. । २. समम् क. । ३. सर्वदैवयुगीनौ क. । ४. सर्वज्ञावित्यवितर्क्य० क.

- निःशङ्कमैक्यं जनयोर्वशित्वाद्बुभयोरपि ।
 एकस्यापि सहस्रत्वं, दुरन्तमवशात्मनः ॥ १२ ॥
 नेत्रवत्समसङ्कोच-विस्तार-स्वप्न-जागरौ ।
 द्वौ दर्शनाय कल्पेते, नैकः सम्पूर्णकृत्यकृत् ॥ १३ ॥
- 5 एको विडम्बनापात्रं, एकः स्वार्थाय न क्षमः ।
 एकस्य नहि विश्वासो, लोके लोकोत्तरेऽपि वा ॥ १४ ॥
 भावना-ध्यान-निर्णीत-तत्त्व-लीनान्तरात्मनः ।
 ऐक्यं न लक्ष-मध्येऽपि, निर्ममस्य विनश्यति ॥ १५ ॥
- 10 साम्यामृतोर्मि-तृप्तानां, सारासार-विवेचिनाम् ।
 साधूनां भावशुद्धानां, स्वार्थेऽपि क्वाऽथवा क्षैतिः ॥ १६ ॥
 मनःस्थैर्यान्निश्चलानां, वृक्षादिवदकर्मणाम् ।
 वृन्दमृषीणामेकत्र, भावना-वह्नि-मण्डपः ॥ १७ ॥

इन्द्रियो अने मनने वश राखनारा होय ते बे साधुओमां पण एकत्व निःशंकपणे घटी शके छे, कारण के—बने जितेन्द्रिय होवाथी एक ज विचारना होय छे, परन्तु इन्द्रियो अने मनने परवश बनेलो 15 एकपण होय तो पण ते दुःखदायक हजार जेवो छे ॥ १२ ॥

नेत्रनी जेम संकोच अने विस्तारमां तथा निद्रा अने जाग्रतिमां सरखे सरखी स्थितिवाळा बे साधुओ सम्यग् दर्शनने माटे समर्थ बने छे, परंतु एकलो साधु संपूर्णपणे कार्य करी शकतो नथी । कारण के— एकलो माणस विडम्बनानुं स्थान बने छे, एकलो माणस स्वार्थसिद्धि माटे पण असमर्थ बने छे, अने एकला माणसनी लोकमां तथा लोकोत्तर जैन शासनमां पण कोई विश्वास करतुं नथी ॥ १३-१४ ॥

20 भावना तथा ध्यान द्वारा निर्णीत करेला तत्त्वमां लीन छे अन्तरात्मा जेवो एवा अने ममता विनाना साधुनुं एकाकीपणुं लाख माणसोनी अंदर रहेवा छतां पण नाश पामतुं नथी ॥ १५ ॥

साम्य (समता) रूप अमृतनी ऊर्मिओथी तृप्त, सार अने असारनी विवेक करनारा अने निर्मल आशयवाळा साधुओ घणा होय तो पण तेमने पोतपोताना कार्यमां कोई पण जातनी हरकत आवती नथी ॥ १६ ॥

25 मननी स्थिरतावडे निश्चल अने वृक्ष आदिनी जेम अकर्म (अक्रिय, अनाश्रव) एवा साधुओना समूहनो एकत्रवास ए भावनारूपी लतानी मंडप छे ॥ १७ ॥

१. विवेकिनाम् हि० । २. सिद्धानां स्व. ग. घ. हि. । ३. क्षितिः क. ।

* ज्यारे मन अध्यात्मवडे आत्मरमणतामां सविशेष पुष्ट थाय छे त्यारे ते भावना नामनी योग कहेवाय छे ।

+ ज्यारे चित्त शुभ विषयने ज अवलंबीने स्थिर दीपकनी जेम प्रकाशमान थई सूक्ष्म बोधवाळुं बने छे त्यारे

30 ते ध्यान नामनी योग कहेवाय छे ।

मनसा कर्मणा वाचा, चित्रालिखित-सैन्यवत् ।
 मुनीनां निर्विकाराणां, बहुत्वेऽप्यरतिः कुतः ? ॥ १८ ॥
 निर्जीविष्विव चैतन्यं, साहसं कातरेष्विव ।
 बहुष्वपि मुनीन्द्रेषु, कलहो न मनागपि ॥ १९ ॥
 पञ्चषैरपि यो ग्लानिं, मुग्धधीर्गणयिष्यति ।
 एकत्राऽनन्तसिद्धेभ्यः, स कथं स्पृहयिष्यति ? ॥ २० ॥
 रागाद्यपाय-विषमे, सन्मार्गे चरतां सताम् ।
 रत्नत्रयजुषामैक्यं, कुशलाय न जायते ॥ २१ ॥
 नैकस्य सुकृतोऽह्लासो, नैकस्यार्थोऽपि तादृशः ।
 नैकस्य कामसम्प्राप्तिर्नैको मोक्षाय कल्पते ॥ २२ ॥
 श्लेष्मणे शर्करादानं, सज्वरे स्निग्ध-भोजनम् ।
 एकाकित्वमगीतार्थे, यतावञ्चति नौचितीम् ॥ २३ ॥
 एकश्रौरायते प्रायः, शङ्क्यते धूर्तवद् द्रयम् ।
 त्रयो रक्षन्ति विश्वासं, वृन्दं नरवरायते ॥ २४ ॥

5

10

चित्रमां चित्रेला सैन्यनी जेम मन, वचन अने काया वडे विकार विनाना मुनिओ घणा होय तो 15 पण तेमने अरति क्याथी होय ? ॥ १८ ॥

निर्जीव पदार्थोमां जेम चैतन्य न होय, कायरोमां जेम साहस न होय, तेम मुनिवरो घणा होय तो पण तेओमां अल्प पण कलह होतो नथी ॥ १९ ॥

जे मूढबुद्धि पांच छ साधुओनी साथे रहेवामां पण ग्लानि (खेद) पामे छे, ते एक ज स्थानमां रहेला अनंत सिद्धोनी साथे रहेवानी स्पृहा शी रीते करी शके ? ॥ २० ॥ 20

रत्नत्रय धारण करनार मुनिओने रागादि शत्रुओना अपायोधी विषम एवा सन्मार्गमां एकला धालवुं ए कल्याणने माटे थतुं नथी (विषम मार्गमां एकाकी जतां रत्नो छुटाई जवानो संभव छे) ॥ २१ ॥

एकलाने धर्ममां उल्लास थतो नथी, एकलाने अर्थ पण तेवो प्राप्त थतो नथी, एकलाने कामनी संप्राप्ति थती नथी अने एकलो मोक्ष-मार्गनी आराधना माटे समर्थ बनतो नथी (एकलाथी चार प्रकारना पुरुषार्थोनी साधना दुःशक्य छे) ॥ २२ ॥ 25

जेम कफना रोगमां साकर आपवी अने तावमां स्निग्ध भोजन आपवुं उचित नथी, तेम अगीतार्थ साधुमां एकाकित्ता औचित्यने पामती नथी ॥ २३ ॥

एकलाने विषे प्रायः चोरनी कल्पना थाय छे, बे माणस साथे होय तो तेमना उपर 'ठग'नी शंका कराय छे, त्रण माणस साथे होय तो ते विश्वासतुं पात्र बने छे अने घणानो समुदाय होय तो ते राजानी जेम शोमे छे ॥ २४ ॥ 30

- जिन-प्रत्येकबुद्धादि-दृष्टान्ताभैकतां श्रयेत् ।
 न चर्म-चक्षुषां युक्तं, स्पर्द्धितुं ज्ञानदृष्टिभिः ॥ २५ ॥
 चातुर्गतिक-संसारे, भ्राम्यतां सर्वजन्मिनाम् ।
 पुण्य-पाप-सहायत्वान्नैकत्वं घटतेऽथवा ॥ २६ ॥
- 5 संज्ञा-कुलेऽस्या-विकथाश्चर्चिका इव चापलम् ।
 यस्याऽन्तर्धाम कुर्वन्ति, स एकाकी कथं भवेत् ? ॥ २७ ॥
 शाकिनीवदविरति-संज्ञां नाट्यप्रिया सदा ।
 ग्रासाय यतते यस्य, स एकाकी कथं भवेत् ? ॥ २८ ॥
 पञ्चाग्निवदसन्तुष्टं, यस्येन्द्रियकुटुम्बकम् ।
 10 देहं दहत्यसन्देहं, स एकाकी कथं भवेत् ? ॥ २९ ॥
 दायादा इव दुर्दान्ताः, कषायाः क्षणमप्यहो ।
 यद्विग्रहं न मुञ्चन्ति, कथं तस्यैकतासुखम् ? ॥ ३० ॥
 स्वमनोवाक्तनूत्यानाः, कुव्यापाराः कुपुत्रवत् ।
 भ्रंशाप यस्य यस्यन्ति, कथं तस्यैकतासुखम् ? ॥ ३१ ॥

- 15 'जिन, प्रत्येकबुद्ध वगैरे एकला विचरे छे,' एवा दृष्टांतयी बीजा मुनिओए. एकाकीपणानो आश्रय न करवो जोईए; कारण के ज्ञानचक्षुवाळाओनी साथे चर्मचक्षुवाळाओए स्पर्धा करवी ए योग्य नथी ॥ २५ ॥
 अथवा तो चार गतिरूप संसारमां परिभ्रमण करनारा सर्व प्राणीओने पुण्य अने पाप साथे होवाथी तेओमां एकलापणुं घटतुं नथी ॥ २६ ॥

- चोवट करनारी स्त्रीओनी जेम आहारादि संज्ञाओ, कृष्णलेऽस्या वगैरे दुष्ट लेऽस्याओ अने स्त्रीकथा
 20 वगैरे विकथाओ जेमना अंतःकरणरूप गृहमां चपलताने उत्पन्न करे छे ते एकाकी कई रीतिए थई शके ? ॥ २७ ॥

- डाकणनी जेम अविरति नामनी नटडी जेने कोळिओ करी जवा सदा मथती होय, ते एकाकी केम थई शके ? ॥ २८ ॥

- पंचाग्निनी जेम असंतुष्ट एवं पांच इन्द्रियरूपी कुटुम्ब जेना शरीरने बाढ्या करे छे, ते एकलो
 25 संदेहरहितपणे केम रही शके ? ॥ २९ ॥

- संपत्तिमां भाग मागनारां सर्गावहालांओ दुर्दान्त (दुःखे करीने दबावी शकाय तेवा) कषायो क्षण वार पण जेना शरीरने छोडता नथी, तेने एकाकीपणानुं सुख शी रीते होय ? ॥ ३० ॥

- पोताना मन, वचन अने कायाथी उत्पन्न थयेला अशुभ व्यापारो स्वेच्छाचारी पुत्रनी जेम जेना नाश माटे प्रयत्न करी रखा छे तेने एकाकीपणानुं सुख शी रीते होय ? ॥ ३१ ॥

यस्य प्रमाद-मिथ्यात्व-रागाद्याश्छलवीक्षिणः ।
 कुप्रातिवेत्त्रिमिकायन्ते, कथं तस्यैकतासुखम् ? ॥ ३२ ॥
 य एभिर्रुज्झितः सम्यक्, सजनेऽपि स एककः ।
 जनाऽऽपूर्णेऽपि नगरे, यथा वैदेशिकः पुमान् ॥ ३३ ॥
 एभिस्तु सहितो योगी, मुधैकाकित्वमश्नुते ।
 वण्टः शठश्चरश्चौरः, किमु भ्राम्यति नैककः ? ॥ ३४ ॥
 क्षीरं क्षीरं नीरं नीरं, दीपो दीपं सुधा सुधाम् ।
 यथा सङ्गत्य लभते, तथैकत्वं मुनिर्मुनिम् ॥ ३५ ॥
 पुण्य-पाप-क्षयान्मुक्ते, केवले परमात्मनि ।
 अनाहारतया नित्यं, सत्यमैक्यं प्रतिष्ठितम् ॥ ३६ ॥
 यद्वा श्रुतेऽत्र नाऽनुज्ञा, निषेधो वाऽस्ति सर्वथा ।
 सम्यगाय-व्ययी ज्ञात्वा, यतन्ते यति-सत्तमाः ॥ ३७ ॥
 हूयते न दीयते न, न तप्यते न जप्यते ।
 निष्क्रियैः साधुभिरहो साध्यते परमं पदम् ॥ ३८ ॥

5

10

छलने ज जोनारा प्रमाद, मिथ्यात्व अने रागादिक आन्तर शत्रुओ जेने दुष्ट पाडोशी जेवा 15
 थाय छे, तेने एकाकीपणानुं सुख शी रीते होय ? ॥ ३२ ॥

जेम मनुष्यथी भरपूर एवा नगरमां पण परदेशी माणस (कोईनी साथे संबंधवाळो नहीं होवाथी)
 एकलो ज कहवाय छे, तेम जे पुरुष उपर कहेला दोषोथी रहित होय तो, ते जनसमूहमां रह्यो होय
 तो पण एकाकी ज छे । परंतु आ सर्व-संबा, दुष्ट लेख्या, विकथा, इन्द्रिय, कषाय, दुष्टयोग, मिथ्यात्व अने
 रागादिथी सहित एवा योगीनुं एकाकीपणुं फोगट छे । वंठ, धूर्त, गुप्तचर के चोर ए शुं एकलो नथी 20
 भमतो ? ॥ ३३-३४ ॥

दूध-दूध, पाणी-पाणी, दीप-दीप अने अमृत-अमृतनी जेम मुनि-मुनि पण साथे मळीने एकताने
 पामे छे ॥ ३५ ॥

पुण्य पापनो क्षय थवाथी मुक्त अने केवल एवा परमात्माने निषे अनाहारपणा वडे सदा साचुं
 एकाकीपणुं प्रतिष्ठित छे ॥ ३६ ॥

25

अथवा तो अहीं श्री जिनवचनने निषे एकाते विधि के निषेध नथी, तेथी श्रेष्ठ मुनिओ सारी रीते
 लाभालाभने जाणीने प्रवर्ते छे ॥ ३७ ॥

शैलेशीगत निष्क्रिय साधुओ वडे होम करातो नथी, दान देवातुं नथी, तप तपातो नथी अने
 जप जपातो नथी, छतां पण परमपद सहाय छे ते आश्चर्य छे ॥ ३८ ॥

હૂહૂ-ગીતૈરપિ સુધા-રસૈર્મન્દાર-સૌરમૈઃ ।
 દિવ્યતલ્પ-સુખસ્પર્શૈઃ, સુરીરૂપૈર્ન યે હતાઃ ॥ ૩૯ ॥
 તત્ કિં તે તરવો યદ્વા, શિશ્વો યદિ વા મૃગાઃ ?
 ન તે ન તે ન તે કિન્તુ, મુનયસ્તે નિરજ્જનાઃ ॥ ૪૦ ॥
 5 'ળં'-કારોઽયં મળત્યેવં, ત્રિરેલ્લો બિન્દુ-શેલ્લરઃ ।
 ગુપ્તિત્રયે લઘ્વરેલાઃ સદ્વૃત્તાઃ સ્યુર્મહર્ષયઃ ॥ ૪૧ ॥
 નવમેદ-જીવરક્ષા-સુધાકુણ્ડ-સમાકૃતિઃ ।
 દત્તાં નવાક્ષરીયં મે, ધર્મે ભાવં નવં નવમ્ ॥ ૪૨ ॥

इति पञ्चमः प्रकाशः समाप्तः ।

10

[षष्ठः प्रकाशः]

एष पञ्च-नमस्कारः, सर्व-पाप-प्रणाशनः ।
 मङ्गलानां च सर्वेषां, मुख्यं भवति मङ्गलम् ॥ १ ॥
 समिति-प्रयतः सम्यग्, गुप्तित्रय-पवित्रितः ।
 अयं पञ्च-नमस्कारं, यः स्मरत्युपवैणवम्* ॥ २ ॥

15

હૂહૂ નામના ગન્ધર્વોના મનોહર ગાયનો, અમૃતરસ, કલ્પવૃક્ષના પુષ્પોની સુગંધ, દિવ્યશય્યાનો સુખકારક સ્પર્શ અને દેવાંગનાઓના રૂપો વડે પળ જેઓ આકર્ષાતા નથી, તેઓ શું વૃક્ષો છે? બાલકો છે? કે શું હરણીયાં છે? ના! ના! ના! તેઓ વૃક્ષ, બાલક કે મૃગલાં નથી; પરંતુ તેઓ તો નિરંજન મુનિઓ છે ॥ ૩૯-૪૦ ॥

20

ળંકાર ત્રણ રેલાવાલો અને માથે અનુસ્વારવાલો છે, તે અહીં એમ જણાવે છે કે ત્રણ ગુપ્તિના પાલનમાં રેલાને (પરાક્રાણને) પામેલા મહામુનિઓ સંપૂર્ણ સદાચારી હોય છે ॥ ૪૧ ॥
 નવ પ્રકારની જીવરક્ષારૂપ સુધાકુંડ સમાન આકૃતિવાળી 'નમો લોએ સલ્વસાહુણં ।' એ નવાક્ષરી મને ધર્મને વિષે નવો ભાવ આપો ॥ ૪૨ ॥

छट्टो प्रकाश

25

આ પંચપરમેષ્ટી નમસ્કાર સર્વ પાપોનો નાશ કરનાર છે અને સર્વ મંગલોમાં શ્રેષ્ઠ મંગલ છે ॥ ૧ ॥
 સમ્યક્ પ્રકારે પાંચ સમિતિને વિષે પ્રયત્નવાલો અને ત્રણ ગુપ્તિથી પવિત્ર થયેલો જે આત્મા આ પંચ-પરમેષ્ટિ-નમસ્કારનું ત્રિકાલ ધ્યાન કરે છે, તેને શત્રુ મિત્રરૂપ થાય છે, વિષ પળ અમૃતરૂપ બને છે,

* उपवैणवं—त्रिसन्ध्यमित्यर्थः ।

शत्रुर्मित्रायते चित्रं, विषमप्यमृतायते ।
 अशरण्याऽप्यरण्यानी, तस्य वासगृहायते ॥ ३ ॥
 ग्रहाः सानुग्रहास्तस्य, तस्कराश्च यशस्कराः ।
 समस्तं दुर्निमित्ताद्यमपि स्वस्ति फलेग्रहिः ॥ ४ ॥
 न मन्त्र-तन्त्र-यन्त्राद्यास्तं प्रति प्रभविष्णवः ।
 सर्वापि शाकिनी द्रोह-जननी जननी इव ॥ ५ ॥
 व्यालास्तस्य मृणालन्ति, गुञ्जापुञ्जन्ति बह्वयः ।
 मृगेन्द्रा मृगधूर्तन्ति, मृगन्ति च मतङ्गजाः ॥ ६ ॥
 तस्य रक्षोऽपि रक्षायै, भूतवर्गोऽपि भूतये ।
 प्रेतोऽपि प्रीतये प्रायश्चेत्त्वायैव चेटकः ॥ ७ ॥
 धनाय तस्य प्रधनं, रोगो भोगाय जायते ।
 विपत्तिरपि सम्पत्तयै, सर्वं दुःखं सुखायते ॥ ८ ॥
 बन्धनैर्मुच्यते सर्वैः सर्वैश्चन्दनवजनः ।
 श्रुत्वा धीरं ध्वनिं पञ्च-नमस्कार-गरुत्मतः ॥ ९ ॥
 जल-स्थल-श्मशानाद्रि-दुर्गेष्वन्येष्वपि ध्रुवम् ।
 नमस्कारैकचित्तानामपायाः प्रोत्सवा इव ॥ १० ॥

5

10

15

शरणरहित मोट्टुं जंगल पण रहेवा लायक घर जेवुं बनी जाय छे, सर्वे ग्रहो तेने अनुकूल थई जाय छे, चोरो यश आपनारा थाय छे, अनिष्टसूचक सर्व अपशकुनादि पण शुभ फळने आपनारा थाय छे, बीजाए प्रयोग करेला मंत्र, तंत्र अने यंत्रादिक तेनो पराभव करी शकता नथी, सर्व प्रकारनी शाकिनीओ पण मातानी जेम रक्षण करनारी थाय छे, सर्पो तेनी पासे कसळना नाळ जेवा थई जाय छे, अग्नि चणोठीना 20 ढगलारूप थाय छे, सिंहा शियाळ जेवा थाय छे, हायीओ हरण जेवा थाय छे, राक्षस पण तेनुं रक्षण करे छे, भूतोनी समूह पण तेनी भूति (आबादी) ने माटे थाय छे, प्रेत पण प्रायः करीने तेने प्रीति करनारो थाय छे, चेटक (व्यंतर) पण तेनो चेट (दास) बनी जाय छे, युद्ध तेने लाभ आपनारुं थाय छे, रोगो तेने भोग अपनारा थाय छे, विपत्ति पण तेने संपत्तिने माटे थाय छे अने सर्व प्रकारनुं दुःख तेने सुख आपनारुं थाय छे ॥ २ थी ८ ॥

25

पंचनमस्काररूप गहडनो गंभीर ध्वनि सांभळतां ज सर्पोधी चन्दनवृक्षनी जेम पुरुष सर्व बन्धनोधी मुक्त थाय छे ॥ ९ ॥

जेओनुं चित्त नमस्कारमां एकाग्र छे, तेओने जल, स्थल, श्मशान, पर्वत, दुर्ग अने तेवा बीजा पण स्थानोमां प्राप्त थतां कष्टो अवश्यमेव महोत्सवरूप बनी जाय छे ॥ १० ॥

- पुण्यानुबन्धिपुण्यो यः, परमेष्ठि-नमस्कृतिम् ।
 यथाविधि ध्यायति सः, स्यान्न तिर्यङ् न नारकः ॥ ११ ॥
 चक्रि-विष्णु-प्रतिविष्णु-बलाद्यैश्वर्य-सम्पदः ।
 नमस्कार-प्रभावान्धेस्तट-मुक्तादि-सन्निभाः ॥ १२ ॥
- 5 वश्य-विद्वेषण-क्षोभ-स्तम्भ-मोहादि-कर्मसु ।
 यथाविधि प्रयुक्तोऽयं, मन्त्रः सिद्धिं प्रयच्छति ॥ १३ ॥
 उच्छेदं परविद्यानां, निमेषाद्वात् करोत्यसौ ।
 क्षुद्रात्मनां परावृत्ति-वेधं च विधिना स्मृतः ॥ १४ ॥
 भूर्भुवःस्वस्त्रयीरङ्गे, यः कोप्यतिशयः किल ।
- 10 द्रव्य-क्षेत्र-काल-भावाऽपेक्षया चित्रकारकः ॥ १५ ॥
 क्वचित् कथञ्चित् कस्यापि, श्रूयते दृश्यतेऽङ्गिनः ।
 स सर्वोऽपि नमस्काराऽऽराध-माहात्म्यसम्भवः ॥ १६ ॥
 तिर्यग्लोके चन्द्रमुख्याः, पाताले चमरादयः ।
 सौधर्मादिषु शक्राद्यास्तदग्रेऽपि च ये सुराः ॥ १७ ॥
- 15 तेषां सर्वाः श्रियः पञ्च-परमेष्ठि-मरुत्तरोः ।
 अङ्कुरा वा पल्लवा वा, कलिका वा सुमानि वा ॥ १८ ॥

पुण्यानुबन्धि पुण्यवालो जे पुरुष विधिपूर्वक पंचपरमेष्ठी-नमस्कारनुं ध्यान करे छे, ते तिर्यच् के नारक थतो नथी ॥ ११ ॥

चक्रवर्ती, वासुदेव, प्रतिवासुदेव अने बळदेव वगैरेना ऐश्वर्यनी संपदाओ नमस्कारना प्रभावरूपी 20 समुद्रना किनारे रहेला मुक्ताफल (मोती) वगैरे समान छे ॥ १२ ॥

विधिपूर्वक प्रयोग करायेल आ मंत्र वशीकरण, विद्वेषण, क्षोभ, स्तम्भन अने मोहन वगैरे कार्योमां सिद्धिने आपनारो थाय छे ॥ १३ ॥

विधिपूर्वक स्मरण करेलो आ मंत्र अर्धनिमेषमात्रमां ज परप्रयुक्त मलिन विद्याओनुं उच्छेदन करे छे अने क्षुद्र जीवोए करेल रूपादिकना परावर्तनने (?) विधी-विखेरी नांखे छे ॥ १४ ॥

25 स्वर्ग, मृत्यु अने पाताळ ए त्रण भुवनरूपी रंगमण्डपने विषे द्रव्य, क्षेत्र, काल अने भावने आश्रयिने जे कोई पण आश्वर्यकारक अतिशय कोई पण स्थळे, कोई पण प्रकारे, कोई पण प्राणीने थयेलो जीवामां के सांभलवामां आवे छे, ते सर्व नमस्कारमंत्रनी आराधनाना प्रभावथी ज उत्पन्न थयो छे, एम जाणवुं ॥१५-१६॥

तिर्यग्लोकमां जे चन्द्रप्रमुख ज्योतिष देवताओ छे, पाताळ लोकमां चमर वगैरे इन्द्रो छे, ऊर्ध्वलोकमां सौधर्मादिदेवलोकने विषे जे शक्र वगैरे इन्द्रो छे अने तेनी उपर पण जे अहमिन्द्र वगैरे देवताओ 30 छे, तेओनी सर्वसमृद्धिओ पंचपरमेष्ठिरूप कल्पवृक्षना अंकुरा, पल्लवो, कळीओ के पुष्प समान छे ॥१७-१८॥

ते गतास्ते गमिष्यन्ति, ते गच्छन्ति परम्पदम् ।
 आरूढा निरपायं ये, नमस्कार-महारथम् ॥ १९ ॥
 यदि तावदसौ मन्त्रः, शिवं दत्ते सुदुर्लभम् ।
 ततस्तदनुषङ्गोऽस्यै, गणना का फलान्तरे ॥ २० ॥
 जपन्ति ये नमस्कार-लक्षं पूर्णं त्रिशुद्धितः ।
 जिनसंघ-पूजिभिस्तैस्तीर्थकृत्कर्म बध्यते ॥ २१ ॥
 किं तपः-श्रुत-चारित्र्यैः, चिरमाचरितैरपि ।
 सखे ! यदि नमस्कारे, मनो लेलीयते न ते ? ॥ २२ ॥
 योऽसंख्य-दुःखक्षय-कारण-स्मृति-
 र्यं ऐहिकामुष्मिक-सौख्य-कामधुक् ।
 यो दुष्पमायामपि कल्पपादपो,
 मन्त्राधिराजः स कथं न जप्यते ? ॥ २३ ॥
 न यद्दीपेन सूर्येण, चन्द्रेणाप्यपरेण वा ।
 तमस्तदपि निर्नाम, स्यान्नमस्कार-तेजसा ॥ २४ ॥

5

10

जेओ अपायरहित एवा नमस्काररूप महारथमां आरूढ थया, तेओ परमपदने पाम्या छे, पामे 15
 छे अने पामशे ॥ १९ ॥

जो आ मंत्र अत्यन्त दुर्लभ एवा परमपदने पण आपे छे, तो तेनी पूर्वमां प्राप्त थतां आनुषंगिक
 एवां बीजां फलोनी गणत्री शी ? ॥ २० ॥

श्री जिनेश्वर देव अने श्री संघने पूजनारा जे भव्यात्माओ त्रिकरण शुद्धि कडे एक लाख नवकारनो
 जाप करे छे तेओ तीर्थकरनामकर्म उपार्जन करे छे ॥ २१ ॥ 20

हे मित्र ! जो तारुं मन नमस्कारनुं ध्यान करवामां लयलीन नथी थतुं, तो चिरकाल सुधी
 आचरण करेला तप, श्रुत अने चारित्र्यनी क्रियाओनुं शुं फल ? ॥ २२ ॥

जेनी स्मृति असंख्य दुःखोना क्षयनुं कारण गणाय छे, जे आ लोक अने परलोकनां सुख
 आपवामां कामधेनु समान छे अने जे दुःखम काळमां पण कल्पवृक्ष समान छे ते मन्त्राधिराज केम न
 जपाय ? ॥ २३ ॥ 25

जे अंधकार दीवाथी, सूर्यथी, चन्द्रथी के बीजा कोई पण तेजथी नाश नथी पामतो, ते (मोहरूप)
 अंधकार पण नमस्कारना तेज बडे नामशेष थई जाय छे ॥ २४ ॥

- कृष्ण-शाम्बादिवद् भाव-नमस्कार-परो भव ।
 मा वीर-पालक-न्यायात्, मुधाऽऽत्मानं विडम्बय ॥ २५ ॥
 यथा नक्षत्रमालायां, स्वामी पीयूषदीधितिः ।
 तथा भाव-नमस्कारः, सर्वस्यां पुण्यसंहतौ ॥ २६ ॥
 5 जीवेनाकृतकृत्यानि, विना भावनमस्कृतिम् ।
 गृहीतानि विमुक्तानि, द्रव्यलिङ्गान्यनन्तशः ॥ २७ ॥
 अष्टावष्टौ शतान्यष्टसहस्राण्यष्टकोटयः ।
 विधिध्याता नमस्काराः, सिद्धयेऽन्तर्भवत्रयम् ॥ २८ ॥
 धर्मवान्धव ! निश्छन्न पुनरुक्तं त्वमर्थ्यसे ।
 10 संसारार्णव-बोहित्ये माऽत्र मन्त्रे ऋषो भव ॥ २९ ॥
 अवश्यं यदसौ भाव-नमस्कारः परं महः ।
 स्वर्गापवर्ग-सन्मार्गो, दुर्गति-प्रलयानिलः ॥ ३० ॥
 शिवतातिः सदा सम्यक्, पठितो गुणितः श्रुतः ।
 समनुप्रेक्षितो भव्यैर्विशिष्याऽऽराधना-क्षणे ॥ ३१ ॥

- 15 हे आत्मन् ! तं कृष्ण अने शाम्ब वगरेनी जेम भावनमस्कार करवामां तत्पर था, पण कृष्णना सेवक वीरा साळवी अने कृष्णना अभव्य पुत्र पालक वगरेनी जेम द्रव्यनमस्कार करी फोगट आत्माने विडंबना न पमाड ॥ २५ ॥
 जेम नक्षत्रोना समुदायनो स्वामी चन्द्र छे, तेम सर्व पुण्यसमूहनो स्वामी भावनमस्कार छे ॥ २६ ॥
 आ जीवे अनन्तीवार द्रव्यलिङ्गो (साधुवेष) ग्रहण कर्या छे अने छोड्या छे पण भावनमस्कारनी
 20 प्राप्ति विना ते सर्व मोक्षरूपी कार्य साधवामां निष्फळ निवड्या छे ॥ २७ ॥
 शास्त्रोक्त विधिपूर्वक नमस्कारमन्त्रनो आठ करोड, आठ हजार, आठ सो अने आठ वार जाप कर्यो होय तो ते मात्र त्रण ज भवनी अंदर मोक्ष आपे छे ॥ २८ ॥
 हे धर्मबन्धु ! सरळ भावे फरीथी तने प्रार्थना करुं छुं के संसार-समुद्रमां जहाज समान आ नमस्कार मंत्र गणवामां तुं प्रमादी न था ॥ २९ ॥
 25 नक्षी आ भावनमस्कार उत्कृष्ट-सर्वोत्तम तेज छे, स्वर्ग अने मोक्षनो साचो मार्ग छे, तथा दुर्गतिनो नाश करवामां प्रलयकाळना पवन समान छे ॥ ३० ॥
 मोक्षनी सोपानपंक्ति समान आ भावनमस्कार भव्यो वडे सदा पठन करायो छे, गणायो छे, संभळायो अने विचिंतित करायो छे; तेमां पण अंतिम मरणकालीन आराधनानी क्षणे ते विशेषे करीने पठन, गुणन, श्रवण अने चिंतन करायो छे ॥ ३१ ॥

प्रदीप्ते भवने यद्वच्छेषं युक्त्वा गृही सुधीः ।
 गृह्णात्येकं महारत्नमापभिस्तारण-क्षमम् ॥ ३२ ॥
 आकालिक-रणोत्पाते, यथा कोऽपि महाभटः ।
 अमोघमस्त्रमादत्ते, सारं दम्भोलि-दण्डवत् ॥ ३३ ॥
 एवं नाशक्षणे सर्व-श्रुतस्कन्धस्य चिन्तने ।
 प्रायेण न क्षमो जीवस्तस्माच्चद्रत-मानसः ॥ ३४ ॥
 द्वादशाङ्गोपनिषदं, परमेष्ठि-नमस्कृतिम् ।
 धीरधीः सल्लसल्लेभ्यः, कोऽपि स्मरति सात्त्विकः ॥ ३५ ॥
 समुद्रादिव पीयूषं, चन्दनं मलयादिव ।
 नवनीतं यथा दध्नी, वज्रं वा रोहणादिव ॥ ३६ ॥
 आगमादुद्धृतं सर्व-सारं कल्याणसेवधिम् ।
 परमेष्ठि-नमस्कारं, धन्याः केचिदुपासते ॥ ३७ ॥
 संविग्र-मानसाः स्पष्ट-गम्भीर-मधुर-स्वराः ।
 योगमुद्राधर-कराः, शुचयः कमलासनाः ॥ ३८ ॥
 उच्चरेयुः स्वयं सम्यक्, पूर्णां पञ्च-नमस्कृतिम् ।
 उत्सर्गतो विधिरयं, ग्लान्याञ्ज्रैते न चेत्क्षमाः ॥ ३९ ॥

5

10

15

जेम घरमां आग लागे त्यारे बुद्धिशाळी घरनो मालीक बीजी बधी वस्तु मूकी दर्ईने आपत्ति-
 समये रक्षण करवामां समर्थ एवा एक सारभूत महाकिंप्रती रत्नने ज ग्रहण करे छे, अथवा कोई मोटो
 सुभट अकाले प्राप्त थयेला रणसंप्राममां वज्रदंड समान सारभूत अमोघ शस्त्रने ज धारण करे छे, ए ज प्रमाणे
 मरणसमये के ज्यारे प्रायः सर्व श्रुतस्कंधनुं (सर्व शास्त्रानुं) चिंतवन करी शकातुं नथी, त्यारे धीर बुद्धिवाळो 20
 अने विशुध्यमान शुभ लेख्यावाळो कोईक सात्त्विक जीव द्वादशांगीना सारभूत आ पंचपरमेष्ठि नमस्कारनुं
 ज एकाप्रचिते स्मरण करे छे ॥ ३२-३३-३४-३५ ॥

समुद्रमांथी अमृतनी जेम, मलयाचल पर्वतमांथी चंदननी जेम, दर्हीमांथी माखणनी जेम अने
 रोहणाचल पर्वतमांथी वज्ररत्ननी जेम, आगममांथी उच्चरेला सर्वश्रुतना सारभूत अने कल्याणना खजाना
 समान आ पंचपरमेष्ठि नमस्कारनुं कोईक धन्य पुरुषो ज मनन-चिंतवन करे छे ॥ ३६-३७ ॥ 25

शरीरधी पवित्र बनीने, पद्मासने बेसीने, हाथ वडे योगमुद्रा धारण करीने अने संवेग (मोक्षनी
 बभिलाषा) युक्त मनवाळा भव्य प्राणीए स्पष्ट, गंभीर अने मधुर स्वरे संपूर्ण पंचनमस्कारनो उच्चार
 करवो । आ विधि उत्सर्गधी जाणवो ॥ ३८-३९ ॥

- ‘असिआउसे’ति मन्त्रं, तन्नामार्धक्षराङ्कितम् ।
 स्मरन्तो जन्तवोऽनन्ताः, मुच्यन्तेऽन्तक-बन्धनात् ॥ ४० ॥
 अर्हदरूपाचार्योपाध्याय-मुन्यादिमाक्षरैः ।
 सन्धि-प्रयोग-संश्लिष्टैरोङ्कारं वा विदुर्जिनाः ॥ ४१ ॥
- 5 व्यक्ता मुक्तात्मनां मुक्तिर्मोह-स्तम्बेरमाङ्कुशः ।
 प्रणीतः प्रणवः प्राज्ञैर्भवार्त्वि-च्छेद-कर्तरी ॥ ४२ ॥
 ओमिति ध्यायतां तच्चं, स्वर्गार्गलक-कुञ्चिकाम् ।
 जीविते मरणे वापि, मुक्तिर्मुक्तिर्महात्मनाम् ॥ ४३ ॥
 सर्वथाऽप्यक्षमो दैवाद्, यद्वाऽन्ते धर्म-बान्धवात् ।
 10 शृण्वन् मन्त्रममुं चित्ते, धर्मात्मा भावयेदिति ॥ ४४ ॥
 अमृतैः किमहं सिक्तः, सर्वाङ्गं यदि वा कृतः ।
 सर्वानन्दमयोऽकाण्डे, केनाऽप्यनघ-बन्धुना ॥ ४५ ॥
 परं पुण्यं परं श्रेयः, परं मङ्गलकारणम् ।
 यदिदानीं श्रावितोऽहं, पञ्चनाथ-नमस्कृतिम् ॥ ४६ ॥

- 15 (हवे अपवाद-विधि कहे छे:—) जो शारीरिक मांदगीना कारणे पोते सम्पूर्ण नमस्कारनो उच्चार करवा समर्थ न होय तो ए ज पंच परमेष्ठीना पहेला पहेला अक्षरथी उत्पन्न थयेला ‘असिआउसा’ ए मंत्रनु स्मरण करे, कारण के आ पांच अक्षरना स्मरणथी पण जीवो अनंत एवा मरणना बंधनथी मुक्त थया छे ॥४०॥
 जेमने कोई प्राणान्त मांदगीमां उपर कहेला पांच अक्षररूप मंत्रनु स्मरण पण शक्य न होय तेमना माटे श्री जिनेश्वरोए अर्हत् (अरिहंत), अरूपी (सिद्ध), आचार्य, उपाध्याय अने मुनि ए पांच परमेष्ठिनां
 20 प्रथम अक्षरोने व्याकरणना संधि-नियमो लगाडीने सिद्ध थयेल (अ+अ=आ, आ+आ=आ, आ+उ=ओ, ओ+म्=) ‘ॐ’कार कहेल छे, तेनु स्मरण करवुं। कारण के तेमां पण पांच परमेष्ठिओ आवी जाय छे ॥४१॥
 प्राज्ञ पुरुषोए कहुं छे के आ ‘ॐ’कार मुक्तात्माओनी साक्षात् मुक्ति, मोहरूपी हाथीने बश करनार अंकुश अने संसारनी पीडाने छेदनारी कातर छे ॥ ४२ ॥
 स्वर्गना दरवाजा उघाडवा माटे कुंची समान आ ‘ॐ’काररूपी तत्त्वनु ध्यान करनार महात्माओने
 25 जीवे त्यासुधी भोगो मळे छे अने मर्या पछी मुक्ति मळे छे ॥ ४३ ॥
 अथवा तो भाग्यवशात् मृत्यु समये सर्व प्रकारे आ ॐकारनु स्मरण करवामां पण पोते अशक्त होय तो ते साधर्मिक बंधु पासेथी आ मंत्रनु श्रवण करे अने ते बखते चित्तमां आ प्रमाणे भावना भावे ॥ ४४ ॥
 शुं कोईक पुण्यशाळी बंधुए अकाळे मारा समग्र शरीरे अमृत छंटयुं ? अथवा तो शुं हुं तेना वडे सम्पूर्ण आनन्द-स्वरूप करायो ? कारण के हमणां मने तेणे श्रेष्ठ पुण्यरूप, श्रेष्ठ कल्याणरूप अने मंगलना
 30 श्रेष्ठ कारणरूप पंचपरमेष्ठि-नमस्कार मंत्र संभळाव्यो ॥ ४५-४६ ॥

अहो! दुर्लभ लाभो मे, ममाऽहो! प्रियसङ्गमः ।
 अहो! तत्त्व-प्रकाशो मे, सारसुष्टिरहो! मम ॥ ४७ ॥
 अद्य कष्टानि नष्टानि, दुरितं दूरतो ययौ ।
 प्राप्तं पारं भवाम्भोधेः, श्रुत्वा पञ्च-नमस्कृतिम् ॥ ४८ ॥
 प्रशमो देव-गुर्वाज्ञा-पालनं नियमस्तपः ।
 अद्य मे सफलं जज्ञे, श्रुत-पञ्च-नमस्कृतेः ॥ ४९ ॥
 स्वर्णस्येवाग्नि-सम्पातो, दिष्टया मे विपदप्यभूत् ।
 यल्लेभेऽद्य मयाऽनर्घ्यं परमेष्ठिमयं महः ॥ ५० ॥
 एवं शम-रसोल्लास-पूर्वं श्रुत्वा नमस्कृतिम् ।
 निहत्य क्लिष्टकर्माणि, सुधीः श्रयति सद्गतिम् ॥ ५१ ॥
 उत्पद्योत्तमदेवेषु, विपुलेषु कुलेष्वपि ।
 अन्तर्भवाष्टकं सिद्धः, स्यान्नमस्कार-भक्तिभाक् ॥ ५२ ॥

5

10

इति षष्ठः प्रकाशः समाप्तः ॥

अहो! आ पंचपरमेष्ठि-नमस्कारं श्रवणं करवायी मने दुर्लभ वस्तुनो लाभं थयो! अहो! मने प्रिय वस्तुनो समागमं थयो! अहो! मने तत्त्वनो प्रकाशं थयो अने अहो! मने सारभूतं उत्तम वस्तुं 15 सम्पूर्णं रहस्यं प्राप्तं थयुं छे ॥ ४७ ॥

आ पंचपरमेष्ठि-नमस्कारना श्रवणं थयी आजे मारां कष्टो नाशं पाभ्यां, मारुं पापं दूरं थयी चाल्युं गयुं अने आजे हुं संसारसागरना पारने पाभ्यो ॥ ४८ ॥

पंचपरमेष्ठि-नमस्कारं मंत्रं श्रवणं करवायी आजे मारो प्रशमं, देव तथा गुरुनी आज्ञानुं पालनं, नियमं अने तप ए सफलं थयुं ॥ ४९ ॥ 20

अग्निनो संयोगं जेम सुवर्णने निर्मलं करे छे, ते ज रीति ए आ मांदगीनी विपत्तिं पणं मारे कल्याणने माटे थई, कारणं के आजे परमेष्ठि-स्वरूपं अमूल्यं तेजं मे प्राप्तं कर्तुं ॥ ५० ॥

आ प्रमाणे प्रशम-रसना उल्लासपूर्वकं पंचपरमेष्ठि-नमस्कारं श्रवणं करी अने क्लिष्टं कर्मेण नाशं करी बुद्धिमानं पुरुषं सद्गतिने पामे छे ॥ ५१ ॥

नमस्कारं मंत्रनी भावपूर्वकं भक्तिं करनारं ते प्राणी त्यां (सद्गतिमां) उत्तमं देवलोकोमां उत्पन्नं 25 थई त्यां थयी च्यवी, श्रेष्ठं मनुष्यकुलोमां जन्मं पामीने, आठ भवनी अंदरं सिद्धं थायं छे ॥ ५२ ॥

[સત્તમઃ પ્રકાશઃ]

- સદા નામાકૃતિદ્રવ્ય-ભાવૈશ્વૈલોક્ય-પાવનાઃ ।
ક્ષેત્રે કાલે ચ સર્વત્ર, શરણં મે જિનેશ્વરાઃ ॥ ૧ ॥
- તેડતીતાઃ કેવલજ્ઞાનિ-પ્રમુખા ઋષભાદયઃ ।
5 વર્તમાના ભવિષ્યન્તઃ, પદ્મનાભાદયો જિનાઃ ॥ ૨ ॥
- સીમાન્ધરાઘા અર્હન્તો, વિહરન્તોઽથ શાશ્વતાઃ ।
ચન્દ્રાનન-વારિષેણ-વર્દ્ધમાનર્ષભાશ્ચ તે ॥ ૩ ॥
- સંખ્યાતાસ્તે વર્તમાનાઃ, અનન્તાતીતભાવિનઃ ।
સર્વેષ્વપિ વિદેહેષુ, ભરતૈરાવતૈષુ ચ ॥ ૪ ॥
- 10 તે કેવલજ્ઞાન-વિકાશ-ભાસુરાઃ, નિરાકૃતાષ્ટાદશ-દોષ-વિષ્ણવાઃ ।
અસંખ્ય-વાસ્તોષ્પતિ-વન્દિતાંહયઃ, સત્પ્રાતિહાર્યાતિશયૈઃ સમાશ્રિતાઃ ॥ ૫ ॥
- જગત્રયી-ત્રોધિદ-પશ્ચ-સંયુત-ત્રિશદુળાલકૃત-દેશના-ગિરઃ ।
અનુત્તર-સ્વર્ગિંગૈઃ સદા સ્મૃતાઃ, અનન્યદેયાક્ષર-માગદાયિનઃ ॥ ૬ ॥

સાતમો પ્રકાશ

- 15 સર્વ કાલ અને સર્વ ક્ષેત્રમાં નામ, સ્થાપના, દ્રવ્ય અને ભાવ વડે ત્રણ લોકને સદા પવિત્ર કરનારા શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતો મને શરણ હો ॥ ૧ ॥
- તે જિનેશ્વરો અતીતકાલે શ્રી કેવલજ્ઞાની સ્વામી વગેરે થયા હતા, વર્તમાનકાલે શ્રી ઋષભદેવસ્વામી વગેરે થયા છે અને આગામિકાલે શ્રી પદ્મનામ સ્વામી વગેરે થવાના છે ॥ ૨ ॥
- શ્રી સીમંધરસ્વામી વગેરે વીસ વિહરમાન તીર્થકરો છે । શ્રી ચન્દ્રાનન, શ્રી વારિષેણ, શ્રી વર્ધમાન
20 અને શ્રી ઋષભ એ નામના ચાર શાશ્વત તીર્થકરો છે ॥ ૩ ॥
- સર્વ વિદેહ, સર્વ ભરત અને સર્વ ઐરાવતને વિષે વર્તમાનકાલે સંખ્યાતા જિનેશ્વરો હોય છે, અને અતીત તથા અનાગત કાલને આશ્રયીને અનન્તા જિનેશ્વરો હોય છે ॥ ૪ ॥
- તે સર્વ તીર્થકર ભગવંતો કેવલજ્ઞાનના પ્રકાશથી દેદીપ્યમાન, અઢાર દોષોના ઉપદ્રવોથી રહિત, અસંખ્ય ઇન્દ્રોથી વંદિત ચરણકમલવાળા, ઉત્તમ પ્રકારના આઠ પ્રાતિહાર્ય અને ચોત્રીશ અતિશયો વડે
25 શોભતા, ત્રણ જગતના પ્રાણીઓને સમક્ષિત આપનાર, પાંત્રીશ ગુણોથી શોભતા દેશનાના વચનવાળા, અનુત્તરવિમાનમાં રહેલા દેવો વડે સદા સ્મરણ કરાયેલા અને વીજાઓ ન આપી શકે તેવા મોક્ષમાર્ગને આપનારા હોય છે ॥ ૫-૬ ॥

दुरितं दूरतो याति, साधिव्याधिः प्रणश्यति ।
 दारिद्र्यमुद्रा विद्राति, सम्यग्दृष्टे जिनेश्वरे ॥ ७ ॥
 निन्द्येन मांसखण्डेन, किं तथा जिह्वया नृणाम् ।
 माहात्म्यं या जिनेन्द्राणां, न स्तवीति क्षणे क्षणे ॥ ८ ॥
 अर्हच्चरित्र-माधुर्य-सुधास्वादानभिज्ञयोः ।
 कर्णयोश्छिद्रयोर्वाऽपि, स्वल्पमप्यस्ति नान्तरम् ॥ ९ ॥
 सर्वातिशय-सम्पन्नां, ये जिनाचार्यं न पश्यतः ।
 न ते विलोचने किन्तु, वदनालय-जालके ॥ १० ॥
 अनार्येऽपि वसन् देशे, श्रीमानार्द्रकुमारकः ।
 अर्हतः प्रतिमां दृष्ट्वा, जज्ञे संसार-पारगः ॥ ११ ॥
 जिन-विम्बेक्षणज्ज्ञात-तत्त्वः शय्यम्भव-द्विजः ।
 निषेव्य सुगुरोः पादानुत्तमार्थमसाधयत् ॥ १२ ॥
 अहो ! सात्त्विक-मूर्द्धन्यो, वज्रकर्णो महीपतिः ।
 सर्वनाशेऽपि योऽन्यस्मै, न ननाम जिनं विना ॥ १३ ॥

5

10

श्री जिनेश्वरानुं सम्यक् प्रकारे दर्शन यथां ज प्राणीओना पापो अत्यन्त दूर चाल्या जाय छे, 15
 आधि (मननी पीडा) अने व्याधि (शरीरनी पीडा) नाश पामे छे; तथा दरिद्रतानी मुद्रा जती रहे
 छे ॥ ७ ॥

जे जीभ श्री जिनेश्वरना माहात्म्यनी क्षणे क्षणे स्तुति न करे, ते निंदवा लायक मांसना टुकडा
 जेवी जिह्वा शा कामनी ? ॥ ८ ॥

जे कान श्री अरिहंतना चरित्रनी मधुरता रूप अमृतना आस्वादधी अजाण होय, ते कान 20
 अथवा छिद्रमां कई पण तफावत नथी ॥ ९ ॥

सर्व अतिशयोधी संपन्न एवी श्री जिनप्रतिमाने जे नेत्रे जोता नथी ते नेत्र नथी, परंतु मुखरूपी
 धरनां जाळीयां छे ॥ १० ॥

अनार्य देशमां वसता एवा पण श्रीमान् आर्द्रकुमार श्रीअरिहंत भगवंतनी प्रतिमाने निहाळीने
 संसार-सामरना पारगामी थया हता ॥ ११ ॥

25

श्री जिनप्रतिमाना दर्शनथी श्रीशय्यम्भव नामना ब्राह्मणे तत्त्वने जाण्युं अने ते पछी श्री सुगुरुना
 चरण-कमळनी सेवा करीने तेओ उत्तमार्थ-मोक्षने पाय्या ॥ १२ ॥

अहो ! सात्त्विक-शिरोमणि श्रीवज्रकर्ण नामना राजाए राज्य वगैरे सर्व वस्तुनो नाश उपस्थित
 था छतां पण एक जिनेश्वर देव विना बीजाने नमस्कार न कर्यो ते न ज कर्यो ॥ १३ ॥

- દેવતત્ત્વે ગુરુતત્ત્વે, ધર્મતત્ત્વે સ્થિરાત્મનઃ ।
 વાલિનો વાનરેન્દ્રસ્ય, મહનીયમહો! મહઃ ॥ ૧૪ ॥
- સુલસાયા મહાસત્યા ધૂયાસમવતારણમ્ ।
 સમ્ભાવયતિ કલ્યાણ-વાર્તાયાં ત્રિજગદ્ગુરુઃ ॥ ૧૫ ॥
- 5 શ્રીવીરં વન્દિતું ભાવાચ્ચલિતૌ દર્દુરાવપિ ।
 મૃત્વા સૌધર્મકલ્યાન્તર્જાતૌ શક્રસમૌ સુરૌ ॥ ૧૬ ॥
- હાસા-પ્રહાસા-પતિરાભિયોગ્ય-દુષ્કર્મ-નિર્વિષ્ણમનાઃ સુરોઽપિ ।
 દેવાધિદેવ-પ્રતિમાં ક્ષમાયાં, પ્રાકાશયત્ સ્વાત્મવિમોચનાય ॥ ૧૭ ॥
- જિનાંહિસેવાહૃત-પાપતાપઃ, ત્રૈલોક્ષ્ય-કુશ્ચિમ્ભરિ-સત્પ્રતાપઃ ।
 10 શ્રીચેટકો નામ મહાક્ષમાપઃ, સુરેન્દ્ર-ચિત્તેષ્વપિ વાસમાપ ॥ ૧૮ ॥
- અટ્ટાહિકા-પર્વ સુપર્વનાથાઃ, કુર્વન્તિ સર્વે જિનમન્દિરેષુ ।
 નિત્યેષુ નન્દીશ્વર-મુખ્યતીર્થા-લક્ષ્મરભૂતેષુ ભવાભિમૂત્યૈ ॥ ૧૯ ॥

દેવ તત્ત્વ, ગુરુ તત્ત્વ અને ધર્મ તત્ત્વમાં સ્થિર આશયવાળા વાનર દ્વીપના સ્વામી વાલી રાજાનું તેજ-પરાક્રમ સ્વરેખર ધૂજવા લાયક હતું ॥ ૧૪ ॥

- 15 ત્રણ જગતના ગુરુ શ્રી મહાવીર પરમાત્મા પણ સુખ-શાતાના સમાચાર કહેવરાવવામાં જેળીને યાદ કરી હતી, તે મહાસતી શ્રી સુલસાનાં હું ઓવારણાં લઠું છું ॥ ૧૫ ॥

શ્રી વીરપ્રભુને ભાવથી વંદન કરવા આવતા બે દેડકાંઓ પણ રસ્તામાં જ મરીને સૌધર્મદેવલોકમાં ઇંદ્રસમાન દેવતાઓ થયા [સ્નેહુક નામના બ્રાહ્મણનો જીવ અને નંદમણિયારનો જીવ દેડકાના ભવમાં શ્રી મહાવીર પરમાત્માને ભાવથી વંદન કરવા જતાં માર્ગમાં જ (શ્રેણિક રાજાના ઘોડાના પગ તલ્લે દબાઈને)

- 20 મરણ પામી પ્રભુ વંદનનું ધ્યાન હોવાથી સૌધર્મદેવલોકમાં શકેન્દ્રનો સામાનિક દેવ થયો] ॥ ૧૬ ॥

કુમારનંદી સોનીનો જીવ મરીને દેવલોકમાં હાસા અને પ્રહાસા નામની દેવીઓનો પતિ થવા છતાં પણ આભિયોગિક દેવને યોગ્ય હલકાં કાર્યો કરવાથી મનમાં અત્યન્ત ખેદ પામ્યો હતો, તેથી તેણે પોતાના આત્માને તે દુષ્કર્મથી મુક્ત કરવા માટે દેવાધિદેવની પ્રતિમા પૃથ્વી ઉપર પ્રગટ કરી હતી ॥ ૧૭ ॥

- 25 શ્રી ચેટક (ચેડા) નામના મહારાજા પ શ્રીજિનેશ્વરના ચરણકમલની સેવા વડે પોતાના સર્વ પાપના તાપનો નાશ કર્યો હતો, તેથી તેમનો સુંદર પ્રતાપ ત્રણે ભુવનમાં પ્રસરી ગયો હતો અને તેઓ ઇન્દ્રોના હૃદયોમાં પણ સ્થાન પામ્યા હતા ॥ ૧૮ ॥

સર્વ દેવેન્દ્રો સંસારનો હાસ કરવા માટે નંદીશ્વરાદિક તીર્થોના અલક્ષ્મરસમા શાશ્વતા જિનમંદિરોમાં અટ્ટાઈ-મહોત્સવ કરે છે ॥ ૧૯ ॥

श्रूयते चरमाम्भोधौ, जिन-विम्बाकृतेस्तिभेः ।
 नमस्कृति-परो मीनो, जातस्मृतिर्दिवं ययौ ॥ २० ॥
 नृ-सुरासुर-साम्राज्यं, भुज्यते यदशङ्कितम् ।
 जिन-पाद-प्रसादानां लीलायित-लवो हि सः ॥ २१ ॥
 नृलोके चक्रवर्त्याद्याः, शक्राद्याः सुरसन्नि ।
 पाताले धरणेन्द्राद्या जयन्ति जिन-भक्तितः ॥ २२ ॥
 मुकुटीकृत-जैनाज्ञा, रुद्रा एकादशाऽप्यहो ॥
 केचिचीर्णास्तरिष्यन्ति, परे' संसार-सागरम् ॥ २३ ॥
 वह्नि-ज्वाला इव जले, विषोर्मय इवाऽमृते ।
 जिनसाम्ये विलीयन्ते, हरादीनां कथा-प्रथाः ॥ २४ ॥
 तानि जैनेन्द्र-वृत्तानि, सम्यग् विमृशतां सताम् ।
 अत्राप्यानन्दमग्नानां, युक्तं मोक्षेऽपि न स्पृहा ॥ २५ ॥
 यथा तोयेन शाम्यन्ति, तृषोऽग्नेन क्षुधो यथा ।
 जिन-दर्शनमात्रेण, तथैकेन भवार्त्तयः ॥ २६ ॥

5

10

वळी शाळोमां संभळाय छे के स्वयम्भूरमण नामना छेळा समुद्रमां जिनविंबना आकारवाळा 15 मत्स्यने जोई बीजा मत्स्यने जाति-स्मरण ज्ञान थयुं अने नमस्कार मंत्रनुं ध्यान करी त्यांथी मरीने देवलोकमां गयो ॥ २० ॥

मनुष्य, देव अने असुरोनुं स्वामीपणुं जे निःशंकपणे भोगवाय छे ते श्री जिनेश्वरभगवंतना चरणोनी कृपानी लीलानो एक लेश मात्र छे ॥ २१ ॥

मनुष्यलोकमां चक्रवर्ती वगरे राजाओ, स्वर्गलोकमां इन्द्रादिदेवो अने पाताळ लोकमां धरणेन्द्र 20 वगरे भुवनपतिना इन्द्रो जिनेश्वरनी भक्तिथी ज जयवंता वर्ते छे ॥ २२ ॥

श्री जिनेश्वरनी आज्ञाने मुकुटनी जेम मस्तके धारण करीने अहो ! अगियारे रुद्रोमांथी केटलाक ए ज भवमां मोक्षे गया छे अने वाकीना आगामी भवोमां मोक्षे जवाना छे ॥ २३ ॥

जेम पाणीमां अग्निनी ज्वाला नाश पामी जाय छे अने जेम अमृतने विषे विषनो प्रभाव नष्ट थई जाय छे, तेम श्री जिनेश्वरभगवंतनी समता-चरित्रनी वर्णनामां शंकर वगरे देवोनी कथाओनो 25 विस्तार विलय पामे छे ॥ २४ ॥

श्री जिनेश्वरोना ते चरित्रोनुं सम्यक् प्रकारे चितन करनारा सत्पुरुषो आ संसारमां पण आनंदमग्न रहे छे अने तेथी खरेखर ! तेओने मोक्षमां पण स्पृहा रहेती नथी ॥ २५ ॥

जेम जल वडे तृषा शान्त थाय छे, तथा अन्न वडे क्षुधा शान्त थाय छे, तेम श्री जिनेश्वरना एक दर्शनमात्रथी ज संसारनी सर्व पीडाओ शान्त थई जाय छे—नाश पामे छे ॥ २६ ॥

30

અતિકોટિઃ સમાઃ સમ્યક્, સમાધીન્ સમુપાસતામ્ ।
 નાર્હદાજ્ઞાં વિના યાન્તિ, તથાપિ શમિનઃ શિવમ્ ॥ ૨૭ ॥
 ન દાનેનાડનિદાનેન, ન શીલૈઃ પરિશીલિતૈઃ ।
 ન શસ્યાભિસ્તપસ્યાભિરજૈનાનાં પરં પદમ્ ॥ ૨૮ ॥

5

ભાસ્વતા વાસર ઇવ, પૂર્ણિમેવાડ્મૃતાશુના ।
 સુભિક્ષામિવ મેધેન, જિનેનૈવાવ્યયં મહઃ ॥ ૨૯ ॥
 અક્ષાયત્તં યથા દ્યૂતં, મેઘાધીના યથા કૃષિઃ ।
 તથા શિવપુરે વાસો, જિન-ધ્યાન-વશંવદઃ ॥ ૩૦ ॥

10

સુલભાસ્ત્રિજગણ્ણસ્મ્યઃ, સુલભાઃ સિદ્ધયોઽષ્ટ તાઃ ।
 જિનાંહિ-નીરજ-રજઃકણિકાસ્ત્વતિદુર્લભાઃ ॥ ૩૧ ॥
 અહો ! કષ્ટમહો ! કષ્ટં, જિનં પ્રાપ્યાપિ યજ્ઞનાઃ ।
 કેચિન્નિમધ્યાદશો વાઠં, દિનેશમિવ કૌશિકાઃ ॥ ૩૨ ॥
 જિન એવ મહાદેવઃ, સ્વયમ્ભૂઃ પુણ્યોત્તમઃ ।
 પરાત્મા સુગતોડલક્ષ્યો, ભૂર્ધુવઃસ્વસ્ત્રયે(વી)શ્વરઃ ॥ ૩૩ ॥

15

જિતેન્દ્રિય એવા અન્યદર્શનીઓ મળે કરોડો વર્ષોથી પણ અધિક કાલ સુધી સમાધિઓની ઉપાસના કરે, પરંતુ શ્રી જિનાજ્ઞા વિના તેઓ કદાપિ મોક્ષે જતા નથી ॥ ૨૭ ॥

રાગાદિ શત્રુઓના જેતા શ્રી જિનેશ્વર પરમાત્મા જેઓના દેવ નથી, તેઓ મળે નિયાણારહિત દાન કરે, નિર્મલ શીલ પાલે, તથા પ્રશંસા કરવા યોગ્ય તપ કરે, તો પણ તેમને પરમપદની પ્રાપ્તિ નથી ॥ ૨૮ ॥

20

જેમ સૂર્ય વડે દિવસ થાય છે, ચન્દ્ર વડે પૂર્ણિમા થાય છે અને વૃષ્ટિ વડે સુભિક્ષ (સુકાલ) થાય છે, તેમ શ્રી જિનેશ્વર વડે જ અવિનાશી તેજની-કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થાય છે ॥ ૨૯ ॥

જેમ જૂગાર પાસાને આધીન છે અને खેતી વૃષ્ટિને આધીન છે, તેમ શિવપુરમાં વસવું તે શ્રી જિનેશ્વરના ધ્યાનને જ આધીન છે ॥ ૩૦ ॥

ત્રણ જગતની લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થવી સુલભ છે, તથા અણિમાદિક આઠ સિદ્ધિઓની પ્રાપ્તિ થવી સુલભ છે, પરન્તુ જિનેશ્વરના ચરણકમલના રજકળો પ્રાપ્ત થવા અત્યન્ત દુર્લભ છે ॥ ૩૧ ॥

અહો ! खેદની વાત છે કે જિનેશ્વરને પામીને પણ કેટલાક જીવો સૂર્યના પ્રકાશમાં ધૂવડની જેમ ગાઢ મિથ્યાદષ્ટિ રહે છે ॥ ૩૨ ॥

જિનેશ્વર જ મહાદેવ છે, બ્રહ્મા છે, વિષ્ણુ છે, પરમાત્મા છે, સુગત (બુદ્ધ) છે, અલક્ષ્ય છે તથા સ્વર્ગ, મૃત્યુ અને પાતાલને વિષે ઈશ્વર છે ॥ ૩૩ ॥

30

૧. સ્વઃસુરેશ્વરઃ ગ.-હિ., સ્વઃશિવેશ્વરઃ સ્વ. ઘ. ।

त्रैगुण्य-गोचरा संज्ञा, बुद्धेशानादिषु स्थिता ।
 या लोकोत्तर-सत्त्वोत्था, सा सर्वाऽपि परं जिने ॥ ३४ ॥
 रोहणाद्रेरिवाऽऽदाय, जिनेन्द्रात्परमात्मनः ।
 नानाभिधान-रत्नानि, विदग्धैर्व्यवहारिभिः ॥ ३५ ॥
 सुवर्णभूषणान्याशु, कृत्वा स्व-स्व-मतेष्वथ ।
 तत्तद्देवेष्वहाहितानि, कालात् तन्नामतामगुः ॥ ३६ ॥ युग्मम् ॥

5

यद्वा—

अमृतानि यथाऽब्दस्य, तडागादिषु पाततः ।
 तज्जन्मानि जनाः प्राहुर्नामान्येवं तथाऽर्हतः ॥ ३७ ॥
 लोकाग्रमधिरूढस्य, निलीनानि हरादिषु ।
 तेषां सत्त्वानि गीयन्ते, लोकैः प्रायो बहिर्मुखैः ॥ ३८ ॥ युग्मम् ॥
 किञ्च तान्येव नामानि, विद्धि योगीन्द्र-वल्लभम् ।
 यानि लोकोत्तरं सत्त्वं, ख्यापयन्ति प्रमाणतः ॥ ३९ ॥
 संज्ञा रजस्तमःसत्त्वाभासोत्था अतिकोटयः ।
 अनन्ते भववासेऽस्मिन्, मादृशामपि जज्ञिरे ॥ ४० ॥

10

15

बुद्ध अने महादेव वगैरे लौकिक देवोने सत्त्व, रजस् अने तमस् ए त्रण गुणना विषयवाळुं ज ज्ञान छे परन्तु लोकोत्तर सत्त्वथी उत्पन्न थवावाळुं सर्वज्ञान तो मात्र जिनेश्वरोने विषे ज रहेळुं छे ॥ ३४ ॥

रोहणाचल पर्वतना जेवा जिनेश्वर परमात्मा पासेथी विविध नामरूपी रत्नो लईने पंडितोरूपी वेपारीओए शीघ्र सारा वर्णवाळा नामरूपी आभूषणो बनावी पोतपोताना मानेला हरिहरादिक देवोने 20 विषे स्थापन कर्या तेथी ते सारा वर्णवाळा नामो कालान्तरे ते ते देवोना नामथी प्रसिद्ध थया छे ॥ ३५-३६ ॥

जेम वरसादनुं जळ ज तळाव वगैरेमां पड्युं होय छे, तो पण लोको कहे छे के 'आ पाणी तळावमां उत्पन्न थयुं छे' ते ज प्रमाणे लोकाग्र उपर आरूढ थयेला अरिहंतना ज पर्यायवाची नामो हरिहरादिकने विषे छे, छतां ते नामो हरिहरादिकनां छे एम अज्ञानी लोको बोले छे ॥ ३७-३८ ॥ 25

वळी, जे नामो प्रमाणथी लोकोत्तर सत्त्वने कहेनारां छे, ते ज नामो योगीन्द्रोने प्रिय एवा अरिहंतने जणावे छे, एम तुं जाण ॥ ३९ ॥

सत्त्व, रजस् अने तमोगुणना आभासथी उत्पन्न थयेलां करोडोथी पण वधारे नामो तो मारा जेवने पण आ अनंत संसारमां प्राप्त थयां छे ॥ ४० ॥

- અપિ નામ સહસ્રેણ, મૂઢો હૃષ્ટઃ સ્વદૈવતે ।
 બદરેણાપિ હિ ભવેત્, શૃગાલસ્ય મહો મહાન્ ॥ ૪૧ ॥
 સિદ્ધાનન્ત-ગુણત્વેનાનન્તનામ્નો જિનેશિતુઃ ।
 નિર્ગુણત્વાદનામ્નો વા, નામ-સંખ્યાં કરોતુ કઃ ? ॥ ૪૨ ॥
 5 રજસ્તમોબદ્ધિઃસત્ત્વાતીતસ્ય પરમેષ્ઠિનઃ ।
 પ્રભાવેણ તમઃપદ્મે, વિશ્વમેતન્ન મજ્જતિ ॥ ૪૩ ॥
 મન્યેઽત્ર લોકનાથેન, લોકાગ્રં ગચ્છતાઽર્હતા ।
 મુક્તં પાપાજગત્રાતું, પુણ્ય(પ્યં)વલ્લભમપ્યહો ! ॥ ૪૪ ॥
 પાપં નદં ભવારણ્યે, સમિતિ-પ્રયતાત્ પ્રભોઃ ।
 10 તદ્ધ્વંસાય તતઃ પુણ્યં, સર્વં સૈન્યમિવાન્વગાત્ ॥ ૪૫ ॥
 પુણ્ય-પાપવિનિર્મુક્તસ્તેનાસૌ ભગવાન્ જિનઃ ।
 લોકાગ્રં સૌધમારૂઢો, રમતે મુક્તિ-કાન્તયા ॥ ૪૬ ॥
 જિનો દાતા જિનો ભોક્તા, જિનઃ સર્વમિદં જગત્ ।
 જિનો જયતિ સર્વત્ર, યો જિનઃ સોઽહમેવ ચ ॥ ૪૭ ॥
 15 હિતિ ધ્યાન-રસાવેશાત્, તન્મયીભાવમીયુષઃ ।
 પરત્રેહ ચ નિર્વિઘ્નં, વૃણુતે સકલાઃ શ્રિયઃ ॥ ૪૮ ॥
 હિતિ સત્તમઃ પ્રકાશઃ સમાતઃ ॥

- પોતાના દેવનાં હજાર નામ સાંભળીને મૂઢ માણસ હર્ષિત થાય છે, કેમકે શિયાળને તો બોર
 મલ્લવાથી પણ મોટો ઉત્સવ થાય છે ॥ ૪૧ ॥
 20 શ્રી જિનેશ્વરમાં અનંત ગુણો સિદ્ધ હોવાથી તેમનાં અનંત નામો છે, અથવા તો નિર્ગુણ (સત્ત્વાદિ
 ગુણ રહિત) હોવાથી તેમને નામ જ નથી, તો નામની સંખ્યા કોણ કરે ? ॥ ૪૨ ॥
 રજોગુણ, તમોગુણ અને બાહ્ય-સત્ત્વગુણથી રહિત એવા પરમેષ્ઠીના પ્રભાવથી જ આ જગત્
 અજ્ઞાનરૂપી કાદવમાં ડૂબી જતું નથી ॥ ૪૩ ॥
 મને એમ લાગે છે કે લોકના અગ્રભાગે જતા ત્રણ લોકના નાથ શ્રી અરિહંત પરમાત્મા જગતના
 25 જીવોને પાપથી બચાવવા માટે વલ્લભ એવા પુણ્યને પણ અહીં જ મૂકી ગયા ॥ ૪૪ ॥
 સમિતિમાં પ્રયત એવા પ્રસુ પાસેથી પાપ ભવરૂપી અરણ્યમાં નાસી ગયું! તેથી તેનો નાશ
 કરવા માટે સમગ્ર પુણ્ય પણ સૈન્યની જેમ તેની પાછલ પડ્યું! એ રીતે પુણ્ય-પાપ બંનેથી વિનિર્મુક્ત જિનેશ્વર
 દેવ લોકાગ્રરૂપી મહેલમાં આરૂઢ થઈ મુક્તિ રૂપી કાન્તા સાથે ક્રીડા કરે છે ॥ ૪૫-૪૬ ॥
 જિન દાતા છે, જિન ભોક્તા છે, આ સર્વ જગત્ જિન છે, જિન સર્વત્ર જય પામે છે અને જે
 30 જિન છે, તે જ હું છું । એ પ્રમાણે ધ્યાનરસના આવેશથી પંચપરમેષ્ઠીમાં તન્મયપણાને પામેલા મધ્ય પ્રાણીઓ
 આ લોક અને પરલોકમાં નિર્વિઘ્નપણે સકલ લક્ષ્મીને પામે છે ॥ ૪૭-૪૮ ॥

[अष्टमः प्रकाशः]

अर्हतामपि मान्यानां, परिक्षीणाष्ट-कर्मणाम् ।	
सन्तः पञ्चदशभिदां, सिद्धानां न स्मरन्ति के ? ॥ १ ॥	
निरञ्जनाधिदानन्दरूपा रूपादि-वर्जिताः ।	
स्वभाव-प्राप्त-लोकाप्राः, सिद्धानन्त-चतुष्टयाः ॥ २ ॥	5
साधनन्त-स्थितिजुषो, गुणैकत्रिंशताऽन्विताः ।	
परमेशाः परात्मानः, सिद्धा मे शरणं सदा ॥ ३ ॥	
शरणं मे गणधराः, षट्त्रिंशद्गुण-भूषिताः ।	
सर्व-सूत्रोपदेष्टारो, वाचकाः शरणं मम ॥ ४ ॥	
लीना दशविधे धर्मे, सदा सामायिके स्थिराः ।	10
रत्नत्रय-धरा धीराः, शरणं मे सुसाधवः ॥ ५ ॥	
भव-स्थिति-ध्वंसकृतां, शम्भूनामिव नान्तरम् ।	
द्वरि-वाचक-साधूनां, तत्त्वतो दृष्टमागमे ॥ ६ ॥	
धर्मो मे केवलज्ञानि-प्रणीतः शरणं परम् ।	
चराचरस्य जगतो, य आधारः प्रकीर्तितः ॥ ७ ॥	15

आठमो प्रकाश

अरिहंतोने पण माननीय तथा जेमना आठे कर्मो क्षीण थई गयां छे, एवा पंदर प्रकारना सिद्धोनुं कया सत्पुरुषो स्मरण नथी करता ? ॥ १ ॥

कर्मना लेप विनाना, चिदानन्द स्वरूप, रूपादिथी रहित, स्वभावथी ज लोकना अप्रभागने पामेला, सिद्ध थयेल छे अनन्त चतुष्टय जेमने एवा, सादि-अनन्त स्थितिवाळा, एकत्रीश गुणोवाळा, 20 परमेश्वररूप अने परमात्मस्वरूप श्री सिद्ध भगवंतोनुं निरंतर मने शरण हो ॥ २-३ ॥

छत्रीश गुणो वडे शोभता श्री गणधर(आचार्य)भगवंतोनुं मने शरण हो । सर्व सूत्रोना उपदेष्टक श्री उपाध्याय भगवंतोनुं मने शरण हो ॥ ४ ॥

क्षमादि दश प्रकारना धर्ममां लीन थयेला, सामायिकमां सदा स्थिर, ज्ञानादिक त्रण रत्नने धारण करनारा तथा धीर एवा श्री साधु भगवंतोनुं मने शरण हो ॥ ५ ॥ 25

आगमोमां जेम भवस्थितिना ध्वंस करनारा श्री सिद्ध-भगवंतोमां परस्पर मेद जोवायो नथी, तेम भवस्थितिना ध्वंसमां उचमशील एवा आचार्य, उपाध्याय अने साधु वच्चे पण परमार्थथी मेद नथी ॥ ६ ॥

जे चराचर जगतनो आधारभूत कहेलो छे एवो केवलि-भाषित धर्म मने परम शरण हो ॥ ७ ॥

- જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-ત્રયી-ત્રિપથગોર્મિભિઃ ।
 ભુવન-ત્રય-પાવિત્ર્ય-કરો ધર્મો હિમાલયઃ ॥ ૮ ॥
 નાનાદૃષ્ટાન્ત-હેતુક્તિ-વિચાર-મર-વન્ધુરે ।
 સ્યાદ્વાદ-તત્ત્વે લીનોઽહં, મ્મનૈકાન્તમત-સ્થિતૌ ॥ ૯ ॥
 5 નવતત્ત્વ-સુધા-કુણ્ડગર્ભો ગામ્ભીર્ય-મન્દિરમ્ ।
 અયં સર્વજ્ઞ-સિદ્ધાન્તઃ, પાતાલં પ્રતિભાતિ મે ॥ ૧૦ ॥
 સર્વ-જ્યોતિષ્મતાં માન્યો, મધ્યસ્થ-પદમાશ્રિતઃ ।
 રત્નાકરાવૃતોઽનન્તાલોકઃ શ્રીમાન્ જિનાગમઃ ॥ ૧૧ ॥
 સ્થાનં સુમનસામેકં સ્થાસ્તુલોકદ્વયોરપિ ।
 10 વિનિદ્ર-શાશ્વત-જ્યોતિર્ભાતિ ગૌઃ પરમેષ્ઠિનઃ ॥ ૧૨ ॥
 શ્રીધર્મભૂમીશ્વર-રાજધાની, દુષ્કર્મ-પાથોજ-વની-હિમાની ।
 સન્દેહ-સન્દોહ-લતા-કૃપાળી, શ્રેયાંસિ પુષ્પાતુ જિનેન્દ્ર-વાળી ॥ ૧૩ ॥
 એવં નમસ્કૃતિ-ધ્યાન-સિન્ધુ-મગ્નાન્તરાત્મનઃ ।
 આમમૃત્કુમ્ભવત્સર્વ-કર્મગ્રન્થિર્વિલીયતે ॥ ૧૪ ॥

- 15 ધર્મરૂપી હિમાલય પર્વત જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર એ તત્ત્વત્રયીરૂપ ગંગા નદીના તરંગો વડે ત્રણ ભુવનને પવિત્ર કરનારો છે ॥ ૮ ॥
 વિવિધ પ્રકારના દૃષ્ટાન્તો, હેતુઓ, સુવચનો અને સુંદર વિચારણાઓના સમૂહથી મનોહર અને મગ્ન કરાઈ છે એકાન્ત મતોની સ્થિતિ જેના વડે એવા સ્યાદ્વાદ તત્ત્વમાં હું લીન થયો છું ॥ ૯ ॥
 નવતત્ત્વરૂપી અમૃતનો કુંડ જેના ગર્ભમાં છે એવો અને ગામ્ભીર્યનાં મન્દિર સમાન આ સર્વજ્ઞ
 20 સિદ્ધાન્ત મને પાતાલ જેવો કંઠે પ્રતિભાસે છે ॥ ૧૦ ॥
 મધ્યસ્થ (રાગદ્વેષરહિત) ભાવને આશ્રિત હોવાથી, સુવચનરૂપ રત્નોની ખાળોથી વ્યાપ્ત હોવાથી અને અનંત પ્રકાશવાળો હોવાથી શ્રી જિનાગમ સર્વ બુદ્ધિમાન પુરુષોને માન્ય છે ॥ ૧૧ ॥
 પવિત્ર મનવાળા પુરુષોનો એકમેવ આધાર, બન્ને લોકમાં સ્થાયી અને વિકસ્વર શાશ્વત જ્યોતિરૂપ શ્રી જિનવાળી શોભે છે ॥ ૧૨ ॥
 25 શ્રી ધર્મરૂપી રાજાની રાજધાનીરૂપ, દુષ્કર્મોરૂપી કમલના વનને બાઢી નાલવામાં હિમના સમૂહરૂપ અને સંદેહના સમૂહરૂપ લતાને છેદવામાં કુહાડી સમાન જિનેશ્વરની વાળી અમારા કલ્યાણનું પોષણ કરો ॥ ૧૩ ॥
 આ પ્રમાણે નમસ્કારના ધ્યાનરૂપ સમુદ્રમાં જેનો અંતરાત્મા મગ્ન થયેલો છે, તેની વધી કર્મરૂપી ગાંઠો કાઢી માટીના ઘડાની જેમ વિલય પામે છે ॥ ૧૪ ॥

श्री-ही-धृति-कीर्ति-बुद्धि-लक्ष्मी-लीला-प्रकाशकः ।

जीयात् पञ्च-नमस्कारः, स्वःसाम्राज्य-शिवप्रदः ॥ १५ ॥

‘सिद्धसेन’-सरस्वत्या, सरस्वत्यापगातटे ।

‘श्रीसिद्धचक्र(नमस्कार) माहात्म्यं,’ गीतं श्रीसिद्धपत्तने ॥ १६ ॥

इति श्रीसिद्धसेनाचार्यविरचिते श्रीनमस्कारमाहात्म्ये अष्टमः प्रकाशः समाप्तः ॥

5

श्री, ही, धृति, कीर्ति, बुद्धि अने लक्ष्मीनी लीलाने प्रकाश करनार (आपनार) तथा स्वर्गंतुं साम्राज्य अने मोक्षने आपनार पंच-नमस्कार मंत्र निरंतर जयवंत रहो ॥ १५ ॥

श्री सरस्वती नदीने कांठे आवेल श्री सिद्धपुर नगरमां श्री सिद्धसेनसूरिनी वाणीए आ श्री सिद्धचक्रंतुं (नमस्कारंतुं) माहात्म्य गायुं छे ॥ १६ ॥

परिचय

10

श्री ‘नमस्कार माहात्म्य’नी एक पुस्तिका श्री केसरबाई ज्ञानमंदिर, पाटण, तरफथी प्रकाशित ययेली छे । तेमां मूल अने भावार्थ बने छे । तेनुं संपादन प. पू. पं. श्री कान्तिविजयजी गणिवरे करेल छे । ए पुस्तिकाने सामे राखीने प्रस्तुत संदर्भ तैयार करेल छे ।

आ कृतिना रचयिता श्री सिद्धसेनसूरि छे । तेओ अंतिम श्लोकमां कहे छे के “सरस्वती नदीना तीरे सिद्धपत्तन (सिद्धपुर-पाटण) नगरमां आ ‘नमस्कार माहात्म्य’ श्री सिद्धसेनसूरिनी वाणीए गायुं हतुं ।” 15

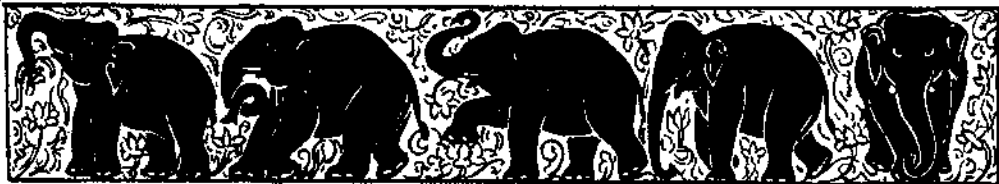
आ ग्रंथनी रचना स्वयं कही आपे छे के तेना निर्माता कोई महान ज्योतिर्धर महापुरुष होवा जोईए; ते विना आवी श्रद्धारसनी महानदी समी आ कृतिनो प्रभव अशक्य छे । साहित्य, अध्यात्म, योग वगैरेनी दृष्टिए आ रचना स्वयं परिपूर्ण भासे छे ।

आ ग्रंथना कर्ता विषे अधिक जाणवामां आव्युं नथी । संभव छे के आ सिद्धसेनसूरि ते सिद्धसेन दिवाकर अथवा श्री तत्त्वार्थाधिगमसूत्रनी ‘सिद्धसेनी’ टीकाना कर्ता श्री सिद्धसेनाचार्य होवा जोईए । 20

जाणे अष्टकर्मने छेदवा माटे ज न बनाव्या होय एवा आठ प्रकाशोमां आ कृति रचायेली छे । प्रथम प्रकाशमां ग्रंथनुं मंगल अने नवकारंतुं प्रथम पद, द्वितीय प्रकाशमां द्वितीयपद, तृतीयमां तृतीय, चतुर्थमां चतुर्थ अने पंचममां पंचमपद गवायुं छे । अंतिम चार प्रकाशोमां नवकारने लगता अन्य सर्व विषयोने संक्षेपवामां आव्या छे ।

आ कृतिनी अनेक विशेषताओ छे । तेमांनी एक विशेषता ए छे के नवकारना प्रथम ३५ 25 अक्षरोमांना प्रत्येक अक्षर पर ए कृतिमां स्वतंत्र चिंतन छे ।

नमस्कार-मंत्रने संक्षेपमां जाणवा इच्छनाराओ माटे आ कृति अत्यंत उपयोगी छे ।

[६०-१५]

श्रीजिनप्रभक्षरिरचिता

पञ्चनमस्कृतिस्तुतिः

[अनुष्टुप् छन्दः]

- 5 प्रतिष्ठितं तमःपारे, पारेवाग्वर्त्तिवैभवम् ।
प्रपञ्चं वेघसः 'पञ्च-नमस्कार'मभिष्टुमः ॥ १ ॥
अहो ! पञ्चनमस्कारः, कोऽप्युदारो जगत्सु यः ।
सम्पदोऽष्टी स्वयं घत्ते, दत्तेऽनन्ताः स्तुतः सताम् ॥ २ ॥
दत्तेऽनुकूल एवान्यो, भुक्तिमात्रमपि प्रभुः ।
- 10 एष पञ्चनमस्कारः, प्रतिलोम्येऽपि मुक्तिदः ॥ ३ ॥
नमस्कारनरेन्द्रस्य, किमपि प्राभवं स्तुमः ।
यदीयफूत्कृतेनाऽपि, विद्रवन्ति द्विषः क्षणात् ॥ ४ ॥
सिद्धयोऽप्यणिमाद्यास्ता, नमस्कारमधिष्ठिताः ।
सप्तषष्ठ्यक्षरात्माऽपि, यदसौ प्रणवेऽविशत् ॥ ५ ॥

15

अनुवाद

- अंधकारनी पेले पार रहेला (प्रकाशरूप), वाणीमां रहेली शक्तिथी पर (एटले—जेनुं वर्णन करवामां वाणी असमर्थ छे) अने ब्रह्म(ज्ञान)ना विस्ताररूप (?) पंच-नमस्कारनी अमे स्तुति करीए छीए ॥ १ ॥
अहो ! (आ) पंचनमस्कार त्रण जगतमां कोई अद्वितीय उदार छे, जे स्वयं आठ संपदाओ (विश्राम-स्थानो) ने धारण करे छे, (पण) स्तुति करायेलो ते (पंच-नमस्कार) सज्जनोने अनन्त संपदाओ आपे छे ॥ २ ॥
- 20 बीजो स्वामी अनुकूल (प्रसन्न) थाय तो ज केवल भुक्ति-भोग मात्रने आपे छे । (ज्यारे) आ पंच-नमस्कार प्रतिलोमे (व्युत्क्रमथी—पश्चानुपूर्वीथी गणवा छतां) पण मुक्तिने आपनार छे ॥ ३ ॥
नमस्काररूपी महाराजाना महिमानुं अमे केटळुं वर्णन करीए के (नमस्कार नरेन्द्रना ते अनिर्वचनीय महिमाने अमे स्तवीए छीए के) जेना फूत्कारमात्रथी शत्रुओ एक क्षणमां नाश पामे छे ॥ ४ ॥
ते (अत्यन्त विख्यात) अणिमादि (आठ) सिद्धिओ पण नमस्कार(मंत्र)मां अधिष्ठित छे । तेथी
- 25 सड(अड)सठ अक्षरवाळो होवा छतां पण आ मंत्र प्रणव-ओंकारमां समाई गयो छे ॥ ५ ॥

१. 'नन्तास्तु ताः सताम्' J । २. 'लोम्योऽपि H । ३. ब्रह्ममोक्षमित्याज्ञायः । ४. माहात्म्यम् ।
५. अष्टषष्ठ्यं J ।

शिरस्त्रादिधिया धीरैः, स्वाङ्गदेशनिवेशिता ।

नमस्कृतेर्नवपदी, कटरे(?) वज्रपञ्जरः ॥ ६ ॥

वर्ण्यतां श्रीनमस्कारात्, कार्मणं किमतोऽधिकम् ? ।

यत्सम्प्रयोगतः पांशुरपि संवनयेज्जगत् ॥ ७ ॥

नमस्कारं स्तुर्मः सिद्धं, यत्पदस्पर्शपूतया ।

5

प्रत्याच्छादितसर्वाङ्गः, शान्तिमासादयेज्ज्वरी ॥ ८ ॥

नववर्णीं नमस्कृत्य, कृती प्रतिपदं जपेत् ।

विधत्ते विविधाऽनिघ्नविन्नाऽविग्रहनिग्रहम् ॥ ९ ॥

कर्णिकाष्टदलाढ्यं हृत्पुण्डरीके निवेश्य यः ।

ध्यायेत् पञ्चनमस्कारं, संसारं संन्तरेत्तराम् ॥ १० ॥

10

धीर-पुरुषोए नमस्कारनां नव पदो (वज्रपंजर-स्तोत्रमां बताव्या मुजब) शिरस्त्राण वगरेनी बुद्धिधी पोताना शरीरना जुदा जुदा भांगोमां स्थापेलां छे । आनी आगळ वज्रनुं पांजरुं पण शुं (शा कामनुं) ?

(आ रीते पण न्यास करी शकायः—प्रथम पद 'नमो अरिहंताणं' बोलतां मस्तक परनी चोटलीना भाग उपर हाथ फेरववो, ए ज प्रमाणे—बीजुं पद बोलतां कपाळ उपर, त्रीजुं पद बोलतां जमणा काने, चोथुं पद बोलतां खाडो-आंख उपर, पांचमुं पद बोलतां जमणा कानने, छट्टुं पद बोलतां जमणा 15 शंखे—ललाटना जमणा खुणामां अने बाकीना पदो वखते शेष विदिशाओमां हाथ फेरववो) ॥ ६ ॥

कहो, श्रीनमस्कार (मंत्र) थी वधीने बीजुं कयुं मोटुं कामण छे ? जेना विधिपूर्वक संयोगथी धूळ पण जगतने वंश करी शके छे (अर्थात् नमस्कार-मंत्रना संयोगथी सिद्ध करेली धूळमां पण विश्वने वशीकरण करवानुं सामर्थ्य छे) ॥ ७ ॥

ते सिद्धनमस्कारनी अमे स्तुति करीए छीए (मंत्रोद्धार—“नमः सिद्धम् ।”) के जे मंत्रना पद- 20 स्पर्शथी पवित्र थयेली कामळवडे (पोतानां) सर्व-शरीरने ढांकी देनार ताववाळो (माणस) शांतिने पामे छे । (अर्थात् सिद्ध नमस्कार गणीने ओढेला वखथी गमे तेवो ताव शांत थाय छे) ॥ ८ ॥

नववर्णी—'नमो लोए सव्व साङ्गणं' पदने नमस्कार करीने ए पदरूप मंत्रने पगले पगले (प्रतिक्षण) जपतो एवो धर्मी (पुण्यवान) पुरुष आवनारां विघ्नोने विग्रह (लडाई) विना सहेलाईथी रोकी शके छे (?) ॥ ९ ॥

25

कर्णिका सहित आठ पत्रवाळा हृदय-कमळमां पंचनमस्कार (ना नवपद) ने स्थापन करीने जे ध्यान करे ते संसारने शीघ्रतः तरी जाय छे ॥ १० ॥

६. प्रथमं पदं शिखायाम्, द्वितीयं भाले, तृतीयं इक्षिणकर्णोपरि, चतुर्थमवधौ, पञ्चमं सव्यश्रवणे षष्ठं इक्षिणकक्षे—इत्यादिदिक्षु ।

७. संयोगतः बालुकाऽपि वशीकृते । ८. तुमः J । ९. सुधीः J । १०. स तरेत्तराम् ।

30

- सप्तर्षि-पदैर्वश्ये, वर्णमालिख्यते च यत् ।
 क्रमादावर्चयन् सम्यगेति शान्ते(शान्ते)निशान्तताम् ॥ ११ ॥
 आधाक्षराण्यपीष्टार्थसिद्धयै स्युः परमेष्ठिनाम् ।
 विन्दुरप्यमृत(तं) किं न, नाशयेद् विषविक्रियाम् ॥ १२ ॥
 5 कराङ्गुलीषु विन्यस्याहंदादीन् ध्यानमानयन् ।
 प्रेत्यूहपद्मगव्यूहव्यपोहे गरुडायते ॥ १३ ॥
 गुरुन् पञ्च क्रमाद् ध्यायन्, मुद्रया परमेष्ठिनाम् ।
 गूढप्ररूढमचिरात् कर्मप्रन्थि विमोचयेत् ॥ १४ ॥
 षोडशाक्षरमानं(?) श्रद्धापरमः परमेष्ठिनाम् ।
 10 प्राणी प्रणिदधानोऽप्युपवासफलमेधते ॥ १५ ॥

नमस्कार महामन्त्र—सड(अड)सठ अक्षरो अथवा पदो वक्ष्यादिने उद्देशीने जे (रक्तादि) वर्णमां आलेखवामां आवे ते वर्ण मुजब वश्यादि कृत्य थाय छे । वशीकरण द्वारा वश बनीने ते पग वगेरेने पूजतो आवे छे (आवीने पगे पडे छे) अने शान्तिनुं धाम बनी जाय छे—शान्त बनी जाय छे ॥ ११ ॥

परमेष्ठिओना प्रारंभना अक्षरो (एटले अरिहंतनो अ, सिद्धनो सि, आचार्यनो आ, उपाध्यायनो
 15 उ अने साधुनो सा—असिआउसा) पण इच्छित वस्तुनी प्राप्ति माटे थाय छे । शुं विन्दु (जेटळ) पण अमृत
 शेरनी विव्रियानो नाश नथी करतुं ? अर्थात् करे ज छे ॥ १२ ॥

पांचे पदो बोलतां क्रमशः बने अंगूठा वगेरेना संयोगथी अरिहंतादिनुं करांगुलीओमां न्यास
 करीने अरिहंतादिनुं ध्यान करतो पुण्यात्मा विघ्नरूप सर्पसमूहने विषे गरुडरूप थाय छे ॥ १३ ॥

परमेष्ठिमुद्रावडे अनुक्रमे पांच (अरिहंतादि) गुरुओनुं ध्यान करतो (आत्मा) गूढ अने वषेली (दृढ
 20 मूलवाळी) कर्मप्रन्थिने शीघ्र छोडी नाखे छे । (मंत्रशाखनी दृष्टिए १०८ जापथी बीजाए करेल कामणरूप
 प्रथि—बन्धनने छोडी नाखे छे) ॥ १४ ॥

अत्यन्त श्रद्धावाळो आत्मा परमेष्ठिओना सोळ अक्षरवाळा (अ-रि-हं-त-सि-द्ध-आ-य-रि-
 य-उ-व-ज्ज्ञा-य-सा-हु) मंत्रनुं ध्यान करवाथी एक उपवासना फळने पामे छे* ॥ १५ ॥

११. °षष्टौ पदे° J । १२. कोष्ठकेषु ।

25 १३. पञ्चस्वपि पदेषु क्रमेणाहुष्टद्वयादिसंयोगः । १४. विघ्न° । १५. °नैव तीर्यते । १६. १०८ जापेन
 परकृतदुष्टकर्मणप्रन्थिभेदः । १७. 'अरिहंत-सिद्ध-आचार्य-उबज्ज्ञाय-साहु' इत्यक्षराण्यष्टदृढकमले सकर्णिके नवपदीं
 जपन् वा चतुर्थफलमश्नुते । शतानि त्रीणि षड्वर्णं (अरिहंत सिद्ध) चत्वारि चतुरक्षरं (अरिहंत)पञ्च(आऽ)वर्णं जपन्
 योगी चतुर्थफलमश्नुते । १८. °नोऽप्यौपवस्त्रफल° J ।

* अर्थात् बसो वार ए सोळ अक्षरोने कर्णिकासहित एवा कमळमां अरिहंतादि नवपदोने स्थापीने अथवा षण्णो
 30 वार छ वर्णवाळो 'अरिहंत सिद्ध' एवो मंत्र, अथवा चारसो वार चार वर्णवाळो 'अरिहंत' एवो मंत्र, अथवा पांचसो
 वार 'अ(ऽ)' वर्णने जपतो योगी एक उपवासनुं फळ मेळवे छे । आ तो स्थूळ फळ छे, खरी रीते तो ते स्वर्ग के
 अपवर्गने पण पामे छे ।

विद्युंअलाग्निभूपाल-व्याल-चौरारि-मारिजम् ।
 भयं वञ्चयते पञ्चनमस्कारं च संस्मरन् ॥ १६ ॥
 आराध्य विधिवत् पञ्चनमस्कारमुदारधीः ।
 लक्षजापेन पापेन, मुक्तं आर्हन्त्यमश्नुते ॥ १७ ॥
 ऐहिकं फलमीप्सुनामष्टकर्मप्रसौधिनी ।
 मुक्त्यर्थिनां च स्यादैषैवाष्टकर्मनिषेधिनी ॥ १८ ॥

5

पंच-नमस्कारने सारी रीते स्मरण करनारो वीजळी, पाणी, अग्नि, राजा, हिंसक पशु, चोर, शत्रु
 अने मरकीथी उत्पन्न थता भयने दूर करे छे (अर्थात्—

‘थंमेह् जलं जलणं चितिय मित्तो वि पंचनवकारो ।

अरि-मारि-चोर-राउल-धोरुवसगं [अमुगस्स मम वा] पणासेह् ॥ स्वाहा ॥’

10

— आ मंत्रने चंदनकर्पूरवडे लीपेली भूमि पर मूकेली (?) एक वही उपर लखवो । तेनी नीचे अरिहंत
 वगेरे पांच टिकिका-चिह्नो करीने पछी प्रथम नवकारनुं स्मरण करतुं अने ते पछी ‘थंमेह्’ गाथानो
 प्रतिदिन १०८ वारनो अक्षतवडे जाप २१ दिवस करतां ए प्रकारना भयो नडता नथी ।) ॥ १६

उदार बुद्धिवाळो पुरुष विधिपूर्वक एक लाख जापथी पंच-नमस्कारनी आराधना करे तो पापथी
 मुक्त बनी तीर्थकरपणाने पामे छे ॥ १७ ॥

15

आ (पंच नमस्कृति) सांसारिक फळोने चाहनाराओना आठ *कर्मोने सिद्ध करनारी अने मोक्षाभि-
 लाषीओना (ज्ञानावरणादि) आठ कर्मोने नाश करनारी छे ज ॥ १८ ॥

सरस्वातोः— गुरुपंचकनामोत्था विद्या स्यात् षोडशाक्षरी ।

जपन् क्षतद्वयं तस्याश्चतुर्थस्यामुयात्फलम् ॥ ३९ ॥

शतानि त्रीणि पञ्चवर्णं चत्वारि चतुरक्षरं ।

20

पञ्चवर्णं जपन् योगी चतुर्थफलमश्नुते ॥ ४० ॥

मन्त्रस्मिहेतुरेवैतदमीषां कथितं फलम् ।

फलं स्वर्गापवर्गौ तु वदन्ति परमार्थतः ॥ ४१ ॥

—श्रीमद् हेमचन्द्राचार्यविरचित योगशास्त्रे अष्टमः प्रकाशः ।

१९. ॐ थंमेह् य (जलं) जलणं चितियमित्तो वि पंचनवकारो । अरि-मारि-चोर-राउल-धोरुवसगं 25

[अमुगस्स मम वा] पणासेह् ॥ स्वाहा ॥’ एतत्कर्पूरचन्दनेनैकस्यां मौल्यां बह्विकापट्टे लिखित्वा अष्टटिकिकापञ्च-
 कर्महंसादीनां कृत्वाऽऽदौ नमस्कारं स्मृत्या, ततः “ ॐ थंमेह् ” इत्यादि १०८ तन्तुल्लेखैः कर्त्तव्यः दिनानि २१ यावत् ।

२०. *स्कारस्य सं० J ।

२१. मुक्तमार्हं J । २२. *प्रसाधनी H । २३. *शांति-क-वैदिक-विद्वेषण-मोहनोच्चाटन-
 मारण-वश्य-स्तम्भनाख्यानि ।

* स्तम्भं विद्वेषमाकृष्टं, पुष्टं शांतिप्रचालनम् ।

30

वश्यं वधं च तं कुर्यात्, पूर्वोघानिमुखः क्रमात् ॥ २ ॥

—विद्यानुशासन (इस्तलिखित) पृष्ठ २०.

१ स्तम्भन, २ विद्वेषण, ३ आकर्षण, ४ पुष्टि, ५ शान्ति, ६ उच्चाटन, ७ वश्य अने ८ मारण आ आठ कर्म छे ।

- विपदामभिचारस्योपादानस्याखिलश्रियाम् ।
 स्मर्ता नमस्कृतेः स्वर्गिवर्गेण वरिवस्यते ॥ १९ ॥
 चतुर्दशानां पूर्वाणामेषाँऽस्त्युपनिषत् परा ।
 आद्या सकलविद्यानां, बीजानां प्रकृतिः परा ॥ २० ॥
 5 ईदं पथ्येदं पथ्यं, परलोकाध्वयायिनाम् ।
 परमाऽखं नृणां मोहराजपुद्गाय सज्जताम् ॥ २१ ॥
 प्राणी प्राणप्रयाणस्य, क्षणे ध्यायन् नमस्क्रियाम् ।
 लभते सुगैतीर्नैकाः, पाप्मानं न स्तुतपूर्व्यपि ॥ २२ ॥
 नमस्कृतिं कृपाँचितैः, श्रोत्रयोः प्राभृतीकृताः ।
 10 स्वीकृत्य पुण्येसन्ध्यां च, तिर्यश्चोऽपि ययुर्दिवम् ॥ २३ ॥
 त्रिदण्डिनं निगृह्याऽसियष्टिना 'श्रेष्ठिनन्दनः' ।
 नमस्कारस्य महसौऽसाधयत् स्वर्णपुरुषम् ॥ २४ ॥

विपत्तिओने दूर करवा माटे अभिचारमन्त्रप्रयोगरूप अने समग्र संपत्तिओना उपादान-मूलकारणरूप नमस्कारनुं स्मरण करनार देव-सखूहवडे व्रजाय छे ॥ १९ ॥

- 15 आ (नमस्कार) चौद पूर्वोना परम साररूप छे, समस्त विद्याओनुं आदि कारण छे अने बीज-मंत्रोनी परा-उत्कृष्ट प्रकृति (जन्मभूमि) छे ॥ २० ॥

परलोकना मार्गे प्रयाण करनाराओने आ नमस्कार मार्गमां हितकारी एवुं उत्तम भातुं छे अने मोहराज साथे युद्ध करवाने सज्ज थता मनुष्योनुं अमोघ अल्ल छे ॥ २१ ॥

- 20 पहेलां जेणे स्मरण नथी कर्युं एवो पापी प्राणी पण मरण समये नमस्कार-मंत्रनुं ध्यान करतो अनेक प्रकारनी सुगतिओने प्राप्त करे छे* ॥ २२ ॥

कृपालु चित्तवाळा (सज्जनो) वडे कानमां नमस्कारनी भेट करायेला एवा तिर्यंचो पण पवित्र छे सन्ध्या (ध्यान) जेनी एवी नमस्कृतिने स्वीकारीने स्वर्गे गया ॥ २३ ॥

(शिवनामे) श्रेष्ठि-पुत्रे तलवारवडे त्रिदंडीनो निग्रह करीने नमस्कारना प्रभावथी सुवर्णपुरुषने सिद्ध कर्यो ॥ २४ ॥

- 25 २४. 'मेषैवोप' J । २५. इयं H । २६. पथ्योदं H ।

२७. सुगतिं नैकान् पाप्मनः कृतपूर्व्यपि J । २८. कृपावित्तैः J । २९. पुण्यसन्ध्यां च H । ३०. 'सा साधयन् स्वर्णपौरुषम् J ।

* (पाठांतर सुजन-पूर्वे जेणे अनेक पापो कर्यो होय एवो प्राणी पण मरणसमये नमस्कारनुं ध्यान करे तो सुगतिने पामे छे ।)

स्मृत्वा पञ्चनमस्कारं, प्रविष्टायास्तमोगृहम् ।
घटन्यस्तो 'महासत्याः', पन्नगः पुष्पमालवत् ॥ २५ ॥
नमस्कारेण सम्बोध्य, मातुलिङ्गवनान्तरम् ।
प्राणत्राणं स्वपरयोर्बधत् 'श्राद्धपुङ्गवः' ॥ २६ ॥
यक्षतां 'हुण्डिकः' प्रापत्, सुकुलं 'चण्डपिङ्गलः' ।
इतस्तादृग्गुणस्फूर्ति, 'सुदर्शनः' सुदर्शने ॥ २७ ॥
एष माता पिता स्वामी, गुरुनेत्रं भिषक् सखा ।
प्राणस्त्राणं मतिर्दीपः, शान्तिः पुष्टिर्महन्महः ॥ २८ ॥
निधयः सन्निधौ कामधेनुरप्यनुगौभिका ।
भूमृतो भृतकास्तस्य, यस्य नैष हृदा हिरक् ॥ २९ ॥
नास्येयत्ता प्रभावाणां, क्रमवर्त्तितया गिरा ।
मितायुष्ट्वाच्च सर्वोऽपि, न्यक्षेण भणितुं क्षमः ॥ ३० ॥
सर्वाऽवस्थोचितं सर्वश्रुतसारं सनातनम् ।
परमेष्ठिमहामन्त्रं, भक्तितन्त्रमुपास्महे ॥ ३१ ॥

5

10

पञ्च-नमस्कारमंत्रनुं स्मरण करीने अंधारा घरमां गयेली (श्रीमती नामनी) महासतीने घडामां 15 रहेलो सर्प फूलनी माला बनी गयो ॥ २५ ॥

(जिनदास नामना) उत्तम श्रावके बीजोराना वनमां व्यन्तरदेवने नमस्कारमंत्रवडे प्रतिबोध करीने पोताना अने परना प्राणोनी रक्षा करी ॥ २६ ॥

नमस्कार-मंत्रना प्रभावथी हुंडिक नामतो चोर महर्धिक यक्षपणाने पाम्यो, चण्डपिङ्गल नामतो चोर उत्तमकुलने पाम्यो अने सुदर्शन नामना शेठ जिनमतने विषे उत्तम गुणोनी वृद्धिने पाम्या ॥ २७ ॥ 20

आ नमस्कार-मंत्र माता, पिता, स्वामी, गुरु, नेत्र, वैद्य, मित्र, प्राण, रक्षण, बुद्धि, दीपक, शान्ति, पुष्टि अने महाज्योति छे ॥ २८ ॥

जेना हृदयथी आ (नमस्कार-मंत्र) दूर नथी, तेनी पासे (नव) निधिओ रहे छे, कामधेनु पण तेनी अनुगामिनी बने छे अने राजाओ तेना नोकर थईने रहे छे ॥ २९ ॥

आ नमस्कारना प्रभावो आठला ज छे एवुं नथी । वाणी तो क्रमवर्ती छे अने आयुष्य पण 25 परिमित छे, तेथी आनो प्रभाव विस्तारथी कहेवा माटे कोई पण समर्थ नथी ॥ ३० ॥

बधी अवस्थाने योग्य, बधा शाखोनां सारभूत, सनातन-शाश्वत अने भक्तिनां तंत्ररूप परमेष्ठि महामंत्रनी अमे उपासना करीए छीए ॥ ३१ ॥

३१. पुष्पमाल्यभूत् J । ३२. सत्कुलं J ।

३३. वृषक् J प्रतो पाठान्तरम् । ३४. णं मतिर्दीपः J । ३५. गामुका J ।

(શાર્દૂલવિક્રીડિત-વૃત્તમ્)

- ૫ ઉચ્ચૈર્યોજનલક્ષ્મણમનવિદિતો વિભત્ સુવર્ણાત્મતાં,
મધ્યાનન્દનમદ્રશૈલમહિમા, રોચિષ્ણુચૂલાશ્રિતઃ ।
અસ્તુ શ્રીજિનેશ્વરભાસ્વરરુચિસ્થાનં લસાભિર્જરઃ,
સોડ્યં વઃ પરમેષ્ટિપન્ચકનમસ્કારઃ સુમેરુઃ શ્રિયે ॥ ૩૨ ॥
સામ્નાયાવયવાં જિનપ્રમગુરુર્યાં સ્વત્રયામાસિવાન્,
દિવ્યાં 'પન્ચ-નમસ્કૃતિ-સ્તુતિમિમામાનન્દનન્દન્મનાઃ ।
યસ્યૈષાશ્રતિ કઠ્ઠસીમનિ સદા મુક્તકાલતાવિઞ્ઠમં,
તં મુશ્ચન્ત્યચિરેણ વિગ્નનિચયાઃ શ્લિષ્યન્તિ ચ શ્રીમરાઃ ॥ ૩૩ ॥

- 10 જે લાલ્લો માણસોમાં અત્યન્ત પ્રસિદ્ધ છે, સુંદર વર્ણ(અક્ષર)મયતાને ધારણ કરનારો છે, મધ્ય પુરુષોને—મોક્ષામિલાષીઓને આનંદ આપનારો તથા મદ્રપુરુષોના શાલ્લાગૃહ સમાન છે, દેદીપ્યમાન ચૂલિકાંથી સુશોભિત છે, જે શ્રીજિનેશ્વર મગવાનને વિષે મનવાલા પુરુષોની અતિશયવાલ્લી રુચિનું સ્થાન છે અને જેમાં દેવતાઓનું અધિષ્ઠાન છે તે આ પંચ-પરમેષ્ટિ-નમસ્કારરૂપી સુમેરુ તમારા કલ્યાણને માટે થાઓ ।

(આ શ્લોકમાં મેરુ પર્વતના *રૂપકથી નમસ્કારમંત્રને વર્ણવ્યો છે) ॥ ૩૨ ॥

- 15 આનન્દથી ઉલ્હસિત મનવાલા 'શ્રીજિનપ્રમસૂરિષ્' આમ્નાયના અંશોવાલ્લી દિવ્ય આ 'પન્ચ-નમસ્કૃતિ' નામની સ્તુતિની રચના કરી છે; મોતીના હારની સમાન શોભાવાલ્લી આ પંચનમસ્કૃતિ જેના કંઠ-પ્રદેશમાં સદા શોભે છે તેને વિગ્નોની પરંપરા શીઘ્ર છોડી દે છે અને લક્ષ્મીના સમૂહો મેટે છે ॥ ૩૩ ॥

પરિચય

- આ સ્તુતિની ત્રણ પ્રતિઓ મળી હતી; જેમાંની એક પ્રતિ વડોદરા, શ્રીહંસવિજયજી શાસ્ત્રસંગ્રહ—
20 જૈનજ્ઞાનમંદિરની પ્રતિ નં. ૧૬૨^૩ હતી; બીજી મુંબઈ, રૉયલ ઇશિયાટિક સોસાયટી પ્રતિ નં. ૧૩૩^૩ હતી; ત્રીજી પ્રતિ 'નમસ્કારવ્યાખ્યાનટીકા' ના પૂર્વભાગમાં સંગ્રહરૂપે આપેલી હતી, જેની ફોટોસ્ટેટિક કોપી અમારા સંગ્રહમાં છે । એ ત્રણે પ્રતિઓ ઊપરથી પાઠ સુધારીને અહીં આપેલ છે, છેવટે મુનિ શ્રીજિનવિજયજીએ છપાવેલાં ફોર્મ્સ ઊપરથી પાઠમેદો લઈ, તેમાં છપાયેલી શબ્દસ્થલટિપ્પણીનો પળ અહીં સમાવેશ કર્યો છે । આ રીતે મૂલ, શબ્દ-ટિપ્પણી, પાઠાંતરો અને અનુવાદ સાથે આ સ્તોત્રને અહીં પ્રગટ કર્યું છે ।
25 આ સ્તોત્રના કર્તા સ્વતરંગચ્છીય શ્રીજિનપ્રમસૂરિ, ચૌદમી સદીમાં એક પ્રતિભાશાલ્લી વિદ્વાન તરીકે જૈન સાહિત્યમાં પ્રસિદ્ધિ પામેલા છે । તેમણે સ્તોત્રસાહિત્યમાં અનેક કૃતિઓ રચી છે, તેમની માંત્રિક તરીકેની સ્થાતિ પણ તેમનાં ચરિતવર્ણનો અને કૃતિઓ નોંધે છે । શ્રીજિનપ્રમસૂરિષ્ નમસ્કાર વિશે આ કૃતિમાં વિશિષ્ટ માહિતી આપી છે અને તેના આમ્નાયનું સૂચન પણ કર્યું છે । ત્રીશ અનુષ્ટુપ્ છંદમાં આ કૃતિ છે ।

૩૬. મદ્રાણાં શાલ્લાગૃહં મદ્રશાલં । ૩૭. જિનગા જિનવિષયા ઈહા યેવાં તે, ભાસ્વરાતિશાયિની
30 હચિરીપ્સા તસ્યાઃ સ્થાનં વિષયઃ ।

* મેરુના પક્ષમાં અર્થ :—

જે ઝંચાર્દમાં એક લક્ષ્મણ યોજન પ્રમાણ પ્રસિદ્ધ છે, સુવર્ણમય શરીરને ધારણ કરનાર, ઉત્તમ પુરુષોને આનંદદાયી એવા મદ્રશાલ વનથી યુક્ત છે, સુશોભિત શિલ્પરવાલ્લો છે, દેદીપ્યમાન કાન્તિવાલા શ્રીજિનાલ્લયોના સુંદર સ્થાનરૂપ છે, જેમાં દેવતાઓ ક્રીડા કરે છે, એવો તે સુમેરુ પર્વત તમારા કલ્યાણને માટે થાઓ ॥ ૩૨ ॥

- 35 ૩૮. °વિઞ્ઠમા H ।

पंचमंगलमहासुयकबंधसुत्तं

नमो अरिहंताणं
नमो सिद्धाणं
नमो आयरियाणं
नमो उवञ्जायाणं
नमो लोए सबसाद्धूणं ।
एस्से पंचनमुकारो, सबपावप्पणसणे ।
मंगलाणं च सब्बेसिं पटमं ह्वइ मंगलं ॥

प. सुनिश्री पुण्यविजयजीसहाराज
हस्तलिखित पाठ.

श्रीजिनप्रभसूरिरचितः

पञ्चपरमेष्ठिनमस्कारस्तवः ॥

(अनुष्टुप्-वृत्तम्)

स्वःश्रियं श्रीमदर्हन्तः, सिद्धाः सिद्धपुरीपदम् । 5
 आचार्याः पञ्चधाचारं, वाचका वाचनां वराम् ॥ १ ॥
 साधवः सिद्धि-साहाय्यं, वितन्वन्तु विवेकिनाम् ।
 मङ्गलानां च सर्वेषां, प्रथमं भवति मङ्गलम् ॥ २ ॥
 अर्हमित्यक्षरं माया-बीजं च प्रणवाक्षरम् ।
 एवं ज्ञानस्वरूपेण, ध्येयं ध्यायन्ति योगिनः ॥ ३ ॥ 10
 हृत्पत्रं षोडशदलं, स्थापितं षोडशाक्षरम् ।
 परमेष्ठिस्थितं बीजं, ध्यायेदक्षरदं मुदा ॥ ४ ॥
 मन्त्राणामादिमं मन्त्रं, तन्त्रं विमौघनिग्रहम् ।
 ये स्मरन्ति सदैवैनं, ते भवन्ति 'जिनप्रभाः' ॥ ५ ॥

अनुवाद

15

विवेकी पुरुषोने श्री अरिहंतो स्वर्गनी लक्ष्मी, सिद्धो सिद्धपद, आचार्यो पांच प्रकारनो आचार उपाध्यायो श्रेष्ठ शास्त्रज्ञान अने साधुओ सिद्धिमां (मोक्षमार्गमां) मदद आपो । ए पांच परमेष्ठिओने करावेल नमस्कार सर्व मंगलोमां प्रथम मंगल छे ॥ १-२ ॥

'ॐ ह्रीं अर्हं' रूप ध्येयनुं योगीओ ज्ञानरूपे (?) ध्यान करे छे ॥ ३ ॥

षोडशदल हृदयकमळनी सोळ पांखडीओमां सोळ स्वरो अथवा 'अ-रि-हं-त-सि-द्ध-आ-य-रि-य-उ-उ-व-ज्जा-य-सा-हु' ए षोडशाक्षर अनुक्रमे स्थापवा । तेनी मध्यमां मोक्षदायक श्री परमेष्ठिबीज (ॐ अथवा ह्रीं) नुं प्रसन्नतापूर्वक ध्यान करवुं । ए बीज सर्व मंत्रोमां प्रथम मंत्र छे अने विघ्नसमूहनो नारा करनार महान तंत्र पण ए ज छे । जेओ एनुं सदैव ध्यान करे छे तेओ श्री जिनेश्वरनी कान्ति समान कान्तिवाळा पाय छे (अहीं 'जिनप्रभाः' पद वडे कर्ताए पोतासुं नाम पण श्लेषित कर्युं छे) ॥ ४-५ ॥

परिचय

25

आ स्तोत्रमां खरतरगच्छीय आचार्य श्रीजिनप्रभसूरिए पांच अनुष्टुप् श्लोकोमां पांच परमेष्ठी भग-वंतोनी स्तुति करी छे । ए स्तोत्र पूना, भांडारकर रिसर्च इन्स्टिट्यूटनी आदिनाथ महाप्रभावक स्तोत्र नामनी हस्तलिखित प्रति नं. १३५०/१८८४-८७ मांथी प्राप्त थयुं छे । ए स्तोत्रने अहीं अनुवाद साथे प्रकाशित कर्युं छे ॥

[६२-१७]

श्रीकमलप्रभसूरिविरचितं
जिनपञ्जरस्तोत्रम्

ॐ ह्रीं श्रीं अहं अर्हद्भ्यो नमो नमः ।

5 ॐ ह्रीं श्रीं अहं सिद्धेभ्यो नमो नमः ।

ॐ ह्रीं श्रीं अहं आचार्येभ्यो नमो नमः ।

ॐ ह्रीं श्रीं अहं उपाध्यायेभ्यो नमो नमः ।

ॐ ह्रीं श्रीं अहं गौतम-प्रमुख-सर्वसाधुभ्यो नमो नमः ॥ १ ॥

एषः पञ्च-नमस्कारः, सर्व-पाप-क्षयकरः ।

10 मङ्गलानां च सर्वेषां, प्रथमं भवति मङ्गलम् ॥ २ ॥

ॐ ह्रीं श्रीं जये विजये, अहं परमात्मने नमः ।

कमलप्रभसूरीन्द्रो, भाषते जिनपञ्जरम् ॥ ३ ॥

एकभक्तोपवासेन, त्रिकालं यः पठेदिदम् ।

मनोऽभिलषितं सर्वं, फलं स लभते ध्रुवम् ॥ ४ ॥

15 भूशय्या-ब्रह्मचर्येण, क्रोध-लोभविवर्जितः ।

देवताग्रे पवित्रात्मा, षण्मासैर्लभते फलम् ॥ ५ ॥

अनुवाद

आ.पंच-नमस्कार सर्व पापोतो नाश करनार छे अने सर्व मंगलोमां प्रथम-उत्कृष्ट मंगल छे ॥ २ ॥

20 “ॐ ह्रीं श्रीं जये! विजये! अहं परमात्मने नमः” ए मंत्र वडे परमात्माने नमस्कार करीने श्रीकमलप्रभसूरि श्रीजिनपंजर नामना स्तोत्रने कहे छे ॥ ३ ॥

जे (मनुष्य) एकासणुं अथवा उपवास करीने त्रिकाल आ (स्तोत्र) ने भणे छे, ते निश्चय-पूर्वक सर्व मनोवांछित फलने प्राप्त करे छे ॥ ४ ॥

क्रोध अने लोभथी रहित एवो जे पवित्र पुरुष भूशय्या अने ब्रह्मचर्य वडे आ स्तोत्रनी रोज नियमित साधना करे छे ते छ महिनामां फलने पामे छे ॥ ५ ॥

अर्हन्तं स्थापयेन्मूर्ध्नि, सिद्धं चक्षुर्ललाटके ।
आचार्यं श्रोत्रयोर्मध्ये, उपाध्यायं तु नासिके ॥ ६ ॥

साधुवृन्दं मुखस्याग्रे, मनःशुद्धिं विधाय च ।
सूर्य-चन्द्रनिरोधेन, सुधीः सर्वार्थसिद्धये ॥ ७ ॥

दक्षिणे मदनद्वेषी, वामपार्श्वे स्थितो जिनः ।
अङ्गसन्धिषु सर्वज्ञः परमेष्ठी शिवङ्करः ॥ ८ ॥

5

पूर्वाशां च जिनो रक्षेदाग्नेयीं विजितेन्द्रियः ।
दक्षिणाशां परं ब्रह्म, नैर्ऋतीं च त्रिकालवित् ॥ ९ ॥

पश्चिमाशां जगन्नाथो, वायव्यां परमेश्वरः ।
उत्तरां तीर्थकृत्सर्वामी(त्सार्वर्ही)श्चानेऽपि निरञ्जनः ॥ १० ॥

10

पातालं भगवानर्हभाकाशं पुरुषोत्तमः ।
रोहिणीप्रमुखा देव्यो, रक्षन्तु सकलं कुलम् ॥ ११ ॥

बुद्धिमान् पुरुष, सर्वार्थनी सिद्धि माटे सूर्यनाडी अने चन्द्रनाडीने रोकीने अने मननी पवित्रता करीने अरिहंतने मस्तकमां, सिद्धने ललाट पर भ्रूमध्यमां, आचार्यने बन्ने कानोनी मध्यमां, उपाध्यायने नासिका उपर अने साधुसमुदायने मुखना अग्र भाग उपर स्थापित करे ॥ ६-७ ॥

15

श्री अरिहंत परमात्मा कामनाशकरूपे दक्षिण पार्श्वे, जिनरूपे वामपार्श्वे अने सर्वज्ञ, परमेष्ठी अने शिवंकर रूपे अंगोना सन्धि स्थानोनुं रक्षण करो ॥ ८ ॥

श्री अरिहंत परमात्मा जिनेश्वररूपे पूर्व दिशानी रक्षा करो, विजितेन्द्रिय (इन्द्रियोने जीतनार) रूपे आग्नेयी विदिशानी रक्षा करो, परब्रह्मरूपे दक्षिण-दिशानी रक्षा करो अने त्रणे कालने जाणनार रूपे नैर्ऋती विदिशानी रक्षा करो । जगन्नाथरूपे पश्चिम दिशानी रक्षा करो, परमेश्वररूपे वायव्य विदिशानी रक्षा करो, तीर्थंकर अने सार्वरूपे उत्तरदिशानी रक्षा करो अने निरंजनरूपे ईशान विदिशानी रक्षा करो, भगवान अरिहंतरूपे पातालनी रक्षा करो अने पुरुषोत्तमरूपे आकाशनी रक्षा करो । रोहिणी वगेरे देवीओ सम्प्र कुलनुं रक्षण करो ॥ ९-१०-११ ॥

- ૧ ૧૧૫ મસ્તકં રક્ષેદજિતોઽપિ વિલોચને ।
 સમ્ભવઃ કર્ણયુગલેઽભિનન્દનસ્તુ નાસિકે ॥ ૧૨ ॥
 ઔઘૌ શ્રીસુમતી રક્ષેદ્ , દન્તાન્ પદ્મપ્રભો વિદ્યુઃ ।
 જિહ્વાં સુપાર્શ્વદેવોઽયં, તાલું ચન્દ્રપ્રભામિધઃ ॥ ૧૩ ॥
 5 કપ્ઠં શ્રીસુવિધી રક્ષેદ્ , હૃદયં શ્રીસુશીતલઃ ।
 શ્રેયાંસો બાહુયુગલં, વાસુપૂજ્યઃ કરદ્વયમ્ ॥ ૧૪ ॥
 અક્ષુલીર્વિમલો રક્ષેદનન્તોઽસૌ નસ્થાનપિ ।
 શ્રીધર્મોઽપ્યુદૈરાસ્થીનિ, શ્રીશાન્તિર્નાભિમણ્ડલમ્ ॥ ૧૫ ॥
 શ્રીકુન્થુર્ગુહાકં રક્ષેદરો લોમકટીતટમ્ ।
 10 મહિરૂરુપૃષ્ઠમંસં, જહ્ને ચ મુનિસુવ્રતઃ ॥ ૧૬ ॥
 પાંદાક્ષુલીર્નમી રક્ષેચ્છ્રીનેમિશ્વરણદ્વયમ્ ।
 શ્રીપાર્શ્વનાથઃ સર્વાક્ષં, વર્ધમાનશ્ચિદાત્મકમ્ ॥ ૧૭ ॥
 પૃથિવી-જલ-તેજસ્ક-વાય્વાકાશમયં જગત્ ।
 રક્ષેદશેષ-પાપેભ્યો, વીતરાગો નિરંજનઃ ॥ ૧૮ ॥

- 15 શ્રીઋષભદેવ ભગવાન મસ્તકની રક્ષા કરો, શ્રી અજિતનાથ ભગવાન આંખોની રક્ષા કરો, શ્રીસંભવનાથ ભગવાન બન્ને કાનોની રક્ષા કરો, શ્રી અભિનંદન સ્વામી બન્ને નાસિકાની રક્ષા કરો, શ્રીસુમતિ-નાથ ભગવાન બન્ને ઓછની રક્ષા કરો, શ્રી પદ્મપ્રભ સ્વામી દાંતોની રક્ષા કરો, તથા શ્રીસુપાર્શ્વનાથ ભગવાન જીમની રક્ષા કરો, શ્રી ચન્દ્રપ્રભસ્વામી તાલુની રક્ષા કરો, શ્રી સુવિધિનાથ ભગવાન કંઠની રક્ષા કરો, શ્રી શીતલનાથ ભગવાન હૃદયની રક્ષા કરો, શ્રી શ્રેયાંસનાથ ભગવાન બન્ને બાહુની રક્ષા કરો, શ્રી વાસુપૂજ્ય
- 20 સ્વામી બન્ને હાથની રક્ષા કરો, શ્રી વિમલનાથ ભગવાન આંગળીઓની રક્ષા કરો, શ્રી અનન્તનાથ ભગવાન નલોની રક્ષા કરો, શ્રી ધર્મનાથ ભગવાન ઉદર અને અસ્થિઓની રક્ષા કરો, શ્રી શાન્તિનાથ ભગવાન નાભિમણ્ડલની રક્ષા કરો, શ્રી કુંથુનાથ ભગવાન ગુહા-પ્રદેશની રક્ષા કરો, શ્રી અરનાથ ભગવાન રોમરાજી અને કેડની રક્ષા કરો, શ્રી મહિનાથ ભગવાન છાતી, પીઠ અને ખભાની રક્ષા કરો, શ્રીમુનિસુવ્રતસ્વામી બન્ને જંઘાઓની રક્ષા કરો, શ્રીનમિનાથ ભગવાન પગની આંગળીઓની રક્ષા કરો, શ્રી નેમિનાથ ભગવાન બન્ને
- 25 ચરણની રક્ષા કરો, શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાન સર્વાંગની—શરીરના સર્વ અવયવોની રક્ષા કરો અને શ્રી મહાવીર-સ્વામી જ્ઞાન-સ્વરૂપ આત્માની રક્ષા કરો ॥ ૧૨-૧૩-૧૪-૧૫-૧૬-૧૭ ॥

શ્રી અરિહંત પરમાત્મા પૃથ્વી, જલ, અગ્નિ, વાયુ અને આકાશાત્મક જગતનું વીતરાગ અને નિરંજનરૂપે સર્વ પાપથી રક્ષણ કરો ॥ ૧૮ ॥

राजद्वारे श्मशाने च, संग्रामे शत्रु-सङ्कटे ।

व्याघ्र-चौराग्नि-सर्पादि-भूत-प्रेत-भयाश्रिते ॥ १९ ॥

अकाले मरणे प्राप्ते, दारिद्र्यापत्समाश्रिते ।

अपुत्रत्वे महादुःखे, मूर्खत्वे रोगपीडिते ॥ २० ॥

डाकिनी-शाकिनीप्रस्ते, महाग्रहगणार्दिते ।

नद्युत्तारेऽध्ववैषम्ये, व्यसने चापदि स्मरेत् ॥ २१ ॥

प्रातरेव समुत्थाय, यः स्मरेजिनपञ्जरम् ।

तस्य किञ्चिद् भयं नास्ति, लभते सुखसम्पदः ॥ २२ ॥

जिन-पञ्जरनामेदं, यः स्मरेदनुवासरम् ।

कमलप्रभैराजेन्द्र-, श्रियं स लभते नरः ॥ २३ ॥

(इन्द्रवज्रा-वृत्तम्)

प्रातः समुत्थाय पठेत् कृतज्ञो यः स्तोत्रमेतजिनपञ्जरस्य ।

आसादयेच्छ्रीकमलप्रभाख्यां लक्ष्मीं मनोवाञ्छितपूरणाय ॥ २४ ॥

श्रीरुद्रपङ्गीयवरेण्यगच्छे, देवप्रभाचार्यपदाब्जहंसः ।

वादीन्द्रचूडामणिरिव जैनो, जीर्वाद् गुरुः श्रीकमलप्रभाख्यः ॥ २५ ॥

राजद्वारमां, श्मशानमां, संग्राममां, शत्रुओथी आवेली आपत्तिमां, बाघ, चोर, अग्नि, सर्प प्रमुख हिंसक प्राणीओ तथा भूत प्रेतना भय वखते, अकाळ मृत्यु वखते, दारिद्र्यरूप आपत्तिना समयमां, पुत्र प्राप्ति माटे, महान् दुःख वखते, मूर्खपणां, रोगनी पीडामां डाकिनी अने शाकिनीना वळगाड वखते, मोटा प्रहोना समुदायथी थता दुखमां, नदीने उतरती वखते, मार्गनी विषमतामां, कष्टमां अने आफतमां आ (जिनपंजर स्तोत्र) नुं स्मरण करवुं जोईए ॥ १९-२०-२१ ॥

प्रातःकाळमां ऊठीने जे 'जिन पंजर-स्तोत्र' नुं स्मरण करे, तेने कोई जातनो भय थतो नथी अने सुख-संपत्तिओ प्राप्त थाय छे ॥ २२ ॥

'जिनपंजर' नामना आ स्तोत्रनुं जे प्रतिदिन स्मरण करे छे, ते मनुष्य कमळ समान कान्तिवाळा चक्रवर्तीनी समृद्धिने (!) प्राप्त करे छे । (आ श्लोकमां आ स्तोत्रना कर्ता श्रीकमलप्रभसूरिए पोतानुं नाम पण सूचवुं छे ।) ॥ २३ ॥

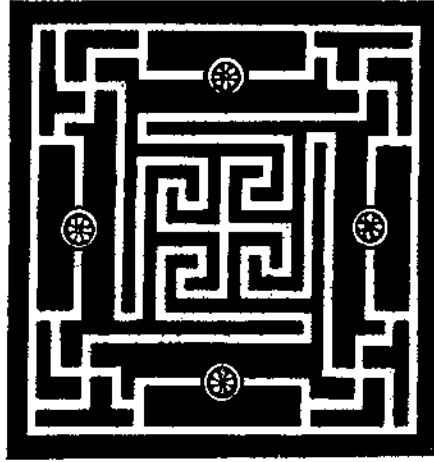
प्रातःकाळमां ऊठीने जे कृतज्ञ पुरुष आ 'जिनपंजर' नामना स्तोत्रने भणे ते मनना अभिलाषोने पूर्ण करनारी श्रीकमलप्रभा नामे प्रसिद्ध (!) एवी लक्ष्मीने प्राप्त करे ॥ २४ ॥

श्रीरुद्रपङ्गीय नामना श्रेष्ठ गच्छमां श्री देवप्रभाचार्यमां चरण-कमळने विषे हंस-समान अने जैनवादीन्द्रचूडामणि श्रीकमलप्रभ नामना सूरि जय पामो ॥ २५ ॥

परिचय

श्रीकमलप्रभसूरिरचित जिनपक्षरस्तोत्र अनेक स्थळे प्रसिद्ध थयुं छे, छतां मुंबई श्रीशान्तिनाथजी जैन मंदिरना हस्तलिखित संग्रहनी प्रति नं. २६७ नी एक शुद्ध प्रति अमने मळी हती तेना आधारे पाठभेदो लईने, अने मूलपाठ संशोधीने, अनुवाद साथे अहीं प्रगट करेल छे ।

- 5 पंचपरमेष्ठी तेम ज चोवीश तीर्थकरोनो शरीरमां कये कये स्थळे न्यास करवो अने ए प्रकारना न्यासनुं शुं फळ मळे, ते आ स्तोत्रमां जणाव्युं छे ।

श्री नवकार- महामन्त्रः

नमो अरिहंताणं, नमो सिद्धाणं,

नमो आपरियाणं,

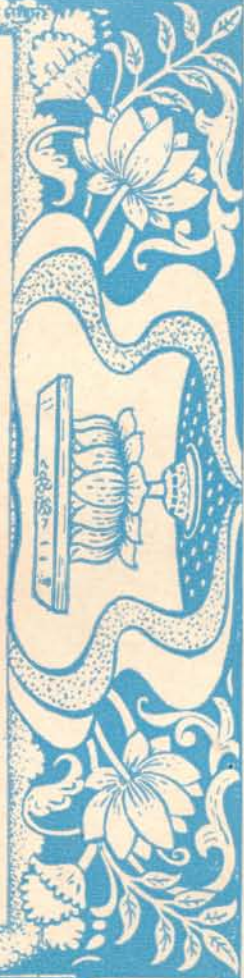
नमो उवञ्जायाणं, नमो लोए मव्वसाहूणं,

एसो पंचनमुक्कारो, मव्वपावप्पणासणो ।

मंगलाणं च सव्वेसिं, परमं हवर मंगलं ॥३॥

पू. पं. श्रीधरधरविजयजी गणिवर्यं
हस्तलिखित पाठ.

[६३-१८]

महामहोपाध्यायश्रीयशोविजयगणिविरचिता
परमात्मपञ्चविंशतिका ।

परमात्मा परंज्योतिः, परमेष्ठी निरञ्जनः ।	
अजः सनातनः शम्भुः, स्वयम्भूर्जयताञ्जिनः ॥ १ ॥	5
नित्यं विज्ञानमानन्दं, ब्रह्म यत्र प्रतिष्ठितम् ।	
शुद्धबुद्धस्वभावाय, नमस्तस्मै परात्मने ॥ २ ॥	
अविद्याजनितैः, सर्वैर्विकारैरनुपद्रुतः ।	
व्यक्त्या शिवपदस्थोऽसौ, शक्त्या जयति सर्वगः ॥ ३ ॥	
यतो वाचो निवर्तन्ते, न यत्र मनसो गतिः ।	10
शुद्धानुभवसंवेद्यं, तद्रूपं परमात्मनः ॥ ४ ॥	
न स्पर्शो यस्य नो वर्णो, न गन्धो न रस-श्रुती ।	
शुद्धचिन्मात्रगुणवान्, परमात्मा स गीयते ॥ ५ ॥	
माधुर्यातिशयो यद्वा, गुणौघः परमात्मनः ।	
तथाऽऽख्यातुं न शक्योऽपि, प्रत्याख्यातुं न शक्यते ॥ ६ ॥	15

अनुवाद

परमात्मा, परंज्योति, परमेष्ठी, निरंजन, अज, सनातन, शम्भु अने स्वयंभू एवा श्री जिनेश्वर भगवान् जयवंता वर्ते ॥ १ ॥

जेनामां नित्य विज्ञान (केवल ज्ञान), आनंद अने ब्रह्म प्रतिष्ठित छे अने जेओ शुद्ध अने बुद्ध स्वभाववाळा छे ते परमात्माने हुं नमस्कार करुं छुं ॥ २ ॥ 20

अविद्यायी उत्पन्न थयेला सर्व विकारोयी अक्षुब्ध, व्यक्तिरूपे मोक्षमां रहेला किन्तु शक्तिरूपे सर्वव्यापी एवा परमात्मा जयवंता वर्ते छे ॥ ३ ॥

ज्यांथी (जे स्वरूपपुं वर्णन न करी शकवाथी) वाणीओ पाछी फरे छे अने ज्यां मननी गति नथी किन्तु केवल शुद्ध अनुभव ज्ञानवडे जे संवेद्य छे ते परमात्मरूप छे ॥ ४ ॥

जेने स्पर्श नथी, वर्ण नथी, गन्ध नथी, रस नथी, तथा श्रुति नथी किन्तु जे शुद्ध चिन्मात्र 25 गुणवाळा छे ते परमात्मा कहेवाय छे ॥ ५ ॥

अथवा परमात्माना गुणो नो समूह माधुर्यातिशयरूप छे । ते गुणसमूह यथार्थरीते कही शकाते नथी, छतां ते तेवी रीते नथी एम पण कही शकातुं नथी ॥ ६ ॥

बुद्धो जिनो हृषीकेशः, शम्भुर्ब्रह्माऽऽदिपुरुषः ।
 इत्यादि नामभेदेऽपि, नार्थतः स विभिद्यते ॥ ७ ॥
 धावन्तोऽपि नयाः नैके (सर्वे), तत्स्वरूपं स्पृशन्ति न ।
 समुद्रा इव कल्लोलैः, कृतप्रतिनिवृत्तयः ॥ ८ ॥
 5 शब्दोपरक्तद्रूपबोधकृन्नयपद्धतिः ।
 निर्विकल्पं तु तद्रूपं, गम्यं नानुभवं विना ॥ ९ ॥
 केषां न कल्पनादर्षी, शास्त्रक्षीराभगाहिनी ।
 स्तोकास्तत्त्वरसास्वादविदोऽनुभवजिह्वया ॥ १० ॥
 जितेन्द्रिया जितक्रोधा, दान्तात्मानः शुभाशयाः ।
 10 परमात्मगतिं यान्ति, विभिन्नैरपि वर्त्मभिः ॥ ११ ॥
 नूनं मुमुक्षुवः सर्वे, परमेश्वरसेवकाः ।
 दूरासन्नादिभेदस्तु, तद्भृत्यत्वं निहन्ति न ॥ १२ ॥
 नाममात्रेण ये दृप्ता, ज्ञानमार्गविवर्जिताः ।
 न पश्यन्ति परात्मानं, ते घृक्ता इव भास्करम् ॥ १३ ॥

- 15 तेना बुद्ध, जिन, हृषीकेश, शंभु, ब्रह्मा, आदिपुरुष वगैरे भिन्न भिन्न नामो होवा छतां पण अर्थथी ते परमात्मानां भेद करी शकतो नथी ॥ ७ ॥
 जेम समुद्रो पोताना तरंगोवडे मर्यादा बहाराणी भूमिने स्पर्श करवा जाय छे छतां किनारा साथे अथडाईने पोताना तरंगो साथे पाछा फरे छे, तेम नयो पोतानी विकल्प जाळ वडे परमात्म-स्वरूपने स्पर्शावा दोडे छे—प्रयत्न करे छे, छतां ते स्वरूपने पामी शकता नथी किन्तु पाछा फरे छे (तात्पर्य ए छे के 20 परमात्मानुं रूप सर्व नयपद्धतिओथी पर छे, तेथी ते नयोनी पकडमां शी रीसे आबी शके ?) ॥ ८ ॥
 नय पद्धति तो शब्दथी उपरक्त एवा परमात्मरूपनो बोध करावनारी छे, अ्यारे तेनुं निर्विकल्प रूप तो अनुभव विना समजाय तेनुं नथी ॥ ९ ॥
 क्या पुरुषनी कल्पनारूप कडछी शास्त्ररूप क्षीरानमां प्रवेश करती नथी ? परन्तु अनुभवरूप जीभवडे तत्त्वना रसास्वादाने जाणनारा पुरुषो तो थोडा ज होय छे ॥ १० ॥
 25 जितेन्द्रिय, जितक्रोध, दान्त अने शुभ आशयवाळा महात्माओ भिन्न भिन्न मार्गोथी पण परमात्मगतिये प्राप्त करे छे ॥ ११ ॥
 खरेखर सर्व मुमुक्षुओ परमेश्वरना सेवक छे, दूरपणानो के नजीकपणानो भेद परमात्माना सेवकपणामां व्याघात करी शकतो नथी । (कोई नजीकमां मोक्षे जनारा होय, तो कोई लांबा काल पछी, पण तेथी परमात्मसेवकतामां भेद पडतो नथी) ॥ १२ ॥
 30 'बुद्ध ज परमात्मा' छे', 'शंभु ज परमात्मा छे' इत्यादि रीते जेओ नाममात्रथी गर्वित छे तेओ ज्ञानमार्गथी दूर छे । जेम धुवडो सूर्यने जोई शकता नथी तेम तेओ परमात्माने जोई शकता नथी ॥ १३ ॥

श्रमः ज्ञानाश्रयः सर्वो, यज्ज्ञानेन फलेग्रहिः ।
 ध्यातव्योऽप्यमुपास्योऽयं, परमात्मा निरञ्जनः ॥ १४ ॥
 नान्तराया न मिथ्यात्वं, हासो रत्यरती च न ।
 न भीर्यस्य जुगुप्सा नो, परमात्मा स मे गतिः ॥ १५ ॥
 न शोको यस्य नो कामो, नाज्ञानाविरती तथा ।
 नावकाशश्च निद्रायाः, परमात्मा स मे गतिः ॥ १६ ॥
 रागद्वेषौ हतौ येन, जगत्त्रयभयङ्करी ।
 स त्राणं परमात्मा मे, स्वप्ने वा जागरेऽपि वा ॥ १७ ॥
 उपाधिजनिता भावा, ये ये जन्मजरादिकाः ।
 तेषां तेषां निषेधेन, सिद्धं रूपं परात्मनः ॥ १८ ॥
 अतद्व्यावृत्तितो भिन्नं, सिद्धान्ताः कथयन्ति तम् ।
 वस्तुतस्तु न निर्वाच्यं, तस्य रूपं कथञ्चन ॥ १९ ॥
 जानन्नपि यथा म्लेच्छो, न शक्नोति पुरिगुणान् ।
 प्रवक्तुमुपमाभावात्, तथा सिद्धसुखं जिनः ॥ २० ॥

5

10

शास्त्रने आश्रयिने करेलो परिश्रम जेना ज्ञानथी फळवाळो (सफळ) थाय छे, ते आ निरञ्जन 15
 एवा परमात्मा ध्यान करवा योग्य छे अने उपासना करवा योग्य छे ॥ १४ ॥

जेमने अंतरायो (पांच प्रकारना अंतरायकर्मी) नथी, मिथ्यात्व नथी, हास्य नथी, रति नथी,
 अरति नथी, भय नथी, ते परमात्मा मने शरण हो ॥ १५ ॥

जेमने शोक नथी, काम नथी, अज्ञान नथी, अविरति नथी अने निद्रा नथी, ते परमात्मा मने
 शरण हो ॥ १६ ॥

20

त्रणे जगतने भयभीत करनार एवा राग अने द्वेषने जेमणे हण्पा छे ते परमात्मा जागृत
 अवस्थामां अने स्वप्न अवस्थामां पण मने शरण हो ॥ १७ ॥

कर्मरूप उपाधिथी जनित एवा जन्म जरा वगरे जे जे भावो छे ते ते बधा भावोना निषेधवडे
 परमात्मानुं स्वरूप सिद्ध थाय छे ॥ १८ ॥

सिद्धान्तो 'अ-तद्' रूप व्यावृत्तिवडे ('आ नहि, आ नहि' एम परमात्माथी भिन्न वस्तुओनी 25
 व्यावृत्ति द्वारा) परमात्माने इतर वस्तुओथी भिन्न कहे छे, परन्तु परमार्थथी तो ते परमात्मानुं स्वरूप कोई
 पण प्रकारे निर्वाच्य (संपूर्ण रीते कही शकाय तेहुं) नथी ॥ १९ ॥

जेम गामडिओ माणस नगरीना गुणोने जाणवा छतां पण उपमाना अभावमां कहेवाने शक्तिमान
 थतो नथी तेम सर्वज्ञ भगवान पण सिद्धना सुखनुं वर्णन उपमा न होवाथी करी शकता नथी ॥ २० ॥

- सुरासुराणां सर्वेषां, यत् सुखं पिण्डितं भवेत् ।
 एकत्रापि हि सिद्धस्य, तदनन्ततमांशगम् ॥ २१ ॥
 अदेहा दर्शनज्ञानोपयोगमयमूर्त्तयः ।
 आकाशं परमात्मानः, सिद्धाः सन्ति निरामयाः ॥ २२ ॥
 5 लोकाग्रशिखरारूढाः, स्वभावसमवस्थिताः ।
 भवप्रपञ्चनिर्मुक्ताः, युक्तानन्तावगाहनाः ॥ २३ ॥
 इलिका भ्रमरीध्यानात्, भ्रमरीत्वं यथाश्रुते ।
 तथा ध्यायन् परात्मानं, परमात्मत्वमाप्नुयात् ॥ २४ ॥
 परमात्मगुणानेवं, ये ध्यायन्ति समाहिताः ।
 10 लभन्ते निभृतानन्दास्ते यशोविजयश्रियम् ॥ २५ ॥

॥ इति परमात्मपञ्चविंशतिका ॥

- समग्र देवताओ अने असुरोनुं सुख एकज स्थळे पिंडित करवामां आबे तो पण ते सिद्धना सुखनो अनन्ततम भाग ज थाय ॥ २१ ॥
 देह रहित, केवळ दर्शनोपयोग अने केवळ ज्ञानोपयोगमय रूपवाळा अने निरामय एवा सिद्ध
 15 परमात्माओ सर्वदा विद्यमान होय छे ॥ २२ ॥
 ते सिद्ध भगवंतो लोकाग्र (सिद्धशिखर) रूप शिखर पर आरूढ, स्वभावमां समवस्थित अने भवप्रपंचथी विनिर्मुक्त छे । एक सिद्धनी अवगाहनावाळा आकाश प्रदेशोमां अनन्त सिद्धो रहेला छे ॥ २३ ॥
 जेम इयंळ भ्रमरीना ध्यानथी भ्रमरीपणाने पामे छे, तेम परमात्मानुं ध्यान करतो जीवात्मा परमात्मपणाने पामे छे, ॥ २४ ॥
 20 ए रीते परमात्मगुणोनुं जेओ समाहित मनवडे ध्यान करे: छे तेओ परमानंदथी परिपूर्ण बनीने (परिपूर्ण) यश अने (परिपूर्ण) विजयरूप मोक्षलक्ष्मीने पामे छे ॥ २५ ॥

परिचय

- उपा० श्रीयशोविजयजीए रचेली आ पचीशी सुप्रसिद्ध छे । अनेक संग्रहग्रंथोमां ए प्रकाशित थयेल छे । तेमांना एक प्रकाशन उपरथी आ पचीशीनो, संग्रह करीने, तेने अनुवाद साथे अहीं प्रगट करी छे ।
 25 परमेशी एवा जिनेश्वरनुं शुद्ध स्वरूप आ पचीशीमां उपाध्यायजी महाराजे सुंदर रीते प्रदर्शित कर्युं छे ।
 सत्तरमा सैकामां थयेला आ सर्वांगीण विद्वानो परिचय 'यशोविजयस्मृतिग्रंथ' मांथी जाणी शकाय एम छे ।

॥ श्रीपञ्चपरमेश्विनमस्कारप्रहसन्तः ॥

नमो अरिहताणं
नमो सिद्धाणं
नमो आयरियाणं
नमो उवज्जुयाणं
नमो लोए सव्वसाहूणं
एसो पंचनमुक्कारो सव्व पावपणासणो ।
मंगलाणं च सव्वेसिं पढमं हवइ मंगलं ॥

प. सुनिश्री जम्बूविजयजी महाराज
हस्तलिखित पाठ.

श्रीसिंहनन्दिभट्टारकविरचित-
पञ्चनमस्कृतिदीपकसंदर्भः ॥

नमाम्यहं तं देवेशं, लक्ष्मीरात्यन्तिकी स्वयम् ।	
यस्य निर्द्वैतकर्मैन्वधूमस्यापि विराजते ॥ १ ॥	5
यस्य प्रभावो देवेशैरपि वक्तुं न शक्यते ।	
तत्र मानुषव्यापारः, केवलं हास्यतास्पदम् ॥ २ ॥	
विघ्न-चौरारि-मार्याद्याः, शाकिन्यादिगणा अपि ।	
यस्य स्मरणमात्रेण, प्रलयं यान्ति तेऽखिलाः ॥ ३ ॥	
यस्य प्रभावतो बुद्धिर्जायते जीवसंनिभा ।	10
तं नमस्कृत्य पञ्चाङ्गमन्त्रं तत्कल्पमुच्यते ॥ ४ ॥	
तत्राधिकाराः पञ्चैव, साधनं ध्यान-कर्मणी ।	
स्तवनं फलमित्येतद्, यदुक्तं पूर्वस्मरिभिः ॥ ५ ॥	
तदेव संक्षिप्यारभ्य, प्रक्रियाद्वारतः खलु ।	
करोमि देयं नान्यस्य, दुष्टमिथ्यादृशः खलु ॥ ६ ॥	15
तदेव गायत्रीमन्त्रं, तदेवाष्टकमुच्यते ।	
तदेव पञ्चकं प्रोक्तं, षट्द(दा)र्शनिकसम्मतम् ॥ ७ ॥	

अनुवाद *

ते देवाधिदेवने हूं नमस्कार करूं छूं के कर्मरूपी इन्धननो धूमाडो दूर पवायी (?) जेमनी संपूर्ण लक्ष्मी स्वयं अत्यंत शोभे छे ॥ १ ॥ 20

जेमनो प्रभाव देवेंद्रो पण कहेवाने शक्तिमान नथी, त्यां मनुष्यनी प्रवृत्ति केवल हांसीने पात्र गणाय ॥ २ ॥

जेमना स्मरणमात्रयी विघ्न, चोर, शत्रु अने मरकी वगैरे तेमज शाकिनी आदिना समूहो नाश पावे छे जेना प्रभावयी बुद्धि जीवसदृश असंमूढ बने छे (?) ते पंचांग (पंचमंगल) मंत्रने नमस्कार करीने हूं तेनो कल्प कहूं छूं ॥ ३-४ ॥ 25

ते (कल्प) मां १ साधन, २ ध्यान, ३ कर्म-क्रिया, ४ स्तवन अने ५ फल—ए पांच अधिकारो छे. (आ विषयमां) जे पूर्वाचार्योए कहूं छे तेने ज संक्षेपीने अने प्रक्रिया द्वारयी शरू करीने हूं कहूं छूं । आ कल्प (अयोग्य एवा) अन्यने न आपवो अने दुष्ट एवा मिथ्यादृष्टिने तो न ज आपवो ॥ ५-६ ॥

ते (पंच मंगल) ज गायत्री मंत्र छे, ते ज अष्टक छे, अने ते ज छये दर्शनीओने मान्य एवूं पंचक छे ॥ ७ ॥ 30

* मूल रचन्या भाषानी दृष्टिए विचित्र होवायी केवलक स्थळोमां मात्र भावानुवाद आपेल छे ।

- यन्त्रं चिन्तामणिर्नाम, कलिकुण्डाख्ययन्त्रकम् ।
 पञ्चाराध्यपदं यन्त्रं, गणभृद्वलयामिधम् ॥ ८ ॥
 पार्श्वचक्रं वीरचक्रं, सिद्धचक्रं त्रिलोकयुक् ।
 कर्मचक्रं योगचक्रं, ध्यानचक्रपिच्छेद(विच्छेद)कम् ॥ ९ ॥
 5 भूतयन्त्रं(चक्रं) तीर्थचक्रं, जिनचक्रं वशीकरम् ।
 ध्यानचक्रं मोक्षचक्रं, श्रेयश्चक्रं सुशान्तिकृत् ॥ १० ॥
 सर्वरक्षकरं वृद्धमृत्युञ्जयसुनामकम् ।
 लघुमृत्युञ्जयं नाम, मोक्षदं वाञ्छितप्रदम् ॥ ११ ॥
 फलदं ज्वालिनीचक्रं, शुभं चैवाम्बिकाचक्रम् ।
 10 वरं चक्रेश्वरीचक्रं, बृहच्छान्तिकचक्रकम् ॥ १२ ॥
 यागमण्डलसञ्चक्रं, यज्ञचक्रं मनोहरम् ।
 भैरवं चक्रमिन्द्राख्यमित्यादि सकलं बहु ॥ १३ ॥
 यन्त्रराजागमोक्तं यत्, तदेतेन विना न च ।
 सिद्धेन सिद्धयत्येव, नियमोऽस्ति जिनागमे ॥ १४ ॥
 15 यस्य स्मरणमात्रेण, वराहस्य भयं गतम् ।
 द्वीपिनोऽथ तथा श्रेष्ठी, सुदर्शन अपि स्वयम् ॥ १५ ॥
 भयमुक्तो बभूवास्य, प्रभावेन महाजनाः ।
 द्वात्रिंशदभिधानास्ते, गता द्वीपान्तरं मुदा ॥ १६ ॥
 किमस्य वर्णं माहात्म्यं, जिह्वया चैकया खलु ।
 20 कोटिजिह्वादिभिर्नृयाद्, गणेशोऽत्र किमुच्यते ॥ १७ ॥

(यंत्रोमां) चिन्तामणि नामनुं, कलिकुण्ड नामनुं, पंचाराध्यपद नामनुं, अने गणधरवलय नामनुं यंत्र छे, (ए सिवाय) पार्श्वचक्र, वीरचक्र, सिद्धचक्र, त्रिलोकयुक् (त्रिलोकचक्र), कर्मचक्र, योगचक्र, बीजाना हानिकर ध्यानने छेदनार चक्र, भूतचक्र, तीर्थचक्र, जिनचक्र, वशीकरचक्र, ध्यानचक्र, मोक्षचक्र, शान्तिने करनारं श्रेयश्चक्र, सर्वनी रक्षा करनारं वृद्धमृत्युञ्जय नामक चक्र, मोक्ष अने वाञ्छित आपनारं लघु-
 25 मृत्युञ्जय नामक चक्र, सफळ एतुं ज्वालिनीचक्र, शुभ एतुं अंबिकाचक्र, श्रेष्ठ एतुं चक्रेश्वरीचक्र, बृहत् शान्तिचक्र, सुंदर एतुं यागमण्डलचक्र, मनोहर, यज्ञचक्र, भैरवचक्र अने इन्द्रचक्र वगैरे जे अनेक चक्रो 'यंत्रराज आगम' मां कहेला छे ते बधा आ नमस्कार मंत्र (यंत्र) ने साध्या विना सिद्ध यता नथी अने ए सिद्ध यतांज बधां सिद्ध थाय छे, एवो जिनागममां नियम छे ॥ ८-९-१०-११-१२-१३-१४ ॥

एना स्मरणमात्रयी वरांगनो हाथीनो भय गयो अने श्रेष्ठी सुदर्शन पण स्वयं भयमुक्त
 30 यया, आ (नमस्कार) ना प्रभावयी बत्रीश नामवाळा (?) महाजनो पण आनंदपूर्वक बीजा द्वीपमां गया ॥ १५-१६ ॥

खरेखर, आनुं माहात्म्य एक जीमे कई रीते वर्णवी शकाय ? अहीं श्रीगणधर भगवान करोहो जिह्वाओ वडे कहे तो पण न कही शकै, तो पछी अमे शी रीते कही शकीए ? ॥ १७ ॥

अपवित्रे पवित्रेऽपि, सुस्थिते दुःस्थितेऽपि वा ।
 यत् सर्वकृत् परं मन्त्रं, न त्याज्यं विबुधैरिह ॥ १८ ॥
 इदं चित्रं महत् स्याच्च, मोक्षदं यद् वशीकृति—।
 प्रमुखाणि च कर्माणि, चेप्सितानि ददाति जु ॥ १९ ॥
 यमो मुनिर्भद्रामूर्खो, मन्त्रपादैकजल्पनात् ।
 भूयो भूयः पदध्यानात्, सातर्द्धीः प्राप्तवान् किमु ॥ २० ॥

5

अथ साधनमाह—

पूर्वा ककुप् पुष्पमाला, शुक्ला पद्मासनं वरम् ।
 बोधमुद्रा मोक्षमुद्रा, कालः प्रभात इष्यते ॥ २१ ॥
 क्षेत्रं शुद्धं तटाकादितीरं द्रव्यं मनोहरम् ।
 भावो मन्त्रलयो ज्ञेयः, स्वेष्वपल्लवयोजनम् ॥ २२ ॥
 कर्म मोक्षप्रधानं स्याद्, गुणः श्वेतस्य चिन्तनम् ।
 सामान्यं मूलमन्त्रं स्याद्, विशेषस्तत्परो मतः ॥ २३ ॥
 पूजाद्रव्यं कुङ्कुमं च, सदकं चरुसंचयम् ।
 रत्नदीपकं वामे च, धूपकुण्डं च दक्षिणे ॥ २४ ॥

10

15

अपवित्र के पवित्र, सुस्थित के दुःस्थित व्यक्ति विषे पण जे सर्व कार्यकर श्रेष्ठ मंत्र छे, तेनो
 डाह्या माणसोए त्याग न करवो जोईए ॥ १८ ॥

ए भारे आश्चर्य छे के जे (मन्त्र) मोक्ष आपनार छे ते ज वशीकरण वगैरे कर्मो (करी आपे छे)
 अने वळी वांछितो ने पण आपे छे ॥ १९ ॥

यम नामना मुनि (आ) मंत्रना एक पदना जल्पथी, अने वारंवार ए पदनुं ध्यान करवाथी 20
 साचे ज ज्ञाता अने ऋद्धिओ पाम्या हता (?) ॥ २० ॥

साधनप्रकार—

*पूर्व दिशा, श्वेत पुष्पनी माळा, श्रेष्ठ पद्मासन, बोध(ज्ञान)मुद्रा अथवा मोक्षमुद्रा अने समय
 प्रभातनो होवो जोईए ॥ २१ ॥

क्षेत्र-स्थान शुद्ध-स्वच्छ एतुं तळाव वगैरेना कांठानुं, (नैवेद्य आदि) द्रव्यो सुंदर, भाव मंत्रलयनो 25
 अने पोताने इष्ट एवा पल्लवनी योजना करवी ॥ २२ ॥

कर्म मोक्ष-प्रधान होवुं जोईए, श्वेतवर्णनुं चिंतन (श्वेत वर्णमां ध्यान) ते गुण छे, मूलमंत्र ते
 सामान्य छे अने तत्परता ते विशेष कहेवाय छे ॥ २३ ॥

पूजा द्रव्य, कुंकुम, सदक-एक जातनुं फळ (?) चरुसंचय-एक प्रकारनुं पात्र (?) डाबी बाजुए
 रत्नदीपक अने जमणी बाजुए धूपकुण्ड करवो ॥ २४ ॥

30

१ अर्हीथी अनुक्रमे दिग्-आसन-मुद्रा-काल-क्षेत्र-द्रव्य-भाव-पल्लव-कर्म-गुण-सामान्य-विशेष वगैरेनुं वर्णन छे ।

फलं देयं जिनेशस्य, पुरतो बीजपूरकम् ।
 तु(चू)तं चोचाग्र-कदलीमुखं षट्कर्तुषु क्रमात् ॥ २५ ॥
 कङ्कोलैला-लवङ्गादि-सर्वौषध्यामिषेचनम् ।
 दधि-दुग्धेषु-सर्पिर्भिरभिषेको जिनस्य च ॥ २६ ॥

- 5 पश्चाद्दधृत्य तत्पीठान्मातृकायन्त्रपूजनम् ।
 कृत्वा पीठे प्रतिस्था(ष्टा)प्य, स्थिरां तां चिन्तयेदनु ॥ २७ ॥
 चूर्णादिवासना पश्चाद्, धार्यधोवासना तथा ।
 धान्यादिवासना चैव, फलवर्तिकवासना ॥ २८ ॥
 पश्चाद् दिनत्रयं षष्ठपरिधानं तथा ततः ।
 10 मुखोद्घाटनमेतस्मानन्तरं स्यान्निराञ्जना (नीराजना) ॥ २९ ॥
 पश्चादाकरशुद्धिं च, कृत्वा मन्त्रं जपेदनु ।
 मूलमन्त्रमुपन्यस्तप्रतिज्ञो व्रतसंयुतः ॥ ३० ॥
 सः पौषधी निराहारी, नियतो विजितेन्द्रियः ।
 मनोवाक्कायसंशुद्धः, पञ्चमन्त्रं जपेदनु ॥ ३१ ॥

- 15 जिनेश्वर प्रतिमा समक्ष फल्लमां—बीजोहं, आम्र, नारियेल, केरी अने केळां वगेरे तेम ज सोपारी, इलायची, लवंग वगेरे छ ऋतुमां थनारां फळो क्रमशः मूकबां जोईए अने बधा प्रकारनी औषधिओधी अभिषेक करवो जोईए, (उपरंत) दही, दूध, शेरडी अने धीधी श्री जिनेश्वरनी प्रतिमानो अभिषेक करवो ॥ २५-२६ ॥

ए पछी ते पीठयी उपाडीने मातृकायन्त्रतुं पूजन करी, पीठमां फरीयी स्थापना (प्रतिष्ठा)
 20 करवी, पछी ते प्रतिष्ठा स्थिर छे एम चिंतन करवुं ॥ २७ ॥

पछी चूर्ण-वासक्षेप वगेरेनी वासना आप्या पछी पाणीनी अधोवासना (!) आपवी, (ते पछी)
 धान्य वगेरेनी वासना तथा फल अने दीवानी वासना आपवी ॥ २८ ॥

ए पछी मातृकायन्त्र त्रण दिवस सुधी वखवी टांकी देवुं, कळी ते पछी तेनां मुखतुं उद्घाटन
 करवुं अने पछी आरती करवी ॥ २९ ॥

- 25 पछी कुंडनी शुद्धि करीने मंत्रजाप करवो । पछी व्रत करीने मूलमंत्रना अमुक जपादि विशे
 प्रतिज्ञाबद्ध थवुं ॥ ३० ॥

ते पछी पौषधवान, नियमवान, संयत, जितेन्द्रिय अने मन-वचन-कायायी संशुद्ध एवा तेणे
 पंचनमस्कारमंत्रनो जाप करवो ॥ ३१ ॥

तद्विधाने पूर्वदिने (?), गत्वा तु जिनमन्दिरे ।
 प्रतिमां श्रुतमभ्यर्च्य, कृत्वाऽस्तु गुरुपूजनम् ॥ ३२ ॥
 गुरोराज्ञां समादाय, गुरुहस्तं समुद्धरेत् (?) ।
 मस्तके न्यस्य (?) सद्भाग्यं, मत्वा गत्वान्तरे गृहे ॥ ३३ ॥
 तत्र मन्त्र(न्त्रं) जपेद् यावत्, कार्यसिद्धिर्न संभवेत् । 5
 तावत् तत्र नियन्ता वा, याथातथ्येन योजयेत् ॥ ३४ ॥
 मन्त्रस्याख्या तु पञ्चाङ्गं, नमस्कारस्तु पञ्चकम् ।
 अनादिसिद्धमन्त्रोऽयं, न हि केनापि तत् कृतम् (स कृतः) ॥ ३५ ॥
 पूर्वं येऽपि जिना यातास्ते वै यास्यन्ति यान्ति च ।
 इत्यनेनैव हि मुक्त्यङ्गं, मूलमन्त्रमनादितः ॥ ३६ ॥ 10
 जानुदमे जले वाऽपि, पर्वते वाऽऽतपस्थितौ ।
 केनापि योगकार्येण, कार्यं साध्यं सुधीमता ॥ ३७ ॥
 एतन्मन्त्रं च शोष्यं नाऽऋडमादिकचक्रतः ।
 स्वयंभूततया शुद्धः, शोधनेन किमु स्फुटम् ॥ ३८ ॥
 विघ्नौघाः प्रलयं यान्ति, शाकिनी-भूत-पन्नगाः । 15
 विषं निर्विषतां याति, ध्यायमाने सुपञ्चके ॥ ३९ ॥

पछीना (?) दिवसे जिनमंदिरमां जई जिनप्रतिमा अने श्रुतज्ञानने पूजांने पछी गुरुनी पूजा करवी । पछी गुरुनी आज्ञा लईने गुरुने हाय लेई पोताना मस्तक उपर मूकतो (?) । ते वरुते पोते भाग्यशाळी छे एम मानीने गृहना एकान्त भागमां जई त्यां कार्यनी सिद्धि न थाय त्यासुधी मंत्रनो जाप करवो । ते समये त्यां यथार्थ रीतिए नियंता—उत्तरसाधकनी (?) पण योजना करवी ॥ ३२-३३-३४ ॥ 20

‘पंचांग’ ए मंत्रनुं नाम छे, तेमां पांच नमस्कार छे । आ मन्त्र अनादिसिद्ध छे, ते कोईए रचेल नथी ॥ ३५ ॥

पूर्वे जे कोई जिनो मुक्तिमां गया, भविष्यमां जशे अने वर्तमानमां जाय छे, ते बधा आ पंचनमस्कार बडे ज । तेथी आ मूलमंत्र अनादि काळथी मुक्तिनुं अंग छे (?) ॥ ३६ ॥

दौचण सुधीना पाणीमां, पर्वत पर, तडकामां अथवा कोई पण योगकार्य (आसनादि) द्वारा आ 25 (मंत्र) ने बुद्धिशाळी पुरुषे साधवो जोइए ॥ ३७ ॥

आ मंत्रने ‘अऋडम’* आदि चक्रथी शोधवो नहीं । केमके ए स्वयंभूत-आप भेळे उत्पन्न थयेलो होवायी शुद्ध छे, तेथी स्पष्ट छे के शोधवानुं कोई प्रयोजन नथी ॥ ३८ ॥

पंच परमेष्ठेनुं ध्यान करतां विघ्नना समूहो, तेम ज शाकिनी, भूत अने पन्नग-सर्प वगैरेना उपसर्गो नारा पामे छे अने विष निर्विष बनी जाय छे ॥ ३९ ॥ 30

* ‘अऋडम’ चक्र द्वारा पोताना माटे योग्य एवो मंत्र शोधी शक्य छे ।

- ‘ॐ नमः सिद्ध’मित्याख्या, यथा कार्यस्य साध(धि)का ।
 तथा सादृश्यतो ज्ञेयं, मन्त्रं पारमगौरवम् ॥ ४० ॥
- ‘ॐ नमोऽर्हद्भ्यः’ इत्याख्या, प्रथमा जायते पदी ।
 ‘ॐ नमः सिद्धेभ्यः’ इति, जायते द्वितीया पदी ॥ ४१ ॥
- 5 ‘ॐ नमो(म) आचार्येभ्यः’श्च, जायते तृतीया पदी ।
 ‘ॐ नमः(म) उपाध्यायेभ्यो’, जायते तुर्या सत्पदी ॥ ४२ ॥
- ‘ॐ नमः सर्वसाधुभ्यो’, जायते पञ्चमी पदी ।
 [इति संस्कृतमन्त्रेण, सर्वसिद्धिर्भविष्यति ॥ ४३ ॥]

‘ॐ नमः सिद्धम्’ ए नामनो मंत्र जेम बधा कार्यो सिद्ध करे छे तेम परमगुरुओ (पंचपरमेष्ठि)
 10 संबंधि आ मंत्र पण सर्व कार्योनी सिद्धि करे छे ॥ ४० ॥

‘ॐ नमो अर्हद्भ्यः’ ए नामनी प्रथमपदी (पद ?) छे, तेम ‘ॐ नमः सिद्धेभ्यः’ ए द्वितीय
 पदी छे, ‘ॐ नमो आचार्येभ्यः’ ए त्रीजी पदी छे, ‘ॐ नम उपाध्यायेभ्यः’ ए चोथी सत्पदी छे,
 ‘ॐ नमः सर्वसाधुभ्यः’ ए पांचमी पदी छे। आ प्रमाणे (आ) संस्कृत मंत्रथी सर्व कार्योनी सिद्धि
 यशे ॥ ४१-४२-४३ ॥

15

परिचय

दिगंबर सम्प्रदायना, भट्टारक श्रीसिंहनंदि ए रचेली ‘पंचनमस्कृतिदीपक’ नामनी कृति अमने
 कलकत्ता, रोयल एशियाटिक सोसायटीना संग्रहमांथी मळी आवी छे । नमस्कारमंत्र विषयक आ ग्रंथमां पांच
 अधिकारो आपेला छे—१ साधनअधिकार, २ ध्यानअधिकार, ३ कर्मअधिकार, ४ स्तवअधिकार, अने
 ५ फलअधिकार । प्रत्येक अधिकारमां मन्त्रविषयक अनेक हकीकतो गद्य अने पद्यमां आपेली छे ।

20 आ ग्रंथना मंगलाचरणना ४३ श्लोको नमस्कार विशे सारी माहिती आपे छे अने काईक व्यापक
 दृष्टि ए नमस्कार विशे विचार दर्शावे छे । ते अहीं अनुवाद साथे प्रगट करेल छे ।

श्लोक १-७ मंगलाचरण अने ग्रन्थनुं अभिषेय जणावे छे । श्लोक ८-१३ अनेक यंत्रोनां नामो
 नोचे छे । श्लो० १४-१७ यंत्रनुं माहात्म्य जणावे छे । श्लो० १८-२० मंत्रनो महिमा दर्शावे छे । श्लो०
 २१-३४ मंत्रनां साधनोनो विचार आप्यो छे अने श्लो० ३५-४३ नमस्कार मंत्रनो महिमा, न्यास,
 25 संस्कृत भाषामय मंत्र विशे प्रश्न अने समाधान तेम ज अरिहंतना अर्थ विशे माहिती आपे छे ।

आ ४३ श्लोकोमां जेवी माहिती आपी छे तेवी ज माहितीथी भरेलो समग्र ग्रन्थ छे ।

लगभग अठारमा सैकामां थयेला भट्टारक श्रीसिंहनंदि ए रचना करी छे, अंतनी प्रशस्तिमां
 तेमणे पोतानी गुरुपरंपरा कबरे माहिती आपी छे ।

अरिहंत अरिहंत
अरिहंत अरिहंत
अरिहंत अरिहंत
अरिहंत अरिहंत

प. मुनिश्री तत्त्वानंदविजयजी म. हस्तलिखित पाठ.

सिरि पंचमंगल महा सुयन्त्रवंध-सुत
नमो अरिहताणं
नमो सिद्धाणं
नमो आचरियाणं
नमो उचर्यायाणं
नमो लोए सत्वरगाहणं
एसो पंचनमुक्कारो सच्चपावप्पणासणो ।
मंगलाणं च सव्वेसिं पढमं हवइ मंगलं ॥

प. पं. श्री भानुविजयजी गणिवर्ये हस्तलिखित पाठ.

[६५-२०]

श्रीसिंहनन्दिविरचित-पञ्चनमस्कृतिदीपकान्तर्गत-
नमस्कारमन्त्राः ॥

[१-३] केवलविद्या—

- (१) 'ॐ ह्रीं अहं णमो अरिहंताणं ह्रीं नमः ॥' अथवा— 5
(२) 'ॐ णमो अरिहंताणं श्रीमद्वृषभादिवर्धमानान्तेभ्यो नमः ॥' अथवा—
(३) 'श्रीमद्वृषभादि-वर्धमानान्तेभ्यो नमः ॥'

[४-६] विविधपिशाचीविद्याः—

- (१) 'ॐ णमो अरिहंताणं ॐ ।' इति कर्णपिशाची ।
(२) 'ॐ णमो आह(य)रियाणं ।' इति शकुनपिशाची । 10
(३) 'ॐ णमो सिद्धाणं ।' इति सर्वकर्मपिशाची ।

फलम्—'इति मेदोऽङ्गपठनोद्युक्तमानसो(सश्च) मुनेः ।
सिद्धान्तविषयि ज्ञानं, जायते गणितादिषु ॥'

[७] अङ्गन्यासः—

- 'ॐ णमो अरिहंताणं' शिरोरक्षा । 'ॐ णमो सिद्धाणं' मुखरक्षा । 15
'ॐ णमो आयरियाणं' दक्षिणहस्तरक्षा । 'ॐ णमो उवज्जायाणं' वामहस्तरक्षा ।
'ॐ णमो लोप सव्वसाहणं' इति कवचम् ॥

फलम्—'एषः पञ्चनमस्कारः, सर्वपापक्षयङ्करः ।
मङ्गलानां च सर्वेषां, प्रथमं मङ्गलं मतः ॥'

[८] वज्रपञ्जरम्—

- 'ॐ' हृदि । 'ह्रीं' मुखे । 'णमो' नाभौ । 'अरि' धामे । 'हंता' धामे । 'ताहं' शिरसि ।
'ॐ' दक्षिणे बाहौ । 'ह्रीं' वामे बाहौ । 'णमो' कवचम् । 'सिद्धाणं' अस्त्राय फट् स्वाहा । 20

फलम्—विपरीतकार्येऽङ्गन्यासः, शोभनकार्ये वज्रपञ्जरं स्मरेत्, तेन रक्षा ।

[९] अपराजिताविद्या—

- 'ॐ णमो अरिहंताणं, णमो सिद्धाणं, णमो आयरियाणं, णमो उवज्जायाणं, णमो लोप सव्व- 25
साहणं ह्रीं फट् स्वाहा ॥'

फलम्—'इत्येषोऽनादिसिद्धोऽयं, मन्त्रः स्याच्चित्तचिन्नकृत् ।
इत्येषा पञ्चाङ्गी विद्या, ध्याता कर्मक्षयं कुरुते ॥'

[१०] परमेष्वित्रीजमन्त्रः—

‘ॐ ।’ तत् कथमिति चेत्—

‘अरिहंता असरीरा, आयरिया तह उवम्रापा मुणिणो ।

पढमक्ख(र)णिप्पणो(णो)ॐकारो पंचपरमेद्वी ॥’

5 ‘अकः सेदीः [] इति जैनेन्द्रसूत्रेण अ+अ इत्यस्य दीर्घः । आ+आ पुनरपि दीर्घः ।
‘उ’ तस्य पररूपगुणे कृते ओमिति जाते पुनरपि ‘मोर्ध्वचन्द्रः’ [] इति सूत्रेणानुस्वारे
सति सिद्धपञ्चाङ्गमन्त्रं निष्पद्यते ।

[११] षोडशाक्षरी विद्या—

‘अर्हेत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-सर्वसाधुभ्यो नमः ॥’

10 माहात्म्यम्—‘स्मर मन्त्रपदोद्भूतां, महाविद्यां जगद्भुताम् ।

गुरुपञ्चकनामोत्थषोडशाक्षरराजिताम् ॥’

फलम्—‘अस्याः शतद्वयं ध्यानी, जपत्रेकाग्रमानसः ।

अनिच्छन्नप्यवाप्नोति, चतुर्थतपसः फलम् ॥

[१२] सप्तदशाक्षरी विद्या—

15 ‘ॐ ह्रीं अर्हेत्-सिद्धाचार्योपाध्याय-साधुभ्यो ह्रीं नमः ॥

फलम्—‘अनया वागवादकत्वं, समाप्नोति च मानवः ॥’

[१३] देवत्रयीविद्या—

‘ॐ ह्रीं अर्हेत्-सिद्ध-साधुभ्यो ह्रीं नमः ॥’

[१४] षडक्षरीविद्या—

20 ‘ॐ ह्रीं अर्हेत् नमः ।’

फलम्—‘इति षडक्षरी विद्या, कथिता दीक्षितार्पणे ॥’

[१५] षड्वर्णसंभूता विद्या—

‘अरिहंत सिद्ध ।’ अथवा—‘अरिहंत साहु ।’ अथवा—‘जिनसिद्धसाहु ।’

फलम्—‘विद्यां षड्वर्णसंभूतामजय्यां पुण्यशालिनीम् ।

25 जपन् चतुर्थमभ्येति, फलं ध्यानी शतत्रयम् ॥’

[१६] चतुर्वर्णमयो मन्त्रः—

‘अरिहंत ।’ अथवा—‘जिनसिद्ध ।’ अथवा—‘अर्हेत्सिद्ध ।’

फलम्—‘चतुर्वर्णमयं(यो) मन्त्रं(मन्त्रः), चतुर्वर्णफलप्रदम् (दः) ।

चतुःशतीं जपन् योगी, चतुर्थस्य फलं भजेत् ॥’

30 [१७] द्विवर्णो मन्त्रः—

‘सिद्ध ।’ अथवा—‘जिन ।’ अथवा—‘अर्हेत् ।’

[१८] एकाक्षरी मन्त्रः—‘ॐ ।’

फलम्—‘ॐकारं बिन्दुसंयुक्तं, नित्यं ध्यायन्ति योगिनः ।
कामदं मोक्षदं चैव, प्रणवाय नमो नमः ॥’

[१९] अकारध्यानं, तत्फलं च—‘अ ।’

‘आदिमन्त्रार्हतो नाम्नोऽकारं पञ्चशतप्रमान् ।

5

वारान् जपन् त्रिशुद्धया यः स चतुर्थफलं श्रयेत् ॥’

[२०] पञ्चवर्णमयी विद्या—

‘ह्रौं ह्रीं हूं ह्रौं ह्रूः ।’ अथवा—‘अ सि आ उ सा ।’

संपुटे तु—‘ॐ ह्रौं ह्रीं हूं ह्रौं ह्रूः अ सि आ उ सा नमः ।’ अथवा—

‘ॐ असिआउसा नमः ।’ अथवा—‘ॐ ह्रौं ह्रीं हूं ह्रौं ह्रूः नमः ।’ इति मेदः ।

10

माहात्म्यम्—‘पञ्चवर्णमयीं विद्यां, पञ्चतत्त्वोपलक्षिताम् ।

मुनिवी(व)रैः श्रुतस्कन्धाद्, बीजबुद्ध्या समुद्भूताम् ॥’

फलम्—‘बन्दिमोक्षे च प्रथमो, द्वितीयः शान्तये स्मृतः ।

तृतीयो जनमोहार्थं, चतुर्थः कर्मनाशने ॥

पञ्चमः कर्मषट्केषु, पञ्चैवं मुक्तिदाः स्मृताः ।

15

तृतीयनियताभ्यासाद्, वशीकृतनिजाशयः ॥

प्रोच्छिन्नत्याशु निःशङ्को, निगूढं जन्मबन्धनम् ।’

[२१] मुक्तिदा विद्या—

‘चत्वारि मंगलं । अरिहंत(ता)मंगलं । सिद्ध(द्धा)मंगलं । साहु(ह्र) मंगलं । केवलिपण्णत्तो
धम्मो मंगलं ।

20

चत्वारि लोगो(गु)त्तमा । अरिहंत(ता) लोगो(गु)त्तमा । सिद्ध(द्धा) लोगो(गु)त्तमा ।
साहु लोगो(गु)त्तमा । केवलिपण्णत्तो धम्मो लोगो(गु)त्तमो ।

चत्वारि श(स)रणं पवज्जामि । अरिहंत(ते) श(स)रणं पवज्जामि । सिद्ध(द्धे) श(स)रणं
पवज्जामि । साहु(ह्र) श(स)रणं पवज्जामि । केवलिपण्णत्तो(त्तं) धम्मो(म्मं) श(स)रणं पवज्जामि ॥
इति मुक्तिदा विद्या ।

25

फलम्—‘मङ्गल-शरणोत्तमनिकुरम्बं, यस्तु संयमी स्मरति ।

अविकलमेकाग्रधिया, स चापवर्गश्रियं श्रयति ॥’

[२२] विश्वातिशायिनी विद्या—

‘ॐ अर्हत्सिद्धसयोगिकेवली स्वाहा ।’

माहात्म्यम्—‘सिद्धेः सौधं समारोडुमियं सोपानमालिका ।

30

त्रयोदशाक्षरोत्पन्ना, विद्या विश्वातिशायिनी ॥’

[२३] ऋषिमण्डलमन्त्रराजमंत्रः—

‘ॐ ह्राँ ह्रीँ ह्रूं ह्रैँ ह्रौँ ह्रः असि आ उ सा सम्यग्दर्शनज्ञान-चारित्र्येभ्यो नमः ।’

फलम्—‘यो भव्यमनुजो मन्त्रमिमं सप्तविंशतिवर्णयुतं ऋषिमण्डलमन्त्रराजं ध्यायति जपति सहस्राष्टकं (८०००) स वाञ्छितार्थमिहपरलोकसुखं सर्वाभीष्टं प्राप्नोति ।’

5 [२४] मूलत्रयी विद्या—

‘ॐ ह्रीं ध्रीं अह्रैँ नमः । अथवा नमो सिद्धाणं ।’ अथवा-‘ॐ नमः सिद्धं ।’ इति मूलत्रयीविद्या वक्ष्यमोहनपुष्टिदा ॥

[२५] (ॐ) ‘नमो अरिहंताणं’ इति मन्त्रस्य ध्यानप्रक्रिया—

‘स्मरेन्दुमण्डलाकारं, पुण्डरीकं मुखोदरे ।
10 दलाष्टकसमासीनं, वर्णाष्टकविराजितम् ॥

‘ॐ नमो अरिहंताणं’ इति वर्णानपि क्रमात् ।

एकशः प्रतिपत्रं तु, तस्मिन्नेव निवेशयेत् ॥’

अकारादि—‘स्वर्णगौरीं स्वरोद्भूतां, केशरालीं ततः स्मरेत् ।

कर्णिकां च सुधावीजं, व्रजन्तु भुवि भूषिताम् ॥’

15 [२६] ‘ह्रीं’ इति मन्त्रस्य ध्यानप्रक्रिया—

‘प्रोद्यत्संपूर्णचन्द्रामं, चन्द्रबिम्बाच्छनैः शनैः ।

समागच्छत्सुधावीजं, मायावर्णं तु चिन्तयेत् ॥

विस्फुरन्तमतिरुफीतं, प्रभामण्डलमध्यगम् ।

संचरन्तं मुखाम्भोजे, तिष्ठन्तं कर्णिकोपरि ॥

20 भ्रमन्तं प्रतिपत्रेषु, चरन्तं वियति क्षणे ।

हेदयन्तं मनोध्वान्तं, स्रवन्तममृताम्बुभिः ॥

व्रजन्तं तालुरन्त्रेण, स्फुरन्तं भ्रूलतान्तरे ।

ज्योतिर्मयभिवाचिन्यप्रभावं चिन्तयेन्मुनिः ॥’

उपर्युक्तमन्त्रद्वयस्य फलम्—

25 ‘ॐ नमो अरिहंताणं’ इमेऽष्टौ वर्णाः, ‘ह्रीं’ इमं महामन्त्रं स्मरन् योगी विषनाशं प्राप्नोति । जपन् सन् सर्वशास्त्रपारगो भवति । निरान्तराभ्यासात् षड्भिर्मासैर्मुखमध्याद् धूमवर्तं पश्यति । ततः संबन्धरेण मुखान्माहाज्वालां निःसरन्तीं पश्यति । ततः सर्वज्ञमुखं पश्यति । ततः सर्वज्ञं प्रत्यक्षं पश्यति ॥’

[२७] सप्तवीजमन्त्रध्यानम्—

30 ‘ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ’ इति सप्तवीजमन्त्रं ध्यायन् सप्तर्द्धीः प्राप्नुते । यथा पुरा तथापि नो जाप्यमिदमधुना मूलमेकं वेदमध्यं (?) वेष्टनत्रिकसंयुतं तस्य नीचैर्माया त्रिः क्षेत्रविन्दुसंयुता

नवाक्षरमिदं बीजमनाहतं समाज्ञातम् । एतस्य ध्यानेन सिद्धचक्रं मुक्तिस्थितमपि परं ब्रह्म त(य)द्गम्यम-
वाच्यमचिन्त्यं तदपि ध्येयविषयं भवति । तदुक्तं जायं यथारुचितो नानाविधमपि तदेव, सदृशत्वात् ।

तदुक्तं नेमिचन्द्रसिद्धान्तिकैर्द्रव्यसंग्रहे—

[अत ऊर्ध्वं पदस्थं ध्यानं मन्त्रवाक्यस्थं यदुक्तं तस्य विवरणं कथयति—]

‘पणतीस सोल छप्पण चतु दुगमेकं च जवह झापह ।

5

परमेष्ठिवाचयाणं अण्णं च गुरुवपसेणं ॥ ४९ ॥

[व्याख्या—‘पणतीस’ “णमो अरिहंताणं; णमो सिद्धाणं, णमो आयरियाणं, णमो उवज्झायाणं, णमो लोप सव्वसाहूणं” एतानि पञ्चत्रिंशदक्षराणि सर्वपा(प)दानि भण्यन्ते । ‘सोलड’ “अरिहंत सिद्ध आचार्य(यरिय) उवज्झाय साहू” एतानि षोडशाक्षराणि नामपदानि भण्यन्ते । ‘छ’ “अरिहंतसिद्ध” एतानि षडक्षराणि अर्हत्-सिद्धयोर्नामपदे द्वे भण्येते । ‘पण’ “असिआउसा” एतानि पञ्चाक्षराणि 10 आदिपदानि भण्यन्ते । ‘चहु’ “अरिहंत” इदमक्षरचतुष्टयं नामपदम् । ‘दुगं’ “सिद्ध” इत्यक्षरद्वयं सिद्धस्य नामपदम् । ‘एगं च’ “अ” इत्येकाक्षरमर्हंत आदिपदम् । अथवा “ॐ” एकाक्षरं पञ्चपरमेष्ठिनामादिपदम् । तत् कथमिति चेत् ?—

‘अरिहंता असरीरा, आयरिया तह उवज्झाया मुणिणो ।

पहमक्खरानिप्पणो, ॐकारो पंचपरमेठ्ठी ॥

15

इति गाथाकथितप्रथमाक्षराणां ‘समानः सवर्णं दीर्घो भवति’ ‘परश्चलोपम्’ ‘ऊवर्णं ऊ’ इति स्वरसन्धिबिधानेन ॐशब्दो निष्पद्यते । कस्मादिति—‘जवह झापह’ एतेषां पदानां सर्वमन्त्रवादपदेषु मध्ये सारभूतानां इहलोकेपरलोकेष्टफलप्रदानसमर्थं ज्ञात्वा पश्चादनन्तज्ञानादिगुणस्मरणरूपेण वचनो-
च्चारणेन च जापं कुरुत । तथैव शुभोपयोगरूपत्रिगुणावस्थायां मौनेन ध्यायत । पुनरपि कथंभूता [ना]म्
‘परमेष्ठिवाचयाणं’ । ‘अरिहंत’ इति पदवाचकमनन्तज्ञानादिगुणयुक्तोऽर्हत्वाच्योऽभिधेय इत्यादिरूपेण 20 पञ्चपरमेष्ठि(ष्टि)वाचकानाम् । ‘अण्णं च गुरुवपसेण’ अन्यदपि द्वादशसहस्रप्रमितपञ्चनमस्कारग्रन्थ-
कथितक्रमेण लघुसिद्धचक्रं, बृहत्सिद्धचक्रमित्यादिदेवार्चनविधानं भेदामेदरत्नत्रयाराधकगुरुप्रसादेन ज्ञात्वा ध्यातव्यम् । इति पदस्थध्यानस्वरूपं व्याख्यातम् ॥ ४९ ॥—इत्येतद् द्रव्यसंग्रहस्य ब्रह्मदेवविरचि-
तव्याख्यात उद्धृतम्]

[२८] अथाङ्गन्यासः—

25

तत्सिद्धधर्मम्—अ सि आ उ सा । ‘अ’ वर्णं नाभिकमले, सि मस्तककमले, आ कण्ठकञ्जे, उ हृदये, सा मुखकमले । वा—अ नाभौ, सि शिरसि, आ कण्ठे, उ हृदये, सा मुखे ।

[२९] ॐ कारादीनां ध्यानप्रक्रिया—

अत्र ॐ नमः सिद्धेभ्यः । ॐ कारः, ह्रींकारः, अकारः, अर्हं इत्यादिकमुक्तं तत् क स्मरणीयम् ?
तदेव [कथमपि]—

30

‘नेत्रद्वन्द्वे श्रवणयुगले नासिकाग्रे ललाटे,
बक्रे नाभौ शिरसि हृदये तालुनि भ्रूयुगान्ते ।
ध्यानस्थानान्यमलमतिभिः कीर्तितान्यत्र देहे,
तेष्वेकस्मिन् नियतविषये चित्तमालम्बनीयम् ॥

5 [इति प्रथमेन प्रकारेण ध्यानविषयं गतम् ॥]

[३०] ज्वरोत्तारणमन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं नमो लोप सव्यसाह्वणं’ इत्यादि प्रतिलोमतः ।
पञ्चभिस्तेज आद्यैश्च मायाप्रेसरपूर्वकैः ॥
पटीग्रन्थि परिजप्य, इत्वाच्छाद्य नरोपरि ।
10 तेन ज्वरं चोत्तरति, नूतनघस्त्रे परं मतम् ॥

[३१] पञ्चचत्वारिंशदक्षरा विद्या—

‘ॐ ह्रीं नमो अरिहंताणं, ॐ ह्रीं नमो सिद्धाणं, ॐ ह्रीं नमो आयरियाणं, ॐ ह्रीं नमो उवज्ज्ञा-
याणं, ॐ ह्रीं नमो लोप सव्यसाह्वणं ।’

पया पञ्चचत्वारिंशदक्षरा विद्या । यथा न श्रूयते तथा स्मर्तव्या । दुष्टचौरादिसङ्कटमहापत्ति-
15 स्थाने शान्त्यै, जलवृष्टये चोपांशु भण्यते । पञ्चनामादिपदानां पञ्चपरमेष्विमुद्रया जापे समस्तभुद्रो-
पद्रवनाशः कर्मक्षयश्च भवति ।

[३२] देवगणी विद्या—(गणिविद्या)—

‘ॐ अरिहंत-सिद्ध-आयरिय-उवज्ज्ञाय-सव्यसाहु-सव्यधम्मतित्थयरारणं-ॐ नमो भगवर्षुए
सुयदेवयाए संतिदेवयाणं सव्यपवयणपेक्षयाणं दसण्हं दिशा(सा)पालाणं पञ्च(ण्हं)लोगपालाणं ॐ
20 ह्रीं अरिहंतदेवं नमः ।’

पया विद्या देवगणीति सरस्वतीमन्दिरे जाप्यमष्टोत्तरशतम् । जप्ता सती सर्वेषु कार्येषु सर्व-
स्मिद्धे जयं च ददाति ।

[३३] तस्करभयहरमन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं णमो सिद्धाणं, ॐ ह्रीं सिद्धदेवं नमः ।’
अनेन सप्ताभिमन्त्रिते वस्त्रे ग्रन्थिर्वन्धनीया । पश्चाद् यत्र कुत्रापि महारण्ये तस्करभयं न
25 भवति ।

[३४] व्यालादिविपनाशनमन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रूं ह्रूं ह्रौं ह्रूः णमो सिद्धाणं विषं निर्विषीभवतु फट् ।’
इत्यनेन व्यालादिविषं नश्यति ।

30 [३५] व्याल-वृश्चिक-मूषकादिदूरीकरणमन्त्रः—

‘ॐ णं सिद्धा णमो दूरीभवन्तु नागाः ।’
इत्यनेन व्याल-वृश्चिक-मूषकादयो दूरतो यान्ति ।

[३६] बन्दिविमोचनमन्त्रः—

‘ॐ हू सा व्व स ष लो मो ण, ॐ या ज्ञा व उ मो ण, ॐ या रि य आ मो ण, ॐ द्वा सि मो ण, ॐ ता हं रि अ मो ण ।’

इति विपर्ययजपनाद् बन्दिमोक्षः । कार्यव्यतिरेकेण न जपनीयम् । कार्यव्यतिरेके कारणविशेषो बलवान् इति न्यायात् । कार्ये बन्दिमोक्षादिसाध्यं । कारणं प्रति कार्यस्य शान्तिकर्मादेर्मोचनादेर्व्यति- 5 रेकोऽपि यथा स्यात् मोचकबन्धवद् वा द्वितीयो बन्धमोचकवत् ॥

[३७] सर्वकर्मसमूहदायकमन्त्रः—

‘ॐ नमो अरिहंताणं, ॐ नमो सिद्धाणं, ॐ नमो आयरियाणं, ॐ नमो उवज्ज्ञायाणं, ॐ नमो लोप सव्वसाहूणं ॐ ह्राँ ह्रीँ ह्रूँ ह्रौँ ह्रः स्वाहा ।’ सर्वकर्मसमूहं कलौ पञ्चम-युगेऽपि ददाति ।

10

[३८] चतुःषष्टिऋद्धिजननमन्त्रः—

‘ॐ णमो आयरियाणं ह्रीँ स्वाहा ।’ इत्यनेन चतुःषष्टय ऋद्धयः संभवन्ति ।

[३९] कर्मक्षयार्थो मन्त्रः

‘ॐ णमो हँ (ह्रँ) नमः ।’ इत्यनेन कर्मक्षयो भवति ।

[४०] एकादशीविद्या—

‘ॐ अरिहंतसिद्धसाहू नमः ।’ इत्येकादशी विद्या ।

15

[४१-४२] त्रयोदशाक्षरीविद्ये—

(१) ‘ॐ अहँ अरिहंतसिद्धसाहू नमः ।’ इति त्रयोदशाक्षरी विद्या ।

(२) ॐ ह्राँ ह्रीँ ह्रूँ ह्रौँ ह्रः अ सि आ उ सा स्वाहा ।’ इत्यपि ।

[४३] सर्वकामदौ मन्त्रौ—

(१) ‘ॐ ह्राँ ह्रीँ ह्रूँ ह्रौँ ह्रः अ सि आ उ सा नमः ।’

(२) ‘ॐ ह्रीँ श्रीँ अहँ अ सि आ उ सा नमः ।’ द्वावपि मन्त्रौ सर्वकामदौ ।

20

[४४] बन्दिमोचनमन्त्रः—

‘ॐ नमो अरिहंताणं ह्र्म्ल्युँ नमः, ॐ नमो सिद्धाणं ह्र्म्ल्युँ नमः, ॐ नमो आयरियाणं ह्र्म्ल्युँ नमः, ॐ नमो उवज्ज्ञायाणं ह्र्म्ल्युँ नमः, ॐ नमो लोप सव्वसाहूणं ह्र्म्ल्युँ नमः अमुकस्य 25 बन्दिमोक्षं कुरु कुरु स्वाहा ।’

पार्श्वनाथस्य प्रतिमां, संस्थाप्य पुरतस्ततः ।

पट्टं प्रसार्य संलेख्यं, मन्त्रं पञ्चशतप्रमम् ॥

नामसंपुटसंयुक्तं, बन्दिमोक्षह(क)रं परम् ॥’

[४५] स्वप्नविद्या—

‘ॐ ह्रीं णमो अरिहंताणं स्वप्ने शुभाशुभं वद कू(कु)ष्माण्डिनी स्वाहा ।’ (स्वप्नविद्या ।)

‘मन्त्रोऽयं शतसंज्ञतो, वक्ति स्वप्ने शुभाशुभम् ।

चारुकारे श्वेतपुष्पैर्वर्णपुष्पफलाङ्कितैः ॥’

5 [४६] धर्मद्रुह उच्चाटनमन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं अ सि आ उ सा सर्वदुष्टान् स्तम्भय स्तम्भय मोहय मोहय मु(मू)कवत् कारय कारय अन्धय अन्धय ह्रीं दुष्टान् ठः ठः ।’

इदं मन्त्रं मुष्टिबद्धो, वैरिणं प्रति संजपन् ।

धर्मद्रुहो नाशनं च, करोत्युच्चाटनं तथा ॥

10 [४७] भूतप्रेतादिनाशनमन्त्रः—

ॐ ह्रीं अ सि आ उ सा प्रेतादिकान् नाशय नाशय ठः ठः ।’

इदं मन्त्रं द्व्येकविंशवारजप्तं करोति च ।

भूत-प्रेतादिकवधं, संशयो न हि सांप्रतम् ॥

[४८] जाले मत्स्यानां निर्वन्धनमन्त्रः—

15 ‘ॐ नमो अरिहंताणं’ इत्यादिकृत्य ‘ॐ नमो लोप सव्वसाह्वणं इलु इलु चुलु चुलु मुलु मुलु स्वाहा ।’

२१ जाप्यतो दत्तं जाले मत्स्याः नायान्ति ॥

[४९] त्रिभुवनस्वामिनीविद्या—

20 ‘ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं ह्रीं अ सि आ उ सा चुलु चुलु इलु इलु चुलु चुलु इच्छियं मे कुरु कुरु स्वाहा ।’

त्रिभुवनस्वामिनीविद्येयं चतुर्विंशतिसहस्रजापात् सर्वसंपत् [करी] स्यात् ।

[५०] वादजयार्थो मन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं अ सि आ उ सा नमोऽहं वद वद वाग्वादिनी सत्यवादिनी वद वद मम वक्त्रे व्यक्तवाचा ह्रीं सत्यं ब्रूहि सत्यं ब्रूहि सत्यं वदास्खलितप्रचारं सदेव-मनुजासुरसदसि ह्रीं अहं अ सि आ उ सा नमः ।

25 लक्षं जतमिदं मन्त्रं वादे संतनुते जयम् ।

[५१] सर्वसिद्धिप्रदमहामन्त्रः—

‘ॐ अ सि आ उ सा नमः ।’

इदं मन्त्रं महामन्त्रं, सर्वसिद्धिप्रदं भुवम् ॥

[५२] त्रिभुवनस्वामिनी विद्या—

30 ‘ॐ अहंते उत्पत् उत्पत् स्वाहा ।’ इति द्वितीया त्रिभुवनस्वामिनी विद्या ।

[५३] वादजयकरीविद्या—

‘ॐ अग्निय मग्निय अरिहं जिण आइय पंचमायधरा ।
दुग्गदुक्कम्मदद्धा (द्ध) सिद्धाण णमो अरिहणणेभ्यः ॥’
इति वादे जयं करोति ।

[५४] संघरक्षार्थको मन्त्रः—

‘ॐ नमो अरिहंताणं घणु घणु महाघणु महाघणु स्वाहा ।’
इदं मन्त्रं ललाटे च, ध्येयं सत् चोरनाशनम् ।
करोति चैतदुक्तं वा, कम्पनैर्मुनिनायकैः ।
संघस्य रक्षार्थमिदं, ध्येयं नान्यत्र हेतुके ॥

[५५] स्वप्ने शुभाशुभकथनमन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं अहं क्ष्वीं स्वाहा ।’
चन्दनेन च तिलकं कृत्वा जापमष्टोत्तरशतं कृत्वा सुप्येत रात्रौ शुभाशुभं वक्ति ।

[५६] निर्विषीकरणमन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं अहं अ सि आ उ सा क्लीं नमः ।’ इत्यनेन निर्विषीकरणत्वम् ।

[५७] पञ्चाक्षरीविद्या—

‘ॐ नमो जूं सः ।’
इति पञ्चाक्षरीविद्या-मन्त्रयन्त्रे करोति च ।
भयस्य शुभकल्याणं, त्वेवमेव मतं बुधैः ॥
कर्णिकायां त्वेक[त]त्त्वं, तत्त्वतुर्यं चतुर्दिशि ।
साष्टपत्रेषु सिद्धस्य, बीजं ज्ञेयं मुनीश्वरैः ॥
तेजो-मायायुतं तत्त्वं, कामबीजेन संयुतम् ।
हुतिप्रियामूलमन्त्रं, त्वेकमेव वशादिषु ॥
वाऽन्यत्रप्रकारमुक्तं च, कर्णिकायां च देवके-
ति पदं साष्टपत्रेषु, णमोऽरिहंताणमेव च ॥
भूपुरं वारिसुपुरं, यन्त्रकर्मारिनाशनम् ।
कर्मचक्रमिदं ज्ञेयं, ध्यानचक्रं परं गतम् ॥

कर्मचक्रम्

ॐ नमः

ॐ जूं सः

ॐ अहं

ध्यानचक्रम्

ॐ नमः

ॐ जूं सः

धारकस्य

शुभं भवतु

5

10

15

20

25

30

[५८] तस्करदर्शनमन्त्रः—

‘ॐ णमो अरिहंताणं आभिणि मोहिणि मोहय मोहय स्वाहा ।’
मार्गे गच्छद्भिरियं विद्या स्मरणीया, तस्करदर्शनमपि न भवति ।

[५९] वशीकरणमन्त्रः दुष्टव्यन्तरादिशान्तिश्च—

5 ‘ॐ णमो अरिहंताणं अरे अरिणे अमुकं मोहय मोहय स्वाहा ।’ खटिकया धीखण्डेन वा इदं
यन्त्रं लिखित्वाऽमुना मन्त्रेण श्वेतपुष्पैः श्वेताक्षतैर्वा जपेत् । यमाश्रित्य जपः क्रियते स वशीभवति ।
एतद्-यन्त्रमध्ये चात्मानमात्मना दीयते । ततः संप्र्यायेत् । पूर्वाराभिमुखं पूर्वं पूर्वदलादारभ्याद्याक्षरं मन्त्रं
जपेत् ११०० । ततः आग्नेयदलादारभ्यामुमेव मन्त्रं जपेत् ११०० । एवमन्यदलेष्वपि यावद्दीक्षानदलम् ।
एवमष्टरात्रं जपे कृते दुष्टव्यन्तरादिसर्वप्रत्यूहशान्तिः ।

10 [६०] धर्मद्रुहो व्यन्तरस्योच्चाटनमन्त्रः—

‘ॐ णमो आयरियाणं आइरियाणं फट् ।’ इत्यनेन धर्मद्रुहो व्यन्तरस्योच्चाटनम् ।

[६१] वादजयार्थको मन्त्रः—

‘ॐ हं सः ॐ ह्रीं अहं पे ॐ श्रीं असिआउसा नमः ।’
एतन्मन्त्रं विवादविषये जयं करोति ।

15 [६२] दाहशान्तिमन्त्रः—

‘ॐ नमो ॐ अहं अ सि आ उ सा नमो अरहंताणं नमः ।’
हृदयकमले १०८ जपादुपवासफलम् । एतेन जलेन पानीयं मन्त्रितं कृत्वाऽग्नेर्वा दाधानलस्याग्ने
रेखां दद्याद् दाहशान्तिर्भवति ॥

[६३] सर्वत्र जयार्थको मन्त्रः—

20 ‘ॐ ह्रीं श्रीं अहं असिआउसा अनाहतविज्जा(द्या)यै अहं नमः ।’
प्रतिदिन त्रिकालमष्टोत्तर[शत]जपः, सर्वत्र जयो भवति ।

[६४] सर्पभयनाशनमन्त्रः—

‘ॐ नमो सिद्धाणं पंचेणं पंचेणं ।’ एतेन दीपरात्रिदिने गुणिते यावज्जीवं सर्पभयं (यो)
नो भवेत् ।

25 [६५] सर्वकार्यसिद्धिमन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं श्रीं क्लौं क्रौं क्लुं अहं नमः ।’ इदं मन्त्रं जपतः सर्वकार्याणि साधयति ।

[६६] शत्रुवशीकरणमन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं श्रीं अमुकं दुष्टं साधय साधय असिआउसा नमः ।’
दिनानामेकविंशत्या, जपन्नष्टोत्तरं शतम् ।

30 यं शत्रुं च समुद्दिश्य, करोति पक्षं...तरेः (?) ॥

[६७] सर्वसिद्धिकारकमन्त्रः—

‘ॐ अरिहंताणं सिद्धाणं आयरियाणं उवज्जायाणं साह्वणं नमः सर्वसमीहितसिद्धिं कुरु कुरु स्वाहा ।’

जपनाद्युतस्यैव सर्वसिद्धिर्भवेन्ननु ॥

[६८] कर्मक्षयार्थको मन्त्रः—

5

‘ॐ ह्रीं अहं अनाहतविद्यायै नमः ।’ अथवा—‘असिआउसा अनाहतविद्यायै नमः ।’ इति कर्मक्षयः ।

[६९] शुभाशुभादेशको मन्त्रः—

‘ॐ नमो अरिहो भगवो बाहुबलिस्स पण्हसव(म)णस्स अमले विमले निम्मलनाणपया-सणि, ॐ नमो सव्वे भासई अरिहा सव्वे भासई केवली एणं सव्ववयणेण सव्वं सव्वं होउ मे स्वाहा ।’ 10

इत्यात्मानं शुचिं कृत्वा, बाहुयुग्मेन संजपन् ।

संपूज्य कायोत्सर्गेण, जिनं वक्ति शुभाशुभम् ॥

[७०] सर्वसिद्धिप्रदो मन्त्रः—

‘ॐ ह्रीं णमो अरहंताणं मम ऋद्धिं वृद्धिं समीहितं कुरु कुरु स्वाहा ।’

अयं मन्त्रो बुधेन शुचिना प्रातः सन्ध्यायां द्वात्रिंशद्धारं स्मरणीयः, सर्वसिद्धिप्रदः । 15

[७१] प्रणवचक्रध्यानं, तत्फलं च—

कर्णिकायामोमिति मूर्ध्नि ह्रीं णमो अरिहंताणं इति सर्वतो भू-जलपुरयुतं चक्रं प्रणवाख्यं च कथ्यते ।

ध्यानात् कर्मक्षयं चाऽऽशु, कुरुते वक्ष्यवश्यकम् ॥

[७२] ज्वराद्युत्तारणमन्त्रः—

20

‘ॐ ऐं ह्रीं नमो लोप सव्वसाह्वणं ।’ इत्यनेनाभिमन्त्रितपठ्यमा(पटा)च्छादनादेकाहिकं द्वयाहिकं त्रयाहिकं चातुर्थ(हि)कं दुष्टवेलाज्वरादिकं नाशयति ।

[७३] ग्रहाणां शान्तिकरमन्त्राः—

‘ॐ णमो अरिहंताणं’, जापस्त्वयुतसंप्रमः ।

चन्द्रदोषं हरेदेतद्, लघौ होमो दशांशकः ॥ १ ॥

25

‘ॐ णमो सिद्धाणं’ इत्येतज्जप्तं त्वयुतसंप्रमम् ।

सूर्यपीडां हरेदेतत्, क्रूरे होमो दशांशकः ॥ २ ॥

‘ॐ ह्रीं णमो आयरियाणं’ जप्तं त्वयुतसंप्रमम् ।

गुरुपीडां हरेदेतद्, दुःस्थिते तद्दशांशकम् ॥ ३ ॥

ॐ ह्रीं णमो उवज्जायाणं’ जप्तं त्वयुतसंप्रमितम् ।

30

बुधपीडां हरेदेतत्, क्रूरे होमो दशांशकः ॥ ४ ॥

‘ॐ ह्रीं णमो लोप सव्वसाहूणं’ जप्तं त्वयुतसंप्रमम् ।

शनिपीडां हरेदेतत्, कूरे होमो दशांशकः ॥ ५ ॥

‘ॐ ह्रीं णमो अरिहंताणं’ जप्तं दशसहस्रकम् ।

शुक्रपीडां हरेदेतत्, कूरे होमो दशांशकः ॥ ६ ॥

5

‘ॐ ह्रीं णमो सिद्धाणं’, जप्तं दशसहस्रकम् ।

मङ्गलव्याधिहरणे, कूरे स्याच्च दशांशकः ॥ ७ ॥

‘ॐ ह्रीं णमो लोप सव्वसाहूणं’ जापं दशसहस्रकम् ।

राहु-केतुद्वये ज्ञेयं, कूरे होमो दशांशकः ॥ ८ ॥

[७४] रक्षामन्त्रः—

10

‘ॐ ह्रीं नमो अरिहंताणं पादौ रक्ष रक्ष ।’

‘ॐ ह्रीं नमो सिद्धाणं कटिं रक्ष रक्ष ।’

‘ॐ ह्रीं नमो आयरियाणं नाभिं रक्ष रक्ष ।’

‘ॐ ह्रीं नमो उवज्झायाणं हृदयं रक्ष रक्ष ।’

‘ॐ ह्रीं नमो लोप सव्वसाहूणं कण्ठं रक्ष रक्ष ।’

15

‘ॐ ह्रीं एसो पंच नमस्कारो (णमोकारो) शिखां रक्ष रक्ष ।’

‘ॐ ह्रीं सव्वपावप्पणासणो आसनं रक्ष रक्ष ।’

‘ॐ ह्रीं मंगलाणं च सव्वेसिं पढमं होइ † मंगलं आत्मवक्षः

परवक्षः रक्ष रक्ष ।’ इति रक्षामन्त्रः ॥

[७५] सकलीकरणमन्त्राः

20

‘ॐ नमो अरिहंताणं नामौ ।’ ‘ॐ नमो सिद्धाणं हृदये ।’ ‘ॐ नमो आयरियाणं कण्ठे ।’ ‘ॐ नमो उवज्झायाणं मुखे ।’ ‘ॐ नमो लोप सव्वसाहूणं मस्तके । सर्वाङ्गेषु मां रक्ष रक्ष हिलि हिलि मातङ्गिनी स्वाहा ।’ इति सकलीकरणमन्त्राः ।

[७६] ‘ॐ णमो अरिहंताणं स्वाहा’—इति शान्तौ ।

[७७] ‘ॐ णमो अरिहंताणं स्वधा’—पुष्टौ ।

25

[७८] ‘ॐ णमो अरिहंताणं वषट्’—वश्ये ।

[७९] ‘ॐ णमो अरिहंताणं वौषट्’—आकृष्टौ ।

[८०] ‘ॐ णमो अरिहंताणं ठः ठः’—स्तम्भने ।

[८१] ‘ॐ णमो अरिहंताणं हूं’—विद्वेषे ।

[८२] ‘ॐ णमो अरिहंताणं फट् स्वाहा’—उच्चाटने ।

[८३] 'ॐ णमो अरिहंताणं वेधे'—मारणे ।

इत्यष्टौ मन्त्रास्तेजोऽग्निप्रियायुतसंपुटरीत्या पृथग्भूत्य जप्याः । एवमेव—ॐ णमो सिद्धाणं स्वाहा-
स्वधादियोज्यम् । एवमेव सूरानुपाध्याये साधौ योज्याः । एवं (८×५=) चत्वारिंशन्मन्त्रा यथेच्छं जप्याः ।

[८४] तर्पणमन्त्राः—

“ॐ नमोऽर्हद्भ्यः स्वाहा । ॐ नमः सिद्धेभ्यः स्वाहा । ॐ नमः आचार्येभ्यः स्वाहा । ॐ [नमः] 5
उपाध्यायेभ्यो स्वाहा । ॐ [नमः] सर्वसाधुभ्यः स्वाहा ।”—इति तर्पणमन्त्राः ।

[८५] होममन्त्राः—

“ॐ ह्रौं अर्हद्भ्यः स्वाहा, ॐ ह्रीं सिद्धेभ्यः स्वाहा, ॐ ह्रूं आचार्येभ्यः स्वाहा, ॐ ह्रौं उपाध्या-
येभ्यः स्वाहा, ॐ ह्रूः सर्वसाधुभ्यः स्वाहा ।”—इति होममन्त्राः ।

[८६] शाकिनी निवारणमन्त्रः—

‘ॐ णमो अरिहंताणं भूत-पिशाच-शाकिन्यादिगणान् नाशय हुं फद् स्वाहा ।’ 10
१०८ जप्तोऽयं मन्त्रः शाकिन्यादीन् विनाशयति । अथवा चैकं साष्टपत्रं पशं चिन्तयेत् । तत्र
कर्णिकायामाद्यं तन्त्रं शेषाणि चत्वारि शङ्खावर्तविधिना संस्थाप्य ध्यानात् शाकिन्यादयो न प्रमवन्ति ।

[८७] बुद्धिवर्धनमन्त्रः—

‘ॐ णमो अरिहंताणं वद वद वाग्वादिनी स्वाहा ।’ 15
इत्यनेन मासं प्रति कङ्कगुवस्तु (मालकाङ्गणीति प्रसिद्धं) चाभिमन्त्र्य मासं प्रति देयं चैवं
षष्टिदिनप्रयोगे कृते बालस्य बुद्धिवृद्धिर्भवति ।

[८८] सर्वकर्मकरमन्त्रः

‘ॐ नमो अरिहंताणं, ॐ नमो सिद्धाणं, ॐ नमो आयरियाणं, ॐ नमो उबज्ज्जायाणं, ॐ नमो
लोए सव्वसाहूणं, ॐ नमो दंसणाय(णस्स), ॐ नमो णाणाय(णस्स), ॐ नमो चरिसाय (त्तस्स), 20
ॐ ह्रीं त्रैलोक्यवशंकरी ह्रीं स्वाहा ।’

चैकविंशतिवारं यद्, जप्त्वा प्रन्थिञ्च यस्य च ।

दत्ते स हि वशी तस्य, भवति न च संशयः ॥

पानीयं चाभिमन्त्र्यैवमुञ्चने नेत्ररोगिणः ।

रोगपीडाहरं दत्तं, वा शिरोऽर्द्धशिरोऽर्तिषु ॥

25

[आ पहेल्ल विषय नं. ६५—२० मां ‘पंचनमस्कृतिदीपक’ नामना ग्रंथमाथी नमस्कार—मन्त्रो उद्धृत
करवामां आख्या छे । तेमां ३९ मन्त्रो नीचे जे फल्यदेश आबि कखां छे तेनो अहीं अनुवाद आपवामां आवे छे.]

अनुवाद

आगमनां ग्रंथो भणवामां उद्यमशील मुनिने त्रण प्रकारनी केवली विद्याओ अने त्रण प्रकारनी
पिशाची विद्याओथी गणित वगैरे विषयोर्मा सिद्धान्त संबंधि ज्ञान धाय छे ॥ १-६ ॥

30

આ અંગન્યાસ માટેનો મંત્ર છે ।—આ પાંચને કરેલો નમસ્કાર સર્વ પાપોનો નાશ કરનારો છે । સર્વ પ્રકારનાં મંગલોમાં આ નમસ્કાર પ્રથમ મંગલ છે ॥ ૭ ॥

આ વજ્રપંજર મંત્ર છે—વિપરીત કાર્યોમાં અંગન્યાસ કરવો અને શોભન કાર્યોમાં વજ્રપંજરનું સ્મરણ કરવું । તે બનેથી રક્ષા થાય છે ॥ ૮ ॥

5 આ અપરાજિતવિદ્યા છે । આ અનાદિસિદ્ધ મંત્ર ચિત્તને ચમત્કાર પમાડનારો છે । આ પ્રકારે પંચાંગી વિદ્યાનું ધ્યાન કરનાર કર્મનો ક્ષય કરે છે ॥ ૯ ॥

આ પરમેષ્ઠિઓનો વીજ-મંત્ર છે ।—અરિહંતનો અ, સિદ્ધ-અશરીરીનો અ, આચાર્યનો આ, ઉપાધ્યાયનો ઊ અને મુનિનો મ્, એ પ્રકારે પરમેષ્ઠીના પાંચ અક્ષરોની સંધિ કરતાં—અ+અ=આ+આ = આ+ઊ=ઓ+મ્=ૐકાર નિષ્પન્ન થાય છે । જૈનેન્દ્રવ્યાકરણનાં સૂત્રોથી તેની સિદ્ધિ થઈ છે ॥ ૧૦ ॥

10 આ ષોડશાક્ષરી વિદ્યા છે—મન્ત્રપદોમાંથી નિપજેલી અને પાંચે ગુરુઓના નામમાંથી ઉત્પન્ન સોઠ અક્ષરોથી શોભતી મહાવિદ્યાને જગતના મનુષ્યોએ નમસ્કાર કરેલ છે, તેનું તું સ્મરણ કર । બસો વાર આ વિદ્યાનું એકાગ્ર મનથી જાપ કરનાર ધ્યાની પુરુષ ઇચ્છા ન કરે તો પણ ઉપવાસના તપનું ફલ મેઢવે છે ॥ ૧૧ ॥

આ સત્તર અક્ષરની વિદ્યા છે—આ વિદ્યાથી માનવી વાણીમાં વાદ કુશલતા મેઢવે છે ॥ ૧૨ ॥

15 આ ત્રણ દેવોની વિદ્યા છે ॥ ૧૩ ॥

આ છ અક્ષરની વિદ્યા છે—તે દીક્ષા આપતાં કહેવામાં આવે છે ॥ ૧૪ ॥

આ છ વર્ણોથી ઉત્પન્ન થયેલી વિદ્યા છે—આ અજેય અને પવિત્ર વિદ્યાનો ત્રણસો વાર જાપ કરનાર ધ્યાની પુરુષ એક ઉપવાસનું ફલ મેઢવે છે ॥ ૧૫ ॥

આ ચાર વર્ણાત્મક મંત્ર છે—આ મંત્ર ચાર વર્ગ—૧ ધર્મ, ૨ અર્થ, ૩ કામ અને ૪ મોક્ષને 20 આપનારો છે । આ મંત્રનો ચારસો વાર જાપ કરનાર યોગી એક ઉપવાસનું ફલ મેઢવે છે ॥ ૧૬ ॥

આ બે વર્ણનો મંત્ર છે ॥ ૧૭ ॥

આ એકાક્ષરી મંત્ર છે—યોગીઓ સદા બિન્દુ સહિત ૐકારનું ધ્યાન કરે છે । તે કામનાઓને પૂર્ણ કરનારો છે અને મોક્ષને પણ આપે છે, તે પ્રણવ-ૐકારને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૮ ॥

અકારનું ધ્યાન અને તેનું ફલ—આદિ મંત્રના અરિહંત નામના અકારનો એકાગ્રતાથી પાંચસો 25 વાર જાપ કરનાર એક ઉપવાસનું ફલ મેઢવે છે ॥ ૧૯ ॥

આ પાંચ વર્ણમયી વિદ્યા છે । તે વિદ્યા પંચ તત્ત્વથી ઉપલક્ષિત છે । શ્રેષ્ઠ મુનિવરોએ શ્રુતસ્કન્ધ-માંથી એ વિદ્યાનો વીજબુદ્ધિથી ઉદ્ધાર કરેલો છે । બંદીવાનને છોડાવવા માટે પ્રથમ મંત્ર હૈ અને શાન્તિને માટે વીજો મંત્ર હૈ દર્શાવેલો છે । ત્રીજો મંત્ર હૈ લોકોનું મોહન કરવા ઉપયોગમાં લેવાય છે । ચોથો મંત્ર હૈ કર્મ નાશ માટે છે । જ્યારે પાંચમો મંત્ર હૈ: છયે કર્મો માટે છે । એ પાંચે મંત્રો મુક્તિને આપનારા 30 જગાંવેલા છે । પોતાના મનને વશ કરીને ત્રિસન્ધ્ય નિયત-અભ્યાસ-જાપ કરવાથી સાધક નિઃશંક થઈને નિગૂઢ એવા જન્મચંધનને જલદીથી છેદી નાલે છે ॥ ૨૦ ॥

આ વિદ્યા મુક્તિને આપનારી છે—જે સંયમી પુરુષ એકાગ્ર બુદ્ધિથી નિરંતરપણે મંગલ, શરણ અને ઉત્તમ એવા અરિહંત, સિદ્ધ, સાધુ અને ધર્મ એ ચાર વર્ણોનું સ્મરણ કરે છે તે મોક્ષલક્ષ્મીનો આશ્રય કરે છે ॥ ૨૧ ॥

आ विश्वातिशायिनी विद्या छे—सिद्धिना महेलमां चडवा माटे आ तेर अक्षरोवाळी विश्वा-
तिशायिनी विद्या छे, ते ए (महेल)ना पगथियां स्वरूप छे ॥ २२ ॥

ऋषिमंडलमंत्रराजनो आ मंत्र छे—जे भव्य पुरुष सत्तावीश वर्णोंवाळो आ 'ऋषिमंडल-
मन्त्रराज'नु ध्यान करे छे अने आठ हजार वार जाप करे छे ते पोतानां वांछितोने प्राप्त करे छे अने
सर्व मनुष्योने अमीष्ट एवां इहपरलोकनां सुखोने मेळवे छे ॥ २३ ॥

5

आ मूलत्रयी विद्या कहेवाय छे—ते वशीकरण, मोहन अने पुष्टि करनारी छे ॥ २४ ॥

'ॐ नमो अरिहंताणं' ए मंत्र माटेनी ध्यान प्रक्रिया बतावे छे—आठ दळमां आठ वर्णोंधी
शोभता अने चन्द्रमण्डलना आकारवाळा कमळनुं तुं मुखरूपी गुहामां स्मरण-ध्यान कर । "ॐ नमो
अरिहंताणं" ए वर्णोंने क्रमशः प्रत्येक पांढडी उपर ते (कमल)मां मूकवा जोईए । ते पछी (अकारादि)
स्वरोवाळी अने सुवर्णना जेवी गौर वर्णवाळी कर्णिकानी केसरालीनुं स्मरण करवुं जोईए । जगतमां 10
शोभायमान एवी आ कर्णिका सुधाबीजपणाने रामो ॥ २५ ॥

ह्रींकार मंत्रनी ध्यान प्रक्रिया बतावे छे—चन्द्रबिंबमांधी ऊगता पूर्ण चन्द्र समान अमृतबीज
सदृश मायावर्ण ह्रींकार धीमे धीमे नीचे आवी रह्यो छे एम ध्यान करवुं । पछी अत्यन्त विकसित, अति
विस्तृत अने प्रभामण्डलनी मध्यमां रहेलो ह्रींकार मुखकमलमां प्रवेशे छे अने मुखकमलनी कर्णिका उपर
विराजमान छे, एवुं चितन करवुं । वळी ते वर्ण जाणे मुखकमलना प्रत्येक पत्रमां भमतो होय, क्षणमां 15
(मुखमां) आकाशमां विचरतो होय, मनना अंधकारने छेदतो होय, अमृतरसने क्षरतो होय, ताळवाना
छिद्रमां पेसतो होय, भूमध्यमां चमकतो होय अने जाणे ज्योतिर्मय होय, एवा अचित्य प्रभाववाळा
ह्रींकारनुं मुनिए ध्यान करवुं ।

ॐ नमो अरिहंताणं अने ह्रींकार ए बे मंत्रोनुं फळः—

ॐ नमो अरिहंताणं ए आठ वर्णों अथवा ह्रींनुं स्मरण करनार योगी विषनो नाश करे छे । एनो 20
जाप करतां करतां सकल शास्त्रनो पारगामी थाय छे । एनो निरंतर अभ्यास करतां छ मासमां मुखमां रहेली
धुमाडानी दीवेड जूए छे । पछी एक वर्ष थतां मुखमांधी महाज्वाळा नीकळती जूए छे । ते पछी सर्वज्ञनुं
मुख जूए छे । ते पछी प्रत्यक्षरूपे सर्वज्ञने जूए छे ॥ २६ ॥

सात बीजवाळा मंत्रनुं ध्यानः—

ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ ए प्रकारे सात बीज मंत्रोनुं ध्यान करनार सात प्रकारनी ऋद्धि 25
पामे छे । प्राचीन समयनी जेम आजे पण आपणा माटे ए जाप करवा योग्य छे । तेनुं मूळ एक ज छे । ते
त्रण कुण्डलाकार वेष्टनथी युक्त छे । तेनी नीचे माया—ह्रींकार पण (त्रण कुंडलाकारथी वेष्टित (?),
ईंकार अने त्रिंदुथी युक्त छे । आ नव अक्षरवाळुं बीज अनाहत कहेवाय छे । एनां ध्यानथी जे पर-
ब्रह्मरूप छे, अगम्य छे, अवाच्य छे एवुं सिद्धचक्र मुक्तिमां रहेलुं होवा छतां ते ध्येय विषय बने छे ।

ए रीते 'ॐ' आदि जाप्यनुं वर्णन करुं । दरेकनी रुचि मुजब जाप्य (अरिहंतादि पदो) नाना 30
प्रकारना होवा छतां बधां एक ज छे कारण के परस्पर सदृश छे ।

श्री नेमिचन्द्र सैद्धांतिके रचेलो द्रव्यसंग्रहमां जणाव्युं छे के—

[अहींधी आगळ (द्रव्यसंग्रहमां) मंत्रवाक्यमां रहेल जे पदस्थ ध्यान, तेनुं विवरण करे छे—]

પરમેષ્ટીના વાચક—પાંત્રીશ, સોલ, છ, પાંચ, ચાર, બે અને એક વર્ણવાળા મંત્રોને તમે જપો અને તેનું ધ્યાન કરો । બીજું ગુરૂપદેશથી સમજો । (૪૯)

વ્યાખ્યા—ળમો અરિ૦—૦સઙ્ગસાદ્ગુણં સુષીના આ પાંત્રીશ વર્ણો (સર્વપ્રદ) (સર્વપાપનાશક) કહેવાય છે । અરિ૦—સાદ્ગુ સુષીના સોલ અક્ષરો ‘નામપદ’ કહેવાય છે । અરિહંત સિદ્ધ—૧ છ અક્ષરો અરિ-
5 હંત અને સિદ્ધનાં ‘નામપદ’ કહેવાય છે । અ સિ આ ડ સા ૧ પાંચ અક્ષરો ‘આદિપદ’ કહેવાય છે । અરિહંત ૧ ચાર અક્ષરો ‘નામપદ’ છે । સિદ્ધ—૧ બે અક્ષરો સિદ્ધનાં ‘નામપદ’ છે । એક વર્ણવાળો અ ૧ અક્ષર અરિહંતનું અથવા અહૈનું ‘આદિપદ’ છે । અથવા ઐ ૧ એક અક્ષર પાંચ પરમેષ્ટીનું ‘આદિપદ’ છે । તે કેવી રીતે, તો કહે છે કે:—

અરિહંત, અશરીરી—સિદ્ધ, આયરિય—આચાર્ય, ડવજ્ઞાય—ડપાધ્યાય અને મુનિના પ્રથમ અક્ષરોથી
10 નિષ્પન્ન થયેલો ઐકાર ૧ પંચ પરમેષ્ટીનો વાચક છે ।

ડપર્યુક્ત ગાથા પ્રમાણે પાંચે પરમેષ્ટીઓના આદિ અક્ષરો અ+અ+આ+ડ+મ્ ની વ્યાકરણ-
સૂત્રોમાં કહેલ સ્વરસંધિ વિધાન મુજબ સંધિ કરતાં ઐ શબ્ડ નિષ્પન્ન થાય છે । શા માટે આનો જાપ કરો
અને ધ્યાન કરો એમ કહેવામાં આવે છે? તો કહે છે કે—પ્રથમ સમગ્ર મંત્રવાદનાં પદોની અંદર સારભૂત
૧૫ ંવાં આ પદો આ લોક અને પરલોકનાં ઇચ્છિતો પૂરવામાં સમર્થ છે એમ જાણવું । તે પછી અનન્તજ્ઞાન
આદિ ગુણોના સ્મરણરૂપે અને વચનથી ડચારવડે જાપ કરવો ।

બઢી, શુભ ડપયોગરૂપ ત્રણ ગુણિવાઢી અવસ્થામાં મૌનપણે ધ્યાન કરવું । ‘અરિહંત’ વગેરે
પદો વાચક છે અને અનન્તજ્ઞાન આદિ ગુણોથી યુક્ત અરિહંત વાચ્ય—અભિધેય છે એમ કહેવાય છે । પાંચે
પરમેષ્ટીઓનું વાચ્ય-વાચક રૂપે ધ્યાન કરવું ।

બીજા પળ બાર હજાર શ્લોક પ્રમાણવાઢા ‘પંચ નમસ્કાર’ ગ્રંથમાં બતાવેલ ક્રમ મુજબ લઘુ
20 સિદ્ધચક્ર, વૃહત્ સિદ્ધચક્ર આદિ ડેવપૂજાના પ્રકારો છે । તેને રત્નત્રયની મેદામેદથી આરાધના કરનાર
૧વા સદ્ગુરૂની કૃપાથી જાણીને તેનું ધ્યાન કરવું ।

આ પ્રકારે પદસ્થ ધ્યાનના સ્વરૂપનું વર્ણન કર્યું છે । ‘દ્રવ્યસંગ્રહ’ મૂલ ગ્રન્થ ડપર ‘બ્રહ્મડેવે’
રત્નેલી વ્યાખ્યામાંથી આ વિવરણ અહીં આપ્યું છે ॥ ૨૭ ॥

અંગન્યાસ મંત્ર :—

25 તેની સિદ્ધિ માટે ‘અ સિ આ ડ સા’ ૧ વર્ણો છે । અ નો નાભિકમલમાં, સિ નો મસ્તકમાં,
આ નો કંઠકમલમાં, સ્વ નો હૃદયમાં, સા નો મુલ્ક-કમલમાં ન્યાસ કરવો । અથવા અ નો નાભિમાં, સિ નો
મસ્તકમાં, આ નો કંઠમાં, ડ નો હૃદયમાં અને સા નો મુલ્કમાં ન્યાસ કરવો ॥ ૨૮ ॥

ઐકાર વગેરેની ધ્યાનપ્રક્રિયા—

૩0 ઐ નમઃ સિદ્ધેભ્યઃ—૧માં જે ઐકાર છે તેનું, તેમજ હૈ, અ, અહૈ વગેરે જે મંત્રબીજો ડપર
કહેવામાં આવેલાં છે તેમનું ક્યાં—ક્યા સ્થલે સ્મરણ કરવું જોઈએ? તો તે માટે આ રીતે જણાવે છે :—

બે આંલોમાં, બે કાનમાં, નાસિકાના અપ્રભાગમાં, લલાટ—માલસ્થલમાં, મુલ્કમાં, નાભિમાં,
મસ્તકમાં, હૃદયમાં, તાલ્લવામાં, અને બે મ્વાંના અંત ભાગમાં (ધૂમધ્યમાં)—(આ મંત્રબીજોનું ધ્યાન કરવું
જોઈએ ।)

૧ પ્રકારે નિર્મલ્લ બુદ્ધિવાઢાઓ ૧ શરીરમાં ધ્યાનનાં સ્થાનો કહેલાં છે, તે પૈકીના એક સ્થાનમાં
35 નિયત વિષયમાં ચિત્તને જોડવું જોઈએ ॥ ૨૯ ॥

ताव उतारवानो मंत्र—‘ॐ नमो लोए सखसाहूणं’ वगरे पांचे पदोने ऊलटा क्रमे ॐकार तेम ज हीकारपूर्वक बोलवा । ए प्रकारे मंत्रनो जाप करीने वखने गांठ देवी अने ते वख जेने ताव आवतो होय ते माणसने ओढाडी देवाथी ताव उतरी जाय छे, परंतु वख खास करीने नहुं होतुं जोईए; एम कहेछं छे ॥ ३० ॥

पिस्तालीश अक्षरनी विद्या—‘ॐ ह्रीं नमो अरि०’ थी ‘०साहूणं’ सुधीनी पिस्तालीश अक्षरनी 5 आ विद्या छे । न संभळाय ए रीते एनो जाप करवो । दुष्ट मनुष्यो अने चोर वगरेतुं संकट आवी पडतां, महा आपत्तिना स्थानमां शान्तिने माटे अथवा वरसाद लाववा माटे आ मंत्रनो उपांशु जाप करवो जोईए । पांचे नामो (अरिहंतादि)ना आदि पदोना (‘अ सि आ उ सा’ नो) पंचपरमेष्ठी मुद्रावडे जाप करतां समग्र क्षुद्र उपद्रवोना नाश थाय छे अने कर्मनो क्षय थाय छे ॥ ३१ ॥

देवगणि विद्या (गणि विद्या)—ॐ अरिहंतथी नमः सुधीनो मंत्र ए देवगणि (गणिविद्या) 10 नामथी कहेवाय छे । तेनो सरस्वतीदेवीना मंदिरमां १०८ वार जाप करवो । जाप कर्या पछी सर्व कार्योमां सिद्धि अने विजय आपे छे ॥ ३२ ॥

चोरनो भय दूर करवानो मंत्र—आ मंत्रथी मंतरेला वखमां गांठ बांधवी । पछी गमे तेवा मोटा जंगलमां पण चोरनो भय लागतो नथी ॥ ३३ ॥

सर्प वगरेनां शेर दूर करवानो मंत्र—आ मंत्रथी सर्प वगरेनां विष नाश पामे छे ॥ ३४ ॥ 15

साप, वींछी, उंदर वगरेने दूर करवानो मंत्र—आ मंत्रथी साप, वींछी, उंदर वगरे दूरथी नासी जाय छे ॥ ३५ ॥

बंदीवानने मुक्त बनाववानो मंत्र—पांचे पदोना वर्णोने ऊलटा क्रमे बोलवाथी—जाप करवाथी बंदीवान छूटी जाय छे । बीजा कार्योमां आ मंत्रनो जाप न करवो । बीजां कार्योमां कारण विशेष बलवान होय छे, एवो न्याय छे । शान्तिकर्म वगरे कार्यो, बंदीने छोडाववा रूप कार्यथी जुदा स्वरूपनां छे । 20 तेथी छूटो माणस बंधाई जाय अने बंधायेलो छूटे एतुं आ मंत्रनुं फळ छे (?) ॥ ३६ ॥

सर्वकर्मसमूहदायक मंत्र—आ कळियुगमां—पंचम काळमां पण आ मंत्र समग्र कृत्यकारी कर्मनो समूह आपे छे । (अर्थात् एनाथी शांतिक, पौष्टिक, वशीकरण इत्यादि कार्यो थाय छे) ॥ ३७ ॥

परिचय

६४-१९ विभागमां जे परिचय आपेल छे ते ज प्रमाणे समस्तवो ।

[६६-२१]

आत्मरक्षानमस्कारस्तोत्रम्

(अनुष्टुप्-वृत्तम्)

- 5 ॐ परमेष्ठिनमस्कारं, सारं नवपदात्मकम् ।
 आत्मरक्षाकरं वज्रपञ्जरामं स्मराम्यहम् ॥ १ ॥
- 'ॐ नमो अरिहंताणं', शिरस्कं शिरसि स्थितम् ।
 'ॐ नमो सच्चसिद्धाणं', मुखे मुखपटं वरम् ॥ २ ॥
- 'ॐ नमो आयरियाणं', अङ्गरक्षाऽतिशायिनी ।
 'ॐ नमो उवज्ज्ञायाणं', आयुधं हस्तयोर्दृढम् ॥ ३ ॥
- 10 'ॐ नमो लोए सच्चसाहूणं', मोचके पादयोः शुभे ।
 'एसो पंचनमुक्कारो', शिला वज्रमयी तले ॥ ४ ॥
- 'सच्च-पाव-प्यणासणो', वप्रो वज्रमयो बहिः ।
 'मंगलाणं च सच्चैसि', खादिराङ्गार-खातिका ॥ ५ ॥
- 'स्वाहा'न्तं च पदं ज्ञेयं, 'पढमं हवइ मंगलं' ।
15 वप्रोपरि वज्रमयं, पिधानं देह-रक्षणे ॥ ६ ॥

अनुवाद

सारभूत, नवपदमय, वज्रना पांजरानी माफक आत्मरक्षा करनार एवा परमेष्ठि-नमस्कारतुं हुं
ॐकारपूर्वक स्मरण करुं छुं ॥ १ ॥

20 'ॐ नमो अरिहंताणं' ए पद मस्तक पर रहेल शिरस्त्राण छे । 'ॐ नमो (सच्च) सिद्धाणं' ए
पद मुख पर श्रेष्ठ मुखपट (मुख-रक्षक-वस्त्र) छे ॥ २ ॥

'ॐ नमो आयरियाणं' ए पद उत्तम अंग-रक्षा (कवच-वस्त्रर) छे, 'ॐ नमो उवज्ज्ञायाणं' ए
पद बने हाथोमां रहेलुं मज्जत हथियार छे ॥ ३ ॥

'ॐ नमो लोए सच्च-साहूणं' ए पद बने पगोनी पवित्र मोचक-पगनी रक्षा माटेनी गोठण
सुचीनी मोजडीओ छे । 'एसो पंच-नमुक्कारो' ए पद तळीयामां रहेली वज्रमय शिला छे ॥ ४ ॥

25 'सच्च-पाव-प्यणासणो' ए पद बहारनो वज्रमय किल्लो छे, अने 'मंगलाणं च सच्चैसि' ए पद
(किल्लाने फरती) खेरना अंगारावाळी खाई छे ॥ ५ ॥

'स्वाहा' अंतवाळुं एटले 'पढमं हवइ मंगलं' (पढमं हवइ मंगलं स्वाहा ।) स्वाहा' ए पद
शरीरनी रक्षा माटे किल्ला उपर रहेलुं वज्रमय ढांकण छे ॥ ६ ॥

महाप्रभावा रक्षेयं, क्षुद्रोपद्रव-नाशिनी ।
 परमेष्ठि-पदोद्भूता, कथिता पूर्वस्वरिभिः ॥ ७ ॥
 यश्चैवं कुरुते रक्षां, परमेष्ठि-पदैः सदा ।
 तस्य न स्याद् भयं व्याधिराधिश्चापि कदाचन ॥ ८ ॥

परमेष्ठिपदोष्ठी बनेली आ रक्षा महाप्रभाववाळी छे, क्षुद्र उपद्रवोनी नाशक छे अने 5
 पूर्वाचार्योए कही छे ॥ ७ ॥

जे (जीव) परमेष्ठि-पदोवडे आ प्रमाणे सदा रक्षा करे छे, तेने क्यारेय भय, रोग अने मानसिक
 चिंताओ थती नथी ॥ ८ ॥

परिचय

आ स्तोत्र केटलांक प्रकाशनोमां प्रसिद्धि पाय्युं छे अने जैन समाजमां तेनो पाठ करवानो ठीक 10
 ठीक प्रचार छे । आ स्तोत्र 'बृहन्नमस्कारस्तोत्र' अथवा 'वज्रपञ्जर' नामे ओळखाय छे । आ स्तोत्रम-
 आठ पद्यो छे ।

आ स्तोत्रनी बे हस्तलिखित प्रतिओ अमने मळी हती । एक प्रति, पूना-भांडारकर रिसर्च
 इन्स्टिट्यूटना संग्रहनी प्रति नं० १८४-८६ नी हती, ज्यारे बीजी प्रति लीबडी, शेठ आगंदजी कल्याण-
 जीना हस्तलिखित मंडारनी प्रति नं. ७६५ नी हती । आ बने प्रतिओने सामे राखी स्तोत्रनो मूल पाठां 15
 लेवामां आव्यो छे, ते स्तोत्र अमे अहीं अनुवाद साथे प्रगट कर्युं छे ।

आ स्तोत्रना कर्ता विशे माहिती मळी नथी ।

[६७-२२]

पञ्चपरमेष्ठिस्तवनम्

(वसन्ततिलका-वृत्तम्)

- 5 नम्राऽमरेश्वरकिरीटनिविष्टशोणा-
रत्नप्रभापटलपाटलिताड्घ्रिपिठाः ।
'तीर्थेश्वराः' शिवपुरीपथसार्थवाहा,
निःशेषवस्तुपरमार्थविदो जयन्ति ॥ १ ॥
- 10 लोकाग्रभागश्रवणा भवभीतिश्रुक्ताः,
ज्ञानावलोकितसमस्तपदार्थसार्थाः ।
स्वाभाविकस्थिरविशिष्टसुखैः समृद्धाः,
'सिद्धा' विलीनघनकर्ममला जयन्ति ॥ २ ॥
- 15 आचारपञ्चकसमाचरणप्रवीणाः,
सर्वज्ञशासनधुरैकधुरन्धरा ये ।
ते 'सूरयो' दमितदुर्दमवादिवृन्दा,
विश्वोपकारकरणप्रवणा जयन्ति ॥ ३ ॥

अनुवाद

- विनय सहित नमेला इन्द्रोना मुकुटमां जडेला अरुण रत्नोनी कान्तिना समूहथी अरुण वर्णवाळुं थयुं छे पादपीठ जेमनुं एवा, मोक्षपुरीना मार्गमां सार्थवाह समान तथा सम्पूर्ण वस्तुओना परम अर्थने जाणनारा 'तीर्थकरो' जय पामे छे ॥ १ ॥
- 20 लोकना अग्रभाग पर छे निवास जेमनुं एवा, संसारना भयोथी मुक्त, केवलज्ञानद्वारा समस्त पदार्थोना समूहने जाणनारा, स्वाभाविक, स्थिर तथा विशिष्ट प्रकारना सुखोथी समृद्ध अने विलीन थयो छे घनकर्मरूप मल जेमनो एवा 'सिद्धो' जय पामे छे ॥ २ ॥
- ज्ञानादि पांच आचारोना परिपालनमां निपुण, जिन-शासननी धुराने वहन करवामां समर्थ, दुर्जेय एवा वादि-समूहनुं दमन करनारा अने विश्वपर उपकार करवामां कुशल एवा 'आचार्यो' जय पामे छे ॥ ३ ॥

દ્વંત્રં યતીનતિપદુસ્ફુટયુક્તિયુક્તં,
 યુક્તિ-પ્રમાણ-નય-મંગ્લ-ગમૈર્ગમીરમ્ ।
 યે પાઠયન્તિ વરસૂરિપદસ્ય યોગ્યા-
 સ્તે 'વાચકા'શ્ચતુરચારુગિરો જયન્તિ ॥ ૪ ॥

સિદ્ધચઙ્ગનામુલ્લસમાગમનદ્વવાઞ્છાઃ,
 સંસારસાગરસમુત્તરણૈકચિત્તાઃ ।
 જ્ઞાનાદિભૂષણાભૂષિતદેહભાગા,
 રાગાદિઘાતરતયો 'યતયો' જયન્તિ ॥ ૫ ॥

અર્હતસ્ત્રિજગદ્ગન્ધાન્, ત્રિલોકેશ્વરપૂજિતાન્ ।
 ત્રિકાલભાવસર્વ(સર્વભાવ)જ્ઞાન્, ત્રિવિધેન નમામ્યહમ્ ॥ ૬ ॥
 સર્વજગદર્ચનીયાન્, સિદ્ધાન્ લોકાગ્રસંસ્થિતાન્ ।
 અષ્ટવિધકર્મયુક્તાન્, નિત્યં વન્દે શિવાલયાન્ ॥ ૭ ॥

પંચવિધાચારરતાન્, વ્રત-સંયમનાયકાન્ ।
 આચાર્યાન્ સતતં વન્દે, શરણ્યાન્ ભવદેહિનામ્ ॥ ૮ ॥
 દ્વાદશાઙ્ગોરૂપૂર્વાલ્ય-શ્રુતસાગરપારગાન્ ।
 ઉપદેહ્નુપાધ્યાયાનુભયોઃ સન્ધ્યયોઃ સ્તુમઃ ॥ ૯ ॥

જેઓ સાધુઓને પ્રમાણ, નય, મંગ અને ગમો વડે ગંમીર એવા સૂત્ર (શ્રુત) ને અત્યન્ત કુશલતા-
 પૂર્વક તથા સ્પષ્ટ યુક્તિઓ વડે મળાવે છે, અને જેઓ ઉત્તમ એવા સૂરિપદને યોગ્ય છે, તે ચતુર અને મધુર
 વાણીવાળા 'ઉપાધ્યાયો' જય પામે છે ॥ ૪ ॥

સિદ્ધિ-વધૂના મુલ્લકારક સમાગમની દૃઢ અભિલાષાવાળા, સંસાર-સમુદ્રને સારી રીતે તરી 20
 જવામાં નિપુણ ચિત્તવાળા, જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ આભૂષણોથી સુસોમિત દેહવાળા અને રાગાદિ (દોષો)
 ને નાશ કરવાની પ્રબલ કામનાવાળા 'સાધુઓ' જય પામે છે ॥ ૫ ॥

ત્રણે લોકને વંદન કરવા યોગ્ય, ત્રણે લોકના અધિપતિ (ઇન્દ્રો) વડે પૂજિત અને ત્રણે કાલના
 સર્વ ભાવોને જાણનારા અરિહંતોને હું મન-વચન-કાયાથી નમસ્કાર કરું છું ॥ ૬ ॥

સમગ્ર વિશ્વને પૂજનીય, લોકના અપ્રભાગે રહેલા, આઠ પ્રકારના કર્મોથી રહિત અને કલ્યાણના 25
 નિકેતન રૂપ સિદ્ધોને હું હંમેશા વંદન કરું છું ॥ ૭ ॥

પાંચ પ્રકારના આચાર (ને પાલવા) માં તત્પર, વ્રત અને સંયમના નાયક અને સંસારી પ્રાણીઓને
 શરણરૂપ આચાર્યોને હું નિરંતર વંદન કરું છું ॥ ૮ ॥

બાર અંગ અને (ચૌદ) મહાપૂર્વરૂપી શ્રુતસમુદ્રના પારગામી તથા ઉપદેશ કરનારા ઉપાધ્યાયોની
 અમે વ્રને સંધ્યા સ્તુતિ કરીએ છીએ ॥ ૯ ॥

निर्वाणसाधकान् साधून्, सर्वजीवदयापरान् ।
 व्रत-शील-तपोयुक्तान्, वन्दे सद्गतिकाङ्क्षिणः ॥ १० ॥
 एवं पञ्चनमस्कारः, सर्व पापप्रणाशनः ।
 मङ्गलानां च सर्वेषां, प्रथमं भवतु मङ्गलम् ॥ ११ ॥

- 5 मोक्षमार्गना साधनारा, सर्व जीवोनी दयामां तत्पर, व्रत, शील अने तपथी युक्त तथा सद्गतिये चाहनारा साधुओने हुं वंदन करुं छुं ॥ १० ॥
 आ पंचनमस्कार सर्व पापोने नाश करनार अने बधा मंगलोमां प्रथम-उत्कृष्ट मंगल याओ ॥११॥

परिचय

- आ स्तवन 'श्री श्रुतज्ञान अमीधारा' नामक पुस्तकमांथी लेवामां आव्युं छे, जेना संप्राहक प० पू०
 10 पंन्यास श्रीक्षमाविजयजी गणिवर छे, अने जे निर्णयसागर प्रेसमां सन् १९३६ मां छपाईने प्रकाशित थयेल छे ।
 प्रारंभना पांच पद्यो वसन्ततिलकावृतमां छे अने अन्तिम छ पद्यो अनुष्टुप्मां छे । आ स्तवमना कर्ता विशे जाणवामां आवेल नथी ।

[६८-२३]

नमस्कारस्तवनम्

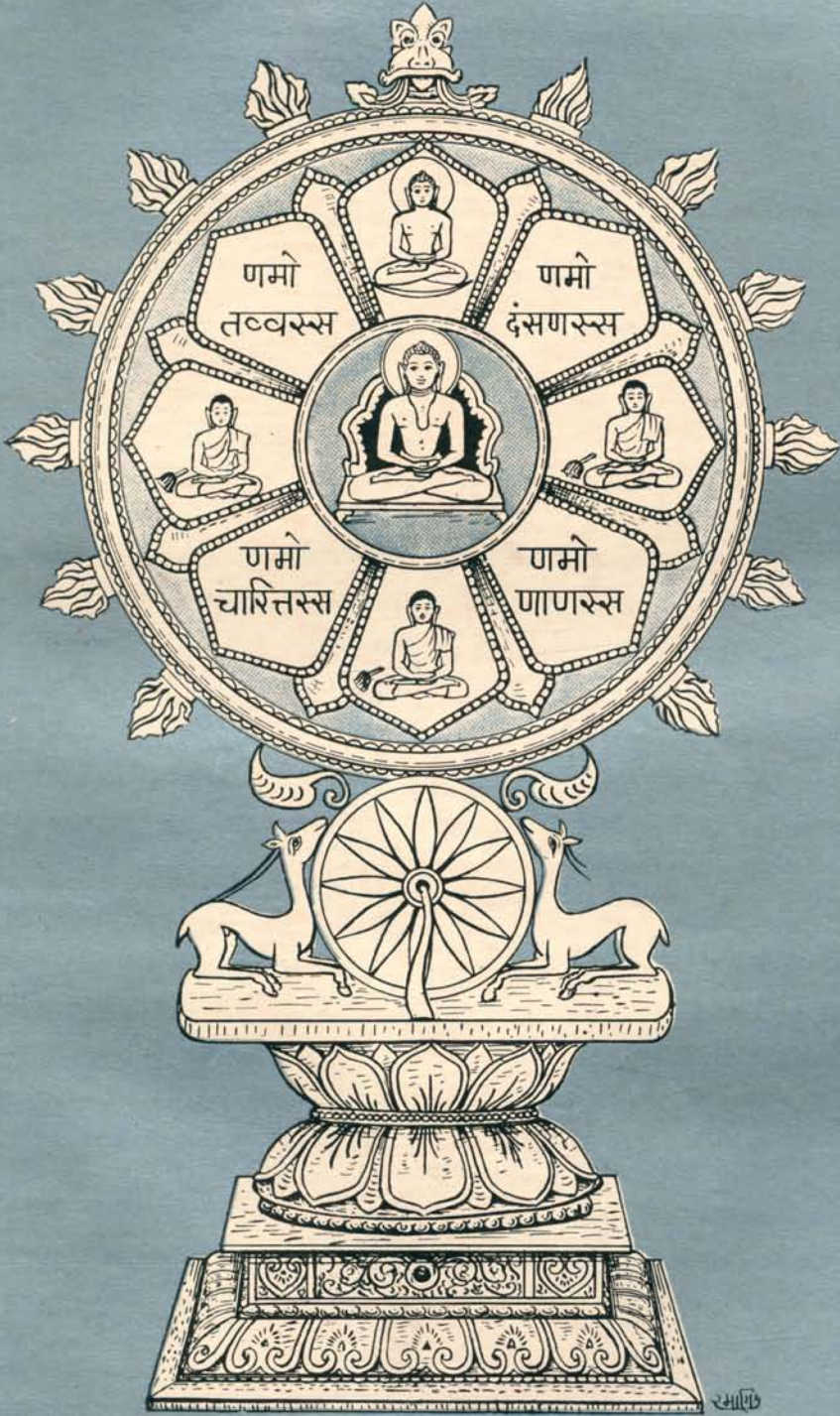
- 15 अर्हतः सकलान् वन्दे, वन्दे सिद्धांश्च शाश्वतान् ।
 आचार्यानादराद् वन्दे, वन्दे श्रीवाचकानपि ॥ १ ॥
 सर्वसाधूनहं वन्दे, नास्ति वन्द्यमतः परम् ।
 परमा पात्रता मेऽभूत्, वन्द्यसर्वस्ववन्दनात् ॥ २ ॥
 तदेषां कीर्तनादस्तु, कीर्तिः कल्याणमेव च ।
 20 वचनातिक(तीत)लाभं हि, नामाऽपि श्रीमहात्मनाम् ॥ ३ ॥

अनुवाद

- हुं सर्वे अरिहंतोने वंदन करुं छुं, शाश्वत एवा सिद्धोने हुं वंदन करुं छुं, आचार्योने आदरथी वंदन करुं छुं, वाचक उपाध्यायोने वंदन करुं छुं, सर्व साधुओने वंदन करुं छुं—आनाथी (पंच परमेष्ठीथी) उत्कृष्ट कोई वंदनीय नथी । वंदन करवा योग्यने पोतानी सर्व शक्तिथी वंदन करवाथी
 25 भारामां उत्कृष्ट पात्रता आवी छे । एमना कीर्तनथी (सौने) कीर्ति अने कल्याण प्राप्त थाओ । महात्माओनुं नाम पण वचनातीत लाभ ने आपनार होय छे ॥ १-३ ॥

परिचय

- आ स्तवननी एक प्रति मुंबई श्री शांतिनाथ जैन मंदिर स्थित ज्ञानभंडारमांथी मळी हती । व्रण अनुष्टुप् श्लोकात्मक आ कृतिना कर्ता कोण हरो ते जाणवामां आव्युं नथी । आ स्तोत्र अहीं अनुवाद साथे
 30 अमे प्रगट कर्युं छे ॥

श्रीसिद्धचक्रम् (दिगम्बरीय नवदेवता-चित्रना आधारे)

[६९-२४]

लक्षणमस्कारगुणनविधिः ॥

(१)

मूलनायकस्य स्नात्रं कृत्वा पूजा क्रियते । ततः पञ्चशक्रस्तवैर्देवा वन्द्यन्ते । ततः पञ्चपरमेश्वरा-
 आराधनार्थं २४ लोगस्स-कायोत्सर्गं कृत्वा पञ्चपरमेष्ठिप्रतिमा मण्ड्यन्ते । ततो वासकपूरादिभिः पूजा विधीयते 5
 ततो नमस्कारान् गणयद्भिः पञ्चपरमेष्ठिपञ्चवर्णाश्रिते चिन्त्यन्ते । यथा—

‘ससिधवला अरहंता, रत्ता सिद्धा य स्मृणो कण्ठं ।
 मरगयभा उवज्झाया, सामा साह् सुहं दिंतु ॥’

ततो नमस्कारं नमस्कारं प्रतिदेवस्य तिलकपुष्पारोपणवासक्षेपधूपोद्गाहनप्रदीपाखण्डकाक्षतो-
 पदौकनवन्दनानि क्रियन्ते । सहस्रे संपूर्णे सति पूर्गीफलोपदौकनपूर्वं च तिसृभिः स्तुतिभिर्देवा वन्द्यन्ते, 10
 सन्ध्यायां च यदा गुणनमुच्यते तदा पञ्चशक्रस्तवैर्देवा वन्दनीयाः पञ्चपरमेष्ठ्याराधनार्थं २४ लोगस्स-
 कायोत्सर्गश्च कर्तव्यः । मोचने चापि । आसातना हुई ते सवि हुं मन-वचन-काया करी मिच्छा० (मिच्छामि
 दुक्कडं) । निर्विकृतिकाचाम्लोपवासादितपः क्रियते । स्त्रीसंघट्टादिकं वर्जनीयम् ।

इति लक्षणमस्कारगुणनविधिः ॥

यो लक्षं जिनवद्धलक्षसुमनाः सुव्यक्तवर्णक्रमः, 15
 श्रद्धावान् विजितेन्द्रियो भवहरं मन्त्रं जपेच्छ्रावकः ।
 पुष्यैः श्वेतसुगन्धिभिश्च विधिना लक्षप्रमाणैर्जिनं,
 यः संपूजयति स्म विश्वमहितः श्रीतीर्थराजो भवेत् ॥
 [इति] लक्षणमस्कारगुणनफलम् ॥

लक्ष नउकार जापविधि ॥

20

प्रभाति मूलनायकरहं स्नात्र करी पूजा करी पंच शक्रस्तव देव वांदीइ । पछइ पंचपरमेष्ठि-
 आराधनार्थं चउवीस लोगस्स काउस्सग्ग कीजइ । पछइ पंचपरमेष्ठि पांच प्रतिमा मांडी, पूजा वास
 कपूरइ करी कीजइ । नउकार गुणतां पंच परमेष्ठिना पांच वर्ण चींतवीइ । यथा—अरिहंत धवलवर्ण, सिद्ध
 रत्नवर्ण, आचार्य सुवर्णवर्ण, उपाध्याय नीलवर्ण, महात्मा श्यामवर्ण । ए पांचे वर्णे हीआमाहि चींतवीइ ।
 नउकार गुणतां नउकारि नउकारि देव रहिइं टीली कीजइ, झल चडावीइ, वासक्षेप कीजइ, धूप उगाहीइं, 25
 दीवउ कीजइ, चोखउ ढोईइ । जेती कीजइ सहस्र पूइ हुइ । सोपारी ढोईइ, देव वांदीइ । सांसइं
 गुणवउं । मूकतां पंचशक्रस्तवे देव वांदीइ । पंचपरमेष्ठि आराधनार्थं चउवीस लोगस्स काउस्सग्ग कीजइ,
 मूकतां ‘अविधि आशातना हुई ते सवि हुं मनि वचनि काय करी मिच्छामि दुक्कडं ।’ यथाशक्ति निवी,
 आंबिल, उपवास तप करिवउ । पुरषइं स्त्रीसंघट्ट वर्जिवउ । ए नउकार लाख गुणइ जिको विधिपूर्वक

तेहनउ जीव एकाप्रभाव छतइ तीर्यकर कर्म ऊपार्जइ । मध्यमभाव छतइ विद्याधर, चक्रवर्ति, वासुदेव, प्रतिवासुदेव कर्म ऊपार्जइ । थोडइ भाव छतइ एकातपत्र राज्य पामइ ॥

इति लक्ष नउकार जापविधिः ॥

शुभं भवतु श्रीचतुर्विधसंघस्य ॥

नवकार इक अवस्वर, पावं फेडेइ सप्तअयराणं ।

पञ्चासं च पपणं, सागर पणसय समग्गेणं ॥

श्रीरस्तु ध्रमणसंघस्य ॥

परिचय

आ विधिनी एक प्रति पालीताणा, श्रीआगम जैन मंदिरना ज्ञानभंडारनी प्रति नं. १९९९ नी 10 त्रण पानानी मळी हती, तेमां 'नवकारसारथवण' स्तोत्र हतुं, तेनी अंते आ प्रकारे विधि लखी हती ते विधि अमे अहीं संप्रहीत करी छे । आ नानी विधि लाख नमस्कारनी आराधना माटे अत्यंत उपयोगी छे ।

लाख नवकार जापनी बीजी विधिनी एक प्रति डभोई, मुक्ताबाई जैन ज्ञानमंदिर प्रति नं. ४३२७ नी मळी हती, जेमां प्रथम 'संक्षिप्त नमस्कार अर्थ' जणाव्यो हतो ने ते पछी आ विधि दर्शावी 15 हती । आ विधि जूनी गुजराती भाषामां छे, उपर्युक्त संस्कृत विधिनो अनुवाद छे तेथी तेने गुजराती विभागमां न मूकतां अहीं आपी छे ।

आ संस्कृत अने गुजराती विधि उपरथी स्पष्ट थाय छे के लाख नवकार जापनी आ विधि कोई काळे खूब प्रचलित हशे ।

त्रीजी विधि अमने एक हस्तलिखित छूटा पाना परथी मळी आवी छे । ते विधि ते ते 20 कृत्यकारित्व माटे होय एम जणाय छे ॥

श्रीमन्नागसेनाचार्य-विरचित-‘तत्त्वानुशासन’संदर्भः

स्वाध्यायः परमस्तावज्जपः पञ्चनमस्कृतेः ।

पठनं वा जिनेन्द्रोक्तशास्त्रस्यैकाग्रचेतसा ॥ ८० ॥

स्वाध्यायाद्दधानमध्यास्तां, ध्यानात्स्वाध्यायमामनेत् ।

5

ध्यानस्वाध्यायसंपत्त्या, परमात्मा प्रकाशते ॥ ८१ ॥

× × × ×

नाम च स्थापनं द्रव्यं, भावश्चेति चतुर्विधम् ।

समस्तं व्यस्तमप्येतद्, ध्येयमध्यात्मवेदिभिः ॥ ९९ ॥

वाच्यस्य वाचकं नाम, प्रतिमा स्थापना मता ।

10

गुण-पर्यायवद् द्रव्यं, भावः स्याद् गुणपर्यायौ ॥ १०० ॥

आदौ मध्येऽवसाने यद्, वाङ्मयं व्याप्य तिष्ठति ।

हृदि ज्योतिष्मदुद्गच्छन्नामध्येयं तदर्हताम् ॥ १०१ ॥

अनुवाद

एकाग्र मनधी पंचपरमेष्ठि नमस्कार महामंत्रनो जाप अथवा श्रीजिनेश्वरदेवे कहेलां शास्त्रोनुं 15
अध्ययन ए सर्वोत्कृष्ट स्वाध्याय छे. ८०.

स्वाध्यायधी ध्यानमां चहे अने ध्यानधी स्वाध्यायने सविशेष चिंतवे, एम ध्यान अने स्वाध्याय
रूप संपत्तिधी परमात्मतत्त्वनो (शुद्धात्मस्वरूपनो) प्रकाश थाय छे. (ध्यानमां ज्यारे न रही शके त्यारे
स्वाध्यायनो आश्रय ले, एवो पण बीजा चरणनो अर्थ यई शके छे.) ८१.

चतुर्विध-ध्येय—

20

नामध्येय, स्थापनाध्येय, द्रव्यध्येय अने भावध्येय एम ध्येय चार प्रकारनुं छे. अध्यात्मना
जाणकार महात्माओए एनुं (चतुर्विध-ध्येयनुं) भेगुं अथवा प्रत्येकनुं जुदुं जुदुं ध्यान करनुं जोईए. ९९.

वाच्य-अभिधेय पदार्थना वाचक शब्दने नाम अने प्रतिमाने स्थापना कहेवाय छे. गुण अने
पर्यायवाळुं ते द्रव्य छे; अने गुण अने पर्याय ते भाव छे. १००.

नामध्येय—

25

जे (वाङ्मय-सर्वशास्त्रनी) आदिमां, मध्यमां अने अंतमां एम सकल वाङ्मयने व्यापीने रहेळुं
छे ते, ज्योतिर्मय अने ऊर्ध्वगामी एवा श्री अरिहंत भगवंताना नामनुं हृदयमां ध्यान करनुं जोईए
(नामध्येय—‘अरिहंत-अहं’ वगोरे). १०१.

- હૃત્પક્કજે ચતુઃપત્રે, જ્યોતિષ્મન્તિ પ્રદક્ષિણમ્ ।
 'અ-સિ-આ-૩-સા'ક્ષરાણિ, ધ્યેયાનિ પરમેષ્ટિનામ્ ॥ ૧૦૨ ॥
- ધ્યાયેદ્ 'અ-૩-૩-૯-ઓ' ચ, તદ્વન્મન્ત્રાનુદર્ષિષઃ ।
 મત્યાદિ-જ્ઞાન-નામાનિ, મત્યાદિ-જ્ઞાનસિદ્ધયે ॥ ૧૦૩ ॥
- 5 સપ્તાક્ષરં મહામન્ત્રં, મુખરન્દ્રેષુ સસુ ।
 ગુરુપદેશતો ધ્યાયેદિચ્છન્ દૂરશ્રવાદિકમ્ ॥ ૧૦૪ ॥
- હૃદયેષ્ટદલં પદ્મં, વર્ગેઃ પૂરિતમષ્ટભિઃ ।
 દલેષુ કર્ણિકાયાશ્ચ, નામ્નાઽધિષ્ઠિતમર્હતામ્ ॥ ૧૦૫ ॥
- ગણમૃદ્વલયોપેતં, ત્રિઃપરીતં ચ માયયા ।
 10 ક્ષોણીમપ્હલમધ્યસ્થં, ધ્યાયેદમ્યર્ચયેશ્ચ તત્ ॥ ૧૦૬ ॥
- અકારાદિ-હકારાન્તા મન્ત્રાઃ પરમશક્તયઃ ।
 સ્વમપ્હલગતા ધ્યેયા લોકદ્વયફલપ્રદાઃ ॥ ૧૦૭ ॥

ચાર દલવાળા હૃદયકમળમાં જ્યોતિર્મય એવા 'અ-સિ-આ-૩-સા' એ પરમેષ્ટિઓના આઠ અક્ષરોનું

15 પ્રદક્ષિણામાં ધ્યાન કરવું જોઈએ.

સિ
સા અ આ
૩

 ૧૦૨.

તે જ રીતે 'અ-૩-૩-૯-ઓ' એ ઝજ્જલ મંત્રોનું ધ્યાન કરે, તથા મત્યાદિ જ્ઞાનોની સિદ્ધિમાટે મત્યાદિ જ્ઞાનોના નામોનું ધ્યાન કરે. ૧૦૩.

20 દૂરશ્રવણાદિ લબ્ધિઓને ઇચ્છતા સાધકે 'નમો અરિહંતાણં' એ સપ્તાક્ષર મંત્રનું (બે કાનનાં, બે નાકનાં બે આંખનાં અને એક મુખનું એમ) સાત મુખહિંદ્રોમાં શ્રીસદ્ગુરુના ઉપદેશથી ધ્યાન કરવું જોઈએ (ચક્ષુઃ આદિની સીમાથી બહાર રહેલા રૂપાદિનું પ્રત્યક્ષ વગેરે પણ આ મંત્રના ધ્યાનથી થાય છે). ૧૦૪.

કર્ણિકામાં શ્રીઅરિહંત મગવંતોના નામ ('અહૈ') થી અધિષ્ઠિત અને આઠ-દલોમાં અષ્ટ-વર્ગ ('અ-ક-ચ-ટ-ત-પ-ય-શ')થી પૂરિત એવા અષ્ટદલ કમળનું હૃદયમાં ધ્યાન કરવું. તે પદ્મ, ગણધર-વલય (અટતાલીશ લબ્ધિપદો) થી સહિત અને માયા-હૈ'કારથી ત્રણ વચત વેષ્ટિ છે, એમ ચિંતવવું. 25 આ ધ્યાન પૂર્વે એ વધાને મૂમિમંડલપર આલેખીને એની પૂજા પણ કરી શકાય. (અહીં 'મૂલાધારચક્ર ઝ્યાં પૃથ્વી તત્ત્વનું પ્રાધાન્ય છે, તેમાં ધ્યાન કરે, એ અર્થ પણ લઈ શકાય.) ॥ ૧૦૫-૧૦૬ ॥

'અ' થી 'હ' સુધીના અક્ષરો ઇહલોક અને પરલોકના ફલને અપનારા પરમશક્તિવાળા મંત્રો છે. તેમનું આધારાદિ *સ્વચક્રોમાં ધ્યાન કરવું. ૧૦૭.

* વિશેષ માટે જુઓ—શ્રીસિંહતિલ્કચરિત 'પરમેષ્ટિવિચાર્યન્નકલ્પ' ન. સ્વા. પૃ. ૧૧૧ થી ૧૨૬.

इत्यादीन् मन्त्रिणो मन्त्रानर्हन्मन्त्रपुरस्सरान् ।
 ध्यायन्ति यदिह स्पष्टं, नामध्येयमवैहि तत् ॥ १०८ ॥
 जिनेन्द्रप्रतिबिम्बानि, कृत्रिमाप्यकृतानि च ।
 यथोक्तान्यागमे तानि, तथा ध्यायेदशङ्कितम् ॥ १०९ ॥
 यथैकमेकदा द्रव्यमुत्पित्सु स्थास्तु नश्वरम् ।
 तथैव सर्वदा सर्वमिति तत्त्वं विचिन्तयेत् ॥ ११० ॥
 चेतनोऽचेतनो वाऽर्थो यो यथैव व्यवस्थितः ।
 तथैव तस्य यो भावो याथात्म्यं तत्त्वमुच्यते ॥ १११ ॥
 अनादि-निधने द्रव्ये, स्वपर्यायाः प्रतिक्षणम् ।
 उन्मज्जन्ति निमज्जन्ति, जलकल्लोलवज्जले ॥ ११२ ॥
 यद्विबुधं यथा पूर्वं, यच्च पश्चाद् विवत्स्यति ।
 विवर्तते यदग्राद्य, तदेवेदमिदं च तत् ॥ ११३ ॥
 सहवृत्ता गुणास्तत्र, पर्यायाः क्रमवर्तिनः ।
 स्यादेतदात्मकं द्रव्यमेते च स्युस्तदात्मकाः ॥ ११४ ॥

5

10

‘अहं’ मंत्रयी पुरस्कृत एवा पूर्वोक्त अने बीजा मंत्रो, जेमनुं मान्विको ध्यान करे छे, ते बधाने 15 तमे अहीं नामध्येय तरीके स्पष्टरिते जाणो ॥ १०८ ॥

शाश्वत अने अशाश्वत एवी जिनप्रतिमाओनुं आगममां जेवी रीते वर्णन कर्तुं छे, तेवी रीते शंका विना ध्यान करो (अहीं स्थापनाध्येयनुं वर्णन छे) ॥ १०९ ॥

द्रव्यध्येय—

जेम एक द्रव्य एकदा उत्पादशील, ध्रुव अने नश्वर छे, तेवी ज रीते सर्व द्रव्यो सर्वदा 20 (उत्पाद-व्यय-ध्रौव्ययुक्त) छे, ए तत्त्वने चितववुं ॥ ११० ॥

चेतन के अचेतन पदार्थ, जेवी रीते व्यवस्थित छे, तेनो ते प्रकारनो जे भाव (स्वरूप) ते ‘याथात्म्य’ तत्त्व कहेवाय छे ॥ १११ ॥

जलमां जलतरंगोनी जेम अनादि-अनंत द्रव्यमां पोताना पर्यायो प्रतिक्षण उत्पन्न थाय छे अने लय पामे छे ॥ ११२ ॥

25

जेवी रीते जे (द्रव्य) पूर्वे विवर्त्युं (उत्पाद-व्यय-ध्रौव्यने पाम्युं) हतुं, जे (द्रव्य) पछी विवर्त (उत्पाद-व्यय-ध्रौव्य) ने पामशे अने जे (द्रव्य) आज-वर्तमानमा-विवर्ते (उत्पाद-व्यय-ध्रौव्यने पामे) छे, ते ज आ छे अने आ ज ते छे. तात्पर्य के प्रत्येक द्रव्य द्रव्यरूपे सर्वकाल एक सरखुं ज रहे छे ॥ ११३ ॥

तेमां सहभावी ते गुणो छे अने क्रमभावी ते पर्यायो छे. द्रव्य गुणपर्यायात्मक छे अने गुणपर्यायो द्रव्यात्मक छे ॥ ११४ ॥

30

- एवंविधमिदं वस्तु, स्थित्युत्पत्तिव्ययात्मकम् ।
 प्रतिक्षणमनाद्यन्तं, सर्वं ध्येयं यथास्थितम् ॥ ११५ ॥
 अर्थव्यञ्जनपर्याया, मूर्त्तामूर्त्ता गुणाश्च ये ।
 यत्र द्रव्ये यथावस्थास्तांश्च तत्र तथा स्मरेत् ॥ ११६ ॥
 5 पुरुषः पुद्गलः कालो, धर्माधर्मौ तथाऽम्बरम् ।
 षड्विधं द्रव्यमाप्नातं, तत्र ध्येयतमः पुमान् ॥ ११७ ॥
 सति हि ज्ञातरि ज्ञेयं, ध्येयतां प्रतिपद्यते ।
 ततो ज्ञानस्वरूपोऽयमात्मा ध्येयतमः स्मृतः ॥ ११८ ॥
 तत्राऽपि तत्त्वतः पञ्च, ध्यातव्याः परमेष्ठिनः ।
 10 चत्वारः सकलास्तेषु, सिद्धः स्वामीति निष्कलः ॥ ११९ ॥
 अनन्तदर्शन-ज्ञानसम्यक्त्वादिगुणात्मकम् ।
 स्वोपात्तानन्तरत्यक्तशरीराकारधारिणम् ॥ १२० ॥
 साकारञ्च, निराकारममूर्त्तमजरामरम् ।
 जिनत्रिम्बामिव स्वच्छस्फटिकप्रतिबिम्बितम् ॥ १२१ ॥

- 15 एवीं जातनी आ वस्तु प्रतिक्षण स्थिति-उत्पत्ति-व्ययात्मक अने अनादि-अनंत छे । सर्व ध्येयनुं यथास्थितिरूपे (जे जेवुं होय, तेनुं ते प्रकारे) ध्यान करवुं जोईए ॥ ११५ ॥
 जे द्रव्यमां अर्थपर्यायो, व्यंजनपर्यायो अने मूर्त्त के अमूर्त्त गुणो जेवीं रीते रहेला होय, तेवीं रीते तेमनुं स्मरण करवुं ॥ ११६ ॥
 आत्मा, पुद्गल, काल, धर्म, अधर्म अने आकाश, ए छ प्रकारनुं द्रव्य मानवामां आव्युं छे । तेमां
 20 आत्मा ते ध्येयतम (श्रेष्ठ ध्येय) छे ॥ ११७ ॥

भावध्येय—

- ज्ञाता होय तो ज ज्ञेय ध्येयताने पामे छे तेयीं ज्ञानस्वरूप आ आत्माने ध्येयतम कह्यो छे ॥ ११८ ॥
 जीव द्रव्योमां पण तत्त्वथी पांच परमेष्ठिओ ध्येय छे । तेमां अरिहंत, आचार्यादि सबल (कर्मादि उपाधि सहित) छे अने सिद्ध स्वामी (?) होवार्थी निष्कल (निरुपाधि) छे ॥ ११९ ॥
 25 अनंत एवा दर्शन, ज्ञान, सम्यक्त्व वगैरे गुणोवाळा, चरम भवमां जे देह पोताने प्राप्त थयो हतो अने जे पोते तजी दीधो तेना आकार (चरम देहाकार) ने धारण करनारा, (ए अपेक्षाए) साकार, निराकार, अमूर्त्त, जरारहित, मृत्युरहित, निर्मल स्फटिक रत्नमां प्रतिबिम्बित थयेल जिनबिंबसदृश, लोकना

- १ 'षट्' शब्दना पर्यायवाची शब्दो—कलश, कुंभ, वगैरे 'व्यंजन (शब्द) पर्यायो' कहेवाय छे अने 'षट् पदार्थना रक्तत्व, मृगमयत्व, वगैरे 'अर्थपर्यायो' कहेवाय छे । अथवा त्रिकालवर्ती पर्याय ते व्यंजन पर्याय अने
 30 वर्तमान कालवर्ती सूक्ष्म पर्याय ते अर्थ पर्याय । जेम आत्माना विषयमां केवलज्ञान ते शुद्ध व्यंजनपर्याय अने तत्कालवर्ती केवलज्ञानोपयोग ते अर्थपर्याय ।

- लोकाग्रशिखरारूढमुद्दसुखसम्पदम् ।
 सिद्धात्मानं निराबाधं, ध्यायेन्निर्घृतकल्मषम् ॥ १२२ ॥
- तथाद्यमाप्तमाप्तानां, देवानामधिदैवतम् ।
 प्रक्षीणघातिकर्माणं, प्राप्तानन्तचतुष्टयम् ॥ १२३ ॥
- दूरमुत्सृज्यभूभागं, नभस्तलमधिष्ठितम् ।
 परमौदारिकस्वाङ्गप्रभाभर्त्सितभास्करम् ॥ १२४ ॥
- चतुर्विंशन्महाश्वर्यैः, प्रातिहार्यैश्च भूषितम् ।
 मुनि-तिर्यङ्-नर-स्वर्गि-सभाभिः सन्निषेवितम् ॥ १२५ ॥
- जन्माभिषेकप्रमुखप्राप्तपूजातिशायिनम् ।
 केवलज्ञाननिर्णीतविश्वतत्त्वोपदेशिनम् ॥ १२६ ॥
- प्रभास्वलक्षणकीर्णसम्पूर्णोदग्रविग्रहम् ।
 अकाशस्फटिकान्तःस्थज्वलज्वालानलोज्ज्वलम् ॥ १२७ ॥
- तेजसामुत्तमं तेजो, ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमम् ।
 परमात्मानमर्हन्तं, ध्यायेन्निःश्रेयसाप्तये ॥ १२८ ॥
- वीतरागोऽप्ययं देवो, ध्येयमानो मुमुक्षुभिः ।
 स्वगापवर्गफलदः, शक्तिस्तस्य हि तादृशी ॥ १२९ ॥

अप्रभागरूप शिखरपर आरूढ, सुखसंपत्तिने वरेला, पीडारहित अने निष्कर्म एवा श्री सिद्धात्मानुं ध्यान करवुं ॥ १२०-१२२ ॥

तथा आत्मां आद्य आप्त, देवोना पण अधिदैवत, घातिकर्मरहित, अनंत चतुष्टयने पामेला, पृथ्वीलने दूर छोडीने (ऊंचे) आकाश प्रदेशमां रहेला, पोताना परम औदारिक शरीरनी प्रभायी सूर्य करतां 20 पण अधिक तेजस्वी, महाआश्चर्यभूत चोत्रीश अतिशयो अने आठ प्रातिहार्योथी शोभता, मुनिवरो, तिर्यंचो, मनुष्यो अने देवताओनी पर्षदाओथी घेरायेला, जन्माभिषेक वगेरेमां प्राप्त थयेल पूजाना कारणे सौधी चट्टियाता, केवलज्ञानवडे निर्णीत विश्वतत्त्वोना उपदेशक, उज्ज्वल एवा अनेक लक्षणोथी व्याप्त, सर्वांग परिपूर्ण अने उन्नत देहवाळा, निर्मल (महान) स्फटिक रत्नमां प्रतिबिंबित प्रदीप्त ज्वालाओवाळा अग्नि समान उज्ज्वल, सर्व तेजोमां उत्तम तेज अने सर्व ज्योतिओमां उत्तम ज्योति स्वरूप एवा श्री अरिहंत 25 परमात्मानुं मोक्षनी प्राप्ति माटे ध्यान करवुं ॥ १२३-१२८ ॥

मुमुक्षुओवडे ध्यान कराता एवा आ देवाधिदेव वीतराग होवा छतां स्वर्ग के मोक्ष फळने आपनारा छे, कारण के तेमनी शक्ति ज ते प्रकारनी अचित्य छे ॥ १२९ ॥

- सम्यग्ज्ञानादिसम्पन्नाः, प्राप्तसप्तमहर्द्धयः ।
 तथोक्तलक्षणा ध्येयाः, सूर्युपाध्यायसाधवः ॥ १३० ॥
 एवं नामादिभेदेन, ध्येयमुक्तं चतुर्विधम् ।
 अथवा द्रव्यभावाभ्यां, द्विधैव तदवस्थितम् ॥ १३१ ॥
- 5 द्रव्यध्येयं बहिर्बस्तु, चेतनाऽचेतनात्मकम् ।
 भावध्येयं पुनर्ध्येयसभिमध्यानपर्ययः ॥ १३२ ॥
 ध्याने हि विभ्रति स्थैर्यं, ध्येयरूपं परिस्फुटम् ।
 आलेखितमिवाभाति, ध्येयस्याऽसभिधावपि ॥ १३३ ॥
 धातुपिण्डे स्थितश्चैवं, ध्येयोऽर्थो ध्यायते यतः ।
 10 ध्येयं पिण्डस्थमित्याहुरत एव च केवलम् ॥ १३४ ॥
 यदा ध्यानबलाद्घाता, शून्यीकृत्य स्वविग्रहम् ।
 ध्येयस्वरूपविष्टत्वात्, तादृक् सम्यद्यते स्वयम् ॥ १३५ ॥
 तदा तथाविधध्यानसंवित्तिध्वस्तकल्पनः ।
 स एव परमात्मा स्यात्, वैनतेयश्च मन्मथः ॥ १३६ ॥

15 सम्यग्ज्ञानादिधी संग्रह, सात महाऋद्धिओवाळा (?) अने शास्त्रोक्त लक्षणोवाळा आचार्य,
 उपाध्याय अने साधु भगवंतोनं ध्यान करवुं ॥ १३० ॥

एवी रीते नामादिभेदोधी चार प्रकारतुं ध्येय वः, अथवा ते (ध्येय) द्रव्य अने भावभेदे
 वे प्रकारतुं ज छे ॥ १३१ ॥

चेनन के जडरूप बाह्य वस्तु ते द्रव्य-ध्येय छे अने ध्येय (अरिहंतादि) सदृश जे ध्याननो
 20 पर्याय ते भाव-ध्येय छे ॥ १३२ ॥

ध्यान ज्यारे स्थिरताने धारण करे छे, त्यारे ध्येय नजीक न होवा छतां पण जाणे (सामे)
 आलेखित होय एतुं अत्यंत स्पष्ट भासे छे ॥ १३३ ॥

ए ज प्रकारे ज्यारे सप्त धातुना पिण्डमां (देहमां) ध्येय वस्तुतुं ध्यान कराय छे त्यारे ते ध्येयने
 (ध्यानने) पिण्डस्थ कहेवाय छे एधी ज केवल (केवल्य, केवलज्ञान ?) प्राप्त राय छे ॥ १३४ ॥

25 ज्यारे ध्याता ध्यानना बळे स्वदेहने (स्वआकृतिने) शून्य करीने ध्येयस्वरूपे विष्ट होवायी
 स्वयं तेना जेरो बनी जाय छे, त्यारे तेवा प्रकारना ध्यानना संवेदनधी नाश पाय्या छे सर्व विकल्पो
 जेना एवो ते पोते ज परमात्मा, गरुड अथवा कामदेव बनी जाय छे ॥ १३५-१३६ ॥

सोऽयं समरसीभावस्तदेकीकरणं स्मृतम् ।
 एतदेव समाधिः स्याल्लोकद्वयफलप्रदः ॥ १३७ ॥
 किमत्र बहुनोक्तेन, ज्ञात्वा श्रद्धाय तत्त्वतः ।
 ध्येयं समस्तमप्येतन्माध्यस्थ्यं तत्र विभ्रता ॥ १३८ ॥
 माध्यस्थ्यं समतोपेक्षा, वैराग्यं साम्यमस्पृहा ।
 वैतृष्ण्यं परमा शान्तिरित्येकोऽर्थोऽभिधीयते ॥ १३९ ॥
 संक्षेपेण यदत्रोक्तं, विस्तरात्परमागमे ।
 तत्सर्वं ध्यातमेव स्याद्दधातेषु परमेष्ठिषु ॥ १४० ॥

5

× × × ×

‘अ’कारं मरुताऽऽपूर्य, कुम्भित्वा ‘रेफ’बद्धिना ।
 दग्ध्वा स्ववपुषा कर्म, स्वतो मस्म विरेच्य च ॥ १८३ ॥
 ‘ह’ मन्त्रो नभसि ध्येयः, क्षरन्मृतमात्मनि ।
 तेनाऽन्यत्तद्विनिर्माय, पीयूषमयमुज्ज्वलम् ॥ १८४ ॥
 तत्रादौ पिण्डसिद्धयर्थं, निर्मलीकरणाय च ।
 मार्त्तीं तैजसीमाप्यां, विदध्याद्धारणां क्रमात् ॥ १८५ ॥

10

15

(आवी रीते परमात्मा साथेनो ध्यातानो अमेद) ते आ ‘समरसीभाव’ छे । ते ज ‘एकीकरण’ कहेवायुं छे । ए ज उभय लोकनां फळोने आपनारी ‘समाधि’ छे ॥ १३७ ॥

अहीं बहु कहेवाथी शुं ! तार्विक रीते जाणीने, तेवी ज रीते तेना पर श्रद्धा करीने अने ए विषयमां *माध्यस्थ्य धारण करीने आ बहु ध्यान करवुं जोइए ॥ १३८ ॥

माध्यस्थ्य, समता, उपेक्षा, वैराग्य, साम्य, निःस्पृहता, वैतृष्ण्य, परमशान्ति—अे बधा शब्दो 20 वडे एक ज अर्थ कहेवाय छे ॥ १३९ ॥

पंच परमेष्ठिओनुं ध्यान यतां ज, अहीं (पूर्वे) जे संक्षेपमां कहुं छे अने परम आगमोमां जे विस्तारथी कहेवामां आयुं छे, ते बहु ध्यान यई ज जाय छे (अर्थात्—परमेष्ठिध्यानमां बीजुं बहुं सद्धान आवी ज जाय छे) ॥ १४० ॥

‘अहं’तुं ध्यान

25

(प्रकना) वायुवडे ‘अ’कारने प्ररित करीने अने (कुंभकवडे) कुंभित करीने रेफमांथी नीकळता अग्निवडे पोताना शरीरनी साथे (शरीरने अने) कर्मोने बाळवां. पछी शरीर अने कर्मोना दहनथी धयेल मस्मनुं पोतामांथी विरेचन करवुं (ते मस्मने पोतामांथी दूर करवी). पछी जे आत्मा उपर अमृत क्षरावी रहुं छे एवा ‘ह’कार मन्त्रनुं आकाशमां ध्यान करवुं. पछी ते अमृतथी एक नवा अमृतमय उज्ज्वल

- ततः पञ्चनमस्कारैः, पञ्चपिण्डाक्षरान्वितैः ।
 पञ्चस्थानेषु विन्यस्तैर्विधाय सकलीक्रियाम् ॥ १८६ ॥
 पथादात्मानमर्हन्तं, ध्यायेन्निर्दिष्टलक्षणम् ।
 सिद्धं वा ध्वस्तकर्माणममूर्त्तं ज्ञानभास्वरम् ॥ १८७ ॥
 5 नन्वनर्हन्तमात्मानमर्हन्तं ध्यायतां सताम् ।
 अतस्मिस्तद्ग्रहो भ्रान्तिर्भवतां भवतीति चेत् ॥ १८८ ॥
 तन्न चोद्यं यतोऽस्माभिर्भावाह्नयमर्पितः ।
 स चार्हद्ध्याननिष्ठात्मा, ततस्तत्रैव तद्ग्रहः ॥ १८९ ॥
 परिणामते येनात्मा भावेन स तेन तन्मयो भवति ।
 10 अर्हद्ध्यानाविष्टो भावाह्नन् स्यात्स्वयं तस्मात् ॥ १९० ॥
 येन भावेन यद्दूषं, ध्यायत्यात्मानमात्मवित् ।
 तेन तन्मयतां याति, सोपाधिः स्फटिको यथा ॥ १९१ ॥

शरीरनुं निर्माण करवुं। तेमां प्रथम देह (पिंड) नी रचना माटे मारुती (वायवीय) धारणा करवी अने पछी देहने निर्मल बनाववा माटे तेजस्वी अने जलीय धारणा क्रमशः करवी, ते पछी पांच * पिंडाक्षरोथी युक्त अने शरीरना पांच स्थानोमां न्यास करायेला एवा पांच नमस्कारो वडे सकलीकरण करवुं। ते पछी 15 जेमनुं स्वरूप पूर्वे कहेवामां आव्युं छे एवा श्री अरिहंत परमात्मारूपे अथवा कर्मरहित, अमूर्त्त अने ज्ञानवडे प्रकाशमान एवा श्री सिद्ध भगवंतरूपे पोताना आत्मानुं ध्यान करवुं ॥ १८३-१८७ ॥

शंका—

जो तमारो आत्मा अरिहंत नथी तो पछी तेनुं अरिहंतरूपे ध्यान करता एवा तमने अतत्मां 20 (जे जेवो नथी तेमां) तत्तनी (तेवानी) मान्यतारूप भ्रान्ति तो नथी थती ने? ॥ १८८ ॥

समाधान—

एवी शंका न करवी, कारण के अमे अमारा आत्मानी भाव-अरिहंतरूपे अर्पणा (चित्तवना) करीए छीए। अरिहंतना ध्यानमां निष्ठ एवो आत्मा ते भाव-अरिहंत छे। तेथी अतत्मां तद्ग्रहरूप भ्रान्ति नथी किन्तु तत्मां (तेमां) ज तत्तनी (तेनी) यथार्थ मान्यता छे ॥ १८९ ॥

जे (अरिहंतादि) भाववडे आत्मा परिणमे छे, ते (अरिहंतादि) भाववडे ते (आत्मा) तन्मय 25 (अरिहंतादिमय) बने छे; तेथी अरिहंतना ध्यानमां निष्ठ एवो आत्मा ते (अरिहंतभाव) यकी पोते ज भाव अरिहंत थाय छे। उपाधि सहित एवा स्फटिक रत्ननी जेम आत्मज्ञ पुरुष जे (अरिहंतादि) भाववडे जे (अरिहंतादि) रूपे आत्मानुं ध्यान करे छे, ते (अरिहंतादि) भाववडे तन्मयता (तद्भावरूपता)ने पामे छे (अर्थात् जेम स्फटिक-मणि सामे रहेली वस्तुनुं रूप धारण करे छे, तेम आत्मा पण ध्यानवडे ध्येयमय 30 बने छे) ॥ १९०-१९१ ॥

* आ पांच पिंडाक्षरो प्रायः हौं हीं ह्रौं हः होवा जोईए।

अथवा भाविनो भूता; स्वपर्यायास्तदात्मकाः ।
 आसते द्रव्यरूपेण, सर्वद्रव्येषु सर्वदा ॥ १९२ ॥
 ततोऽयमर्हत्पर्यायो, भावी द्रव्यात्मना सदा ।
 भव्येष्वास्ते सतश्चास्य, ध्याने को नाम विभ्रमः ॥ १९३ ॥
 किञ्च भ्रान्तं यदीदं स्यात्, तदा नातः फलोदयः ।
 न हि मिथ्याजलाजातु, विच्छित्तिर्जायते तृषः ॥ १९४ ॥
 प्रादुर्भवन्ति चागुष्मात्, फलानि ध्यानवर्तिनाम् ।
 धारणावशतः शान्तकूररूपाण्यनेकधा ॥ १९५ ॥
 गुरुपदेशमासाद्य, ध्यायमानः समाहितैः ।
 अनन्तशक्तिरात्मायं, मुक्तिं भुक्तिं च यच्छति ॥ १९६ ॥
 ध्यातोऽर्हत्सिद्धरूपेण, चरमाङ्गस्य मुक्तये ।
 तद्दधानोपात्त-पुण्यस्य, स एवान्यस्य मुक्तये ॥ १९७ ॥
 ज्ञानं श्रीरायुरारोग्यं, तुष्टिः पुष्टिर्वपुष्टितिः ।
 यत्प्रशस्तमिहान्यच्च, तत्तद्भयातुः प्रजायते ॥ १९८ ॥

5

10

बीजी रीते समाधान—

15

अथवा सर्व द्रव्योमां द्रव्यात्मक एवा भूत अने भविष्यना स्वपर्यायो द्रव्यरूपे सदा रहे छे—
 (अर्थात् प्रत्येक द्रव्यमां तेना भूत-भावि सर्व पर्यायो वर्तमानमां द्रव्यरूपे रहेला छे), तेथी सर्व भव्योमां
 भविष्यमां यनारा एवा आ 'अर्हत्पर्याय' द्रव्यरूपे सदा रहेला छे । तो पछी विद्यमान एवा ए पर्यायनुं
 ध्यान करवामां भ्रान्ति शी ? ॥ १९२-१९३ ॥

वळी बीजा प्रकारे समाधान—

20

जो आ ध्यानने भ्रान्त मानवामां आवे तो, जेम कल्पित जलथी तृषानो नाश कदापि न ज थाय,
 तेवी रीते ए ध्यानथी फल प्राप्ति न थवी जोईए । किन्तु एथी ध्यानीओने धारणना बळे शान्त अने कूररूप
 अनेक प्रकारनां फळोनी प्राप्ति थती देखाय छे । एथी आत्मानुं अर्हदरूपे ध्यान करवुं ते भ्रान्ति नथी
 ॥ १९४-१९५ ॥

ध्याननुं फळ—

25

श्री-सद्गुरुना उपदेशने प्राप्त करीने समाहित योगीओ वडे ध्यायमान आ अनंत शक्तिशाळी
 आत्मा मुक्ति अने भुक्तिने आपे छे ॥ १९६ ॥

अर्हन्त अथवा सिद्धरूपे जेनुं ध्यान करावुं छे एवो आ आत्मा चरम शरीरीनी मुक्ति माटे थाय
 छे, अथवा ते ध्यानवडे प्राप्त कर्युं छे पुण्य जेणे एवा अन्य(अचरमशरीरी)नी मुक्ति माटे थाय छे ॥ १९७ ॥

(भुक्तिने बतावे छे—) ते ते प्रकारनुं ध्यान करनारने आ लोकमां अने परलोकमां जे जे प्रशंसनीय 30
 छे ते बधुं—ज्ञान, लक्ष्मी, दीर्घायु, आरोग्य, तुष्टि, पुष्टि, सुंदर शरीर, धैर्य, वगैरे प्राप्त थाय छे ॥ १९८ ॥

- તદ્ધ્યાનાવિષ્ટમાલોક્ય, પ્રકમ્પન્તે મહાગ્રહાઃ ।
 નશ્યન્તિ ભૂતશાકિન્યઃ, કૂરાઃ શામ્યન્તિ ચ ક્ષણાત્ ॥ ૧૯૯ ॥
 યો યત્કર્મપ્રમુદેવસ્તદ્ધ્યાનાવિષ્ટમાત્મનઃ ।
 ધ્યાતા તદાત્મકો ભૂત્વા, સાધયત્યાત્મવાચ્છિતમ્ ॥ ૨૦૦ ॥
- 5 પાર્શ્વનાથો ભવન્મન્ત્રી, સંકલીકૃતવિગ્રહઃ ।
 મહામુદ્રાં મહામન્ત્રં, મહામણ્ડલમાશ્રિતઃ ॥ ૨૦૧ ॥
 તૈજસીપ્રભૃતીર્વિંશદ્વારણાશ્ચ યથોચિતમ્ ।
 નિગ્રહાદીનુદગ્રાણાં, ગ્રહાણાં કુરુતે દ્રુતમ્ ॥ ૨૦૨ ॥
 સ્વયમાણ્ડલો ભૂત્વા, મહામણ્ડલમઞ્ચગઃ ।
 10 કિરીટકુણ્ડલી વજ્રી, પીતભૂષામ્બરાદિકઃ ॥ ૨૦૩ ॥
 કુમ્ભકી સ્તંભમુદ્રાઘઃ(૧), સ્તંભનં(ન)મન્ત્રમુષ્વરન્ ।
 સ્તંભકાર્યાણિ સર્વાણિ, કરોત્યેકાપ્રમાનસઃ ॥ ૨૦૪ ॥
 સ સ્વયં ગરુડીભૂય, ક્ષ્વેડં ક્ષપયતિ ક્ષણાત્ ।
 કન્દર્પશ્ચ સ્વય ભૂત્વા, જગન્મયતિ વશ્યતામ્ ॥ ૨૦૫ ॥
- 15 એવં વૈશ્વાનરો ભૂત્વા, જ્વલજ્જ્વાલાશતાકુલઃ ।
 શીતજ્વરં હરત્યાશુ, વ્યાપ્ય જ્વાલાભિરાતુરમ્ ॥ ૨૦૬ ॥

અરિહંત અથવા સિદ્ધના ધ્યાનમાં લયલીન એવા મહાત્માને જોઈને મોટા મોટા પ્રહો પળ કંપે છે. ભૂત, પ્રેત, શાકિની, ડાકિની, વગેરે દૂરથી માગી જાય છે અને અત્યંત કૂર એવા જંતુઓ પણ ક્ષણવારમાં શાંત બની જાય છે ॥ ૧૯૯ ॥

- 20 જે દેવતા જે (શાન્ત્યાદિ) કર્મને સાધવામાં સમર્થ હોય તેના ધ્યાનથી-આવિષ્ટ એવો ધ્યાતા તદ્દરૂપ (તે દેવતારૂપ) થઈને મનોવાંછિતને સાધે છે ॥ ૨૦૦ ॥
 યથોચિત રીતે સંકલીકરણ વિધાનદ્વારા શરીરને સુરક્ષિત કરનાર, મહામુદ્રા, મહામંત્ર અને મહામંડલનો આશ્રય કરનાર અને તૈજસી વગેરે ધારણાઓ ધારણ કરતો એવો માંત્રિક (સ્વયં) પાર્શ્વનાથ થઈને (શ્રી પાર્શ્વનાથનું અમેદ ધ્યાન કરીને) મોટા મોટા પ્રહોનો પણ તરત જ નિગ્રહ કરે છે ॥ ૨૦૧-૨૦૨ ॥
- 25 મુકુટ, કુંડલ વગેરે પહેરેલા, હાથમાં વજ્ર ધારણ કરેલા અને પીત વસ્ત્ર તથા અલંકારોથી શોભતા એવા ઇન્દ્ર જેવો તે બને છે અને મહામંડલના મધ્યભાગમાં રહીને તથા કુંભક પ્રાણાયામ, સ્તંભનમુદ્રા વગેરે કરીને સ્તંભન-મંત્રને એકાગ્ર મનથી ઉચ્ચરતો તે સર્વ સ્તંભન કાર્યો કરે છે ॥ ૨૦૩-૨૦૪ ॥
 તે સ્વયં ગરુડ થઈને ક્ષણમાત્રમાં વિષને હરે છે, તથા સ્વયં કામદેવ બનીને જગતને વશ કરે છે ॥ ૨૦૫ ॥
 એવી જ રીતે જેમાંથી સૈંકડો જાજ્વલ્યમાન જ્વાલાઓ નીકળી રહી છે એવા અગ્નિરૂપ બનીને
- 30 પોતાની જ્વાલાઓથી શીતજ્વરથી પીડાતી વ્યક્તિને વ્યાપી ને શીતજ્વરને તરત જ હરે છે ॥ ૨૦૬ ॥

स्वयं सुधामयो भूत्वा, वर्षन्नमृतमातुरे ।
 अथैनमात्मसात्कृत्य, दाहज्वरमपास्यति ॥ २०७ ॥
 क्षीरोदधिमयो भूत्वा, प्लावयन्नखिलं जगत् ।
 शान्तिकं पौष्टिकं योगी विदधाति शरीरिणाम् ॥ २०८ ॥
 किमत्र बहुनोक्तेन, यद्यत्कर्म चिकीर्षति ।
 तद्देवतामयो भूत्वा, तत्तन्निर्वर्तयत्ययम् ॥ २०९ ॥
 शान्ते कर्मणि शान्तात्मा, क्रूरे क्रूरो भवन्नयम् ।
 शान्तक्रूराणि कर्माणि, साध्यत्येव साधकः ॥ २१० ॥
 आकर्षणं वशीकारः, स्तम्भनं मोहनं द्रुतिः ।
 निर्विषीकरणं शान्तिर्विद्वेषोष्वाट-निग्रहाः ॥ २११ ॥
 एवमादीनि कार्याणि, दृश्यन्ते ध्यानवर्तिनाम् ।
 ततः समरसीभावसफलत्वाच्च विभ्रमः ॥ २१२ ॥
 यत्पुनः पूरणं कुम्भो, रेचनं दहनं प्लवः ।
 सकलीकरणं मुद्रामन्त्रमण्डलधारणाः ॥ २१३ ॥
 कर्माधिष्ठातृदेवानां, संस्थानं लिङ्गभासनम् ।
 प्रमाणं वाहनं वीर्यं, जातिर्नाम द्युतिर्दिशा ॥ २१४ ॥

5

10

15

स्वयं अमृतमय यईने पीडित उपर अमृतने वरसावतो योगी, एने (पीडितने) आत्मसात् (स्वाधीन अथवा अमृतमय) करीने एना दाहज्वरने दूर करे छे ॥ २०७ ॥

स्वयं क्षीरसागरमय यईने सकल जगतने प्लावित (तृप्त) करतो योगी प्राणीओना शांतिकृत्य अने पुष्टिकृत्यने करे छे ॥ २०८ ॥

20

आ विषयमां बहु कहेवाथी हुं? योगी जे जे कर्मने करवानी इच्छा करे छे ते ते कर्मना देवतारूपे स्वयं यईने ते ते कर्मनु संपादन करे छे ॥ २०९ ॥

शांत कर्मोमां शांत यईने अने क्रूर कर्मोमां क्रूर यईने आ साधक शांत अने क्रूर कर्मोने साधे छे ॥ २१० ॥

ध्यान करनाराओमां आकर्षण, वशीकरण, स्तंभन, मोहन, द्रुति, निर्विषीकरण, शांति, विद्वेष, उच्चाटन, निग्रह, वगैरे अनेक कार्यो जोवामां आवे छे, तेथी ए रीते समरसीभाव (ध्याननी एकाग्रता) नी सफळता यती होवाथी ध्यान भ्रान्तिरूप नथी ॥ २११-२१२ ॥

ध्याननी सामग्री—

पूरक, कुम्भक, रेचक, दहन, प्लावन, सकलीकरण, मुद्रा, मंत्र, मंडल, धारणा, ते ते कर्मना अधिष्ठायक देवताओनां संस्थान, चिह्न, आसन, प्रमाण, वाहन, वीर्य, जाति, नाम, क्रांति, दिशा,

भुजवक्रनेत्रसंख्या, भावः क्रूरस्तथेतरः ।
 वर्णः स्पर्शः स्वरोऽवस्था, वल्लं भूषणमायुधम् ॥ २१५ ॥
 एवमादि यदन्यच्च, शान्तक्रूराय कर्मणे ।
 मन्त्रवादादिषु प्रोक्तं, तद्ध्यानस्य परिच्छदः ॥ २१६ ॥
 5 यदात्रिकं फलं किञ्चित्, फलमायुत्रिकं च यत् ।
 एतस्य द्वितयस्यापि, ध्यानमेवाग्रकारणम् ॥ २१७ ॥
 ध्यानस्य च पुनर्मुख्यो, हेतुरेतच्चतुष्टयम् ।
 गुरूपदेशः भद्धानं, सदाभ्यासः स्थिरं मनः ॥ २१८ ॥

× × × ×

10 रत्नत्रयमुपादाय, त्यक्त्वा बन्धनिबन्धनम् ।
 ध्यानमभ्यस्यतां नित्यं, यदि योगिन् मुमुक्षसे ॥ २२३ ॥
 ध्यानाभ्यासप्रकर्षेण, वृष्टयन्मोहस्य योगिनः ।
 चरमाङ्गस्य मुक्तिः स्यात्, तदाऽन्यस्य च क्रमात् ॥ २२४ ॥

भुजा-मुख-नेत्रोनी संख्या, क्रूर तथा शांतभाव, वर्ण, स्पर्श, स्वर, अवस्था, वल्ल, आभूषण, आयुध
 15 वगैरे अने बीजुं जे काई मंत्रशास्त्रादिमां शांत तथा क्रूर कर्ममाटे कह्युं छे ते बंधुं ध्याननुं साधन
 समजबुं ॥ २१३-२१६ ॥

जे कई इहलौकिक फळ छे अने जे कई पारलौकिक फळ छे, ते बनेनुं मुख्य कारण ध्यान
 ज छे ॥ २१७ ॥

ध्यानना मुख्य चार हेतुओ—

20 ध्यानना आ चार मुख्य हेतुओ छे—गुरूनो उपदेश, श्रद्धा, सदा अभ्यास अने स्थिर
 मन ॥ २१८ ॥

× × × ×

ध्यानाभ्यास माटे प्रेरणा—

हे योगिन् ! जो तने मुक्त थवानी इच्छा होय तो कर्मबंधना (परिग्रहादि) कारणोनो त्याग करीने
 25 अने रत्नत्रयनो अंगीकार करीने तुं सदा ध्याननो अभ्यास कर ॥ २२३ ॥

ध्यानमां फळो—

ध्यानाभ्यासनी उत्तरोत्तर वृद्धि थवाथी नाश पामी रह्यो छे मोह जेनो एवो योगी जो ते
 चरमशरीरी होय तो ते ज भवमां तेनो मोक्ष थाय छे, बीजानी क्रमशः (थोडाक भवोमां) मुक्ति
 थाय छे ॥ २२४ ॥

तथा अचरमाङ्गस्य, ध्यानमभ्यस्यतः सदा ।

निर्जरा संवरश्च स्यात्, सकलाऽशुभकर्मणाम् ॥ २२५ ॥

आश्रवन्ति च पुण्यानि, प्रचुराणि प्रतिक्षणम् ।

यैर्महर्द्धिर्भवत्येष, त्रिदशः कल्पवासिषु ॥ २२६ ॥

तत्र सर्वेन्द्रियामोदि, मनसः प्रीणनं परम् ।

5

सुखामृतं पिबन्नास्ते, सुचिरं सुरसेवितः ॥ २२७ ॥

ततोऽवतीर्थं मर्त्येऽपि, चक्रवर्त्यादिसम्पदः ।

चिरं भुक्त्वा स्वयं भुक्त्वा, दीक्षां दैगम्बरीं श्रितः ॥ २२८ ॥

वज्रकायः स हि ध्यात्वा, शुक्लध्यानं चतुर्विधम् ।

विधूयाष्टापि कर्माणि, श्रयते मोक्षमक्षयम् ॥ २२९ ॥

10

× × × ×

सारश्चतुष्टयेऽप्यस्मिन्, मोक्षः सद्ध्यानपूर्वकः ।

इति मत्वा मया किञ्चिद्ध्यानमेव प्रपञ्चितम् ॥ २५२ ॥

यद्यप्यत्यन्तगम्भीरमभूमिर्माहशामिदम् ।

प्रावर्तिषि तथाप्यत्र, ध्यानभक्तिप्रचोदितः ॥ २५३ ॥

15

अचरमशरीरीने प्राप्त यतां ध्यानां फलो—

अचरमशरीरीनी मुक्ति आ रीते थाय छे—सदा ध्याननो अभ्यास करता अचरमशरीरी योगीने सर्व अशुभ कर्मोनी निर्जरा अने संवर थाय छे; अने प्रतिक्षण तेवा प्रचुरपुण्यकर्मोनी आश्रव थाय छे के जेमना उदयथी ते भवांतरमां कल्पवासी देवोमां महर्द्धिक देव थाय छे । त्यां (स्वर्गमां) सर्व इन्द्रियोने आल्हादक तथा मनने प्रसन्नता आपनार एवा श्रेष्ठ सुखरूप अमृतनुं पान करतो अने चिरकाल सुधी 20 देवोथी सेवातो ते सुखेथी रहे छे । ते पछी त्यांथी च्यवीने मर्त्य लोकमां पण चक्रवर्ति आदि पदोनी संपत्तिओने लांबा काल सुधी भोगवीने पोते ज (वैराग्यथी) छोडी दे छे अने दीक्षाने अंगीकार करे छे । ते काले वज्ररुषभनाराच संघयणवाळो ते चार प्रकारनां शुक्लध्यानने आराधीने अने तेथी आठे प्रकारनां कर्मोनी नाश करीने अंते अक्षय एवा मोक्षने पासे छे ॥ २२५-२२९ ॥

× × × ×

25

‘आ प्रथमां चार सारभूत तत्त्वो कक्षां छे—बंध, बंधना हेतुओ, मोक्ष अने मोक्षना हेतुओ । ए बंधामां पण सारभूत मोक्ष छे । ते प्रशस्त ध्यानपूर्वक ज होय छे,’ एम समजीने आ प्रथमां में ध्याननुं ज कईक वर्णन कर्युं छे ॥ २५२ ॥

जो के आ ध्यानविषय अत्यंत गंभीर छे, मारा जेवानी तेमां पहोंच नथी, छतां पण केवल ध्यानपरनी भक्तिथी प्रेरायेला में अहीं प्रयत्न कर्यो छे ॥ २५३ ॥

30

યદ્વ સ્તલિતં, કિશ્ચિન્છાશ્ચસ્થ્યાદર્થશબ્દયોઃ ।

તન્મે મક્તિપ્રધાનસ્ય ક્ષમતાં શ્રુતદેવતા ॥ ૨૫૪ ॥

વસ્તુયાથાત્મ્યવિજ્ઞાનશ્રદ્ધાનધ્યાનસમ્પદઃ ।

મવન્તુ મન્યસંત્વાનાં, સ્વસ્વરૂપોપલબ્ધયે ॥ ૨૫૫ ॥

5

× × × ×

જિનેન્દ્રાઃ સદ્ધ્યાનજ્વલનહુતઘાતિપ્રકૃતયઃ,

પ્રસિદ્ધાઃ સિદ્ધાશ્ચ પ્રહૃતતમસઃ સિદ્ધિનિલયાઃ ।

સદાચાર્યા વર્યાઃ સકલસદુપાધ્યાયમુનયઃ,

પુનન્તુ સ્વાન્તં નશ્ચિજગદધિકાઃ પશ્ચ ગુરવઃ ॥ ૨૫૬ ॥

10

દેહજ્યોતિષિ યસ્ય મજ્જતિ જગદ્ગુહ્યામ્બુરાશાવિવ,

જ્ઞાનજ્યોતિષિ ચ સ્ફુરત્યતિતરાં ઐશ્વર્મુવઃ-સ્વસ્ત્રયી ।

શબ્દજ્યોતિષિ યસ્ય દર્પણં ઇવ સ્વાર્થાશ્ચકાસત્યમી,

સ શ્રીમાનમરાચ્ચિતો જિનપતિ-જ્યોતિશ્ચયાયાઽસ્તુ નઃ ॥ ૨૫૭ ॥

છબ્રસ્થતાના કારણે અહીં શબ્દોમાં કે અર્થમાં જે કાંઈ સ્વલન થયું હોય તેની મક્તિપ્રધાન
15 એવા મને શ્રુતદેવતા ક્ષમા આપે ॥ ૨૫૪ ॥

મન્ય જીવોને સ્વસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ માટે યથાર્થ વિજ્ઞાન, યથાર્થ શ્રદ્ધાન અને યથાર્થ ધ્યાનરૂપ
સંપત્તિઓ પ્રાપ્ત થાઓ ॥ ૨૫૫ ॥

× × ×

જેઓએ શુક્લધ્યાનરૂપ દાવાનલમાં ચાર ઘાતિકર્મની પ્રકૃતિઓને હોમી દીધી છે એવા અરિહંત
20 ભગવંતો; જેઓએ અજ્ઞાનાંધકારનો નાશ કર્યો છે તથા જેમનું નિવાસસ્થાન સિદ્ધિગતિ છે, એવા પ્રસિદ્ધ સિદ્ધ
ભગવંતો; શ્રેષ્ઠ એવા આચાર્ય ભગવંતો; પૂજ્ય એવા ઉપાધ્યાય ભગવંતો અને સાધુ ભગવંતો રૂપ પાંચ
ગુરુઓ ત્રણે લોકમાં શ્રેષ્ઠ છે । તેઓ સૌના હૃદયને પવિત્ર કરો ॥ ૨૫૬ ॥

જેમની 'દેહજ્યોતિમાં' જગત્ જાણે ક્ષીરસમુદ્રમાં મજ્જન કરતું હોય એવું દેખાય છે, જેમની 'જ્ઞાન-
જ્યોતિમાં' પૃથ્વી, પાતાલ અને સ્વર્ગરૂપ ત્રયી અત્યંત સ્પષ્ટ રીતે પ્રકાશે છે અને જેમની 'શબ્દજ્યોતિમાં'
25 (પાંત્રીશ ગુણયુક્ત વાણીમાં) આ સર્વે અર્થો દર્પણમાં ચમકે તેમ ચલકે છે તે અંતરંગ-અનંત જ્ઞાનાદિ
અને વહિરંગસમવસરણાદિલક્ષ્મીથી યુક્ત અને દેવેન્દ્રોથી પળ પૂજાણા એવા શ્રીજિનપતિ અમારા
જ્યોતિત્રય—(દેહ-જ્ઞાન-શબ્દ-જ્યોતિ) માટે થાઓ ॥ ૨૫૭ ॥

પરિચય

શ્રીમાન્ નાગસેનાચાર્યપ્રણીત 'તત્ત્વાનુશાસન' એ ધ્યાનવિષયનો અદ્ભુત પ્રંથ છે । પ્રત્યેક ધ્યાનના
અમ્યાસી માટે તેનું અવલોકન અત્યંત આવશ્યક છે । અમારા તરફથી (જૈનસાહિત્યવિકાસ મંડલ તરફથી)
30 એ પ્રંથ અનુવાદ સાથે પૂર્વે પ્રગટ થયેલ છે । એ પ્રંથમાંથી અમે અહીં પ્રસ્તુત પ્રંથને યોગ્ય 'સંદર્ભ'
તારવ્યો છે । આ બધું વર્ણન સામાન્યતઃ વ્યવહાર-ધ્યાનનું છે । એ પ્રંથમાં નિશ્ચય-આત્માલંબન ધ્યાનનું પણ
સુંદર વર્ણન છે । પ્રંથકારની અદ્ભુત પ્રતિભાશક્તિને પ્રંથ સ્વયં કહી આપે છે । એ પ્રંથની શૈલી ઉત્તમ છે ।

[७१-२६]

श्रीचन्द्रतिलकोपाध्यायरचितः
श्रीअभयकुमारचरित-संदर्भः

(क)

परमेष्ठिन एतेऽब्राह्मन्तः सिद्धाश्च द्वयः ।	5
उपाध्याया मुनिश्रेष्ठा इति पञ्च भवन्त्यहो ! ॥ ३६ ॥	
अर्हन्तः प्रातिहार्याद्यां, पूजामर्हन्ति तामिति ।	
विख्याता अरिहन्तारः, कर्मारिहननात् पुनः ॥ ३७ ॥	
तथा भवन्त्यरुहन्तः, कर्मबीजौषदाहतः ।	
सर्वकर्मश्चयात् सिद्धाः, पञ्चदशभिदा इति ॥ ३८ ॥	10
स्त्रीस्वान्यगृहिलिङ्गैकतीर्थतीर्थकरोत्तर—	
पुंषण्डानेकप्रत्येकस्वयंबुद्धान्यबोधिताः ॥ ३९ ॥	
ज्ञान-दर्शन-चारित्र-तपो-वीर्यस्वरूपकैः ।	
आचारैः पञ्चभिर्युक्ता, आचार्या अनुयोगिनः ॥ ४० ॥	
उपाध्यायाः सदा शिष्यस्वाध्यायाध्ययनोद्यताः ।	15
क्रियासमुदयैर्मोक्षं, साधयन्तश्च साधवः ॥ ४१ ॥	

अनुवाद

अहीं अरिहंतो, सिद्धो, आचार्यो, उपाध्यायो अने मुनिवरो ए पांच परमेष्ठीओ छे ॥ ३६ ॥
प्रातिहार्य वगैरे पूजाने योग्य होवायी 'अर्हन्त' कहेवाय छे अथवा कर्मरूप शत्रुने हणनारा होवायी 'अरिहंत' नामे विख्यात छे तथा कर्मबीजोना समूहने बाळी नाखेल होवायी तेओ 'अरुहन्त' पण 20 कहेवाय छे । सकल कर्मोनो क्षय करवायी 'सिद्धो' कहेवाय छे । तेओ पंदर प्रकारे छें ॥ ३७-३८ ॥
ते पंदर मेद आ प्रकारे छे:—
१ स्वर्लिंगसिद्ध, २ अन्यलिंगसिद्ध, ३ गृहिलिंगसिद्ध, ४ तीर्थसिद्ध, ५ अतीर्थसिद्ध, ६ एकसिद्ध, ७ अनेकसिद्ध, ८ तीर्थकरसिद्ध, ९ अतीर्थकरसिद्ध, १० पुंलिंगसिद्ध, ११ स्त्रीलिंगसिद्ध, १२ नपुंसकलिंगसिद्ध, १३ स्वयंबुद्धसिद्ध, १४ बुद्धबोधितसिद्ध अने १५ प्रत्येकबुद्धसिद्ध ॥ ३९ ॥ 25
आचार्यो ज्ञान, दर्शन, चारित्र, तप अने वीर्यरूप पांच आचारोधी युक्त अने आगम ग्रंथोनो अनुयोग (व्याख्यानादि) करनारा होय छे ॥ ४० ॥
शिष्योने स्वाध्याय कराववामा अने पोताना अध्ययनमा सदा उद्यमशील होवायी 'उपाध्यायो' कहेवाय छे, अने क्रिया समूहो (विविध प्रकारनी क्रियाओ) वडे मोक्षने साधनारा 'साधुओ' कहेवाय छे ॥ ४१ ॥

- दिवा रात्रौ सुखे दुःखे, शोके हर्षे गृहे बहिः ।
 क्षुधि तृप्तौ गमे स्थाने, ध्यातव्याः परमेष्ठिनः ॥ ४२ ॥
 परमेष्ठिनमस्कारः, सारः सद्धर्मकर्मसु ।
 नवनीतं यथा दग्नि, कवित्वे च यथा ध्वनिः ॥ ४३ ॥
 5 भावसारं स्मृतादस्माज्ज्वलनोऽपि जलायते ।
 मालायते भ्रूजङ्गोऽपि, विषमप्यमृतायते ॥ ४४ ॥
 हारायते कृपाणोऽपि, सिंहोऽपि हरिणायते ।
 मित्रायते सपत्नोऽपि, दुर्जनः सज्जनायते ॥ ४५ ॥
 अरण्यानि गृहाणीव, स्वश्रीरा अपि रक्षकाः ।
 10 क्रूरा अपि ग्रहाः सानुग्रहाः क्षिप्रं भवन्ति च ॥ ४६ ॥
 जनयन्ति सुशकुनफलं कुशकुना अपि ।
 दुःस्वप्ना अपि सुस्वप्ना, इव स्युरचिरादपि ॥ ४७ ॥
 जनन्य इव शाकिन्यो, वात्सल्यं दधतेतराम् ।
 कराला अपि वेताला, जायन्ते जनका इव ॥ ४८ ॥
 15 दुर्मन्त्र-तन्त्र-यन्त्रादिप्रयोगः प्रभवेक्ष च ।
 कियद् घूका विजृम्भते, सहस्रकिरणोदये ॥ ४९ ॥

दिवसे के रात्रे, सुखमां के दुःखमां, शोकेमां के हर्षमां, घरमां के बहार, भूखमां के तृप्तिमां, गमनमां के स्थानमां (स्थिरतामां) परमेष्ठीओनुं ध्यान करवुं जोईए ॥ ४२ ॥

जेम दहीमां माखण अने कवितामां ध्वनि सारभूत छे तेम जिनोक्त धर्मानुष्ठानोमां परमेष्ठी-नमस्कार 20 सारभूत छे ॥ ४३ ॥

श्रेष्ठ भावपूर्वक पंचपरमेष्ठी नमस्कार महामंत्रनुं स्मरण करवायी अग्नि जल बनी जाय छे, साप पण पुष्पनी माळ बनी जाय छे अने विष पण अमृत बनी जाय छे, कृपाण पण हाररूप बनी जाय छे, सिंह पण हरण बनी जाय छे, शत्रु पण मित्र बनी जाय छे, दुर्जन पण सज्जन बनी जाय छे, अरण्या पण गृहो बनी जाय छे, चोरो पण रक्षक बनी जाय छे, क्रूर एवा ग्रहो पण शीघ्रतः अनुग्रह करनारा 25 बनी जाय छे, खराब शकुनो पण सारां शकुनो जेवुं फळ आपे छे, दुष्ट स्वप्नो पण सारां स्वप्नो जेवा तत्क्षण बनी जाय छे, शाकिनीओ पण अत्यंत वात्सल्यभाव बतावनारी माता जेवी बनी जाय छे, विकराल वेतालो पण पिता जेवा (प्रेमाळ) बनी जाय छे अने दुष्ट मंत्रो, तंत्रो अने यंत्रो वगैरेना प्रयोगो पण असमर्थ बनी जाय छे । सूर्यनो उदय थया पछी धूवडो कया सुची क्रीडा करी शके ? ॥ ४४-४९ ॥

અત એવ મહામન્ત્ર, એષ: સ્મર્યેત કોવિદૈઃ ।
 જાગરે શયને સ્થાને, ગમને સ્વલને ક્ષુતે ॥ ૫૦ ॥
 ઇહ લોકેઽર્થ-કામાઘા, નમસ્કારપ્રભાવતઃ ।
 પરત્ર સત્કુલોત્પત્તિઃ, સ્વર્ગઃ સિદ્ધિશ્ચ જાયતે ॥ ૫૧ ॥

એથી જ પંડિત પુરુષો જાગૃત સ્થિતિમાં અને શયનકાલે, સ્થિરતામાં અને ગમનમાં, સ્વલનમાં 5 અને છીંક પછી આ મહામંત્રનું સ્મરણ કરે છે ॥ ૫૦ ॥

નમસ્કારના પ્રભાવથી આ લોકમાં અર્થ, કામ વગેરેની પ્રાપ્તિ અને પરલોકમાં ઉચ્ચકુલમાં જન્મ વગેરે તથા સ્વર્ગ અથવા મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે ॥ ૫૧ ॥

પરિચય

શ્રીચન્દ્રતિલક ઉપાધ્યાયે રચેલા 'શ્રીઅમયકુમારચરિત' ના સર્ગ ૧૧, પૃ૦ ૬૪૪-૬૪૬ 10 માંથી પંચપરમેષ્ટી સંબંધી આ સંદર્ભે તારવીને તેને અનુવાદ સાથે અહીં પ્રગટ કર્યો છે ।

શ્રીચન્દ્રતિલક ઉપા૦ શ્રીજિનેશ્વરસૂરિના શિષ્ય હતા, તેમણે ૯૦૩૬ શ્લોક પ્રમાણનો 'શ્રી અમય-કુમારચરિત' ગ્રંથ વિ સં૦ ૧૩૧૨ માં રચ્યો હતો ।

આ સંદર્ભમાં પાંચ પરમેષ્ટીઓનો મહિમા અને તેમની આરાધનાનું ફલ દર્શાવ્યું છે ।

શ્રીરત્નમણ્ડનગણિવિરચિતઃ સુકૃતસાગરસંદર્ભ:

15

(લ)

મન્ત્રઃ પન્ચનમસ્કારઃ, કલ્પકારસ્કરાધિકઃ ।
 અસ્તિ પ્રત્યક્ષરાષ્ટ્રાગ્રોત્કૃષ્ટવિદ્યાસહસ્રકઃ ॥ ૭૬ ॥
 ચૌરો મિત્રમહિર્માલા, વહ્નિર્વારિ જલં સ્થલમ્ ।
 કાન્તારં નગરં સિંહઃ, શૃગાલો યત્પ્રભાવતઃ ॥ ૭૭ ॥

20

અનુવાદ

પંચનમસ્કાર-મંત્ર કલ્પવૃક્ષથી અધિક (પ્રભાવવાળો) છે । તેના પ્રત્યેક અક્ષર ઉપર એક હજાર ને આઠ મહા-વિદ્યાઓ રહેલી છે, તેના પ્રભાવથી ચોર મિત્ર બને છે, સર્પ માલા બને છે, અગ્નિ જલ બને છે, જલ સ્થલ બને છે, અટવી નગર બને છે અને સિંહ શિયાળ બને છે ॥ ૭૬-૭૭ ॥

25

લોકદ્વિષ્ટપ્રિયાવશ્યઘાતકાદેઃ સ્મૃતોઽપિ યઃ ।
 મોહનોઘાટનાકૃષ્ટિકાર્મણસ્તમ્ભનાદિકૃત્ ॥ ૭૮ ॥
 દૂરયત્યાપદઃ સર્વાઃ, પૂરયત્યત્ર કામનાઃ ।
 રાજ્ય-સ્વર્ગાપવર્ગોસ્તુ, ધ્યાતો યોઽમુત્ર યચ્છતિ ॥ ૭૯ ॥
 5 શ્રીપાર્શ્વપ્રતિમાપૂજાધૂપોત્કેષાદિપૂર્વકમ્ ।
 તમેકાગ્રમનાઃ પૂતવપુર્વહ્નોઽનિશં જપેત્ ॥ ૮૦ ॥

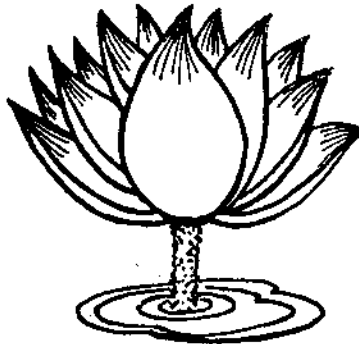
તે (પંચ-નમસ્કાર-મંત્ર) સ્મરણમાત્રથી પણ લોક, દ્વેષી, પ્રિયા (હ્લી), વશમાં કરવા યોગ્ય અને ઘાતક મારનાર વગેરેવિશે અનુક્રમે મોહન (મોહ પમાડવું), ઉઘાટન (ઉલ્લેહી નાલવું), આકર્ષણ (લેંચવું), કામણ (વશ કરવું), અને સ્તંભન (થંભાવી દેવું) વગેરે કરનાર થાય છે ॥ ૭૮ ॥

10 (સારી રીતે) ધ્યાન કરાયેલો (પંચ—નમસ્કાર મંત્ર) આ લોકમાં સર્વ આપદાઓને દૂર કરે છે તથા સર્વ કામનાઓને પૂર્ણ કરે છે, તથા જે પરલોકમાં રાજ્ય, સ્વર્ગ અને મોક્ષ આપે છે ॥ ૭૯ ॥

તે મંત્રનો શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રતિમાની પૂજા તથા ધૂપોત્કેષાદિપૂર્વક, પવિત્ર શરીર અને વસ્ત્ર વહે તથા મનની એકાગ્રતા વહે તું નિરંતર જાપ કર ॥ ૮૦ ॥

પરિચય

15 આ સંદર્ભ 'સુકૃત-સાગર' અપર નામ 'પેથહચરિત્ર'ના પચ્ચમ તરફ પૃષ્ઠ ૩૧ પરથી લેવામાં આવ્યો છે । આ ગ્રંથ શ્રી આત્માનંદ જૈન સમા, માવનગરથી વિ. સં. ૧૯૭૧ માં પ્રકાશિત થયો છે । તેના ગ્રંથના કર્તા શ્રીસોમસુન્દરસૂરિના શિષ્ય શ્રીરત્નમણ્ડનગણિ છે । તેઓ વિક્રમની પંદરમી શતાબ્દિમાં થયેલ છે । 'જલ્પ-કલ્પલતા' નામનો તેમનો કવિત્વપૂર્ણ ગ્રંથ સુપ્રસિદ્ધ છે । આ સંદર્ભમાં નવકારનો મહિમા વર્ણવ્યો છે અને વિવિધ પ્રકારના ઉપદ્રવો આ નવકારના સ્મરણથી શમી જાય છે તેમ જણાવ્યું છે ।

श्रीवर्धमानसूरिविरचितः आचारदिनकरसंदर्भः

(ग)

(उपजाति-वृत्तम्)

अर्हन्त ईशाः सकलाश्च सिद्धा, आचार्यवर्या अपि पाठकेन्द्राः । 5
मुनीश्वराः सर्व-समीहितानि, कुर्वन्तु रत्नत्रय-युक्तिभाजः ॥ १ ॥

(शार्दूलविम्बोद्धित-वृत्तम्)

विश्वग्र-स्थितिशालिनः समुदयासंयुक्त-सन्मानसा-
नानारूप-विचित्र-चित्र-चरिताः सन्त्रासितान्तरिक्षिणः ।
सर्वाध्व-प्रतिभासनैक-कुशलाः सर्वैर्नताः सर्वदा, 10
श्रीमतीर्थकरा भवन्तु भविनां व्यामोह-विच्छिन्नये ॥ २ ॥

(वसन्ततिलका-वृत्तम्)

यदीर्घकाल-सुनिकाचित-बन्धवद्भ-
मष्टात्मकं विषम-चारमभेद्य-कर्म ।
तत्सन्निहत्य परमं पदमापि यैस्ते, 15
सिद्धा दिशन्तु महतीभिह कार्यसिद्धिम् ॥ ३ ॥

अनुवाद

रत्नत्रयनी सम्यक्ताने धारण करनारा ऐश्वर्यशाली अरिहंतो, सर्व सिद्धो, आचार्यवर्यो, उपा-
ध्यायो अने मुनीश्वरो सौनी बधी अमिलाषाओ (पूर्ण) करो ॥ १ ॥

(विशिष्ट प्रकारना तथाभव्यत्वना कारणे आ) विश्वमां सर्वदा उत्तम स्थितिथी शोभता, सर्व जीवोना 20
परम हितने विषे पोताना सुंदर मानसने जोडनारा, नाना प्रकारना चित्रविचित्र चरित्रवाळा, आन्तरशत्रुओने
सारी रीते त्रास पमाडनारा, (मोक्षना) बधा मार्गोने (योगोने) प्रकाशित करवामां अद्वितीय कुशल, सर्व
जीवो वडे नमन करायेला अने सर्व इच्छितने आपनारा एवा तीर्थकरो भव्य-प्राणीओना मोहनो विच्छेद
करनारा थाओ ॥ २ ॥

लांबी स्थितिवाळा, अत्यन्त निकाचित (गाढ) बन्धयी बंधायेला, विषम विपाकवाळा अने दुर्भेष 25
एवा आठे प्रकारना कर्मोना सारी रीते नाश करीने जेमणे परम-पद(मुक्ति)ने प्राप्त कर्युं ते सिद्धो अहीं
महान् कार्यसिद्धि आपो ॥ ३ ॥

(शार्दूलविक्रीडित-वृत्तम्)

विश्वस्मिन्नपि विष्टपे दिनकरीभूतं महातेजसा,
 यैरर्हद्भिरितेषु तेषु नियतं मोहान्धकारं महत् ।
 ज्ञातं तत्र च दीपतामविकलां प्रापुः प्रकाशोद्गमा-
 दाचार्याः प्रथयन्तु ते तनुभृतामात्म-प्रबोधोदयम् ॥ ४ ॥

5

(उपजाति-वृत्तम्)

पाषाण-तुल्योऽपि नरो यदीयप्रसाद-लेशाच्छभते सपर्याम् ।
 जगद्धितः पाठक-संचयः स कल्याणमालां वितनोत्वभीक्ष्णाम् ॥ ५ ॥

(वसन्ततिलका-वृत्तम्)

10

संसारनीरधिभवेत्य दुरन्तमेव,
 यैः संयमाख्य-वहनं प्रतिपन्नमाशु ।
 ते साधकाः शिवपदस्य जिनाभिषेके (?),
 साधुव्रता विरचयन्तु महाप्रबोधम् ॥ ६ ॥

समग्र विश्वमां महान् तेजवडे सूर्यरूपे थईने रहेला एवा तीर्थकरोना निर्वाण पल्ली महान्
 15 मोहान्धकार फेलाई गयो, ते वखते जेओ प्रकाशना उद्गमयी अखंड दीपकपणाने पाम्या, ते आचार्यो
 प्राणीओना आत्मज्ञानना विकासनो विस्तार करो ॥ ४ ॥

जेमनी कृपाना लेशयी पत्थर समान पुरुष पण पूजाने प्राप्त करे छे, ते जगतसुं हित करनार
 उपाध्याय-वर्ग निरंतर कल्याणनी परंपरानो विस्तार करो ॥ ५ ॥

‘संसार समुद्र दुःखे करीने पार पामी शकाय एवो छे’, एम जाणीने जेमणे चारित्ररूपी बहाणने
 20 शीघ्र अंगीकार कर्युं, ते शिवपदना साधक मुनिवरो (?) महाप्रबोधनी रचना करो ॥ ६ ॥

परिचय

आचार्य श्री वर्धमानसूरिविरचित ‘आचार-दिनकर’ (प्रका० : खरतरगच्छ ग्रन्थमाला पुष्प २,
 पांजरापोळ, लालबाग, मुंबई-४; मुद्रक : निर्णयसागर प्रेस, मुंबई-२) नामक ग्रंथना द्वितीय विभागना
 पृष्ठ १५९ परयी आ श्लोको तारवधामां आव्या छे ।

श्रीरत्नमंदिरगणिविरचितः उपदेशतरङ्गिण्यान्तर्गतः संदर्भः

(घ)

विष्णुच्य निद्रां चरमे त्रियामा-यामार्धभागे शुचिमानसेन ।
दुष्कर्मरक्षोदमनैकदक्षो ध्येयस्त्रिधा श्रीपरमेष्ठिमन्त्रः ॥ १ ॥

5

किमत्र मन्त्रौषधि-मूलिकाभिः, किं गारुड-स्वर्ग-मणीन्द्रजालैः ।
स्फुरन्ति चित्ते यदि मन्त्रराज-पदानि कल्याण-पद-प्रदानि ॥ २ ॥

श्रीमन्मस्कार-पदानि सर्व-सिद्धान्तसाराणि नवापि नूनम् ।
आद्यानि पञ्चातिमहान्ति तेषु, मुख्यं महाध्येयमिहापनन्ति ॥ ३ ॥

पञ्चतायाः क्षणे पञ्च, रत्नानि परमेष्ठिनाम् ।
आस्पे ददा(धा)ति यस्तस्य, सद्गतिः स्याद् भवान्तरे ॥ ४ ॥

10

अनुवाद

रात्रिना छेछा प्रहरनो अर्धभाग बाकी रहे त्यारे निद्राने छोडीने दुष्ट-कर्मरूपी राक्षसनुं दमन करवामां अत्यन्त चतुर एवा श्री परमेष्ठिमंत्रनुं पवित्र मनवाळा थईने मन-वचन-कायाथी ध्यान करवुं जोईए ॥ १ ॥

15

जो चित्तने त्रिषे कल्याणनां पदने आपनारां पंच-परमेष्ठि-नमस्कार रूपी मंत्रराजनां पदो स्फुराय-मान छे, तो पछी मंत्र अने औषधिओनां मूलो वडे के गारुड (मरकत) मणि, चितामणि के इन्द्रजालोतुं शुं काम छे ? ॥ २ ॥

श्री नमस्कारनां नवे पदो खरेखर सर्व सिद्धान्तमां सारभूत छे । तेमां पहेलां पांच पदो अति-महान् छे अने तेमां पण मुख्य पहेला पदने सत्पुरुषो महाध्येय तरीके स्वीकारे छे, ॥ ३ ॥

20

मरणना क्षणे पांच परमेष्ठिरूपी पांच रत्नोने जे मुखने त्रिषे धारण करे छे, तेनी भवान्तरने त्रिषे सद्गति धाय छे ॥ ४ ॥

१ छेछा वे चरणनो बीजो अर्थ—तेमां पण प्रथम पांच पदो अति महान् छे । कारण के विद्वानो तेमने प्रधान ध्येय तरीके माने छे ।

- पञ्चादौ यत्पदानि त्रिभुवनपतिभिर्व्याहृता पञ्चतीर्थी,
तीर्थान्येवाष्टपष्टिर्जिनसमय-रहस्यानि यस्याक्षराणि ।
यस्याष्टौ सम्पदश्चानुपमसतमहासिद्धयोऽर्द्धैत शक्ति-
जीयाल्लोकद्वयस्याभिलषित-फलदः 'श्रीनमस्कारमन्त्रः' ॥ ५ ॥
- 5 भोअणसमए सयणे, विबोहणे पवेसणे भए वसणे ।
पंच-नमुकारं खलु, समरिजा सव्वकालं पि ॥ ६ ॥
याताः प्रयान्ति यास्यन्ति, पारं संसार-वारिधेः ।
परमेष्ठि-नमस्कारं, स्मारं स्मारं घना जनाः ॥ ७ ॥
स्वस्यैकच्छत्रतां विश्वे, पापानि विमृशन्तु मा ।
10 अघमर्षण-मन्त्रेऽस्मिन्, सति श्रीजिन-शासने ॥ ८ ॥
सिंहेनेव मदान्ध-गन्धकरिणो मित्रांशुनेव क्षपा-
ध्वान्तौघो विधुनेव तापततयः कल्पद्रुणेवाधयः ।
ताक्ष्येणेव फणाभृतो धनकदम्बेनेव दावाप्रयः,
सत्त्वानां परमेष्ठिमन्त्रमहसा बलान्ति नोपद्रवाः ॥ ९ ॥

- 15 जेनां पहेलां पांच पदोने त्रैलोक्यपति श्रीतीर्थकर देवोए पंचतीर्थी* तरीके कख्यां छे, जेना जिनसिद्धान्तनां रहस्य-सारभूत एवा अडसठ अक्षरोने अडसठ तीर्थो तरीके बखाण्यां छे, जेनी आठ संपदाओने अत्यन्त अनुपम एवी आठ सिद्धिओ तरीके वर्णवेली छे, जेनी शक्तिनी जगतमां जोड नथी अने जे बने लोकने विषे इच्छित फल आपनार छे ते श्री नमस्कारमंत्र जय पाओ ॥ ५ ॥

- भोजन समय, शयन समय, जागवानो समय, प्रवेश समय, भय समय, संकट समय, वगैरे
20 सर्व समये पंच-नमस्कारनुं अवश्य स्मरण करो ॥ ६ ॥

परमेष्ठि-नमस्कारने वारंवार स्मरण करीने घणा लोको संसार-सागरना पारने पाय्या छे, पासे छे अने पामशे ॥ ७ ॥

श्री जिनशासनने विषे पापनो नाश करनार आ मंत्र विद्यमान छते "विश्वमां पोतानी एक छत्रता छे" एम पापो—दुष्कर्मो कदी पण न विचारे—(न माने)! ॥ ८ ॥

- 25 सिंहथी जेम मदोन्मत्त गन्धहस्तिओ, सूर्यथी जेम रात्रिसंबंधी अंधकारना समूहो, चन्द्रथी जेम ताप-संतापनी परंपराओ, कल्पवृक्षथी जेम मननी चिंताओ, गरुडथी जेम फणीधर-विषधरो अने मेघ-समुदायथी जेम दावानलो शान्त थाय छे, तेम श्री-पंच-परमेष्ठि-मंत्रनां तेजथी प्राणिओना उपद्रवो नाश पासे छे ॥ ९ ॥

* अरिहंतना आद्य अक्षर 'अ' थी अष्टापदतीर्थे, सिद्धना आद्य अक्षर 'सि' थी सिद्धाचल, आचार्यना 30 आद्य अक्षर 'आ' थी आबुजी, उपाध्यायना आद्य अक्षर 'उ' थी उज्जयन्त (गिरनारजी) अने साधुना आद्य अक्षर 'स' थी सम्मेशिखर, ए रीते पांच तीर्थो लई शकाय ।

सङ्ग्राम-सागर-करीन्द्र-भुजङ्ग-सिंह-
दुर्व्याधि-वह्नि-रिपु-बन्धन-सम्भवानि ।
चौर-ग्रह-भ्रम-निशाचर-शाकिनीनां,
नश्यन्ति पञ्च-परमेष्ठि-पदैर्भयानि ॥ १० ॥

ध्यातोऽपि पापशमनः परमेष्ठि-मन्त्रः,
किं स्यात्तपःप्रबलितो विधिनार्चितश्च ।
दुग्धं स्वयं हि मधुरं क्वथितं तु युक्त्या,
सम्मिश्रितं च सितया वसुधा-सुधेव ॥ ११ ॥

आकृष्टिं सुर-सम्पदां विदधती मुक्ति-श्रियो वश्यता-
मुच्चाटं विपदां चतुर्गतिभुवां विद्वेषमात्मैनसाम् ।
स्तम्भं दुर्गमनं प्रति प्रयततां मोहस्य सम्मोहनम्,
पायात् पञ्च-नमस्क्रियाक्षरमयी साराधना देवता ॥ १२ ॥

यो लक्षं जिनवद्ध-लक्ष्य-सुमनाः सुव्यक्त-वर्णक्रमः,
श्रद्धावान् विजितेन्द्रियो भवहरं मन्त्रं जपेच्छ्रावकः ।
पुष्पैः श्वेत-सुगन्धिभिश्च विधिना लक्ष-प्रमाणैर्जिनं,
यः सम्पूजयते स विश्वमहितः श्रीतीर्थराजो भवेत् ॥ १३ ॥

पंच-परमेष्ठिनां पदोवडे रण-संग्राम, सागर, हाथी, सर्प, सिंह, दुष्टन्याधि, अग्नि, शत्रु अने बंधनयी उत्पन्न तथा चोर, ग्रह, भ्रम, राक्षस अने शाकिनीयी थनारां भयो नाश पाये छे ॥ १० ॥

परमेष्ठि-मंत्र स्मरण करवा मात्रयी पापने शमावनारो थाय छे, तो पछी तपयी प्रबल कारायेलो अने विधियी पूजायेलो (आ मंत्र) शुं न करे? दूध पोतानी मेळे ज मधुर छे, पण युक्तियी उकाळेळं अने साकरयी मिश्रित करेळं होय तो ते पृथ्वीना अमृत-तुल्य बने छे ॥ ११ ॥

ते पंच-परमेष्ठि-नमस्क्रियाणा अक्षर स्वरूप आराधना देवता (तमारुं) रक्षण करो के जे सुर-संपदाओनुं आकर्षण छे, मुक्तिरूपी लक्ष्मीनुं वशीकरण करे छे, संसारनी चार गतिओमां रहेली विपदाओनुं उच्चाटन करे छे, आत्माना पापोनुं विद्वेषण करे छे, दुर्गतिमां जवा माटे प्रयत्न करता जीवोनुं स्तम्भन करे छे अने मोहनं संमोहन करे छे ॥ १२ ॥

श्री जिनेश्वरमां दृढ थयुं छे लक्ष्य (ध्यान) जेनुं एवो अने एयी पवित्र मनवाळो, सुरपष्ट वर्णक्रम- (वर्णोच्चार)वाळो, श्रद्धावान् अने जितेन्द्रिय एवो जे श्रावक संसारनो नाश करनार आ (पंच-परमेष्ठी) मंत्रनो जाप करे छे अने श्वेत सुगन्धी एक लाख पुष्पोवडे श्री जिनेश्वरनी विधिपूर्वक सम्यक् प्रकारे पूजा करे छे, ते विश्वपूज्य तीर्थकर बने छे ॥ १३ ॥

स्वस्थाने पूर्णमुच्चारं, मार्गं चार्धं समाचरेत् ।

पादमाकस्मिकातङ्के, स्मृतिमात्रं मरणान्तिके ॥ १४ ॥

पोतानां स्थाने होय त्यारे पूर्ण-उच्चार पूर्वक, मार्गमां होय त्यारे अर्ध-उच्चारपूर्वक, अकस्मात् आतंक एटले तीव्र रोग अथवा वेदना थई आवे त्यारे चोथा भागना उच्चारपूर्वक अने मरण नजीक होय 5 त्यारे केवल मानसिक स्मरण वडे नवकार गणत्रो जोईए ॥ १४ ॥

परिचय

आ संदर्भ 'उपदेशतरंगिणी' नामक ग्रन्थमांथी लेवामां आव्यो छे । आ ग्रन्थ श्रीयशोविजय ग्रन्थमाला, बनारसथी वीर सं० २४३७ मां प्रकट थयेल छे । तेमां पृष्ठ १४६-१४७ पर आ संदर्भ 'नमस्कार स्मरणा' रूपे आपेल छे ।

10 आ ग्रन्थना कर्ता श्रीसोमसुंदरसूरिना शिष्य श्रीनन्दिरत्नगणिना शिष्य श्रीरत्नमंदिरगणि छे । भोजप्रबन्ध नामनो तेमनो प्रथ प्रसिद्ध छे अने तेमां तेमनो जीवन समय सोळ्मी शताब्दि होवानो उल्लेख छे ।

श्रीविजयवर्णिविरचित-

'मन्त्रसारसमुच्चयापरनाम-ब्रह्मविद्याविधि-

ग्रन्थादहंदादिबीजस्वरूपसंदर्भः ॥ *

15

(च)

ह्रींकारस्वरूपम्—

सान्तान्तं रेफमारूढं, चतुर्थस्वरयोजितम् ।

नाद-बिन्दु-कलोपेतं, धर्म-कामार्थसाधनम् ॥ १ ॥

20

नादो विश्वात्मकः प्रोक्तो, बिन्दुः स्यादुत्तमं पदम् ।

कलापीयूषनिःष्यन्दीत्याद्दुरेवं जिनोत्तमाः ॥ २ ॥

नाद-बिन्दु-कलायुक्तं, पूर्णचन्द्रकलाधरम् ।

त्वनुस्वारं भवेद् बिन्दुः, त्वर्धमात्रं विशेषतः ॥ ३ ॥

हल्लेखा । लोकराजः । जगदधिपः । लोकपतिः । भुवनेश्वरी । माया । त्रिदेहम् । तत्त्वम् ।
25 शक्तिः । शक्तिप्रणवमित्यादि ॥ ह्रीं ॥

* आ संदर्भनो अनुवाद आपेल नथी ।

ॐकारस्वरूपम्—

त्रयोदशस्वरं तच्च, सर्वतत्त्वप्रकाशकम् ।
पूर्णचन्द्रेण संयुक्तं, प्रणवं सर्वसाधनम् ॥ ४ ॥

अन्यच्च—

स्मरदुःखानलज्वालाप्रशान्त्यै नवनीरदम् ।
प्रणवं वाङ्मयज्ञानप्रदीपं पुण्यशासनम् ॥ ५ ॥

5

तारः । तेजः । वामः । विनयः । सर्वात्मबीजम् ॥ प्रणवमित्यादि ॥ ॐ ॥

× × ×

अर्हस्वरूपम्—

अथ मन्त्रपदाधीशं, सर्वतत्त्वैकनायकम् ।

10

आदि-मध्यान्तमेवेन, स्वर-व्यञ्जनसम्भवम् ॥ ६ ॥

अकारादि-हकारान्तं, रेफमध्यं सविन्दुकम् ।

तदेव परमं तत्त्वं, यो जानाति स तत्त्ववित् ॥ ७ ॥

बुद्धः कैश्चिद्वजः कैश्चिद्भारिः कैश्चिन्महेश्वरः ।

शिवः सार्वस्तथेशानः, सोऽयं वर्णः प्रकीर्तितः ॥ ८ ॥

15

× × ×

सर्वात्मकं महातारं, सर्वज्ञं सर्वशक्तिकम् ।

सर्वमन्त्रमुखं ध्यायेत्, समर्थं सर्वशक्तिकम् (दम्) ॥ ९ ॥

× × ×

अर्हद्वीजं महापिण्डं, संजडा (? ज्ञाना)क्षरमुत्तमम् ।

20

बीजाक्षरं तत् सर्वं, सिद्धारिर्नैव शोध्यते ॥ १० ॥

× × ×

आत्मनः विशुद्धिपरिणामार्थं पूज्यपूजार्थं वा । यथापूर्वं चारपञ्चोपचारानि कार्याणि । प्रणवध्यानं सर्वात्मकमित्यादि ॥

कोमलकदलीपत्रं, स्फटिकं बालार्कहेमनीलाभम् ।

25

पञ्चपरमेष्ठिवर्णं, क्रमेण भव्यभवनाशनम् ॥ ११ ॥

इति प्रणवभक्तिः ॥

परिचय

आ संदर्भं श्री जैनसिद्धान्त भवन, आरा नी प्रति 'मन्त्रसारसमुच्चयापरनाम ब्रह्मविद्याविधि' मां थी लेखामां आच्यो छे ।

श्रीरत्नचन्द्रगणिविरचितः मातृकाप्रकरणसंदर्भः ।

(छ)

5 अर्हन्तोऽज्ञा अथाचार्या उपाध्याया मुनीश्वराः ।
मिलित्वा यत्र राजन्ते, तद् 'ॐ'कारपदे मुदा (दं मतम्)
अ अ आ उ म् ॥ (२७२) ॥ १ ॥

बीजं-मूलं-शिखांकात्स्न्यमेकक-त्रि-त्रि-पञ्चभिः ।
अक्षरैः 'ॐ नमः सिद्धं', जपानन्तफलैः(लं) क्रमात् ॥
ॐ १ । ॐ नमः २ । ॐ सिद्धम् ३ । ॐ नमः सिद्धम् ४
10 ॐ इत्यनुवर्तते ॥ २ ॥

नन्ता हन्त ! भवत्येको भवत्येकश्च शंसिता ।
शंसिता लभते कामान्, नन्ता लभति वा न वा ॥ ३ ॥

अनुवाद

अरिहंत, अज, आचार्य, उपाध्याय अने मुनि ए पांचे ज्यां सम्मिलित रीते शोभे छे, तेने
15 विद्वानो ॐकार पद कहे छे । (पांचे नामोना प्रथम अक्षरोनी संधि थी ॐकार निष्पन्न थाय छे) ॥ १ ॥

'ॐ नमः सिद्धम्' ए मंत्रमां त्रण पद छे । पहेलुं पद जे एकाक्षर ॐ ते प्रणव छे
अने ते मंत्रनुं 'बीज' छे । पहेलुं अने बीजुं पद 'ॐ नमः' त्रण अक्षरवाळुं छे ते मंत्रनुं 'मूल' छे
अने त्रीजुं पद 'ॐ सिद्धम्' पण त्रण अक्षरवाळुं छे ते मंत्रनी 'शिखा' छे; आखो सळंग अथवा
संपूर्ण मंत्र 'ॐ नमः सिद्धम्' पांच अक्षरनो छे । ए प्रमाणे अक्षरना विभागथी अनुक्रमे चार प्रकारे जो
20 मंत्रनो जाप थाय तो ते अनन्त फल आपनार थाय छे ॥ २ ॥

एक नमे छे अने बीजो प्रशंसा (अनुमोदना) करे छे, प्रशंसक इच्छित वस्तुने अवश्य पामे छे;
नमनार पामे अथवा न पामे ! ॥ ३ ॥

१ धारो के मंत्रनो १२५०० संख्या प्रमाण जाप करवानो होय तो पहेलां 'बीज' एटले केवल
ॐकारनो १२५०० संख्या प्रमाण जाप करवो; पछी 'मूल' एटले 'ॐ नमः' नो १२५०० संख्या प्रमाण जाप
25 करवो पछी 'शिखा' एटले 'ॐ सिद्धम्' नो १२५०० संख्या प्रमाण जाप करवो अने अंते संपूर्ण मंत्र 'ॐ नमः
सिद्धम्' नो पण १२५०० संख्या प्रमाण जाप करवो । आ प्रमाणे जाप करवाथी प्रयास अने परिश्रम वधे पण फल
अनंतगुणुं थाय छे ॥ २ ॥

‘હૃ’ અર્હૃ -- ધરણાચાર્યોપાધ્યાય-મુનિગોચરમ્ । હ ર ડ ડ મ્ ।

સૂર્યોપાધ્યાય-મુનયઃ, સ્પૃશન્તિ ‘ઊ’ કારમાદરાત્ ॥ ડ ડ મ્ ॥ ૪ ॥

‘ઑ’ જિનાડ્ઙનુરાચાર્ય - મુનિતઃ પ્રાદુરસ્તીહ ॥ અ અ આ મ્ ।

અર્હૃ - ધરણ - વાગ્દેવ્યો ‘હી’ કારસ્ય નિવન્ધનમ્ ॥ હ ર હૃ ॥ ૫ ॥

આદ્યુપાન્ત્યાન્તિમાર્હન્તો ગીશ્ચ ‘અર્હ’ પદમાસ્થિતાઃ

(ગીશ્ચા ‘હૃ’ પદ - માસ્થિતાઃ) ।

5

જ્ઞાન - દર્શન - ચારિત્રમુક્તયો ભાન્તિ તત્ર વા ॥ અ ર હૃ ॥ ૬ ॥

બીજાક્ષર ‘હૃ’કારમાં પાંચ વર્ણો આ પ્રમાણે છે—હ+ર+ડ+ડ+મ્— આ પાંચ અંશમાંથી પહેલા અંશ ‘હ’ કારથી અર્હત્ (અરિહંત), બીજા અંશ ‘ર’ કારથી ધરણ (ધરણેન્દ્ર ?) ત્રીજા અંશ ‘ડ’કારથી સૂરિ, ચોથા અંશ ‘ડ’કારથી ઉપાધ્યાય અને પાંચમા અંશ ‘મ’ કારથી મુનિના અર્થને વતાવે છે ॥10

બીજાક્ષર ‘ઊ’કારમાં સૂરિ આદિના ત્રણ વર્ણો આ પ્રમાણે છે—ડ+ડ+મ્—આ ત્રણ અંશમાંથી પહેલા અંશ ‘ડ’કારથી સૂરિ, બીજા અંશ ‘ડ’કારથી ઉપાધ્યાય અને ત્રીજા અંશ ‘મ’થી મુનિ ઊ’કારને આદર પૂર્વક સ્પર્શે છે ॥ ૪ ॥

બીજાક્ષર ‘ઑ’કારમાં ચાર વર્ણો આ પ્રમાણે છે—અ+અ+આ+મ્ આ ચાર અંશમાંથી પહેલો અંશ ‘અ’ અરિહંતથી, બીજો અંશ ‘અ’ અજનુ અર્થાત્ સિદ્ધથી, ત્રીજો અંશ ‘આ’ આચાર્યથી અને ચોથો 15 અંશ ‘મ્’ મુનિ શબ્દથી ઉત્પન્ન થયેલ છે ।

બીજાક્ષર ‘હી’કારમાં ત્રણ વર્ણો આ પ્રમાણે છે—હ+ર+હૃ—આ ત્રણ અંશમાંથી પહેલો અંશ ‘હ’ અરિહંતથી, બીજો અંશ ‘ર’ ધરણ(ધરણેન્દ્ર ?)થી અને ત્રીજો અંશ ‘હૃ’ વાગ્દેવી પટલે સરસ્વતીથી નિષ્પન્ન થાય છે ॥ ૫ ॥

અર્હ પદમાં ત્રણ વર્ણો આ પ્રમાણે છે—અ+ર+હૃ—આ ત્રણ અંશોમાં આદિ અંશ ‘અ’, 20 ઉપાન્ત્ય અંશ ‘ર’ અને અન્તિમ અંશ ‘હૃ’—એ ત્રણ અંશો મઠીને બનેલો ‘અર્હ’ અક્ષર અરિહંતનો વાચક છે; અને વાળી પટલે વાચ્ય વર્ણમાલા (‘અ’ થી ‘હૃ’ સુધીના વર્ણો)નો વાચક છે । અથવા તે પદમાં પ્રથમ અંશ ‘અ’ થી જ્ઞાન, ‘ર’ થી દર્શન અને ‘હૃ’ થી ચારિત્ર—એ ત્રણ રત્નો અને તેમનું ફલ ‘મુક્તિ’ શોભે છે, એમ થાય છે ॥ ૬ ॥

૧ સિદ્ધહેમચન્દ્રશબ્દાનુશાસનમાં શ્રીહેમચન્દ્રસૂરિએ પ્રથમ મંગલાષ્ટકરૂપે જે ‘અર્હ’ સ્વ રચ્યું છે તેની 25 વ્યાખ્યા કરતાં જે ‘અર્હ’ હત્યેતદક્ષરં પરમેશ્વરસ્ય પરમેષ્ઠિનો વાચકમ્’ એમ કહ્યું છે । ‘અર્હ’ ઊપર તેમણે પોતે રચેલા વૃહ્ણ્યાસમાં સવિસ્તર નિરૂપણ કર્યું છે, તે આ ગ્રંથમાં જ અન્યત્ર આપેલું છે ।

૨ સરસ્વાતો :—“અક્ષર બ્રહ્મ અથારં હયારમંતક્ષરં ષ માર્હૃમ્ ।

મજ્ઞે વર્ણસમુચ્ચયરચણસ્યમ્ભૂસિયં બ્રહ્મ ॥” — નવકારસારથગ્વં ન. સ્વા. પ્રાકૃતવિભાગ.

અર્હનો આઠ અક્ષર ‘અ’ નારાલ્હીના પ્રથમાક્ષરને, ‘હૃ’ નારાલ્હીના અંતિમ અક્ષરને અને ‘ર’ નાકીના વર્ણોના 30 સમુચ્ચયને સૂચવે છે । ‘અર્હ’ થી સમ્પૂર્ણ માતૃકા સૂચવાય છે; અથવા સંપૂર્ણ ‘અર્હ’ રત્નત્રયથી શોભતા અરિહંતને સૂચવે છે ।

અર્હમ્ પટલે આત્મા, એ જ્યારે રેફ—રત્નત્રયીથી યુક્ત બને છે, ત્યારે ‘અર્હ’ કહેવાય છે ।

‘શ્રી’ કારે શ્રુત-ધરણૌ પદ્માવત્યૃષયઃ પરમ્ । શ્ ર્ ઈ મ્ ।

‘હૌ’ અર્હેદ્-ધા(ધ)રણાઽદેહ-વાચકર્ષિજમીરિતમ્ હ્ ર્ અ ડ મ્ ॥ ૭ ॥

અર્હેન્ત-ધરણાઽદેહેસ્તપસા ‘હઃ’ સમાશ્રિતમ્ । હ્ ર્ અ સ્ ।

‘હંસઃ’ જિનાઽજનુયોંગી, શ્રદ્ધા-શ્રુત-તપાંસિ ચ ॥ હ અ મ્ સ્ અ

5

‘અત્યલ્પમેતદ્ યાક્ષીયમ્’ ॥ સ્ ॥ ૮ ॥

બીજાક્ષર ‘શ્રી’ કારમાં ચાર વર્ણો આ પ્રમાણે છે—શ્+ર્+ઈ+મ્—આ ચાર અંશોમાંથી પહેલો અંશ ‘શ્’ શ્રુતજ્ઞાનનો, બીજો અંશ ‘ર્’ ધરણેન્દ્રનો, ત્રીજો અંશ ‘ઈ’ પદ્માવતીનો અને ચોથો અંશ ‘મ્’ મુનિનો વાચક છે ।

બીજાક્ષર ‘હૌ’ કારમાં પાંચ વર્ણો આ પ્રમાણે છે—હ+ર્+અ+ડ+મ્—આ પાંચ અંશોમાંથી પ્રથમ 10 અંશ ‘હ’ અરિહંતનો, બીજો અંશ ‘ર્’ ધરણેન્દ્રનો (?), ત્રીજો અંશ ‘અ’ અદેહ ઇટલે સિદ્ધનો, ચોથો અંશ ‘ડ’ ઉપાધ્યાયનો અને પાંચમો અંશ ‘મ્’ મુનિનો વાચક છે, એમ (વિદ્વાનો) કહેલું છે ॥ ૭ ॥

બીજાક્ષર ‘હઃ’ માં ચાર વર્ણો આ પ્રમાણે છે—હ્+ર્+અ+સ્—આ ચાર અંશોમાંથી પ્રથમ અંશ ‘હ્’ અરિહંતવડે, બીજો અંશ ‘ર્’ ધરણેન્દ્રવડે (?), ત્રીજો અંશ ‘અ’ અદેહ ઇટલે સિદ્ધવડે અને ચોથો અંશ ‘સ્’ (વિસર્ગ) તપવડે સમાશ્રિત છે ।

15 ‘હંસઃ’ પદમાં છ વર્ણો આ પ્રમાણે છે—હ્+અ+મ્+સ્+અ+સ્—આ છ અંશોમાંથી પ્રથમ અંશ ‘હ્’ અરિહંતનો, બીજો અંશ ‘અ’ ‘સિદ્ધનો, ત્રીજો અંશ ‘મ્’ મુનિનો, ચોથો અંશ ‘સ્’ શ્રદ્ધાનો, પાંચમો અંશ ‘અ’ શ્રુતજ્ઞાનનો અને છઠ્ઠો અંશ ‘સ્’ (વિસર્ગ) તપસ્નો વાચક છે ॥

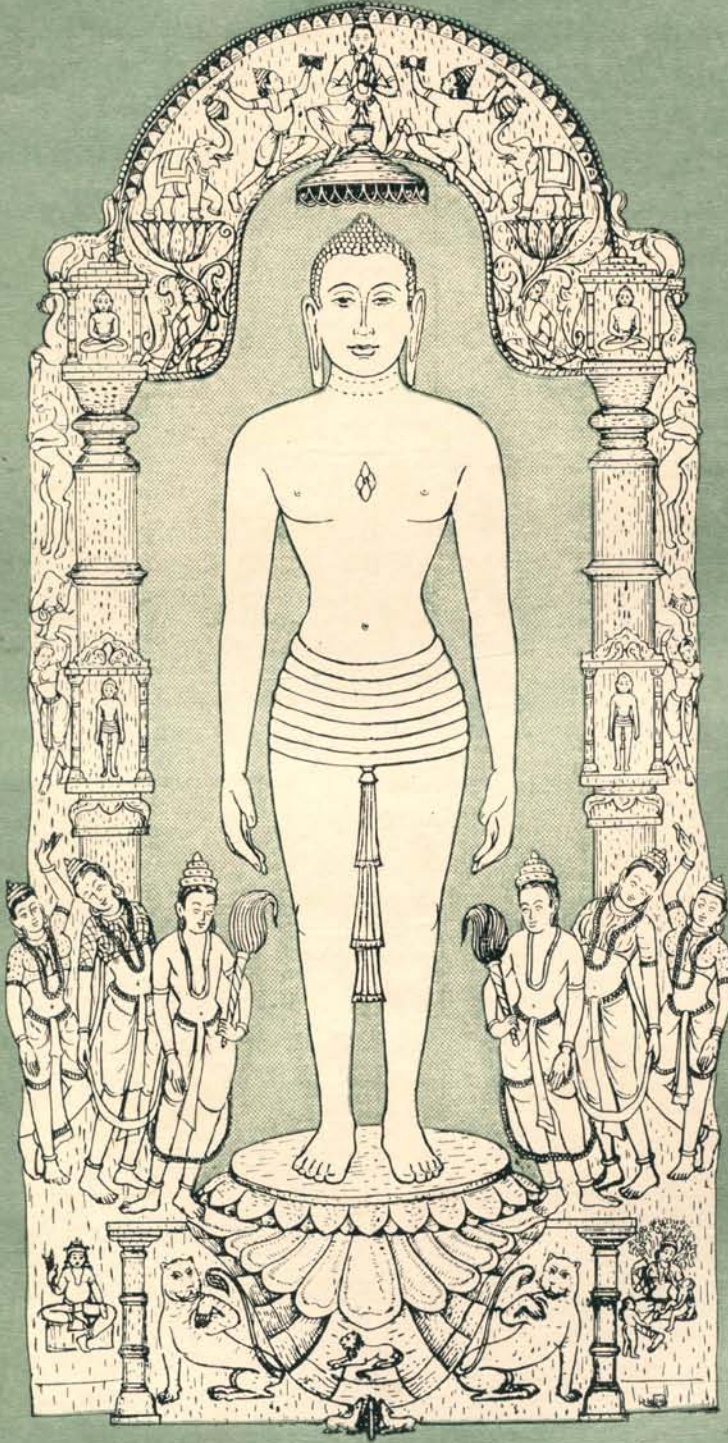
‘આ અલ્પાક્ષરી યક્ષોની (સંકેત) વાણી (?) છે’ ॥ ૮ ॥

પરિચય

20 ‘માતૃકાપ્રકરણ’ ની એક હ૦ લિ૦ પ્રતિ પૂ૦ મુ૦ શ્રીયશોભિજયજી મ૦ પાસેથી મળી હતી, તેમાં ભાષાના સંધિનિયમો, હંદ, વર્ણપ્રસ્તાર, ઉચ્ચારવિધિ વગેરે અનેક વિષયોનો સંગ્રહ કરેલો છે. તે ગ્રંથમાં જ યક્ષોની અલ્પાક્ષરી સંકેતવિધિ (?) આઠ શ્લોકમાં દર્શાવી છે, જે નમસ્કાર અને તેનાં મંત્રત્રીજો ઉપર સુંદર પ્રકાશ પાથરે છે ।

એ આઠ શ્લોકોનો સંદર્ભ અહીં અનુવાદ સાથે આપ્યો છે ।

25 આ માતૃકાપ્રકરણના કર્તા પાયચંદ્રગચ્છીય શ્રીરત્નચંદ્રગણિ છે, તેઓ પ્રાયઃ સત્તરમા સૈકામાં થયા હશે એવું અનુમાન છે ।

श्रीमहावीरप्रभुः (कायोत्सर्गमुद्रामां)

श्रीहेमचन्द्राचार्य-विरचितः
अर्हन्नामसहस्रसमुच्चयः

अर्हं नामापि कर्णाभ्यां, शृण्वन् वाचा समुच्चरन् ।	
जीवः पीवरपुण्यश्रीर्लभते फलमुत्तमम् ॥ १ ॥	5
अत एव प्रतिप्रातः, समुत्थाय मनीषिभिः ।	
भक्त्याऽष्टाग्रसहस्रार्हन्नामोच्चारो विधीयते ॥ २ ॥	
श्रीमानर्हन् जिनः स्वामी, स्वयम्भूः शम्भुरात्मभूः ।	
स्वयंप्रभुः प्रभुर्भोक्ता, विश्वभूरपुनर्भवः ॥ ३ ॥	
विश्वात्मा विश्वलोकेशो, विश्वतश्चभुरक्षरः ।	10
विश्वविद् विश्वविद्येश्वेशो, विश्वयोनिरनीश्वरः ॥ ४ ॥	
विश्वदृष्ट्वा विश्वुर्घाता, विश्वेशो विश्वलोचनः ।	
विश्वव्यापी विश्वुर्वेधाः, शाश्वतो विश्वतोमुखः ॥ ५ ॥	
विश्वपो विश्वतः पादो, विश्वशीर्षः शुचिश्रवाः ।	
विश्वदृग् विश्वभूतेशो, विश्वज्योतिरज्ञश्वरः ॥ ६ ॥	15
विश्वसृद् विश्वसूर्विश्वेद्, विश्वभुग् विश्वनायकः ।	
विश्वाशी विश्वभूतात्मा, विश्वजिद् विश्वपालकः ॥ ७ ॥	
विश्वकर्मा जगद्विश्वो, विश्वमूर्तिर्जिनेश्वरः ।	
भूतभाविभवङ्कर्ता, विश्ववैद्यो यतीश्वरः ॥ ८ ॥	
सर्वादिः सर्वदृक् सार्वः, सर्वज्ञः सर्वदर्शनः ।	20
सर्वात्मा सर्वलोकेशः, सर्ववित् सर्वलोकजित् ॥ ९ ॥	
सर्वगः सुश्रुतः सुभूः, सुवाक् सूरिर्बहुश्रुतः ।	
सहस्रशीर्षः क्षेत्रज्ञः, सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ १० ॥	
युगादिपुरुषो ब्रह्मा, पञ्चब्रह्ममयः शिवः ।	
ब्रह्मविद् ब्रह्मतत्त्वज्ञो, ब्रह्मयोनिरयोनिजः ॥ ११ ॥	25
ब्रह्मनिष्ठः परं ब्रह्म, ब्रह्मात्मा ब्रह्मसम्भवः ।	
ब्रह्मेड ब्रह्मपतिर्ब्रह्मचारी ब्रह्मपदेश्वरः ॥ १२ ॥	
विष्णुर्जिष्णुर्जयी जेता, जिनेन्द्रो जिनपुङ्गवः ।	
परः परतरः सूक्ष्मः, परमेष्ठी सनातनः ॥ १३ ॥ इति श्री प्रथमशतप्रकाशः ॥ १०० ॥	
जिननाथो जगन्नाथो, जगत्स्वामी जगत्प्रभुः ।	30
जगत्पूज्यो जगद्वन्द्यो, जगदीशो जगत्पतिः ॥ १ ॥	
जगन्नेता जगज्जेता, जगन्मान्यो जगद्विभुः ।	
जगज्ज्येष्ठो जगच्छ्रेष्ठो, जगद्ध्येयो जगद्वितः ॥ २ ॥	
जगदच्यो जगद्वन्धुर्जगच्छस्ता जगरिपता ।	
जगन्नेत्रो जगन्मैत्रो, जगदीपो जगद्गुरुः ॥ ३ ॥	35

- स्वयंज्योतिरजोऽजन्मा, परंतेजः परंमहः ।
 परमात्मा शमी शान्तः, परंज्योतिस्तमोऽपहः ॥ ४ ॥
 प्रशान्तारिरनन्तात्मा, योगी योगीश्वरो गुरुः ।
 अनन्तजिदनन्तात्मा, भव्यबन्धुरबन्धनः ॥ ५ ॥
- 5 शुद्धबुद्धिः प्रबुद्धात्मा, सिद्धार्थः सिद्धशासनः ।
 सिद्धः सिद्धान्तविद् ध्येयः, सिद्धः साध्यः सुधीः सुगीः ॥ ६ ॥
 सहिष्णुरच्युतोऽनन्तः, प्रभविष्णुर्भवोद्भवः ।
 स्वयम्भूष्णुरसम्भूष्णुः, प्रभूष्णुरभयोऽव्ययः ॥ ७ ॥
- 10 दिव्यभाषापतिर्दिव्यः, पूतवाक् पूतशासनः ।
 पूतात्मा परमज्योतिर्धर्माध्यक्षो दमीश्वरः ॥ ८ ॥
 निर्माहो निर्मदो निःस्थो, निर्दम्भो निरुपद्रवः ।
 निराधारो निराहारो, निर्लोभो निश्चलोऽचलः ॥ ९ ॥
 निष्कामी निर्ममो निष्पक्, निष्कलङ्को निरञ्जनः ।
 निर्गुणो नीरसो निर्भीर्निर्व्यापारो निरामयः ॥ १० ॥
- 15 निर्निर्मेघो निराबाधो, निर्द्वन्द्वो निष्क्रियोऽनघः ।
 निःशङ्कश्च निरातंको, निष्कलो निर्मलोऽमलः ॥ ११ ॥ इति द्वितीयशतप्रकाशः ॥ २०० ॥
- तीर्थकृत् तीर्थेष्टुर् तीर्थेङ्करस्तीर्थकरः सुदृक् ।
 तीर्थकर्त्ता तीर्थभर्त्ता, तीर्थेशस्तीर्थेनायकः ॥ १ ॥
 सुतीर्थोऽधिपतिस्तीर्थेस्तेव्यस्तीर्थिकनायकः ।
 20 धर्मतीर्थकरस्तीर्थप्रणेता तीर्थकारकः ॥ २ ॥
 तीर्थार्थीशो महातीर्थस्तीर्थस्तीर्थविधायकः ।
 सत्यतीर्थकरस्तीर्थेस्तेव्यस्तीर्थिकतायकः ॥ ३ ॥
 तीर्थनाथस्तीर्थराजस्तीर्थेष्टुर् तीर्थप्रकाशकः ।
 तीर्थेवन्द्यस्तीर्थेमुख्यस्तीर्थोराध्यः सुतीर्थिकः ॥ ४ ॥
- 25 स्थविष्ठः स्थविरो ज्येष्ठः, प्रेष्ठः प्रष्टो वरिष्ठधीः ।
 स्थेष्टो गरिष्ठो बंहिष्ठो, श्रेष्ठोऽणिष्ठो गरिष्ठधीः ॥ ५ ॥
 विभवो विभवो वीरो, विशोको विरजोऽजरन् ।
 विरागो विमदोऽव्यक्तो, विविको वीतमत्सरः ॥ ६ ॥
 वीतरागो गतद्वेषो, वीतमोहो विमन्मथः ।
- 30 वियोगो योगविद् विद्वान्, विधाता विनयी नयी ॥ ७ ॥
 क्षान्तिमान् पृथिवीमूर्त्तिः, शान्तिभाक् सलिलात्मकः ।
 वायुमूर्तिरसंगात्मा, वह्निमूर्तिरधर्मधक् ॥ ८ ॥
 सुयज्वा यजमानात्मा, सुत्रामस्तोमपूजितः ।
 ऋत्विग् यज्ञपतिर्याज्यो, यज्ञाङ्गममृतं हविः ॥ ९ ॥
- 35 सोममूर्त्तिः सुसौम्यात्मा, सूर्यमूर्त्तिर्महाप्रभः ।
 व्योममूर्तिरमूर्त्तात्मा, नीरजा वीरजाः शुचिः ॥ १० ॥
 मन्त्रविन्मन्त्रकृन्मन्त्री, मन्त्रमूर्त्तिरनन्तरः ।
 स्वतन्त्रः सूत्रकृत् स्वत्रः, कृतान्तश्च कृतान्तकृत् ॥ ११ ॥ इति तृतीयशतप्रकाशः ॥ ३०० ॥

कृती कृतार्थः संस्कृत्यः, कृतकृत्यः कृतकृतुः । नित्यो मृत्युञ्जयोऽमृत्युरमृतात्माऽमृतोद्भवः ॥ १ ॥ हिरण्यगर्भः श्रीगर्भः, प्रभूतविभवोऽभवः । स्वयंप्रभः प्रभूतात्मा, भवो भावो भवान्तकः ॥ २ ॥ महाशोकभवजोऽशोकः, कः स्रष्टा पञ्चविष्टरः ।	5
पद्मेशः पद्मसम्भूतिः, पद्मनाभिरनुत्तरः ॥ ३ ॥ पद्मयोनिर्जगद्योनिरित्यः स्तुत्यः स्तुतीश्वरः । स्तवनाहो हृषीकेशोऽजितो जेयः कृतक्रियः ॥ ४ ॥ विशालो विपुलो द्योतिरतुलोऽचिन्त्यवैभवः । सुसंवृतः सुगुप्तात्मा, शुभंयुः शुभकर्मकृत् ॥ ५ ॥ एकविधो महावैद्यो, मुनिः परिवृद्धो दृढः । यतिर्विद्यानिधिः साक्षी, विनेता विहतान्तकः ॥ ६ ॥ पिता पितामहः पाता, पवित्रः पावनो गतिः । त्राता भिषग्वरो वर्यो, वरदः पारदः पुमान् ॥ ७ ॥ कविः पुराणपुरुषो, वर्षीयान् ऋषभः पुरुः । प्रतिष्ठाप्रसवो हेतुर्भुवनैकपितामहः ॥ ८ ॥ श्रीवत्सलक्षणः ऋक्षणो लक्षण्यः शुभलक्षणः । निरक्षः पुण्डरीकाक्षः, पुष्कलः पुष्कलेक्षणः ॥ ९ ॥ सिद्धिदः सिद्धसङ्कल्पः, सिद्धात्मा सिद्धशासनः । बुद्धबोध्यो महाबुद्धिर्वर्धमानो महर्द्धिकः ॥ १० ॥ वेदाङ्गो वेदविद् वेद्यो, जातरूपो विदांवरः । वेदवैद्यः स्वसंवेद्यो, विवेदो वदतांवरः ॥ ११ ॥	10
शक्ति चतुर्थशतप्रकाशः ॥ ४०० ॥	
सुधर्मा धर्मधीर्धर्मो, धर्मात्मा धर्मदेशकः । धर्मचक्री दयाधर्मः शुद्धधर्मो वृषध्वजः ॥ १ ॥ वृषकेतुर्वृषाधीशो, वृषाङ्गश्च वृषोद्भवः । हिरण्यनाभिर्भूतात्मा, भूतभृद् भूतभावनः ॥ २ ॥ प्रभवो विभवो भास्वान्, मुक्तः शक्तोऽक्षयोऽक्षतः । कूटस्थः स्थानुरक्षोभ्यः, शास्ता नेताऽचलस्थितिः ॥ ३ ॥ अग्रणीर्ग्रामणीर्गण्यो, गण्यगण्यो गणाग्रणीः । गणाधिपो गणाधीशो, गणज्येष्ठो गणाच्युतः ॥ ४ ॥ गुणाकरो गुणाम्भोधिर्गुणज्ञो गुणवान् गुणी । गुणादरो गुणोच्छेदी, सुगुणोऽगुणवर्जितः ॥ ५ ॥ शरण्यः पुण्यवाक् पूतो, वरेण्यः पुण्यगीर्गुणः । अगण्यपुण्यधीः पुण्यः, पुण्यकृत् पुण्यशासनः ॥ ६ ॥ अतीन्द्रोऽतीन्द्रियोऽधीन्द्रो, महेन्द्रोऽतीन्द्रियार्थदृक् । अतीन्द्रियो महेन्द्राच्यो [अनिन्द्रोऽहमिन्द्राच्यो (पाठांतर)],-महेन्द्रमहितो महान् ॥ ७ ॥	25
	30
	35

- उद्भवः कारणं कर्त्ता, पारगो भवतारकः ।
 अप्राह्मो गहनं गुह्यः, परर्द्धिः परमेश्वरः ॥ ८ ॥
 अनन्तर्द्धिरमेयर्द्धिरचिन्त्यर्द्धिः समग्रधीः ।
 प्राग्रयः प्राग्रयहरोऽत्यग्रः, प्रत्यग्रोऽग्रोऽग्रिमोऽग्रजः ॥ ९ ॥
- 5 प्राणकः प्रणवः प्राणः, प्राणदः प्राणितेश्वरः ।
 प्रधानमात्मा प्रकृतिः परमः परमोदयः ॥ १० ॥ इति पञ्चमशतप्रकाशः ॥ ५०० ॥
- महाजिनो महाबुद्धो, महाब्रह्मा महाशिवः ।
 महाविष्णुर्महाजिष्णुर्महानाथो महेश्वरः ॥ १ ॥
 महादेवो महास्वामी, महाराजो महाप्रभुः ।
- 10 महाचन्द्रो महादित्यो, महाशरो महागुरुः ॥ २ ॥
 महातपा महातेजा, महोदको महोमयः ।
 महाशयो(यशा) महाधामा(म), महासत्त्वो महाबलः ॥ ३ ॥
 महाधैर्यो महावीर्यो, महाकान्तिर्महाद्युतिः ।
 महाशक्तिर्महाज्योतिर्महाभूतिर्महाधृतिः ॥ ४ ॥
- 15 महामतिर्महानीतिर्महाक्षान्तिर्महाकृतिः ।
 महाकीर्तिर्महास्फूर्तिर्महाप्रज्ञो महोदयः ॥ ५ ॥
 महाभागो महाभोगो, महारूपो महावपुः ।
 महादानो महाज्ञानो, महाशास्ता महामहाः ॥ ६ ॥
 महामुनिर्महामौनी, महाध्यानो महादमः ।
- 20 महाक्षमो महाशीलो, महायोगो महालयः ॥ ७ ॥
 महाप्रतो महायज्ञो, महाश्रेष्ठो महाकविः ।
 महामन्त्री महातन्त्रो, महोपायो महानयः ॥ ८ ॥
 महाकारुणिको मन्ता, महानावो महायतिः ।
 महामोदो महाघोषो, महेश्वरो महसां पतिः ॥ ९ ॥
- 25 महावीरो महाधीरो, महाधुर्यो महेश्वरः ।
 महात्मा महसां धाम, महर्षिर्महितोदयः ॥ १० ॥
 महामुक्तिर्महाशुक्तिर्महासत्यो महार्जवः ।
 महाबुद्धिर्महासिद्धिर्महाशौचो महावशी ॥ ११ ॥
 महाधर्मो महाशर्मा, महात्मज्ञो महाशयः ।
- 30 महामोक्षो महासौख्यो, महानन्दो महोदयः ॥ १२ ॥
 महाभवाब्धिसन्तारी, महामोहारिसूदनः ।
 महायोगीश्वराराध्यो, महामुक्तिपदेश्वरः ॥ १३ ॥ इति षष्ठशतप्रकाशः ॥ ६०० ॥
- आनन्दो नन्दनो नन्दो, बन्धो नन्धोऽभिनन्दनः ।
 कामहा कामदः काम्यः, कामधेनुररिञ्जयः ॥ १ ॥
- 35 मनःक्लेशापहः साधुरुत्तमोऽघहरो हरः ।
 असंख्येयः प्रमेयात्मा, शमात्मा प्रशमाकरः ॥ २ ॥
 सर्वयोगीश्वरश्चि(रोऽचि)न्त्यः, श्रुतात्मा विश्वरत्नः ।
 दान्तात्मा दमतीर्थेशो, योगात्मा योगसाधकः ॥ ३ ॥

- प्रमाणपरिधिर्देशो, दक्षिणोऽध्वर्युरध्वरः ।
 प्रक्षीणबन्धः कर्मारिः, क्षेमकृत् क्षेमशासनः ॥ ४ ॥
 क्षेमी क्षेमङ्करोऽक्षय्यः, क्षेमघ(क)र्मा क्षमापतिः ।
 अप्राह्यो ज्ञानिविज्ञेयो, ज्ञानिगम्यो जिनोत्तमः ॥ ५ ॥
 जिनेन्दुर्जनितानन्दो, मुनीन्दुर्दुन्दुभिस्वनः । 5
 मुनीन्द्रवन्द्यो योगीन्द्रो, यतीन्द्रो यतिनाथकः ॥ ६ ॥
 असंस्कृतः सुसंस्कारः, प्राकृतो वै कृतान्तवित् ।
 अन्तकृत् कान्तगुः कान्तश्चिन्तामणिरभीष्टदः ॥ ७ ॥
 अजितो जितकामारिरमितोऽमितशासनः ।
 जितक्रोधो जितामित्रो, जितक्लेशो जितान्तकः ॥ ८ ॥ 10
 सत्यात्मा सत्यविज्ञानः, सत्यवाक् सत्यशासनः ।
 सत्याशीः सत्यसन्धानः, सत्यः सत्यपरायणः ॥ ९ ॥
 सदायोगः सदाभोगः, सदातृप्तः सदाशिवः ।
 सदागतिः सदासौख्यः, सदाविद्यः सदादयः ॥ १० ॥
 सुघोषः सुमुखः सौम्यः, सुखदः सुहितः सुहृत् । 15
 सुगुणो गुप्तिभृद् गोप्ता, गुप्ताक्षो गुप्तमानसः ॥ ११ ॥ इति सप्तमशतप्रकाशः ॥ ७०० ॥
- बृहद् बृहस्पतिर्वाग्मी, वाचस्पतिरुदारधीः ।
 मनीषी धिषणो धीमान्, शेषुषीशो गीरांपतिः ॥ १ ॥
 नैकरूपो नयोत्तुङ्गो, नैकात्मा नैकधर्मकृत् ।
 अविज्ञेयोऽप्रतर्क्यात्मा, कृतज्ञः कृतलक्षणः ॥ २ ॥ 20
 ज्ञानगर्भो दयागर्भो, रत्नगर्भः प्रभास्वरः ।
 पद्मगर्भो जगद्गर्भो, ह्येमगर्भः सुदर्शनः ॥ ३ ॥
 लक्ष्मीशः सदयोऽध्यक्षो, दृढयोनिर्नयीशिता ।
 मनोहरो मनोक्षोऽर्हो, धीरो गम्भीरशासनः ॥ ४ ॥
 धर्मयूपो दयायागो, धर्मनेमिर्मुनीश्वरः । 25
 धर्मचक्रायुधो देवः, कर्महा धर्मघोषणः ॥ ५ ॥
 स्थेयान् स्थवीयान् नेदीयान्, दवीयान् दूरदर्शनः ।
 सुस्थितः स्वास्थ्यभाक् सुस्थो, नीरजस्को गतस्पृहः ॥ ६ ॥
 वश्येन्द्रियो विमुक्तात्मा, निःसपत्नो जितेन्द्रियः ।
 श्रीनिवासश्चतुर्वक्त्रश्चतुरास्यश्चतुर्मुखः ॥ ७ ॥ 30
 अध्यात्मगम्योऽगम्यात्मा, योगात्मा योगिवन्दितः ।
 सर्वत्रयः सदाभावी, त्रिकालविषयार्थदृक् ॥ ८ ॥
 शङ्करः सुखदो दान्तो, दमी क्षान्तिपरायणः ।
 स्वानन्दः परमानन्दः, सूक्ष्मवर्चाः परापरः ॥ ९ ॥
 अमोघोऽमोघवाक् स्वाक्षो दिव्यदृष्टिरमोचरः । 35
 सुरूपः सुभगस्त्यागी, मूर्त्तोऽमूर्त्तः समाहितः ॥ १० ॥
 एकोऽनेको निरालम्बोऽनीदृग् नाथो निरन्तरः ।
 प्रार्थ्योऽभ्यर्थ्यः समभ्यर्च्यस्त्रिजगन्मङ्गलोदयः ॥ ११ ॥ इति अष्टमशतप्रकाशः ॥ ८०० ॥

- ईशोऽधीशोऽधिपोऽधीन्द्रो, ध्येषोऽमेयो द्यामयः ।
 शिवः शूरः शुभः सारः, शिष्टः स्पष्टः स्फुटोऽस्फुटः ॥ १ ॥
- इष्टः पुष्टः क्षमोऽक्षामोऽकायोऽमायोऽस्योऽमयः ।
 दृश्योऽदृश्योऽणुः स्थूलो, जीर्णो नव्यो गुरुर्लघुः ॥ २ ॥
- 5 स्वभूः स्वात्मा स्वयंबुद्धः, स्वेशः स्वैरीश्वरः स्वरः ।
 आघोऽलक्ष्योऽपरोऽरूपोऽस्पर्शोऽशब्दोऽरिहाऽरहः ॥ ३ ॥
 दीप्तोऽलेष्ट्योऽरलोऽगन्धोऽच्छेद्योऽमेद्योऽजरोऽमरः ।
 प्राज्ञो धन्यो यतिः पूज्यो, मह्योऽर्च्यः प्रशमी यमी ॥ ४ ॥
- श्रीशः श्रीन्द्रः शुभः सुश्रीरुत्तमश्रीः श्रियः पतिः ।
 10 श्रीपतिः श्रीपरः श्रीपः, सच्छ्रीः श्रीयुक् श्रिया श्रितः ॥ ५ ॥
 शानी तपस्वी तेजस्वी, यशस्वी बलवान् बली ।
 दानी ध्यानी मुनिमौनी, लयी लक्ष्यः क्षयी क्षमी ॥ ६ ॥
 लक्ष्मीवान् भगवान् श्रेयान्, सुगतः सुतनुर्बुधः ।
 बुद्धो वृद्धः स्वयंसिद्धः, प्रोष्ठः प्रांशुः प्रभामयः ॥ ७ ॥ इति नवमशतप्रकाशः ॥ ९०० ॥
- 15 आदिदेवो देवदेवः, पुरुदेवोऽधिदेवता ।
 युगादीशो युगाधीशो, युगमुत्थो युगोत्तमः ॥ १ ॥
 दीप्तः प्रदीप्तः सूर्याभोऽरिचोऽविज्ञोऽघ्नो घ्नः ।
 शत्रुघ्नः प्रतिघस्तुङ्गोऽसङ्गः स्वङ्गोऽप्रगः सुगः ॥ २ ॥
 स्याद्वादी दिव्यगीर्दिव्यध्वनिरुहामगीः प्रगीः ।
 20 पुण्यवागर्हवागर्धमागधीयोक्तिरिद्धगीः ॥ ३ ॥
 पुराणपुरुषोऽपूर्वोऽपूर्वश्रीः पूर्वदेशकः ।
 जिनदेवो जिनाधीशो, जिननाथो जिनाप्रणीः ॥ ४ ॥
 शान्तिनिष्ठो मुनिज्येष्ठः, शिवतातिः शिवप्रदः ।
 शान्तिरुत् शान्तिदः शान्तिः, कान्तिमान् कामितप्रदः ॥ ५ ॥
- 25 श्रियां निधिरधिष्ठानमप्रतिष्ठः प्रतिष्ठितः ।
 सुस्थिरः स्थावरः स्थास्तुः पृ(प्र)थीयान् प्रथितः पृथुः ॥ ६ ॥
 पुण्यराशिः श्रियोराशिस्तेजोराशिरसंशयी ।
 शनोद्दधिरतन्तौजा, ज्योतिर्भूर्त्तिरनन्तधीः ॥ ७ ॥
 विज्ञानोऽप्रतिमो मिथुर्मुमुक्षुर्मुनिपुङ्गवः ।
 30 अनिद्रालुरतन्द्रालुर्जागरूकः प्रभामयः ॥ ८ ॥
 कर्मण्यः कर्मठोऽकुण्ठो, रुद्रो भद्रोऽभयङ्करः ।
 लोकोत्तरो लोकपतिलोकेशो लोकवत्सलः ॥ ९ ॥
 त्रिलोकीशस्त्रिकालस्त्रिनेत्रस्त्रिपुरान्तकः ।
 त्र्यम्बकः केवलालोकः, केवली केवलेक्षणः ॥ १० ॥
- 35 समन्तभद्रः शान्तादिर्धर्माचार्यो दयानिधिः ।
 सूक्ष्मदर्शी सुमार्गेशः, कृपालुर्मार्गदर्शकः ॥ ११ ॥

प्रातिहार्योज्ज्वलस्फीतातिशयो विमलाशयः ।

सिद्धानन्तचतुष्कश्रीजीयाच्छ्रीजिनपुङ्गवः ॥ १२ ॥

इति अष्टोत्तरशतनामयुक्तो दशमप्रकाशः ॥ (१००८) ॥

उपसंहारः

एतदष्टोत्तरं नामसहस्रं श्रीमदहृतः । 5

भव्याः पठन्तु सानन्दं, महानन्दैककारणम् ॥ १११ ॥

इत्येतज्जिनदेवस्य जिननामसहस्रकम् ।

सर्वापराधशमनं, परं भक्तिविवर्धनम् ॥ ११२ ॥

अक्षयं त्रिषु लोकेषु, सर्वस्वर्गैकसाधनम् ।

स्वर्गलोकैकसोपानं, सर्वदुःखैकनाशनम् ॥ ११३ ॥ 10

समस्तदुःखहं सद्यः, परं निर्वाणदायकम् ।

कामक्रोधादिनिःशेषमनोमलविशोधनम् ॥ ११४ ॥

शान्तिदं पावनं नृणां, महापातकनाशनम् ।

सर्वेषां प्राणिनामाशु, सर्वाभीष्टफलप्रदम् ॥ ११५ ॥

जगज्जाड्यप्रशमनं, सर्वविद्याप्रवर्त्तकम् । 15

राज्यदं राज्यभ्रष्टानां, रोगिणां सर्वरोगहृत् ॥ ११६ ॥

वन्ध्यानां सुतदं चाशु, क्षीणानां जीवितप्रदम् ।

भूत-ग्रह-विषध्वंसि, श्रवणात् पठनाज्जपात् ॥ ११७ ॥

श्रीहेमचन्द्राचार्यविरचितः श्रीअर्हन्नामसहस्रसमुच्चयः समाप्तः ।

परिचय

20

कलिकालसर्वज्ञ श्रीहेमचन्द्राचार्यकृत 'अर्हन्नामसहस्रसमुच्चय' 'श्री जैनधर्म प्रसारक सभा,' भावनगरथी वीर सं. २४६५ मां प्रकाशित थयेली पुस्तिका ना आधारे लेवामां आव्युं छे, अने ते अति सरल होवाथी मूल मात्र आयुं छे ।

महामहोपाध्यायश्रीविनयविजयगणिविरचितम्
श्रीजिनसहस्रनामस्तोत्रम्

- 5 नमस्ते समस्तेप्सितार्थप्रदाय, नमस्ते महार्हत्यलक्ष्मीप्रदाय ।
नमस्ते चिदानन्दतेजोमयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १ ॥
- नमस्ते जगन्नाथ ! विश्वैकनेतः !, नमस्ते महामोहमल्लैकजेतः ! ।
नमस्ते सतां मोक्षशिक्षाविनेतः !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २ ॥
- नमस्ते जिनेन्द्र ! प्रभो ! वीतराग !, नमस्ते स्वयम्भो ! जगद्गन्धनाग ! ।
नमस्ते स्फुरज्ज्ञानजाग्राद्विराग !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३ ॥
- 10 नमस्ते जगज्जन्तुजीवातुजन्म !, नमस्ते प्रभो ! भाग्यलभ्याङ्घ्रिपद्म ! ।
नमस्ते लसत्सत्यसन्तोषसद्म !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४ ॥

अनुवाद

सर्वं कामित अर्थोने आपनार आपने नमस्कार थाओ । महान् आर्हत्यलक्ष्मी—अरिहंत पदने आपनार आपने नमस्कार थाओ । अनंत ज्ञान, अनंत सुख अने अनंत वीर्यमय एवा आपने नमस्कार 15 थाओ । *आपने नमस्कार थाओ ! आपने नमस्कार थाओ ! आपने नमस्कार थाओ ! आपने नमस्कार थाओ ! ॥ १ ॥

जगत्ना नाथ ! विश्वना परम नेता ! आपने नमस्कार थाओ । महामोहरूप मल्लना श्रेष्ठ विजेता ! आपने नमस्कार थाओ । सज्जनोने मोक्षनी शिक्षा (मोक्षमार्ग) आपनार ! आपने नमस्कार थाओ ॥ २ ॥

जिनेन्द्र ! प्रभो (सर्व प्रकारे समर्थ) ! वीतराग (रागद्वेष रहित) ! आपने नमस्कार थाओ । 20 हे स्वयंभू (विशिष्ट प्रकारना तथाभव्यत्वथी स्वयं तीर्थकर थयेला) ! हे जगद्गन्धनाग (जगतमां गंधहस्तीसमान, अन्य वादिओरूप हाथीओंना मदनो नाश करनारा) ! आपने नमस्कार थाओ ! निर्मल ज्ञान अने निश्चल वैराग्यवाळा आपने नमस्कार थाओ ॥ ३ ॥

जगतना जंतुओने (षट्कायना प्राणीओने) जीवाडवा माटे (अभयदान आपनार अने अपावनार) जन्म लेनारा, हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । परम भाग्योदयथी ज प्राप्य छे चरणकमल जेमना एवा 25 हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । सुंदर सत्य अने संतोषना निकेतन हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ॥ ४ ॥

नमस्तेऽत्र धर्मार्थिनां धर्मबन्धो !, नमस्ते सतां पुण्यकारुण्यसिन्धो ! ।
 नमस्ते निरुद्धातिदुष्टाश्रवान्धो !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५ ॥
 नमस्ते महस्विन् ! नमस्ते यशस्विन् !, नमस्ते वचस्विन् नमस्ते तपस्विन् ! ।
 नमस्ते गुणैरद्भुतैरद्भुताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६ ॥
 नमस्ते महात्मन् ! नमस्ते चिदात्मन् !, नमस्ते शिवात्मन् ! नमस्ते परात्मन् ! । 5
 नमस्ते स्थिरात्मन् ! नमस्तेऽन्तरात्मन् !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७ ॥
 नमस्ते गुणानन्त्यमाहात्म्यधाम्ने, नमस्ते मुनिग्रामणे ध्येयनाम्ने ।
 नमस्ते विशुद्धावबोधोधात्मकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८ ॥
 नमस्ते भवप्रान्तरस्वर्द्धुमाय, नमस्ते कृतास्मन्मनोविश्रमाय ।
 नमस्ते गलज्जन्ममृत्युश्रमाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ९ ॥ 10
 नमस्ते सुधाधोरणीवल्लभाय, नमस्ते भवेऽस्मिन् भृशं दुर्लभाय ।
 नमस्तेऽत्र लब्धाय पुण्यैः(प्य) प्रकर्षैः, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १० ॥

आ लोकमां रहेला धर्मार्थी जीवोना धर्मबन्धु ! आपने नमस्कार थाओ । सत्पुरुषोने माटे पुण्य
 अने करुणाना सिंधु हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । अतिदुष्ट एवा आश्रवोस्वपी अंधकूपमां
 पडता प्राणीओने रोकनार (पडवा नहीं देनार) हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ॥ ५ ॥ 15

महस्विन् ! (महातेजवाळा) ! आपने नमस्कार थाओ । यशस्विन् ! आपने नमस्कार थाओ ।
 वचस्विन् (पात्रीश गुणोथी युक्त वचनवाळा) ! आपने नमस्कार थाओ । तपस्विन् ! आपने नमस्कार थाओ ।
 अद्भुत गुणोवडे अद्भुत (सर्वोत्तम गुणवान) एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ६ ॥

महात्मन् ! आपने नमस्कार थाओ । चिदात्मन् ! आपने नमस्कार थाओ । शिवात्मन् ! आपने
 नमस्कार थाओ । परमात्मन् ! आपने नमस्कार थाओ । स्थिरात्मन् ! आपने नमस्कार थाओ । अन्तरात्मन् ! 20
 आपने नमस्कार थाओ ॥ ७ ॥

अनन्त गुण अने अनन्त माहात्म्यना धाम ! आपने नमस्कार थाओ । मुनि समूहना
 अधिपति ! ध्यान करवा लायक नामवाळा हे प्रभो आपने नमस्कार थाओ । विशुद्ध ज्ञानमय आपने
 नमस्कार थाओ ॥ ८ ॥

भवरूप अरण्यमां आश्रय लेवा माटे कल्पवृक्ष समान आपने नमस्कार थाओ । अमारा मनने 25
 विश्राम आपनार आपने नमस्कार थाओ । जन्म अने मरणना श्रमथी रहित आपने नमस्कार थाओ ॥ ९ ॥

अमृत तुल्य गोष्ठी करनारा भव्य जीवोना वल्लभ एवा आपने नमस्कार थाओ । आ भवमां
 अत्यन्त दुर्लभ छे दर्शन जेमन्तु एवा आपने नमस्कार थाओ । पुण्यना प्रकर्षोवडे प्राप्त थयेला एवा आपने
 नमस्कार थाओ ॥ १० ॥

नमस्ते सुधासारनेत्राञ्जनाय, नमस्ते सदाऽस्मन्मनोरञ्जनाय ।
नमस्ते भवभ्रान्तिभीभञ्जनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११ ॥

नमस्ते शुचिज्ञानरत्नाकराय, नमस्ते सतां कल्पकारस्कराय ।
नमस्ते जगज्जीवभद्रङ्कराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२ ॥

5 नमो मण्डिताखण्डभूमण्डलाय, नमो भक्तिनम्राखिलाखण्डलाय ।
नमो युक्तयोगाय योगीश्वराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३ ॥

नमस्ते सदा सुप्रसन्नाननाय, नमः सिद्धिसम्पल्लताकाननाय ।
नमो दत्तविद्वन्मनस्सम्मदाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १४ ॥

10 नमस्तेऽवतीर्णाय विश्वोपकृत्यै, नमस्ते कृतार्थाय सद्दर्मकृत्यै ।
नमस्ते प्रकृत्या जगद्वत्सलाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १५ ॥

नमस्तीर्थकृन्नामकर्माजिताय, नमोऽचिन्त्यसामर्थ्यविस्फूर्जिताय ।
नमो योगिने योगमुद्रान्विताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १६ ॥

अमृतना सार सादृश सम्यग्ज्ञानथी अमारा नेत्रोतुं अंजन' करनारा । आपने नमस्कार थाओ ।
अमारा मनतुं सदा रंजन करनारा आपने नमस्कार थाओ । भव भ्रमणना भयनो नाश करनारा आपने
15 नमस्कार थाओ ॥ ११ ॥

पवित्र ज्ञानना रत्नाकर एवा आपने नमस्कार थाओ । सज्जनोना वांछित पूरवाने कल्पवृक्ष
समान आपने नमस्कार थाओ । जगतना जीवोतुं कल्याण करनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ १२ ॥

सकल भूमंडलना आभूषण समान आपने नमस्कार थाओ । भक्तिवडे नम्या छे सर्व इंद्रो
जेमने एवा आपने नमस्कार थाओ । योगवडे युक्त अने योगीश्वर एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ १३ ॥

20 निरंतर सुप्रसन्न मुखवाळा आपने नमस्कार थाओ । सिद्धिसंपतिरूपकल्पलताना उद्यान समान
आपने नमस्कार थाओ । विद्वानोना मनने अनुपम आनंद आपनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ १४ ॥

विश्वना उपकार माटे अवतरेला आपने नमस्कार थाओ । सद्दर्मानुष्ठान वडे कृतार्थ थयेला
आपने नमस्कार थाओ । स्वभावथी ज विश्ववत्सल एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ १५ ॥

श्रीतीर्थकर नामकर्म उपार्जित करनार आपने नमस्कार थाओ । अचिन्त्य सामर्थ्यवडे ओजस्वी
25 एवा आपने नमस्कार थाओ । योगमुद्रा युक्त एवा योगीश्वर आपने नमस्कार थाओ ॥ १६ ॥

नमोऽनुत्तरस्वर्गिभिः पूजिताय, नमस्तन्मनःसंशयच्छेदकाय ।
 नमोऽनुत्तरज्ञानलक्ष्मीश्वराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १७ ॥
 नमस्ते धरित्रीव(त्र्येव) सर्वसहाय, नमस्तेऽन्तरङ्गारिभिर्दुस्सहाय ।
 नमस्ते तपस्सत्यधूर्ध्वहाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १८ ॥
 नमस्ते शुभोपार्जिताहृत्पदाय, नमस्ते तृतीये भवे निश्चिताय । 5
 नमो धर्मसम्य फलावश्रिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १९ ॥
 नमो नव्यदिव्योपभोगाभिधाय, नमस्तेषु तत्रापि वैरङ्गिकाय ।
 नमो योगसात्म्यैकतासङ्गताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २० ॥
 नमस्ते भ्रुवि स्वर्गलोकच्युताय, नमस्ते सतीकुक्षिकोशङ्गताय ।
 नमस्ते त्रिलोकोपकारोद्गताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २१ ॥ 10
 नमस्ते शुभस्वप्नसंघचित्ताय, नमस्ते जनन्याप्तसद्दोहदाय ।
 नमस्ते भवत्तद्रपुः सौष्ठवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २२ ॥

अनुत्तरविमानना देवो वडे पूजित एवा आपने नमस्कार थाओ । अनुत्तर विमानमां रहेला देवोना मनमां उत्पन्न थनारा संशयने छेदनारा आपने नमस्कार थाओ । अनुत्तर एवी ज्ञानलक्ष्मीना (केवलज्ञानना) स्वामी एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ १७ ॥ 15

पृथ्वीनी जेम सर्वषह (सर्व परिषह—उपसर्गोने सहन करनार) आपने नमस्कार थाओ । अंतरंग शत्रुओने दुस्सह एवा आपने नमस्कार थाओ । तप अने सत्यरूपी धुराने वहन करवामां वृषभ समान आपने नमस्कार थाओ ॥ १८ ॥

पुण्यप्रकर्षथी अरिहंत पदने उपार्जन करनारा आपने नमस्कार थाओ । त्रीजे भवे तीर्थकरपदने निश्चित (निकाचित) करनारा आपने नमस्कार थाओ । धर्मेना सम्यक् फळथी अवंचित एवा आपने 20 नमस्कार थाओ ॥ १९ ॥

नव्य (सुंदर) दिव्योपभोगने पामेला (?) एवा आपने नमस्कार थाओ (आ विशेषण त्रीजे भवे तीर्थकर नामकर्म निकाचित कर्मा पढी प्राप्त थयेळ देवपणाने अंगे छे) । देवभवमां पण भोगोथी विरक्त एवा आपने नमस्कार थाओ । योगीनी सात्म्यरूप एकताने पामेला आपने नमस्कार थाओ ॥ २० ॥

स्वर्गमांथी च्यवीने पृथ्वीपर अवतरेला आपने नमस्कार थाओ । मनुष्यपणामां सती स्त्रीना 25 गर्भमां रहेला आपने नमस्कार थाओ । त्रिलोकना उपकार माटे उद्यत थयेला आपने नमस्कार थाओ ॥ २१ ॥

शुभ स्वप्नवडे सूचित अवतारवाळा आपने नमस्कार थाओ । जेमनी माताने शुभ दोहला उत्पन्न थया छे एवा आपने नमस्कार थाओ । माताना शरीरने सुखकारक एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ २२ ॥ 30

- नमस्ते जनुभूषिताढ्यान्वयाय, नमो रत्नरैवृष्टिपूर्णांलयाय ।
 नमो वर्द्धमानद्विधावैभवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २३ ॥
- नमो दिक्कमारीकृतस्वोचिताय, नमस्ताभिरर्चाविधिस्वञ्चिताय ।
 नमो ज्ञानरत्नत्रयोदञ्चिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २४ ॥
- 5 नमो द्योतिताशेषविश्वत्रयाय, नमः सर्वलोकैकसौख्यावहाय ।
 नमः प्रोच्छसज्जङ्गमस्थावराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २५ ॥
- नमः सुप्रसन्नीकृताशामुखाय, नमस्ते समुज्जृम्भितोर्वासुखाय ।
 नमो नारकेभ्योऽपि दत्तोत्सवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २६ ॥
- नमस्तेऽद्भुतङ्गम्पितेन्द्रासनाय, नमस्ते मुदा तैः कृतोपासनाय ।
 10 नमः कल्पितध्वान्तनिर्वासनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २७ ॥
- नमस्ते सुराद्रौ सुरैः प्रापिताय, नमस्ते कृतस्नात्रपूजोत्सवाय ।
 नमस्ते विनीताप्सरःपूजिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २८ ॥

जन्म वडे वंशने शोभित अने समृद्ध करनारा आपने नमस्कार थाओ । (देवोए करेली) रत्न ने सुवर्णनी वृष्टिथी घरने पूर्ण करनारा आपने नमस्कार थाओ । बने प्रकारना (द्रव्य ने भाव) वैभवथी 15 वधता एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ २३ ॥

दिक्कुमारीओए जेमनुं स्वोचित (प्रसूति) कर्तव्य क्युं छे एवा आपने नमस्कार थाओ । तेओ वडे अर्चा विधिथी पूजित एवा आपने नमस्कार थाओ । जन्मथी ज त्रण ज्ञान वडे युक्त एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ २४ ॥

जन्मकल्याणक वखते समस्त विश्वत्रयने द्योतित करनारा आपने नमस्कार थाओ । जन्मकल्याणक 20 वखते सर्व लोकने अनुपम सुखने आपनारा आपने नमस्कार थाओ । (तीर्थकरना जन्म वखते जगतना सर्व जीवो क्षणमात्र सुखी थाय छे ।) ते वखते जंगम ने स्थावर सर्व वस्तुने उच्छसायमान करनार आपने नमस्कार थाओ ॥ २५ ॥

सर्व दिशाओना मुखने सुप्रसन्न करनारा आपने नमस्कार थाओ । पृथ्वीना सुखमां वृद्धि करनारा एवा आपने नमस्कार थाओ । नारकोने पण आनंद आपनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ २६ ॥

25 अद्भुत रीते इन्द्रना आसनने कंपावनारा आपने नमस्कार थाओ । इर्ष वडे इन्द्रोथी स्तवायेला आपने नमस्कार थाओ; (अहीं शक्रस्तव वडे इन्द्रे करेली स्तवना सूचवी छे) अर्वाणवंधकारनो नाश करनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ २७ ॥

देवताओ वडे मेरु पर्वत उपर लावायेला एवा आपने नमस्कार थाओ । त्यां जेमनो स्नात्रपूजानो उत्सव करवामां आन्यो एवा आपने नमस्कार थाओ । विनीत अप्सराओथी पूजित एवा आपने नमस्कार 30 थाओ ॥ २८ ॥

नमोऽङ्गुष्ठीयूषपानोच्छ्रिताय, नमस्ते वपुःसर्वनष्टामयाय ।
 नमस्ते यथायुक्तसर्वाङ्गकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २९ ॥
 नमस्ते मलस्वेदखेदोज्ज्विताय, नमस्ते शुचिक्षीरस्कृशोणिताय ।
 नमस्ते मुखश्वासहीणाम्बुजाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३० ॥
 नमस्ते मणिस्वर्णजिद्गौरभाय, नमस्ते प्रसर्पद्वपुःसौरभाय । 5
 नमोऽजीक्षिताहारनीहारकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३१ ॥
 नमस्ते सुरीधैरनुक्रीडिताय, नमस्ते शिशुक्रीडया व्रीडिताय ।
 नमस्ते सुराधीश्वरैरीडिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३२ ॥
 नमो राजहंसैभगोवद्रताय, नमश्चातुरीमाधुरीसङ्गताय ।
 नमः सर्वशास्त्राब्धिपारंगताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३३ ॥ 10
 नमः कोमलालापपीयूषवर्ष !, नमो बाललीलाकृतज्ञातिहर्ष ।
 नमस्ते प्रभो ! प्राज्यपुण्यप्रकर्ष !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३४ ॥

अंगूठामां इन्द्रे संचारेला अमृतना पान वडे उछरता एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमना शरीरना सर्व रोगो नाश पाम्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ । सर्व अंगनी यथोचित रचनाधी शोभता एवा आपने नमस्कार थाओ (अर्ही प्रभुनुं उक्कृष्ट समचतुरस्र संस्थान सूचव्युं छे) ॥ २९ ॥ 15

मल, प्रस्वेद अने खेदयी रहित शरीरवाळा आपने नमस्कार थाओ । पवित्र एवा दुग्ध समान श्वेतवर्णी रुधिरवाळा आपने नमस्कार थाओ । मुखना श्वासनी सुगंधवडे कमळने पण शरमावनारा (कमळ जेवा सुगंधी श्वासोच्छ्वासवाळा) आपने नमस्कार थाओ ॥ ३० ॥

मणि अने सुवर्णने जीतनारी गौर (उज्ज्वल) कृतिवाळा आपने नमस्कार थाओ । जेमना शरीरनी सुगंध चारे बाजु प्रसरी रही छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनो आहार-नीहार छद्मस्थ 20 मनुष्यो जोई शकता नथी एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ३१ ॥

(२९ श्लो. धी अर्ही सुधी जन्मथी थनारा चार अतिशय सूचव्या छे ।)

बाळपणामां देवोना समूहो वडे रमाडता एवा आपने नमस्कार थाओ । बाळपणानी क्रीडाधी लज्जा पामेला एवा आपने नमस्कार थाओ । (बाळपणामां पण) इन्द्रे वडे प्रशंसित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ३२ ॥ 25

राजहंस, हस्ती अने वृषभ जेवी गतिवाला आपने नमस्कार थाओ । चतुरता अने मधुरताधी युक्त एवा आपने नमस्कार थाओ । सर्व शास्त्ररूप समुद्रना पारने पामेला एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ३३ ॥

कोमळ आलापरूप अमृतने वरसावनारा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । बाळक्रीडा वडे ज्ञातिजनने हर्ष पमाडनारा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । अतिशय पुण्यना प्रकर्षवाळा हे प्रभो ! 30 आपने नमस्कार थाओ ॥ ३४ ॥

- નમઃ સ્ફારકૌમારલીલાલસાય, નમસ્તે સ્વતસ્ત્યક્તદુર્લાલસાય ।
 નમસ્તે શુચિત્વેડપિ (?) નિઃસાધ્વસાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૩૫ ॥
- નમસ્તે કૃતાન્વર્થયુક્તાભિધાય, નમસ્તે સ્વતઃસિદ્ધવિદ્યાવિધાય ।
 નમસ્તે સ્વતો લબ્ધશિક્ષોપધાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૩૬ ॥
- 5 નમોડષ્ટાઢ્યસાહસ્રસલ્લક્ષણાય, નમસ્તે કૃતપ્રાણિસંરક્ષણાય ।
 નમોડક્ષીણદાક્ષિણ્યઘીદક્ષિણાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૩૭ ॥
- નમોડનક્રૂરાકેન્દુજૈત્રાનનાય, નમો દક્ષહલ્લક્ષસન્દાનકાય ।
 નમસ્તે કપોલાન્તશાન્તસ્મિતાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૩૮ ॥
- નમોડનન્તગામ્ભીયર્વાશયાય, નમઃ સંવૃતાનન્તશક્ત્યાશ્રયાય ।
 10 નમો ધૈર્યનિસ્તર્જિતેન્દ્રાચલાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૩૯ ॥
- નમો યૌવનેડપ્યુદ્ગતસ્થાવરાય, નમઃ પ્રાતિભોત્યવ્યવસ્થાવરાય ।
 નમો વિષ્વગુદ્યત્રભાપીવરાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૪૦ ॥

કુમારાવસ્થાની વિપુલ ક્રીડાઓમાં મંદ (વિરક્ત) એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । જેમનો દુષ્ટ લાલસાઓએ સ્વયં ત્યાગ કર્યો છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । (શરીર) પવિત્ર અને નિર્ભય (?) એવા આપને 15 નમસ્કાર થાઓ ॥ ૩૫ ॥

જેમનું સાર્થક અને યુક્ત એવું વર્દ્ધમાનાદિ નામ પાડવામાં આવ્યું એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । જેમને નાનાવિધ વિદ્યાઓ સ્વતઃ સિદ્ધ હતી એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । પોતાની મેલે જ શિક્ષણના ઉપાયો મેલવનારા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૩૬ ॥

ઉત્તમ એવા એક હજાર ને આઠ લક્ષણોવાળા આપને નમસ્કાર થાઓ । સર્વ પ્રાણિઓના રક્ષણહાર 20 આપને નમસ્કાર થાઓ । અક્ષીણ એવી દક્ષિણતા અને બુદ્ધિના કારણે દક્ષ એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૩૭ ॥

પૂર્ણિમાના નિર્મલ ચન્દ્રને જીતનાર મુખવાળા આપને નમસ્કાર થાઓ । નિપુણ પુરુષોના હૃદયના લક્ષ્યને પોતામાં બાંધી લેનારા આપને નમસ્કાર થાઓ । જેના કપોલમાં શાન્ત સ્મિત રમી રહ્યું છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૩૮ ॥

25 અનન્ત ગાંભીર્યરૂપ (અથવા અનંત ગાંભીર્યના કારણે) શ્રેષ્ઠ આશયવાળા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । સંવૃત એવી અનન્ત શક્તિઓના આશ્રયરૂપ આપને નમસ્કાર થાઓ । ધૈર્ય વડે મેરુપર્વતને પણ અધરિત કરનાર [મેરુ કરતાં પણ અધિક ધૈર્યવાન (સ્થિર)] એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૩૯ ॥

યૌવનાવસ્થામાં પણ અત્યંત સ્થિરતાવાળા (વિષયોમાં ચંચલતા રહિત) આપને નમસ્કાર થાઓ । ઉચ્ચ પ્રકારની પ્રતિભાથી પ્રાપ્ત થયેલ શ્રેષ્ઠ ઔચિત્યવાળા આપને નમસ્કાર થાઓ । દેહમાંથી ચોતરફ પ્રસરતી 30 પ્રભા વડે શોભતા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૪૦ ॥

नमो जन्मतोऽप्यार्यमार्गाध्वगाय, नमो रुद्रदुर्नीतिचर्याऽपगाय ।
 नमस्ते विनाऽध्यापकं शिक्षिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४१ ॥
 नमो यौवने प्राप्तपाणिग्रहाय, नमो मुक्तभोगोपभोगाग्रहाय ।
 नमस्ते कृतप्राच्यकर्मौषधाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४२ ॥
 नमस्ते त्रिवर्गक्रियासाधकाय, नमस्ते यथार्हं तदाराधकाय । 5
 नमस्तुर्यवर्गेऽप्यनिर्वाधकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४३ ॥
 नमो दान्तपञ्चेन्द्रियान्तःस्थलाय, नमःकीलिताजस्रकम्प्रोच्चैलाय ।
 नमो ज्ञानधाराधुतान्तर्मलाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४४ ॥
 नमो बिभ्रते सात्त्विकाश्रितवृत्ति, नमो बिभ्रते मानसैनोनिवृत्ति ।
 नमः पश्यते सर्वतस्तत्त्वदृष्ट्या, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४५ ॥ 10
 नमो भोगभङ्गीप्रसङ्गानुगाय, नमो नोपलिप्ताय तत्तद्रजोभिः ।
 नमः प्रोच्छसत्पुण्डरीकोपमाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४६ ॥

जन्मथी ज-आर्य (नीति) मार्गना पथिक एवा आपने नमस्कार थाओ । दुर्नीतिनी चर्यारूप
 नदीना प्रवाहने रोकनारा आपने नमस्कार थाओ । अध्यापक विना पण शिक्षणने प्राप्त थयेला एवा
 आपने नमस्कार थाओ ॥ ४१ ॥ 15

यौवनावस्थायां पाणिग्रहणने (लग्ने) पामेला एवा आपने नमस्कार थाओ । भोगोपभोगमां
 आसक्ति रहित एवा आपने नमस्कार थाओ । भोगोपभोगमां पण पूर्वार्जित कर्मोनुं औषध (क्षपण) करनारा
 एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ४२ ॥

यथायोग्यपणे प्रथम त्रण पुरुषार्थोनी क्रियाने साधता एवा आपने नमस्कार थाओ । तेने उचित
 रीते आराधनारा एवा आपने नमस्कार थाओ । ते वखते चोथा मोक्ष पुरुषार्थने पण बाधा नहीं पमाडनारा 20
 एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ४३ ॥

पांचे इन्द्रियोना मर्मने दमनारा एवा आपने नमस्कार थाओ । निरंतर चंचल एवा मनने
 ध्येयरूप खीले बांधता एवा आपने नमस्कार थाओ । ज्ञानधारावडे अंतरमळने धोनारा एवा आपने
 नमस्कार थाओ ॥ ४४ ॥

सात्त्विक चित्तवृत्तिने धारण करनारा आपने नमस्कार थाओ । मानसिक पापोनी निवृत्तिने धारण 25
 करनारा आपने नमस्कार थाओ । सर्व तरफ तत्त्वदृष्टिही जोता एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ४५ ॥

अनेक भोगोना प्रसंगोने अनुसरतां (भोगोने भोगवतां) छतां पण ते वखते ते ते भोगोनी
 रज (कर्माश्रव) थी अलिप्त एवा आपने नमस्कार थाओ । विकस्वर पुंडरीक कमळनी उपमावाळा आपने
 नमस्कार थाओ ॥ ४६ ॥

- नमः सम्पतद्देवलोकान्तिकाय, नमस्तैः स्तुताङ्घ्रिद्वयोपान्तिकाय ।
 नमो ज्ञाततीर्थप्रवृत्त्यर्थनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४७ ॥
- नमो निश्चितात्मीयदीक्षाक्षणाय, नमो ज्ञानशुद्धोपयोगेक्षणाय ।
 नमस्ते निरीहाय वीतस्पृहाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४८ ॥
- 5 नमस्ते कृतज्ञातिवर्गाह्णाय, नमः प्रीणितैतत्कृतोद्बृंहणाय ।
 नमस्तेऽर्पितस्वापतेयाय तेभ्यो, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४९ ॥
- नमो दत्तसांवत्सरोत्सर्जनाय, नमो विश्वदारिद्र्यानिस्तर्जनाय ।
 नमस्ते कृतार्थी-कृतार्थिव्रजाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५० ॥
- नमः प्रत्यहं कारितोद्घोषणाय, नमो भो वृणीतेति लोकम्पृणाय ।
 10 नमो दानवीराधिवीरोद्धुराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५१ ॥
- नमस्तेऽर्पितानेकगर्जद्गजाय, नमस्तेर्पितानेकवाह्व्रजाय ।
 नमस्ते समुत्तानदानध्वजाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५२ ॥

जेमनी पासे लोकान्तिक देवो भेगा थईने आव्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ । तेओए चरणद्वय पासे आवीने जेमनी स्तुति करी छे एवा आपने नमस्कार थाओ । तीर्थप्रवर्तननी प्रार्थनाने 15 जाणनारा एवा आपने नमस्कार थाओ । ॥ ४७ ॥

पोताना दीक्षा समयने निश्चित करनारा आपने नमस्कार थाओ । ज्ञानरूप शुद्ध उपयोग वडे जोता एवा आपने नमस्कार थाओ; निरीह अने निःस्पृह एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ४८ ॥

ज्ञातिवर्गनो धनदानादि वडे सत्कार करता एवा आपने नमस्कार थाओ । प्रसन्न थयेला ज्ञातिवर्गे प्रशंसा करी छे एवा आपने नमस्कार थाओ; स्वजनोने संपत्तिनो योग्य भाग आपता एवा 20 आपने नमस्कार थाओ ॥ ४९ ॥

सांवत्सरिक दानने आपनारा एवा आपने नमस्कार थाओ । विश्वना दारिद्र्यनी निस्तर्जना (दारिद्र्यने दूर) करनारा आपने नमस्कार थाओ । अर्थिवर्गने कृतार्थ (संतुष्ट) करनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ ५० ॥

दररोज दाननी उद्घोषणा करावनार आपने नमस्कार थाओ । 'हे लोको ! मागो ! मागो' वगेरे 25 कहेवा वडे जगतने आनंद आपनार आपने नमस्कार थाओ; दानवीरोमां श्रेष्ठमां श्रेष्ठ एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ५१ ॥

गर्जना करता अनेक हाथीओ दानमां आपनार आपने नमस्कार थाओ । अश्वोना अनेक समूहो दानमां आपनार आपने नमस्कार थाओ । जेमना दाननो ध्वज सर्वत्र ऊंचे फरकी रह्यो छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ५२ ॥

नमस्ते प्रभो ! दत्तदिव्याम्बराय, नमस्तेऽर्पितस्वर्णरत्नोत्कराय ।
 नमो दीनदीनारधाराधराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५३ ॥
 नमः प्रत्यहं यच्छते हेमकोटिं, नमो यच्छतेऽष्टौ च लक्षाणि तेषाम् ।
 नमो यच्छतेऽन्यद्यथेच्छं जनानाम्, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५४ ॥
 नमस्ते वदान्याभवन्मार्गणाय, नमस्ते धनापूर्णगेहाङ्गणाय । 5
 नमस्ते कृतानेककोटिध्वजाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५५ ॥
 नमस्ते मनःकामकल्पद्रुमाय, नमस्ते प्रभो ? कामधेनूपमाय ।
 नमस्ते निरस्तार्थिनामाश्रमा(था)य, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५६ ॥
 नमस्त्यक्तसप्ताङ्गराज्येन्दिराय, नमस्त्यक्तसत्सुन्दरीमन्दिराय ।
 नमस्त्यक्तमाणिक्यमुक्ताफलाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५७ ॥ 10
 नमस्तत्क्षणोपागतस्वर्धवाय, नमस्तत्कृतप्रौढदीक्षोत्सवाय ।
 नमस्तत्र तत्तत्स्फुरद्वैभवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५८ ॥

दिव्य ब्रह्मो दानमां आपनार एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । रत्न ने सुवर्णनां ढगर्लाओ दानमां आपनार आपने नमस्कार थाओ । दीन जनोने दीनारूप' जलनुं दान देवामां मेघ समान एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ५३ ॥

दररोज दानमां एक करोड ने आठ लाख सोनैया आपनार आपने नमस्कार थाओ । अर्थी जनोने इच्छा मुजब बीजुं पण आपनार आपने नमस्कार थाओ ॥ ५४ ॥

याचक्रोने माटे उदार दातारूप यता एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनुं गृहाङ्गण धन बडे पूर्ण छे एवा आपने नमस्कार थाओ । अनेक जनोने कोटिध्वज करनार आपने वारंवार नमस्कार थाओ ॥ ५५ ॥ 20

मनोवाञ्छित आपवाने कल्पवृक्ष सरखा आपने नमस्कार थाओ । मनोवाञ्छित आपवाने कामधेनु समान आपने नमस्कार थाओ । 'अर्थी' एवा नामना आश्रयनो निरास करनार आपने नमस्कार थाओ । (प्रभुए एटलुं बहुं दान आप्युं के जगतमां कोई अर्थी ज रह्यो नहीं ! तेथी 'अर्थी' एवुं नाम पण न रह्युं !) ॥ ५६ ॥

सप्तांग^२ राज्यलक्ष्मीनो त्याग करनार आपने नमस्कार थाओ । सुंदर स्त्रीओथी युक्त एवा अन्तः— 25 पुरनो त्याग करनार आपने नमस्कार थाओ । मणिओ अने मोतीओनो त्याग करनार आपने नमस्कार थाओ ॥ ५७ ॥

दीक्षाना महोत्सव माटे जेमनी पासे तत्काळ इंद्रो आव्या एवा आपने नमस्कार थाओ । तेओए जेमनो प्रौढ दीक्षा महोत्सव कर्यो एवा आपने नमस्कार थाओ । त्यां (दीक्षा महोत्सवमां) ते ते प्रकारना दिव्य वैभवथी शोभता एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ५८ ॥ 30

१ सिद्धो ।

२ स्वामी, अमात्य, सुहृत्, कोष, राष्ट्र, दुर्ग (किल्लो) अने सैन्य ।

- नमस्ते प्रभो ! याप्ययानस्थिताय, नमस्तेऽवनाय प्रभो ! प्रस्थिताय ।
 नमस्ते शमस्पृग्मनःसुस्थिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५९ ॥
- नमो यानधुर्याभिवद्वासवाय, नमो दूरविक्षिप्तगर्वासवाय ।
 नमः शुद्धभावावरुद्धाश्रवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६० ॥
- 5 नमस्तेऽप्रगच्छन्महेन्द्रध्वजाय, नमस्तेऽप्रगच्छद्गजाश्वत्रजाय ।
 नमस्तेऽभितःसश्वरद्राजकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६१ ॥
- नमोऽमर्त्यसङ्कीर्णितोर्वीतिलाय, नमो देवदीप्यन्नभोमण्डलाय ।
 नमस्ते नदद्विव्यतूर्यत्रिकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६२ ॥
- 10 नमो दीप्ररत्नप्रभाडम्बराय, नमो बन्दिशब्दोर्जिताशाम्बराय ।
 नमो नागरीनागरैर्वीक्षिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६३ ॥
- नमस्त्यक्तसर्वाङ्गिकाभूषणाय, नमो निर्गतत्रिधादूषणाय ।
 नमः पञ्चमुष्ट्याऽलकौलुश्वकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६४ ॥

दीक्षायोग्य वाहन(शिविका)मां रहेला आपने हे प्रभो ! नमस्कार थाओ । जगतना जीवोतुं
 रक्षण करवा माटे प्रस्थान करता (दीक्षा माटे वन तरफ जता एवा) हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ।
 15 शान्तिमां मग्न मनना करणे सुस्थित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ५९ ॥

जेमनी दीक्षाशिविकाने इन्द्रोए वहन करी छे एवा आपने नमस्कार थाओ । गर्वरूपी मदिराने
 दूर फेंकनार एवा आपने नमस्कार थाओ । शुद्ध भाववडे आश्रवोने रोकनारा आपने नमस्कार
 थाओ ॥ ६० ॥

दीक्षाना वरघोडामां जेमनी आगळ महेन्द्रध्वज चाले छे एवा आपने नमस्कार थाओ । त्यारपछी
 20 हाथीओ अने अश्वोना समूहो जेमना वरघोडामां चाले छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनी चारे
 बाजुए राजाओनो समूह चाले छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ६१ ॥

जेमनां दर्शनादि माटे ऊतरता देवो वडे पृथ्वीतल संकीर्ण थयुं छे एवा आपने नमस्कार थाओ ।
 जेमनां दर्शनादि माटे ऊतरता देवो वडे आकाशमंडल दीपी रहुं छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनी
 आगळ त्रण प्रकारना दिव्यवाजिनो वागी रह्ना छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ६२ ॥

25 देदीप्यमान रत्न सदृश प्रभा वडे शोभता आपने नमस्कार थाओ । जेमना बंदीजनोए करेल 'जय
 जय' आदि शब्दोथी दिशाओ अने आकाश निनादित थया एवा आपने नमस्कार थाओ । नगरना पुरुषो
 अने स्त्रीओथी दर्शन कराता आपने नमस्कार थाओ ॥ ६३ ॥

सर्व अंगोनां सर्व आभूषणोनो त्याग करता आपने नमस्कार थाओ । जेमना त्रिविध त्रिविध
 दूषणो नाश पाम्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ । पांच मुष्टिवडे केशतुं लुंचन करनारा आपने नमस्कार
 30 थाओ ॥ ६४ ॥

नमस्ते समुद्रीर्णसामायिकाय, नमः सर्वदैव त्रिधाऽमायिकाय ।
 नमस्सर्वसावद्ययोगोज्जिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६५ ॥
 नमस्ते मनःपर्यवज्ञानशालिन् !, नमश्चारुचारित्रपावित्र्यमालिन् ॥
 नमो नाथ ! षट्जीवकायावकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६६ ॥
 नमस्ते समुधद्विहारक्रमाय, नमःकर्मवैरिस्फुरद्विक्रमाय । 5
 नमः स्वीयदेहेऽपि ते निर्ममाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६७ ॥
 नमो ग्राम एकैकरात्रोषिताय, नमः पत्तने पञ्चरात्रोषिताय ।
 नमो भावशुद्धैषणापोषिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६८ ॥
 नमस्तुल्यरूपाय रात्रौ दिवा वा, नमस्तुल्यरूपाय तेऽन्तर्बहिश्च ।
 (नमस्तुल्यचित्ताय दुःखे सुखे वा), नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६९ ॥ 10
 नमस्तुल्यचित्ताय मित्रे रिपौ वा, नमस्तुल्यचित्ताय लोष्ट्रे मणौ वा ।
 नमस्तुल्यचित्ताय गालौ स्तुतौ वा, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७० ॥

सामायिकत्रतनो उच्चार करता आपने नमस्कार थाओ । सर्वदा त्रिविधे अमायी एवा आपने नमस्कार थाओ । सर्व सावद्ययोगी रहित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ६५ ॥

दीक्षासमये प्राप्त ध्येल मनःपर्यवज्ञान वडे शोभता हे प्रभो ? आपने नमस्कार थाओ । मनोहर 15 चारित्रनी पवित्रतायी शोभता हे प्रभो ? आपने नमस्कार थाओ । षट्जीवनिकायतुं रक्षण करनार हे नाथ ! आपने नमस्कार थाओ ॥ ६६ ॥

उद्यत विहारनी परंपरावाळा आपने नमस्कार थाओ । कर्मवैरीनो नाश करवामां प्रखर पराक्रम-वाळा आपने नमस्कार थाओ । पोताना देह उपर पण ममता विनाना आपने वारंवार नमस्कार थाओ ॥ ६७ ॥ 20

गाममां एक एक रात्रि रहेता आपने नमस्कार थाओ । नगरमां पांच पांच रात्रि रहेता आपने नमस्कार थाओ । भावशुद्ध एषणा वडे पोषित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ६८ ॥

रात्रिमां के दिवसमां समभाववाळा आपने नमस्कार थाओ । आंतरिक अने बाह्य वस्तुओमां समान भाववाळा आपने नमस्कार थाओ । (सुखमां के दुःखमां समान चित्तवाळा आपने नमस्कार थाओ) ॥ ६९ ॥

शत्रु के मित्रमां, लोष्ट्र (ढेकुं) के मणिमां समान चित्तवाळा आपने नमस्कार थाओ । निंदा के 25 स्तुतिमां सम चित्तवाळा आपने नमस्कार थाओ ॥ ७० ॥

नमस्तुल्यचित्ताय मोक्षे भवे वा, नमस्तुल्यचित्ताय जीर्णे नवे वा ।
नमस्तुल्यचित्ताय मेध्येऽशुचौ वा, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७१ ॥

नमस्ते प्रभो ! मृत्युतो निर्भयाय, नमस्ते प्रभो ! जीविते निःस्पृहाय ।
नमस्ते प्रभो ! ते स्वरूपे स्थिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७२ ॥

5 नमस्ते प्रभोऽनुत्तरक्षान्तिकर्त्रे, नमस्ते प्रभो ! मुक्तिसम्मुक्तिकर्त्रे ।
नमस्ते प्रभो ! मार्दवाढ्यार्जवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७३ ॥

नमस्ते प्रभो ! सत्तपस्संयमाय, नमस्ते स्फुरद्ब्रह्मणेऽकिञ्चनाय ।
(नमस्ते प्रभो ! सत्यशौचान्विताय), नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७४ ॥

10 नमस्ते प्रभो ! युक्तिमभिर्णयाय, नमो गुप्तवाक्कायचेतस्त्रयाय ।
नमो धर्मसद्ग्रथानतानैकताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७५ ॥

नमः श्रेणिमारोहते निष्प्रपातं, नमस्तन्वते सप्तदृग्मोहघातम् ।
नमस्ते प्रभो ! निर्गतायुस्त्रयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७६ ॥

मोक्ष के संसारमां समान चित्तवाळा आपने नमस्कार थाओ । जीर्ण के नवीनमां समान चित्तवाळा आपने नमस्कार थाओ । पवित्र के अशुचिमां सम चित्तवाळा एवा आपने नमस्कार 15 थाओ ॥ ७१ ॥

मृत्युयी निर्भय एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । जीवितमां पण स्पृहा विनाना एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । स्वरूपमां स्थित एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ॥ ७२ ॥

अनुत्तर क्षांति (क्षमा) ने करनारा (धरनारा) एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । निर्लोभिता सुखने करनारा (अनुभवनारा) एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । मृदुतायी सहित ऋजुतावाळा 20 एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ॥ ७३ ॥

श्रेष्ठ तप अने संयमवाळा हे प्रभु ! आपने नमस्कार थाओ । श्रेष्ठ ब्रह्मचर्यवाळा तथा अकिंचनता वाळा एवा आपने नमस्कार थाओ । (सत्य अने शौचयी युक्त एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ) ॥ ७४ ॥

युक्तिसंगत निर्णयवाळा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । मन वचन ने कायायी गुप्त एवा 25 आपने नमस्कार थाओ । श्रेष्ठ प्रकारना धर्मध्यानमां एकतान एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ७५ ॥

अप्रतिपातिनी (क्षपक) श्रेणि पर आरोहण करता आपने नमस्कार थाओ । सात प्रकारना दर्शनमोहनीयनो घात करता आपने नमस्कार थाओ । त्रण प्रकारना आयुःकर्म (देवायु, तिर्यंचायु अने नारकायु) नी सत्तायी रहित एवा हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ॥ ७६ ॥

नमस्ते क्रमोद्यद्गुणस्थानकाय, नमस्ते परिक्षीणनिद्राभयाय ।
 नमस्तेऽजुगुप्साय वेदोज्झिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७७ ॥

नमो विप्रमुक्ताय हास्येन रत्या, नमो विप्रमुक्ताय शोकारतिभ्याम् ।
 नमस्ते क्षरन्नोक्थायाय मूलात्, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७८ ॥

नमश्छिन्दते क्रोधमानौ दुरन्तौ, नमो निघ्नते दम्भलोभौ समूलम् ।
 नमस्ते यथाख्यातचारित्रराज्ञे, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७९ ॥

नमः क्षीणमोहाय सुखातकाय, नमो घातिकर्मद्विषद्घातकाय ।
 नमो जातकर्मत्रिषष्टिक्षयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८० ॥

नमः प्रज्वलद्ध्यानदावानलाय नमोदग्धनिशेषकर्मोपलाय (कर्मन्धनाय) ।
 नमस्ते चतुःकर्मशेषोदयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८१ ॥

नमस्तेऽत्र कर्मद्वयोदीरकाय, नमस्सत्तयाऽशीतियुकपञ्चकाय ।
 नमो बध्नते त्रिक्षणस्थायिसातं, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८२ ॥

5

10

क्रमयी गुणठाणे चडता एवा आपने नमस्कार थाओ । त्रण निद्रा, भय, जुगुप्सा, अने त्रण वेदनो क्षय करनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ ७७ ॥

हास्ये ने रति थी रहित एवा आपने नमस्कार थाओ । शोक ने अरतिथी विमुक्त एवा आपने 15 नमस्कार थाओ । नवे नोक्थायानो मूळ्यी क्षय करनारा आपने नमस्कार थाओ ॥ ७८ ॥

दुरंत एवा क्रोध अने माननो छेद करनारा आपने नमस्कार थाओ । दंभ (माया) तथा लोभनो समूल नाश करनारा आपने नमस्कार थाओ । यथाख्यात चारित्रना राजा (स्वामी) एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ७९ ॥

क्षीणमोह गुणठाणे पर्वोचेला ने सुस्नातक (वीतराग) एवा आपने नमस्कार थाओ । चार 20 घातीकर्मरूपी शत्रुनो घात करनारा आपने नमस्कार थाओ । जेमनी त्रेसठ कर्मप्रकृतिओनो क्षय थयो छे एवा आपने नमस्कार थाओ (आठ कर्मनी १४८ प्रकृतिनी गणनाए ६३ प्रकृति जतां ८५ प्रकृति रहे छे । तेनो क्षय चौदमे गुणठाणे ज थाय छे) ॥ ८० ॥

जेमनो ध्यानरूपी दावानल प्रज्वलित छे एवा आपने नमस्कार थाओ । सकल घातिकर्मरूप इन्धनने भस्मसात करनारा आपने नमस्कार थाओ । जेमने शेष चार अघातिकर्मो उदयमां छे एवा आपने 25 नमस्कार थाओ ॥ ८१ ॥

नाम अने गोत्र कर्मनी उदीरणा करनारा आपने नमस्कार थाओ । जेमने सत्तामां ८५ प्रकृतिओ रहेली छे एवा आपने नमस्कार थाओ । त्रिक्षणनी स्थितिवाळा सातावेदनीयने बांधनारा आपने नमस्कार थाओ । (पहेले समये बंधाय, बीजे समये वेदाय ने त्रीजे समये क्षय थाय ॥ ८२ ॥

नमो ध्यातशुक्लाद्यभेदद्वयाय, नमस्ते तृतीयान्तरालस्थिताय ।

नमः शुक्ललेश्यास्थितौ निश्चलाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८३ ॥

नमः केवलज्ञानसद्दर्शनाय, नमस्ते कृतार्हत्पदस्पर्शनाय ।

नमस्ते हताष्टादशाऽऽदीनवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८४ ॥

5 नमो जानते पश्यते सर्वलोकमलोकं तथैवाशु विद्वन्नमस्ते ।

नमो द्रव्यभावावबोधोधात्मकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८५ ॥

नमस्तत्क्षणायातदेवासुराय, नमोऽनुत्तरर्द्धिप्रभाभासुराय ।

नमो रत्नरूप्यवप्रत्रयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८६ ॥

नमस्ते चतुर्दिग्विराजन्मुखाय, नमस्तेऽभितः संसदां सत्सुखाय ।

10 नमो योजनच्छायचैत्यद्रुमाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८७ ॥

नमो योजनासीनतावज्जनाय, नमश्चैकवाग्बुद्धनानाजनाय ।

नमो भानुजैत्रप्रभामण्डलाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८८ ॥

शुक्लध्यानना प्रथमना बे पायाओनुं ध्यान करता आपने नमस्कार थाओ । ध्यानान्तरिकामां (बीजा त्रीजा पायाना आंतरामां—१३ मे गुणठाणे) वर्तता आपने नमस्कार थाओ । शुक्ललेश्यानी 15 स्थितिमां निश्चल एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ८३ ॥

केवलज्ञान अने केवलदर्शनवाळा आपने नमस्कार थाओ । अरिहंत पदेनी स्पर्शना करनारा (तीर्थकर नामकर्मने धर्मोपदेश बडे वेदता) आपने नमस्कार थाओ । अठार दोषथी रहित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ८४ ॥

सर्व लोकने जोता अने जाणता आपने नमस्कार थाओ । तेवी ज रीते शीघ्रतः अलोकने 20 जाणता आपने नमस्कार थाओ । सकल द्रव्यो अने तेमना सकल भावोना अवबोधरूप आपने नमस्कार थाओ ॥ ८५ ॥

जेमनी पासे तत्क्षण (केवलज्ञान यतां ज) सुरो अने असुरो आख्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ । अनुत्तर एवी ऋद्धि अने प्रभाथी देदीप्यमान एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमना समवसरणमां रत्न, सुवर्ण अने रूपाना त्रण गढ छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ८६ ॥

जेमनुं मुख चारे दिशाओमां शोमी रहूं छे (चतुर्मुख) एवा आपने नमस्कार थाओ । चारे 25 दिशाओमां बेठेली पर्षदाने श्रेष्ठ सुख आपनारा आपने नमस्कार थाओ । समवसरण पर एक योजनप्रमाण छाया करनार अशोकवृक्षनी नीचे शोभता एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ८७ ॥

जेमना समवसरणनी योजनप्रमाण भूमिमां करोडो जनो समाईने बेसी गया छे एवा आपने 30 नमस्कार थाओ । एक ज वाणीथी अनेक जनोने जुदी जुदी रीते समजावनारा (वाणीना ३५ गुणोवाळा) आपने नमस्कार थाओ । सूर्यना तेजने जीतनार भामंडलवाळा आपने नमस्कार थाओ ॥ ८८ ॥

नमो दूरनष्टेतिवैरज्वराय, नमो नष्टदुर्बुष्टिरुग्विह्वराय ।
 नमो नष्टसर्वप्रजोपद्रवाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८९ ॥
 नमो धर्मचक्रत्रसत्तामसाय, नमः केतुहृष्यत्सुदग्मानसाय ।
 नमो व्योमसञ्चारिसिंहासनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ९० ॥
 नमश्चामरैरष्टभिर्वीजिताय, नमः स्वर्णपद्माहिताङ्घ्रिद्वयाय ।
 (नमो नाथ ! छत्रत्रयेणान्विताय), नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ९१ ॥
 नमोऽधोमुस्ताग्रीभवत्कण्टकाय, नमो ध्वस्तकर्मारिनिष्कण्टकाय ।
 नमस्तेऽभितो नम्रमार्गदुमाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ९२ ॥
 नमस्तेऽनुकूलीभवन्मास्ताय, नमस्ते सुखाकृद्धिहायोस्ताय ।
 नमस्तेऽम्बुसिक्ताभितो योजनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ९३ ॥
 नमो योजनाजानुपुष्पोच्चयाय, नमोऽवस्थितश्मश्रुकेशादिकाय ।
 नमस्ते सुपञ्चेन्द्रियार्थोदयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ९४ ॥

5

10

जेमनां संनिधाननां कारणे इति, जातिवैर अने ज्वरो दूर नासी गया छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनां संनिधानथी भयंकर वृष्टि, व्याधि अने अपशब्दो नाश पाम्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनां संनिधानथी प्रजाना सर्व उपद्रवो नाश पाम्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ८९ ॥ 15

जेमनां धर्मचक्र (ना प्रकाश) वडे अंधकार त्रास पाम्यो छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमना धर्मध्वजने जोवाथी सुदृष्टि जीवोनां मन हर्ष पाम्यां छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनी साथे सिंहासन पण आकाशमां चाले छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ९० ॥

आठ चामर वडे वीक्षता आपने नमस्कार थाओ । स्वर्णकमल उपर चरणद्वयने मूकनारा आपने नमस्कार थाओ । (हे नाथ ! छत्रत्रयथी सहित एवा आपने नमस्कार थाओ) ॥ ९१ ॥ 20

जेमनां मार्गमांना कांटाओ अधोमुख थई जाय छे एवा आपने नमस्कार थाओ । कर्मशत्रुनो नाश करवाथी निष्कण्टक थयेला आपने नमस्कार थाओ । जेमनी आजुबाजुना मार्गवृक्षो नमी रह्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ९२ ॥

जेमनां संनिधानमां पवन अनुकूल वाय छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनां संनिधानमां पक्षिओ मधुर ध्वनि करी रह्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ । जेमनी आजुबाजु एक योजनमां सुगंधी 25 जलनो छंटाकाव थाय छे एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ९३ ॥

जेमना एक योजन प्रमाण समवसरणमां जानु पर्यंत पुष्पोनो समुच्चय (दगलो) थाय छे एवा आपने नमस्कार थाओ; जेमना मस्तकना अने दाढी मूछना केश वगेरे अवस्थित रहे छे (दीक्षा लीधा पछी बधता नथी) एवा आपने नमस्कार थाओ । पांचे इन्द्रियोने अनुकूल त्रिषयोनी प्राप्तिवाळा आपने नमस्कार थाओ ॥ ९४ ॥

30

- નમો નાકિક્કોઢ્યાઽવિવિક્તાન્તિકાય, નમો દુન્દુભિપ્રષ્ટભૂમિત્રિકાય ।
 નમોઽબ્રંલિહાગ્રોદિતેન્દ્રધ્વજાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૫ ॥
- નમઃ પ્રાતિહાર્યાષ્ટકાલહ્રુતાય, નમો યોજનવ્યાપ્તવાક્યામૃતાય ।
 નમસ્તે વિનાલહ્રુતિ સુન્દરાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૬ ॥
- 5 નમસ્તેઽન્વહં દ્વિર્ભવદેશનાય, નમસ્સપ્તતત્ત્વાશ્રિતોદેશનાય ।
 નમઃ પ્રોક્તષટ્ઢ્રવ્યરૂપત્રયાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૭ ॥
- નમસ્તે મતોત્પત્તિસત્ત્વવ્યયાય, નમસ્તે ત્રિપદાત્તવિશ્વત્રયાય ।
 નમસ્ત્લાસિતૈકાન્તવાદિદ્વિપાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૮ ॥
- નમઃ ક્ષુપ્તતીર્થસ્થિતિસ્થાપનાય, નમઃ સત્ત્વતુઃસઙ્ગસત્યાપનાય ।
 10 નમસ્તે ચતુર્ભેદધર્માર્પકાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૯ ॥
- નમઃ પ્રોક્તનિઃશ્રેયસશ્રીપથાય, નમો નાશિતશ્રાવકાન્તવ્યથાય ।
 નમસ્તેઽસ્તુ રત્નત્રયીદીપકાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૦ ॥

- જેમની સેવામાં જષ્ણ્યથી એક કરોડ દેવતાઓ સદા રહે છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ।
 જેમની પાસે વાગતી દુંદુભિનો નાદ ત્રણ ગઢની અન્તર્ગત ભૂમિમાં પ્રસરી રહે છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ।
 15 જેમની આગલ ચાલતો ઇન્દ્રધ્વજ ઝૂંઢે આકાશને સ્પર્શે છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૫ ॥
- ઁપર પ્રમાણેના ઁઠ પ્રાતિહાર્યથી અલંકૃત એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । જેમનું વચનામૃત યોજન સુધી પ્રસરે છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । અલંકાર વિના પળ અત્યન્ત સુંદર એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૬ ॥
- દરરોજ બે વખત દેશના આપતા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । સાત તત્ત્વને આશ્રયીને દેશના
 20 દેનારા આપને નમસ્કાર થાઓ । ષટ્ઢ્રવ્યના ત્રણ પ્રકારના સ્વરૂપને કહેનારા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૭ ॥
- વસ્તુમાત્ર ઉત્પાદ, વ્યય અને ઢ્રૌવ્ય સ્વરૂપ છે, એવું જેમને અભિમત છે, એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । ત્રિપદીવડે વિશ્વત્રયને પ્રહળ કરનાર (જાળનાર અને જળાવનાર) એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ।
 એકાન્તવાદીરૂપ હસ્તિઓને ત્રાસ પમાડનારા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૮ ॥
- કેવલજ્ઞાનવડે તીર્થની મર્યાદાને જાળીને તેને સ્થાપનારા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । ચતુર્વિધ
 25 સંઘની સત્યાપના (સ્થાપના) કરનારા આપને નમસ્કાર થાઓ । ચતુર્વિધ ધર્મને આપનારા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૯ ॥
- મોક્ષલક્ષ્મીને પ્રાપ્ત કરવાનો માર્ગ કહેનારા આપને નમસ્કાર થાઓ । શ્રાવકોની અન્તવ્યથાનો નાશ કરનાર આપને નમસ્કાર થાઓ, રત્નત્રયીના દીપક-પ્રકાશક એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૦ ॥

૧ ઉત્પાદ, વ્યય અને ઢ્રૌવ્ય ।

નૃતિર્યક્સુરાસ્રસ્વસામાયિકાય, નમસ્તે નમોઽમોઘવાકૃજાયુકાય ।
 નમો દ્વાદશપ્રૌઠપર્ષત્પ્રિયાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૧ ॥
 નમઃ સ્વાર્થવાહાય મુક્ત્યધ્વગાનામ્, નમોઽવારપારાય સ્વક્ત્યાપગાનામ્ ।
 વિહારૈર્નમઃ પાવિતોર્વીતલાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૨ ॥
 નમો દ્વાદશાઙ્ગીનદીભૂધરાય, નમઃ સપ્તમઙ્ગીચમૂઢુર્ધરાય । 5
 નમસ્તે પ્રમાણોપપ્રભાગમાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૩ ॥
 નમો બુદ્ધતત્ત્વાય તદ્બોધકાય, નમઃ કર્મમુક્ત્તાય તન્મોચકાય ।
 નમસ્તીર્ણજન્માબ્ધયે તારકાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૪ ॥
 નમો લોકનાથાય લોકોત્તમાય, નમસ્તે ત્રિલોકપ્રદીપોપમાય ।
 નમો નિર્નિદાનં જનેભ્યો હિતાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૫ ॥ 10
 નમઃ પાવનેભ્યોઽપિ તે પાવનાય, નમઃ સિદ્ધિયોગૈઃ(ગે) કૃતોદ્ભાવનાય ।
 નમો દત્તનિઃશેષજીવાભયાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૬ ॥

જેમની પાસેથી મનુષ્ય, તિર્યંચ અને દેવોએ સ્વયોગ્ય સામાયિક સ્વીકાર્યું છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । અમોઘ વાણીવડે (ભવ્ય જીવોનાં હૃદયને) જીતનારા આપને નમસ્કાર થાઓ । પ્રૌઠ બાર 15
 પર્ષદાઓને પ્રિય એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૧ ॥

મુક્તિમાર્ગે ગમન કરનારાઓના સાર્થવાહ (મુક્તિમાર્ગના પથિકોના સ્વાર્થ-યોગક્ષેમને વહન કરનારા) એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । સૂક્તિરૂપી નદીઓના સમુદ્ર એવા આપને નમસ્કાર થાઓ (જેમ નદીઓનો સ્વામી સમુદ્ર છે તેમ સૂક્તિઓના સ્વામી પરમાત્મા છે) । વિહારો વડે પૃથ્વીતલને પવિત્ર કરનારા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૨ ॥

દ્વાદશાંગી-નદીના પર્વત-ઉદ્ગમસ્થાનભૂત આપને નમસ્કાર થાઓ । સપ્તમંગીરૂપ સેનાથી ઢુર્ધર એવા 20
 આપને નમસ્કાર થાઓ । જેમના આગમો પ્રમાણોવડે ઉપપન્ન-યુક્તિસંગત છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૩ ॥

સ્વયં તત્ત્વને જાણનારા અને બીજાઓને તે જણાવનારા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । સ્વયં કર્મોથી મુક્ત થયેલા અને બીજા જીવોને કર્મોથી મુક્ત કરનારા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । સ્વયં સંતાર સમુદ્રને તરેલા અને બીજાઓને તારનારા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૪ ॥ 25

લોકના નાથ અને લોકમાં ઉત્તમ એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । ત્રણે લોકને પ્રકાશવામાં પ્રદીપ તુલ્ય એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । જીવોનું નિષ્કારણ (સ્વભાવથી જ) હિત કરનારા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૫ ॥

પવિત્રોથી પૂજા પવિત્ર એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । મોક્ષના યોગોવડે (યોગોની) પ્રભાવના કરનારા [સિદ્ધિના યોગ માટે તૈયાર થયેલા (?)] આપને નમસ્કાર થાઓ । સર્વ જીવોને અભય આપનારા આપને 30
 નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૬ ॥

- નમોઽન્તર્મુહૂર્તાવિશિષ્ટે યતાય, નમઃ સારશૈલેશ્યવસ્યોચિતાય ।
 નમસ્તે ચતુઃકર્મતુલ્યાંશતાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૭ ॥
- નમસ્તે ક્રમાદુદ્વયોગત્રયાય, નમો લેશ્યયા શુક્લયાઽપ્યુજિહ્વતાય ।
 નમઃ પૂર્ણશુક્લાન્ત્યભેદદ્વયાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૮ ॥
- 5 નમસ્તે વિશુદ્ધયા મહાનિર્જરાય, નમોઽશીતિયુક્પચ્ચકર્મોત્કિરાય ।
 નમસ્તે ત્રિભાગોનદેહોચ્છ્રયાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૦૯ ॥
- નમસ્તે પત્કાર્મણૌદારિકાય, નમોઽનાદિસમ્બન્ધમુક્તાણુકાય ।
 નમસ્તત્ક્ષણાપ્તિસ્થિરસ્થાનકાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૧૦ ॥
- 10 નમસ્તત્ર ગત્યાઽસ્પૃશન્ત્યા ગતાય, નમઃ સિદ્ધબુદ્ધાય પારજ્ઞતાય ।
 નમઃ સાધનન્તસ્થિતિસ્થાયુકાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૧૧ ॥
- નમો વીતસંસારસત્ક(તા)કથાય, નમો નિર્જરાજન્મમૃત્યુવ્યથાય ।
 નમઃ શાશ્વતાયામલાયાચલાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૧૨ ॥

આયુષ્ય અંતર્મુહૂર્ત બાકી રહે ત્યારે યોગ નિરોધ માટે તૈયાર થયેલા આપને નમસ્કાર થાઓ । સારમૂત
 ૧૫ એવી શૈલેશી અવસ્થાને યોગ્ય એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । ચાર અઘાતિ કર્મોના અંશોને કેવલિસમુદ્ઘાતવડે
 15 સરખા કરનારા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૭ ॥

અનુક્રમે ત્રણ યોગોને રોકનારા આપને નમસ્કાર થાઓ । શુક્લલેશ્યાથી પળ રહિત એવા આપને
 નમસ્કાર થાઓ । શુક્લ ધ્યાનના અંત્ય બે મેદને પૂર્ણ કરતા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૮ ॥

આત્મ વિશુદ્ધિવડે મહાનિર્જરા કરનારા આપને નમસ્કાર થાઓ । સત્તામાં રહેલી ૮૫ કર્મપ્રકૃતિને
 ૨૦ ઉલ્લેખી નાશનારા આપને નમસ્કાર થાઓ । જેમના દેહની ઊંચાઈ ત્રિભાગોન થયેલ છે એવા આપને
 20 નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૦૯ ॥

જેમનાં કાર્મણ અને ઔદારિક શરીર સ્વચ્છ રહ્યાં છે એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । અનાદિ
 સંબંધવાળા પરમાણુઓથી રહિત બનેલા આપને નમસ્કાર થાઓ । તે જ ક્ષણમાં (એક જ સમયમાં) મોક્ષસ્થાન
 ને પ્રાપ્ત કરનારા એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૧૦ ॥

અસ્પૃશદ્ ગતિવડે સિદ્ધસ્થાનમાં ગયેલ આપને નમસ્કાર થાઓ । સિદ્ધ, બુદ્ધ અને પારંગત
 25 એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । સાદિ-અનન્ત સ્થિતિવડે (સિદ્ધસ્થાનમાં) સ્થિત થયેલા આપને નમસ્કાર
 થાઓ ॥ ૧૧૧ ॥

સંસાર સંબંધી કથાથી રહિત એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । જરા, જન્મ ને મરણની વ્યથાથી
 રહિત એવા આપને નમસ્કાર થાઓ । શાશ્વત, અમલ અને અચલ એવા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૧૨ ॥

नमः केवलज्ञानदृग्लक्षणाय, नमोऽनुक्रमैकैकबोधक्षणाय ।
 नमो ज्ञातदृष्टाखिलार्थप्रथाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११३ ॥
 नमस्तेऽनुपाख्येयसौख्याह्वयाय, नमः स्वोत्थितानन्तवीर्योदयाय ।
 नमोऽर्वाग्दृशां वाङ्मनोऽगोचराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११४ ॥
 नमो देहभृद्देहदेवालायाय, नमस्तेऽत्र चैत्याय चैतन्यमूर्त्या । 5
 नमः स्वाविभेदेन दक्षेक्षिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११५ ॥
 नमो निर्विकाराय नीरञ्जनाय, नमो योगिलक्ष्याय निर्व्यञ्जिताय ।
 नमस्तेऽनुमानोपमानातिगाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११६ ॥
 नमः स्थापनाद्रव्यनामात्मकाय, नमस्ते पुनानाय कालत्रयेऽस्मान् ।
 नमो भागधेयाय भव्याङ्गभार्जा, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११७ ॥ 10
 नमस्ते प्रभो ! श्रीयुगादीश्वराय, नमस्तेऽजिताय प्रभो ! शम्भवाय ।
 नमो नाथ ! सैद्धार्यतीर्थेश्वराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ११८ ॥

केवलज्ञान ने केवलदर्शन स्वरूप आपने नमस्कार थाओ । क्रमसर (समयांतरे) ज्ञानदर्शनना
 बोध (उपयोग) वाळा आपने नमस्कार थाओ । सर्व पदार्थोना विस्तार (सर्व पर्यायो) ने जाणनारा अने
 जोनारा एवा आपने वारंवार नमस्कार थाओ ॥ ११३ ॥ 15

जेमनुं सुख वाणीद्वारा कही शकाय तेंहुं नथी एवा आपने नमस्कार थाओ । आत्मांमंथी ज
 उत्पन्न थयेला अनन्तवीर्यना उदयवाळा आपने नमस्कार थाओ । छद्मस्थोनी वाणीने अने मनने अगोचर
 एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ ११४ ॥

प्राणीओनो देह छे मंदिर जेमनुं एवा आपने नमस्कार थाओ । ते मंदिरमां चैतन्यमूर्त्तिवडे चैत्यरूप
 आपने नमस्कार थाओ । दक्ष जनो वडे अविभेदपणे (अभेद ध्यानवडे) जोवाता एवा आपने नमस्कार 20
 थाओ ॥ ११५ ॥

निर्विकार अने निरंजन एवा आपने नमस्कार थाओ । योगी जनोने लक्ष्य, तथा जेमनुं खरूप
 व्यंजना वृत्तिथी जाणी शकाय तेंहुं नथी एवा आपने नमस्कार थाओ । अनुमान अने उपमान प्रमाणथी पण
 पर स्वरूपवाळा आपने नमस्कार थाओ ॥ ११६ ॥

स्थापना, द्रव्य अने नामात्मक एवा आपने नमस्कार थाओ । अमने (संसारी जीवोने) त्रणे काळमां 25
 पक्व करत। एवा आपने नमस्कार थाओ । भव्य प्राणिओना भाग्यरूप आपने नमस्कार थाओ ॥ ११७ ॥

श्रीयुगादीश्वर रूप हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । श्रीअजितनाथ तथा श्रीसंभवनाथरूप
 हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । हे नाथ ! श्रीसिद्धार्थ माताना पुत्र श्रीअमिनंदन, आपने नमस्कार
 थाओ ॥ ११८ ॥

- નમો માઙ્ગલીયસ્ફુરન્મઙ્ગલાય, નમસ્તે મહઃસમપન્નપ્રભાય ।
 નમસ્તે સુપાર્શ્વાય ચન્દ્રપ્રભાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૧૯ ॥
- નમઃ પુષ્પદન્તાય તે શીતલાય, નમઃ શ્રીજિતેન્દ્રાય તે વૈષ્ણવાય ।
 નમો વાસુપૂજ્યાય પૂજ્યાય સદ્ધિઃ, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૨૦ ॥
- 5 નમઃ શ્યામયા સુપ્રસૂતાય નેતઃ, નમોઽનન્તનાથાય ધર્મેશ્વરાય ।
 નમઃ શાન્તયે કુન્થુનાથાય તુમ્યં, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૨૧ ॥
- નમસ્તેઽપ્યરાલ્યેશ્ચ ! નમ્રામરાય, નમો મલ્હિદેવાય તે સુવ્રતાય ।
 નમસ્તે નમિસ્વામિને નેમયેઽર્દન્ !, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૨૨ ॥
- 10 નમસ્તે પ્રમો ! પાર્શ્વવિશ્વેશ્વરાય, નમસ્તે વિમો ! વર્દ્ધમાનાભિધાય ।
 નમોઽચિન્ત્યમાહાત્મ્યચિદ્વૈભવાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૨૩ ॥
- નમસ્તેઽવસર્પિણ્યમિલ્યેઽવ કાલે, નમસ્તે ચતુર્વિંશતાવશ્ચિતાહિષ્ટ્રે ।
 નમઃ કેવલજ્ઞાનિયુલ્યાહ્યાય, નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે નમસ્તે ॥ ૧૨૪ ॥

મંગલા માતાના પુત્ર પરમ મંગલરૂપ શ્રીસુમતિનાથરૂપ આપને નમસ્કાર થાઓ । તેજના ધામરૂપ શ્રીપદ્મપ્રભ્રમુ રૂપ આપને નમસ્કાર થાઓ । શ્રીસુપાર્શ્વનાથ અને શ્રીચન્દ્રપ્રમ રૂપ આપને નમસ્કાર 15 થાઓ ॥ ૧૧૯ ॥

શ્રીપુષ્પદંત (સુવિધિનાથ) તથા શીતલનાથ રૂપ આપને નમસ્કાર થાઓ । શ્રીવૈષ્ણુમાતાના પુત્ર શ્રીશ્રેયાંસનાથ રૂપ આપને નમસ્કાર થાઓ । સજ્જનોને પૂજ્ય એવા શ્રીવાસુપૂજ્યસ્વામી રૂપ આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૨૦ ॥

શ્યામા માતાના સુપુત્ર શ્રીવિમલનાથરૂપ હે પરમનેતા ! આપને નમસ્કાર થાઓ । શ્રીઅનંતનાથ 20 તથા શ્રીધર્મનાથરૂપ આપને નમસ્કાર થાઓ । શ્રીશાન્તિનાથ તથા શ્રીકુન્થુનાથરૂપ આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૨૧ ॥

દેવોથી વંદિત શ્રી અરનાથ નામક પ્રમો ! આપને નમસ્કાર થાઓ । શ્રીમલ્હિદેવ અને શ્રીમુનિસુવ્રત-રૂપ આપને નમસ્કાર થાઓ । શ્રીનમિનાથ અને શ્રીનેમિનાથરૂપ હે અરિહંત ! આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૨૨ ॥

વિશ્વેશ્વર શ્રીપાર્શ્વનાથરૂપ હે પ્રમો આપને નમસ્કાર થાઓ । શ્રીવર્દ્ધમાન નામક હે વિમો ! 25 આપને નમસ્કાર થાઓ । અચિન્ત્ય માહાત્મ્ય અને અચિન્ત્ય જ્ઞાનરૂપ વૈભવથી શોભતા આપને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૨૩ ॥

અવસર્પિણી નામના આ કાલમાં થયેલી ચોવીશીમાં પૂજાયેલા ચરણકમલવાળા આપને નમસ્કાર થાઓ । (અતીતકાલે થયેલા) શ્રી કેવલજ્ઞાની વગેરે નામવાળા ચોવીશ તીર્થકરોને નમસ્કાર થાઓ ॥ ૧૨૪ ॥

नमोऽनागतोत्सर्पिणीकालभोगे, चतुर्विंशतावेष्यदाह्रन्त्यशक्त्यै ।
 नमः स्वामिने पद्मनाभादिनाम्ने, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२५ ॥
 दशस्वप्यथैवं नमः कर्मभूषु, चतुर्विंशतौ ते नमोऽनन्तमूर्त्यै ।
 नमोऽध्यक्षमूर्त्यै विदेहावनीषु, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२६ ॥
 नमस्ते प्रभो ! स्वामिसीमन्धराय, नमस्तेऽधुनाह्रन्त्यलक्ष्मीवराय ।
 नमः प्राग्विदेहावनीमण्डनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२७ ॥
 नमस्तेऽधुना दृग्विदेहोद्गताय, नमस्ते दशद्वैतदेवाद्भुताय ।
 नमः सन्ततप्रातिहार्याष्टकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२८ ॥
 नमो भूर्भुवः स्वस्त्रयीशाश्वताय, नमस्ते त्रिलोकीस्थिरस्थापनाय ।
 नमो देवमर्त्यासुराम्यर्चिताय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १२९ ॥
 नमः स्वर्विमानेषु देवार्चिताय, नमो ज्योतिष्केष्विन्दुसूर्यैर्नताय ।
 नमोऽथापि नम्रासुरव्यन्तराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३० ॥

5

10

अनागत (आवता) उत्सर्पिणी काल संकंधी चोवीशीमां आह्रन्त्य (अरिहंतपणुं) रूप शक्तिने धारण
 करनारा श्रीपद्मनाभादि नामवाळा श्री जिनेश्वरोने नमस्कार थाओ ॥ १२५ ॥

ए ज प्रमाणे दशे कर्मभूमि (पांच भरत अने पांच ऐरवत) मां नी चोवीशीओमां अनंत मूर्तिरूप
 आपने नमस्कार थाओ । महाविदेहनी भूमिओमां अध्यक्ष (प्रत्यक्ष) मूर्तिवाळा विहरमान तीर्थकरोने नमस्कार
 थाओ ॥ १२६ ॥

विरहमान तीर्थकर श्रीसीमंधरस्वामिरूप हे प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । अत्यारे अहंतपणानी
 लक्ष्मीना स्वामी एवा हे श्रीसीमंधर प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ । पूर्वे महाविदेहनी भूमिना मंडन हे
 सीमंधर प्रभो ! आपने नमस्कार थाओ ॥ १२७ ॥

20

अत्यारे प्रत्यक्षपणे ब्रह्मे बाजुना विदेहोमां रहेला वीश अद्भुत तीर्थकररूप आपने नमस्कार
 थाओ । सदा (सुंदर) अष्ट महाप्रातिहार्य सहित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ १२८ ॥

स्वर्ग, मर्त्य ने पाताळ रूप त्रणे लोकमां शाश्वत एवा आपने नमस्कार थाओ । त्रणे लोकमां
 स्थिर छे स्थापना जैमनी एवा आपने (शाश्वत स्थापना जिनेने) नमस्कार थाओ । मनुष्यो, देवो अने
 असुरोयी अर्चित एवा आपने नमस्कार थाओ ॥ १२९ ॥

25

स्वर्गलोकना विमानोमां देवोयी पूजित एवा आपने नमस्कार थाओ । ज्योतिष्क विमानोमां सूर्येद्रो
 अने चन्द्रेन्द्रोवडे नमस्कार कराता आपने नमस्कार थाओ । असुरो (भवनपति देवो) अने व्यंतरो वडे
 नमस्कार कराता आपने नमस्कार थाओ ॥ १३० ॥

- नमोऽलङ्कृतस्वेषभृद्भूद्वराय, नमो व्याप्तनिशेषशस्यास्पदाय ।
 नमः सर्वविश्वस्थितिस्थापकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३१ ॥
- नमस्तीर्थराजाय तेऽष्टापदाय, नमः स्वर्णरत्नार्हदर्चास्पदाय ।
 नमस्ते नतश्राद्धविद्याधराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३२ ॥
- 5 नमस्तीर्थसम्मेशैलाह्वयाय, नमो विंशतिप्राप्तनिःश्रेयसाय ।
 नमःश्रव्यदिव्यप्रभावाश्रयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३३ ॥
- नमश्चोऽज्यन्ताद्रितीर्थोत्तमाय, नमो जातनेमित्रिकल्याणकाय ।
 नमः शोभितोद्धारसौराष्ट्रकाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३४ ॥
- नमस्तेऽर्बुदायाप्तचैत्यार्बुदाय, नमो भव्यहृत्केकिलोकाम्बुदाय ।
 10 नमः प्राच्यवंशेभ्यकीर्तिध्वजाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३५ ॥
- नमस्ते प्रभो ! पार्श्वशङ्खेश्वराय, नमस्ते यशोगौरगोडीधराय ।
 नमस्ते वरकाणतीर्थेश्वराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३६ ॥

जेणे (आर्हन्त्यशक्ति) पोतानी स्थापनाओ वडे श्रेष्ठ पर्वतो अलङ्कृत कर्या छे एवा आपने नमस्कार थाओ । सर्व प्रशस्त स्थानोमां व्याप्त एवा आपने नमस्कार थाओ । सर्व विश्वस्थितिना स्थापक एवा आपने 15 नमस्कार थाओ ॥ १३१ ॥

तीर्थाधिराज अष्टापदने नमस्कार थाओ । स्वर्ण अने रत्ननी जिन प्रतिमाओथी शोभता ते तीर्थने नमस्कार थाओ । श्रद्धावान विद्याधरो वडे नमस्कृत ते तीर्थने नमस्कार थाओ ॥ १३२ ॥

सम्मेशैल नामना तीर्थने नमस्कार थाओ । ज्यां वर्तमान चौवीशीना २० तीर्थकरो मोक्ष पाम्या एवा ते तीर्थने नमस्कार थाओ । सांभळवा योग्य दिव्य प्रभावना आश्रयभूत ते तीर्थने नमस्कार 20 थाओ ॥ १३३ ॥

श्री उज्जयन्ताद्रि (गिरनार) नामना उत्तम तीर्थने नमस्कार थाओ । ज्यां श्री नेमिनाथ प्रभुना त्रण कल्याणक थया छे एवा ते तीर्थने नमस्कार थाओ । सुंदर उद्धारोवडे जे सौराष्ट्रदेशने शोभावी रह्युं छे एवा श्री शत्रुंजय तीर्थाधिराजने नमस्कार थाओ ॥ १३४ ॥

परम-आप्त श्री जिनेश्वर भगवंतना चैत्यो वडे अर्बुद (शोभित) एवा अर्बुदाचलने नमस्कार 25 थाओ । भव्यजनोना हृदयरूप मयूरोने आह्लादित करनार मेघसमान ए तीर्थने नमस्कार थाओ । प्राच्य (प्राग्वाट) वंशना धनाढ्योनी कीर्तिना ध्वजरूप ए तीर्थने वारंवार नमस्कार थाओ ॥ १३५ ॥

श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ नामना हे प्रभु! आपने नमस्कार थाओ । यशवडे उज्ज्वल एवा श्री गोडी पार्श्वनाथने नमस्कार थाओ । वरकाणा तीर्थना स्वामी श्री वरकाणा पार्श्वनाथने नमस्कार थाओ ॥ १३६ ॥

नमस्तेऽन्तरिक्षाय वामाऽङ्गजाय, नमः सुरतस्थाप ते दिग्गजाय ।
 नमो नाथ ! जीराउलीमण्डनाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३७ ॥
 नमो देशपूर्यादिनानाह्वयाय, नमो ध्येयनाम्ने महिम्नाऽव्ययाय ।
 नमस्ते कृतारिष्टदुष्टक्षयाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३८ ॥
 नमो वर्द्धमानप्रभोः शासनाय, नमस्ते चतुर्वर्णसङ्घाय नित्यम् ।
 नमो मन्त्रराजाय ते ध्येयपञ्च !, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १३९ ॥
 नमो जैनसिद्धान्तदुग्धार्णवाय, नमोऽनेकतत्त्वार्थरत्नाश्रयाय ।
 नमो ह्य (ह)धविद्येन्द्रासुन्दराय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १४० ॥
 नमो दर्शनज्ञानचारित्रशुद्धयै, नमो भव्यसर्वोपघ्ना(पाप) शुद्धयै ।
 नमो भावनिर्ग्रन्थतथ्यक्रियायै, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १४१ ॥
 नमः श्राद्धधर्माय दानोत्तमाय, नमस्ते चतुर्वर्गसिद्धिक्षमाय ।
 नमस्ते चतुःशालकल्पद्रुमाय, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १४२ ॥

5

10

वामा माताना पुत्र अंतरिक्ष पार्श्वनाथने नमस्कार थाओ । सुरतमां रहेला दिग्गज पार्श्वनाथने नमस्कार थाओ । श्री जीराउली मंडन पार्श्वनाथने नमस्कार थाओ ॥ १३७ ॥

देश, नगर वगैरेने अनुसरता अनेक नामोवाळा आपने नमस्कार थाओ । जेमनुं नाम ध्येय 15 छे अने महिमा वडे अव्यय एवा आपने नमस्कार थाओ । दुष्ट अरिद्येनो क्षय करनारा आपने वांवार नमस्कार थाओ ॥ १३८ ॥

श्रीवर्द्धमान प्रभुना शासनने नमस्कार थाओ । श्रीचतुर्विध संघने सदा नमस्कार थाओ । पांच ध्येयवाळा मन्त्रराज (नवकार) ने नमस्कार थाओ ॥ १३९ ॥

जैन सिद्धान्तरूपी क्षीरसमुद्रने नमस्कार थाओ । अनेक तत्त्वार्थरूप रत्नना आश्रयभूत ते 20 जैनसिद्धान्तरूप क्षीरसमुद्रने नमस्कार थाओ । मनोहर विद्यालक्ष्मीवडे शोभता ते जैनसिद्धान्तरूप क्षीरसमुद्रने नमस्कार थाओ ॥ १४० ॥

दर्शन ज्ञान अने चारित्रनी शुद्धिने नमस्कार थाओ । भव्य एवां सर्व साधनो वडे थती पापशुद्धिने नमस्कार थाओ । भावनिर्ग्रन्थनी तथ्य (यथार्थ) क्रियाने नमस्कार थाओ । (अथवा दर्शन ज्ञान चारित्रनी शुद्धिने करनारी अने भव्य एवां सर्व साधनोवडे पापशुद्धिने करनारी अवी भावनिर्ग्रन्थनी तथ्य क्रियाने नमस्कार 25 हो) ॥ १४१ ॥

दानवडे उत्तम एवा श्राद्धधर्मेने नमस्कार थाओ । चारे वर्गनी (पुरुषार्थनी) सिद्धि करवामां समर्थ एवा श्राद्धधर्मेने नमस्कार थाओ । दानादि चार प्रकारना धर्मरूप शाखाओवाळा कल्पवृक्ष समान श्रावकधर्मेने नमस्कार थाओ ॥ १४२ ॥

नमो जैनवागीश्वरीदेवतायै, नमो वैनयिक्या सुधीसेवितायै ।
 नमो वाङ्मयाभोग्घषीयूषवृष्ट्यै, नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ १४३ ॥
 नमस्कार एकोऽपि चेत्तीर्थनेतुर्जनांस्तारयत्येव संसारवाद्धेः ।
 तदेतत्सहस्रं पुनः किं न हन्यान्नृणाङ्गिखिषम्भूरिजन्मान्तरोत्थम् ॥ १४४ ॥

5

तथा चाहुः—

इको वि नमुकारो, जिणवरवसहस्र वद्धमाणस्स ।
 संसारसागराओ, तारेइ नरं व नारिं वा ॥ १४५ ॥
 स्तवोऽयं प्रातरुदित-स्तमस्तोमच्छिद्धर्हताम् ।
 नमस्कारसहस्रेण, सहस्रकिरणायताम् ॥ १४६ ॥

10

सहस्रकिरणस्येव, स्तवस्यास्य प्रभावतः ।
 दूरे दोषाः पलायन्ते, पुण्याहः प्रकटो भवेत् ॥ १४७ ॥
 स्थित्वा वर्षारान्त्रं, गन्धारे, क्षमाग्निसंयममितेऽब्दे (१७३१)
 श्रीविजयप्रभसूरिः, प्रसादतः स्तोत्रमिदमुदितम् ॥ १४८ ॥

जिनवाणीनी अधिष्ठात्री श्रीवागीश्वरीदेवीने नमस्कार थाओ । विनय वडे बुद्धिमानोए सेवेली एवी
 15 ते देवीने नमस्कार थाओ । वाणीमय अमोघ अमृतने वरसावनारी ते देवीने नमस्कार थाओ अथवा
 वैनयिकी बुद्धि वडे (विनय वडे) बुद्धिमान पुरुषो वडे सेवित अने सुवचनरूप अमोघ अमृतने वरसावनारी
 अेवी श्री जिनवाणी-रूप देवताने नमस्कार थाओ ॥ १४३ ॥

(उपर प्रमाणेना १४३ काव्योमां दरेकमां सात सात वार 'नमः' शब्द आवतो होवाथी एकंदर
 एक हजारने एक वार नमस्कार थयेल छे ।)

20 तीर्थंकर भगवंतने एक वार करेलो नमस्कार पण मनुष्योने संसार-समुद्रथी तारे छे तो पछी
 आ हजार वार करेल नमस्कार मनुष्योनां अनेक जन्मोनां करेलां पापोनां नाश शुं न करे ? अर्थात् जरूर
 करे ॥ १४४ ॥

कह्युं छे के—

जिनेश्वरोमां वृषभ समान श्रीवर्द्धमान स्वामीने करायेलो एक पण नमस्कार संसार-सागरथी
 25 पुरुष अथवा स्त्रीने तारे छे ॥ १४५ ॥

सवारमां गवायेलुं आ अरिहंतोनुं स्तवन हजार नमस्कार वडे सहस्र (हजार) किरणवाळा सूर्य
 सदृश अज्ञानांधकारनुं नाशक थाओ ॥ १४६ ॥

सहस्र किरणवाळा सूर्यनी जेम आ स्तवना प्रभावथी सर्व दोष रूप दोषा (रात्रि) दूर थाय छे
 अने पुण्यरूप दिवस प्रगट थाय छे ॥ १४७ ॥

30 गंधार नगरमां वर्षारान्त्र (चातुर्मास) रहीने संवत् १७३१ वर्षे गच्छाधिपति श्रीविजयप्रभसूरिनी
 कृपाथी आ स्तोत्र रचवामां आव्युं छे ॥ १४८ ॥

श्रीहीरहीरविजयाह्वयसूरिशिष्य-
श्रीकीर्तिकीर्तिविजयाभिधवाचकानाम् ।
शिष्येण दौकितमिदं भगवत्पदाग्रे,
स्तोत्रं सुवर्णरचितं विनयाभिधेन ॥ १४९ ॥

॥ इति महामहोपाध्यायश्रीविनयविजयवाचकपुङ्गवविरचितं श्रीजिनसहस्रनाम स्तोत्रं सम्पूर्णम् । 5

हीरला श्रीहीरविजयसूरि'ना शिष्य सुंदर कीर्तिवाळा श्रीकीर्तिविजय उपाध्यायना श्रीविनयविजय नामना शिष्ये सुवर्ण (सारा अक्षरो) वडे रचेळुं आ स्तोत्र भगवंतना चरणकमलोमां धर्युं छे ॥ १४९ ॥

इति श्रीजिनसहस्रनामस्तोत्र सार्थ सम्पूर्ण ।

परिचय

श्री 'जिनसहस्रनामस्तोत्र' (गुजराती अर्थयुक्त) श्रीजैनधर्मप्रसारक सभा, भावनगर तरफयी 10 वि. सं. १९९४ मां प्रकाशित थयेळुं छे ।

आ स्तोत्रना कर्ना महामहोपाध्याय श्रीविनयविजयजी महाराज छे । तेओ कान्य, व्याकरण, न्याय, आगम वगैरे अनेक शास्त्रोमां निपुण हता । तेमना लोकप्रकाश, कल्पसूत्रसुबोधिका, शान्त-सुधारस, विनयविलास वगैरे अनेक ग्रंथो प्रसिद्ध छे । तेओश्रीए आ स्तोत्र वि. सं. १७३१ मां गांधार नगरमां चातुर्मासमां रचेळुं छे । आखुं स्तोत्र भुजङ्गवृत्तमां होवाथी गेय छे अने तेथी ज कर्णप्रिय, मनोहर अने 15 शुभभाववर्धक छे ।

तेना मुख्य श्लोक १४३ छे । ते दरेकमां सात वार 'नमः' पद आवे छे । ए रीते एकन्दर १००१ वार परमात्माने नमस्कार थाय छे । तेथी 'जिनसहस्रनामस्तोत्र' ए नाम सार्थक छे । वळी 'नम्' धातु उपर भाववाचक नाम 'नाम' पण थई शके छे । ए अपेक्षाए प्रस्तुत प्रन्थतुं नाम अधिक सार्थक लागे छे ।

श्लोक २१ यी ११७ मां श्रीतीर्थकर भगवतेतुं स्वर्ग-च्यवनथी मांडीने मोक्षगमन सुधीतुं सामान्य चरित्र क्रमशः अत्यन्त सुन्दर रीते रजु कर्युं छे । त्यार पछी सर्व नमस्करणीय तत्त्वोने सुंदर रीते स्तव्यां छे । आ स्तोत्रमांना केटलांक विशेषणो तो अर्थनी दृष्टिए बडुज गंभीर छे । उच्च प्रकारना आराधक-भाव विना ए विशेषणोतुं सर्जन शक्य नथी ।

श्रीतीर्थकर परमात्मानी भक्ति जेमने अत्यन्त प्रिय छे, एवा मुमुक्षुओ माटे आ स्तोत्र कंठस्थ 25 करवा योग्य छे । कंठस्थ कर्या पछी प्रमु सन्मुख प्रदान्त वातावरणमां ज्यारे एने गावामां आवे छे, त्यारे एनाथी जे चित्तनी प्रसन्नता प्राप्त थाय छे, सेतुं वर्णन अहीं शी रीते करी काय ?

'नमस्कार महामन्त्र'ना प्रथम-पदना अर्थने आ स्तोत्र सुंदर रीते व्यक्त करनारुं होवाथी प्रस्तुत प्रन्थमां अमे एनो संग्रह करेल छे.

१ श्री अने ही देवताओ जेमने सुप्रसन्न छे एवा श्री हीरविजयसूरि अने श्री अने कीर्ति जेमने सुप्रसन्न छे 30 एवा श्री कीर्तिविजय उपाध्याय ००० एवो अर्थ पण कदाच ग्रंथकर्ताने अभिप्रेत होय ।

पण्डित-आशाधरविरचितं
जिनसहस्रनामस्तवनम् ॥

5 प्रभो भवाङ्गभोगेषु, निर्विण्णो दुःखभीरुकः ।
एष विज्ञापयामि त्वां, शरण्यं करुणार्णवम् ॥ १ ॥
सुखलालसया मोहाद्, भ्राम्यन् बहिरितस्ततः ।
सुखैकदेतोर्नामापि, तव न ज्ञातवान् पुरा ॥ २ ॥
अद्य मोहप्रहावेशशैथिल्यात् किञ्चिदुन्मुखः ।
अनन्तगुणमोक्षेभ्यस्त्वां श्रुत्वा स्तोतुमुद्यतः ॥ ३ ॥
10 भक्त्या प्रोत्साह्यमानोऽपि, दूरं शक्त्या तिरस्कृतः ।
त्वां नामाष्ट(ष्टाभ्र)सहस्रेण, स्तुत्वाऽऽत्मानं पुनाम्यहम् ॥ ४ ॥
जिन-सर्वज्ञ-यज्ञार्ह-तीर्थरूपाथ-योगिनाम् ।
निर्वाण-ब्रह्म-बुद्धान्तकृतां चाष्टोत्तरैः शतैः ॥ ५ ॥

तद्यथा—

१ अथ जिनशतम्

15 जिनो जिनेन्द्रो जिनराड्, जिनपृष्ठो जिनोत्तमः ।
जिनाधिपो जिनाधीशो, जिनस्वामी जिनेश्वरः ॥ ६ ॥
जिननाथो जिनपतिर्जितराजो जिनाधिराट् ।
जिनप्रभुर्जिनविभुर्जिनभर्ता जिनाधिभूः ॥ ७ ॥
20 जिननेता जिनेशानो, जिनेनो जिननायकः ।
जिनेड् जिनपरिवृढो, जिनदेवो जिनेशिता ॥ ८ ॥
जिनाधिराजो जिनपो, जिनेशी जिनशासिता ।
जिनाधिनाथोऽपि जिनाधिपतिर्जिनपालकः ॥ ९ ॥
जिनचन्द्रो जिनादित्यो, जिनाकौ जिनकुञ्जरः ।
25 जिनेन्दुर्जिनधौरेयो, जिनधुर्यो जिनोत्तरः ॥ १० ॥
जिनवर्यो जिनवरो, जिनसिंहो जिनोद्ग्रहः ।
जिनर्षभो जिनवृषो, जिनरत्नं जिनोरसम् ॥ ११ ॥
जिनेशो जिनशार्दूलो, जिनाग्र्यो जिनपुङ्गवः ।
जिनहंसो जिनोत्संसो, जिननागो जिनाग्रणीः ॥ १२ ॥
30 जिनप्रवेकश्च जिनग्रामणीर्जिनसप्तमः ।
जिनप्रवर्हः परमजिनो, जिनपुरोगमः ॥ १३ ॥
जिनध्रेष्ठो जिनज्येष्ठो, जिनमुख्यो जिनाग्रिमः ।
श्रीजिनश्चोत्तमजिनो, जिनवृन्दारकोऽरिजित् ॥ १४ ॥

निर्विघ्नो विरजाः शुद्धो, निस्तमस्को निरञ्जलः ।
 घातिकर्मान्तकः कर्ममर्मावित्, कर्महराऽनघः ॥ १५ ॥
 वीतरागोऽक्षुब्धश्चेष्टो, निर्मोहो निर्मदोऽगदः ।
 वि(वै)नृष्णो निर्ममोऽसंगो, निर्भयो वीतविस्मयः ॥ १६ ॥
 अस्वप्नो निःश्रमोऽजन्मा, निःस्वेदो निर्जरोऽमरः ।
 अरत्यतीतो निश्चिन्तो, निर्विषादस्त्रिषष्टिजित् ॥ १७ ॥

5

२ अथ सर्वज्ञशतम्

सर्वज्ञः सर्ववित्सर्वदर्शी सर्वावलोकनः ।
 अनन्तविक्रमोऽनन्तवीर्योऽनन्तसुखात्मकः ॥ १८ ॥
 अनन्तसौख्यो विश्वज्ञो, विश्वदृष्ट्वाऽस्त्रिलार्थदृक् ।
 न्यक्षदृग्विश्वतश्चक्षुर्विश्वचक्षुरशेषवित् ॥ १९ ॥
 आनन्दः परमानन्दः, सदानन्दः सद्बोधयः ।
 नित्यानन्दो महानन्दः, परानन्दः परोदयः ॥ २० ॥
 परमोजः परंतेजः, परंघाम परंमहः ।
 प्रत्यग्ज्योतिः परंज्योतिः, परंब्रह्म परंरहः ॥ २१ ॥
 प्रत्यगात्मा प्रबुद्धात्मा, महात्माऽऽत्ममहोदयः ।
 परमात्मा प्रशान्तात्मा, परात्माऽऽत्मनिकेतनः ॥ २२ ॥
 परमेष्ठी महेश्वात्मा, श्रेष्ठात्मा स्वात्मनिष्ठितः ।
 ब्रह्मनिष्ठो महानिष्ठो, निरूढात्मा दृढात्मदृक् ॥ २३ ॥
 एकविधो महाविधो, महाब्रह्मपदेश्वरः ।
 पंचब्रह्ममयः सार्धः, सर्वविद्येश्वरः स्वभूः ॥ २४ ॥
 अनन्तधीरनन्तात्माऽनन्तशक्तिरनन्तदृक् ।
 अनन्तानन्तधीशक्तिरनन्तचिदनन्तमुत् ॥ २५ ॥
 सदाप्रकाशः सर्वार्थसाक्षात्कारी समग्रधीः ।
 कर्मसाक्षी जगच्चक्षुरलक्ष्यात्माऽचलस्थितिः ॥ २६ ॥
 निराबाधोऽप्रतर्क्यात्मा, धर्मचक्री विदांबरः ।
 भूतात्मा सहजज्योतिर्विश्वज्योतिरतीन्द्रियः ॥ २७ ॥
 केवली केवलालोको, लोकालोकविलोकनः ।
 विविक्तः केवलोऽव्यक्तः, शरण्योऽचिन्त्यवैभधः ॥ २८ ॥
 विश्वभृद्विश्वरूपात्मा, विश्वात्मा विश्वतोमुखः ।
 विश्वव्यापी स्वयंज्योतिरचिन्त्यात्माऽमित(मल)प्रभः ॥ २९ ॥
 महौदार्यो महाबोधिर्महालाभो महोदयः ।
 महोपभोगः सुगतिर्महाभोगो महाबलः ॥ ३० ॥

10

15

20

25

30

३ अथ यज्ञार्हशतम्

यज्ञार्हो भगवानर्हन्महार्हो मघवार्षितः ।
 भूतार्थयज्ञपुरुषो, भूतार्थक्रतुपुरुषः ॥ ३१ ॥

35

- पूज्यो भट्टारकस्तत्रभवानत्रभवान् महान् ।
 महामहा(होऽ)ईस्तत्रायुस्ततो दीर्घायुरर्ष्यवाक् ॥ ३२ ॥
 आराध्यः परमाराध्यः, पञ्चकल्याणपूजितः ।
 5 दृग्विशुद्धिगणोद्गो, वसुधाराचितस्पर्धः ॥ ३३ ॥
 सुस्वप्नदर्शी दिव्यौजाः, शचीसेवितमातृकः ।
 *स्याद्रत्नगर्भः श्रीपूतगर्भो गर्भोत्सवोच्छ्रतः ॥ ३४ ॥
 दिव्योपचारोपचितः, पद्मभूर्निष्कलः स्वजः ।
 सर्वीयजन्मा पुण्याङ्गो, भास्वानुद्भूतदैवतः ॥ ३५ ॥
 विश्वविज्ञातसंभूतिर्विश्ववेधागमाद्भुतः ।
 10 शचीसृष्टप्रतिच्छन्दः सहस्राक्षो दृगुत्सवः ॥ ३६ ॥
 नृत्यदैरावतासीनसर्वशक्रनमस्कृतः ।
 हर्षाकुलामरखगचारणविमनोत्सवः ॥ ३७ ॥
 व्योमविष्णुपदा(द)रक्षा, -स्नानपीठायिताद्रिराद् ।
 तीर्थेशमन्यदुग्धाब्धि, -स्नानाम्बुस्नातवासवः ॥ ३८ ॥
 15 गन्धाम्बुपूतत्रैलोक्यो, वज्रसूचीशुचिश्रवाः ।
 कृतार्थितशचीहस्तः, -शक्रोद्धुष्टेष्टनामकः ॥ ३९ ॥
 शक्रारब्धानन्दनृत्यः, शचीविस्मापिताम्बिकः ।
 इन्द्रनृत्यन्तपितृको, रैदपूर्णमनोरथः ॥ ४० ॥
 आज्ञार्थीन्द्रकृतासेवो, देवर्षीष्टशिवोद्यमः ।
 20 दीक्षाक्षणशुद्धजगद् भूमिवःस्वःपतीडितः ॥ ४१ ॥
 कुबेरनिर्मितास्थानः, श्रीयुग्योगीश्वरार्चितः ।
 ब्रह्मेडयो *ब्रह्मविद् वेधो, याज्यो यज्ञपतिः क्रतुः ॥ ४२ ॥
 यज्ञाङ्गममृतं यज्ञो, हविः स्तुत्यः स्तुतीश्वरः ।
 भावो महामहपतिर्महायज्ञोऽप्रयाजकः ॥ ४३ ॥
 25 दयायागो जगत्पूज्यः, पूजाहो जगदार्चितः ।
 देवाधिदेवः शक्रार्च्यो, देवदेवो जगद्रूढः ॥ ४४ ॥
 संहृतदेवसंघार्च्यः, पश्यानो जयध्वजी ।
 भामण्डली चतुःषष्टिचामरो देवदुन्दुभिः ॥ ४५ ॥
 वागस्पृष्टासनः छत्रत्रयराद् पुष्पवृष्टिभाक् ।
 30 दिव्याशोको मानमर्दी, सङ्गीताहोऽष्टमङ्गलः ॥ ४६ ॥

४ अथ तीर्थकृच्छ्रतम्

- तीर्थकृष्तीर्थसृद् तीर्थकरस्तीर्थङ्करः सुदृक् ।
 तीर्थकर्ता तीर्थभर्ता, तीर्थेशस्तीर्थनायकः ॥ ४७ ॥
 धर्मतीर्थकरस्तीर्थप्रणेता तीर्थकारकः ।
 35 तीर्थप्रवर्त्तकस्तीर्थवेधास्तीर्थविधायकः ॥ ४८ ॥
 सत्यतीर्थकरस्तीर्थसेव्यस्तैर्थिकतारकः ।
 सत्यवाक्याधिपः सत्यशासनोऽप्रतिशासनः ॥ ४९ ॥

स्याद्वादी दिव्यगीर्दिव्यध्वनिरव्याहृतार्थवाक् ।	
पुण्यवागर्थ्यवागर्धमागधीयोक्तिरिद्धवाक् ॥ ५० ॥	
अनेकान्तदिगोकान्तध्वान्तभिद् दुर्णयान्तकृत् ।	
सार्यवागप्रयत्नोक्तिः प्रतितीर्थमदग्नवाक् ॥ ५१ ॥	
स्यात्कारध्वजवागीहापेतवागचलौष्ठवाक् ।	5
अपौरुषेयवाक्छास्ता, रुद्धवाक् सप्तभङ्गिवाक् ॥ ५२ ॥	
अवर्णगीः सर्वभाषामथगीर्व्यक्तवर्णगीः ।	
अमोघवागक्रमवागवाच्यानन्तवागवाक् ॥ ५३ ॥	
अद्वैतगीः सृष्टतगीः, सत्यानुभयगीः सुगीः ।	
योजनव्यापिगीः क्षीरगौरगीस्तीर्थकृत्वगीः ॥ ५४ ॥	10
भव्यैकश्रव्यगुः सद्गुञ्जिभ्रगुः परमार्थगुः ।	
प्रशान्तगुः प्राञ्जिकगुः, सुगुर्नियतकालगुः ॥ ५५ ॥	
सुश्रुतिः सुश्रुतो याज्यश्रुतिः सुश्रुन्महाश्रुतिः ।	
धर्मश्रुतिः श्रुतिपतिः, श्रुत्युद्धर्ता ध्रुवश्रुतिः ॥ ५६ ॥	
निर्वाणमार्गदिग्मार्गदेशकः सर्वमार्गदिक् ।	15
सारस्वतपथस्तीर्थपरमोत्तमतीर्थकृत् ॥ ५७ ॥	
देष्टा वाग्मीश्वरो धर्मशासको धर्मदेशकः ।	
वागीश्वरख्यपीनाथखिभङ्गीशो गिरांपतिः ॥ ५८ ॥	
सिद्धाक्षः सिद्धवागाश्वासिद्धः सिद्धैकशासनः ।	
जगत्प्रसिद्धसिद्धान्तः, सिद्धमन्त्रः सुसिद्धवाक् ॥ ५९ ॥	20
शुचिश्रवा निरुक्तोक्तिस्तन्त्रकून्यायशास्त्रकृत् ।	
महिष्ठवाग्महानादः, कवीन्द्रो दुन्दुभिस्वनः ॥ ६० ॥	

५ अथ नाथशतकम्

नाथः पतिः परिवृढः, स्वामी भर्ता विभुः प्रभुः ।	
ईश्वरोऽधीश्वरोऽधीशोऽधीशानोऽधीशितेशिता ॥ ६१ ॥	25
ईशोऽधिपतिरीशान इन इन्द्रोऽधिपोऽधिभूः ।	
महेश्वरो महेशानो महेशः परमेशिता ॥ ६२ ॥	
अधिदेवो महादेवो, देवखिभुवनेश्वरः ।	
विश्वेशो विश्वभूतेशो विश्वेड् विश्वेश्वरोऽधिराट् ॥ ६३ ॥	
लोकेश्वरो लोकपतिलोकनाथो जगत्पतिः ।	30
त्रैलोक्यनाथो लोकेशो जगन्नाथो जगत्प्रभुः ॥ ६४ ॥	
पिताः परः परतरो, जेता जिष्णुरनीश्वरः ।	
कर्ता प्रभूष्णुर्भ्राजिष्णुः, प्रभविष्णुः स्वयंप्रभः ॥ ६५ ॥	
लोकजिद्धिश्चजिद्धिश्चविजेता विश्वजित्स्वरः ।	
जगज्जेता जगज्जैत्रो, जगज्जिष्णुर्जगज्जयी ॥ ६६ ॥	35
अध्रणीर्ध्रामणीर्नेता, भूर्भुवःस्वरधीश्वरः ।	
धर्मनायक ऋद्धीशो, भूतनाथश्च भूतभृत् ॥ ६७ ॥	

- गतिः पाता वृषो वर्यो, मन्त्रकृच्छुभलक्षणः ।
 लोकाध्यक्षो दुराघर्षो, भव्यबन्धुर्निरुत्सुकः ॥ ६८ ॥
 घीरो जगद्धितोऽजय्यस्त्रिजगत्परमेश्वरः ।
 विश्वासी सर्वलोकेशो, विभवो भुवनेश्वरः ॥ ६९ ॥
 5 त्रिजगद्ब्रह्मस्तु कृत्स्त्रिजगन्मङ्गलोदयः ।
 धर्मचक्रायुधः सद्योजातस्त्रैलोक्यमङ्गलः ॥ ७० ॥
 वरदोऽप्रतिघोऽच्छेघो, दृढीयानभयङ्करः ।
 महाभागो निरौपम्यो, धर्मसाम्राज्यनायकः ॥ ७१ ॥

६ अथ योगिशतम्

- 10 योगी प्रव्यक्तनिर्वेदः, साम्यारोहणतत्परः ।
 सामायिकी सामयिको, निःप्रमादोऽप्रतिक्रमः ॥ ७२ ॥
 यमः(मी)प्रधाननियमः, स्वभ्यस्तपरमासमः ।
 प्राणायामचणः सिद्धप्रत्याहारो जितेन्द्रियः ॥ ७३ ॥
 धारणाधीश्वरो धर्मध्याननिष्ठः समाधिराट् ।
 15 स्फुरत्समरसीभावः, एकीकरणनायकः ॥ ७४ ॥
 निर्ग्रन्थनाथो योगीन्द्रः, ऋषिः साधुर्यतिर्मुनिः ।
 महर्षिः साधुधौरेयो, यतिनाथो मुनीश्वरः ॥ ७५ ॥
 महामुनिर्महामौनी, महाध्यानी महाव्रती ।
 महाक्षयो महाशीलो, महादान्तो महादमः ॥ ७६ ॥
 20 निर्लेपो निर्भ्रमस्वान्तो, धर्माध्यक्षो दयाध्वजः ।
 ब्रह्मयोनिः स्वयंबुद्धो, ब्रह्मज्ञो ब्रह्मतत्त्ववित् ॥ ७७ ॥
 पूतात्मा स्नातको दान्तो, भदन्तो वीतमत्सरः ।
 धर्मवृक्षायुधोऽक्षोभ्यः, प्रपूतात्माऽमृतोद्भवः ॥ ७८ ॥
 मन्त्रमूर्तिः स्व(सु)सौम्यात्मा, स्वतन्त्रो ब्रह्मसंभवः ।
 25 सुप्रसन्नो गुणाम्भोधिः, पुण्यापुण्यनिरोधकः ॥ ७९ ॥
 सुसंवृत्तः सुगुप्तात्मा, सिद्धात्मा निरुपप्लवः ।
 महोदको महोपायो, जगदेकपितामहः ॥ ८० ॥
 महाकारुणिको गुण्यो, महाक्लेशाङ्कुराः शुचिः ।
 अरिञ्जयः सदायोगः, सदाभोगः सदाधृतिः ॥ ८१ ॥
 30 परमौदासिताऽनाश्वान्, सत्याशीः शान्तनायकः ।
 अपूर्ववैद्यो योगज्ञो, धर्ममूर्तिरधर्मघ(मु)क् ॥ ८२ ॥
 ब्रह्मेड् महाब्रह्मपतिः, कृतकृत्यः कृतकतुः ।
 गुणाकरो गुणोच्छेदी, निर्निमेषो निराश्रयः ॥ ८३ ॥
 सूरिः सुनयतत्त्वज्ञो, महामैत्रीमयः शमी ।
 35 प्रक्षीणबन्धो निर्द्वन्द्वः, परमर्षिरनन्तगः ॥ ८४ ॥

७ अथ निर्वाणशतम्

निर्वाणः सागरः प्राज्ञैर्महासाधुर्दाहृतः ।	
विमलाभोऽथ शुद्धाभः, धीधरो दक्ष इत्यपि ॥ ८५ ॥	
अमलाभोऽप्युद्धरोऽग्निः, संयमश्च शिवस्तथा ।	
पुष्पाञ्जलिः शिवगुण, उत्साहो ज्ञानसंज्ञकः ॥ ८६ ॥	5
परमेश्वर इत्युक्तो, विमलेशो यशोधरः ।	
कृष्णो ज्ञानमतिः शुद्धमतिः श्रीभद्रशान्तयुक् ॥ ८७ ॥	
वृषभस्तद्वद्विजितः, संभवश्चाभिनन्दनः ।	
मुनिभिः सुमतिः पद्मप्रभः प्रोक्तः सुपार्श्वकः ॥ ८८ ॥	
चन्द्रप्रभः पुष्पदन्तः, शीतलः श्रेयसाङ्गयः ।	10
वासुपूज्यश्च विमलोऽनन्तजिद्धर्म इत्यपि ॥ ८९ ॥	
शान्तिः कुन्धुररो महिः सुमतो नमिरप्यतः ।	
नेमिः पार्श्वो वर्धमानो, महावीरः सुवीरकः ॥ ९० ॥	
सन्मतिश्चाकथि महति महावीर इत्यथ ।	
महापद्मः सूरदेवः, सुप्रभश्च स्वयंप्रभः ॥ ९१ ॥	15
सर्वायुधो जयदेवो, भवेदुदयदेवकः ।	
प्रभादेव उदङ्कश्च, प्रश्नकीर्तिर्जयाभिधः ॥ ९२ ॥	
पूर्णबुद्धिर्निष्कषायो, विज्ञेयो विमलप्रभः ।	
बहलो निर्मलश्चिप्रगुप्तः समाधिगुप्तकः ॥ ९३ ॥	
स्वयम्भूश्चापि कन्दर्पो, जयनाथ इतीरितः ।	20
श्रीविमलो दिव्यवादोऽनन्तवीरोऽप्युदीरितः ॥ ९४ ॥	
पुरुदेवोऽथ सुविधिः, प्रज्ञापारमितोऽव्ययः ।	
पुराणपुरुषो धर्मसारथिः शिवकीर्त्तनः ॥ ९५ ॥	
विश्वकर्माऽक्षरोऽछन्ना, विश्वभूर्विश्वनायकः ।	
दिगम्बरो निरातङ्को, निरादेको भवान्तकः ॥ ९६ ॥	25
ददमतो नयोबुद्धो, निःकलङ्कोऽकलाघरः ।	
सर्वज्ञेशापहोऽक्षय्यः, ज्ञान्तः श्रीवृक्षलक्षणः ॥ ९७ ॥	

८ अथ ब्रह्मशतम्

ब्रह्मा चतुर्मुखो धाता, विधाता कमलासनः ।	
अञ्जभूरात्मभूः स्रष्टा, सुरज्येष्ठः प्रजापतिः ॥ ९८ ॥	30
हिरण्यगर्भो वेदज्ञो, वेदाङ्गो वेदपारगः ।	
अजो मनुः शतानन्दो, हंसयानरूपीप्रयः ॥ ९९ ॥	
विष्णुस्त्रिविक्रमः शौरिः, धीपतिः पुरुषोत्तमः ।	
वैकुण्ठः पुण्डरीकाक्षो, हृषीकेशो हरिः स्वभूः ॥ १०० ॥	
विश्वम्भरोऽसुरध्वंसी, माधवो बलिबन्धनः ।	35
अधोक्षजो मधुद्रेषी, केशवो विष्टरभवाः ॥ १०१ ॥	

- श्रीवत्सलाञ्छनः श्रीमानच्युतो नरकान्तकः ।
 विष्वक्सेनश्चक्रपाणिः, पद्मनाभो जनार्दनः ॥ १०२ ॥
 श्रीकण्ठः शङ्करः शम्भुः, कपाली वृषकेतनः ।
 मृत्युञ्जयो विरूपाक्षो, वामदेवखिलोचनः ॥ १०३ ॥
 5 उमापतिः पशुपतिः, स्मरारिखिपुरान्तकः ।
 अर्धनारीश्वरो रुद्रो, भवो भर्गः सदाशिवः ॥ १०४ ॥
 जगत्कर्त्ताऽन्धकारातिरजादिनिधनो हरः ।
 महासेनस्तारकजिद्गणनाथो विनायकः ॥ १०५ ॥
 विरोचनो वियद्रत्नं, द्वादशात्मा विभावसुः ।
 10 द्विजाराध्यो बृहद्भानुश्चित्रभानुस्तनूनपात् ॥ १०६ ॥
 द्विजराजः सुधारोचिरौषधीशः कलानिधिः ।
 नक्षत्रनाथः शुभ्रांशुः, सोमः कुमुदबान्धवः ॥ १०७ ॥
 लेखर्षभोऽनिलः पुण्यजनः पुण्यजनेश्वरः ।
 धर्मराजो भोगिराजः, प्रचेता भूमिनन्दनः ॥ १०८ ॥
 15 सिंहिकातनयश्छायानन्दनो बृहतीपतिः ।
 पूर्वदेवोपदिष्टा च, द्विजराजसमुद्भवः ॥ १०९ ॥

९ अथ बुद्धशतम्

- बुद्धो दशबलः शाक्यः, षडभिन्नस्तथागतः ।
 समन्तभद्रः सुगतः, धीधनो भूतकोटिदिक् ॥ ११० ॥
 20 सिद्धार्थो मारजिच्छास्ता, क्षणिकैकसुलक्षणः ।
 बोधिसत्त्वो निर्विकल्पदर्शनोऽद्वयवाद्यपि ॥ १११ ॥
 महाकपालुर्नैरात्म्यवादी सन्तानशासकः ।
 सामान्यलक्षणचणः, पंचस्कन्धमयात्मदृक् ॥ ११२ ॥
 भूतार्थभावनासिद्धः, अतुर्भूमिकशासनः ।
 25 चतुरार्यसत्यवक्ता निराश्रयचिदन्वयः ॥ ११३ ॥
 योगो वैशेषिकस्तुच्छाभावमित् षट्पदार्थदृक् ।
 नैयायिकः षोडशार्थवादी पञ्चार्थवर्णकः ॥ ११४ ॥
 ज्ञानान्तराध्यक्षबोधः, समवायवशार्थमित् ।
 भुक्तैकसाध्यकर्मान्तो, निर्विशेषगुणात्मृतः ॥ ११५ ॥
 30 सांख्यः समीक्ष्यः कपिलः, पञ्चविंशतितत्त्ववित् ।
 व्यक्ताव्यक्तज्ञविज्ञानी, ज्ञानचैतन्यमेददृक् ॥ ११६ ॥
 अस्वसंविदितज्ञानवादी सत्कार्यवादसात् ।
 त्रिःप्रमाणोऽक्षप्रमाणः, स्याद्वाहंकारिकाक्षदिक् ॥ ११७ ॥
 क्षेत्रज्ञ आत्मा पुरुषो, नरो ना चेतनः पुमान् ।
 अकर्त्ता निर्गुणोऽमूर्त्ता, भोक्ता सर्वगतोऽक्रियः ॥ ११८ ॥
 35 दृष्टा तटस्थः कूटस्थो, ज्ञाता निर्बन्धनोऽभवः ।
 बहिर्विकारो निर्मोक्षः, प्रधानं बहुधानकम् ॥ ११९ ॥

प्रकृतिः स्यातिरारूढप्रकृतिः प्रकृतिप्रियः ।
 प्रधानभोज्योऽप्रकृतिर्विरम्यो विकृतिः कृती ॥ १२० ॥
 मीमांसकोऽस्तसर्वज्ञः श्रुतिपूतः सदोत्सवः ।
 परोक्षज्ञानवादीष्टपावकः सिद्धकर्मकः ॥ १२१ ॥
 चार्वाको भौतिकज्ञानो, भूताभिव्यक्तचेतनः ।
 प्रत्यक्षैकप्रमाणोऽस्तापरलोको गुरुश्रुतिः ॥ १२२ ॥
 पुरन्दरविद्धकर्णो, वेदान्ती संविदद्वयी ।
 शब्दाद्वैती स्फोटवादी, पाखण्डज्जो नयौघयुक् ॥ १२३ ॥

१० अथ अन्तकृच्छतम्

अन्तकृत्पारकृत्सीरप्राप्तः पारेतमःस्थितः ।
 त्रिदण्डी दण्डितारा तिर्हानकर्मसमुच्चयी ॥ १२४ ॥
 संह(ङ्)तध्वनिरुच्छन्नयोगः सुसार्णवोपमः ।
 योगस्नेहापहो योगकिट्टिर्निर्लेपनोद्यतः ॥ १२५ ॥
 स्थितस्थूलवपुर्योगो, गीर्मणोयोगकार्श्यकः ।
 सूक्ष्मवाक्चित्तयोगस्थः सूक्ष्मीकृतवपुःक्रियः ॥ १२६ ॥
 सूक्ष्मकायक्रियास्थायी, सूक्ष्मवाक्चित्तयोगहा ।
 एकदण्डी च परमहंसः परमसंवरः ॥ १२७ ॥
 नैःकर्म्यसिद्धः परमनिर्जरः प्रज्वलत्प्रभः ।
 मोघकर्मा कुट्टकर्मपाशः शैलेश्यलंकृतः ॥ १२८ ॥
 पकाकाररसास्वादो, विश्वाकाररसाकुलः ।
 अजीवन्नमृतोऽजाग्रदसुप्तः शून्यतामयः ॥ १२९ ॥
 प्रेयानयोगी चतुरशीतिलक्षगुणोगुणः ।
 निःपीतानन्तपर्यायो विद्यासंस्कारनाशकः ॥ १३० ॥
 वृद्धोऽनिर्वचनीयोऽणुरणीयाननणुप्रियः ।
 प्रेष्ठः स्थेयान् स्थिरो निष्ठः, श्रेष्ठो ज्येष्ठः सुनिष्ठितः ॥ १३१ ॥
 भूतार्थशूरो भूतार्थदूरः परमनिर्गुणः ।
 व्यवहारसुषुप्तोऽतिजागरूकोऽतिसुस्थितः ॥ १३२ ॥
 उदितोदितमाहात्म्यो, निरुपाधिरकृत्रिमः ।
 अमेयमहिमात्यन्तशुद्धः सिद्धिस्वयंवरः ॥ १३३ ॥
 सिद्धानुजः सिद्धपुरीपान्थः सिद्धगणातिथिः ।
 सिद्धसङ्गोन्मुखः सिद्धालिङ्गन्यः सिद्धोपगूहकः ॥ १३४ ॥
 पुष्टोऽष्टादशसहस्रशरीलाङ्गपुण्यशम्बलः ।
 वृत्ताप्रयुग्मः परमशुक्लेश्योऽपचारकृत् ॥ १३५ ॥
 क्षेपिष्ठोऽन्यक्षणसखा पञ्चलध्वक्षरस्थितिः ।
 द्वांसप्ततिप्रकृत्यासी त्रयोदशकलिप्रणुत् ॥ १३६ ॥
 अवेदोऽयाजकोऽयज्योऽयाज्योऽनग्निपरिग्रहः ।
 अनग्निहोत्री परमनिःस्पृहोऽत्यन्तनिर्दयः ॥ १३७ ॥

अशिष्योऽशासकोऽदीक्ष्योऽदीक्षकोऽदीक्षितोऽक्षयः ।
अगम्योऽगमकोऽरम्योऽरमको ज्ञाननिर्भरः ॥ १३८ ॥
महायोगीश्वरो द्रव्यसिद्धोऽवेहोऽपुनर्भवः ।
ज्ञानैकविज्जीवधनः, सिद्धो लोकाप्रगामुकः ॥ १३९ ॥

5

जिनसहस्रनामस्तवनफलम्

10

इदमष्टोत्तरं नाम्नां, सहस्रं भक्तितोऽर्हताम् ।
योऽनन्तानामधीतेऽसौ, मुक्त्यन्तां भक्तिमश्रुते ॥ १४० ॥
इदं लोकोत्तमं पुंसांमिदं शरणमुत्थणम् ॥
इदं मङ्गलमप्रीयमिदं परमपावनम् ॥ १४१ ॥
इदमेव परंतीर्थमिदमेवेष्टसाधनम् ।
इदमेवाखिलक्लेशसङ्ग्लेशक्षयकारणम् ॥ १४२ ॥
एतेषामेकमप्यर्हञ्ज्ञानामुच्चारयन्नघैः ।
मुच्यते किं पुनः सर्वाण्यर्थज्ञस्तु जिनायते ॥ १४३ ॥

॥ इति जिनसहस्रनामस्तवनं समाप्तम् ॥

15

परिचय

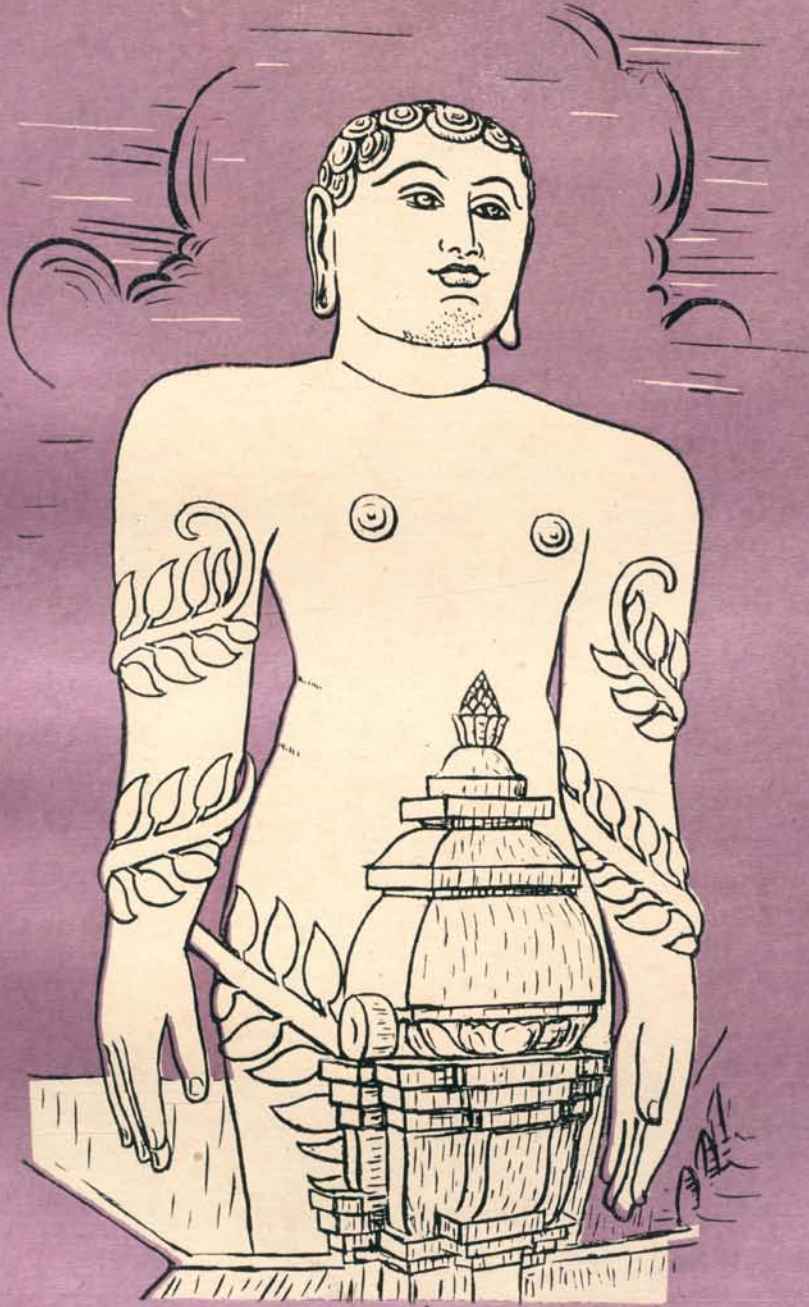
दिगम्बर संप्रदायना श्रेष्ठ विद्वान् पं. आशाधर कृत प्रस्तुत 'जिनसहस्रनाम स्तवन' भारतीय ज्ञानपीठ काशी तरफथी वि० सं० २०१० मां प्रकाशित थयेल छे। जेना आधारे अमोए अही मूलमात्र उद्धृत कर्युं छे।

पं. आशाधर विक्रमनी तेरमी शताब्दिमां थया छे। पं. नाथूराम प्रेमी 'जैन साहित्य और इतिहास' नामक पोताना पुस्तकमां लखे छे के "शायद दिगम्बर सम्प्रदाय में उनके बाद उन जैसा प्रतिभाशाली, प्रौढ ग्रन्थकर्ता और जैन धर्म का उद्योतक दूसरा नहीं हुआ।...वे अपने समय के अद्वितीय विद्वान् थे।" तेमणे 'प्रमेय रत्नाकर', 'धर्माश्रित' आदि अनेक ग्रन्थोनी रचना करी छे। अनेक विद्वानो तेमनी पासे अध्ययन करता हता।

उपरनी बातनी साक्षि पुरतुं तेमनुं आ जिनसहस्रनाम स्तवन छे, जे तेमणे जिन, सर्वज्ञ, यज्ञार्ह, तीर्थकृत्, नाथ, योगि, निर्वाण, ब्रह्म, बुद्ध, अन्तकृत् शब्दोधी शरु थता दस शतकोमां विभक्त कर्युं छे। तेमां श्री जिनेश्वरनां १००८ नामो १४३ श्लोकोमां आव्या छे।

आचार्य श्री जिनसेने महापुराणना २५ मा पर्वना ९९ श्लोकमां कहुं छे के अरिहंत भगवान् १००८ लक्षणोधी युक्त होय छे, तेथी तेमनी एक हजार ने आठ नामोधी स्तुति करवामां आवे छे।

श्रीगोमटेश्वर बाहुबलिः (कायोःसर्गमुद्रामां)

[૭૫-૩૦]

યાકિનીમહત્તરાસૂનુ-ભવવિરહાઙ્ક-ભગવત્-શ્રીહરિમદ્રસૂરિકૃત-
'ષોડશકપ્રકરણ' સંદર્ભ:

અસ્મિન્ હૃદયસ્થે સતિ, હૃદયસ્થસ્તત્ત્વતો મુનીન્દ્ર ઇતિ ।

હૃદયસ્થિતે ચ તસ્મિન્, નિયમાત્સર્વાર્થસંસિદ્ધિઃ ॥ ૨ ॥ ૧૪ ॥

5

ચિન્તામણિઃ પરોઽસૌ, તેનૈવ ભવતિ સમરસાપત્તિઃ ।

સૈવેહ યોગિમાતા, નિર્વાણફલપ્રદા પ્રોક્તા ॥ ૨ ॥ ૧૫ ॥

x x x x

एतदिह भाषयङ्कः, सदगृहिणो अन्मफलमिदं परमम् ।

अभ्युदयाव्युच्छित्त्वा, नियमादवर्गवीजमिति ॥ ६ ॥ ૧૪ ॥

10

x x x x

અનુવાદ

આ જિન પ્રવચન જ્યારે હૃદયમાં સ્વાધ્યાયાદિ દ્વારા પ્રતિષ્ઠિત થાય છે ત્યારે પરમાર્થથી શ્રીજિનેશ્વર પરમાત્મા જ હૃદયમાં પ્રતિષ્ઠિત થાય છે અને જ્યારે શ્રીજિનેશ્વર ભગવંત હૃદયમાં પ્રતિષ્ઠિત થાય છે ત્યારે 'અવશ્યમેવ સર્વપ્રયોજનોની સિદ્ધિ થાય છે ॥ ૨-૧૪ ॥

15

સર્વ પ્રયોજનોની સિદ્ધિ થવાનું કારણ એ છે કે આ શ્રીજિનેશ્વર ભગવંત પરમ ચિન્તામણિ છે, તેઓ હૃદયમાં પ્રતિષ્ઠિત થતાં તેમની સાથે ધ્યાતાની સમરસાપત્તિ થાય છે । આ સમરસાપત્તિ યોગીઓની માતા છે અને નિર્વાણફલની પ્રસાધક છે । [આત્મા જ્યારે સર્વજ્ઞના સ્વરૂપમાં ઉપયોગવાળો બને છે ત્યારે તેનો અન્યત્ર ઉપયોગ ન હોવાથી તે સ્વયં સર્વજ્ઞરૂપ થાય છે । નવવિશેષ એમ માને છે કે જે જે વસ્તુના ઉપયોગમાં આત્મા વર્તે છે તે તે વસ્તુના સ્વરૂપને તે ધારણ કરે છે. જેમ નિર્મલ સ્ફટિકમણિમાં ઉપાધિ (જેનું મણિમાં 20 પ્રતિબિમ્બ પડે તે વસ્તુ) પ્રતિબિમ્બિત દેખાય છે અને તે મણિ ઉપાધિના વર્ણાદિને ધારણ કરે છે, તેમ નિર્મલ આત્મા પણ ધ્યાન વડે પરમાત્મરૂપતાને ધારણ કરે છે । એ જ સમાપત્તિ । અથવા ધ્યાતા, ધ્યાન અને ધ્યેયની એકતા પણ સમાપત્તિ કહેવાય છે.] ॥ ૨-૧૫ ॥

x x x x

આ જિનભવનનું કરાવવું તે સદગૃહસ્થની માવપૂજા છે, આ જન્મનું પરમફલ છે । અને અનુક્રમે 25 અવિચ્છિન્ન રીતે સ્વર્ગાદિ સુખોને આપીને અંતે મોક્ષને આપનારું છે ॥ ૬-૧૪ ॥

x x x x

- मुक्त्यादौ तच्चेन, प्रतिष्ठिताया न देवतायास्तु ।
 स्थाप्ये न च मुख्येयं, तदधिष्ठानाद्यभावेन ॥ ८ ॥ ६ ॥
 भवति च खलु प्रतिष्ठा, निजभावस्यैव देवतोद्देशात् ।
 स्वात्मन्येव परं यत्, स्थापनमिह वचननीत्योच्चैः ॥ ८ ॥ ४ ॥
- 5 न्याससमये तु सम्यक्, सिद्धानुस्मरणपूर्वकमसंगम् ।
 सिद्धौ तत् स्थापनमिव, कर्तव्यं स्थापनं मनसा ॥ ८ ॥ १२ ॥
 बीजमिदं परमं यत्, परमाद्या एव समरसापत्तेः ।
 स्थाप्येन तदपि मुख्या, हन्तैषैवेति विज्ञेया ॥ ८ ॥ ५ ॥

मुक्तिमां रहेला एवा श्रीऋषभादि परमात्मानो मुख्य प्रतिष्ठा जिनबिंबमां यवी शक्य नथी,
 10 कारण के ते बहु दूर छे अने मंत्रादि संस्कारोपी तेमनुं मूर्तिमां अधिष्ठान के संनिधान संभवित नथी । एवी ज
 रीते सांसारिक इन्द्रादि देवताओनी पण प्रतिष्ठा मुख्य नथी कारण के मंत्रादिवडे ते देवता मूर्तिमां आवे ज
 एवो नियम नथी (आवे अथवा न पण आवे) ॥ ८-६ ॥

तेथी अहीं ते प्रतिष्ठा मुख्य देवताने उद्देशीने करेला प्रतिष्ठा करावनारना पोताना भावनी ज
 समजवी । अहीं (प्रतिष्ठाना विषयमां) 'मुक्तिमां रहेला श्रीऋषभादि परमात्मा ते ज हुं छुं,' एवो भाव आत्मां
 15 उत्पन्न यवो जोईए । आ तात्त्विक प्रतिष्ठा थई । पछी ए भावनी (बाह्य) जिनबिंबादिमां उपचार करवामां
 आवे छे । आ बाह्य प्रतिष्ठा थई । अहीं बाह्य प्रतिष्ठा वखते 'ते (परमात्म विषयक भाव) ज आ (बिंब) छे,'
 एवो *भावोपचार होय छे ॥ ८-४ ॥

बिंबमां 'ॐ नमः ऋषभाय' वगैरे मंत्रोनी न्यास करवानो होय छे । ते पूर्वे परमपदे रहेला
 एवा श्रीसिद्ध परमात्मानुं सारी रीते स्मरण करवुं जोईए । ए वखते शारीरिक अने मानसिक संगनो त्याग
 20 करीने केवलज्ञानादि गुणो वडे सहित श्रीसिद्ध परमात्मा सिद्धशिला पर जेथी रीते रहेला छे, तेथी ज रीते
 पोताना मनमां लावीने मनना शुभव्यापार वडे भावरूपे बिंबमां स्थापवा जोईए । ए रीते श्रीसिद्धस्मरणरूप
 जे पोतानो भाव तेनी ज अहीं प्रतिष्ठा छे । तात्पर्य के बिंबमां पोताना भाव द्वारा श्रीसिद्धपरमात्माना गुणोनी
 आरोप करवामां आवे छे, तेथी ते बिंबने जोतां ज जोनारने 'आ मूर्ति प्रतिष्ठित छे' एवो ख्याल आवतां
 सर्व गुणो वडे 'ते (सिद्ध ज) हुं छुं' ए प्रकारे पोताना आत्मां परमात्मानुं स्थापन थाय छे ॥ ८-१२ ॥

25 आवी जे निजभावनी प्रतिष्ठा ते स्थाप्य-श्री सर्वज्ञ परमात्मा साथेनी परम समरसापत्तिनुं बीज छे ।
 ए ज प्रधान प्रतिष्ठा छे ॥ ८-५ ॥

* सूक्ष्म दृष्टिए विचारतां एवुं लागे छे के-आ भावोपचारना प्रभावथी ज दर्शन करवा आवनार बुद्धिमान
 पुरुषना भावनी प्रतिष्ठापकना ए भावनी साथे अमेद उत्पन्न थाय छे, तेथी तेना (दर्शन करनारना) हृदयमां पण
 बिंबने जोतां "ते (परमात्मा) ज आ (बिंब) छे" एवो भाव जागे छे अने अंते ए भावना प्रभावे "ते (परमात्मा)
 30 ज हुं छुं" एवो भाव तेना आत्मां उत्पन्न थाय छे । ए रीते ते पण परमात्मानो साथे समरसापत्ति अनुभव छे अने
 अन्वित्य काम ते मेळवे छे । प्रतिष्ठापकने प्रथम बाह्याख्यान विना सिद्धभावने आत्मां स्थापवो पडे छे; ज्यारे दर्शन
 करनारने प्रतिष्ठित जिनबिंबना आख्यानथी ए भाव उत्पन्न थाय छे, ए अहीं विशेष समजवो ।

भावरसेन्द्रात् ततो, महोदयाजीवतास्व(ग्र)रूपस्य ।
कालेन भवति परमाऽप्रतिघट्टा सिद्धकाञ्चनता ॥ ८ ॥ ८ ॥

x x x x

स्नानविलेपनसुगन्धिपुष्पधूपपादिभिः शुभैः कान्तम् ।
विभवानुसारतो यत्, काले नियतं विधानेन ॥ ९ ॥ १ ॥

5

अनुपकृतपरहितरतः, शिवदस्त्रिदशेशपूजितो भगवान् ।
पूज्यो हितकामानामिति भक्त्या पूजनं पूजा ॥ ९ ॥ २ ॥

इति जिनपूजां धन्यः, शृण्वन् कुर्वन्स्तदोचितां नियमात् ।
भवविरहकारणं खलु, सदनुष्ठानं द्रुतं लभते ॥ ९ ॥ १६ ॥

x x x x

10

सालम्बनो निरालम्बनश्च, योगः परो द्विधा ज्ञेयः ।
जिनरूपध्यानं खल्वाद्यस्तत्तत्स्वगस्त्वपरः ॥ १४ ॥ १ ॥

अष्टपृथग्जनचित्तत्यागाद्योगिकुलचित्तयोगेन ।

जिनरूपं ध्यातव्यं, योगविधावन्यथा दोषः ॥ १४-२ ॥

x x x x

15

आवो भाव ('सर्वे गुणैः स एवाहम्' वगैरे भाव) ते परम रसेन्द्र (पारो-पारसमणि) छे । एना वडे अनुक्रमे जीवरूप ताम्र श्रेष्ठ एवी सिद्धरूपी कांचनताने पामे छे ॥ ८-८ ॥

x x x x

सुमुक्षुओए, स्नात्र, विलेपन, सुगन्धिपुष्प, धूप वगैरे वडे करीने पोताना वैभव, नियतकाले, आगमोक्तरीते, भक्तिभावपूर्वक-निष्कारण वत्सल, मोक्षने आपनार कल्याणना अभिलाषीओने पूज्य अने 20 देवेन्द्रोपी पूजाएला श्रीतीर्थंकर परमात्माना बिबनी पूजा करवी जोईए. ॥ ९-१/२ ॥

अहीं कहेली जिनपूजाने सांभळीने जे धन्य पुरुष शास्त्रोक्त रीते सर्व औचित्य सहित श्रीजिनेश्वर भगवंतनी पूजां करे छे ते संसारना उच्छेदक एवा सदनुष्ठानने शीघ्रतः नियमा पामे छे ॥ ९-१६ ॥

x x x x

योग सालम्बन अने निरालम्बन एम बे प्रकारनी छे । सम्यक्सरणां विराजमान एवा श्रीजिनश्वर 25 परमात्मानुं ध्यान ते सालंबन योग छे, मुक्तिगत परमात्माना स्वरूपतुं ध्यान ते निरालंबन योग छे । आ मुक्तिगत रूप ते सिद्धात्माना जीवप्रदेशोना संघातरूप छे अने केवलज्ञान वगैरे तेनी स्वभाव छे ॥ १४-१ ॥

सामान्य माणसोतुं चित्त खेदादि* आठ दोषोपी सहित होय छे । एवा चित्तनो त्याग करीने योगी सदश निर्मल चित्तवडे योग क्रिया समये श्रीजिनरूपतुं ध्यान करतुं । एपी बीजी रीते (चित्तना दोषो सहित) करातुं ध्यान ते दोषरूप छे ॥ १४-२ ॥

x x x x

30

एतदोषविशुक्तं, शान्तोदात्तादिभावसंयुक्तम् ।
 सततं परार्थनियतं, संक्षेशविवर्जितं चैव ॥ १४-१२ ॥
 सुस्वप्नदर्शनपरं, समुल्लसद्गुणगणौघमत्यन्तम् ।
 कल्पतरुबीजकल्पं, शुभोदयं योगिनां चित्तम् ॥ १४-१३ ॥

5

× × × ×

शुद्धे विविक्ते देशे, सम्यक्-संयमितकाययोगस्य ।
 कायोत्सर्गेण दृढं, यद्वा पर्यङ्कावन्धेन ॥ १४-१५ ॥
 साध्वागमानुसाराच्चेतो विन्यस्य भगवति विशुद्धम् ।
 स्पशविधात्तत्सिद्धयोगिसंस्मरणयोगेन ॥ १४-१६ ॥

10

× × × ×

सर्वजगद्धितमनुपममतिशयसन्दोहमृद्धिसंयुक्तम् ।
 ध्येयं जिनेन्द्ररूपं, सदसि गदत्तत्परं चैव ॥ १५-१ ॥
 सिंहासनोपविष्टं, छत्रत्रयकल्पपादपस्याधः ।
 सत्त्वार्थसंप्रवृत्तं, देशनया कान्तमत्यन्तम् ॥ १५-२ ॥

15

योगीओनुं चित्त खेदादि आठ दोषोथी रहित, शान्त, उदात्त (उदार, गंभीर, धीर) वगरे भाववाळुं, सतत परोपकारमां निरत, संक्षेशथी रहित, श्वेत तथा सुगन्धि पुष्प, वल्, छत्र, चामर वगरेना शुभ स्वप्न जेने आवे छे एतुं, प्रवर्धमान अनेक गुणोवाळुं, कल्पवृक्षना बीज सदृश अने शुभ उदयवाळुं होय छे ॥ १४-१२/१३ ॥

× × × ×

20

पवित्र एकान्त प्रदेशमां प्रथम कायानी चेष्टाओने सारी रीते नियन्त्रित करवी । पछी कायोत्सर्गमुद्रा अथवा पर्यङ्कासनमां स्थिर थवुं । पछी तत्त्वज्ञानना संस्कार वडे जेओए ध्यानमां रहीने आत्मस्वरूपने प्राप्त करुं छे, एवा सिद्धयोगी पुरुषोतुं स्मरण करवुं । पछी आगमोक्त रीते सम्यक् प्रकारे परमात्मां विशुद्ध चित्तने स्थापवुं । पछी श्रीजिनरूपनुं ध्यान करवुं । ए रीते ध्यान शीघ्रतः सिद्ध पाय छे ॥ १४-१५/१६ ॥

25

× × × ×

ते सालंबन ध्यान आ रीते करवुं :—

सर्व प्राणीओने हितकर, जेना शरीरादिना सौन्दर्यने कोई उपमा नथी एवा अनुपम, अनेक अतिशयोथी सम्पन्न, आमर्षौषधि वगरे नाना प्रकारनी लब्धिओथी सहित, समवसरणमां सातिशय वाणीवडे देशना आपता, देवनिर्मित सिंहासन पर विराजमान, छत्रत्रय अने कल्पवृक्ष नीचे रहेला, देशना द्वारा सर्व सत्त्वोना परम अर्थ-मोक्ष माटे प्रवृत्त, अत्यन्त मनोहर, शारीरिक अने मानसिक

30

आधीनां परमौषधमध्याहतमखिलसम्पदां बीजम् ।
चक्रादिलक्षणयुतं, सर्वोत्तमपुण्यनिर्माणम् ॥ १५-३ ॥
निर्वाणसाधनं भुवि, मव्यानामध्यमतुलमाहात्म्यम् ।
सुरसिद्धयोगिवन्द्यं, वरेण्यशब्दाभिधेयं च ॥ १५-४ ॥

तनुकरणादिविरहितं, तच्चाचिन्त्यगुणसमुदयं स्रक्षमम् ।
त्रैलोक्यमस्तकस्थं, निवृत्तजन्मादिसङ्कलेशम् ॥ १५-१३ ॥

5

ज्योतिः परं परस्तात्तमसो यद्वीयते महामुनिभिः ।
आदित्यवर्णममलं, ब्रह्माद्यैरक्षरं ब्रह्म ॥ १५-१४ ॥

नित्यं प्रकृतिवियुक्तं, लोकालोकावलोकनाभोगम् ।
स्तिमिततरङ्गोदधिसममवर्णमस्पर्शमगुरुलघु ॥ १५-१५ ॥

10

सर्वाबाधरहितं, परमानन्दसुखसङ्गतमसङ्गम् ।
निःशेषकलातीतं, सदाशिवाद्यादिपदवाच्यम् ॥ १५-१६ ॥

× × × ×

पीडाओनुं परम औषध, सर्वं संपत्तिओनुं अनुपहत-अवन्ध्य बीज, चक्रादि लक्षणोथी युक्त, सर्वोत्तम पुण्यना परमाणुओथी बनेला, पृथ्वी पर भव्योने माटे निर्वाणनुं परम साधन, असाधारण माहात्म्यवाळा, 15 देवो अने सिद्धयोगिओ (विद्यामंत्रादिसिद्धो) ने पण वंदनीय अने 'वरेण्य' शब्द वडे वाच्य एवा श्रीजिनेन्द्र-रूपनुं ध्यान करवुं (ए सालंबन योग छे) ॥ १५-१/४ ॥

श्रीसिद्धरूपनुं निरालंबन ध्यान आ रीते छे :—ते सिद्धरूप-शरीर, इन्द्रियो अने मन विनानुं, अचिन्त्य एवा केवलज्ञानादि गुणोवाळुं, केवलज्ञान विना सम्पूर्ण रीते न जाणी शकाय एवुं, त्रणे लोकना मस्तकरूप सिद्धशिला पर विराजमान, जन्म-जरादि संश्लेशोथी रहित, ज्ञानसंपन्न एवा ब्रह्मादि महामुनिओ 20 जेने परंज्योति, अन्धकारथी पर-असृष्ट, आवित्यवर्ण कहे छे एवुं अत्यन्त निर्मल, अक्षर, ब्रह्म, नित्य, ज्ञानावरणीयादि कर्मप्रकृतिथी रहित, लोकालोकना अवलोकनना उपयोगवाळुं, निस्तरङ्ग-प्रशान्त महासागर सदृश, अवर्ण, अस्पर्श, अगुरुलघु, अमूर्त, सर्व बाधाओथी रहित, परमानंदवाळा सुखथी युक्त, असंग, सर्वकलाओ (तथाभव्यत्व, असिद्धत्व, वगरे संसारि-जीव-स्वभावो) थी रहित अने 'सदाशिव' वगरे पदोवडे वाच्य छे ॥ १५-१३/१६ ॥

25

× × × ×

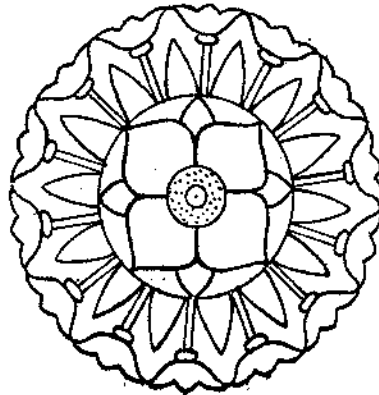
१ टीका :—परम आनन्दो यस्मिन् सुखे, तेन संगतम् ।

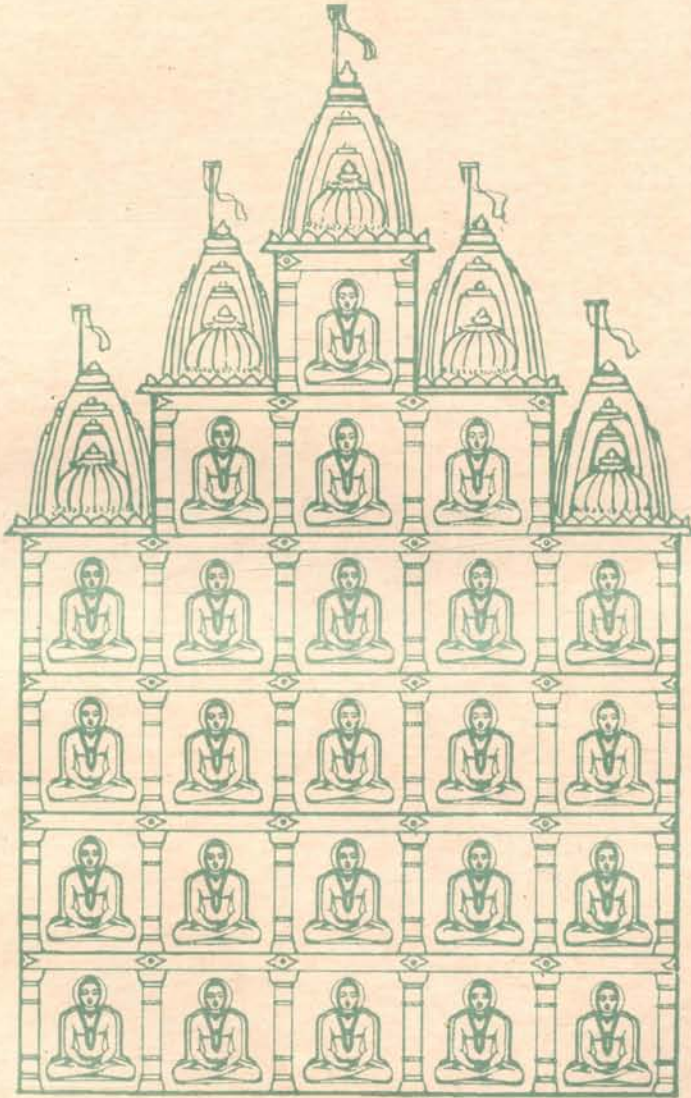
एतद् दृष्ट्वा तत्त्वं, परममनेनैव समरसापत्तिः ।
 सञ्जायतेऽस्य परमा, परमानन्द इति यामाहुः ॥ १६-१ ॥
 सैषाऽविद्यारहिताऽवस्था परमात्मशब्दवाच्येति ।
 एषैव च विज्ञेया, रागादिविर्जिता तथता ॥ १६-२ ॥
 वैशेषिकगुणरहितः, पुरुषोऽस्यामेव भवति तत्त्वेन ।
 विध्यातदीपकल्पस्य, हन्त जात्यन्तराप्राप्तेः ॥ १६-३ ॥
 एवं पशुत्वविगमो, दुःखान्तो भूतविगम इत्यादि ।
 अन्यदपि तन्त्रसिद्धं, सर्वमवस्थान्तरेऽत्रैव ॥ १६-४ ॥

एवा (उपर कहेल) परमं तत्त्वने जोईने अयोगी केवलीने ए परम तत्व (सिद्धरूप) नी साथे
 10 परम समरसापत्ति थाय छे । आ समरसापत्तिने वेदान्तिओ 'परमानन्द' कहे छे । परमात्म शब्दधी
 वाच्य ए पर तत्त्वने केटलाक 'अविद्यारहित अवस्था' कहे छे । केटलाक एने रागादिरहित तथता
 (तथ्य - सत्यरूप) कहे छे । वैशेषिक दर्शनवाळाओ एने वैशेषिक गुण रहित पुरुष कहे छे । बौद्धो एने
 विध्यातदीप-निर्वाण कहे छे । पशुत्वविगम, दुःखान्त, भूतविगम वगैरे अनेक शब्दो वडे ते ते तन्त्रोमां
 15 एकान्त मतोमां ते नामो नाममात्र ज रहे छे ॥ १६-१/४ ॥

परिचय

श्री 'षोडशक प्रकरण'ना कर्ता श्रीहरिभद्रसूरिनो संक्षिप्त परिचय प्रस्तुत ग्रंथना प्राकृत विभागना
 'संबोध प्रकरण संदर्भ' (वि. नं. ३२) मां आपेल छे । 'षोडशक प्रकरण' मां जुदा जुदा सोळ
 विषयो पर गंभीर विचारणा छे । तेमांधी श्रीअरिहंत परमात्मा विषयक समरसापत्ति, भावप्रतिष्ठा,
 20 पूजा, सालंबन-निरालंबन योग, योगिचित्त, ध्येयनुं स्वरूप, वगैरेने दर्शावता श्लोकोने तारवीने
 अनुवाद सहित अहीं रज्जु करेल छे ।

श्रीचतुर्विंशतिजिनरम्यपटः

[७६-३१ (अ)]

श्रीजयतिलकसूरिविरचित- श्रीहरिविक्रमचरितान्तर्गतसंदर्भः

श्रीतीर्थाय नमस्तस्मै, पंचशाखश्रिये सदा ।	
पंचैते वितता यस्य, शाखाः श्रीपरमेष्ठिनः ॥ १ ॥	5
अर्हतस्ते जयन्त्यत्र, निःस्नेहाः रत्नदीपकाः ।	
स्पर्धां करोत्यलोकेन, येषां ज्ञानमयं महः ॥ २ ॥	
सिद्धेभ्योऽपि नमस्तेभ्यो, मुक्तेभ्यो कर्मकर्मलैः ।	
मूर्ध्नि चूडामणीयन्ते, लोकपुंसः सदैव हि ॥ ३ ॥	
शिवंगतेषु सार्वेषु, शासनं धारयन्ति ये ।	10
पंचधाचारधारिभ्य, आचार्येभ्यो नमः सदा ॥ ४ ॥	
उपाध्याया जयन्त्यत्र, सूत्रार्थजलराशयः ।	
गृहीत्वा (च) जलं येभ्यो, घना वर्षन्ति साधवः ॥ ५ ॥	
मूलोत्तरगुणैः शुद्धं, चारित्रं पालयन्ति ये ।	
सर्वेभ्योऽपि त्रिधा तेभ्यः, साधुभ्यो भुवने नमः ॥ ६ ॥	15

अनुवाद

जेनी आ पांच परमेष्ठि भगवंतो पांच विशाळ शाखाओ छे एवा ते जगप्रसिद्ध श्रीतीर्थने हुं मतिज्ञानादि पांच शाखाओवाळी ज्ञानलक्ष्मीनी प्राप्ति माटे सदा नमस्कार करूं छुं ॥ १ ॥

तेल विनाना रत्नदीप जेवा ते (वीतराग) अरिहंतो आ विश्वमां सदा जय पामे छे के जेमनो ज्ञानमय प्रकाश अलोकाकाश साथे स्पर्धा करे छे (तात्पर्य के ते ज्ञानप्रकाश अलोकाकाशने पण प्रतिक्षण 20 पोतानो विषय बनावे छे) ॥ २ ॥

ते सिद्धोने पण सर्वदा नमस्कार हो के जेओ कर्ममलयी मुक्त छे अने जेओ लोकरूप महापुरुषना मस्तक उपर सर्वदा चूडामणिनी जेम शोभी रह्या छे ॥ ३ ॥

श्रीतीर्थकर भगवंतोना निर्वाण पछी जेओ श्री जिनशासनने धारण^१ करे छे, ते पांच प्रकारना आचारने धारण करनारा श्री आचार्य भगवंतोने सर्वदा नमस्कार हो ॥ ४ ॥

सूत्रार्थरूपजलना महासागर एवा ते उपाध्याय भगवंतो पण आ लोकमां जय पामे छे के जेमनी पासेधी साधुरूप वादळांओ जल प्रहण करीने वरसे छे—लोकमां श्री जिनवाणीरूप जलनी सदा वर्षा करे छे ॥ ५ ॥

जेओ मूल अने उत्तर गुणोधी शुद्ध चारित्रने पाळे छे, लोकमां रहेला ते सर्व साधु भगवंतोने हुं त्रिकरणशुद्ध नमस्कार करूं छुं ॥ ६ ॥

परिचय

प्रन्थकर्ता श्री जयतिलकसूरिजीना विषयमां खास माहिती उपलब्ध नथी। तेओ आगमिक गच्छना हता। श्रीचारित्रप्रभसूरिजीना शिष्य हता। श्री अमरकीर्ति गणीना बन्धु हता। मुनिश्री जिनेन्द्र प्रमुख तेमना शिष्यो हता। प्रन्थकर्ता व्याकरण, काव्य, कोश, साहित्य, अलंकार, तर्क, आगम वगैरे अनेक 5 विषयोना पारगामी हता, ए हकीकत तो स्वयं प्रन्थ ज कही आपे छे। तेओए रचेलो 'मलयसुंदरीचरित्र' प्रन्थ पण चरित्रनी दृष्टिए सुंदर अने मनोहर छे।

'श्री हरिविक्रमचरित्र'नी प्रथम आवृत्ति सं. १९७२ मां जामनगरना पं. श्री हीरालाल हंसराजे बद्दर पाडी हती। ते पछी सं. १९११ मां शा. मणिलाल देवचंद, महेसाणा तरफथी प्रस्तुत ग्रंथ प्रकाशित करवामां आब्यो हतो। ए प्रन्थमार्थी प्रस्तुत संदर्भ अहीं अनुवाद सहित आपेल छे।

10

[७६-३१ (ब)]

श्री नवतत्त्वसंवेदनान्तर्गतसंदर्भः

अहं यत्प्राणिभिः पुण्यैरुपायैरुपाच्यते ।

तस्मै कल्याणकन्दाय, स्वानन्दाय नमो नमः ॥ १ ॥

व्याख्या—अहमिति अहं योग्यं यद्वा पूज्यं अथवा परममन्त्राक्षरबीजं नादबिन्दुकलाज्योतिःकलितं, 15 यदि वा (यद्वा) अकारादिहकारपर्यन्तं बाह्यं आहोस्विद् अहमित्यक्षरस्य पञ्चपरमेश्चिवाचकत्वेन अहंदादिरूपं यत्परमतत्त्वं प्राणिभिः पुण्यैः पवित्रैः पुण्यहेतुत्वेन वा पुण्यैरुपायैर्गुरुपासना[दि]भिः कारणैरुपाच्यते तस्मै परमतत्त्वाय कल्याणकन्दाय श्रेयःप्रभावाय स्वानन्दाय नमो नम इति सम्बन्धः ॥ १ ॥

अनुवाद

प्राणिओवडे (श्री जिनत्रिवादि) पवित्र उपायोवडे जे नी उपासना कराय छे ते मोक्षना उद्गम 20 स्थानभूत अने परमानंदमय एवा अहं ने पुनः पुनः नमस्कार करूं छूं ॥ १ ॥

परिचय

नवतत्त्वसंवेदन प्रकरणमांथी 'नमस्कार स्वाध्याय' ने उपयोगी प्रस्तुत श्लोक, टीका अने अनुवाद सहित अहीं प्रगट करेल छे।

[७७-३२]

श्रीसिद्धसेनदिवाकरविरचितः
शक्रस्तवः

ॐ नमोऽर्हते भगवते परमात्मने परमज्योतिषे परमपरमेष्ठिने परमवेद्यसे परमयोगिने
परमेश्वराय तमसःपरस्तात् सदोदितादित्यवर्णाय समूलोन्मूलितानादिसकलक्लेशाय ॥ १ ॥ 5

ॐ नमोऽर्हते भूर्भुवःस्वस्वर्षीनाथमौलिमन्दारमालार्चितक्रमाय सकलपुरुषार्थयोनि-
निरवद्यविद्याप्रवर्तनैकवीराय नमःस्वस्तिस्वधास्वाहावषडर्थैकान्तशान्तमूर्त्तये भवद्भाविभूतभावान-
भासिने कालपाशनाशिने सत्त्वरजस्तमोगुणातीताय अनन्तगुणाय वाङ्मनोऽगोचरचरित्राय पवित्राय
करणकारणाय तरणतारणाय सात्त्विकदैवताय तात्त्विकजीविताय निर्ग्रन्थपरमब्रह्महृदयाय
योगीन्द्रप्राणनाथाय त्रिशुवनभव्यकुलनित्योत्सवाय विज्ञानानन्दपरब्रह्मैकात्म्यसात्म्यसमाधये 10
हरिहरहिरण्यगर्भादिदेवतापरिकलितस्वरूपाय सम्यक्शुद्धेयाय सम्यग्ध्येयाय सम्यक्शरण्याय
सुसमाहितसम्यक्स्पृहणीयाय ॥ २ ॥

ॐ नमोऽर्हते भगवते आदिकराय तीर्थङ्कराय स्वयंस्मृद्भाय पुरुषोत्तमाय पुरुषसिंहाय
पुरुषवरपुण्डरीकाय पुरुषवरगन्धहस्तिने लोकोत्तमाय लोकनाथाय लोकहिताय लोकप्रदीपाय
लोकप्रद्योतकारिणे अभयदाय दृष्टिदाय मुक्तिदाय मार्गदाय बोधिदाय जीवदाय शरणदाय धर्मदाय 15
धर्मदेशकाय धर्मनायकाय धर्मसारथये धर्मवरचातुरन्तचक्रवर्तिने व्यावृत्तच्छब्दने अप्रतिहत-
सम्यग्ज्ञानदर्शनसम्भने ॥ ३ ॥

ॐ नमोऽर्हते जिनाय जापकाय तीर्णाय तारकाय बुद्धाय बोधकाय मुक्ताय मोचकाय
त्रिकालविदे पारङ्गताय कर्माष्टकनिषुदनाय अधीश्वराय शम्भवे जगत्प्रभवे स्वयम्भुवे जिनेश्वराय
स्याद्वादवादिने सार्वाय सर्वज्ञाय सर्वदर्शिने सर्वतीर्थोपनिषदे सर्वपापण्डमोचिने सर्वयज्ञफलात्मने 20
सर्वज्ञकलात्मने सर्वयोगरहस्याय केवल्लिने देवाधिदेवाय वीतरागाय ॥ ४ ॥

ॐ नमोऽर्हते परमात्मने परमात्माय परमकारुणिकाय सुमताय तथागताय महाहंसाय
हंसराजाय महासत्त्वाय महाशिवाय महाबोधाय महाभैत्राय सुनिश्चिताय विगतद्वन्दाय गुणाब्धये
लोकनाथाय जितमारबलाय ॥ ५ ॥

ॐ नमोऽर्हते सनातनाय उत्तमश्लोकाय मुकुन्दाय गोविन्दाय विष्णवे जिष्णवे अनन्ताय 25
अच्युताय श्रीपतये विश्वरूपाय हृषीकेशाय जगन्नाथाय भूर्भुवःस्वःसमुत्ताराय मानंजराय
कालंजराय ध्रुवाय अजाय अजेयाय अजराय अचलाय अव्ययाय विभवे अचिन्त्याय
असंख्येयाय आदिसंख्याय आदिकेशवाय आदिशिवाय महाब्रह्मणे परमशिवाय एकानेकानन्त-

स्वरूपिणे भावाभावविवर्जिताय अस्तिनास्तिद्वयातीताय पुण्यपापविरहिताय सुखदुःखविविक्ताय व्यक्ताव्यक्तस्वरूपाय अनादिमध्यनिधनाय नमोऽस्तु मुक्तीश्वराय मुक्तिस्वरूपाय ॥ ६ ॥

ॐ नमोऽर्हते निरातङ्काय निःसङ्गाय निःशङ्काय निर्मलाय निर्द्वन्द्वाय निस्तरङ्गाय निरुर्मये निरामयाय निष्कलङ्काय परमदैवताय सदाशिवाय महादेवाय शङ्कराय महेश्वराय महात्रतिने महायोगिने महात्मने पञ्चमुखाय मृत्युञ्जयाय अष्टमूर्त्ये भूतनाथाय जगदानन्दाय जगत्पितामहाय जगद्देवाधिदेवाय जगदीश्वराय जगदादिकन्दाय जगद्भास्वते जगत्कर्मसाक्षिणे जगच्चक्षुषे त्रयीतनवे अमृतकराय शीतकराय ज्योतिश्चक्रचक्रिणे महाज्योतिर्द्योतिताय महातमःपारे-सुप्रतिष्ठिताय स्वयंकर्त्रे स्वयंहर्त्रे स्वयंपालकाय आत्मेश्वराय नमो विश्वात्मने ॥ ७ ॥

ॐ नमोऽर्हते सर्वदेवमयाय सर्वध्यानमयाय सर्वज्ञानमयाय सर्वतेजोमयाय सर्वमंत्रमयाय सर्वरहस्यमयाय सर्वभावाभावाजीवाजीवेश्वराय अरहस्यरहस्याय अस्पृहस्पृहणीयाय अचिन्त्यचिन्तनीयाय अकामकामधेनवे असङ्कल्पितकल्पद्रुमाय अचिन्त्यचिन्तामणये चतुर्दशरज्ज्वात्मकजीव-लोकचूडामणये चतुरशीतिलक्षजीवयोनिप्राणिनाथाय पुरुषार्थनाथाय परमार्थनाथाय अनाथनाथाय जीवनाथाय देवदानवमानवसिद्धसेनाधिनाथाय ॥ ८ ॥

ॐ नमोऽर्हते निरञ्जनाय अनन्तकल्याणनिकेतनकीर्तनाय सुगृहीतनामधेयाय 15 (महिमामयाय) धीरोदात्तधीरोद्धतधीरशान्तधीरललितपुरुषोत्तमपुण्यश्लोकशतसहस्रलक्षकोटिवन्दिता-पादारविन्दाय सर्वगताय ॥ ९ ॥

ॐ नमोऽर्हते सर्वसमर्थाय सर्वप्रदाय सर्वहिताय सर्वाधिनाथाय कर्मचक्र क्षेत्राद्य पात्राय तर्थाय पावनाय पवित्राय अनुत्तराय उत्तराय योगाचार्याय संप्रक्षालनाय प्रवराय आत्रेयाय वाचस्पतये माङ्गल्याय सर्वात्मनीनाय सर्वार्थाय अमृताय सदोदिताय ब्रह्मचारिणे तायिने दक्षिणीयाय 20 निर्विकाराय वज्रर्षभनाराचमूर्त्ये तच्चदर्शिने पारदर्शिने परमदर्शिने निरुपमज्ञानबलवीर्यतेजः-शक्त्यैश्वर्यमयाय आदिपुरुषाय आदिपरमेष्ठिने आदिमहेशाय महाज्योतिःस(स्त)त्त्वाय महार्चि-धनेश्वराय महामोहसंहारिणे महासत्त्वाय महाज्ञामहेन्द्राय महालयाय महाशान्ताय महायोगीन्द्राय अयोगिने महामहीयसे महाहंसाय हंसराजाय महासिद्धाय शिवमचलमरुजमनन्तमक्षयमव्यावाध-मपुनरावृत्ति महानन्दं महोदयं सर्वदुःखक्षयं कैवल्यं अमृतं निर्वाणमक्षरं परब्रह्म निःश्रेयसमपुनर्भवं 25 सिद्धिगतिनामधेयं स्थानं संप्राप्तवते चराचरं अवते नमोऽस्तु श्रीमहावीराय त्रिजगत्स्वामिने श्रीवर्धमानाय ॥ १० ॥

ॐ नमोऽर्हते केवलिने परमयोगिने (भक्तिमार्गयोगिने) विशालशासनाय सर्वलब्धि-सम्पन्नाय निर्विकल्पाय कल्पनातीताय कलाकलापकलिताय विस्फुरदुल्लुक्लुध्यानाग्निनिर्दग्धकर्म-बीजाय प्राप्तान्तचतुष्टयाय सौम्याय शान्ताय मङ्गलवरदाय अष्टादशदोषरहिताय संसृतविश्व- 30 समीहिताय स्वाहा ॐ ह्रीं श्रीं अर्हं नमः ॥ ११ ॥

लोकोत्तमो निष्प्रतिमस्त्वमेव, त्वं शश्वतं मङ्गलमप्यधीश ! ।

त्वामेकमर्हन् ! शरणं प्रपद्ये, सिद्धिर्षिंसद्धर्ममयस्त्वमेव ॥ १ ॥

त्वं मे माता पिता नेता, देवो धर्मो गुरुः परः ।

प्राणाः स्वर्गोऽपवर्गश्च, सत्त्वं तत्त्वं गतिर्मतिः ॥ २ ॥

जिनो दाता जिनो भोक्ता, जिनः सर्वमिदं जगत् ।

जिनो जयति सर्वत्र, यो जिनः सोऽहमेव च ॥ ३ ॥

यत्किञ्चित् कुर्महे देव !, सदा सुकृतदुष्कृतम् ।

तन्मे निजपदस्थस्य, हुं क्षः' क्षपय त्वं जिन ? ॥ ४ ॥

गुह्यातिगुह्यगोप्ता त्वं, गृहाणास्मत्कृतं जपम् ।

सिद्धिः श्रयति मां येन, त्वत्प्रसादाच्चयि स्थितम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवर्धमानजिननाममन्त्रस्तोत्रम् । प्रतिष्ठायां शान्तिकविधौ पठितं महासुखाय स्यात् ।

इति शक्रस्तवः ।

१ इतीमं पूर्वोक्तमिन्द्रस्तवैकादशमन्त्रराजोपनिषद्गर्भं अष्टमहासिद्धिप्रदं सर्वपाप-
निवारणं सर्वपुण्यकारणं सर्वदोषहरं सर्वगुणाकरं महाप्रभावं अनेकसम्यग्दृष्टिभद्रकदेवताशतसहस्र-
शुश्रूषितं भवान्तरकृतासंख्यपुण्यप्राप्यं सम्यग् जपतां पठतां गुणयतां शृण्वतां समनुप्रेक्षमाणानां, 15
भव्यजीवानां चराचरोऽपि (जीवलोके) सद्रस्तु तन्नास्ति यत् करतलप्रणयि न भवतीति । किं च—

२ इतीमं० पूर्वोक्तमिन्द्रस्तवैकादशमन्त्रराजोपनिषद्गर्भं इत्यादि यावत्सम्यग्समनु-
प्रेक्षमाणानां भव्यजीवानां भवनपतिव्यन्तर-ज्योतिष्क-वैमानिकवासिनो देवाः सदा प्रसीदन्ति ।
व्याधयो विलीयन्ते ।

३ इतीमं० भव्यजीवानां पृथिव्यप्तेजोवायुगगनानि भवन्त्यनुकूलानि ।

20

४ इतीमं० भव्यजीवानां सर्वसंपदां मूलं जायते जिनानुरागः ।

५ इतीमं० भव्यजीवानां साधवः सौमनस्येनानुग्रहपरा जायन्ते ।

६ इतीमं० भव्यजीवानां खलाः क्षीयन्ते ।

७ इतीमं० भव्यजीवानां जल-स्थल-गगनचराः क्रूरजन्तवोऽपि मैत्रीमया जायन्ते ।

८ इतीमं० भव्यजीवानां अधमवस्तुन्यपि उच्चमवस्तुभावं प्रपद्यन्ते ।

25

९ इतीमं० भव्यजीवानां धर्मार्थकामा गुणाभिरामा जायन्ते ।

૧૦ ઇતીમં૦ મન્યજીવાનાં એહિક્યઃ સર્વા અપિ શુદ્ધગોત્રકલત્ર-પુત્ર-મિત્ર-ધન-ધાન્ય-
જીવિત-યૌવન-રૂપાઃસ્રોગ્ય-યજ્ઞઃપુરસ્સરાઃ સર્વજનાનાં સંપદઃ પરમાગજીવિતશાલિન્યાઃ સદુદર્કાઃ
સુસંમુહીભવન્તિ । કિં વહુના ?

૧૧ ઇતીમં૦ મન્યજીવાનાં આમુખિક્યઃ સર્વમહિમાસ્વર્ગાપવર્ગશ્રિયોઽપિ ક્રમેણ
5 યથેદ્દં(ચ્છં) સ્વયં સ્વયંવરણોત્સવસમુત્સુકા ભવન્તીતિ । સિદ્ધિઃ(દ્વઃ) શ્રેયઃ સમુદયઃ ।

યથેન્દ્રેણ પ્રસન્નેન, સમાદિદ્યોઽર્હતાં સ્તવઃ ।

તથાઽયં સિદ્ધસેનેન, પ્રપેદે સંપદાં પદમ્ ॥ ૧ ॥

इति शक्रस्तवः ॥

પરિચય

10 શ્રી જૈનધર્મપ્રસારક સમા, માવનગર તરફથી પ્રકાશિત 'શ્રી જિનસહસ્રનામ સ્તોત્ર' નામક
પુસ્તકમાં અંતે શ્રી સિદ્ધસેન દિવાકર કૃત 'શક્રસ્તવ' આપવામાં આવ્યું છે, એ પુસ્તકમાંથી પ્રસ્તુત સંદર્ભ
અહીં આપેલ છે ।

આ રચના અર્થની દૃષ્ટિ પરમ ગંભીર હોવાથી એનો અનુવાદ વિશેષ પ્રયત્ન માગે છે, અત્યારે
કેવલ મૂલ જ અહીં પ્રગટ કરીએ છીએ, મનિષ્યમાં તેને અર્થ સહિત અલગ પુસ્તક તરીકે પ્રગટ કરવાની
15 ભાવના રાખીએ છીએ ।

શ્રી અરિહંત પરમાત્માનું સ્વરૂપ શબ્દોથી પર છે । શબ્દો તે રૂપને સંપૂર્ણરિતે વ્યક્ત કરી શકે
તેમ નથી । પૂર્વના મહર્ષિઓએ તે રૂપને શબ્દોવડે સમજાવવા માટે સ્તોત્રાદિરૂપે અનેક પ્રયત્નો કર્યા છે ।
એ શબ્દોના આલંબન વડે એ મહાન્ રૂપની કાંઈક શાંક્ષી થાય છે । પછીનું સ્વરૂપ તો કેવલ અનુભવ
વડે ગમ્ય છે । શબ્દરૂપે અરિહંતના સ્વરૂપને વ્યક્ત કરનારાં ભક્તિ પ્રધાન સ્તોત્રોમાં 'શક્રસ્તવ' નું સ્થાન
20 મોખરે છે । પ્રંયકારે તે દિવ્યરૂપને શબ્દોમાં લાવવાનો સર્વશ્રેષ્ઠ પ્રયત્ન કર્યો છે ।

આ સ્તોત્ર મંત્રરાજગર્ભિત છે । એના અગિઆર આલાવા એ અગિઆર મંત્રો છે । એ સ્તોત્રના
જપન, પઠન, ગુણન અને અનુપ્રેક્ષણનું ફલ પળ પ્રન્યકારે વહુ જ સુંદર રીતે વતાવ્યું છે ।

આ સ્તોત્ર અદ્ભુત છે, પ્રત્યેક મુમુક્ષુમાટે તે અત્યંત ઉપયોગી છે । એનું રહસ્ય અને એનાથી
પ્રાપ્ત થતા લાભો એની આરાધનાથી વધુ સ્પષ્ટ થાય તેમ છે ।

25 અંતિમ શ્લોક ઉપરથી એમ લાગે છે કે હન્દ્રે પ્રસન્ન થઈને શ્રીસિદ્ધસેનસૂરિને આ સ્તોત્ર આપ્યું હશે ।
શ્રીસિદ્ધસેન દિવાકર પછીના સ્તોત્રકારોએ આ સ્તોત્રનું ઓછા વચ્ચા અંશે અનુકરણ કર્યું છે ।

કલિકાલસર્વેશ્વકૃત યોગશાસ્ત્રના વીજા શ્લોકની ટીકામાં આ સ્તોત્રના કેટલાંક વિશેષણો
અનુષ્ટુપ્ છંદમાં ગૂંથવામાં આવેલા છે ।

आचार्यश्रीपूज्यपादविरचितः सिद्धभक्त्यादिसंग्रहः

(संग्रहः)

सिद्धानुद्धूतकर्मप्रकृतिसमुदयान् साधितात्मस्वभावान् ,
वन्दे सिद्धिप्रसिद्धयै तदनुपमगुणप्रग्रहाकृष्टितुष्टः ।

5

सिद्धिः स्वात्मोपलब्धिः प्रगुणगुणगणो(णा)च्छादि दोषापहारा-
द्योग्योपादानयुक्त्या दृषद इह यथा हेमभावोपलब्धिः ॥ १ ॥

नाभावः सिद्धिरिष्टा न निजगुणहतिस्तत्तपोभिर्न युक्ते-
रस्त्यात्मानादिबद्धः सुकृतजफलशुक् तत्क्षयान्मोक्षभागी ।

अनुवाद

10

जेम भट्टी, धमण वगेरे योग्य कारणोनी युक्तिपूर्वक योजना करवायी सुवर्णपाषाणमांथी
मेल दूर थई जाय छे अने शुद्ध सुवर्णनी प्राप्ति थाय छे, तेम आत्माना ज्ञानादिक सर्वोत्कृष्ट गुणोना
समुदायने आच्छादन करनारा ज्ञानावरणीयादि दोषोने ध्यानरूपी अग्निवडे दूर करवायी शुद्ध आत्मज्ञाननी
प्राप्ति थाय छे, ते सिद्धि कहेवाय छे । ते आत्म-सिद्धि जेमणे प्राप्त करी छे—अथवा जेओने ते शुद्ध आत्म-
स्वरूपनी प्राप्ति थई छे अने जेओ कर्मोनी प्रकृतिना समुदायथी रहित छे एवा सिद्ध भगवंतोने तेमना 15
अनुपम गुणरूप साकलना आकर्षणथी तुष्ट थयेलो हुं शुद्ध आत्मस्वरूपनी सिद्धि माटे वंदन
करं छुं ॥ १ ॥

बौद्धो मोक्षनुं स्वरूप अभावरूप माने छे । आ श्लोकमां एनुं निरसन करतां आचार्य कहे छे
के—मोक्षनुं स्वरूप अभावरूप नथी । कारण के एवो कोण बुद्धिमान पुरुष होय के जे पोतानो नाश
करवा प्रयत्न करे ?

20

वैशेषिक दर्शनकार कहे छे के—बुद्धि, मुख, दुःख, इच्छा, द्वेष, प्रयत्न, धर्म, अधर्म अने संस्कार
आ आत्माना विशेष गुणो छे । ए गुणोना नाश थई जवो तेनुं नाम मोक्ष छे । तेनुं निरसन करतां आचार्य
कहे छे के—मोक्षनुं स्वरूप आत्माना गुणोना नाश थवा रूप नथी । कारण के जो एम मानवामां आवे
तो तेओनुं तप अने व्रतपालन पण नहीं घटी शके । कारण के आत्मगुणोना नाश माटे कोई तप के व्रत
पालन करतुं नथी ।

25

चार्याको कहे छे के आत्मा जेवी कोई चीज ज नथी । केटलाक आत्माने माने छे परन्तु भूत
अने भविष्यत्काल साथे तेनो संबन्ध मानता नथी । ते बनेनुं निरसन करतां आचार्य कहे छे के आत्मा छे
अने ते अनादिकालथी चाल्यो आवे छे । अर्थात् अनादि कालथी आत्मा कर्मोथी बंधायेलो चाल्यो आवे छे ।

જ્ઞાતા દૃષ્ટા સ્વદેહપ્રમિતિરુપસમાહારવિસ્તારધર્મ્યા,
ધ્રૌઘ્યોત્પત્તિવ્યયાત્મા સ્વગુણયુત્ત્વે નાન્યથા સાધ્યસિદ્ધિઃ ॥ ૨ ॥

સ ત્વન્તર્બાહ્યદેહુપ્રમથવિમલસદ્દર્શનજ્ઞાનચર્યા,
સંપદ્વેતિપ્રઘાતક્ષતદુરિતતયા, વ્યક્ષિતાધિન્ય સૌરઃ (સૂરઃ) ।

5 સાંખ્ય દર્શનકાર માને છે કે આત્મા કર્મોની કર્તા નથી । તેનું નિરસન કરતાં આચાર્ય કહે છે કે આત્મા સ્વયં જ પોતાના કર્મ કરે છે અને તેનું શુભાશુભ ફળ ભોગવે છે અને કર્મોનો સર્વથા નાશ કરી મોક્ષમાં જાય છે । તથા આ આત્મા જ્ઞાતા અને દ્રષ્ટા છે—જ્ઞાનોપયોગ અને દર્શનોપયોગથી યુક્ત છે ।

10 સાંખ્ય, મીમાંસા, વેદાન્ત અને યોગ મતવાળાઓ આત્માને સર્વ-વ્યાપક માને છે । તેનાં નિરસનમાં આચાર્ય કહે છે કે—આત્માનું પરિમાણ પોતાના શરીર પ્રમાણ જ હોય છે ।

સાંખ્ય, મીમાંસક, વેદાન્તી અને વૈશેષિક આત્માને સર્વથા નિલ્ય માને છે । બૌદ્ધો આત્માને ઉત્પાદ અને વિનાશમય માને છે । તેના નિરસનમાં આચાર્ય કહે છે કે આત્મા ઉત્પાદ, વ્યય અને ધ્રૌઘ્ય સ્વરૂપ છે ।

આત્મા પોતાના જ્ઞાનાદિ ગુણોથી યુક્ત છે । પોતાના ગુણોથી સુશોભિત હોવાના લીધે જ તેને પોતાના સ્વરૂપની પ્રાપ્તિ અર્થાત્ મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે । એ રીતે પૂર્વોક્ત ગુણોવાળો આત્મા માનવામાં આવે તો જ મોક્ષરૂપ સાધ્યની સિદ્ધિ થાય, અન્યથા નહિ ॥ ૨ ॥

20 દર્શનમોહનીય કર્મનો ઉપશમ, ક્ષય અને ક્ષયોપશમ થવો જ સમ્યગ્દર્શન ઉત્પન્ન કરવા માટે અંતરજ્ઞ કારણ છે, તથા ગુરુનો ઉપદેશ, જિનવિંબ દર્શન, જાતિસ્મરણ વગેરે બાહ્ય કારણ છે । આ અંતરજ્ઞ અને બાહ્ય કારણ મલ્લવાથી સમ્યગ્દર્શન પ્રગટ થાય છે । સમ્યગ્જ્ઞાન ઉત્પન્ન થવા માટે દર્શનમોહનીય અને જ્ઞાનાવરણ કર્મનો ક્ષયોપશમાદિક થવો અંતરજ્ઞ કારણ છે અને ગુરુનો ઉપદેશ, સ્વાધ્યાય, વગેરે બાહ્ય કારણ છે । સમ્યક્ચારિત્ર ઉત્પન્ન થવા માટે મોહનીય કર્મનો ક્ષયોપશમાદિક થવો અંતરજ્ઞ કારણ છે અને ગુરુનો ઉપદેશ, સ્વાધ્યાય, વગેરે બાહ્ય કારણ છે । આ અંતરંગ અને બહિરંગ કારણોના મલ્લવાથી સમ્યગ્દર્શન, સમ્યગ્જ્ઞાન અને સમ્યક્ચારિત્ર પ્રગટ થાય છે । અને કર્મોનો વિશેષ ક્ષય કે ક્ષયોપશમ થવાથી આ સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર અત્યન્ત નિર્મલ થાય છે । નિર્મલ સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન અને ચારિત્ર આત્માની સંપત્તિ છે । કર્મોને નાશ કરવા માટે આ જ રત્નત્રયરૂપ સંપત્તિ આત્માનું શસ્ત્ર* છે । આ રત્નત્રયરૂપ 25 શસ્ત્રના પ્રબલ પ્રહારથી ઘાતિ કર્મરૂપી પાપ અતિશીઘ્ર નષ્ટ થઈ જાય છે ।

* વીજો અર્થ—

રત્નત્રયરૂપ સંપત્તિ તે (આત્મસૂર્યના) કિરણોનો સમૂહ છે । તે વડે દુરિતાંષકારનો નાશ કરેલ હોવાથી આત્મા વેદીપ્યમાન અધિન્ય સૂર્ય (સદૃશ) છે । તે કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન, શ્રેષ્ઠ સુખ, મહાવીર્ય, ક્ષાયિક સમ્યક્સ્વરૂપિ, ક્ષાયિક દાન, ક્ષાયિક છામ, ક્ષાયિક ભોગ, ક્ષાયિક ઉપભોગ (જ્યોતિર્બાતાયનાદિ ?) આદિ રિપર (ક્ષાયિક) અને અદ્યુત દવા 30 પરમ ગુણોવડે (વદા) પ્રકાશે છે ।

કેવલ્યજ્ઞાનદૃષ્ટિપ્રવરસુખમહાવીર્યસમ્યક્ત્વલઘ્વ-
જ્યોતિર્વાતાયનાદિસ્થિરપરમગુણૌરજ્ઞૈર્મસમાનઃ ॥ ૩ ॥

જાનન્ પશ્યન્ સમસ્તં સંમમનુપરતં સંપ્રતૃપ્યન્વિતન્વન્ ,
ધૂન્વન્ પ્વાન્તં નિતાન્તં નિચિત્તમનુસમં પ્રીણયન્કીશ્ચમાવં ।
કુર્વન્ સર્વપ્રજાનામપરમભિભવં જ્યોતિરાત્માનમાત્મા,
આત્મન્યેવાત્મનાસી ક્ષણમુપજનયન્ સ સ્વયમ્ભૂઃ પ્રવૃત્તઃ ॥ ૪ ॥

5

હિંદન્ શેષાનશેષાભિગલનલકર્લીસ્તૈરનન્તસ્વભાવૈઃ,
સૂક્ષ્મત્વાધ્યાવગાહાગુરુલ્લધુક્કુણૈઃ ક્ષાયિકૈઃ શોભમાનઃ ।
અન્યૈશ્ચાન્યવ્યપોહપ્રવણવિષયસંપ્રાપ્તિલઘ્વપ્ર(સ્વ)ભાવૈ-
રુદ્ધૌ વ્રજ્યા સ્વભાવાત્ સમયમુપગતો ધામ્નિ સંતિષ્ઠતેઽધ્યે ॥ ૫ ॥

10

૧ આત્મા પોતાના રત્નત્રયરૂપ શક્તિના પ્રબલ પ્રહારથી જે વચ્ચે ઘાતિકર્મોને નષ્ટ કરી દે છે તે જ વચ્ચે ૧ આત્માને કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન, અનન્તસુખ, અનન્તવીર્ય, અત્યન્ત નિર્મલ સમ્યક્ત્વ, ક્ષાયિક દાન, ક્ષાયિક લાભ, ક્ષાયિક ભોગ, ક્ષાયિક ઉપભોગ, યથાત્યાત ચારિત્ર, મામળડલ, ચામર, છત્રત્રય વગેરે અનેક અનુપમ વિભૂતિઓ પ્રાપ્ત થાય છે । આ વિભૂતિઓમાંથી જ્ઞાન, દર્શન, સુખ, વીર્ય, સમ્યક્ત્વ વગેરે વિભૂતિઓ તો આત્મ-સ્વભાવરૂપ હોવાથી શાશ્વત છે અને મામળડલ, ચામર, છત્ર, સિંહાસન, 15 વગેરે વિભૂતિઓ દેવોપનીત છે અને તે શરીરના સંબંધ મુધી રહે છે । આ વધી વિભૂતિઓ અદ્ભુત છે અને એમનું અચિત્ત્ય માહાત્મ્ય સ્પષ્ટ દેખાય છે ।

અરે આ આત્મા ઘાતિકર્મોનો નાશ કરવાથી ઉપર લખેલા અચિન્ત્ય અને પરમ ગુણોથી દેહીન્માન બને છે ત્યારે એ આત્મા સ્વયમ્ભૂ અથવા અરિહંત કહેવાય છે ।

૧ આત્મા સમસ્ત લોકાલોકને એકી સાથે નિરંતર જાણે છે અને જૂદા છે, કૃતકૃત્ય બનેલો હોવાથી 20 નિરંતરપણે પૂર્ણ તૃપ્તિને અનુભવે છે, જ્ઞાન-પ્રકાશને વિસ્તારે છે, મોહરૂપી ધોર નિબિડ અંધકારનો નાશ કરે છે, સમ્ભવસરણરૂપ સમામાં અમૃત સમાન દિવ્ય ધ્વનિરૂપ વચ્ચનોથી કત્પક્ષમપ્ર ઉપદેશ આપીને ભવ્ય જીવોને અત્યન્ત સંતુષ્ટ કરે છે, તેમને અત્યન્ત આનંદિત કરે છે, સર્વ પ્રજાઓના ઈશમાવ (શાસન)ને કરે છે, સૂર્યોદિ અન્ય જ્યોતિઓ કરતાં અધિક તેજસ્વી છે, તથા સ્વયં પોતામ્ જ પોતાવડે પોતાને ક્ષણવાર ઉત્પન્ન કરતો ૧ સ્વયમ્ભૂ પ્રવર્તે છે ॥ ૩-૪ ॥

25

અંતે વેડીઓની સમાન અત્યન્ત કઠીન એવા વેદનીય, નામ, ગોત્ર અને આકુઃ આ ચાર અવશેષ અઘાતી કર્મોની મૂલ અને ઉચ્ચ સમસ્ત કર્મપ્રકૃતિઓને છેદીને અનન્ત સ્વભાવવાલા સૂક્ષ્મત્વ, લોકાપ્રાવગાહ, અગુરુલ્લધુ વગેરે પરમ ગુણોથી પણ તે ભગવાન્ મુક્તિમાં શોભે છે । એ સિવાય સમસ્ત કર્મ પ્રકૃતિઓનો નાશ થવાથી (!) પ્રાપ્ત થયેલા (અથવા અન્ય વ્યપોહ'નેતિ નેતિ' વડે વર્ણવાતા) અનેક અન્ય ગુણોથી પણ તે સિદ્ધ મગવંત શોભે છે । શુદ્ધ આત્માનો સ્વભાવ ઊર્ધ્વગમન કરવાનો હોવાથી સમસ્ત કર્મોનો 30 નાશ થયા પછી તે જ સમયમાં ભગવાન્ લોકાકાશના અપ્રમાગ ઉપર જઈને વિરાજિત થાય છે ॥ ૫ ॥

अन्याकारासिद्हेतुर्न च भवति परो येन तेनाल्पहीनः,

प्रागात्मोपात्तदेहप्रतिकृतिरुचिराकार एव ह्यमूर्त्तः ।

क्षुत्पृष्णाश्वासकासज्वरमरणजरानिष्टयोगप्रमोह-

व्यापत्त्याद्युग्रदुःखप्रभवभवहतेः कोऽस्य सौख्यस्य माता ॥ ६ ॥

5

आत्मोपादानसिद्धं स्वयमतिशयवद्गीतबार्धं विशालं,

वृद्धिहासव्यपेतं विषयविरहितं निःप्रतिद्वन्द्वभावं ।

अन्यद्रव्यानपेक्षं निरुपमममितं शाश्वतं सर्वकालं,

उत्कृष्टानन्तसारं परमसुखमतस्तस्य सिद्धस्य जातम् ॥ ७ ॥

सिद्ध अवस्थामां आत्मानुं परिमाण केटलुं रहे छे, अंतिम शरीरथी ओछुं रहे छे के अधिक ? ते 10 बतावे छे :—

जे मनुष्यशरीरथी आ जीव मुक्त थाय छे, तेने ज चरम शरीर कहे छे । मुक्त थया पछी आ जीवनो आकार चरम शरीरना आकारथी भिन्न आकारनो न होई शके, अथवा न तो ते समस्त लोकमां व्यापक होई शके छे, अथवा न तो वटवृक्षना बीजनी माफक अणुमात्र होई शके छे, कारण के त्यां आकार बदलवानुं कोई कारण नथी । परन्तु अंतिम शरीरना परिमाणथी कंडक ओछो आकार होवामां कारण छे अने ते ए के संसार 15 परिभ्रमणमां आ जीवनो आकार कर्मोने कारणे बदलतो रहेतो हतो । हवे कर्मोना नष्ट थवाथी आकार फेरववानुं कोई कारण नथी । तेथी मुक्त अवस्थामां जीवनो आकार अंतिम शरीरना आकारे ज रहे छे । तेनुं परिमाण अंतिम शरीरथी कंडक ओछु ज रहे छे, कारण के शरीरना जे जे भागोमां आत्मना प्रदेशो नथी तेटलुं परिमाण घटी जाय छे । शरीरनी अंदर पेट, नाक, कान वगैरे पोला भागोमां जीव प्रदेशो होता नथी । तेथी ए सिद्ध थाय छे के मुक्त जीवोनुं परिमाण अंतिम शरीरना परिमाणथी कंडक ओछुं छे । 20 आ ओछापणुं आकारनी अपेक्षाए नथी परन्तु घनफलनी अपेक्षाए छे । तथा मुक्त अवस्थामां जीवनो आकार अंतिम शरीरना आकार समान अत्यन्त देदीप्यमान रहे छे । तथा मुक्त अवस्थामां आत्मा अमूर्त्त होय छे । सिद्धोमां स्पर्शादिरूप मूर्त्तत्व नथी, तेथी ते अमूर्त्तस्वरूप कहेवाय छे ।

तथा क्षुधा, तृषा, श्वास, कास (दम), ताव, मरण, वृद्धावस्था, अनिष्टयोग, मोह, अनेक प्रकारनी आपत्तिओ अने बीजा षण दारुण दुःखो जेथी उत्पन्न थाय छे एवा भव (राग-द्वेष)नो भगवाने नाश कर्यो 25 छे । आ भव नष्ट थवाथी सिद्ध भगवतोने जे अनन्त सुखनी प्राप्ति यई छे, ते सुखना परिमाणने कोण मापी शके ! अर्थात् कोई न मापी शके ॥ ६ ॥

सिद्धोनुं सुख केनुं होय छे ते बतावे छे :—

सिद्ध परमात्माने जे सुख होय छे ते केवल आत्माथी ज उत्पन्न थयेलुं होय छे; अन्य कोई प्रकृति आदियी उत्पन्न थयेलुं नथी, तेथी ते अनित्य नथी । ते सुख स्वयं अतिशय युक्त होय छे, 30 समस्त बाधाओथी रहित होय छे, अत्यन्त विशाल-अनन्त होय छे अने आत्माना समस्त प्रदेशोमां व्याप्त यईने रहे छे । ते सुख न क्यारेय ओछुं थाय छे के न तो वधे छे । सांसारिक सुख विषयोथी उत्पन्न थाय छे, सिद्धोनुं सुख विषयोथी उत्पन्न थतुं नथी, परन्तु स्वाभाविक होय छे । सुखनुं प्रतिद्वन्द्वि दुःख छे । ते दुःखथी तेओ सर्वथा रहित छे । संसारी जीवोनुं सुख दुःखोथी मिश्रित छे, परन्तु

નાર્થઃ ક્ષુત્તૃદ્વિનાશાદ વિવિધરસપુતૈરજપાનૈરશુચ્યાઃ,
 ન સ્પૃષ્ટેર્ગન્ધમાલ્યૈર્નાદિ મૃદુશયનૈર્ગ્લાનિનિદ્રાઘભાવાત્ ।
 આતંકાર્તેરભાવે તદુપશ્મનસન્નેષજાનર્થતાવદ્,
 દીપાનર્થક્યવદ્વા વ્યપગતતિમિરે દૃશ્યમાને સમસ્તે ॥ ૮ ॥
 તાદૃક્સમ્પત્સમેતા વિવિધનયતપઃસંયમજ્ઞાનદૃષ્ટિ-
 ચર્યાઃ સિદ્ધાઃ સમન્તાત્પ્રવિતતયશ્ચસો વિશ્વદેવાધિદેવાઃ ।
 મૃતા મન્યા ભવન્તઃ સકલજગતિ યે સ્તૂપમાના વિશિષ્ટૈઃ,
 તાન્ સર્વાન્ નૌમ્યનન્તાન્ નિજિગમિષુરહં તત્સ્વરૂપં ત્રિસન્ધ્યમ્ ॥ ૯ ॥

5

સિદ્ધોતું સુખ હંમેશા સુખરૂપ જ હોય છે । સંસારિક સુખ વેદનીય કર્મના ઉદયથી થાય છે । તથા પુષ્પમાલા, ચન્દન, મોજન વગેરે બાહ્ય સામગ્રીની અપેક્ષાવાલું છે । પરન્તુ સિદ્ધોતું સુખ વીજા કોઈ દ્રવ્યની અપેક્ષા વિનાનું 10 હોય છે । તે સિદ્ધોતું સુખ ઉપમા રહિત છે, અપરિમિત છે, શાશ્વત છે અને સર્વ સમય રહેનારું છે । તે સુખનું સામર્થ્ય પરમોક્ષ છે અને અનન્ત છે । તે સુખ પરમસુખ કહેવાય છે । આલું સુખ સિદ્ધોને હોય છે ॥ ૭ ॥

જેમ કોઈ જીવને પ્રાણાંત વ્યાધિની કોઈ પીડા અથવા દુઃખ ન હોય તો તેને માટે પીડાને શાન્ત કરવા માટે કોઈ ઔષધિની જરૂર નથી, અથવા જે વખતે અંધકારનો સર્વથા અભાવ હોય અને બધી વસ્તુઓ સ્પષ્ટ દેખાતી હોય તો તે વખતે દીપકની કોઈ જરૂર નથી, તે જ પ્રમાણે તે સિદ્ધ ભગવંતોની 15 મૂલ અને તરસ ચાલી ગઈ છે તેથી તેમને અનેક પ્રકારના રસોથી પરિપૂર્ણ એવા અન્નજલનું કોઈ પ્રયોજન નથી । તથા સિદ્ધોને કોઈ પળ જાતની અપવિત્રતાનો સ્પર્શ નથી હોતો તેથી તેમને કેસર, ચન્દન અથવા પુષ્પમાલા વગેરેનું પળ પ્રયોજન નથી । તેવી જ રીતે તે સિદ્ધ ભગવંતોને ગ્લાનિ, નિદ્રા, વગેરેનો સર્વથા અભાવ હોય છે, તેથી તેમને કોમલ શય્યાનું પળ કોઈ પ્રયોજન નથી ॥ ૮ ॥

તે સિદ્ધ ભગવંતો અનન્તજ્ઞાન વગેરે અનેક ઉત્તમ સંપત્તિઓથી સહિત છે અને સર્વ નયોની 20 દૃષ્ટિ વિશુદ્ધ એવા તપ, સંયમ, જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્રથી યુક્ત છે । તેમનો યશ ચારે તરફ ફેલાયેલો છે । તેઓ વિશ્વના દેવાધિદેવ છે । ત્રણે લોકના સમસ્ત મન્ય જનો તેઓની સદા સ્તુતિ કરે છે । તે મૂતકાલમાં થયેલા, મલિન્યત્ કાલમાં થનારા અને વર્તમાન કાલમાં થતા સમસ્ત અનન્ત સિદ્ધોને હું સિદ્ધ સ્વરૂપને બહુ જલ્દી જ પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છાથી ત્રિસન્ધ્ય નમસ્કાર કરું છું ॥ ૯ ॥

આચાર્યભક્તિ:

સિદ્ધગુણસ્તુતિનિરતાનુદ્ભૂતરૂપામિજાલમહુલવિશેષાન્ ।

ગુપ્તિભિરભિસમ્પૂર્ણાન્, યુ(યુ)ક્તિયુતસત્યવચનલક્ષિતભાવાન્ ॥ ૧ ॥

મુનિમાહાત્મ્યવિશેષાન્, જિનશાસનસત્રપદીપમાસુરમૂર્તિન્ ।

5

સિદ્ધિ પ્રપિત્સુમનસો, વદ્ધરજોવિપુલમૂલધાતનકુશલાન્ ॥ ૨ ॥

ગુણમણિવિરચ્ચિત્તવપુષઃ, ષડ્દ્રવ્યનિશ્ચિતસ્ય ધાતૂન્ સતતં ।

રહિતપ્રમાદચર્યાન્, દર્શનશુદ્ધાન્ ગણસ્ય સંતુષ્ટિકરાન્ ॥ ૩ ॥

મોહછિદુગ્રતપસઃ પ્રશસ્તપરિશુદ્ધહૃદયસુવ્યવહારાન્ ।

પ્રાસુક્યનિલયાનનધાનાશાવિષ્વસિચેતસો હૃતકુપથાન્ ॥ ૪ ॥

10

અનુવાદ

જે આચાર્યો સિદ્ધોના ક્ષાયિક સમ્યક્ત્વ આદિ ગુણોની સ્તુતિ કરવામાં સદા લીન રહે છે । ક્રોધ, માન, માયા, લોભરૂપી અગ્નિના સમૂહના જે અનન્તાનુબંધિ વગેરે અનેક મેદો છે અર્થાત્ કષાયોના મેદો છે તે વધા જેઓ નષ્ટ કરી નાસ્ત્યા છે, જે મનોગુતિ, વચનગુતિ અને કાયગુતિનું પાલન કરે છે, અને જેઓ નિસ્પૃહતા (યુક્તિ) થી યુક્ત એવા સત્ય વચનવડે જગતના પદાર્થોને ઓઢાલાવે છે, એવા આચાર્યોને હું

15 નમસ્કાર* કરું છું ॥ ૧ ॥

મુનિઓમાં જેમનું માહાત્મ્ય વિશેષ છે, જેમની મૂર્તિ જિનશાસનને પ્રકાશિત કરવા માટે દીપક સમાન દેદીપ્યમાન છે, જેમના મનમાં સિદ્ધિપદ પ્રાપ્ત કરવાની ઇચ્છા છે અને જેઓ જ્ઞાનાવરણીય આદિ કર્મોને બંધાવવાના કારણરૂપ તત્પ્રદોષ, નિહવ, માત્સર્ય આદિ કારણોને નાશ કરવામાં અત્યન્ત કુશલ છે, એવા આચાર્યોને હું નમસ્કાર કરું છું ॥ ૨ ॥

20 જેઓનું શરીર સમ્યગ્દર્શન વગેરે ગુણરૂપી મણિઓથી સુશોભિત છે, જેઓ જીવાદિક છર્ દ્રવ્યના નિશ્ચયને જન્મ આપનારા છે અર્થાત્ જેઓ સ્વયં ષડ્દ્રવ્ય વિષયક નિશ્ચયવાળા છે અને બીજાઓને નિશ્ચય કરાવનારા છે, જેમનું ચારિત્ર વિક્રયા આદિ પ્રમાદથી રહિત છે, જેમનું સમ્યક્દર્શન શંકાદિક દોષોથી રહિત છે અને જેઓ ગચ્છની સંતુષ્ટિને કરનારા છે, એવા આચાર્યોને હું સદા નમસ્કાર કરું છું ॥ ૩ ॥

25 જેમનું ઉપ તપશ્ચરણ મોહ અને અજ્ઞાનનો નાશ કરનારું છે, જેમનું હૃદય પ્રશસ્ત અને પરિશુદ્ધ છે, તથા વ્યવહાર સુંદર-સ્વપરકલ્યાણકર છે, જેમનું રહેવાનું સ્થાન સમ્પૂર્ણમાદિ જીવોથી રહિત હોય છે, જેઓ પાપ રહિત હોય છે, જેમનું હૃદય આશા-સ્પૃહાથી સર્વથા રહિત હોય છે અને મિથ્યાદર્શનરૂપી કુમાર્ગનો સદા નાશ કરનારા હોય છે, એવા આચાર્યોને હું સદા નમસ્કાર કરું છું ॥ ૪ ॥

* આ શ્લોકમાં તથા આગળના શ્લોકમાં નમસ્કારસ્વરૂપ કોઈ વાક્ય નથી । તે વાક્ય દસમા શ્લોકમાં છે । અને ત્યાં યુધી વધા શ્લોકોનો સમ્બન્ધ છે । તેથી 'નમસ્કાર કરું છું' આ વાક્ય ત્યાંથી લેવામાં આવ્યું છે । આગળ પણ

30 એમ જ સમસ્યું ।

धारितविलसन्मुण्डान् , वर्जितबहुदण्डविण्डमण्डलनिकरान् ।
सकलपरिषहजयिनः क्रियाभिरनिर्जं प्रमादतः परिरहितान् ॥ ५ ॥

अचलान् व्यपेतनिद्रान्, स्थानपुतान्कष्टदुष्टलेस्याहीनान् ।
विधिनानाश्रितवासानलिप्तदेहान् विनिर्जितेन्द्रियकरणः ॥ ६ ॥

अतुलानुत्कटिकासान् , विविक्तचित्तानखण्डितस्वाध्यायान् ।
दक्षिणभावसमग्रान् व्यपगतमदरागलोभशठमात्सर्यान् ॥ ७ ॥

5

भिच्चार्यैरौद्रपक्षान् संभावितधर्मसुनिर्मलहृदयान् ।
नित्यं पिनद्धकुगतीन् पुण्यान् गम्भोदयान् बिलीनगारवचर्यान् ॥ ८ ॥

जेमनीं मन, वचन अने काया, पांचे इन्द्रियो, अने हाथ-पग वगैरेनो ज्यापार बधा पापोयी रहित होय छे अने तेयी जेओ अत्यन्त शोभे छे । जे मुनिओनो समुदाय अधिक दंडनो भागीदार बहुदोषवाळो 10 अहार ग्रहण करे छे एवा मुनि-समुदाययी जेओ सर्वथा अलग रहे छे (!) । जे तपश्चर्यादि विशेष-अनुष्ठानोयी अनेक प्रकारना परीषहोने सदा जीतता रहे छे अने जेओ प्रमादयी सर्वथा रहित होय छे, एवा आचार्योने हुं सदा नमस्कार करूं छूं ॥ ५ ॥

जेओ अनेक परीषहो आववा छतां पोतानां अनुष्ठानो अने त्रतोयी क्यारेय चलायमान यता नथी, जेओ विशेषे करीने निद्राथी रहित होय छे, जेओ प्रायः कायोत्सर्गमां रहे छे, जेओ अनेक प्रकारनां दुःख 15 अने दुर्गतिने आपनारी दुष्ट लेस्याओयी सदा रहित होय छे, जेओए विधिपूर्वक घरनो त्याग कर्यो छे, अथवा जेओना आगमानुसार कंदरा, वसतिका वगैरे अनेक प्रकारनां रहेवानां स्थान छे, जेओ तेल वगैरेयी मालीश करावता नथी अने जेओ इन्द्रियरूपी हाथीओने हमेशा पोतानां वशमां रखे छे, एवा आचार्योने हुं सदा नमस्कार करूं छूं ॥ ६ ॥

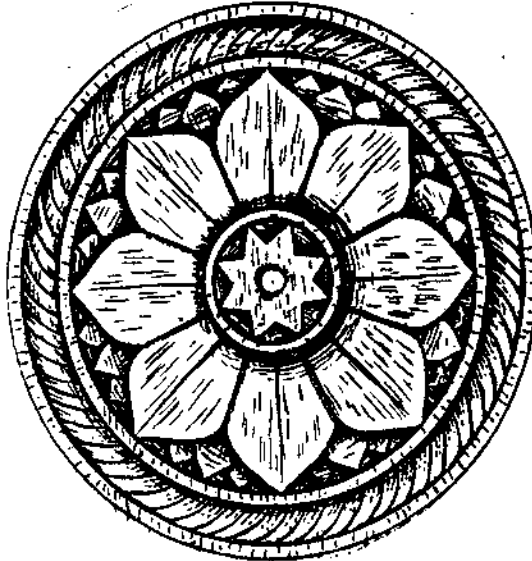
संसारमां जेमनी कोई उपमा नथी, जेओ उत्कटिकासन वगैरे कठण आसनीयी तपश्चरण 20 करे छे, जेमनुं हृदय हमेशा परभाकीयी रहित छे, जेमनो स्वाध्याय सदा अखंडित रहे छे, जेमनुं दाक्षिण्य परिपूर्ण छे अने जेमना मद, राग, लोभ, अज्ञान अने मस्सरता चात्या गया छे, एवा आचार्योने हुं सदा नमस्कार करूं छूं ॥ ७ ॥

जेओए आर्तध्यान अने रौद्रध्यान रूपी पक्षोनो सर्वथा नाश कर्यो छे, धर्मध्याननी शुभ भावनायी जेमनुं हृदय निर्मल बन्युं छे, जेओए नरकादिक दुर्गतिओने सदाने माटे रोकी छे, जेओ अत्यन्त 25 पवित्र छे, जेमनी ऋद्धिओ अने तपश्चरणनुं माहात्म्य अत्यन्त प्रशंसनीय छे अने जेओ गारव युक्त प्रवृत्तिओयी सर्वथा रहित होय छे, एवा आचार्योने हुं सदा नमस्कार करूं छूं ॥ ८ ॥

તરુમૂલયોગમ્બુક્ત્તાનવકાશાતાપયોગરાગસનાથાન્ ।
 बहुजनहितकरचर्यानिभयाननघान् महानुभावविधानान् ॥ ९ ॥
 ईदशगुणसंपन्नान् युष्मान् भक्त्या विशालया स्थिरयोगान् ।
 विधिनानारतमध्यान् मुकुलीकृतहस्तकमलशोभितशिरसा ॥ १० ॥
 5 अभिनौमि सकलकलुषप्रभवोदयजन्मजरामरणबंधनमुक्तान् ।
 शिवमचलमनघमक्षयव्याहृतमुक्तिसौख्यमस्त्विति सततम् ॥ ११ ॥

જે આચાર્યો વર્ષાકાલમાં વૃક્ષ આદિની નીચે યોગસાધનામાં રહે છે, પ્રીત્થકાલમાં આતાપના યાગ ધારણ કરે છે અને શીતકાલમાં અભ્રાવકાશયોગ (સુહ્રી જગ્યામાં રહેવું) ધારણ કરે છે, જેમની મન, વચન અને કાયાની પ્રવૃત્તિ હંમેશા અનેક જીવોના હિતને કરનારી હોય છે, જેઓ સાત પ્રકારના ભયથી સર્વથા 10 રહિત હોય છે, જેઓ પાપથી રહિત છે, જેમના અનુભવ (પ્રભાવ) અને વિધાન (કાર્યો) મહાન છે, એવા આચાર્યોને હું સદા નમસ્કાર કરું છું ॥ ૯ ॥

જે આચાર્યો ઉપર કહેલા ગુણોથી સંપન્ન છે, જેમના મન, વચન અને કાયા અનેક પરિષદો આવવા છતાં પણ નિરંતર વિધિપૂર્વક સ્થિર રહે છે, અનેક ગુણોને ધારણ કરવાથી જેઓ સદા અપ્રથ-પ્રધાન છે । અને અશુભ કર્મોના ઉદયથી પ્રાપ્ત થનાર જન્મ, મરણ, જરા વગેરે સર્વ દોષોના સંબંધથી જેઓ રહિત 15 છે, એવા આચાર્યોને હું અતિ મક્તિથી વિધિપૂર્વક અંજલિબદ્ધ કરકમલથી શોભતા મસ્તક વડે નમું છું । એવી મને શિવ, અચલ, નિષ્પાપ, અક્ષય, બાધાઓથી રહિત એવું મુક્તિસુખ પ્રાપ્ત થાઓ ॥ ૧૦-૧૧ ॥

पञ्चगुरुभक्तिः

श्रीमदमरेन्द्रमुकुटप्रघटितमणिकिरणवारिधाराभिः ।
 प्रक्षालितपदयुगलान् प्रणमामि जिनेश्वरान् भक्त्या ॥ १ ॥
 अष्टगुणैः समपेतान् प्रणष्टदुष्टाष्टकर्मरिपुसमितीन् ।
 सिद्धान्सततमनन्ताभमस्करोमीष्टतुष्टिसंसिद्धयै ॥ २ ॥
 साचारश्रुतजलधीन्प्रतीर्य शुद्धोरुचरणनिरतानाम् ।
 आचार्योणां पदयुगकमलानि दधे शिरसि मेऽहम् ॥ ३ ॥
 मिथ्यावादिमदोग्रध्वान्तप्रध्वंसिवचनसंदर्भान् ॥
 उपदेशकान्प्रपद्ये मम दुरितारिप्रणाशाय ॥ ४ ॥
 सम्यग्दर्शनदीपप्रकाशका मेयबोधसंभूताः ।
 भूरिचरित्रपताकास्ते साधुगणास्तु मां पान्तु ॥ ५ ॥
 जिनसिद्धस्वरिदेशकसाधुवरानमलगुणगणोपेतान् ।
 पञ्चनमस्कारपदैस्त्रिसन्ध्यमभिनौमि मोक्षलाभाय ॥ ६ ॥

5

10

अनुवाद

15

जेओना चरणकमल इन्द्रोना सुशोभित मुकुटोमां जडेल्ला मणिओना किरणरूपी जलधाराथी प्रक्षालित करवामां आख्या छे, एवा श्रीजिनेश्वर भगवन्तो(—अरिहन्तो)ने हुं भक्ति पूर्वक प्रणाम करुं छुं ॥ १ ॥

जेओ अनंतज्ञानादि आठ गुणोथी अलंकृत छे, अने जेओए अत्यन्त दुष्ट-दुःख देवावाळा आठ कर्मरूपी शत्रुओना समूहने नष्ट करी नाख्यो छे, एवा अनन्त सिद्धोने हुं अत्यन्त इष्ट एवी मोक्षलक्ष्मीने प्राप्त करवा नमस्कार करुं छुं ॥ २ ॥

20

आचार अने श्रुत समुद्रोने तरीने जेओ शुद्ध अने पराक्रमवाळा चारित्र्यं पालन करवामां सदा तत्पर छे, एवा आचार्योना चरण-कमलोने हुं मस्तक पर धारण करुं छुं ॥ ३ ॥

जेओना वचनोनी रचना मिथ्यावादिओना अहंकाररूपी अंधकारने नाश करवावाळी छे, एवा उपाध्यायोनुं हुं मारा पापरूपी शत्रुओनो नाश करवा शरण लउं छुं अर्थात् तेओनाःशरणे जाउं छुं ॥ ४ ॥

जेओ सम्यग्दर्शनरूपी दीपकथी भव्यजीवोना मननो अन्धकार दूर करी तेओना मनने प्रकाशित 25 करनारा छे, जीवादिक समस्त पदार्थोना ज्ञानथी सुशोभित छे अने विविध चारित्र्यनी पताका जेओए परकावी छे, एवा साधुसमुदायो मारी रक्षा करे ॥ ५ ॥

जेओ अनेक निर्मल गुणोना समूहथी सहित छे, एवा अरिहंत, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय अने उत्तम साधुओने हुं मोक्ष प्राप्त करवानी इच्छायी पंच-नमस्कार मंत्रना पदोवडे त्रिसन्ध्य नमस्कार करुं छुं ॥ ६ ॥

30

- एष पञ्चनमस्कारः, सर्वपापप्रणाशनः ।
 मंगलानां च सर्वेषां, प्रथमं मङ्गलं भवेत् ॥ ७ ॥
 श्रीमदर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायाः सर्वसाधवः ।
 कुर्वन्तु मंगलाः(लं) सर्वे, निर्वाणपरमश्रियम् ॥ ८ ॥
 5 सर्वान् जिनेन्द्रचन्द्रान्, सिद्धानाचार्यपाठकान् साधून् ।
 रत्नत्रयं च वन्दे, रत्नत्रयसिद्धये भक्त्या ॥ ९ ॥
 पान्तु श्रीपादपद्मानि, पञ्चानां परमेष्ठिनाम् ।
 लालितानि सुराधीश-बृहामणिमरीचिभिः ॥ १० ॥
 प्रातिहार्यैर्जिनान् सिद्धान्, गुह्यैः क्षरीन् स्वमातृभिः ।
 10 पाठकान् विनयैः साधून्, योगार्त्तरक्षभिः स्तुवे ॥ ११ ॥

आ पंच-नमस्कार मंत्र बधा पापोने नाश करनार छे अने सर्व मंगलोमां मुख्य मंगल छे ॥ ७ ॥

अरिहंत, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय अने सर्व साधु आ पांचे परमेष्ठी मंगलरूप छे । तेओ मने मोक्षरूपी परम लक्ष्मी आपे ॥ ८ ॥

हुं रत्नत्रय प्राप्त करवा माटे अति भक्तियी बधा अरिहंतोने, सिद्धोने, आचार्योने, उपाध्यायोने
 15 साधुओने अने रत्नत्रयने नमस्कार करं छुं ॥ ९ ॥

इन्द्रोना मुकुटोमां जडेलं रत्ननां किरणोथी रंजित एवां पांचे परमेष्ठिओना चरण-कमल मारी रक्षा करे ॥ १० ॥

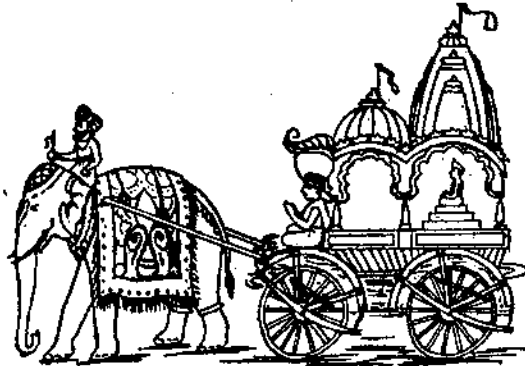
आठ प्रातिहार्योथी सहित अरिहंतो, अनन्तज्ञानादि आठ गुणोथी सहित सिद्धो, अष्टप्रवचनमाताथी सहित आचार्यो, विनयथी सहित उपाध्यायो अने आठ योगांगोथी सहित साधुओनी हुं स्तुति करं छुं ॥ ११ ॥

20

परिचय

आचार्यवर्य श्रीपूज्यपाद विरचित 'दशभक्त्यादि संग्रह' सकल दि० जैन पंचायत, अजमेरथी वीर सं० २४७३ मां प्रकाशित थयेल, तेमांथी सिद्धभक्ति, आचार्यभक्ति तथा पंचगुरुभक्ति आ त्रण स्तोत्रो, अत्रे लेखामां आख्यां छे ।

श्री पूज्यपादस्वामी दिगम्बर जैन परंपरामां एक प्रौढ अने प्रकाण्ड विद्वान् आचार्य थई गया छे ।
 25 तेओ विक्रमनी छट्टी शताब्दिमां थया छे । तेमना 'सर्वार्थसिद्धि' 'समाधितंत्र' वगैरे ग्रंथो बहुज प्रसिद्ध छे ।

श्रीरत्नशेखरसूरिविरचितः
श्राद्धविधि प्रकरणान्तर्गतसन्दर्भः

एवं श्राद्धस्य स्वरूपमुक्त्वा प्रागुक्ते दिनरात्र्यादिकृत्यपद्धे प्रथमं दिनकृत्यविधिमाह—

नवकारेण विबुद्धो, सरेह सो सकुलधम्मनियमाई ।

5

पडिकमिअ सुई पूहअ, गिहे जिणं कुणह संवरणं ॥ ५ ॥

व्याख्या—‘नमो अरिहंताणं’ इत्यादिना विबुद्धः स श्राद्धः स्वकुलधर्मनियमादीन् स्मरेत् । अयमर्थः श्रावकेण तावत् स्वल्पनिद्रेण भाव्यम् । पाश्चात्यरात्रौ च यामादिसमये सकाले उत्थातव्यं तथा सति यथा विलोक्यमानैहलौकिकपारलौकिककार्यसिद्धयादयोऽनेकगुणाः, अन्यथा तत् तीदनादयो दोषाः ।

लोकेऽप्युक्तम्—

10

“कम्मीणां धणसंपडह, धम्मीणां परलोअ ।

जिहिं सुत्तां रवि उग्गमह, तिहिं नरआओ न ओय ॥ १ ॥

निद्रापारस्वस्यादिना यदि तथोत्थातुं न शक्नोति तदा पञ्चदशमुहूर्ता रजनी तस्यां जघन्यतोऽपि चतुर्दशे आह्ने मुहूर्ते उत्तिष्ठेत्, द्रव्याद्युपयोगं करोति—

द्रव्यतः—कोऽहं श्राद्धोऽन्यो वा ?

15

क्षेत्रतः—किं स्वगृहेऽन्यत्र वा ? उपरितलेऽधस्तले वा ?

कालतो—रात्रिर्दिनं वा ?

भावतः—कायिक्यादिना पीडितोऽहं न वा ?

एवमुपयोगे दत्ते निद्रानुपरमे नासानिःश्वासं निरुणद्धि । ततोऽपनिद्रः सन् द्वारं दृष्ट्वा कायिक्यादि-
चिन्तां करोति । उक्तं च साधुमाश्रित्यौघनिर्मुक्तौ—

20

“द्व्वाह उवओगं ऊसासनिहंभणा लोअंति ।

रात्रौ च यदि किञ्चित् कार्याद्यन्यस्मै ज्ञापयति, तदा मन्वस्वरादिनैव, उच्चैः स्वरं तु शब्द-
कासितखुंकाररुंकाराद्यपि न कुर्यात् । रात्रौ तत्करणे जागरितैर्गृहगोधादिर्हिंराजीवैर्मक्षिकोपद्रवाधारम्भः,
प्रातिवेश्मिकैर्वा स्वस्वारम्भः प्रवर्त्येत । तथा च पानीयाहारिकारन्धनकारिकावाणिज्यकारकशोककारक-
पथिककर्षकारामिकारवह्निर्घट्टादिव्यन्त्रप्रवाहकण्डिलाकुडुक्वाकिंकरजककुम्भकारलोहकारसूत्रधार-
घृतकारशस्त्रकारमद्यकारमात्स्यिकसौनिकवागुरिकलुम्बकघातकपारदारिकतस्करावस्कन्ददायकादीना-
मपि परम्परया कुव्यापारप्रवृत्तिरिति निरर्थकमेकै दोषाः ।

25

तदुक्तं श्रीभगवन्पङ्के—

जागरिआ धम्मीणं, अहम्मीणं तु सुत्तया सेया ।

वण्डाहिव भइणीप, अकहिंसु जिणो जयन्तीप ॥ १ ॥

30

निद्राच्छेदे च तज्ज्ञेन भूजलाग्निवायुव्योमसु किं तत्त्वमित्याद्यन्वेष्यं यतः—

अभोभूतत्वयोर्निद्रा- विच्छेदः शुभहेतवे ।

व्योमवाय्वग्नि तत्त्वेषु, स पुनर्दुःखदायकः ॥ १ ॥

- वामा शस्तोदये पक्षे, सिंते कृष्णे तु दक्षिणा ।
 त्रीणि त्रीणि दिनानीन्दुः, सूर्ययोरुदयः शुभः ॥ २ ॥
 शुक्रप्रतिपदो वायुश्चन्द्रोऽथाकं ज्यहं ज्यहम् ।
 वहन् शस्तोऽनया वृत्त्या, विपर्योसे तु दुःखदः ॥ ३ ॥
 5 शशाङ्केनोदये वायोः, सूर्येणास्तं शुभावहम् ।
 उदये रविणा त्वस्य, शशिनास्तं शुभावहम् ॥ ४ ॥

केषाञ्चिन्मते वारक्रमेण सूर्यचन्द्रोदयः, तत्र रविभौमगुरुशनिषु सूर्योदयः सोमबुधशुक्रेषु चन्द्रोदयः ।
 केषाञ्चित् संक्रान्तिक्रमाद्यथा 'मेसविसे रविचन्द्रा' इत्यादि । केषाञ्चिच्चन्द्रराशिपरावर्त्तक्रमेण—

- “सार्द्धं घटीद्वयं नाडिरेकैकार्कोदयाद्दहेत् ।
 10 अरघट्टघटीभ्रान्तिन्यायो नाड्यः पुनः पुनः ॥ ५ ॥
 षट्त्रिंशद् गुरुवर्णानां, या बेला भणने भवेत् ।
 सा बेला मरुतो नाड्या, नाड्यां संचरतो लगेत् ॥ ६ ॥

पञ्चतत्त्वानि चैवं—

- “ऊर्ध्वं वह्निरधस्तोयं, तिरश्चीनः समीरणः ।
 15 भूमिर्मध्यपुटे व्योम, सर्वगं वहते पुनः ॥ ७ ॥
 वायोवैह्वेरापां पृथ्व्या, व्योम्नस्तत्त्वं वहते क्रमात् ।
 वहन्त्योरुभयोर्नाड्योः, क्वातव्योऽयं क्रमः सदा ॥ ८ ॥
 पृथ्व्याः पलानि पञ्चाशः, षट्त्वारिंशत्तथाम्भसः ।
 अग्नेस्त्रिंशत्पुनर्वायोः, त्रिंशतिर्नभसो दश ॥ ९ ॥
 20 तत्त्वाभ्यां भूजलाभ्यां स्याः, च्छान्तेः कार्ये फलोन्नतिः ।
 दीप्ता स्थिरादिके कृत्ये, तेजोवाध्वम्बरैः शुभम् ॥ १० ॥
 जीवितव्ये जये लामे, सस्योत्पत्तौ च वर्षणे ।
 पुत्रार्थे युद्धप्रश्ने च, गमनागमने तथा ॥ ११ ॥
 पृथ्व्यपतत्त्वे शुभे स्यातां, वह्निवातौ च नो शुभौ ।
 25 अर्थस्तिद्धिः स्थिरोर्व्यो तु, शीघ्रमंभसि निर्दिशेत् ॥ १२ ॥ युग्मम् ॥
 पूजाद्रव्यार्जनोद्वाहे, दुर्गादिसरिदाक्रमे ।
 गमागमे जीविते च, गृहे क्षेत्रादिसंग्रहे ॥ १३ ॥
 क्रयविक्रयणे वृष्टौ, सेवाकृषिद्विपञ्जये ।
 विद्यापट्टाभिषेकादौ, शुभेऽर्थे च शुभः शशी ॥ १४ ॥ युग्मम् ॥
 30 प्रश्ने प्रारंभणे वापि, कार्याणां वामनासिका ।
 पूर्णा वायोः प्रवेशश्चेत्, तदा स्तिद्धिरस्तंशयम् ॥ १५ ॥
 बद्धानां रोगितानां च, प्रभ्रष्टानां निजात्पदात् ।
 प्रश्ने युद्धविधौ वैरिः, संगमे सहसा भये ॥ १६ ॥
 स्नाने पानेऽशने नष्टाः, न्वेषे पुत्रार्थमैथुने ।
 35 विवादे दारुणार्थे च, सूर्यनाडिः प्रशस्यते ॥ १७ ॥ युग्मम् ॥

कचित्त्वेवम्—

“विद्यारम्भे च दीक्षायां, शस्त्राभ्यासविवादयोः ।
 राजदर्शनगीतादौ, मन्त्रयन्त्रादिसाधने ॥ १८ ॥ सूर्यनाडी शुभा ।

दक्षिणे यदि वा वामे, यत्र वायुर्निरन्तरम् ।
 तं पादमग्रतः कृत्वा, निस्सरेत् निजमन्दिरात् ॥ १९ ॥
 अधमर्णादिचौराद्या, विग्रहोत्पातिनोऽपि च ।
 शून्याङ्गे स्वस्य कर्तव्याः, सुखलाभजयार्थिभिः ॥ २० ॥
 स्वजनस्वामिगुर्वाद्या ये चान्ये हितचिन्तकाः ।
 जीवाङ्गे ते ध्रुवं कार्याः, कार्यसिद्धिमभीप्सुभिः ॥ २१ ॥
 प्रविशत्यधनापूर्णं, नासिकापक्षमाश्रितम् ।
 पादं शय्योत्थितो दद्यात्, प्रथमं पृथिवीतले ॥ २२ ॥

5

एवं विधिना त्यक्तनिद्रः श्रावक आत्यन्तिकबहुमानः परममङ्गलार्थं नमस्कारं स्मरेदव्यक्तवर्णं
 यदाह—

10

“परमिद्विचिन्तणं, माणसंमि सिञ्जागणणं कायव्यं ।
 सुप्ताऽविणयपविष्ठी, निवारिआ होह एवं तु ॥ १ ॥”

अन्ये तु न सा काचिदवस्था यस्यां पञ्चनमस्कारस्यानधिकार इति मन्वाना अविशेषेणैव
 नमस्कारपाठमाहुः । एतन्मतद्वयमाद्यपञ्चाशकवृत्त्यादाबुक्तं । श्राद्धदिनकृत्ये त्वैवमुक्तम्—

“सिञ्जाठाणं पमुत्तूणं, चिद्विज्ञा धरणीयले ।
 भावबंधुं जगन्नाहं, नमोकारं तभो पढे ॥ १ ॥”

15

पतिदिनचर्यायां चैवम्—

“जामिणिपच्छिमजामे, सन्वे जगंति बालबुद्धाई ।
 परमिद्विपरमन्तं, भणन्ति सत्तट्टवाराओ ॥ १ ॥”

एवं च नमस्कारं स्मरन् सुप्तोत्थितः पल्यंकादि मुक्त्वा पवित्रभूमौ ऊर्ध्वं स्थितो निविष्टो वा
 पद्मासनादिसुखासनासीनः पूर्वस्थां उत्तरस्थां वा सम्मुखो जिनप्रतिमाद्यभिमुखो वा चित्तैकाग्रताद्यर्थं
 कमलबन्धकरजापादिना नमस्कारान् परावर्त्तयेत्, तत्रापष्टदले कमले कर्णिकायामाद्यं पदं, द्वितीयादिपदानि
 सत्वारि पूर्वादिदिक्चतुष्के, शेषाणि चत्वार्याग्नेय्यादिविदिक्चतुष्के न्यसेदित्यादि ।
 उक्तं चाष्टमप्रकाशे श्रीद्वैमसूरिभिः—

अष्टपत्रे सिताम्भोजे, कर्णिकायां कृतस्थितिम् ।

25

आद्यं सप्ताक्षरं मन्त्रं, पवित्रं चिन्तयेत्ततः ॥ १ ॥

सिद्धादिकचतुष्कं च, दिक्पत्रेषु यथाक्रमम् ।

चूलापादचतुष्कं च, विदिक्पत्रेषु चिन्तयेत् ॥ २ ॥

त्रिशुद्धया चिन्तयन्नस्य, शतमष्टोत्तरं मुनिः ।

भुञ्जानोऽपि लभेतेव, चतुर्थतपसः फलम् ॥ ३ ॥

30

करजापो नन्धावर्त्तशाङ्खावर्त्तादिना इष्टसिद्धयादिबहुफलः ।

श्लोकं च—

“करआवत्ते जो पञ्चमङ्गलं साहुपडिमसंखाप ।

नववारा आवत्तह ललंति तं नो पिसायाई ॥ १ ॥

बन्धनादिकष्टे तु विपरीतशङ्खावर्त्तादिनाक्षरैः पदैर्वा विपरीतं नमस्कारं लक्षाद्यपि जपेत्, क्षिप्रं क्लेशनाशादि स्यात् । करजापाद्यशकस्तु सूत्ररत्नरुद्राक्षादिजपमालया स्वहृदयसमश्रेणिस्थया परिधानवस्त्रचरणादावलगन्त्या मेर्वैनुलङ्घनादिविधिना जपेत् । यतः—

“अङ्गुल्यग्रेण यज्जतं, यज्जतं मेरुलङ्घने ।

- 5 व्यग्राचित्तेन यज्जतं, तत्रायोऽल्पफलं भवेत् ॥ १ ॥
सङ्कुलाद्विजने भव्यः, सशब्दान्मौनवान् शुभः ।
मौनजान्मानसः श्रेष्ठो, जापः श्लाघ्यः परः परः ॥ २ ॥
जपभ्रान्तो विशेद् ध्यानं, ध्यानभ्रान्तो विशेज्जपम् ।
द्वयभ्रान्तः पठेत् स्तोत्रं, मित्येवं गुरुभिः स्तुतम् ॥ ३ ॥

10 श्रीपादलिप्तसूरिकृतप्रतिष्ठापञ्चताषण्युक्तम्—

“जापस्त्रिविधो मानसोपांशुभाष्यभेदात् तत्र मानसो मनोमात्रप्रवृत्तिनिर्वृत्तः स्वसंबेधः, उपांशुस्तु परैरभ्यमाणोऽन्तः सज्जलरूपः, यस्तु परैः भ्रूयते स भाष्यः, अयं यथाक्रममुत्तममध्यमाधमसिद्धिषु शान्तिपुष्ट्यभिचारादिरूपासु नियोज्यः, मानसस्य प्रयत्नसाध्यत्वाद् भाष्यस्याधमसिद्धिफलत्वादुपांशुः साधारणत्वात्प्रयोज्यः इति ।” नमस्कारस्य पञ्चपदीं नवपदीं वाऽनानुपूर्व्यापि चित्तैकाग्र्यार्थं

15 गुणयेत्, तस्य च प्रत्येकमेकैकाक्षरपदाद्यपि परावर्त्यम् ।

यदुक्तमष्टमप्रकाशे—

“गुरुपञ्चकनामोत्था, विद्या स्यात् षोडशाक्षरा ।

जपन् शतद्वयं तस्या, चतुर्थस्याप्नुयात् फलम् ॥ १ ॥

गुरुपञ्चकं परमेष्ठिपञ्चकं षोडशाक्षरा—“अरिहंतसिद्धआयरियउवज्जायसाहु” रूपा । तथा—

- 20 शतानि त्रीणि षड्घर्णे, चत्वारि चतुरक्षरम् ।
पञ्चावर्णे जपन् योगी, चतुर्थफलमश्नुते ॥ २ ॥

षड्घर्णे ‘अरिहंत सिद्ध’ इति, चतुरक्षरं ‘अरिहंत’ इति, अवर्णे ‘अकार’ मेव मन्त्रं—

“प्रवृत्तिहेतुरेवैतदमीषां कथितं फलम् ।

फलं स्वर्गापघर्णौ तु, वदन्ति परमार्थतः ॥ ३ ॥”

25 तथा—

नाभिपद्मे स्थितं ध्याये, वकारं विश्वतोमुखम् ।

सिवर्णं मस्तकाम्भोजे, आकारं घटनाम्भुजे ॥ ४ ॥

उकारं हृदयाम्भोजे, साकारं कण्ठपञ्जरे ।

सर्वकल्याणकारीणि, बीजान्यन्यान्यपि स्मरेत् ॥ ५ ॥”

30 ‘असिआउसा’ इति बीजान्यन्यान्यपि ‘नमः सर्वसिद्धेभ्य’ इति ।

मन्त्रः प्रणवपूर्वोऽयं, फलमैहिकमिच्छुभिः ।

ध्येयः प्रणवहीनस्तु, निर्वाणपदकाक्षिभिः ॥ ६ ॥

एवं च मन्त्रविधानां, घर्णेषु च पदेषु च ।

विशेषं क्रमशः कुर्यां, लक्ष्यभावोपपत्तये ॥ ७ ॥

35 जापादेश्च बहुफलत्वं, यतः—

पूजाकोटिसमं स्तोत्रं, स्तोत्रकोटिसमो जपः ।

जपकोटिसमं ध्यानं, ध्यानकोटिसमो लयः ॥ १ ॥

ध्यानसिद्धये च जिनजन्मादिकल्याणकभूम्यादिरूपं तीर्थमन्यद्वा स्वास्थ्यहेतुं विविक्तं स्थानाद्याभयेत् ।
यद् ध्यानशक्तके—

“निबं चिभ जुवइपसुलपुंसगकुसीलवज्जियं जरणो ।

ठाणं विअणं भणिअं, विसेसओ ज्ञाणफालमि ॥ १ ॥

धिरकयजोगाणं पुण, मुणीण ज्ञाणेसु निबलमणाणं ।

गाममि जणाइणे, सुणे रणे ध न विसेसो ॥ २ ॥

तो अत्थ समाहाणं, होइ मणोवयणकायजोगाणं ।

भूओवरोहरहिओ, सो देसो ज्ञायमाणस्स ॥ ३ ॥

फालो वि सुच्चिअ जहि, जोगसमाहाणमुत्तमं लहर ।

नउ दिवसनिसावेलाइनियमणं ज्ञाणो भणिअं ॥ ४ ॥

जच्चिअ देहावत्था, जिआण ज्ञणोवरोहिणी होइ ।

साइज्जा तदवत्थो, डिओ निसओ निवओ वा ॥ ५ ॥

सम्वासु धट्टमाणा, मुणओ जं देसकालच्छिट्टासु ।

वरकेवल्लइलामं, पत्ता बहुस्से समिअपावा ॥ ६ ॥

तो देसकालच्छिट्टा, निबमो ज्ञाणस्स नत्थि समर्यमि ।

जोगाणं समाहाणं, जह होइ तथा पयइअब्बे ॥ ७ ॥ इत्यादि ।

नमस्कारभात्रामुभाष्यत्यन्तं गुणकृत् । उक्तं हि महानिशीथे—

“नासेइ चोरसावय-, विसहरजलजलणबंधणभयारं ।

चित्तिज्जंतो रक्खस—रणरायभयारं भावेण ॥ १ ॥”

अन्यत्रापि—

“आप वि जो पडिज्जइ, जेणं जायस्य होइ फलरिद्धि ।

अवसाथे वि पडिज्जइ, जेण मओ सुव्वाहं जाइ ॥ १ ॥

आवइहिं पि पडिज्जइ, जेण थ लंघेइ आवइसयारं ।

रिद्धीए वि पडिज्जइ, जेण थ सा जाइ वित्थारं ॥ २ ॥

नवकारइअअखर, पावं फेडेइ सत्त अयराणं ।

पभासं च पपणं, पञ्चसयारं समग्गेणं ॥ ३ ॥

जो गुणइ लक्खमेणं, पूए विहीइ जिणनमुक्कारं ।

तित्थयरनामगोअं, सो बन्धइ नत्थि संदेहो ॥ ४ ॥

अट्टेवय अट्टसया, अट्टसहस्सं च अट्टकोडीओ ।

जो गुणइ अट्टलक्खे, सो तइअभवे लहर सिद्धि ॥ ५ ॥”

नमस्कारमाहात्म्ये—

इह लोके श्रेष्ठिपुत्रशिवाद्यो दृष्टान्ताः यथा—स घृताद्यासको 'विषमे नमस्कारं स्मरेरिति' पित्रा शिक्षितः पितरि मृते व्यसननिर्धेनो धनार्थी दुष्टत्रिदण्डिगिरोत्तरसाधकीभूतः कृष्णचतुर्दशी-
रात्रौ स्मशाने खड्गपाणिः शवस्याङ्घ्रीं ब्रक्षयन् भीतो नमस्कारं सस्मार । त्रिदण्डितेनापि शवेन तं
प्रत्यप्रभूष्णुता त्रिदण्ड्येव हतः स्वर्णनरः सिद्धस्तस्य ततो महर्षिः शिवश्चैत्याद्यधीकरत्, इत्यादि । 35
परलोके तु वटशमलिकावयः, यथा सा म्लेच्छबाणविद्धा साधुदत्तनमस्कारार्तिसहलेशस्य मान्यपुत्री-
त्वेनोत्पन्ना क्षुतसमयमहेभ्योऽकनमस्काराद्यपदभुतेर्जासिस्मरा पञ्चशत्या पौतैरागत्य भृगुपुरे शमलिका-
त्रिहरोद्धारमकारयदित्यादि । तस्माद् सुसोत्थितेन पूर्वं नमस्कारः स्मर्तव्यस्ततो धर्मजागर्यां कार्या ।

अनुवाद

आ प्रमाणे श्रावकतुं स्वरूप कहीने हवे पहेलां कहेल दिनकृत्य, रात्रिकृत्य आदि छ कृत्योपयोगी प्रथम दिवसकृत्यनी विधि कहे छे :—

अर्थ—नवकार गणीने जागृत थवुं पछी पोताना कुल नियमादिने संभारवा । त्यारबाद 5 प्रतिक्रमण करी पवित्र थई जिनमंदिरमां जिनेश्वरने पूजा पचक्खाण करवुं ।

व्याख्या—“नमो अरिहंताणं” इत्यादि नवकार गणीने जागृत थयेल्ले श्रावक पोताना कुल, धर्म, नियम इत्यादिकतुं चिंतवन करे ।’ इत्यादि प्रथम गाथार्थतुं विवरण आ प्रमाणे छे :—

उठवानो समय अने वहेला उठवाथी लाभ

श्रावके निद्रा थोडी लेवी । पाछली रात्रे पहोर रात्रि बाकी रहे ते वखते उठवुं । तेम करवामां 10 आलोक संबंधी तथा परलोक संबंधी कार्यनो बराबर विचार थवाथी ते कार्यनी सिद्धि तथा बीजा पण घणा फायदा छे । अने तेम न करवामां आवे तो आलोक अने परलोक संबंधी कार्यनी हानि वगेरे घणा दोषो छे । लोकमां पण कहुं छे के :—

अर्थ—कर्मकर लोको जो वहेलां उठीने कामे वळ्गे तो, तेमने धन मळे छे; धर्मिपुरुषो वहेला उठीने धर्मकार्य करे तो, तेमने परलोकतुं सारुं फल मळे छे; परन्तु जेओ सूर्योदय थया छतां पण उठता 15 नथी, तेओ बल, बुद्धि, आशुष्य अने धनने हारी जाय छे ॥ १ ॥

निद्रावश थवाथी अथवा बीजा कोई कारणथी जो पूर्वे कहेला वखते न उठी शके तो, पंदर मुहूर्तनी रात्रिमां जघन्यथी चौदमे ब्राह्ममुहूर्ते (अर्थात् चार घडी रात्रि बाकी रहे त्यारे) तो जरूर उठवुं जोईए ।

द्रव्य-क्षेत्र-काल अने भावनी उपयोग

20 उठतांती साथे श्रावके द्रव्यथी, क्षेत्रथी, कालथी तथा भावथी उपयोग करवो । ते आ प्रमाणे :—

“हुं श्रावक छुं, के बीजा कोई छुं ?” वगेरे विचार करवो ते द्रव्यथी उपयोग ।

“हुं पोताना घरमां छुं के बीजाना घर ? मेडा उपर छुं के भोगतळीये ?” इत्यादि विचार करवो ते क्षेत्रथी उपयोग ।

“रात्रि छे के दिवस छे ?” इत्यादि विचार करवो ते कालथी उपयोग ।

25 “मन, वचन अथवा कायाना दुःखथी हुं पीडायेलो छुं के नहीं ?” वगेरे विचार करवो ते भावथी उपयोग ।

एम चार प्रकारे विचार कर्या पछी निद्रा बराबर दूर न थई होय तो, नासिका पकडीने निःश्वासने रोके । तेथी निद्रा तहन दूर थाय त्यारे द्वार (बारणुं) जोईने काथिकी चिंता वगेरे करे । साधुनी अपेक्षाथी ओघनिर्युक्तिमां कहुं छे के—“द्रव्यादिनो उपयोग करे, निःश्वासनो निरोध करे अने 30 बारणां तरफ जुए ।”

रात्रे कार्य प्रसंगे केवी रीते बोलवुं या बोलाववुं.

रात्रे जो कांई बीजा कोईने कामकाज जणाववुं पडे तो, ते बहू ज धीमा सादे जणाववुं । ऊंचा स्वरथी खांसी, खुंखार, हुंकार अथवा कोई पण शब्द न करवो । कारण के तेम करवाथी गरोळी वगेरे हिंसक जीव जागे अने माखी प्रमुख क्षुद्र जीवोने उपद्रव करे, तथा पडोशना लोको पण जागृत 35 थई पोत पोताना कार्यनो आरंभ करवा लागे । जेमके, पाणी लावनारी तथा राधनारी स्त्री, वेपारी,

શોક કરનાર, મુસાફર, खेडुत, માઝી, રહેંટ ચલાવનાર, ઘંટી પ્રમુખ યંત્રને ચલાવનાર, સલાટ, ઘાંચી, ધોવી, કુંભાર, હુહાર, સૂયાર, જુગારી, શલ્લ તૈયાર કરનાર, કલાલ, માઝી, કસાઈ, શિકારી, ઘાતપાત કરનાર, પરભીગમન કરનાર, ચોર, ધાડ પાઢનાર, ઇલાદિ લોકોને પરંપરાએ પોતપોતાના નિંદ્ર વ્યાપારને વિષે પ્રવૃત્તિ કરાવવાનો તથા બીજા પળ નિરર્થક અનેક દોષ લાગે છે । શ્રીમગવતી સૂત્રમાં કહ્યું છે કે— “ધર્મી પુરુષો જાગતા અને અધર્મી પુરુષો સુતા હોય તે સારા જાણવા । એવી રીતે વત્સ દેશના રાજા 5 શતાનિકની બહેન જયંતીને શ્રીમહાવીર સ્વામીએ કહ્યું છે ।”

કાઈ નાઢી અને કયા તત્ત્વથી શું લાભ થાય તેનો વિચાર—

નિદ્રા જતી રહે ત્યારે સ્વરશાલ્લના જાળ પુરુષે પૃથ્વી, જલ, અગ્નિ, વાયુ અને આકાશ એ પાંચે તત્ત્વોમાં ક્યું તત્ત્વ શ્વાસોચ્છ્વાસમાં ચાલે છે, તે તપાસવું । કહ્યું છે કે :—“પૃથ્વીતત્ત્વ અને જલતત્ત્વને વિષે નિદ્રાનો ત્યાગ કરવો શુભકારી છે, પળ અગ્નિ, વાયુ અને આકાશ તત્ત્વોને વિષે તો તે દુઃખદાયક છે । 10 શુક્લપક્ષના પ્રાતઃકાલમાં ચન્દ્રનાઢી અને કૃષ્ણપક્ષના પ્રાતઃકાલમાં સૂર્યનાઢી સારી જાણવી । શુક્લપક્ષમાં અને કૃષ્ણપક્ષમાં ત્રણ દિવસ—એકમ, બીજ અને ત્રીજ સુધી પ્રાતઃકાલમાં અનુક્રમે ચન્દ્રનાઢી અને સૂર્યનાઢી શુભ જાણવી । અજવાઢી પઢવેથી માંઢીને પહેલા ત્રણ દિવસ (ત્રીજ) સુધી ચન્દ્રનાઢીમાં વાયુતત્ત્વ વહે, તે પછી ત્રણ દિવસ (ચોથ, પાંચમ અને છઠ) સુધી સૂર્યનાઢીમાં વાયુતત્ત્વ વહે; એ રીતે આગલ ચાલે તો શુભ જાણવું, પળ એંથી ડલદું એટલે પહેલા ત્રણ દિવસ સૂર્યનાઢીમાં વાયુતત્ત્વ અને પાછલા ત્રણ દિવસમાં 15 ચન્દ્રનાઢીમાં વાયુતત્ત્વ એ પ્રમાણે ચાલે તો દુઃખદાયી જાણવું । ચન્દ્રનાઢીમાં વાયુતત્ત્વ ચાલતાં છતાં જો સૂર્યનો ડદય થાય તો સૂર્યના અસ્ત સમયે સૂર્યનાઢી શુભ જાણવી તથા જો સૂર્યને ડદયે સૂર્યનાઢી વહેતી હોય તો અસ્તને સમયે ચન્દ્રનાઢી શુભ જાણવી ।”

વાર, સંક્રાંતિ અને ચન્દ્રરાશિમાં રહેલ નાઢીનું ફલ

કેટલાકનાં મતે વારને અનુક્રમે સૂર્ય ચન્દ્રનાઢીના ડદયને અનુસરી ફલ જણાવેલ છે તે આ 20 રીતે :—‘રવિ, મંગલ, ગુરુ અને શનિ આ ચાર વારને વિષે પ્રાતઃકાલમાં સૂર્યનાઢી તથા સોમ, બુધ અને શુક્ર એ ત્રણ વારને વિષે પ્રાતઃકાલમાં ચન્દ્રનાઢી વહેતી હોય તે સારી’ । કેટલાકના મતે સંક્રાંતિના અનુક્રમથી સૂર્ય અને ચન્દ્રનાઢીનો ડદય કહેલો છે । તે આ રીતે :— ‘મેષ સંક્રાંતિ વિષે પ્રાતઃકાલમાં સૂર્યનાઢી અને વૃષભ સંક્રાંતિને વિષે ચન્દ્રનાઢી સારી ઇલાદિ ।’ કેટલાકના મતે ચન્દ્રરાશિના પરાવર્તનના ક્રમથી નાઢીનો વિચાર છે, જેમ કે—‘સૂર્યના ડદયથી માંઢીને એકેક નાઢી અઢી ઘઢી નિરંતર વહે છે । રહેંટના ઘઢા 25 જેમ અનુક્રમે વારંવાર ભરાય છે અને ઁાલી થાય છે તેમ નાઢીઓ પળ અનુક્રમે ફરતી રહે છે । છત્રીશ ગુરુ વર્ણ (અક્ષર) નો ઁચ્ચાર કરતાં જેટલો કાલ લાગે છે, તેટલો કાલ પ્રાણવાયુને એક નાઢીમાંથી બીજી નાઢીમાં જતાં લાગે છે ।’

પાંચ તત્ત્વોનું સ્વરૂપ, ક્રમ, કાલ, તથા તેનું ફલ

એવી રીતે પાંચ તત્ત્વોનું પળ સ્વરૂપ જાણવું, તે આ પ્રમાણે :—“અગ્નિતત્ત્વ ઁંચું, જલતત્ત્વ 30 નીચું, વાયુતત્ત્વ આઢું, પૃથ્વીતત્ત્વ નાસિકાપુટની અંદર અને આકાશતત્ત્વ સર્વે બાજુ વહે છે । વહેતી સૂર્ય અને ચન્દ્રનાઢીમાં અનુક્રમે વાયુ, અગ્નિ, જલ, પૃથ્વી, અને આકાશ એ પાંચ તત્ત્વો વહે છે અને એ ક્રમ હરહંમેશનો જાણવો । પૃથ્વી તત્ત્વ પચાસ, જલતત્ત્વ ચાલીસ, અગ્નિતત્ત્વ ત્રીસ, વાયુતત્ત્વ વીસ અને આકાશતત્ત્વ દસ પલ વહે છે । પૃથ્વી અને જલતત્ત્વ વહેતા હોય ત્યારે શાન્ત્યાદિ કાર્યોમાં સુંદર ફલ પ્રાપ્ત થાય છે ।

क्रूर तथा अस्थिरादि कार्यने विषे अग्नि, वायु अने आकाश ए त्रण तत्त्वोयी सारं फल थाय छे । आयुष्य, जय, लाभ, धान्यनी उत्पत्ति, वृष्टि, पुत्र, संप्राम, प्रश्न, जतुं अने आवतुं एटला कार्यमां पृथ्वीतत्त्व अने जलतत्त्व शुभ छे, अग्नितत्त्व अने वायुतत्त्व शुभ नथी । पृथ्वीतत्त्व होय तो कार्यसिद्धि धीरे धीरे अने जलतत्त्व होय तो तरत ज जाणवी ।”

5 चन्द्र-सूर्य-नाडी वहे त्यारे क्या करवा योग्य कार्यो छे ?

“पूजा, द्रव्योपार्जन, विवाह, किल्लादिनुं अथवा नदीनुं उल्लंघन, जतुं, आवतुं, जीवित, घर-क्षेत्र इत्यादिकनो संप्रह, खरीदतुं, वेचतुं, वृष्टि, राजादिकनी सेवा, खेती, शत्रुनो जय, विद्या, पद्मभिषेक इत्यादि शुभ कार्यमां चन्द्रनाडी वहेती होय तो शुभ छे । तेम ज कोई कार्यनो प्रश्न अथवा कार्यनो आरंभ करवाने समये डाबी नासिका वायुयी पूर्ण होय, अथवा तेनी अंदर वायु प्रवेश करतो होय, तो निश्चे कार्यसिद्धि 10 थाय ।” बंधनमां पढेला, रोगी, पोताना अधिकारयी भ्रष्ट धयेला पुरुषोना प्रश्न, संप्राम, शत्रुनो मेलाप, सहसा आवेलो भय, स्नान, पान, भोजन, गई वस्तुनी शोधखोळ, पुत्रने अर्थे स्त्रीनो संयोग, विवाद तथा कोई पण क्रूर कर्म एटली वस्तुमां सूर्यनाडी सारी छे ।”

सूर्य तथा चन्द्र बन्धे नाडीमां करवा योग्य विशिष्ट कार्यो

कोई ठेकाणे एम कहेल छे के “विद्यानो आरंभ, दीक्षा, शाखनो अभ्यास, विवाद, राजानुं दर्शन, 15 गीत इत्यादि तथा मन्त्रयन्त्रादिकनुं साधन एटला कार्यमां सूर्यनाडी शुभ छे । जमणी अथवा डाबी जे नासिकामां प्राणवायु एकसरखो चालतो होय, ते बाजुनो पग आगळ मूकीने पोताना घरमांथी बहार नीकळतुं । सुख, लाभ अने जयना अर्थी पुरुषोए पोताना देवादार, शत्रु, चोर, झगडाखोर इत्यादिकने पोताना शून्यांमे (डाबी बाजू ?) राखवा । कार्यसिद्धिनी इच्छा करनार पुरुषोए स्वजनं, पोतानो स्वामी, गुरु तथा बीजा पोताना हितचितक ए सर्व लोकनो पोताना जीवांगे (जमणी बाजू ?) राखवा । पुरुषे विद्याना 20 उपरथी ऊठतां जे नासिका पवननाः प्रवेशयी परिपूर्ण होय, ते नासिकाना भागनो पग प्रथम भूमि उपर मूकनो ।”

नवकार गणवानो विधि

श्रावके उपर्युक्त विधिथी निद्रानो त्याग करीने परम मंगलने अर्थे अत्यंत बहुमानपूर्वक नवकार मंत्रना वर्णोनुं कोई न सांभळे एवी रीते (मनमां) स्मरण करतुं । कथुं छे के—‘शय्यामां रखा रखा 25 नवकार गणवो होय तो, सूत्रनो अविनय निवारवाने माटे मनमां ज गणवो ।’ बीजा आचार्यो तो एम कहे छे के—‘एवी कोई पण अवस्था नथी के जेनी अंदर नवकार मन्त्र गणवानो अधिकार न होय, एम मानीने “नवकार हंमेश माफक गणवो । आ बन्धे मतो प्रथम पंचाशकनी वृत्तिमां कथा छे । श्राद्धदिनकृत्यमां तो एम कथुं छे के ‘शय्यातुं स्थानक मूकीने नीचे भूमि उपर बेसी भावबंधु तथा जगतना नाथ नवकार मंत्रनुं स्मरण करतुं ।’ यतिदिनचर्यामां आ रीते कथुं छे के, ‘रात्रिने पाछले 30 पहारे बाल, वृद्ध इत्यादि सर्व साधुओ जागे छे अने सात आठ वार नवकार मंत्र गणे छे ।’ एवी रीते नवकार गणवानो विधि जाणवो ।

जपना प्रकार—कमलबंधजप, हस्तेजप वगैरे

निद्रा करीने उठेलो पुरुष मनमां नवकार गणतो शय्यानो त्याग करे, पवित्र भूमि उपर उभो रही अथवा पद्मासन के सुखासने बेसी पूर्व दिशाए के उत्तर दिशाए मुख करी अथवा जिनप्रतिमा के 35 स्थापनाचार्य संमुख चित्तनी एकाप्रता वगैरे करवाने अर्थे (१) कमलबंधथी अथवा (२) हस्तजपथी नवकार

मन्त्र गणे । (१) तेमां कल्पित आठ पत्रवाळा कमळनी कर्णिकामां प्रथम पद स्थापन करवुं । पूर्व, दक्षिण, पश्चिम तथा उत्तर दिशाना दळ उपर अनुक्रमे बीजुं, त्रीजुं चोथुं अने पांचमुं पद स्थापन करवुं अने नैर्ऋत्य, वायव्य, अग्नि अने ईशान ए चार कोण दिशामां बाकी रहेलां चार पद अनुक्रमे स्थापन करवां ।

श्रीहेमचन्द्रसूरिजीए योगशास्त्रना आठमा प्रकाशमां कहुं छे के “आठ पाखंडीना श्वेतकमळनी कर्णिकाने विषे चित्त स्थिर राखीने त्यां पवित्र सात अक्षरनो मंत्र—‘नमो अरिहंताणं’ मुं चितवन करवुं । 5 पूर्वादि चार दिशानी चार पाखंडीने विषे अनुक्रमे सिद्धादि चार पदनुं अने विदिशाने विषे बाकीना चार पदनुं चितवन करवुं । मन, वचन अने कापानी शुद्धिथी जो ए रीते एकसो आठ वार मौन राखीने नवकारनुं चितवन करे, तो तेने भोजन करवा छतां पण उपवासनुं फल अवश्य मळे छे ।” नंदावर्त, शंखावर्त इत्यादि प्रकारथी हस्तजप करे तो पण इष्टसिद्धि आदिक घणा फलनी प्राप्ति थाय छे । कहुं छे के—“जे भव्य हस्तजपने विषे नंदावर्त बार संख्याए नव वार एटले हाथ उपर फरतां रहेलां बार स्थानक (वेदाओ) 10 ने विषे नव वखत अर्थात् एक सो ने आठ वार नवकार मन्त्र जपे, तेने पिशाचादि व्यन्तरो उपद्रव करे नहीं । बंधनादि संकट होय तो विपरीत (उलटा) शंखावर्तथी अक्षरोना के पदोना विपरीत क्रमथी नवकार मंत्रनो लक्षादि संख्या सुधी पण जप करवो, जेथी क्लेशनो नाश वगेरे तरत ज थाय ।

उपर कहेलो कमळबंध जप अथवा हस्तजप करवानी शक्ति न होय तो, सूत्र, रत्न, रुद्राक्ष इत्यादिकनी नोकारवाली पोताना हृदयनी समश्रेणिमां राखी पहेरेला वरुने के पगने स्पर्श करे नहि, एवी 15 रीते धारण करवी अने मेरुनुं उल्लंघन न करतां विधि प्रमाणे जप करवो । केम के—“अंगुलिना अग्रभागथी, व्यग्र चित्तथी तथा मेरुना उल्लंघनथी करेलो जप प्रायः अल्प फलने आपनारो थाय छे । लोकसमुदायमां जप करवा करतां एकान्तमां जप करवो ते, मन्त्राक्षरनो उच्चार करीने करवा करतां मौनपणे करवो ते अने मौनपणे करवा करतां पण मननी अंदर करवो ते श्रेष्ठ छे ।” ए त्रणे जपमां पहेलां करतां बीजो अने बीजां करतां त्रीजो श्रेष्ठ जाणवो । “जप करतां थाकी जाय तो ध्यान करवुं अने ध्यान करतां थाकी 20 जाय तो जप करवो तेमज बनेथी थाकी जाय तो स्तोत्रनो पाठ करवो एम गुरुमहाराजे कहुं छे ।”

श्रीपादलिप्तसूरिजीए रचेली प्रतिष्ठापद्धतिमां पण कहुं छे के :—“मानस, उपांशु अने भाष्य एम जापना त्रण प्रकार छे । केवल मनोवृत्तिथी उत्पन्न थयेलो अने मात्र पोते ज जाणी शके तेने मानसजाप कहे छे । बीजी व्यक्ति सांभळे नही तेवी रीते मनमां बोलवा पूर्वक जे जाप करवामां आवे तेने उपांशु जाप कहे छे । तथा बीजा सांभळी शके तेवी रीते जाप करवामां आवे तेने भाष्यजाप 25 कहेवामां आवे छे । पहेलो मानस जाप शान्ति वगेरे उत्तम कार्यो माटे, बीजो उपांशु जाप पुष्टि वगेरे मध्यम कोटिना कामोने माटे अने त्रीजो भाष्य जाप जारण, मारण वगेरे अधम कोटिना कार्यो माटे साधक तेनो उपयोग करे छे । मानस जाप अति प्रयत्नवडे साध्य छे अने भाष्य जाप हलका फलने आपनारो छे, तेथी सौने माटे साधारण एवा उपांशु जापनो उपयोग करवो जोईए ।

नवकारना सोळ, छ, चार अने एक अक्षरनो विचार—

30

चित्तनी एकाग्रता माटे साधके नवकारनां पांच अथवा नव पदोने अनानुपूर्वीथी पण गणवां जोईए अने साधक तो त्यांसुधी करे के नवकारना प्रत्येक पद अने अक्षरने पण फेरवीने गणे । योगशास्त्रना आठमा प्रकाशमां कहुं छे के :—“अरिहंत-सिद्ध-आयरिअ-उवञ्छाय-साहु” ए पंच परमेष्ठिना नामरूप सोळ अक्षरनी विधानो बसो वार जाप करे तो उपवासनुं फल मळे, तेम ज ‘अरिहंत-सिद्ध’ ए छ अक्षरनो मंत्र त्रणसो वार, ‘अरिहंत’ ए चार अक्षरनो मंत्र चारसो वार अने ‘अ’ ए एक 35

अक्षरना मन्त्रने पांचसो वार जाप करनार उपवासतुं फल मेळवे छे।” आ फल जापमां जीवनी सत्प्रवृत्ति थाय ए माटे ज जणावेल छे, बाकी तो वास्तविक रीते नवकारना जपनुं फल स्वर्ग अने मोक्ष छे। ते उपरांत ‘असिआउसा नमः’ ने अंगे जणाल्युं छे के ‘अ’ नाभिकमलने विषे, ‘सि’ मस्तकने विषे, ‘आ’ मुख-कमलमां, ‘उ’ हृदयकमलमां अने ‘सा’ कंठने विषे स्थापीने पण ध्यान करवुं। आ उपरांत सर्वकल्याण-
5 कर एवा ‘नमः सिद्धेभ्यः’ वगरे बीजा मंत्रोनुं पण स्मरण करी चित्तनी एकाग्रता करवी।

ऐहिक फलनी इच्छावाळा पुरुषोए ‘ॐ नमो अरिहंताणं’ इत्यादि ॐकारपूर्वक आ नवकार मन्त्र गणवो। पण जेमने केवल निर्वाणपद-मोक्षपद प्राप्तिनी ज कामना होय तेओए ॐकार रहित नवकारनुं ध्यान करवुं। आवी रीते वर्ण, पद वगरे जुदां जुदां पाडी अरिहंताविकना ध्यानमां लीन थवा माटे अनेक रीतिओ क्रमशः योजवी। जापादिक बहु फलने आपनारां छे। कह्युं छे के :—

10 ‘क्रोडो पूजा समान एक स्तोत्र छे, क्रोडो स्तोत्र समान एक जाप छे, क्रोडो जाप सरखुं एक ध्यान छे अने क्रोडो ध्यान समान एक लय एटले चित्तनी एकाग्रता छे।’

ध्याननां स्थल अने कालाधिकनी विचार

ध्याननी सिद्धि माटे जिनेश्वर भगवंतोना जन्म वगरे कल्याणकनी भूमिओ, तीर्थस्थानो तेम ज पवित्र तथा एकान्त स्थलनो साधके उपयोग करवो जोईए। ते माटे ध्यानशक्तमां कह्युं छे के :—“स्त्री,
15 पशु, नपुंसक तथा कुशील (विश्यादि) थी रहित मुनिनुं स्थान होवुं जोईए अने ध्यान अवस्थामां पण आवुं ज स्थान आवश्यक छे।” आ स्थाननी अपेक्षा सामान्य साधको माटे छे पण जेमणे मन, वचन अने कायाना योग स्थिर कर्यो होय अने ध्यानमां निश्चल रही शकता होय तेवा मुनिओ तो गमे तेवा माणसोयी भरपूर लत्तामां, रणमां, अरण्यमां, स्मशानमां के शून्य स्थलमां एक सरखी रीते चित्तनी स्थिरता केळवी शके छे। आथी ज्यां मन, वचन अने कायानी स्थिरता रहे अने कोई पण जीवने पोतानाथी इरकत न थाय
20 तेवुं स्थान ध्यान माटे योग्य छे। जेवी रीते स्थान माटे कह्युं तेवी ज रीते काल माटे पण जाणवुं। जे समये मन, वचन, कायाना योग उत्तम समाधिमां रहेता होय ते समये ध्यान करवुं। ध्यान माटे रात्रि के दिवसनो कोई जातनो कालमेद नथी। साधके एटलं खास विचारवुं के जे समय पोताना देहने पीडाकारी न होय, ते समय ध्यान माटे योग्य समजवो। ध्यान पद्मासनै करवुं, उभा रहिने करवुं, बेसीने करवुं के कई रीते करवुं तेनो पण खास नियम नथी। कारण के सर्व कालमां, सर्व देशमां अने भिन्न भिन्न सर्व
25 अवस्थामां साधक मुनिओ केवलज्ञान पाभ्या छे; माटे ध्यानना संबंधमां देशनो, कालनो अने देहनी अवस्थानो कोई पण नियम सिद्धान्तमां कह्यो नथी। अर्थात् मन, वचन अने कायाना योग समाधिमां रहे तेवो प्रयत्न करवो जोईए।

दरेक अवस्थामां नवकारनी उपकारकता

नवकार मंत्रनुं स्मरण आ लोक अने परलोक वनेमां घणुं ज उपकारक छे। महाविशीथ
30 सूत्रमां कह्युं छे के—‘नवकार मन्त्रनुं भावथी चित्तन कर्युं होय तो चोर, जंगली प्राणी, सर्प, पाणी, अग्नि, बंधन, राक्षस, संग्राम अने राजानो भय नाश पामे छे। तेम ज अन्य ग्रंथोमां पण कह्युं छे के :—बालकनो जन्म थाय त्यारे नवकार गणवो, कारण के तेथी उत्पन्न थनार जीवने भविष्यमां सारा फलनी प्राप्ति थाय, अने मरण समये पण तेने नवकार संभळाववो, जे संभळाववाथी शुभ अध्यवसाय यतां सद्गति मळे। आपत्तिओमां नवकार गणवाथी आपत्तिओ नाश पामे छे। ऋद्धि-सिद्धिना
35 प्रसंगमां पण हरहंमेश नवकार-मंत्रनुं स्मरण करवुं। तेथी ऋद्धि स्थिर रहेवा पूर्वक वृद्धि पामे छे।’

नवकार गणवाधी केटलुं पाप खपे तेनो विचार

शास्त्रमां जणाव्युं छे के नवकारनो एक अक्षर गणवाधी सात सागरोपमनुं पाप खपे, तेनुं एक पद गणवामां आवे तो पचास सागरोपमनुं पाप ओळुं थाय । तेम ज एक संशूर्ण नवकार पांचसो सागरोपमनुं पाप खपावे । जे भव्य जीव विधिपूर्वक श्रीजिनेश्वर भगवंतनी पूजा करीने एक लाख नवकार मन्त्र गणे तो ते शंका रहित तीर्थंकर नामकर्म बांधे छे । जे जी ४ आठ क्रोड, आठ लाख, आठ हजार, आठ सो अने आठ 5 (८०८०८८०८) वार नवकार मन्त्र गणे ते त्रीजे भवे मुक्ति पामे छे ।

नवकार स्मरणधी आ लोक अने परलोक फल संबन्धी दृष्टान्त

नवकार माहात्म्य उपर आ लोकना फल संबन्धमां श्रेष्ठिपुत्रक शिवकुमारनुं दृष्टान्तः—

'शिवकुमार जुगटुं वगरे रमवाधी भयंकर दुर्व्यसनी बन्यो हतो तेथी, पिताए तेने शिखामण आपी के ज्यारे तुं कोई भयङ्कर मुश्केलीमां आवी पडे त्यारे नवकार मन्त्र गणजे । समय जतां पिता 10 मृत्यु पाप्प्या । शिवकुमार धन खोई बेठो, अने धननी लालचे कोई सुवर्ण पुरुष साधतां त्रिदंडीनो उत्तर साधक थयो । अंधारी चौदसनी रात्रिए श्मशानमां त्रिदंडीए तेने शबना पग घसवानुं काम भळाव्युं । त्रिदंडीनी गोठवण एवी हती के शब मंत्रविधि पूर्ण थये उत्तर साधकने हणे अने तेमांथी सुवर्णपुरुष थाय, ते मेलवी अखण्ड सुवर्ण निधान प्राप्त करवुं । शबनो पग घसतां शिवकुमारना मनमां भयनो संचार थयो । तेने पितानुं वचन थोद आव्युं, आधी तेणे मनमां नवकार मंत्रनो जाप शरु 15 कर्यो । शब उभुं थयुं पण उत्तरसाधकने नवकार मंत्रनी शक्तिना प्रतापे हणी शक्युं नहि । शबे क्रोधित थई त्रिदंडीने हण्यो अने तेमांथी सुवर्णपुरुष थयो, आ सुवर्णपुरुष शिवकुमारे प्रहण कर्यो । ल्यार पछी शिवकुमार सुधरी गयो, धर्ममां स्थिर थयो अने तेणे लक्ष्मीनो उपयोग जिनमंदिर बंधाववा वगरे सारा कार्यमां कर्यो ।'

परलोकना फल संबन्धमां बड उपर रहेल समळीनुं दृष्टान्त छे—'सिंहलाधिपति राजानी पुत्री 20 पिता साथे सभामां बेठी हती, तेवामां एक पुरुषने सभामां छीक आवी । छीक पछी तुर्त ते पुरुषे 'नमो अरिहंताण' कछुं । आ पद सांभळतां राजकुमारीने मूर्छा आवी अने तेने जातिस्मरण ज्ञान थयुं । मूर्छा वळ्या पछी राजकुमारीए पिताने पोताना पूर्व भवनी वात कही अने जणाव्युं के हुं पूर्वभवमां समळी हती । एक पारधीए मने बाण मार्युं । हुं मूर्छा खाईने नीचे पडी तरफडती हती तेवामां एक मुनिराजे मने नवकार मंत्रनुं स्मरण कराव्युं । आ स्मरणधी हुं आपने ल्यां पुत्रीरूपे अवतरी छुं । त्यारपछी राजकुमारी पचास 25 वहाण भरी पोताना समळीपणानो देह ज्यां आगल पळ्यो हतो ते भरुचमां आवी अने त्यां समलिकाविहार कराव्यो ।

आ रीते उठतां नवकार मन्त्र गणवो जोईए तेनी व्याख्या थई ।

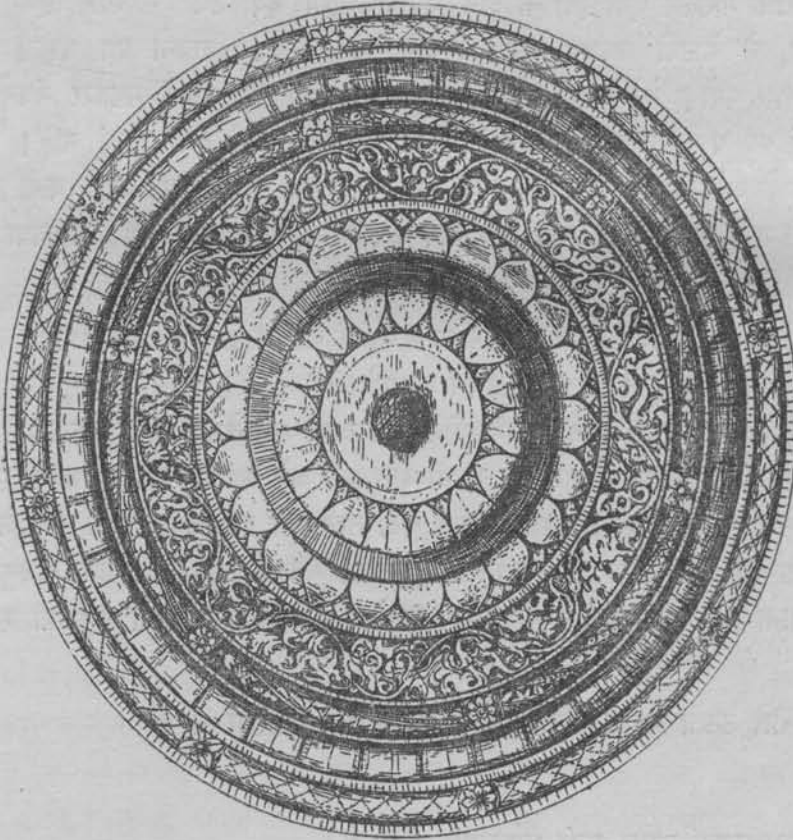
धर्मजागरिका

नवकारमन्त्रना स्मरण पछी धर्मजागरिका करवी ।

પરિચય

યુગપ્રધાન તપાગચ્છીય શ્રીસોમસુન્દરસૂરિજીના શિષ્ય અને 'સંતિકરં' સ્તોત્રના કર્તા શ્રીમુનિ-
 સુન્દરસૂરિજીની ૫૪ મી પાટે થયેલા શ્રીરત્નશેખરસૂરિ વિરચિત અને શેઠ દેવચંદ લાલભાઈ જૈન પુસ્તકોદ્ધાર
 સંસ્થાથી વીર સં. ૨૪૬૬ માં પ્રકાશિત 'શ્રીશ્રાદ્ધવિધિપ્રકરણ' નામક ગ્રન્થથી આ સન્દર્ભ તારવવામાં
 5 આવેલ છે. આ ગ્રન્થની રચના વિ. સં. ૧૫૦૬ માં થઈ છે એમ તેઓશ્રીએ મૂલગ્રન્થ ઉપર સ્વોપજ્ઞ ૬૭૬૧
 શ્લોક પ્રમાણ 'શ્રાદ્ધવિધિ કૌમુદી' નામક વૃત્તિની પ્રશસ્તિમાં સ્પષ્ટ રીતે જણાવ્યું છે।

ગુજરાતી અનુવાદ પં. મફતલાલ જ્ઞાનેરચંદ દ્વારા સંપાદિત 'શ્રાદ્ધવિધિપ્રકરણ'માંથી અરુપ ફેરફાર
 સાથે અહીં રજૂ કરેલ છે।

[८०-३५]

उपा० श्रीयशोविजयजीकृत-
'द्वात्रिंशद्-द्वात्रिंशिका' संदर्भः

अर्हमित्यक्षरं यस्य, चित्ते स्फुरति सर्वदा ।
परं ब्रह्म ततः शब्द-, ब्रह्मणः सोऽधिगच्छति ॥ २८ ॥

5

परःसहस्राः शरदां, परे योगमुपासताम् ।
हन्तार्हन्तमनासेव्य, गन्तारो न परं पदम् ॥ २९ ॥

आत्मायमर्हतो ध्यानात्, परमात्मत्वमश्नुते ।
रसविद्धं यथा तात्रं, स्वर्णत्वमधिगच्छति ॥ ३० ॥

10

पूज्योऽयं स्मरणीयोऽयं, सेवनीयोऽयमादरात् ।
अस्यैव शासने भक्तिः, कार्या चेत्चेतनास्ति वः ॥ ३१ ॥

सारमेतन्मया लब्धं, श्रुताम्बेरवगाहनात् ।
भक्तिर्भागवती बीजं, परमानन्दसंपदाम् ॥ ३२ ॥

अनुवाद

अर्ह एवो अक्षर जेना चित्तमां सदा स्फुरे छे; ते अर्ह रूप शब्दब्रह्मणी परब्रह्म (मोक्ष) ने 15
प्राप्त करे छे ॥ २८ ॥

अन्य लोको हजारो वर्ष सुधी योगनी उपासना करो, परन्तु अरिहंतनी उपासना कर्था विना
तेओ मोक्षने प्राप्त करी शकता नथी ॥ २९ ॥

जेम रसथी विद्ध एवुं तांबु सुवर्ण बनी जाय छे तेम अरिहंतना ध्यानथी आ आत्मा परमात्मा
बनी जाय छे ॥ ३० ॥

20

आ अरिहंत पूज्य छे, स्मरणीय छे अने आदर पूर्वक सेवा योग्य छे । अने जो तमारामं
चेतना-बुद्धि होय तो आ अरिहंतना ज शासनमां भक्ति राखवी जोईए ॥ ३१ ॥

शास्त्रसमुद्रनुं अवगाहन करतां मने आ ज सार प्राप्त थयो छे के परम आनन्दरूपी संपत्तिनुं मूल
कारण अरिहंतदेवनी भक्ति ज छे ॥ ३२ ॥

परिचय

25

उपा. श्री यशोविजयजीकृत 'द्वात्रिंशद्-द्वात्रिंशिका' ग्रंथनी 'जिनमहत्त्वद्वात्रिंशिका' नामनी
चोथी द्वात्रिंशिका (बत्रीशी) मांथी प्रस्तुत संदर्भे अर्ही लेवामां आब्यो छे । सत्तरमी शताब्दिमां थयेल
महोपाध्याय श्रीयशोविजयजीनी विशेष परिचय 'यशोविजयस्मृतिप्रबंध' मांथी जाणी शकाय छे ।

[८१-३६]

प्रकीर्ण-श्लोकाः

- अर्हन्तो भगवन्त इन्द्रमहिताः सिद्धाश्च सिद्धिस्थिता-
आचार्या जिनशासनोन्नतिकराः पूज्या उपाध्यायकाः ।
5 श्रीसिद्धान्त-सुपाठका मुनिवरा रत्नत्रयाराधकाः,
पञ्चैते परमेष्ठिनः प्रतिदिनं कुर्वन्तु वो मङ्गलम् ॥ १ ॥
- प्रापद्द्वैवं तव जुतिपदैर्जीवकेनोपादिष्टैः,
पापाचारी मरणसमये सारमेयोऽपि सौख्यम् ।
कः सन्देहो षट्पलभते वासवश्रीप्रभृत्वं,
10 जल्पश्लाघ्यैर्मणिभिरमलैस्त्वन्मस्कारचक्रम् ॥ २ ॥
- मन्त्रं संसारसारं त्रिजगदनुपमं सर्वपापारिमन्त्रं,
संसारोच्छेदमन्त्रं विषमविषहरं कर्मनिर्मूलमन्त्रम् ।
मन्त्रं सिद्धिप्रधानं शिवसुखजननं केवलज्ञानमन्त्रं,
मन्त्रं श्रीजैनमन्त्रं जप जप जपितं जन्मनिर्वाणमन्त्रम् ॥ ३ ॥

15

अनुवाद

- इन्द्रो वडे पूजायेला अरिहंत भगवंतो, सिद्धि स्थानमां रहेला सिद्ध भगवंतो,
जिनशासननी उन्नति करनारा पूज्य आचार्य भगवंतो, श्रीसिद्धान्तने सारी रीते भणावनारा उपाध्याय
भगवंतो, अने रत्नत्रयीतुं आराधन करनारा मुनि भगवंतो, ए पांचे परमेष्ठिओ प्रतिदिन तमारं
मंगल करो ॥ १ ॥
- 20 (हे जिनवर !) पापी एवो कुतरो पण जीवक (महाराजा सत्यन्धरना पुत्र) वडे संभळावेला
आपनां नमस्कार (पंचनमस्कार)नां पदोने मरण समये सांभळीने देवताई सुखने पांम्यो । तो पछी जप
माटे वपरता निर्मल मणिओनी माळावडे नमस्कारचक्रने जपतो सुरेन्द्रनी संपत्तिनुं स्वामीपणुं मेळवे
तेमां शो संदेह ? ॥ २ ॥
- संसारमां सारभूत, त्रणे जगतमां अनुपम, सर्व पापरूपी शत्रुओने वशमां करनार, संसारो उच्छेद
25 करनार, कालकूट क्षेरनो नाश करनार, कर्मोने निर्मूलन करनार, मोक्षने माटे प्रधान मन्त्र, शिवसुखने उत्पन्न
करनार तथा केवल ज्ञानने आपनार जिनभाषित श्री नमस्कार मन्त्रनो तुं जाप कर, जाप कर । जाप
करायेलो आ मन्त्र सिद्धिने आपनारो छे ॥ ३ ॥

आकर्षन् मुक्तिकान्तां सुरपतिकमलां दुर्विधस्यापि वश्यं,
कुर्वन्नुच्चाटयंश्चाशुभमथ रचयन् द्वेषमन्तर्द्विषां च ।
तन्वानः स्तम्भपुञ्जैर्भवभवविपदां किञ्च मोहस्य मोहं,
पुंसस्तीर्थेशलक्ष्मीमुपनयति नमस्कारमन्त्राधिराजः ॥ ४ ॥

अहन्तो ज्ञानभाजः सुरवरमहिताः सिद्धिसिद्धाश्च सिद्धाः,
पञ्चाचारप्रवीणाः प्रवरगुणधराः पाठकाश्चागमनाम् ।
लोके लोकेशवन्द्याः प्रवरयतिवराः साधुधर्माभिलीनाः,
पञ्चाप्येते सदा नः विदधतु कुशलं विघ्ननाशं विधाय ॥ ५ ॥

अपवित्रः पवित्रो वा, सुस्थितो दुःस्थितोऽप्यवा ।
ध्यायेत् (यन्) पञ्च-नमस्कारं, सर्वेषामैः प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

अनादिमूलमन्त्रोऽयं, सर्वव्याधिविनाशकः ।
मङ्गलेषु च सर्वेषु, प्रथमं मङ्गलं मतः ॥ ७ ॥

मुक्तिरूपी स्त्रीनुं आकर्षण करनार, देवेन्द्रोनी लक्ष्मीने पण वश करनार, अशुभनुं उच्चाटन करनार, अंतरंग शत्रुओ प्रत्ये द्वेष पेदा करनार, संसारनी विपत्तिओनुं स्तंभन करनार अने मोहनुं पण मोहन करनार आ नमस्कार मन्त्राधिराज मनुष्यने तीर्थकरनी लक्ष्मी भेट आपे छे ॥ ४ ॥

केवल ज्ञानने धारण करनारा अने इन्द्रोयी पण पूजित एवा अरिहंत भगवंतो, सिद्धिपदने जेओ बर्या छे एवा सिद्धो भगवंतो, पांच प्रकारना आचारमां कुशल एवा आचार्य भगवंतो, श्रेष्ठ गुणोने धारण करनार अने आगमोनुं अध्ययन करावनार श्री उपाध्याय भगवंतो तथा साधु धर्मनुं पालन करवामां लीन अने देवेन्द्रोने पण वंदनीय एवा श्रेष्ठ मुनि भगवंतो—आ पांचे परमेष्ठिओ अमारा विघ्नोनी नाश करीने अमारं सदा कुशल करो ॥ ५ ॥

अपवित्र होय के पवित्र होय अथवा सुखी होय के दुःखी होय, पंच-नमस्कारनुं जे ध्यान करे ते सर्व पापोधी मुक्त बने छे ॥ ६ ॥

आ (नमस्कार) मंत्र अनादि मूल-मंत्र छे, सर्व व्याधियोनी नाश करनार छे अने सर्व मंगलोमां प्रथम-उत्कृष्ट मंगल छे ॥ ७ ॥

अज्ञातकर्तृकः—
श्रीपञ्चपरमेष्ठिस्तवः

- 5 भक्तिव्यक्तिपुरस्सरं प्रणिदधे विस्तीर्णमोहोदधे-
निस्तीर्णान् परमेष्ठिनः कृततमलासान् प्रकाशात्मनः ।
पञ्चाऽप्युषतरान् क्षमाधरवरान् निस्तुल्यकल्याणकान्,
प्रीतिस्फीतिनिबंधनं सुमनसां तन्मन्दरागोत्तमान् ॥ १ ॥
- अर्हन्तः स्वपरार्थसम्पदुदयप्रादुर्भवद्वैभवाः,
स्तोतव्या जगतां गतान्धतमसः प्राणिप्रमाणीकृताः ।
10 सन्मार्गे प्रथमप्रधानवचनव्यालुप्तमिथ्यापथा,
भूयांसुर्भविनां भवाधिशमना देवाधिदेवाः श्रिये ॥ २ ॥
- आहुर्यान् सुकृतस्य सर्वकृतिनामैकान्तिकात्यन्तिकं,
सिद्धान्तचतुष्टयं फलमपव्याधिच्छिताधिध्रुवं ।
××××विशेषशेखरसमं व्याबाधया बाधितं^१,
15 सिद्धाः सिद्धिपदं सतां विदधतां ते संगतं सन्ततम् ॥ ३ ॥
- आचाराचरणं सतां वितरणं सत्तोमुषीसम्पदां,
दोषाणां विनिवर्त्तनं गुणततेनिर्वर्त्तनं निःस्पृहं ।
तीर्थाधीशकृतपृथुप्रवचनप्रोद्भासनं प्रत्यहं,
कुर्वाणाः सरबाणभङ्गनिपुणास्ते सूरिसूराः श्रिये ॥ ४ ॥
- 20 सम्यग्दर्शनबोधसंयमसमाधानप्रधानप्रभा-
भूयः शिष्यसमूहसंगतमतिव्युत्पत्तिसङ्घिफ्रमाः ।
श्रीमद्व्याचकपुंगवाः शुभतरोदक्काः कुतर्कातिगाः,
सूत्रार्योभयवेदिनः प्रतिदिनं पुष्णन्तु पुण्योदयम् ॥ ५ ॥
- ज्ञानाद्यैः शिवसाधकाः प्रतिपदं व्यापादका विद्विषां,
25 सम्पन्नाः श्रुतसम्पदां प्रतिपदा पापापदानन्ददाः ।
गङ्गातुङ्गतङ्गसंगतगुणश्रेणिमणिसिन्धवः,
साग्निर्धुं शुभसंयमाध्वनि सदा तन्वन्तु वः साधवः ॥ ६ ॥
- पञ्चाचाररमाविलासरसिकाः पञ्चप्रमाद्विषः,
पञ्चज्ञानमयाः प्रपञ्चविमुखाः पञ्चमतातोदयाः ।
30 दृष्यत् पञ्चदृषीककुञ्जरघटा पञ्चत्वपञ्चाननाः,
पञ्च श्रीपरमेष्ठिनः प्रणमतां पुष्णन्तु नः संपदम् ॥ ७ ॥

सम्यग्ध्येयशिरोमणिं दिनमणिं विश्वकृतमस्त्रासने,
सर्वाभीष्टपरम्परावितरणे चिन्तामणिं प्राणिनाम् ।
श्रुत्वा श्रीपरमेष्ठिपञ्चकमहं सिद्धघर्यमभ्यर्थये,
भूयो भक्तिः भवे भवे मम भवेत् तद्‌ध्यानलीनं मनः ॥ ८ ॥

॥ इति श्रीपञ्चपरमेष्ठिस्तवः ॥

5

परिचय

आ पञ्चपरमेष्ठि स्तव श्रीलालभाई दलपतभाई भारतीय संस्कृति विद्यामंदिर, अहमदाबादना हस्तलिखित प्रतौना संग्रहमांथी उपलब्ध थयुं छे । जेनो पोथी नं. ४५७०, जनरल नं. ११५० (१) छे आ प्रत एक पानानी छे । आ स्तवना कर्ता विषे माहिती मळी नथी ।

शिवमस्तु सर्वजगतः परहितनिरता भवन्तु भूतगणाः ।
दोषाः प्रयान्तु नाशं सर्वत्र सुखी भवतु लोकः ॥

शुद्धि पत्रक*

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१	१५	गता	गताः
२	२४	विधिपूर्वक	विधिपूर्वक एक लाख
३	२३	पुरुष	मनुष्य
४	२२	'पञ्चनमस्कृतिदीपक'	'पञ्चनमस्कृतिदीपक'नी हाथपोथीमां
९	२५	लक्ष्मी	शान्ति, लक्ष्मी
९	२७	मुक्ति, नवीन	मुक्ति, कान्ति, नवीन
१०	५	चैवोच्चाहनं	चैवोच्चाटनं
१०	१७	मनुष्यना	मनुष्योना
१०	२०	प्राणायामना	प्राणायामना
११	१५	'ह्रीं'कार	स्फटिकमय 'ह्रीं'कार
११	१७	सर्व कर्मोथी रहित पद्मासने बेडेल	सर्वकर्मोथी रहित, सर्व जीवोने अभय आपनार, निरञ्जन, पीडा रहित, सर्व प्रवृत्तिथी रहित, पद्मासने बेडेल
१२	१८	जिनप्रभसूरि चौदमा	जिनप्रभसूरि विक्रमना चौदमा
१४	३३	वादीओना	परवादीओना
२२	१८	तेनुं ' दिव्यचित्तन '	चिन्तन करायेळुं
३०	२७	नीचे रेक	नीचे रेफ
३१	२६	सिद्धिशिला	सिद्धशिला
३५	१०	प्रक्षारो	प्रक्षारो
३९	२७	अरिहंतनु	अरिहंतनुं
४४	२२	अणिमा	अणिमा
४७	३	एम वे	एम वे
५१	५	'रमम्बुजम्	'रंजुजम्
५४	३२	साहुणो	साहुणो
५८	२२	ग्रह रचना रिष्ट योगनी	ग्रहोनी
६१	२१	हूं हूं हूं हूं	हूं हूं हूं हूं
६२	२८	आत्मा जिन	आत्माने जिन
८६	११	नामोद्भव	नामोद्भव
८६	१८	केवल्लिपणत्तं	केवल्लिपणत्तं
९७	१६	पोता	पोताने
१००	१६	ब्रह्मा	विष्णु
१००	१७	विष्णु	ब्रह्मा
१००	१८	श्वेत, पीळा तेमज्ज श्यामवर्णवाळा	श्याम, पीळा तेमज्ज श्वेतवर्णवाळा
१००	२२	ब्रह्मा विष्णु	विष्णु ब्रह्मा
१००	३१	परमेष्ठिओने	परमेष्ठिओनो

* टिप्पणी सर्वत्र हुं ना स्थाने हुँ समजवो.

पृष्ठ	पंक्ति	शुद्ध	शुद्ध
१०१	१४	षट्शती	षष्टशती
११२	५	मल्ली	मल्लिः
११२	२९	अशोक	अशोका
११४	१३	करावी	करवी
११५	२२	पद्मना पारानी माला	पद्म अने अक्षतलभादि
११८	१६	जूईनां	जाईनां
११९	१९	शरीरतुं	किन्तु शरीरतुं
११९	२८	(इहलौकिक)	(ऐहलौकिक)
१२१	१	सरस्ती	सरस्वती
१२१	९	विबुधश्चन्द्र	विबुधचन्द्र
१२२	५	पट्टु	पट्टु
१२६	७	इन्स्टिट्यूटनी	इन्स्टिट्यूटनी
१२९	४	विचं	निचं
१२९	११	व्यसनैग्रह०	व्यसनैग्रह०
१२९	२२	शाली	शालि
१२९	२४	दुष्ट	दुष्ट मनुष्यो के
१३०	१४	गायतुं छाण	×
१३०	१९	गोरोचना, गायतुं छाण	गोरोचना
१३०	१९	जूई वगेरेनी	जाई वगेरेनी
१३४	७	एतदूर्ध्वे	एतदूर्ध्वे
१३४	१०	वज्रीकुक्ष्यै	वज्राङ्कुक्ष्यै
१३५	७	स्फुरश्चद्र०	स्फुरश्चन्द्र०
१३६	१७	जूईनां	जाईनां
१३७	७	[:१]	×
१३७	१९	चारे	ईशानादि चारे
१३८	४	भासिबिसं	भासीबिसं
१३८	१४	पूर्वोत्तराद्य (शा)०	पूर्वोत्तर(रे)द्य०
१३८	१९	मुञ्चामि	मुञ्चामि
१३९	१७	हृदयमां	हृदयमां
१४२	१६	०	अनुवाद
१४३	२४	वर्णो	वर्णोनी
१४६	१२	सकर्णाना	सकर्णानां
१४६	१९	ज्ञानवाळा	कीर्तिवाळा
१४६	२३	योगथी...उत्पन्न	योगथी उत्पन्न
१४७	२३	संकोच	संकोच (!)
१५०	३	रिष्टे	रि(दु)ष्टे
१५२	२१	भय के त्रास	भय
१५६	२६	सगांवहालांओ	सगांवहालांओनी जेम
१५९	१९	शाकिनीओ	द्रोहकारक शाकिनीओ
१६२	२७	मोक्षनी सोपान पंक्तिसमान	कल्याणनी परंपराने करनार

पृष्ठ	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
१६४	१७	जीवो अनंत अेवा	अनंत जीवो
१६६	६	सीमान्धराद्या	सीमन्धराद्या
१६६	१३	मार्गदायिनः	मार्गदायिनः
१७०	५	ऽमृताशुना	ऽमृतांशुना
१७०	२२	जुगार	जुगार
१७८	१७	अरिहंतादिनुं	अरिहंतादिनो
१८०	९	प्राभृतीकृताः	प्राभृतीकृताः (ताम्)
१८०	२१	कानमां...गया	कानने विरो भेट करावली आ पवित्र पंचनमस्कृ- तिनो स्वीकार करीने तिर्यचो पण स्वर्गे गया
१८२	२	सुवर्णात्मता	सुवर्णात्मतां
"	१६	वाग्वादकत्वं	वाग्वादकत्वं
१८६	१२	युगलेऽ	युगलेऽ (ऽम)
१८६	१४	ताळुं	ताळु
१९३	२४	जीवसदृश असंमूढ बने छे (?)	बृहस्पति जेवी बने
१९९	५	ह्रीं	ह्रीं
"	"	ह्रीं	ह्रीं
२०१	८	ह्रूं	ह्रूं
"	१९	मंगलं	मंगलं
"	२२	साहु	साहु
२०२	२३	मिवा	मिया
"	२६	निरान्तरा	निरन्तरा
२०३	८	'सोलड'	'सोल'
"	१६	'परश्चलोपम्'	'परश्च लोपम्'
२०४	१५	पञ्चानामां	पञ्चानामां
२०८	२१	प्रतिदिनं	प्रतिदिनं
२१२	१७	छ छ	छ
२१२	३०	जणावेलाछे	जणावेला छे
२१३	३	वर्णोवाळो	वर्णोवाळा
२१३	२२	दीवेट	रेखा
२१३	३०	उं	उं
२१४	२६	खनो	उनो
"	३०	कया	कया
२१५	२	हीकार	हीकार
२१७	११	स्तोत्रम-	स्तोत्रमां
"	१५	मूल पाठां	मूलपाठ
२१८	४	शोणां	शोणं
२२१	१७	सम	स
२३०	३१	ह्रूं	ह्रूं

शुद्ध	पंक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
२३१	२८	चरमशरीरीनी	चरमशरीरनी
२३१	२९	अचरमशरीरी	अचरमशरीर
२३२	१४	स्वय	स्वयं
२३३	८	साध्यत्येव	साध्यत्येव
२३५	१६	ध्यानां	ध्यानानां
२३८	९	स्व	स्युं
२३८	१६	विजृम्भते	विजृम्भन्ते
२४०	१७	तेना	ते
२४२	८	त्वमीक्षणाम्	त्वमीक्षणम्
२४३	२	तरंगिण्यां	तरंगिण्यं
२५०	४	ह अ म् स अ	ह अ म् स अ स्
२५०	५	“याक्षीयम्” ॥ सू ॥	याक्षीयम् ॥
२५३	१	कृतक्रदुः	कृतक्रदुः
२५३	३६	अतीन्द्रियो	अती(नि)न्द्रियो
२५८	४	महार्हत्य	महार्हत्य
२५८	१३	आर्हत्यलक्ष्मी	आर्हत्यलक्ष्मी
२६०	२३	अपने	आपने
२६१	६	धर्मसम्यक्	धर्मसम्यक्
२६२	३	दिक्कमारी०	दिक्कमारी०
२६४	९	०गाम्भीर्यवया०	०गाम्भीर्यवर्या०
२६८	१९	अपाने	आपने
२७५	२३	जणावणारा	जणावनारा
२७८	११	ताड्ध्रे	ताड्ध्रे
२७९	१८	विरहमान	विहरमान
२८३	२७	काय ?	शकाय ?
२८६	२९	०सनः छत्रं	०सनश्छत्रं
२८७	३२	पिताः	पिता
२९०	१५	बृहतीपतिः	बृहतां पतिः
”	१६	०देवोपदिष्टा	०देवोपदिष्टा
”	२२	०गुणोगुणः	गुणोऽगुणः
”	२३	विद्या	ऽविद्या
”	३३	वृत्ताप्रयुग्मः	वृत्ताप्रयुग्यः
२९२	४	०विज्जीवघनः	विज्जीवघनः
”	४	०सुगान्धि०	०सुसुगान्धि०
२९५	१५	वैभव	वैभव मुजव
२९६	६	विविक्ते देशे	विविक्तदेशे
३०७	३	समं	समं
३१०	५	०मूलघातन०	०मूलघातनं
३१०	८	मोहनछिद्रुम्	मोहच्छिद्रुम्
३१०	२७	हु	हुं

पृष्ठ	पंक्ति	शब्द	शुद्ध
३१०	३०	समस्तुं	समस्तुं
३१२	६	°क्षयन्याहत°	°क्षयमन्याहत°
३१२	७	याग	योग
३१४	११	पापोने	पापोनो
३१६	२२	वर्षणे	कर्षणे
३१९	११	°हेतुं	°हेतु
३१९	१३	ज्ञाणोवरोहिणी	ज्ञाणोवरोहिणी

